OSTROV VČEREJŠÍHO DNE

ECO UMBERTO

Přeložil Zdeněk Frýbort

Is the Pacifique sea my Home?
John Donne, Hymne to God my God

Pošetilče! S tebou že mluvím? Bídáku! Co si počít?
Bolest svou vypovím pouze
nesmyslnému břehu
a němému kapradí, větru, co v hluchém víru se točí.
Běda, odpovědi jiné tu pro mě není,
než tiché vlny zašumění.

Giovan Battista Marino, „Eco“, Lira, XIX

1.
Daphne

Pokořilo mě to, a přece to ve mně vzbuzuje pýchu, a třebaže jsem byl k této výadě odsouzen opovrženíhodným způsobem, jímž došlo k mé záchraně, zmocňuje se mě bezmála pocit slasti, neboť co paměť lidská sahá, nenašla by se lidská bytost, která by ztroskotala na moři a na všemi opuštěné lodi se zachránila.

Tak se sám sice duchaplně, leč pramálo kajícně o sobě vyjádřil Roberto de la Grive nejspíše někdy na konci července nebo na začátku srpna roku 1643.

Kolik dnů jej připoutaného k prknu vlny unášely sem a tam, ve dne tváří dolů, aby jej prudké slunce neoslepilo, a s šíjí nepřirozeně zkroucenou, aby si nelokl slané vody, a přitom slanou výhní sežehovaného a určitě tonoucího v horečkách, o tom v jeho dopisech není jedna jediná zmínka. Rád by sice budil dojem, že to trvalo celou věčnost, mohlo to však být nanejvýš několik dnů, déle by pod Phoebovým karabáčem (jak se sám velice stylizovaně v dopisech vyjadřuje) ani nepřežil. Sám se totiž označuje za člověka podlomeného zdraví, za tvora, který spíše než na denním světle může žít v nočních tmách.

Nebyl s to sledovat čas, já bych však řekl, že moře se po prudké bouři, když jej vlna strhla z paluby lodi *Amarilli*, brzy uklidnilo, a na chatrné náhražce voru, kterou mu v chvatu ukázal nějaký námořník, jej vítr, který v oné roční době, kdy na jih od rovníku vládne velice mírná zima, mezi rovníkem a tropy ani na vteřinu neustává, vlastně hnal jenom pár mil, a pak jej proud zanesl do zálivu.

Byla noc, zmohla jej únava, a tak nezpozoroval, že dorazil k lodi, dokud prkno nenarazilo na příd a náraz jej neprobudil.

Jakmile si však uvědomil (měsíc byl zrovna v úplňku), že se pohupuje na hladině pod čeleněm poblíž kotevního řetězu a těsně u přídě, z níž visí dolů provazový žebřík (otec Caspar by jej určitě označil za žebřík Jakubův), okamžitě se mu vrátila veškerá duchapřítomnost. Nemohla v něm být jiná síla než ta, již dává zoufalství. Rozvažoval, zda v sobě najde dosti sil, aby zavolal

(hrdlo měl vyprahlé jako pec), nebo zda se má raději zbavit provazů, od kterých měl na těle plno modřin, a pokusit se vyšplhat po žebříku nahoru. Myslím, že v podobné situaci se člověk na pokraji smrti chtě nechtě promění v Herkula, který by dokázal zaškrtit hady v kolébce. Robertovo líčení celé události je poněkud zmatené, ocitl-li se však nakonec opravdu na palubě u přídě, pak je nasnadě, že nějak se tam dostat musil, a jinak než po žebříku to ani být nemohlo. Byl na smrt vyčerpán a tak chvíli nejspíš šplhal a chvíli odpočíval. Nakonec se překulil přes zábradlí a lezl a lezl přes stočená lana tak dlouho, dokud před sebou neměl dvířka. Určitě jen pud sebezáchovy mu vedl ruku, položil mu ji na sud a přiměl ho, aby se chytil za okraj a vytáhl se nahoru, kde na řetízku visel hrnek, a pak už jen pil a pil, dokud to šlo. Klesl zpátky na zem sytý, a to asi doslova, protože ve vodě určitě plavalo tolik utopeného hmyzu, že se nejen napil, ale vlastně i najedl.

Určitě spal celých čtyřiadvacet hodin. Probudil-li se, jak říká, ještě v noci, ale jako znovuzrozený, pak to nebylo téže noci, ale noci následující.

Roberto si však myslel, že spal jenom krátce, jinak by ho tu přece přes den musil někdo objevit! Měsíční světlo, které se hrnulo z paluby otevřenými dvířky, odhánělo tmu, podle všeho se nacházel v kuchyňce, byla tu pícka a nad ní visel kotlík.

Dveře tu byly dvoje, jedny vedly na příď, druhé na palubu. Právě z těch druhých vykoukl, a jako by byl jasný den, zahlédl v pořádku uložené lanoví, rumpál, stěžně se staženými plachtami, několik děl v lodních střílnách, sabordech a naproti obrys zádové nástavby. Nechoval se zrovna tiše, naopak, nadělal dost hluku, neozvala se však živá duše. Vyklonil se přes zábradlí a napravo ve vzdálenosti zhruba jedné míle zahlédl obrysy Ostrova, vítr na břehu pohyboval listy palem.

Byla to sice zátoka, písčitý břeh se bělal v bledém přísvitu nastávajícího dne, ale jak se to trosečníkům stává, Roberto by nemohl s určitostí říci, je-li to ostrov, nebo celý kontinent.

Odpotácel se k zábradlí na druhé straně a tam rovněž, jenže mnohem dál, až na obzoru, zahlédl obrysy pevniny, a ta měla dvě předhůří. Moře tu ostatně budilo dojem, že loď kotví v přístavu, do něhož veplula širokým průlivem, který obě pevniny od sebe

odděluje. Roberto sice rozhodl, že nejde o ostrovy dva, ale jeden, za nímž se prostírá mnohem větší pevnina, jelikož však v životě neviděl zálivy tak rozlehlé, že by na toho, kdo se v nich nachází, dělaly dojem, že se ocitl mezi dvěma sousedícími pevninami, nemyslím, že by se nechal svést k nějakým dalším domněnkám. A tak díky tomu, že neměl povědomost o rozlehlých pevninách, odhadl všechno správně.

Jako trosečník si ostatně nemohl nic lepšího přát, než mít něco pevného pod nohama a pevninu málem na dosah ruky, jako tomu bylo zde. Potíž byla v tom, že neuměl plavat, a zanedlouho měl navíc objevit, že na lodi není jedna jediná šalupa a mořské proudy že mezitím odnesly prkno, na němž se k lodi dostal. K úlevě, že unikl jisté smrti, se tak pomalu začal přidružovat děs z trojí samoty, z moře, z nedalekého Ostrova a z lodi. Určitě se tam na palubě pokoušel volat ve všech jazycích, které znal, a díky tomu také nakonec zjistil, že je pořád ještě dosti sláb. Nic. Jako kdyby na lodi všichni pomřeli. A to snad nikdy v životě – byl člověk libující si v podobenstvích – se nevyjádřil tak doslovně. A právě o tom bych rád mluvil a nevím, odkud začít.

A přitom jsem vlastně už začal. Vyčerpaný člověk se nechá unášet po moři, milosrdné vlny jej vyvrhnou na opuštěně vypadající loď, jež navíc budí dojem, že ji posádka opustila právě teď. V kuchyni, kam se Roberto přes veškerou únavu vrátil, totiž našel křesadlo a lampu, jako by si je tam kuchař přichystal, než šel do postele. U krbu byly dva na sobě ležící slamníky a na nich nikdo. Roberto rozsvítil lampu, rozhlédl se kolem a objevil spoustu jídla, sušenou rybu, suchary, od vlhka jen nepatrně dotčené plísní, stačilo je oškrábnout nožem. Ryba byla jaksepatří slaná, ale vody tu bylo, co hrdlo ráčí.

Roberto určitě brzy nabyl ztracených sil. Tak tomu alespoň bylo, když velice obratně, jako pravý literát, vylíčil slasti hostiny, jakou prý nezažil ani Olymp, z hlubin mořských tryskal přesladký nektar, a zmínil se i o netvoru, jehož smrt mu vrátila život. Bylo to v dopise Paní jeho srdce.

Slunce mých stínů, světlo mých nocí,
proč jen mě nebesa nenavštívila smrtí při bouři, již tak chlubně rozpoutala! Proč jen vyrvala moři mé tělo, nechala-li pak v

mnohem skoupější a nešťastnější samotě děsivě ztroskotat mou duši.

Pokud mi milosrdná nebesa nepřispěchají na pomoc, nebudete si moci nikdy přečíst dopis, který Vám pravě píši, a já dohořev coby pochodeň těchto moří se ve Vašich zracích rozplynu v temnotách jako Selena, jež – běda! příliš milovala svit svého Slunce, a proto konajíc pomalou svou pouť až kamsi za nejzazší okraj naší planety, okradena o paprsky své svrchované hvězdy, tenčí se do podoby srpu, jenž jí život utíná, a pak coby stále skomíravější lucerna se v rozlehlém blankytném štítu, na kterém důmyslná příroda vytváří hrdinská tažení a kreslí tajemné emblémy svých vlastních tajemství, nakonec zcela rozplyne. Oloupen o váš pohled, jsem slepý, neboť Vy mě nevidíte, a němý, protože Vy na mě nemluvíte, a bez paměti, protože Vy si na mě nevzpomínáte.

Jsem pouze naživu, jsem žhavá neprůhlednost a temný plamen, neurčitý fantom, jejž má mysl, jak stále tytéž představy v potyčce protikladů plodí, by chtěla předat Vaší mysli. Zachrániv si holý život v této jeskyni ze dřeva, na těchto plovoucích baštách, vězeň moře, jež mne před mořem chrání, trestán přízní nebes v tomto přehlubokém sarkofágu otevřeném všem sluncím všehomíra, v tomto vzdušném podzemí, v tomto nedobytném žaláři, jenž mi ze všech stran nabízí útěk, zoufám si, že Vás jednoho dne spatřím.

Paní, píši Vám a je mi, jako bych coby nehodný dar vám přinášel povadlou růži svého zoufání. Pokořilo mě to, a přece to ve mně vzbuzuje pýchu, a třebaže jsem byl k této výsadě odsouzen opovrženíhodným způsobem, jímž došlo k mé záchraně, zmocňuje se mě bezmála pocit slasti, neboť co paměť lidská sahá, nenašla by se lidská bytost, která by ztroskotala na moři a na všemi opuštěné lodi se zachránila.

Je to však vůbec možné? Soudě podle data, jež tento první dopis nese, Roberto se do psaní pustil okamžitě po svém příchodu na loď, jakmile v kapitánově kajutě našel pero a papír, ještě před prohlídkou lodě. Jenže nějakou dobu mu přece musilo trvat, než nabyl ztracených sil, protože na tom byl zhruba asi jako raněné zvíře. Nebo to možná byla nepatrná milostná lest, napřed se snažil dozvědět, kam se to vlastně dostal, a teprve pak se pustil

do psaní, přitom však předstíral, že to bylo naopak vůbec to první, co učinil. To by pak přece ale ještě nevěděl, jak na tom je, a nemohl by vědět, předpokládat a obávat se, že jeho dopisy nikdy nedojdou, a tvrdit, že je píše jen proto, aby sám sebe trápil (aby útěchy skrze trápení došel, řekl by on sám, neměli mu bychom však dovolit, aby nám vedl ruku.) Je už tak dosti těžké rekonstruovat činy a city někoho, koho určitě stravuje opravdová láska, a přitom se ale vlastně dost dobře neví, zdali vyslovuje to, co skutečně cítí, nebo jen to, co mu zásady milostného slohu ukládají – jenže víme my na druhé straně vůbec něco o rozdílu mezi vášní pociťovanou a vášní vyslovenou, a o tom, která které předchází? V tom případě by však psal jen pro sebe, a nebyla by to literatura, psal by jako mládeneček, co se žene za marným snem a slzičky mu přitom ukapávají na papír, ne snad kvůli tomu, že milovaná bytost je bůhvíkde, protože byla pouhou představou, i když ho držela za ruku, ale z lásky vůči vlastní osobě, ze zamilovanosti do vlastní lásky…

Z toho by šel udělat román, to je jistá věc, jenže znovu se ptám, odkud začít?

Jsem si jist, že první dopis napsal, až když se porozhlédl kolem sebe – a o tom, co viděl, se rozhodl vyprávět v dopisech následujících. Ale, jak má člověk přepisovat zápisky člověka, který s pomocí důmyslných metafor chce líčit něco, co sám – neb na své okolí pohlíží chorýma očima – dost dobře nevidí?

Roberto později sám na sebe poví, že se zrakem měl potíže, co ho kulka zranila na spánku, tedy od obléhání Casale. Proč by ne, je to docela dobře možné, na jiném místě však naznačuje, že mu zrak ještě více poničil mor, který prodělal. Roberto určitě nebyl tělesně zdatný, a taky bych řekl, že byl hypochondr – sice v rozumné míře, ale přece – jeho světloplachost z dobré poloviny způsobila černá žluč, a také šlo o zánět, který přípravky pana ďIgby nejspíš už jen zhoršily.

Určitě bychom měli mít za bernou minci tvrzení, že po celou plavbu na *Amarilli* vlastně nevyšel z podpalubí, neboť roli světloplachého mu přisoudila nejen jeho zranění, ale i povinnost dohlížet na to, co se děje v podpalubí. Pár měsíců strávil potmě nebo při kahánku – a pak na prknu v oslepujícím rovníkovém nebo tropickém slunci. Takže ať už nemocný byl či nebyl, když

se octl na *Daphne*, jeho nesnášenlivost světla se vyhrotila. První noc strávil v kuchyňce, a teprve když se sebral a přišla další noc, pokusil se o první prohlídku lodě. Pak už to jde všechno ráz na ráz. Den a vše, co k němu patří, mu nahání hrůzu, nesnášejí jej nejen jeho oči, ale ani spálená záda, a tak nevystrčí ven ani nos, zůstává uvnitř. Teprve překrásná luna, jak ji líčí, mu vrátí chuť do života, ve dne je obloha všude na jedno brdo, zato v noci se na ní objevují nové konstelace (hrdinské výpravy a tajemné emblémy, o kterých píše v dopise) a on si připadá jako v divadle: utvrdí se v myšlence, že takový bude jeho život nadlouho a možná až do konce, a vytvoří si svou Paní na papíře, aby neztratil tu skutečnou, přičemž ovšem moc dobře ví, že vlastně přišel o něco, co nikdy neměl.

Uchýlí se do svých nočních bdění jako do matčina lůna a tím víc trvá na tom, že se bude slunci vyhýbat jako čert kříži. Někde si možná něco přečetl o uherských, valašských či livonských Zmrtvýchvstalých, kteří se neklidem puzeni potulují od slunce západu do úsvitu po světě, aby se ukryli do hrobů, jakmile kohout zakokrhá: ta role je pro něho jako dělaná…

Roberto určitě začal účtovat až na druhý den večer. To už se dost nakřičel a navolal a byl si jist, že na lodi není živá duše. Mohl však, a toho se také bál, přijít na mrtvoly, objevit znamení, které by nepřítomnost živých zdůvodnilo. Začal opatrně a z dopisů se dá jen těžko usoudit odkud: zmiňuje se jen povšechně o lodi, o jejích jednotlivých částech a o tom, co tu našel. Některé věci mu byly důvěrně známé, nejspíš zaslechl, jak si o nich povídají námořníci, jiné vůbec neznal a zaznamenává jen jejich vzhled. I věci známé – a podle toho můžeme právě usoudit, že posádka na *Amarilli* byla složená z vyvrhelů sedmi moří – však podle všeho slyšel pojmenovávat tu francouzsky, tu holandsky a taky anglicky. Takže někdy říká *staffe* – jak to slyšel nejspíš od doktora Byrda – místo *bakstriglia*, což je přístroj, jímž se měří úhly, a někdy není jasné, je-li právě v příbytku na přídi, nebo na zádi a také třeba vzadu na *gagliardu*, což je převzato doslovně z francouzštiny a označuje totéž, a používá výrazu *sabord*, což mu rád odpouštím, protože mi to připomíná námořnická dobrodružství, která jsme si četli jako kluci. Píše o *parrochettu*, což pro nás Italy je vratiplachta, ale jelikož pro Francouze je

perruche plachta křížová umístěná na stěžni, kde je i vratiplachta, není jasné, co myslí, když píše, že se zrovna ocitl pod *parruchettou*. A stěžeň pro vratiplachtu nazývá dokonce po francouzsku *artimone*, co má pak ale na mysli, když píše *mizzana* neboli vratiplachta, což platí pro Francouze (ne však pro Angličany, pro něž *mizzenmast* je italská *mezzana*), to je prostě u boha. A když mluví o *grandi*, má nejspíš na mysli to, co my bychom označili za *ombrinale*. Takže to provedu tak, že se napřed pokusím pochopit, co má na mysli, a pak použiji výrazu, který je nám bližší. A kdybych se zmýlil, nic se neděje, na příběhu se tím vůbec nic nezmění.

A teď se konečně můžeme dohodnout na tom, že během druhé měsíční noci, poté, co objevil v kuchyni zásoby jídla, se Roberto přece jen opovážil přejít přes palubu. Jak si připomněl příď a vypouklé boční stěny, které nejasně zahlédl noci předešlé, a když viděl úzkou palubu, obrys *gagliarda* a úzkou a zakulacenou záď, a když si to všechno srovnal s *Amarilli*, usoudil, že i *Daphne* je holandský *fluyt* neboli takzvaná flétna, *flúte* či *fluste*, nebo taky *flyboat* či *fliebote*, jak znějí různé podoby názvu obchodní lodě střední tonáže, vybavené obvykle zhruba deseti kanóny, aby si v případě útoku pirátů nikdo nemohl vyčítat, že se s ním nepočítalo. Tyto lodě si vzhledem ke své velikosti vyžadovaly k ovládání asi tak tucet námořníků, aby mohly na palubu vzít o to víc cestujících, takže o nějakém pohodlí (i tak skrovném) se mluvit nedalo, dormitáře byly natolik přecpané, že tam jeden o druhého zakopával, a oč víc se nedostávalo škopků, o to víc tu bylo výparů a nákazy a lidé tu umírali jako mouchy. Takže tato „flétna“ byla větší než *Amarilli*, ale s menší palubou, ta byla vlastně jen jakýsi rošt, jako kdyby si kapitán chtěl při každé větší vlně nabrat do lodi aspoň trochu vody.

To, že *Daphne* byla „flétna“, byla pro Roberta ovšem velká výhoda, protože se po ní mohl pohybovat s vědomím jistoty, že ví, kde co je. Tak například uprostřed paluby by měla být uložena velká šalupa, do které by se vešla celá posádka, a to, že tam není, naznačovalo, že posádka je někde jinde. Tato okolnost ovšem Roberta vůbec neuklidňovala, věděl, že posádka nikdy nenechá

loď bez dozoru a nevydá ji na pospas moři, aby si s ní dělalo, co se mu zlíbí, i když kotví v klidném zálivu a má skasané plachty.

Hned večer se vydal k zádové nástavbě, ohleduplně otevřel dvířka, jako kdyby si byl vědom, že měl napřed požádat o svolení nebo zaklepat… Kompas vedle budky s kormidlem mu oznámil, že průliv mezi oběma pevninami jde od jihu k severu, pak se ocitl v místnosti ve tvaru skoby, které bychom dnes říkali společná, a z ní vešel do kapitánovy kajuty s velkým oknem zrovna nad kormidlem. Dvoje dveře po stranách z ní vedly přímo na ochoz. Velitelská místnost nebyla na *Amarilli* spojená s kajutou, kde spával kapitán, tady to naopak budilo dojem, že ti, kdo ji stavěli, se snažili využít prostor, aby jim zbylo místo na něco jiného. A opravdu tomu tak bylo, protože zatímco nalevo od společné místnosti byly dvě komůrky, každá pro jednoho důstojníka, napravo byla místnost další, bezmála větší, než měl pro sebe kapitán, se skromným lůžkem, ale jinak zařízená jako pracovna.

Stůl byl plný map, Robertovi se zdálo, že je jich víc, než loď k plavbě potřebuje. Vypadalo to tu spíš jako v pracovně nějakého vědce či badatele, mimo lejstra tu byly různě umístěné dalekohledy, moc pěkný mosazný astroláb uzpůsobený k nočnímu použití vrhal narudlé odlesky, jako by sám byl zdrojem světla, ke stolu byla upevněna armilární sféra, byla tu další lejstra, plná jakýchsi výpočtů, a pergamen s červeně i černě nakreslenými kruhy: okamžitě si uvědomil, že podobný zahlédl i na *Amarilli* (v hrubším provedení), a že to je vyobrazení zatmění Měsíce od Johannese Müllera zvaného Regiomontano.

Vrátil se do velitelské kabiny, a když pak odtamtud vyšel na ochoz, uviděl Ostrov, a mohl, jak také psal, soustředěn jako rys sledovat jeho mlčení. Ostrov tam zkrátka byl, úplně stejný jako předtím.

Když se dostal na loď, byl podle všeho úplně nebo skoro nahý a já bych řekl, že jak byl celý pokryt usazenou mořskou solí, tak se v kuchyni především opláchl, a určitě ho nenapadlo napřed si zjistit, není-li to náhodou jediná pitná voda na lodi, v truhlici pak našel kapitánův nejlepší oděv, který se obvykle obléká při posledním vylodění v cíli plavby, a není vyloučeno, že se tam v něm dokonce chvíli nakrucoval a naparoval, a když si natáhl i holinky, byl zase ve své kůži. Neboť teprve slušný a řádně oděný

muž, v žádném případě nějaký otrhaný a potlučený trosečník, může do svých rukou úředně převzít opuštěnou loď a nepociťovat to jako zvůli, ale naopak jako výkon práva, což Roberto taky udělal. Chvíli hledal a pak také na stole skutečně našel palubní deník, byl u něho kalamář s brkem, jako by jej někdo při psaní jen na okamžik odložil. Z prvního listu se dozvěděl, jak se loď jmenuje, ale dál to bylo už jen samé *anker, passer, sterre-kyker, roer,* čemuž nerozuměl, a vyvodit si z toho, že kapitán byl Vlám, to mu taky k ničemu moc nebylo. Na posledním řádku bylo několik týdnů staré datum a po několika nesrozumitelných slovech v deníku trůnil důkladně podtrhnutý latinský výraz: *pestis, quae dicitur bubonica*.

Konečně tedy aspoň nějaká stopa, náznak vysvětlení. Na lodi vypukl mor. Ta zpráva Roberta nijak nezneklidnila: on sám mor někdy před třinácti lety prodělal, a jak každý dobře ví, kdo jednou tu nemoc měl, je pak obdařen jakousi milostí, morový had se už neodváží vplazit se podruhé do útrob toho, kdo jej ze sebe už jednou vypudil a vyhnal.

Ale jinak mu toho ta poznámka moc nevysvětlila a ponechávala zcela volný prostor dalším neklidným dohadům. Budiž, všichni pomřeli. Jenže pak by tu ale právě naopak někde měli být a on by je měl najít, někde na palubě by měly, pokud ty první pietně pohřbili v mořských hlubinách, být mrtvoly těch posledních.

To, že scházela šalupa, mohlo znamenat, že ti, co zbyli – nebo možná všichni do jednoho loď opustili a odpluli. Co činí z lodi, na které se objevil mor, strašlivou hrozbu? Nejsou to krysy? Roberto měl dojem, že v kapitánově hatmatilce zahlédl cosi jako *rottenest* (potkani, krysy), a obrátil se, jako když ho šídlem píchne, a zvedl lucernu, připraven zahlédnout stíny klouzající podél stěn a zaslechnout pištění, při kterém mu stydla krev v žilách už na *Amarilli*. Vzpomněl si, jak se mu jednou jedna z těch chlupatých potvůrek dotkla obličeje, zrovna když usínal, a jak mu naskočila husí kůže a jak křičel hrůzou, dokud nepřiběhl doktor Byrd. Všichni si pak z něho kvůli tomu utahovali, i bez moru je na každé lodi krys nejmíň tolik co ptáků v lese, a kdo chce na moře, tak si na ně prostě musí zvyknout, i kdyby nechtěl.

Aspoň tady na zádi však po nich nebylo ani vidu, ani slechu. Třeba se ale shromáždily v dolní části, lodi, ve tmě jim tam růžovější oči, a těší se na čerstvé maso. Roberto si řekl, že pokud tu jsou, tak se to musí okamžitě dozvědět. Pokud to jsou krysy běžné a je jich tu běžný počet, dalo by se to s nimi vydržet. A co by také mohly být jiného? Otázku si položil, odpovědět si na ni však nechtěl.

Našel si ručnici, meč a velikánský nůž. Býval voják, ručnice patřila mezi ty *calivery* – říkají jim tak Angličané –, co se dají použít bez podpěry. Podíval se, je-li křesadlo v pořádku, a to spíš aby se se zbraní důvěrněji seznámil, než s úmyslem postavit se houfu krys a broky je rozstřílet na cucky, ostatně si vzal i nůž, který na krysy moc neplatí, a zastrčil si jej za pás.

Rozhodl se, že propátrá loď od přídi k zádi. Vrátil se do kuchyňky a po schůdcích za čeleném sestoupil do spodní části lodi (nejspíš do spíže), kde byly uskladněny potraviny pro dlouhou plavbu. Nebylo ovšem možné, aby se tu tak dlouho uchovaly, takže posádka si podle všeho pořizovala zásoby, pokud narazila na pohostinný kraj, i během plavby.

Byly tu koše čerstvě vyuzených ryb a pyramidy kokosových ořechů i soudky plné hlíz tvaru sice neznámého, zato však na pohled jedlých a určitě dlouho skladovatelných, a pak ovoce, jaké Roberto už měl možnost vidět na palubě *Amarilli* při prvních zastávkách v tropických krajích, které umí odolat zkáze, jakou přináší změna ročních dob, ovoce prudce a pronikavě vonící, které pod drsnou, trnitou a šupinatou slupkou pečlivě ukrývalo sladkou dužinu a šťávu. Z nějakého plodu zdejších ostrovů určitě pocházely i pytle šedé mouky páchnoucí po tufu a z ní byly nejspíš i chleby, které tu rovněž byly a nevýraznou chutí připomínaly hlízy, jimž Indiáni z Nového světa říkají *patata*, *patáty*.

Vzadu zahlédl asi deset soudků opatřených pípou. Zkusil první, byla v něm voda, zatím ještě neztuchlá, naopak nejspíš nedávno načerpaná a ošetřená sírou, aby déle vydržela. Nebyl jí tu sice nadbytek, ale vzhledem k tornu, že bude moci hasit žízeň i ovocem, zdálo se, že by mohl na lodi setrvat i delší dobu. Všechny tyto objevy, které mu dávaly na srozuměnou, že na lodi hlady neumře, ho přesto však ještě více zneklidnily, jak se to

stává melancholikům, pro něž je každé upozornění, že se blíží štěstí, zároveň příslibem jeho neblahých následků. Ztroskotat ne na opuštěném ostrově, ale na opuštěné lodi, to už je samo o sobě záležitost kromobyčejná, kdyby však alespoň šlo o loď lidmi i Bohem opuštěnou coby k ničemu nepoužitelná troska, zbavená všeho, co pochází z přírody či od lidského umu a činí z ní pohostinný příbytek, pak by to bylo v řádu věcí tohoto světa a v řádu kronik mořeplavců, ale najít ji uchystanou k uvítání očekávaného hosta jako podbízivý dar, to páchlo sírou ještě víc než voda v soudku. Roberto si vzpomněl na pohádky, které slýchával od babičky, a na další, mnohem umnější, předčítané v pařížských salonech. V nich princezny v hlubokých lesích obvykle sešly z cesty a bloudily, dokud nenašly útulek v nějaké tvrzi, kde je očekávaly nádherně zařízené komnaty, postele s baldachýny a skříně plné přenádherných šatů, nebo dokonce i bohatě prostřené stoly… V poslední místnosti pak, jak každý ví, na princezny čeká sirnaté překvapení, léčka uchystaná ďábelskou myslí.

Byly tu kokosové ořechy poskládané do pyramidy; když sáhl na ten, co byl až dole při zemi, rázem se celá sesula a hedvábné plody se rozkutálely jako lavina a vypadaly jako krysy, co pobíhají tiše po podlaze (nebo číhají jako netopýři, kteří se věší hlavou dolů na půdní trámy) a čekají, až se mu budou moci vyšplhat po těle nahoru k tváři zbrocené slaným potem.

Musil se za každou cenu ujistit, že nejde o žádné čáry. Během plavby se naučil se zámořskými plody zacházet. Velkého nože použil jako sekyrky a jednou ranou kokosový ořech rozsekl vejpůl, čerstvou tekutinu vypil, skořápku rozbil na kusy a pustil se do many, jež se pod ní ukrývala. Bylo to sice milé a chutné, pocit, že upadl do léčky, však ještě zesílil. Možná, řekl si, jsem už v zajetí přeludů, pochutnávám si tu na kokosu, a přitom vlastně okusuji nějakého hlodavce, soukám do sebe jeho substanci a co se nestane, prsty se mi ztenčí, promění se v zahnuté drápy, naroste na mně nakyslá srst, hřbet se vyboulí a budu přijat do zlověstné apoteózy štětinatých obyvatel této bárky Charónovy.

Ještě však, abychom už první noc na lodi měli za sebou, mělo našeho cestovatele zaskočit další děsivé znamení. Jako kdyby

kutálející se kokosové ořechy probudily ze spánku nějaká jiná stvoření, za přepážkou, jež oddělovala spíž od zbytku podpalubí, zaslechl, pokud to nebylo rovnou pištění, tak zcela určitě pípání, pobíhání a drhnutí a škrábání drápků. Léčka tu určitě byla, noční bytosti držely v nějakém pelechu poradu.

Roberto si v duchu položil otázku, má-li tomu Armageddonu čelit s ručnicí v ruce okamžitě. V srdci se mu však usadil třas, vyčítal si zbabělost, říkal si, dnes nebo zítra, co na tom záleží, jednou se Jim stejně budu musit postavit. Zkrátka, vytáčel se, vyšel na palubu a naštěstí zahlédl bledý úsvit, jak ukapává svůj vosk na kov kanónů, které předtím vyleštily odlesky měsíčního světla. Nastává den, řekl si s úlevou, a mou povinností je prchnout před jeho světlem.

Jako světlem štvaný přízrak přeběhl palubu a vrátil se do přístavku na zádi, vešel do místnůstky, která mu už patřila, zapřel a zabarikádoval dveře na ochoz, zbraně si dal k ruce a chystal se k spánku, aby nezahlédl Slunce, kata, jak sekyrou svých paprsků utíná hlavu stínům.

Dlouho se nemohl uklidnit, zdálo se mu o ztroskotání a byl to sen člověka důmyslného, který i ve snu – a hlavně v něm – ví, že si musí počínat tak, aby to, oč jde, větami zušlechtil, akcenty oživil a záhadnými spojeními, nedostupnými úvahami, hlubokými narážkami zastřeným a proměnami subtilním učinil a emfázi do vyšších poloh přenesl.

Představuji si, že v oněch dobách a v tamějších mořích bylo sice víc lodí, co ztroskotaly, než těch, co se vrátily do přístavu, jenže pro toho, kdo si něco takového prožil poprvé v životě, takový zážitek musil být zdrojem trvalých, neustále se vracejících nočních děsů, které návyk na důkladné promýšlení učinil pitoreskními na způsob Posledního soudu.

Už večer vzduch jakoby ochořel katarem a zdálo se, že nebeské oko, naplněné slzami, už dále nesnese pohled na nesmírnou rozlohu vln. Štětec přírody smyl barvy z čáry obzoru a kdesi v dálce črtal okrsky, které se nedaly od sebe rozeznat.

Roberto, jehož útroby už tušily a oznamovaly brzký příchod třasů a hromů a blesků, sebou žuchne na lože, ukolébán chůvou kyklopů, a uprostřed divokých snů má ve snu sen, o němž se nám

zmiňuje, kosmopea údivů jej pojme do svého klína. Probudí se při bakchanáliích hromobití a řevu námořníků, pak mu začne voda chlístat na slamník, doktor Byrd běží kolem, nakoukne do dveří a volá na něho, aby šel radši na palubu a držel se ze všech sil něčeho, co bude aspoň na chvíli pevnější než on sám.

Na palubě vládne zmatek a nářek, to snad sama boží ruka zvedá lidská těla do vzduchu a hází je do moře. Roberto se chytí a chvíli se také drží (alespoň si to myslím) vratiplachty, dokud se plátno pod údery blesků neroztrhne a stěžeň nezačne napodobovat dráhy, jimiž se ubírají hvězdy. Roberto se řítí, jako by ho prakem vystřelil, k hlavnímu stěžni. Nějaký námořník s dobrým srdcem, který se k němu připoutal, mu sice nemůže přenechat místo, hodí mu však provaz a křičí na něho, aby se připoutal ke dveřím, které vichr vytrhl na přídi z veřejí a přihnal až sem, a naštěstí pro něho dveře, jichž se držel jako klíště, sklouzly k brlení, zrovna když se stěžeň přelomil vejpůl a jeho zachránce měl hlavu na padrť.

Mezerou v brlení Roberto vidí, nebo se mu to aspoň zdá, kyklády stínů, sehnané blesky do kupy a bloudící po nezměrných nivách mořských vln, což mi přece jen připadá jako příliš velký ústupek tehdejší zálibě v preciozních citátech. Jenže na to *Amarilli* nedbá, nakloní se zrovna na tu stranu, kde se nachází trosečník přichystaný ztroskotat, a Roberto na svém voru ze dveří sklouzne do propasti. Jak do ní klesá, spatří nad sebou Oceán, jenž puzen svobodným rozletem se rozhodl napodobit počínání států pozemských, a zpod mrákotných víček stačí zahlédnout zkácené pyramidy a vodnatou kometu, jak jamsi prchá ve víru vlhkých nebes. Každá vlna se zažehuje a pohasíná selhávajícím světlem, a tak na jednom místě se svíjí mlha a jinde zase bublá vír a otevírá se vodní zřídlo. Otepi meteorů, jež zešílely, to je protizpěv vzpurného, blesky tříštěného vzduchu, obloha se proměnila v pouhé střídání vzdálených světel a lijáků tmy a Roberto se nám pokouší namluvit, že viděl alpská horstva ze samé pěny v olejnatých brázdách a pěny že se proměňovaly v sklizně s Cererou kvetoucí v safírových odlescích a tu a tam se řítících a burácejících opálech, jako kdyby telurická dcera Proserpina zapudila svou plodonosnou matku a sama převzala vládu nad světem.

A uprostřed šelem, které kolem něho pobíhají a vrčí a chrčí, zatímco všude kolem vrou zřídla slaného stříbra tak bouřlivě, že sotva popadají dech, zničehonic, jako když utne, se přestane té podívané obdivovat a stane se do její vůle odevzdaným hercem, omdlí a neví o sobě. Teprve pak ve snu bude předpokládat, že prkno z milosrdného božího příkazu nebo z instinktu vlastního věcem, jež plavou na vodě, se této čtverylce prostě přizpůsobilo, a jak kleslo dolů, tak zase zcela přirozeně vystoupilo nahoru a nakonec se zklidnilo v pomalé sarabandě – při běsnění živlů jsou totiž vzhůru nohama převrácena rovněž veškerá pravidla slušného a vychovaného tance – a ve stále širších a širších kruzích se víc a víc vzdalovalo středu tohoto kolotoče, do něhož se naopak coby vrtošivá káča v rukou synů Aiolových dostala smůlou pronásledovaná *Amarilli* a s čeleném obráceným k nebi se do něj posléze propadla. A s ní všechny živé bytosti v jejích útrobách, zahynul Žid předurčený osudem k tomu, aby v nebeském Jeruzalému hledal Jeruzalém pozemský, jehož by stejně býval nikdy nedosáhl, rytíř maltézského řádu, navždy už odloučený od ostrova Escondidy, doktor Byrd se svými nohsledy a rovněž – dobrotivou přírodou konečně odebrán vědě lékařské – i vředy posetý chudák pes, o němž jsem se mimochodem dosud nemohl zmínit, protože Roberto o něm bude psát později.

Zkrátka řekl bych, že sen, který se mu zdál, i bouře, která se v něm odbyla, Robertův spánek narušily natolik, že zanedlouho je pak nutně vystřídalo bdění plné bojovných úmyslů. Jakmile se jednou smířil s tím, že venku je jasný den, a utěšil se, že neprůhlednými skly proniká do místnosti jen málo světla, přesvědčen, že najde schůdky, po nichž by sestoupil do podpalubí, dodal si odvahy, ozbrojil se a pln neohrožené bázně vydal se objevit zdroj nočních zvuků.

Vlastně ne okamžitě. Prosím za odpuštění, ale ne já v mém, to Roberto ve svém vyprávění, určeném Paní, upadá do rozporů, nevypráví jí, co se mu stalo, pěkně popořádku, ale snaží se z vyprávění udělat povídku, lépe řečeno jakýsi první náčrt toho, co by se dopisem a povídkou teprve stát mohlo, a píše, aniž se předem rozhodl, o čem psát bude, popisuje figurky na šachovnici, aniž připojí vysvětlení, jak se mají rozmístit a jak se jimi má táhnout.

V jednom listu tvrdí, že se vydal do podpalubí, v dalším naopak oznamuje, že jakmile se probudil do jitřního šera, zaslechl z dálky jakýsi koncert. Ty zvuky k němu určitě doléhaly z Ostrova. Zpočátku měl dojem, že vidí tlupu domorodců, jak ve velkém počtu nasedají do dlouhatánských kanoí, aby vyrazili k lodi, a sevřel pevněji ručnici, za chvíli mu koncert však už tak bojovný nepřipadal.

Svítalo, slunce se ještě ani nedotklo skel v oknech. Odešel na ochoz, zavanulo moře, pootevřel křídlo okenice a přivřenýma očima se pokusil podívat na břeh.

Na *Amarilli*, kde přes den na palubu vůbec nevycházel, Roberto zaslechl pasažéry povídat si o žhavých úsvitech, jako kdyby se slunce už nemohlo dočkat, až bude moci vysílat své ohnivé šípy na svět, nyní však viděl jen pastelové barvy a ani nezaslzel: obloha se pěnila temnými mraky a pouze jejich okraje nabíraly perlový nádech a vyvstával pouhý odstín, náznak čehosi růžového, za Ostrovem, který byl jako tyrkysová skvrna na hrubém papíře.

Ta málem severská paleta však postačila k tomu, aby si uvědomil, že profil Ostrova, který mu v noci připadal jednolitý, tvoří obrysy zalesněného vršku, který prudce spadá k břehu porostlému vysokými stromy, a bílou pláž že věnčí palmy.

Písek víc a víc bělal, po stranách při okraji bylo cosi, co připomínalo obrovské pavouky, kteří zkameněli, zrovna když si ve vodě máchali kostlivé nožky. Roberto je na dálku označil za „pochodující rostlinstvo“, příliš prudký odraz slunka na písku ho však právě v torn okamžiku přinutil vrátit se do kajuty.

Řekl si, že oči mu sice mohou vypovědět službu, sluch že ho však zradit nemůže, a pod jeho ochranu se také uchýlil, přivřel co nejvíc obě křídla okna a nastavil ucho zvukům přicházejícím z pevniny.

Zažil sice úsvity na svém rodném vršku, tady mu však došlo, že poprvé v životě opravdu slyší zpívat ptáky a na každý pád že tolik a tak od sebe navzájem odlišných jich ještě nikdy neslyšel.

V tisících vítali příchod Slunce, zdálo se mu, že v křiku papoušků rozpoznává i slavíka, kosa, skřivana, hodně vlaštovek a dokonce i ostré vrzání cikád a cvrčků, a v duchu se ptal, zdali ho sluch neklame a nejde-li o nějaké jejich příbuzné od protinožců…

Ostrov byl dost daleko, a přesto měl Roberto dojem, že zpěv ptáků sebou přináší i vůni pomerančových květů a bazalky, jako kdyby vzduch nad zálivem jejich vůní přímo nasákl: pan ďIgby mu ostatně jednou vyprávěl, jak při jedné ze svých cest poznal, že země není daleko, podle atomů vůně přenášených větrem…

Jak tam tak nastavoval ucho tomu, co neviděl, čeho však bylo hodně, připadalo mu, že z cimbuří nějakého zámku nebo ze střílen v baštách přehlíží armádu, jež se s halasem šikuje do oblouku mezi svahem vršku, protilehlou plání a řekou chránící hradby, a zmocnil se ho dojem, že to, co si tu při poslechu představuje, už jednou na vlastní oči viděl, a tváří v tvář nezměrnosti, jež ho obklopovala, se cítil v obležení a málem by býval přiložil pušku k líci a namířil. Ocitl se znova v Casale a před ním stála španělská armáda, doléhal k němu rámus vojenských vozů, řinčení zbraní, jak do sebe narážely, pisklavé hlasy Katalánců, pokřikování Neapolitánců a v pozadí tlumený zvuk trub, a k tomu pár hluchých ran z hákovnic, pluf, paf, bumbác, jako výstřely z hmoždířů při oslavách místního patrona.

Jeho život jako by se odbyl mezi dvěma obleženími, z nichž]edno bylo obrazem druhého, s jedním rozdílem, a sice tím, že teď, kdy se do kruhu pospájela léta, a bylo jich víc než deset, v kruhu kolem něho byla zase voda, ale bylo jí přespříliš, aby byl výpad na nepřítele možný. Roberto se prostě ocitl v Casale, a znovu prožíval, co tam v oněch dnech zažil.

2.
O tom, co se stalo v Monferratu

Do šestnácti let, jež předcházela létu roku 1630, nám Roberto umožňuje nahlédnout jen velice málo. Epizody ze své minulosti uvádí jen tehdy, když souvisejí s něčím, k čemu došlo na *Daphne*, a kronikář čerpající z jeho zdráhavé kroniky je nucen číst mezi řádky. Kdybychom brali jeho zlozvyky vážně, připadal by nám jako autor, který poskytuje čtenáři co nejméně indicií, jen aby oddálil odhalení vraha. Takže se chytám náznaků jako nějaký udavač.

Rodina Pozzů ze San Patrizia patřila k drobné šlechtě. Vlastnila rozlehlé panství zvané Griva na hranicích území města Alessandrie (které tehdy bylo částí vévodství milánského a tudíž území ovládaného Španěly), podle politického zeměpisu nebo z hlediska duševních dispozic se však považovala za vazaly markýze z Monferratu. Otec, který si se ženou povídal francouzsky, se sedláky v nářečí a s cizinci italsky, na Roberta mluvil jazykem zvoleným podle toho, zdali ho právě učil novému úderu mečem, nebo ho vezl s sebou na koni a proklínal ptactvo, které mu ničilo úrodu. Jinak chlapec trávil svůj čas bez kamarádů sněním o dalekých zemích, když se znuděně potloukal vinicemi, o sokolnictví, když chytal vlaštovky, o zápase s drakem, když si hrál se psy, o ukrytých pokladech, když navštěvoval zapadlé místnosti v jejich zámečku nebo chcete-li zámku jako hrom. Tyto pomyslné toulky mu v mysli zažehovaly zaprášené rytířské romány a básně, které objevil v jižní věži.

Tak docela nevzdělaný zase nebyl, a měl dokonce i preceptora, i když ne na celý rok. Byl to karmelitán a tvrdil o sobě, že cestoval po východních zemích, kde podle toho, co se říkalo a co si šeptem opakovala, křížem se žehnajíc, Robertova matka, se dal na mohamedánskou víru. Jednou ročně přišel se sluhou a čtyřmi mulami naloženými knihami a jinými písemnostmi a tri měsíce byl hostem, rodiny. Co chlapce učil, to nevím; v Paříži, kam se nakonec dostal, si však Roberto žádnou

ostudu neutržil a v každém případě velice rychle chápal všechno, co jen zaslechl.

O tomto karmelitánovi se určitě ví jen jedno, a ne náhodou se o tom Roberto zmiňuje. Starý Pozzo se jednou při čištění meče řízl a zbraň byla buď rezavá, nebo šlo o citlivou část ruky či prstů, zkrátka rána ho velice bolela. Karmelitán vzal čepel a posypal ji práškem, který měl v krabičce, a Pozzo byl ochoten odpřisáhnout, že bolest okamžitě polevila. Pravda je, že už na druhý den se rána začala zacelovat.

Karmelitánovi údiv těch, co u toho byli, zalichotil a sdělil jim, že tajemství té substance mu vyjevil jeden Arab a že to je lék mocnější než ten, jemuž křesťanští spagyrikové říkají *unguentum armarium*. Když se ho ptali, proč se prášek nesype na ránu, ale na čepel, která ji způsobila, odpověděl jim, že je to záležitost samotné přírody, mezi jejíž nejvýraznější schopnosti patří právě univerzální sympatetičnost, a ta že na dálku ovládá veškeré naše počínání. A dodal, že pokud se to zdá k nevíře, pak stačí připomenout si magnet, což je kámen, který k sobě přitahuje železné piliny, nebo velké železné hory, jež pokrývají sever naší planety a přitahují střelku buzoly. A stejně tak i mast na zbraně tím, že pevně přilne k meči, přitáhne k sobě vlastnosti železa, jež čepel v ráně zanechala a které bránily v jejím zacelení.

Bytost, jež v útlém mládí byla svědkem podobné události, nemůže než zůstat jí na celý život poznamenána a my zanedlouho uvidíme, že o Robertově osudu rozhodlo to, že jej přitahovala magická síla prášků a mastí.

Na druhé straně to však nebyla událost, která by Robertovo dětství poznamenala nejhlouběji. Došlo tu ještě k další, ale popravdě řečeno nejde ani tak o událost, jako spíš o něco, co se často opakovalo, a co si proto uchoval v hloubavé paměti. Robertův otec měl určitě svého synka rád, i když s ním zacházel s málomluvnou obhroublostí vlastní mužům tohoto kraje, občas jej totiž zvedl ze země, hlavně v prvních pěti letech jeho života, a pyšně zvolal: „Ty jsi můj prvorozený syn!“ Popravdě řečeno nic divného, až na zcela nepatrný prohřešek, jedno slovo navíc, protože Roberto byl jedináček.

O nic by nešlo, kdyby si Roberto, jak rostl, nezačal připomínat (nebo si namluvil, že si to připomíná), že při těchto projevech otcovské pýchy se v matčině tváři pokaždé zračil jak neklid, tak radost, jako kdyby si otec sice počínal správně, když onu větu pronáší, ale to, že ji slyší příliš často, v ní znovu probouzí úzkost, která už byla na odchodu. Ve své představivosti se Roberto příliš zabýval tónem, jakým otec dotyčnou větu pronášel, a nakonec z ní vyvodil, že nebyla pronesena jako samozřejmé tvrzení, ale tím, že kladla důraz na slůvko „ty“, naopak jako neslýchaná investitura, jako kdyby otec chtěl říci: „Můj prvorozený syn jsi ty a nikdo jiný.“

Nikdo jiný, nebo ten druhý? V Robertových dopisech se tu a tam objeví zmínka o nějakém Druhém, který jej v myšlenkách pronásleduje, a podle všeho se mu pomyšlení na něho zrodilo v hlavě právě tenkrát, když si namluvil (a o čem jiném by asi tak mohlo přemítat dítě v hradě s věžemi plnými netopýrů a obklopeném vinohrady, neustále uprostřed ještěrek a koní, nejisté při styku se svými vrstevníky co do věku, ne však co do postavení, a které, pokud neposlouchalo pohádky babiččiny, tak určitě karmelitánovy?), že někde kolem se potlouká jeho bratr, kterého otec vyhnal a odvrhnul, určitě proto, že nebyl hodný. Roberto byl zpočátku moc malý a potom zas moc stydlivý, než aby se zeptal, jestli je to bratr z otcovy nebo matčiny strany (v každém případě by se nad jedním z rodičů rozprostřel stín dávného a neodpustitelného prohřešku): byl to prostě bratr a na nějaký způsob (možná nadpřirozeně) si určitě sám zavinil, čeho se mu dostalo, a určitě kvůli tomu nenáviděl hlavně jeho, Roberta, kterého si rodiče naopak vyvolili.

Stín bratra, který mu byl nepřítelem (ale kterého by stejně býval rád poznal, aby jej mohl milovat a byl jím milován), kalil jeho dětské noci a později, když už dospíval, sedával v knihovně a listoval ve starých foliantech v naději, že v některém najde třeba ukrytý portrét, doklad vystavený farou nebo zpověď, která by mu všechno odhalila. Chodil na půdu a nakukoval tarn do starých truhlic s oděvy od svých předků, zašlými medailemi nebo i s maurskou dýkou a nejistými prsty se vyptával košilek z jemného plátna, které určitě halily tělíčko nějakého dítěte, jenže bůhví před kolika lety nebo staletími.

Jak čas běžel, bratr od něj dostal i jméno, Ferrante, a Roberto mu začal přisuzovat drobné přečiny, z nichž býval neprávem sám nařčen, jako třeba krádež pamlsku nebo nevhodné puštění psa z řetězu. Ferrante, zvýhodněný tím, že byl vyškrtnut ze života, za jeho zády vyváděl a on se zas za jeho zády ukrýval. Časem dokonce návyk klást neexistujícímu bratrovi za vinu všechno, co Roberto sám provést nemohl, se proměnil v zlozvyk přisoudit mu i to, co opravdu provedl a čeho pak třeba litoval.

Ne že by ostatním lhal, šlo o to, že když mlčky přijímal trest za své přečiny a polykal slzy, dařilo se mu namluvit si, že je nevinný, a považovat se za oběť svévole.

Tak například jednou při zkoušení nové sekyry, kterou kovář právě přinesl, a taky jako naschvál za jakousi nespravedlnost, která na něm byla podle něho spáchána, podsekl ovocný stromek, který otec krátce předtím zasadil a od něhož si napřesrok sliboval velkou úrodu. Jakmile si uvědomil závažnost pošetilého činu, jehož se dopustil, okamžitě mu došlo, jaké to bude mít strašlivé následky. Přinejmenším ho prodají Turkům a stráví život u vesla na nějaké jejich galéře. Chystal se utéci z domova a žít do konce svého života jako bandita po okolních vršcích. Přes veškerou snahu najít nějaké zdůvodnění bylo nakonec nejsnadnější namluvit si, že stromek porazil Ferrante.

Když pak otec na poražený stromek přišel, svolal všechny kluky ze svého panství a oznámil jim, že viník by udělal nejlíp, kdyby se sám přihlásil, jinak že jeho hněv padne na všechny bez rozdílu. Roberto se rázem cítil politováníhodně ušlechtilý: kdyby obvinil Ferranta, tak by jej, chudáčka, odvrhli znova a nejspíš už jednou provždy, vždyť to udělal určitě jen proto, aby něčím vyplnil svou prázdnotu sirotka, který musí neustále přihlížet, jak rodiče zahrnují druhé dítě láskou. Popošel o krok kupředu a třesa se strachy a pýchou oznámil, že nechce, aby byl někdo jiný potrestán místo něho. Jeho výpověď, i když vlastně o žádnou nešlo, byla brána jako přiznání k činu. Otec si chvíli nakrucoval kníry, pohněvaně si odkašlával a s očima upřenýma na matku nakonec řekl, že jde o přečin dozajista velký, ale že si nemůže nevážit toho, že „mladý pan z Grivy“ ctí rodinné tradice, a tak že se má právě chovat urozený pán, i když je mu teprve osm. Pak vyhlásil trest, a sice že Roberto nepojede s rodiči na srpnovou

návštěvu ke svým bratránkům do San Salvatore, což bylo jistě kruté (tamější vinař Quirino dokázal Roberta vysadit na fíkovník tak vysoko, že se mu pokaždé zatočila hlava), ale určitě ne tak jako veslování na sultánově galéře.

Nám to připadá jako zcela prostá záležitost: otec je pyšný na to, že jeho ratolest nelže, se špatně skrývaným uspokojením se zadívá na matku a trest provinilci udělí, jen aby se neřeklo. Roberto však tuto zanedbatelnou událost velice dlouho rozvíjel a obohacoval podrobnostmi a došel nakonec k závěru, že otec i matka určitě vytušili, že provinilcem je Ferrante, a ocenili hlavně to, že syn, kterého si vyvolili, se chová jako hrdina a milující bratr, a ulevilo se jim, že nemusejí přede všemi vyjevit rodinné tajemství.

Je také docela dobře možné, že tu trochu indicií naopak rozvíjím a obohacuji podrobnostmi já, jde však o to, že přítomnost tohoto nepřítomného bratra bude mít v příběhu, který začíná, značnou váhu. Stopy po této dětské hře najdeme i v Robertovi coby dospělém muži, až se s ním později setkáme na palubě *Daphne* za okolností, které by popravdě řečeno zamotaly hlavu každému.

Jenže příliš odbočuji, je načase zařídit, aby se Roberto dostal do obleženého Casale. A proto uděláme nejlíp, popustíme-li uzdu fantazii a pokusíme se představovat si, jak k tomu asi mohlo dojít.

Do Grivy zprávy sice nedocházely okamžitě a vůbec ne čerstvé, ale už nejméně dva roky se vědělo, že následnictví v mantovském vévodství vyvolává řadu nesnází v Monferratu a k něčemu, co se docela podobalo obležení, že už dokonce jednou došlo… Zkrátka – můj příběh už vyprávěli jiní, i když ne tak uceleně, jak jej budu vyprávět já – v prosinci roku 1621 zemřel Vincenzo II., vévoda z Mantovy, a kolem úmrtního lože tohoto nemravného muže, který nechtěl či nemohl mít děti, nastal taneček čtyř pretendentů a jejich agentů a ochránců. Navrch měl nakonec markýz Saint-Charmont, jemuž se povedlo Vincenza přesvědčit, že dědictví patří právem jednomu jeho bratranci z francouzské větve, Carlu Gonzagovi, vévodovi z Nevers. Starý Vincenzo sice už jen chroptil, ale přece jen zařídil, nebo dovolil, aby si vévoda

nahonem vzal za ženu jeho neteř Marii z Gonzagů, přenechal mu vévodství a vypustil duši.

Nevers byl ovšem Francouz, a vévodství, které zdědil, zahrnovalo i markýzství monferratské s hlavním městem Casale, nejvýznamnější pevností v celé severní Itálii. Monferrato, ležící mezi oblastí milánskou, kde vládli Španělé, a územím savojským, umožňovalo kontrolu nad horním tokem řeky Pádu, cestami mezi Alpami a jihem a silnicemi spojujícími Milán a Janov a sloužilo zároveň jako nárazník mezi Francií a Španělskem, protože ani jedna z těchto mocností nedůvěřovala nárazníku dalšímu, jímž bylo vévodství Savojské, kde Carlo Emanuele I. hrál hru, která by se s velkou dávkou shovívavosti dala označit za dvojakou. Připadlo-li Monferrato Neversovi, bylo to totéž, jako kdyby připadlo Richelieuovi, a bylo tudíž zcela přirozené, že Španělsko by bylo mnohem radši, kdyby připadlo někomu jinému, dejme tomu vévodovi z Guastally. Ponecháme-li stranou, že nějaké nároky na ně mohl uplatňovat i vévoda savojský. Jelikož tu však byla závěť a podle ní dědicem byl Nevers, dalším pretendentům nezbývalo než doufat, že císař Svaté říše římské národa německého, jehož byl rnantovský vévoda formálně leníkem, následnictví nepotvrdí.

Španělé však byli netrpěliví, nevyčkali, až se císař k něčemu rozhoupá, a Casale pro každý případ oblehli, poprvé Gonzalo de Córdoba a podruhé, tedy nyní, to byla impozantní armáda složená ze Španělů a z císařských oddílů pod velením Spinely. Francouzská posádka se chystala klást odpor do té doby, dokud jí nepřijde na pomoc francouzská armáda, zatím ještě vázaná válečnými povinnostmi na severu, takže jen sám Bůh věděl, dorazí-li včas.

Takhle se zhruba měly věci, když starý Pozzo někdy v půli dubna shromáždil pod hradem nejmladší ze svých sluhů a nejchytřejší ze svých poddaných, rozdal jim všechny zbraně, co se na panství našly, a obrátil se k nim s řečí, kterou si podle všeho připravil během noci: „Chlapi, poslouchejte. Naše půda, jež patří pánům z Grivy, platila odedávna poplatky markýzi z Monferrata, který od jisté doby jako by byl vévodou mantovským. Tím se teď stal pan z Nevers, a jestli mi tu někdo řekne, že Nevers není z Mantovy,

ani z Monferrata, tak ho nakopnu do prdele, protože jste do jednoho hlupáci, co ničemu nerozumějí, takže nejlíp uděláte, když budete držet hubu a necháte všechno na svém pánovi, který aspoň ví, co to je čest. A jelikož vy si se svou ctí vytíráte zadek, tak vám musím povědět, že jestli se císařští zmocní Casale, tak se s nikým moc mazlit nebudou, vaše vinice přijdou na buben a co bude s vašimi ženami, o tom líp nemluvit. Takže vyrážíme bránit Casale. Já nikoho nenutím, ale jestli to nějakému lenivému darebákovi není po chuti, tak ať to radši řekne hned, a já ho pověsím tamhle na ten dub.“ Z přítomných zatím nikdo neměl možnost vidět Callotovy rytiny, kde na jiných dubech visely hrozny jim podobných oběšených lidí, ale něco stejně viselo ve vzduchu, protože zvedli muškety, píky nebo hole se srpem a jali se provolávat, ať žije Casale, ať zhynou císařští. Jako jeden muž.

„Můj drahý synu,“ řekl Pozzo Robertovi, když pak vedle sebe klusali mezi vršky a jejich nepatrná armáda za nimi poklusávala pěšky, „ten Nevers nestojí ani za jedno z mých varlat, a když mu Vincenzo předal vévodství, tak už za moc nestál nejenom v rozkroku, ale nepracoval mu pořádně ani mozek, tak tomu ostatně bylo vždycky. Předal je však jemu, a ne tomu pitomci z Guastally a Pozzové jsou vazaly pánů, kteří právem v Monferratu vládnou odnepaměti. Takže jedeme do Casale a musíme se tam nechat pozabíjet, protože člověk přece nemůže být s někým, dokud je na tom dobře, a pak ho nechat běžet, když je po krk ve sračkách. Ale když tam život nepoložíme, bude to o moc lepší, takže si dávej pozor.“

Putování těchto dobrovolníků od hranic alessandrijského území do Casale bylo jedno z nejdelších, jaké historie vůbec pamatuje. Starý Pozzo se řídil úvahou, která sama o sobě byla exemplární. „Znám Španěly,“ řekl, „ti se nikam a do ničeho nehrnou. To znamená, že jdou ke Casale přes pláň od jihu, tam se vyhnou nesnázím s vozy, děly a dalšími rachotinami. Takže jestliže se my ještě před Mirabellem obrátíme k západu a vezmeme to přes vršky, bude nám to sice o pár dnů déle trvat, cestou však nenarazíme na žádné nesnáze a budeme na místě dřív než oni.“

Spinola měl o tom, jak se připravuje obležení, bohužel představy ještě složitější, a tak zatímco jihovýchodně od Casale

začal zabírat Valenzu a Occimiano, na západ od města vyslal vévodu z Lermy, Ottavia Sforzu a hraběte z Gemburgu se zhruba sedmi tisíci pěšáky, aby co nejdříve obsadili hrady Rosignano, Pontestura a San Giorgio, čímž chtěl zamezit francouzským posilám přiblížit se v jakékoliv síle. Mezitím na severu překročil Pád a táhl k jihu alessandrijský guvernér don Geronimo Augustin s dalšími pěti tisíci muži, aby vytvořili spolu s ostatními jakési kleště. Všichni se nacházeli právě v místech, které Pozzo považoval za nejopuštěnější. Jenže když se to od místních lidí dozvěděl, změnit směr už nemohl, protože císařských bylo na východě už víc než na západě.

Řekl si jednoduše: „S námi to nehne. Vyznám se tu líp než oni, protáhneme se mezi nimi jako kočka pod vraty.“ Toho protahování sem a tam bylo však nakonec víc než dost. Narazili dokonce i na Francouze z Pontestury, kteří se mezitím vzdali nepříteli, a aby se nevrátili do Casale, dostali svolení táhnout směrem na Finale, odkud by se do Francie mohli dostat i po moři. Poddaní z panství Griva na ně narazili kousek od Ottegly, málem na sebe začali střílet v domnění, že jde o nepřítele, a Pozzo se od jejich velitele dozvěděl, že se musili rovněž zavázat, že obilí z Pontestury dostanou Španělé a ti že pak casalským pošlou peníze.

„Španělé jsou prostě páni, synku,“ řekl Pozzo, „proti nim bojovat, to je radost. Naštěstí jsou pryč doby Karla Velikého. Když bojoval proti Maurům, to se lidi zabíjeli jak praštění. Tohle je přece válka mezi křesťany, panebože! Musí si něco vyřídit v Rosignanu a my jim proklouzneme za zády, mezi Rosignanem a Pontesturou, a za tři dny jsme v Casale.“

Tato slova pronesl na konci dubna, a Casale měl na dohled čtyřiadvacátého května. Bylo to překrásné putování, aspoň v Robertových vzpomínkách; jak jen mohli, opouštěli cesty a stezky a šli přes pole, Pozzo říkal, když je válka, tak stejně přijde všechno nadranc, a pokud úrodu nezničíme my, tak ji zničí ti druzí. Aby nezemřeli hlady, pořádali hodokvasy ve vinicích, ovocných sadech a v kurnících. Pozzo říkal, že to je prostě monferratské území a sedláci že musí živit ty, co je brání. Jednomu sedlákovi z Mombella, kterému se to nezdálo, nechal vyplatit třicet ran holí a odůvodnil to tím, že když se kázeň vytratí, tak válku vždycky vyhrají ti druzí.

Robertovi začala válka připadat jako přenádherný zážitek. Pocestní, které potkávali, jim vyprávěli poučné příběhy, jako třeba o jednom francouzském rytíři, který byl raněn a vzat do zajetí v osadě San Giorgio; když si pak stěžoval, že mu nějaký voják uzmul portrét, který byl drahý jeho srdci, a když se o tom vévoda dozvěděl, zařídil, aby portrét dostal zpátky, nechal ošetřit jeho zranění a pak ho koňmo poslal zpátky do Casale. Přes veškeré odbočky, které měly podobu spirály a vedly k naprosté ztrátě orientace, starý Pozzo nakonec přece jen dokázal válku, ve které se opravdu bojovalo, zatím ani zdálky nezahlédnout.

Byla to pro něho tudíž velká úleva, do níž se ovšem mísila netrpělivost člověka, který se už nemůže dočkat, až vypuknou dlouho očekávané radovánky, když jednoho krásného dne z vršku zahlédli v nížině město Casale. Na severu, nalevo od nich, je chránil tok řeky Pádu, jejž zrovna před hradem narušovaly dva větší ostrůvky veprostřed, na jižní straně vybíhalo do hrotu pevností v podobě hvězdy, uvnitř bylo plné veselých věžiček a zvonic a zvenčí se zdálo opravdu nedobytné, ježilo se baštami s cimbuřím a vypadalo jako drak z knížky.

Byla to opravdu moc pěkná podívaná. Všude dokola kolem města pestrobarevně odění vojáci mezi skupinami stanů vyzdobených praporky a jezdci s pery na klobouku sem a tam přetahovali obléhací stroje. V zeleni lesů či ve žluti polí však tu a tam nečekaně vyšlehl oslepující záblesk stříbrného brnění urozených pánů, kteří jako by si pohrávali se slunkem, nedalo se při nejlepší vůli poznat, kam mají namířeno, a třeba taky harcovali jen proto, aby celý výjev trochu oživili a učinili malebným.

Podívaná, pro všechny moc pěkná, Pozzovi už tak moc veselá asi nepřipadala, protože řekl: „Chlapi, tentokrát jsme v háji ale doopravdy.“ A Robertovi, který se ho ptal proč, uštědřil záhlavec a řekl mu: „Uvažuj, to jsou císařští, casalských by nebylo tolik a nešpacírovali by se před hradbami. Casalští Francouzi jsou uvnitř, za hradbami, a tahají nahonem nahoru slámu a serou si přitom do kalhot, protože jich možná není ani dva tisíce, zatímco těch druhých bude nejmíň sto tisíc, podívej se jenom na ty vršky naproti.“ Přeháněl, Spinolova armáda čítala jenom osmnáct tisíc

pěšáků a šest tisíc jezdců, stejně to ale stačilo a možná i přebývalo.

„Co budeme dělat, otče?“ zeptal se Roberto. „Budeme,“ odpověděl mu otec, „dávat pozor, kde jsou luteráni, protože mezi nimi se projít nedá. *In primis*, není jim rozumět, co říkají, *in secundus* napřed člověka oddělají, a pak se ho zeptají, co je zač. Dobře se dívejte, kde jsou Španělé, už jsem vám řekl, že s těmi se dá dohodnout. A aby to byli Španělé z dobrých rodin, žádná sběř. V těchto záležitostech je výchova hrozně důležitá.“

Vybrali si průchod podél tábora, kde vlály prapory nejkřesťanštějších královských majestátů a kde se to blyštělo brněními víc než jinde, a začali sestupovat z vršku dolů, odevzdaní do rukou božích. Ve zmatku, který tam vládl, se jim kupodivu podařilo jít dost dlouho jakoby nic uprostřed nepřátel, v té době byly uniformami vybaveny totiž jen některé vybrané jednotky, jako třeba mušketýři, a co se zbytku týče, jak měl voják vědět, kdo k němu patří a kdo ne? Jenže zrovna když už stačilo jenom projít územím, které od sebe obě znepřátelená vojska dělilo, narazili na předsunutou hlídku, důstojník je zastavil a zdvořile se jich zeptal, kdo jsou a kam mají namířeno. Hlouček vojáků za jeho zády byl přitom jako na jehlách.

„Pane,“ odpověděl mu Pozzo, „prokaž nám laskavost a nech nás projít, musíme dorazit k těm, k nimž patříme, abychom pak po vás mohli střílet.“ Důstojník smekl, kloboukem smetl prach dobré dva metry před sebou a řekl: „*Seňor, no es menor gloria vencer al enemigo con la cortesía en la paz que con las armas en la guerra*.“ A v dobré italštině dodal: „Jen jděte, pane, bude-li mít aspoň třetina našich lidí odvahu, jakou prokazujete vy, pak zvítězíme. Kéž by mi nebesa umožnila, abych se s vámi setkal na bitevním poli a dostalo se mi cti zabít vás.“

„Aby ti pámbu napřed sfoukl svíčku a pak ti ji vrazil do prdele,“ zamumlal Pozzo, kteréžto přání dvojího ublížení na těle v jeho rodném kraji dodnes používá ten, kdo si nepřeje, aby jeho bližní došel zdárného konce svého života. Nahlas však mu, čerpaje ze všech svých jazykových studnic a s použitím veškerých znalostí rétoriky, odpověděl: „*Yo también*“ Smekl s úklonou klobouk a pobídl koně do klusu, ale jen maličko, rozhodně méně, než by si toho teatrálnost okamžiku vyžadovala,

taky proto, že věděl, že jeho lidé za ním musí klusat pěšky, a vyrazil k hradbám.

„Říkej si co chceš, jsou to páni ve všem všudy," řekl a obrátil se k synovi. Dobře udělal, protože kdyby neotočil hlavu, proděravěla by mu ji koule z hákovnice, vyslaná z hradeb. „*Ne tirez pas, conichons, on est des amis, Nevers, Nevers!*" volal se zvednutýma rukama a k Robertovi dodal: „Sám to vidíš, jsou to lidé neuznalí. Španělé jsou lepší, a to neříkám jen tak do větru."

Vešli do města. Někdo už jejich příchod oznámil veliteli posádky, panu Toirasovi, někdejšímu druhu ve zbrani starého Pozza. Dlouho se vřele objímali a pak si vyšli na první procházku po hradbách.

„Příteli milený," říkal Toiras, „z pařížských registrů vysvítá, že mám pod palcem pět regimentů pěšáků, každý o pěti kumpaniích, tedy celkem deset tisíc mužů. Pán de la Grange však má pouze pět set mužů, a Monchat jich má dvě stě padesát, mohu tedy počítat všehovšudy s tisícem a sedmi sty opěšalými vojáky. K tomu šest kumpanií jezdeckých, tedy jenom čtyři sta mužů, i když jsou dobře vyzbrojeni. Kardinál dobře ví, že mám mnohem méně vojska, než bych měl mít, ale spočítal mi je na tři tisíce a osm set mužů. Napsal jsem mu a poskytl důkazy o opaku a Jeho Eminence předstírá, že nechápe, oč mi jde. Musil jsem najmout regiment Italů, porůznu sehnaných dohromady, Korsičanů i zdejších lidí, dovolte mi však poznamenat, že jsou to moc špatní vojáci, a abych nezapomněl, představte si, že jsem musil vydat důstojníkům rozkaz, aby utvořili jednu zvláštní kumpanii ze svých sluhů. Vaši lidé se připojí k italskému regimentu, velí mu kapitán Bassiani a je to dobrý voják. Pošleme tam i mladého de la Grive, aby rozuměl rozkazům, až vyrazí do boje. Co se vás týče, milý příteli, připojíte se ke skupině výtečných urozených mužů, kteří k nám přibyli stejně jako vy z vlastní vůle, a kteří tvoří mou družinu. Vyznáte se ve zdejším kraji a budete mi moci poskytnout cenné rady."

Jean de Saint-Bonnet, pán z Toirasu, byl vysoký snědý muž s modrýma očima, bylo mu pětačtyřicet let a byl v rozkvětu svých mužných sil, prchlivý, leč vzápětí ochotný ke smíru, způsobů sice drsných, ale jinak člověk příjemný a vlídný i ke svým vojákům.

Vyznamenal se při obraně ostrova Ré ve válce proti Angličanům, Richelieu ho však neměl rád a na dvoře nebyl oblíben, alespoň to tak vypadalo. Přátelé si šuškali o tom, že si jednou povídal s kancléřem Marillakem a ten mu prý opovržlivě řekl, že urozených pánů, co by ostrov Ré hájili stejně udatně jako on, by se našly nejméně dva tisíce, načež mu Toiras odsekl, že by našel nejméně čtyři tisíce takových, co by drželi v ruce pečeť lépe než Marillac. Jeho důstojníci mu přisuzovali i další výborný výrok (podle jiných jej však pronesl nějaký skotský kapitán): při válečné radě v La Rochelle pověstná Šedá Eminence otec Josef, který si o sobě myslil, že se vyzná ve strategii, prý položil ruce na mapu a řekl: „Tudy půjdeme," načež Toiras mu chladnokrevně odsekl: „Otče, váš prst není bohužel most."

„Taková je tedy situace, *cher ami*," pokračoval Toiras, jak kráčeli po pevnostních náspech, a ukazoval prstem do krajiny. „Divadlo je to nádherné a sešli se tu nejlepší herci ze dvou imperií a z mnoha panství, proti nám stojí dokonce florentský regiment a velí mu Medicejský. V Casale můžeme mít důvěru, myslím tím město: hrad, z něhož ovládáme stranu k řece, je moc pěkná bastila, obklopená moc pěkným příkopem, a na hradbách máme násep, který se bude obráncům moc hodit. Citadela má šedesát děl a bašty jaksepatří. Na několika místech byly slabší, nechal jsem je však před každým rohem zpevnit zátarasy. To je sice dobré pro odražení čelního útoku, Spinola však není na bitevním poli žádný nováček: jen se podívejte, co se tam děje, dělají podkopy k hradbám, aby je vyhodili do vzduchu, a dostanou-li se sem pod nás, tak jim můžeme rovnou otevřít brány. Abychom jim ty podkopy znemožnili, budeme musit chtě nechtě vyrazit do pole před hradby, a tam právě budeme slabší. A jakmile nepřítel přemístí děla blíž k nám a začne střílet na město, bude záležet i na náladě casalských měšťanů, a na ty já bych moc nedal. Na druhé straně je chápu, jde jim víc o záchranu svého města než o pana z Neversu, a zatím si ještě nejsou tak docela jisti tím, že by měli položit život za francouzské lilie. Bude třeba dát jim na srozuměnou, že Savojci se Španěly by přišli o svou svobodu a Casale že by už nebylo hlavní město, ale jen obyčejná pevnost jako třeba Susa, kterou Savojec milerád prodá za hrst skudů. Co se ostatního týče, bude se improvizovat, jinak by to

přece nebyla komedie po italsku. Včera jsem se čtyřmi sty muži vyrazil k Frassinetu, kde se začali soustřeďovat císařští, a couvli. Jenže zatímco jsem musil být tam, Neapolitánci se usadili tamhle na vršku, zrovna pěkně naproti. Nechal jsem je pár hodin krušit děly a řekl bych, že to byla pěkná jatka, ale zůstali tam. Komu ten den patřil? Přisámbohu, že to nevím a neví to určitě ani Spinola. Zato však vím, co uděláme zítra. Vidíte tam ty chatrče v pláni? Od jednoho zvěda jsem se dozvěděl, že jsou opuštěné, a to stačí k obavě, že se v nich někdo ukrývá – mladý pane Roberto, netvařte se tak povzneseně a učte se; poučka první, dobrý velitel vyhrává válku tím, že používá správně špehů, poučka druhá špeh je zrádce a klidně tedy zradí toho, kdo mu platí, svým lidem. S tím je třeba počítat. Tak či onak, pěšáci zítra půjdou ty domy zabrat. Než by hnípali za hradbami, tak ať jdou do ohně, aspoň se pocvičí. Nedupejte jako hříbě, co by už chtělo honem vyrazit, pane Roberto, zítra ještě nebude váš den. Zítra však Bassianiho regiment bude musit překročit Pád. Vidíte ty zdi? Je to část opevnění, které jsme začali budovat, než sem dorazil nepřítel. Mí důstojníci s tím sice nesouhlasí, já se však domnívám, že bychom je měli zabrat, dokud tak neučiní císařští. Budeme je držet pod palbou na pláni, ztížíme jim kopání podkopu. Zkrátka slávy bude dost pro všechny. Teď půjdeme na večeři. Obléhání sotva začalo a zásob je dost. Krysy budeme jíst, až zásoby dojdou.“

3.
Divuplný serail

Vyváznout životem z obleženého Casale, kde nakonec bohudík alespoň krysy jíst nemusel, a dostat se na *Daphne* a nechat se tady sežrat od nich… Roberto chvíli v obavách meditoval nad tímto krásným protikladem a pak se konečně odhodlal prozkoumat místa, z nichž k němu předcházejícího večera dolehl šramot a hluk.

Rozhodl se, že sejde dolů na zádi, protože pokud by tu všechno bylo jako na *Amarilli*, pak věděl předem, že při každém lodním boku je zhruba tucet děl a také že tam jsou slamníky nebo visuté sítě námořníků. Z místnůstky, kde bylo kormidlo, sešel do další místnůstky pod ní, procházela jí tyč kormidla, pohybovala se a vrzala, a z té se pak dveřmi dostal přímo do podpalubí. Ale jako by se chtěl napřed, než se postaví čelem neznámému nepříteli s těmito hluboko pod palubou uloženými prostorami přece jen důvěrněji seznámit, zvedl poklop a spustil se ještě hlouběji, a to zhruba tam, kde by měly být zásoby. Místo nich tu však našel slamníky pro tucet mužů. Byly pečlivě uložené, aby se dovnitř vešly. Což znamenalo, že větší část posádky spala zde a ostatní prostory byly vyhrazeny něčemu jinému. Slamníky byly také dokonale ustlané. Pokud tu tedy mor opravdu byl, pak jak postižení postupně umírali, pozůstalí po nich znova postele dokonale stlali, snad tím chtěli ostatním naznačit, že se nic nestalo… Jenže copak se dá jen tak zhola tvrdit, že námořníci pomřeli a že pomřeli do jednoho? A ani tentokrát ho to pomyšlení vůbec neuklidnilo, jak by mělo: mor, který vyhladí celou posádku, je přirozená věc, podle některých teologů dokonce dílo Prozřetelnosti, ale událost, která přinutí posádku uprchnout a nechat loď v tomto naprosto nepřirozeném pořádku, může být něco mnohem horšího a znepokojivějšího.

Vysvětlení bylo možná uloženo v podpalubí, nedalo se nic dělat, než sebrat odvahu a jít se tam podívat. Roberto se vrátil nahoru a otevřel dveře do obávaných prostor.

A rázem pochopil, proč jsou tu ty velké mříže, vsazené do paluby. Díky nim se podpalubí proměnilo v jakousi chrámovou loď; světlo dne, který mezitím už nastal, sem padalo šejdrem a křížilo se s tím, které sem naopak přicházelo se střílen, *sabordů*, zbarvené jantarovým odleskem mosazných hlavní děl.

Roberto zpočátku neviděl nic než čepele světla, v němž se hemžil bezpočet drobounkých tělísek, a při pohledu na ně si nemohl nevzpomenout (a proto si také pohrává s učenostmi, jež si porůznu zapamatoval: místo aby své Paní o všem prostě vyprávěl, chce ji uvést v údiv) na slova, jimiž ho Kanovník z Digne vyzval, aby si všiml vodopádů světla, jež se hrnou do tmy chrámu a jsou uvnitř oživeny bezpočtem monád, semen, dále nedělitelných přirozených elementů, kapiček samčího kadidla, jež samy od sebe pukají, prvotních atomů zaměstnaných potyčkami, srážkami a bitvami v celých švadronách v nesčetném spojování a rozdělování, co je zřejmý důkaz toho, že sám náš vesmír se neskládá z ničeho jiného než z prvotních tělísek hemžících se v prázdnu.

Vzápětí, málem jako by se mu tím mělo dostat potvrzení, že to, co bylo stvořeno, není nic než rej atomů, se ho zmocnil dojem, že se ocitl v jakési zahradě, a uvědomil si, že co je dole pod palubou, obklopuje jej houf vůní mnohem silnějších než ty, jež k němu předtím přicházely z břehů ostrova.

Námořníci, předtím než z lodi zmizeli, si na ní zařídili, aby si mohli do své vlasti odvézt rostliny a květiny z ostrovů, které navštívili a propátrali, jakousi krytou zahradu, a postarali se o to, aby jim slunko, vzduch a deště umožnily do té doby přežít. Zdali by loď opravdu byla s to po dlouhé měsíce plavby tu lesní kořist uchovat a zdali by první bouře neotrávila rostliny solí, to Roberto mohl jen těžko odhadnout a povědět, ale skutečnost, že ten kus přírody byl ještě při životě, svědčila nakonec o tom, že stejně jako v případě potravin byly i v tomto případě zásoby pořízeny teprve nedávno.

Květiny, keříky a stromky byly přeneseny na loď i s kořeny a s drnem, v němž vězely, a uloženy do košů a do nahonem vyrobených beden. Mnohé z těchto schrán se však vlhkem rozpadly, hlína se z nich vysypala a mezi koši a truhlicemi se tak utvořila vrstva vlhké zeminy, do niž už mířily, ve snaze usadit se

v ní, odnože některých rostlin, a člověk si tu připadal jako v ráji, jenž vzklíčil z prken samotné *Daphne*.

Sluneční svit tu nebyl tak ostrý, aby z něj Roberta bolely oči, stačil však zdůraznit barvy listů a přimět první květy, aby se rozevřely. Roberto spočinul zrakem na dvou listech, které mu zpočátku připomínaly račí ocas, z něhož klíčila bílá kvítka, pak na jiný, něžně zelený, z něhož vyrůstalo cosi jako půlka květu uloženého na přehršli slonovinových cicimků. Závan odporného pachu obrátil jeho zrak k jakémusi žlutému uchu, do něhož jako by kdosi zastrčil maličký kukuřičný klásek, vedle byl zase věnec bělostných porcelánových škebliček s růžovým hrotem, pak hrozen, z něhož visely drobné trubky a zvonky vzhůru nohama a páchl maličko po lišejníku. Zahlédl rovněž květ v barvě citronu, jehož proměnlivost měl objevit teprve časem, protože odpoledne byl jak meruňka a při západu slunce temně rudý, další byly veprostřed šarlatově žluté a liliově bílé čím dál víc k okraji. Objevil srstnaté plody, kterých by se neopovážil dotknout, kdyby jeden nespadl na zem, a jak byl zralý, nepraskl a neobjevila se dužina připomínající granátové jablko. Opovážil se ochutnat i další a soudil je asi spíše jazykem, jímž se mluví, než tím, jímž se ochutnává, protože jeden z nich označuje za pytlík s medem, za manu v štědrosti svého stvolu zmraženou a za smaragdový šperk plný drobounkých rubínů. Takže při troše dobré vůle bych se opovážil tvrdit, že kápl na něco, co se podobalo zralému fíku.

Žádný z těch květů a plodů neznal, každý z nich jako by se zrodil z fantazie malíře, který byl odhodlán porušit zákony přírody vymýšlením přesvědčivých nepravděpodobností, pošramocených potěch a chutných lží, jako třeba korunku květu pokrytou bělavým chmýřím, tu přerůstajícím, nebo zase nepřerůstajfcím do fialových per, nebo špatně živenou prvosenku, jež ze sebe vydala obscénní střívko, nebo masku na tváři s kozlími šedinami. Kdo jen dokázal vymyslet keřík s listy na jedné straně tmavozelenými a s divokou rudožlutou kresbou, a na druhé straně neuvěřitelně křehce hráškově zelenými, dužnatými a do sebe stočenými, či listy ve tvaru mušle nebo ucha, takže v nich ještě zůstalo něco vody od posledního deště?

Roberto byl tak uchvácen místem, v němž se ocitl, že si vůbec nepoložil otázku, z kterého deště si listy uchovaly zbytky vody,

protože už nejméně tři dny určitě nesprchlo. Vůně ho tak omámily, že byl ochoten jakékoliv kouzlo považovat za něco zcela přirozeného. Připadalo mu naprosto přirozené, že scvrklý plod na spadnutí páchne po zkvašeném sýru a že jakýmsi fialovým granátovým jablkem opatřeným dole otvorem stačí zatřást a je slyšet, jak uvnitř něco chrastí, nejspíš semeno či jádro, jako kdyby to nebyl plod, ale nějaká hračka, a neudivil ho ani hrotitý květ s pevným kulatým spodkem. V životě ještě neviděl smuteční palmu, jako by to byla vrba, a nyní ji měl před sebou, byla to spousta tápavých kořínků a z nich jako z keříku vyrůstal kmínek, zatímco větve této k pláči zrozené rostliny se ohýbaly k zemi pod tíhou bujného květenství, jako by byly vyčerpané, a Roberto poprvé v životě viděl i další keřík ze samých širokých a dužnatých listů, tuhých díky veprostřed uložené žíle, která se zdála ze železa, připravených k použití coby talíře či podnosy, zatímco kolem nich rašily další listy a ty byly zase naopak jako ohebné lžíce.

Nevěda, zda prochází mechanickým lesem, nebo zda vkročil do ráje ukrytého v útrobách zemských, Roberto tu bloudil v jakémsi všemi těmi vůněmi vyvolaném deliriu.

Až o tom bude psát své Paní, bude se zmiňovat o rustikálním běsnění, o zahradních rozmarech, listnatých Protheech, cedrech (byly to však opravdu cedry?), jež zešílely do půvabné zběsilosti… Nebo si svůj tamější pobyt vybaví jako plovoucí sluj plnou klamných robotů, v níž děsivě stočenými lany svázány se tyčí fanatické řeřišnice a bezbožné odnože barbarských houštin… Bude psát o opiu smyslů, o noční obchůzce trouchnivých elementů, rozpadlých do hnilobných extraktů, jež ho odvedly k protinožcům zdravého rozumu.

Svůj mylný dojem, že různé hlasy opeřenců vycházejí z květů a rostlin, přisoudil právě zpěvu ptactva na ostrově, a není se tedy čemu divit, že mu naskočila husí kůže, když kolem něho prolétl netopýr a málem se mu dotkl obličeje a když vzápětí musil dokonce uhnout sokolovi, aby se mohl vrhnout na svou kořist a srazit ji úderem zobanu k zemi.

Když do podpalubí vcházel, měl v uších hlasy ostrovních ptáků, později byl zase přesvědčen, že k němu doléhají otvory v lodním kýle, a nyní měl dojem, že přicházejí z mnohem větší

blízkosti. Z břehu přicházet nemohly, což ovšem znamenalo, že nedaleko, za rostlinami, směrem k přídi a ke dnu lodi, odkud během předcházející noci k němu doléhal šramot, zpívají ještě nějací jiní ptáci.

Při chůzi měl dojem, že zahrada končí u paty vysokého kmene, jenž prorostl palubou, pak mu došlo, že dorazil zhruba do středu lodi, kde hlavní stěžeň proniká hluboko do kýlu. Dílo lidských rukou a příroda se tu do té míry splétaly, že zmatek našeho hrdiny se dá omluvit. Navíc mu právě v tomto okamžiku do chřípí vnikla směs vůní a pachů, plísní, jaké napadají hlínu, a živočichů, jako kdyby cestou ze zahrady zašel do salaše či stáje.

Voliéru zahlédl, když prošel kolem kmene hlavního stěžně a blížil se k přídi.

Jinak než voliérou by se totiž ani nedala nazvat ta spousta proutěných klecí, jimiž procházely silnější větve, vytvářející trojnožky, obydlená opeřenci, kteří se právě pokoušeli uhádnout, zda přichází či nepřichází úsvit, z jehož světla se jim dostávalo jen nepatrné almužny, a přiškrceně odpovídali svým druhům, kteří svobodně pěli na ostrově. Klece stály na zemi, nebo visely dolů z mříží v palubě na způsob stalaktitů a stalagmitů, a vytvářely tak další zázračnou sluj. Ptáci třepetali křídly a rozhoupávali a rozkymáceli klece, do nichž pronikly sluneční paprsky a vytvářely v nich neustálý pohyb barev a nanášely na ně duhový poprašek.

Až do toho rána Roberto vlastně ptáky nikdy opravdu zpívat neslyšel a stejně tak by nemohl tvrdit, že by je někdy doopravdy viděl, a když, tak určitě ne v tolika různých podobách, takže si dokonce v duchu položil otázku, jsou-li dílem přírody, nebo nějakého umělce, který je pomaloval a vyzdobil pro nějakou pantomimu, nebo aby v nich zpodobnil přehlídku oddílů, na níž každý pěšák i jezdec jsou zahaleni každý do svého praporce.

Jako nějaký v rozpacích tonoucí Adam neměl ani pro jednoho jméno, snad jen ta, která znal ze své polokoule, tohle je volavka, říkal si, tady máme jeřába, křepelku… Ale bylo to totéž, jako kdyby labuť označil za husu.

Byli tu preláti s širokou kardinálskou vlečkou a zobákem v podobě křivule, roztahovali křídla v barvě svěží trávy, nadýmali purpurová hrdélka a vypínali blankytnou hruď a hlasy bezmála

lidskými prozpěvovali žalmy. Několik oddílů se předvádělo v útocích na propadlé kupole, jež ohraničovaly jejich arénu, šlehaly tu blesky šedé jako holubice a rudé jako praporec, jejž praporečník vyhazuje vzhůru a v letu chytá. Zachmuření kavaleristé s dlouhýma nervózníma nohama v prostoru, který byl pro ně příliš malý, pohrdavě krákali na jedné noze a občas i zavrkali, nedůvěřivě se rozhlíželi kolem sebe a potřásali chocholkami na hlavách natažených vpřed… Velký kapitán, sám v kleci postavené na míru, v blankytném mantlu a s vestou plnou knoflíků, červenou jako jeho oko, a s chrpovým chocholem na helmici, vrkal jako holubice. Pěšáčci v klícce vedle něho se drželi při zemi; protože neměli křídla, vypadali jako poskakující klubíčka vlny, měli cosi jako kníry zrovna u kořene zahnutého zobáku, co vypadal jako myší čenich a byl opatřen chřípím, jímž ty zrůdičky očichávaly a sem tam i sezobávaly červy, kteří jim přišli do cesty… V další kleci, která byla dlouhá a kroutila se jako střevo, se usadil malý čáp s mrkvovýma nohama, akvamarínovou hrudí, černými křídly a brunátným zobákem, váhavě přecházel sem a tam, a za ním se v řadě jedno za druhým batolila mláďata, občas se na té stezce zastavil, nevrle zakejhal, chvíli se pokoušel zobákem zpřetrhat to, co nejspíš považoval za spleť révových úponků, pak ucouvl a vyrazil opačným směrem a jeho malí potomci najednou nevěděli, mají-li jít před ním, nebo za ním.

Roberto byl jednak celý vzrušený svými objevy, jednak mu bylo vězňů líto, nejradši by býval klece otevřel a přihlížel, jak jeho katedrálu postupně zaplavují heraldové vzdušné armády, chtěl je zbavit obležení *Daphne*, která byla zase v obležení jejich druhů zvenčí. Napadlo ho, že jsou asi vyhladovělí; v klecích byly jen drobečky, a nádoby a misky, ve kterých měla být voda, byly prázdné. Kousek od klecí však našel pytle se zrním a kusy sušených ryb, určitě je tam měli připravené ti, kdo chtěli svou kořist dopravit do Evropy, loď přece nemůže plout po moři u protinožců a královským dvorům a akademiím nepřivézt svědectví o existenci těchto krajů.

Šel dál a objevil ohradu z prken a v ní tucet ptáků hrabavých, zařadil je mezi drůbež, i když doma takto zbarvené slepice nikdy

neviděl. Vypadali také vyhladovělí, slepice však snesly (a oslavovaly to, jak oslavují slepice všude na světě) šest vajec.

Roberto jim okamžitě jedno sebral, špičkou nože prorazil skořápku a vypil je, jak to dělával jako dítě. Ostatní si dal za košili, a aby se matkám a plodným otcům, kteří se na něho dívali sveřepě a potřásali laloky, nějak odměnil, podělil je vodou a zrním, a pak své počínání zopakoval u všech klecí a v duchu se ptal, díky jaké prozřetelnosti se dostal na *Daphne*, zrovna když už ptactvo mlelo z posledního. Strávil na lodi dvě noci a někdo se o ně mohl postarat nanejvýš den před jeho příchodem. Připadal si jako ten, kdo se opozdí a přijde na slavnost, když poslední host už odešel, ale stoly jsou ještě prostřeny.

Ostatně, řekl si, někdo tu byl a teď tu už není, to je očividná věc. Jestli tu byl ještě den, nebo deset dní před mým příchodem, to na mém osudu nic nemění, nanejvýš mu to přidává na směšnosti, protože stačilo ztroskotat o den dřív a mohl jsem se připojit k námořníkům z *Daphne*, ať už měli namířeno kamkoliv. Nebo taky ne, mohl jsem tu s nimi zemřít, pokud jsou po smrti. Ulehčením si vydechl (v žádném případě tu nešlo o krysy) a úvahu uzavřel zjištěním, že má k dispozici i kurník a drůbež. Vrátil se k svému nápadu pustit ty nejušlechtilejší dvounožce na svobodu a řekl si, že kdyby jeho zdejší vyhnanství trvalo dlouho, mohlo by se ukázat, že jsou taky k jídlu. Krásní a pestrobarevní byli i hidalgové před Casale, řekl si, a přesto jsme na ně stříleli, a kdyby obléhání trvalo déle, byli bychom je i snědli. Kdo byl ve třicetileté válce (tak jí říkám já, ale kdo v ní byl, ten ji tak nenazýval, a možná ani netušil, že to byla jediná dlouhá válka, během níž se občas tu a tam podepsal mír), ten se prostě naučil nemít měkké srdce.

4.
Názorně vyložená fortifikace

Proč si Roberto při líčení prvních dnů strávených na lodi připomíná Casale? Je tu samozřejmě pocit, že se ocitl v podobné situaci, v obležení byl tam a je obležen i zde, od muže jeho století bychom však očekávali přece jenom něco víc. Když už, tak by ho v té podobnosti měly zaujmout odlišnosti, které bývají plodné na důkladně propracované protiklady: do Casale vešel, protože tomu sám chtěl, a aby tam nevešli jiní, zatímco na *Daphne* nepřišel z vlastní vůle a netoužil po ničem jiném, než aby už byl pryč. Spíše bych však řekl, že zatímco tu žil příběh svého konce, paměť mu předkládala vzpomínky na chorobou a temnotami nezkalené mládí, takže jasné dny strávené v obležení se mu staly jakýmsi opakem jeho nynějšího bloudění v stínu. A třeba tu jde ještě o něco jiného. V první polovině Robertova života byla pouze dvě období, v nichž se dozvěděl něco o tom, co to je svět a jak se na něm dá žít, dva měsíce obležení a poslední léta v Paříži, a nyní prožíval třetí a možná i poslední období svého formování, v jehož závěru se zralost ducha bude časově shodovat s rozkladem těla, a vytvářel si dohody o jeho tajném poselství tak, že minulost nazíral jako předobraz přítomnosti.

Casale, to zpočátku byly jen výpady z pevnosti. Roberto o nich vypravuje své Paní a přitom jejich příběh přetváří asi tak, jako kdyby jí říkal, že sice nebyl schopen dobýt pevnost jejího netknutého sněhu, do něhož se výheň jeho dvou Sluncí opřela, leč k tání nepřinutila, ale pod jiným, skutečným Sluncem že se naopak dokázal postavit tomu, kdo monferracskou citadelu oblehl.

Na druhý den po příchodu pána z Grivy a jeho lidí Toiras s karabinou na rameni své důstojníky vyzval, aby si všimli toho, co Neapolitánci staví na vršku, který předchozího dne dobyli. Důstojníci a vojáci se k němu dostali příliš blízko, byla z toho přestřelka a mladičký místodržitel regimentu Pompadour byl zabit. Jeho druzi odnesli tělo za hradby a Roberto spatřil prvního

zabitého člověka v životě. Toiras se rozhodl – jak se o tom zmínil už předchozího dne – domky zabrat.

Z bašt se dal krásně sledovat postup desíti mušketýrů, kteří se nakonec rozdělili, aby vzali první dům do kleští. Z hradeb vystřelilo dělo, náboj jim prolétl nad hlavami a srazil z domu střechu, jako vyplašený hmyz z něho vyběhlo několik Španělů a dalo se na útěk. Mušketýři je nepronásledovali, zmocnili se domu, zabarikádovali se v něm a zahájili rušivou střelbu na vršek.

Určitě by bývalo moc dobré, kdyby se totéž opakovalo i u dalších domů, i z bašt se však dalo pouhým zrakem sledovat, že Neapolitánci začali kopat zákopy a obkládat je otýpkami a košatinami s proutím, ty však neobklopovaly vršek kolem dokola, směřovaly spíš do pláně. Roberto se dozvěděl, že tak se začínají stavět podminovací štoly. Pokud by se dostali až k hradbám, v posledním úseku by uložili soudky se střelným prachem. Bylo třeba zabránit především tomu, aby se při kopání dostali natolik hluboko, aby pak mohli pokračovat dál pod zemí, kde by pak na ně už nikdo nemohl. A zabránit zvenčí kopání, které by se nakonec dostalo pod zem, a naopak kopat protištoly, dokud se nedostaví pomoc a dokud vydrží munice, o to teď právě nejvíc šlo. Při obležení se zkrátka nedá dělat nic než uvádět ve zmatek nepřítele a čekat.

Na druhý den ráno, jak Toiras slíbil, přišla na řadu pevnůstka. Roberto si najednou uvědomil, že má v ruce pušku a nachází se uprostřed houfce neukázněných chlapů z Lu, Cuccary nebo Odalenga, kteří se dali na vojnu, protože se jim nechtělo pracovat, a zamlklých Korsičanů. Vecpali se do loděk, aby přepluli Pád. Dvě francouzské kumpanie už u protějšího břehu přistály. Toiras se svou družinou přihlížel z pravého břehu a starý Pozzo synovi napřed rukou drsně naznačil, aby už šel, pak mu zamával na pozdrav a stáhl si prstem kůži pod okem, což znamenalo, aby jej používal a měl se na pozoru.

Tři zmíněné kumpanie se usadily v pevnůstce. Ta nebyla dostavěna a to, co dostavěno bylo, se už zase zčásti rozpadlo. Vojáci strávili den tím, že ucpávali otvory ve zdivu. Pevnůstka však měla i příkop a několik hlídek bylo postaveno před něj. Noční nebe bylo tak jasné, že stráže podřimovaly a ani důstojníci

nepovažovali útok za pravděpodobný. Jenže najednou trubka zavolala do útoku a objevili se španělští jezdci.

Roberto, kterého kapitán Bassiani postavil za několik otepí slámy v otvoru ve zdi, si nestačil ani uvědomit, co se vlastně děje. Za každým jezdcem seděl na koni mušketýr, a jak se ocitli u příkopu, jezdci jej začali v kruhu objíždět a mušketýři střelbou vyřadili stráže, kterých ostatně nebylo mnoho, pak seskočili z koní a odkutáleli se do příkopu a jezdci před pevnostní branou utvořili půlkruh a střelbou přinutili obránce zůstat ve skrytu, díky čemuž se bez úhony dostali k bráně a k málo bráněným otvorům ve zdivu.

Italská kumpanie, která držela stráž, vystřílela nabité pušky a pak se v hrůze rozprchla, za což pak byla dlouho tupena a hanobena, jenže ani kumpanie francouzské si nepočínaly o nic lépe. Od začátku útoku k ztečení hradeb uběhlo sotva několik minut, obránci ještě nestačili vzít zbraň do ruky a útočníci už byli uvnitř.

Nepřátelé dokonale využili momentu překvapení a zmasakrovali posádku, a bylo jich tu tolik, že zatímco někteří sráželi k zemi obránce, kteří se ještě drželi na nohou, další už začali padlé svlékat. Roberto na mušketýry vystřelil, a když pak s velkými nesnázemi, jak ho od zpětného nárazu bolelo rameno, znovu nabíjel, zaskočila jej lavina jezdců a kopyta koně, který mu otvorem ve zdivu skočil nad hlavou dovnitř, jej pohřbila pod zřícenou barikádou. A to bylo jeho štěstí, neboť chráněn balíky slámy, které se na něho zřítily, unikl prvnímu smrtelnému nárazu a nyní s hrůzou ze svého stohu přihlížel, jak nepřátelé dorážejí raněné a jak jim uřezávají prsty kvůli prstenům a ruce kvůli náramkům.

Kapitán Bassiani, aby nějak napravil pohanu, již mu způsobili jeho lidé, když vzali nohy na ramena, bojoval velice udatně, byl však obklíčen a musil se vzdát. Ti, co se dívali od řeky, si uvědomili, že situace je povážlivá, a plukovník La Grange, který před chviličkou v pevnůstce vykonal inspekci a vrátil se právě do Casale, chtěl vyrazit na pomoc jejím obráncům, jeho důstojníci jej však zadrželi, a naopak mu poradili, aby požádal město o posily. Z pravého břehu vypluly další loďky a přihnal se Toiras, kterého vzbudili tak náhle, že ho z toho málem trefil šlak. Brzy

bylo všem jasné, že Francouzi jsou rozehnáni a že se dají už jen krycí střelbou chránit ti, co vyvázli životem, aby se dostali k řece.

V nastalém zmatku bylo vidět starého Pozza, jak pobíhá od velitelského štábu k přístavišti loděk a hledá Roberta mezi těmi, co unikli pohromě. Když bylo skoro jisté, že žádné další loďky už nepřiplují, bylo ho slyšet, jak zasténal: „Panebože!“ a pak coby člověk, který se vyzná v rozmarech řeky, udělal naprosté hlupáky ze všech, co se přes ni namáhavě přepravovali s pomocí vesel, naproti jednomu z ostrůvků vehnal koně s pomocí ostruh do vody, objevil brod a dostal se na druhý břeh, aniž kůň musil plavat, a pak jako šílenec s mečem nad hlavou vyrazil k pevnůstce.

Nebe už bledlo. Houfec nepřátelských mušketýrů mu vyrazil vstříc, aniž věděl, kdo ten osaměíee vlastně je a ke komu patří. Projel mezi nimi a nejméně pět jich bezpečnými údery meče připravil o život, pak narazil na dva jezdce, přinutil koně, aby se vzepjal, uhnul do strany a vyhnul se tak seknutí jednoho z nich, prudce se v sedle napřímil a opsal kruh hrotem meče: první jezdec se v sedle zhroutil a střeva mu stékala po holinkách na zem, nakonec spadl ze sedla a kůň bez jezdce uháněl pryč, druhý s vytřeštěnýma očima si hledal rukou ucho, které mu na cáru kůže viselo pod bradou.

Pozzo dorazil k pevnůstce a nepřátelští vojáci, plně zaměstnaní a zaujatí svlékáním posledních padlých, zasažených při útěku do zad, vůbec nechápali, odkud se tu najednou vzal. Vjel za hradbu a ze všech sil volal syna. Při karuselu před pevností, jak sekal mečem do všeho, co mu za to stálo, zabil další čtyři vojáky. Roberto mezitím vylezl ze slámy a už zdálky a ještě dřív, než otce uviděl, poznal otcova koně Pagnufliho, se kterým si léta hrál. Vložil dva prsty do úst a zahvízdal. Jeho hvizd kůň moc dobře znal a taky se hned vzepjal na zadní, nastražil uši a vlekl otce k průlomu. Pozzo Roberta uviděl a volal na něho. „Co sis to vybral za místo? Nasedej, nemáš rozum!“ A jak Roberto za něho naskakoval a chytal se ho kolem pasu, dodal: „Takhle to nejde, člověk tě nikdy nenajde tam, kde bys měl být.“ Pak ostruhami pobídl Pagnufliho a tryskem vyrazil k řece.

To už některým drancovníkům došlo, že ten muž v tomto místě není namístě, a s křikem si na něho ukazovali. Nějaký

důstojník v potlučeném pancíři a tři vojáci s ním se mu postavili do cesty. Pozzo ho spatřil, napřed jako by se mu chtěl vyhnout, pak přitáhl koni uzdu a zvolal: „Tomu se říká osud!“ Roberto se podíval před sebe a zjistil, že to je právě ten Španěl, který je před dvěma dny nechal projít do pevnosti. Ten rovněž poznal svou kořist, zablýskly se mu oči a vyrazil vpřed s mečem nad hlavou.

Starý Pozzo si bleskurychle meč přendal do levé ruky a pravou vytáhl z opasku pistoli, natáhl kohoutek a napřáhl paži. Provedl to všechno velice rychle a Španěla, kterého vlna vznětu přihnala už málem před něho, tím zaskočil. Nevystřelil však okamžitě. Dopřál si chvilku a řekl: „Promiňte tu pistoli, pane, ale když vy máte krunýř, tak já mám snad zas právo…“ Stiskl kohoutek a kulkou do úst ho srazil k zemi. Když vojáci viděli, že jejich velitel padl, rozprchli se a Pozzo si zastrčil pistoli za opasek se slovy: „Radši odtud zmizíme, než začnou být dotěrní… Dělej, Pagnufli!“

V oblaku prachu projeli plání a vjeli do vody tak prudce, až jim stříkala nad hlavu, zatímco zdálky po nich ještě občas někdo vystřelil.

Doprovázeni potleskem dorazili na pravý břeh. Toiras řekl: „Tres bien fait, mon cher ami,“ a k Robertovi dodal: „La Grive, všichni dnes utekli a jen vy jste zůstal. Krev se nezapře. V té kumpanii zbabělců je vás škoda. Přejdete do mé družiny.“

Roberto poděkoval, seskočil z koně a podal otci ruku, aby mu také poděkoval. Pozzo mu ji roztržitě stiskl se slovy: „Mrzí mě to kvůli tomu Španělovi, byl to velice slušný člověk. To nic, válka je hrozná věc. Ostatně zapamatuj si, synku, nic se nemá přehánět, ale když se na tebe někdo žene, aby tě zabil, tak je snad vina na něm. Nebo ne?“ Vrátili se do města a Roberto slyšel otce, jak si pořád ještě bručí: „Vyrazil přece on na mě, a ne já na něho…“

5.
Labyrint světa

Zdálo by se, že Roberto tuto epizodu připomíná ze synovské piety, aby fantazii dovolil vrátit se do šťastných dob, kdy měl ještě ochránce, který ho mohl zachránit ze zmatku obléhání, nemůže si však nepřipomenout ani to, co pak následovalo. A nepřipadá mi to jenom jako pouhý výpadek paměti. Zmínil jsem se už, že Roberto podle všeho uvádí do souvislosti ony dávné události se svou zkušeností na *Daphne*, jako by chtěl hledat spojitosti, důvody a různá osudová znamení. K tomu bych už rád dodal jen to, že návrat do dnů strávených v Casale mu tady na lodi teď slouží k tomu, aby si zjistil období, kdy se jako mladíček pomalu začal dozvídat, že svět je sklouben do podivných architektur.

Na jedné straně skutečnost, že se nyní nachází kdesi mezi nebem a mořem, mu mohla připadat jako přirozený důsledek toho, že se patnáct let toulal krajem, kde byly jen zkratky, jež byly zároveň křižovatkami, a na druhé se domnívám, že v prožívání někdejších nesnází a strastí hledal útěchu ve svém současném stavu trosečníka, jako by se tak vracel do pozemského ráje, který poznal v Grivě a z něhož se nadobro vzdálil, jakmile vešel do obleženého města.

Teď už se Roberto nenudil v příbytcích obyčejných vojáků, ale vysedával u Toirasova stolu mezi šlechtici, co přišli z Paříže, a poslouchal je, jak se chlubí svými udatenstvími, vzpomínají na jiná vojenská tažení a pošetile a vtipně žvaní. A právě z těch rozhovorů – a to hned od prvního večera – vytěžil důvod k přesvědčení, že obležení Casale je něco docela jiného než to, do čeho se mínil pustit.

Přišel sem, aby uvedl v život své rytířské sny, živené epopejemi, které si četl v Grivě: pocházet z dobrého rodu a mít konečně po boku meč pro něho znamenalo stát se palatýnem, který by za krále nebo za dámu svého srdce položil život. Jenže ze svatých pluků se vyklubaly houfce vesničanů, kterým se do

boje vůbec nechtělo a kteří byli schopni při první srážce otočit se k nepříteli zády a vzít nohy na ramena.

Nyní se mu dostalo cti vejít do shromáždění chrabrých, kteří jej mezi sebe přijali jako někoho, kdo je jim roven. On však dobře věděl, že jeho chrabrost je výsledek nedorozumění a že byl mnohem vyděšenější než ti, co z boje utekli. Nejhorší na tom bylo, že když pán z Toirasu odešel, všichni ostatní dlouho do noci bděli a žvanili, a on si přitom uvědomoval, že i samo obležení je jenom další kapitolou příběhu, který postrádá smyslu.

Don Vincenzo z Mantovy zemřel a zanechal vévodství Neversovi, bývalo by však stačilo, aby se povedlo vidět ho okamžik před smrtí a naposled někomu jinému, a celý příběh by se odehrával docela jinak. Tak například rovněž Carlo Emanuele se chlubil nějakými právy na Monferrato a s ohledem na jednu svou vnučku (všichni se ženili jen mezi sebou) už dlouho hodlal převzít pod svá křídla markýzství, které jako klín vnikalo do jeho vévodství až do vzdálenosti několika desítek mil od Turína. Tak se stalo, že okamžitě po Neversově nastolení Gonzalo de Córdoba využil ambicí sabaudského vévody proti ambicím Francouzů a poradil mu, aby se připojil ke Španělům a s jejich pomocí zabral Monferrato a pak se s ním o ně rozdělil. Císař, který měl dost nesnází se zbytkem Evropy, svůj souhlas k přepadení sice nedal, nevyslovil se však ani proti Neversovi. Gonzalo a Carlo Emanuele přestali váhat, rozhodli se k činu a první začal zabírat Albu, Trino a Moncalvo. Císař byl sice dobrák, ne však hlupák, a tak vzal pod svou správu Mantovu a svěřil ji císařskému komisaři.

Čekat na rozhodnutí mělo platit pro všechny pretendenty stejně, Richelieu si to však vzal k srdci jako urážku Francie. Nebo se mu to prostě hodilo do krámu, nakonec ale vyčkával rovněž, protože zrovna obléhal protestanty v La Rochelle. Španělsko tento masakr hrstky kacířů sice rádo vidělo, dovolilo však Gonzalovi, aby toho využil a s osmi tisíci muži oblehl Casale, bráněné zhruba dvěma stovkami vojáků. To bylo první obléhání Casale.

Jelikož však císař budil dojem, že neustoupí, Carlo Emanuele vycítil, že mu to nevychází, jak by mělo, a třebaže dál držel se Španěly, okamžitě navázal tajné kontakty s Richelieuem. La

Rochelle mezitím padla, madridský dvůr složil za skvělé vítězství víry poklonu Richelieuovi, ten poděkoval, vypravil armádu a s Ludvíkem XIII. v čele ji v únoru roku dvacátého devátého nechal překročit Monginevro a sešikoval ji před Susou. Carlo Emanuele si všiml, že bude-li hrát na dvou stolech, přijde nejen o Monferrato, ale i o Susu, a to, co mu už málem sebrali, se pokusil radši honem prodat, nabídl Susu výměnou za nějaké francouzské město.

Jeden Robertův spolustolovník na celou záležitost pobaveně vzpomínal. Richelieu se prý s nádhernou škodolibostí vévody zeptal, co by chtěl radši, zdali Orleans nebo Poitiers, a přitom se už do posádky v Suse dostavil francouzský důstojník a žádal tam o ubytování pro francouzského krále. Savojský velitel byl duchaplný člověk, a tak odpověděl, že Jeho Výsost pan vévoda by pravděpodobně hrozně rád Jeho Královský Majestát ve svém městě uvítal, jelikož však se dostavil v tak početné společnosti, budiž mu dovoleno, aby napřed na celou věc Jeho Výsost upozornil. Maršál Bassompierre na koni, který tancoval ve sněhu, zatímco on sám si přehazoval uzdu z ruky do ruky, stejně elegantně smekl pak po návratu před svým králem a upozornil ho, že houslisté jsou uvnitř a maškary čekají u dveří, takže jej prosí už jen o dovolení, aby mohl zahájit bál. Richelieu odsloužil polní mši a francouzští pěšáci vzali Susu útokem a dobyli ji.

Za tohoto stavu věcí Carlo Emanuele rozhodl, že Ludvík XIII. je jeho velice vítaným hostem, šel ho osobně přivítat a jenom ho požádal, aby neztrácel čas u Casale, protože tímto městem se už zabývá on sám, a aby mu naopak pomohl zabrat Janov. Byl zdvořile vyzván, aby se zdržel nesmyslných řečí, a naopak mu okamžitě vložili do ruky překrásný husí brk, aby podepsal smlouvu, v níž by dal Francouzům souhlas k tomu, aby si v Piemontsku počínali, jak se jim zlíbí. Jako spropitné mu ponechali Trino a vévodovi mantovskému uložili, aby mu platil roční nájem z Monferrata: „Nevers," říkal dotyčný stolovník, „platí nájem za to, co mu patří, tomu, komu to nikdy nepatřilo."

„Ale platí, a ani nemrkne," smál se druhý. „Quel con!"

„Nevers za své šílenosti vždycky zaplatil," ozval se opat, kterého Robertovi představili jako Toirasova zpovědníka. „Nevers je boží blázen, který si o sobě myslí, že je svatý Bernard.

Nemyslil nikdy na nic jiného, než jak by přiměl křesťanská knížata, aby se shromáždila a vyrazila na novou křižáckou výpravu. Přišla však doba, kdy se křesťanská knížata zabíjejí mezi sebou, kdo by dnes myslel na nevěřící! Páni z Casale, jestliže z tohoto roztomilého města zůstane hromada kamenů, čekejte, že vás nový pán vyzve k tažení do Jeruzaléma!“ Opat se pobaveně usmíval, přihlazoval si světlé, pečlivě přistřižené kníry a Roberto si v duchu říkal, že ráno mohl umřít pro nějakého blázna, a ten je blázen proto, že sní, jako snil on, o časech krásné Melisandy a Malomocného krále.

Ani to, co následovalo, nijak Robertovi nepomohlo vyznat se lépe v pravdách a lžích této historie. Gonzalo de Córdoba, zrazený Carlem Emanuelem, pochopil, že tažení prohrál, uznal smlouvu uzavřenou v Suse a zbytek armády Ludvíka XIII. přešel přes Alpy opačným směrem a šel likvidovat hugenoty do Languedoku a údolí Rhony.

Nikdo z těchto pánů ovšem neměl v úmyslu držet se toho, co podepsal, a u stolu se o tom povídalo jako o naprosto přirozené věci, naopak, někteří dokonce poznamenávali: „La Raison ďEstat!“ Ve státním zájmu si ďOlivares – Robertovi došlo, že je to jakýsi španělský Richelieu, co na rozdíl od francouzského má méně štěstí – uvědomil, že uškodil své pověsti, ošklivým způsobem vyřídil Gonzala, na jeho místo jmenoval Ambrogia Spinolu a začal tvrdit, že urážka Španělska je ke škodě církve. „Pouhé řeči,“ poznamenal opat, „Urban VII. Neversovo následnictví podporoval.“ A Roberto se v duchu musil ptát, co má papež společného se záležitostmi, které nijak a ničím s otázkami víry nesouvisí.

Císař – bůhví, jak ho Olivares k tomu vůbec přiměl – si mezitím vzpomněl, že Mantova má pořád ještě nad sebou komisaře a Nevers že nemůže platit anebo neplatit za něco, nač nebude mít nikdy právo, ztratil veškerou trpělivost a vyslal dvacet tisíc mužů, aby město oblehli. Když papež zjistil, že po Itálii se prohánějí protestanští žoldnéři, vyvstala mu před očima vidina dalšího drancování Říma a na hranice mantovského kraje vyslal honem své oddíly. Spinola, který byl ambicióznější a rozhodnější než Gonzalo, se rozhodl znova obsadit Casale, tentokrát to ale bral naprosto vážně. Zkrátka, vyvodil si z toho

všeho Roberto, má-li se zabránit válce, pak se hlavně nesmějí podepisovat ujednání o míru.

V prosinci roku dvacátého devátého Francouzi znovu překročili Alpy, Carlo Emanuele je měl podle dohody nechat projít, ale snad aby podal důkaz své loajálnosti, předložil znova své nároky na Monferrato a vyzval šest tisíc francouzských vojáků, aby obsadili Janov, což byla zcela určitě jeho fixní idea. Richelieu si pomyslel, že je had, a neodpověděl mu ano, ani ne. Jeden kapitán, který se v Casale oblékal, jako by byl na královském dvoře, jim vylíčil onen únorový den. „Vynikající hodokvas, přátelé, scházeli sice královští hudebníci, zato však zněly fanfáry! Jeho královský majestát v čele armády projížděl před Turínem, měl na sobě černý, zlatem vyšívaný oděv, péro na klobouku a krunýř jak zrcadlo!“ Roberto čekal vyprávění o velkém útoku. Ale zase to prý byla jenom přehlídka, král nezaútočil, nečekaně odbočil k Pinerolu a zmocnil se jej vlastně znova, protože před několika sty lety to bylo francouzské město. Roberto tak trochu věděl, kde se Pinerolo nachází, a nechápal, proč musilo být obsazeno, aby mohlo být osvobozeno Casale, a v duchu se ptal: „Že bychom i my byli vlastně obleženi v Pinerolu?“

Papeže vyděsilo, jakým směrem se události ubírají, a vyslal svého člověka k Richelieuovi, aby ho přesvědčil, že má město vrátit Savojcům. U stolů se pak dlouho mluvilo o tomto vyslanci, jistém Giuliovi Mazarinim, prý je to Sicilián, římský plebejec. Ale kdež – říkal opat – je nemanželské dítě nějakého horala neznámého původu, stal se bůhvíjak kapitánem, sloužil sice u papeže, ale snažil se ze všech sil získat si Richelieuovu důvěru a ten už teď bez něho neudělá krok. A bylo by přitom třeba nespustit ho z očí, zrovna teď odjíždí do Řezna, je to sice kdesi na konci světa, ale právě tam se rozhoduje o osudu Casale, kdepak podkopy nebo protipodkopy!

Jelikož se Carlo Emanuele pokoušel přerušit spojení mezi francouzskými oddíly, Richelieu pro jistotu obsadil i Annécy a Chambéry a ke srážce mezi Savojci a Francouzi došlo u Avigliany. V této vleklé hře císařští vtrhli do Lotrinska a začali ohrožovat Francii, Valdštejn vyrazil Savojcům na pomoc a v červenci hrstka císařských na pramicích nečekaně zabrala

propusť v Mantově a armáda pak vešla do města celá, sedmdesát hodin drancovala, vévodský palác vybrala od sklepa až po půdu, a luteráni v císařské armádě, aby potěšili taky něčím papeže, vyrabovali všechny kostely ve městě. Jistě, byli to právě ti lancknechti, které Roberto viděl přicházet na pomoc Spinolovi.

Francouzská armáda měla stále ještě co dělat na severu a nikdo nedokázal povědět, zdali dorazí včas, ještě než Casale padne. Nezbývá než doufat v Boha, řekl opat: „Pánové, hlavní politickou schopností je vědět, kdy je třeba hledat prostředky boží, jako by neexistovaly prostředky lidské."

„Doufejme tudíž v prostředky boží," zvolal jeden pán, ale maličko dotčeně, a mával sklenicí, až z ní víno šplíchalo na opatovu dlouhou halenu. „Pane, vy jste mě polil vínem," zvolal opat a zbledl – což byl v té době způsob, jímž se dávalo najevo rozhořčení. „Berte to tak," odpověděl pán, „že se vám to stalo při požehnání. Víno jako víno."

„Pane ze Saint-Savin," vzkřikl opat, postavil se na nohy a ruku položil na jílec meče, „není to poprvé, co znectíváte vlastní jméno tím, že hřešíte jménem našeho Pána! Udělal byste líp, ať mi Bůh odpustí, kdybyste zůstal v Paříži a znectíval dámy, jak je to zvykem vás pyrrhonistů!"

„Jen klid," odpověděl mu Saint-Savin, zřejmě opilý, „my stoupenci Pyrrhonovi jsme v noci chodili hrát dostaveníčka dámám, a kdo byl srdnatý a chtěl si něco užít, připojil se k nám. Jestliže se však dáma neukázala, pak jsme dobře věděli, že nechce vstát z postele, kde ji zahřívá rodinný zpovědník."

Důstojníci hromadně vyskočili na nohy a snažili se zadržet opata, který tasil meč. Pan Saint-Savin příliš mnoho pil, říkali mu, je přece třeba něco povolit muži, který se v těchto dnech srdnatě bil, a uctít aspoň trochu ty, co nedávno padli.

„Budiž," uzavřel spor opat, když odcházel, „pane ze Saint-Savin, vyzývám vás, abyste své noční bdění ukončil tím, že odříkáte *De profundis* za naše přátele, co už nejsou mezi námi, a to bude také má satisfakce."

Opat odešel a Saint-Savin, který seděl vedle Roberta, se mu opřel o rameno, naklonil se k němu a řekl: „Psi a říční ptactvo dojdou jejich sluchu spíš než my, i kdybychom *De profundis* řvali zplna hrdla. K čemu taky vyzvánět a sloužit tolik mší, jen

aby byli vzkříšení mrtví?“ Obrátil do sebe číši a pohrozil Robertovi prstem, jako by jej chtěl pokárat, aby vedl ctný život a dbal nejvyšších tajemství svaté víry: „Pane, buďte hrdý na to, že dnes jste mohl krásně zemřít, a chovejte se i v budoucnu k životu stejně lhostejně s vědomím, že duše hyne zároveň s tělem. Jděte na smrt, když jste si předtím užil dosyta života. Jsme jen živočichové, co žijí mezi jinými živočichy, a lišíme se od nich jen tím, že jsme bezbranní, jelikož však na rozdíl od zvířat víme, že musíme zemřít, připravme se na ten okamžik tak, že se budeme těšit ze života, jehož se nám náhodou a od náhody dostalo. Moudrost nás učí trávit dny pitím a příjemným hovorem, jak se sluší na pány, a pohrdat zbabělými dušičkami. Přátelé, život je náš dlužník! Hnijeme tady v Casale, narodili jsme se příliš pozdě, než abychom se mohli těšit časy výtečného krále Jindřicha, kdy v Louvru člověk potkával parchanty, opice, blázny a dvorní šašky, trpaslíky a *culs-de-jatte*, muzikanty a básníky, a král se tím bavil. Nyní jezuité, necudní jak kozli, hrozí hromy a blesky každému, kdo čte Rabelaise a latinské básníky, chtějí nás mít všechny do jednoho ctnostné, abychom zabíjeli hugenoty. Panebože, válka je překrásná věc, já chci ale bojovat pro vlastní potěchu, a ne proto, že můj protivník jí v pátek maso. Pohané byli moudřejší, než jsme my. Měli sice taky tři bohy, ale jejich matka Kybelé aspoň netvrdila, že je porodila jako panna.“

„Pane,“ protestoval Roberto a ostatní kolem se smáli.

„Pane,“ odpověděl mu Saint-Savin, „první vlastností každého čestného muže je pohrdat náboženstvím, které po nás vyžaduje, abychom se obávali toho, co je na světě vůbec nejpřirozenější, neboli smrti, a nenáviděli jedinou krásnou věc, již nám osud dal, neboli život, a abychom nechtěli nic než nebesa, kde ve věčné blaženosti žijí pouze planety, jež se netěší z odměn ani odsudků, ale ze svého věčného kolotání v náruči prázdna. Buďte silní jako mudrci starého Řecka a pohlédněte smrti nebojácně a pevně do tváře. Ježíš se strachy potil, když ji očekával, ale čeho se bál, když měl vstát z mrtvých?“

„Tak to by stačilo, pane Saint-Savine,“ pohrozil mu jeden důstojník a vzal ho za paži. „Nepohoršujte našeho mladého přítele, který ještě neví, že v Paříži dnes bezbožnost představuje ten nejvybranější *bon ton*, a mohl by vás brát vážně. A jděte do

postele i vy, pane de la Grive. Věřte, že Bůh je tak milosrdný, že odpustí i panu ze Saint-Savin. Jak říkal jistý teolog, mocný je král, co všechno zničí, nad něj silnější je však žena, jež všechno, co chce, získá, ale nad ně oba je silnější víno, v němž se utopí každý rozum."

„Odcitoval jste jen půlku," zažbrblal Saint-Savin, jak ho dva přátelé málem vlekli pryč, „tato věta je přisuzována Jazyku, který však dodal: nade všechno silnější je však pravda a já, co tu pravdu říkám. A můj jazyk se sice už plete, mlčet však nebude. Moudrý člověk neútočí na lež jen mečem, ale i jazykem. Přátelé, jak jen můžete nazývat milosrdným božstvo, jež po nás chce, abychom byli na věky nešťastní, jen aby si tím utišilo nával hněvu? A my bychom bytost tak krutou měli milovat? Opat mě nazval pyrrhonistou, ale my pyrrhonisté, když už jsem se jím stal, se snažíme především utěšit oběti pokrytectví. Jednou jsme, já a tři přátelé, podělili několik dam růženci s obscénními medailičkami. To jsme měli vidět, jak byly od té doby pobožné!"

Jeho odchod doprovázel všeobecný smích a důstojník komentoval: „Pokud mu to nepromine pánbu, musíme mu my prominout jeho jazyk, když umí tak krásně vládnout mečem." A k Robertovi dodal: „Snažte se mít ho za přítele a neodporujte mu víc, než je třeba. V Paříži položil v teologických otázkách na záda víc Francouzů než Španělů v těchto dnech po mém boku. Nechtěl bych ho mít u sebe na mši, ale považoval bych za štěstí mít jej u sebe na bitevním poli."

Roberto, uveden takto do prvních pochybností, měl na další narazit hned následujícího dne. Šel si pro svůj vak do toho křídla hradu, kde první dvě noci pobýval se svými lidmi z Monferrata. Nakonec však ve spoustě chodeb zabloudil. V jedné z nich, v okamžiku, kdy si uvědomil, že jde jinam, než by měl, a obrátil se, zahlédl za sebou špínou a stářím zašlé zrcadlo a v něm uviděl sám sebe. Když se však k němu přiblížil, tu zjistil, že ten, koho tam vidí, má sice jeho obličej, na sobě však okázalý španělský šat a vlasy uložené v síťce. A kdyby jenom to, dotyčný mladík už najednou ani nestál před ním, ale mizel kamsi do strany.

Nebylo to tedy zrcadlo. Okamžitě si také uvědomil, že to je velké okno se skly zašlými prachem, které shlíží na pevnostní

násep, z něhož se pak po schůdcích jde dolů na dvůr. Takže neviděl sebe sama, ale někoho jiného, kdo se mu velice podobal a kdo beze stopy zmizel. Pochopitelně ho hned napadlo, že to byl Ferrante. Buď ho do Casale následoval, nebo ho sem předešel, byl možná v téže kumpanii u téhož regimentu jako on, nebo třeba v některém z regimentů francouzských, a zatímco Roberto nasazoval život v pevnůstce, měl Ferrante z války bůhvíjaké výhody.

Roberto už dosáhl věku, kdy se svým dětským fantaziím o Ferrantovi jen usmíval. Stačilo, aby se nad svým viděním trochu zamyslil, a došel k závěru, že určitě zahlédl jen člověka, který se mu trochu podobal.

Chtěl na tu událost zapomenout. Celá léta se o svém neviditelném bratrovi dost napřemýšlel, tentokrát si sice myslil, že ho opravdu zahlédl, ale (říkal si, jak se snažil rozumem vyvrátit důvody srdce) pokud někoho opravdu viděl, nemohlo to být *figmentum*, a jelikož Ferrante *figmentum* byl, ten, koho viděl, Ferrante být nemohl.

Mistr logiky by proti tomuto paralogismu určitě ledacos namítl, ale Roberto s tím prozatím vystačil.

6.
Ars Magna Lucis et Umbrae
(Velké Umění Světla a Stínu)

Když Roberto dopsal dopis věnovaný vzpomínkám na obležení, objevil v kapitánově kajutě několik lahví španělského vína. Nebudeme mu vyčítat, že rozdělal oheň a usmažil si na pánvi vajíčka s nakrájenou uzenou rybou, odzátkoval láhev a povečeřel jako král u málem skvěle prostřené tabule. Měl-li zůstat nadlouho trosečníkem, pak bylo třeba, aby se držel dobrých zvyklostí, jinak by se mohl proměnit v pouhé zvíře. Vzpomínal si, jak v Casale, když zranění a nemoci už nutily i důstojníky, aby se chovali jako trosečníci, pan z Toirasu vznesl požadavek, aby aspoň u tabule se nikdo nepokoušel zapomenout, čemu se v Paříži naučil: „Přijít čistě oblečený, nezapíjet každé sousto a napřed si utřít kníry a vousy, neolizovat si prsty, neplivat zpátky do talíře, co se nedá spolknout, nesmrkat do ubrusu. Nejsme císařští, pánové!“

Probudil se na druhý den při kohoutím zakokrhání, ještě dlouho se však povaloval v posteli. Když pak znovu na ochoze pootevřel okno, došlo mu, že oproti předchozímu dni se probudil později a úsvit že už postupuje vládu jitru: za vršky růžověla obloha a rozpadaly se mraky.

Jelikož zanedlouho se měly první sluneční paprsky dotknout břehu a učinit jej nepřijatelným pro jeho oči, Roberto si řekl, že se bude dívat raději tam, kam slunce zatím nedosáhlo, a po ochoze se přemístil na opačnou stranu *Daphne*, odkud viděl území na západní straně. Okamžitě měl na očích tyrkysový zubatý profil, stačilo však několik minut a začal se dělit do dvou vodorovně položených pruhů, rostlinstva a světlejších palem, které dohromady vypadaly jako kartáč. Odraz světla se objevil nad temnějším pruhem hor, nad nímž stále ještě spočívaly, jako by se jim odtamtud nechtělo odejít, noční mraky. Uprostřed byly ještě černé jako noc, na okrajích se však už začaly rozpadat do bílých a růžových odstínů.

Jako by se slunce, místo aby do nich pronikalo zvenčí, ze všech sil snažilo zrodit se v nich, takže i když bělaly na okrajích,

stejně se nadýmaly mlhou a dýmem, jako by se nechtěly rozplynout po obloze a učinit ji věrným zrcadlem moře, nyní přímo zázračně jasným, posetým jiskřivými skvrnami; budilo to dojem, že pod hladinou proplouvají hejna ryb vybavených uvnitř svítilničkou. Zakrátko však mraky přijaly výzvu světla, zbavily se vlastní tíže a utkvěly nad vršky, jednak přilnuly ke svahům a tam houstly a ukládaly se jako smetana, měkká v místech, kde stékala dolů, a tužší nahoře, kde vytvářela jakousi sněžnou čepici, která se na vrcholu měnila v lednatou lávu, a jednak se nadýmaly do tvaru hřibu, což jsou erupce oblíbené hlavně v pohádkové zemi blahobytu.

To, co viděl, dávalo jistou satisfakci jeho ztroskotání, ani ne tak kvůli slasti, kterou v něm tyto proměnlivé projevy přírody vyvolávaly, ale pro světlo, které vrhaly na slova, jež zaslechl od Kanovníka z Digne.

Až do toho dne si totiž často kladl otázku, jestli se mu to všechno jen nezdá. To, co se s ním dalo, se lidem obvykle nestává, nanejvýš mu to mohlo připomínat příběhy z románu, které čítal jako chlapec: jak loď, tak stvoření, která na ní našel, byla jako ze sna. Z téže materie, z níž jsou uhněteny sny, se zdály být i stíny, které ho už tři dny obklopovaly, a s chladnou myslí si uvědomoval, že dokonce i barvy, jež obdivoval v podpalubní zahradě a ve voliéře, se zdají skvostné pouze jeho udivenému zraku, ve skutečnosti to však je jen patina, jaká bývá na starých houslích, a ta povlékla každou věc, jež se na lodi nacházela a objevila se pak ve světle, které tu už dlouho ulpívalo na trámech a dýhách z dobře vyschlého dřeva nasáklého oleji, laky a dehtem… Nemohlo tudíž být snem i velké divadlo nebeských kejklů, jak označil úkazy, jež pozoroval na obzoru?

Kdepak, řekl si, bolest, již toto světlo vyvolává v mých očích, dokazuje, že nesním, ale opravdu je vidím. Mé zřítelnice trpí tou chumelenicí částic, jimiž mě jako z velikánské bitevní lodě ostřelují z tamtoho břehu. A to, co vidím, není nic než setkání oka s touto prašnou hmotou, která na ně naráží. Jistě, řekl mu tenkrát Kanovník, ne že by předměty nacházející se v dálce k tobě vysílaly, jak tomu chtěl Epikuros, své dokonalé nápodoby, které odhalují jak jejich vnější tvar, tak niternou přirozenost. Ty z

toho vytěží? pouhá znamení, indicie, aby sis z nich vytvořil představu, kterou nazýváme zřením. Jenže právě skutečnost, že on sám před chvilkou s pomocí různých tropů pojmenoval to, o čem se domníval, že to vidí, a v podobě slov tak vytvořil to, co mu napovídalo jen cosi beztvarého, mu potvrzovala, že opravdu vidí. A z mnoha jistot, na jejichž nepřítomnost si naříkáme, jedna jediná je přítomná, a sice skutečnost, že věci se nám jeví tak, jak se nám jeví, a že není nijak možné, aby nebylo pravdou pravdoucí, že se nám jeví právě takto a ne jinak.

Takže díky tomu, že viděl a byl si jist tím, že vidí, získával jedinou jistotu, s níž smysly i rozum mohou počítat, a sice, že vidí něco, a to něco byla jediná podoba bytí, o níž on sám mohl mluvit, neboť bytí není nic než velké divadlo viditelného, umístěné v úžlabině Prostoru – což samo o sobě naznačuje, jaké vlastně bylo tehdejší jankovité století.

Byl naživu, bděl a před ním bylo cosi, ostrov či kontinent, na tom nezáleží. Co to vlastně je, to nevěděl, jako barvy závisí jak na předmětu, k němuž náleží, tak na světle, které se v nich obráží, a na oku, jež se na ně upírá, tak i vzdálenější území se mu zdálo skutečným ve svých náhodných a přechodných zásnubách světla, větru, oblaků a jeho zle postižených a exaltovaných očí. Na druhý den nebo za několik hodin by ta země možná byla docela jiná.

To, co viděl, nebylo však jen poselství, jež mu posílala obloha, ale výsledek náklonnosti mezi oblohou, zemí a postavením (denní dobou, ročním obdobím a zorným úhlem), z něhož se díval. Kdyby loď bývala zakotvila u jiné příčky romba, kosočtverce zobrazujícího směr a čas větrů, podívaná by byla docela jiná, slunce, úsvit, moře a země by byly jiné, bylo by to jiné slunce, jiný úsvit, jiné moře a jiná země, asi jako dvojčata, která jsou si podobná a zároveň, od sebe odlišná.

Nekonečný počet světů, o kterém mu povídal Saint-Savin, nebylo třeba hledat pouze kdesi za konstelacemi, ale naopak v samém středu prostorové bubliny, pro niž on sám coby ryzí oko byl nyní zdrojem nekonečného počtu paralaxí.

Přiznejme Robertovi, že přes veškerá protivenství, v nichž se ocitl, ani jednou ve svých spekulacích, jak metafyzických, tak fyzikálních, v oblasti těles, tuto mez nepřekročil; proto také

uvidíme, že tak učiní později, a to dokonce v ještě větší míře, než by měl, ale už v tomto okamžiku jej přistihujeme, jak uvažuje, že existuje-li pouze jeden svět s různými ostrovy (v daném okamžiku mnoha pro mnoho robertů, kteří se na ně dívají z mnoha lodí zakotvených u různých stupňů poledníku), pak v tomto jediném světě by ale mohlo být a navzájem se promíchat hodně robertů a hodně ferrantů. Tenkrát v casalském hradě se možná, aniž si to uvědomil, vzhledem k nejvyšší hoře ostrova Ferro o pár loktů posunul a zahlédl vesmír obydlený jiným Robertem, který nebyl nucen dobývat pevnůstku před hradbami a byl zachráněn jiným otcem, který zdvořilého Španěla nezabil.

K těmto úvahám se však Roberto zcela určitě uchyloval jen proto, aby si nemusil přiznat, že to vzdálené tělo, které se skládalo a rozkládalo v chlípných metamorfózách, se pro něho stalo anagramem jiného těla, kterého by se býval chtěl zmocnit, a jelikož pevnina se na něho toužebně usmívala, chtěl k ní dorazit a splynout s ní v jedno, jako blažený pygmej na ňadrech půvabné obryně.

Nedomnívám se však, že by to byl stud, spíše obava z přemíry světla, která ho přiměla k tomu, aby se vrátil dovnitř – a možná šlo o docela jiné vábení. Zaslechl totiž slepice, jak ohlašují novou snůšku, a napadlo ho, že by si večer mohl dopřát i kuře na rožni. Nepřikročil však k dílu ihned, napřed si s pomocí kapitánových nůžek přistřihl kníry, vousy a vlasy, které ještě patřily trosečníkovi. Řekl si, že své ztroskotání bude prožívat jako prázdniny ve venkovské vile, kde se rnu nabízí nekonečná řada úsvitů (na ty se těšil předem), jiter a západů slunce.

Takže od kdákání slepic uběhla bezmála hodina, než sešel dolů, tam si však okamžitě uvědomil, že pokud nějaká vejce snesly (a jejich kdákání přece nemohla být lež), tak že vejce tu prostě nejsou. A nejenom to, všichni ptáci mají nasypáno zrní, a to čerstvé, protože se v něm dosud nestačili pohrabat.

Zmocnilo se ho neblahé tušení, vrátil se do zahrady a tam zjistil, že listy se stejně jako předchozího dne, ba ještě mnohem víc lesknou rosou, ve zvoncích stojí průzračná voda, hlína u kořenů rostlin že je vlhká a na zemi ještě blátivější, než byla, což mohlo znamenat jen jedno, že je totiž v noci někdo zalil.

Je to sice podivné, jako první se v něm však ozvala žárlivost: někdo vládne lodí, která patří jemu, a okrádá ho o starosti a výhody, na které má právo jen on! Přijít o svět a výměnou získat opuštěnou loď a ke všemu pak zjistit, že na ní je ještě někdo další, to mu připadalo nesnesitelné zhruba asi jako pomyšlení, že jeho Paní, nedostižný cíl jeho touhy, by se mohla stát kořistí touhy cizí.

Pak se ale přece jen dostavilo vzrušení mnohem uvážlivější. Jako byl svět jeho dětství obydlen někým Jiným, kdo byl před ním a bude i po něm, kdo jej předešel i následoval, tak i *Daphne* měla zřejmě další podpalubí a komory, které ještě neznal a v nichž se ukrýval host, který chodil, kudy chodil i on, a buď se na dotyčném místě ocitl, jakmile se z něj Roberto vzdálil, nebo je navštívil o něco dřív, než tudy prošel Roberto.

Běžel se ukrýt do své komůrky jako africký pštros, který si ukrývá hlavu v domnění, že tím zrušil svět.

Cestou na záď prošel kolem schodů do nitra lodě: co se skrývalo tam, když pod palubou našel zdrobnělinu ostrova? Tam že by bylo království Vetřelcovo? Všimněte si, že se už vůči lodi začal chovat, jako se my všichni chováme vůči tomu, co milujeme, stačí nám zjistit, že tu je něco, co chceme, a ze všech, kdo to měli před námi, se rázem stanou uchvatitelé. Právě tehdy se Roberto v dopise Paní přiznává, že si jí vůbec poprvé všiml právě díky tomu, že se podíval, kam se dívá ten, kdo se právě díval na ni, a otřásl se přitom odporem, jaký zakoušíme, uvidíme-li na růži housenku.

Podobnému záchvatu, když žárlíte na plavidlo páchnoucí rybinou, kouřem a výkaly, bychom se měli nanejvýš pousmát, nebýt toho, že Roberto už začínal svou bludnou pouť v měnlivém labyrintu, v němž ho každá křižovatka měla pokaždé znovu zavést k jednomu a témuž obrazu. Trpěl jak kvůli Ostrovu, který neměl, tak kvůli lodi, jež měla jeho – obojí bylo jaksi neuchopitelné, ostrov kvůli vzdálenosti, která ho od něj dělila, loď kvůli záhadě, již chovala ve svých útrobách, obojí však stálo na místě milované ženy, jež se mu vyhýbala a chlácholila jej sliby, které činil jen on sám sobě. Jinak si nedovedu vysvětlit dopis, v němž se Roberto utápí v krasodušných nářcích jenom

proto, aby nakonec Paní sdělil pouze tolik, že jej kdosi připravil o jeho jitřní pokrm.

Paní, mohu se dočkat milosti od osoby, která mě sužuje? A přitom komu jinému než Vám bych se měl svěřit se svými strastmi a kde jinde hledat útěchu, ne-li ve Vašem vyslyšení mých nevyslyšitelných slov? Je-li láska lékem, jenž každou bolest vyhojí bolestí ještě větší, neměl bych ji snad brát jako strast, jež zabíjí svou přemírou všechny starosti ostatní, dokud se tak nestane lékem na všechny vyjma sebe samé? Neboť pokud jsem vůbec kdy zahlédl krásu a žádal si ji, pak to byl jen sen o krásе Vaší, proč bych se tedy měl soužit tím, že i jiná krása pro mě zůstává pouhým snem? Hůře by bylo, kdybych ji učinil svou a jí se utěšil a pak už netrpěl představou krásy Vaší, pramálo účinného léku by se mi však tak dostalo a neduh by se jen zmohl a zesílil výčitkou za nevěru, jíž jsem se dopustil. Raději se s důvěrou svěřím Vašemu obrazu, a to tím spíše nyní, kdy jsem znovu zahlédl nepřítele, jehož rysy neznám a možná nikdy nepoznám. Kéž mi Váš milovaný fantom dopomůže k tomu, abych onoho nenáviděného ducha nedbal! Kéž by aspoň láska ze mne učinila necitelný úlomek, mandragoru, kamennou kašnu, z níž slza po slze by odešla veškerá úzkost…

Jenže Roberto, ať se trápí, jak se trápí, v kamennou kašnu se nepromění a úzkost, již opravdu pociťuje, okamžitě připodobní k úzkosti, již zakusil v Casale, kde měla – jak ostatně uvidíme – následky mnohem osudovější.

7.
Pavane Lachryme

Historie je stejně průzračná jako temnotná. Jak jedna za druhou šly drobné potyčky, jež měly zhruba týž význam, jaký na sebe při hře v šachy nebere tah figurkou, ale pohled komentující náznak tahu u protivníka, aby jej odvrátil od vítězství, Toiras si uvědomil, že je nezbytně třeba podniknout mnohem důraznější výpad z hradeb. Nejdůležitější ve hře jsou vždycky zvědové a protizvědové. V Casale se začaly šířit hlasy, že armádu, jež přichází na pomoc, vede sám král a s panem Montmorency od Asti a od Ivrey že přicházejí maršálové Créqui a de la Force. Nebyla to pravda, jak Roberto vytušil z Toirasova hněvu po přijetí kurýra ze severu: při výměně poselství Toiras sdělil kardinálu Richelieuovi, že už mu nezbývá živobytí, a kardinál mu odpověděl, že pan Agencourt provedl svého času inspekci skladů a zjistil, že Casale může velice dobře klást odpor po celé léto. Armáda se prý dá na pochod v srpnu a při svém putování využije právě končících žní.

Roberto se velice podivil, když zjistil, že Toiras navádí Korsičany, aby přešli ke Spinolovi a pověděli mu, že pomoc čeká teprve v září. Pak ho však slyšel, jak všechno vysvětluje svému hlavnímu štábu: „Spinola v domnění, že má dost času, bude podkopy hloubit pomaleji a my budeme moci kopat protipodkopy. Co ale udělá, bude-li vědět, že posily tu budou co nevidět? Určitě ne vyrazí proti francouzské armádě, dobře ví, že na to nemá dost sil, nebude na ni čekat, protože by se dostal sám do obležení, nebude se vracet do Milána a připravovat tam obranu, protože kdyby couvl, přišel by o čest. Pak mu ale nezbývá, než co nejdřív dobýt Casale. A protože to nedokáže s pomocí čelního útoku, bude utrácet peníze za zrádce. Od tohoto okamžiku je nám každý přítel nepřítelem. Vyšleme k Spinolovi zvědy, aby ho přesvědčili, že posily se opožďují, umožníme mu tím udělat podkopy tam, kde nám nebudou zas tak moc vadit, zničíme mu ty, jež by nás mohly opravdu ohrozit, a budeme si počínat tak, aby se při této hře co nejvíc vyčerpal. Pane Pozzo, vy

se vyznáte v kraji: kde bychom ho měli ponechat v klidu a kde bychom ho měli za každou cenu zaměstnat?“

Starý Pozzo se ani nepodíval do map (připadaly mu příliš zdobné, než aby mohly být skutečné), ukázal rukou ven z okna a řekl, že někde se půda sesouvá, protože vespod je říční voda, a tam že Spinola může kopat, jak se mu zlíbí, a jeho lidé se v podkopech zadusí, až se na ně písky sesypou. Pak jsou tu jiná místa, kde dělat podkopy je práce jedna radost, a tam je právě třeba střílet z děl a dělat výpady.

„V pořádku,“ řekl Toiras. „Zítra je přinutíme vyrazit na obranu svých pozic před baštami svatokarlovskými a pak je zaskočíme u bašty svatojiřské.“ Past byla chytře vymyšlena a všechny kumpanie dostaly jasné příkazy. A jelikož o Robertovi bylo známo, že má pěkný rukopis, Toiras ho od šesti večer až do dvou hodin v noci zaměstnal diktováním poselství a pak ho požádal, aby spal oblečen na truhle před jeho místností a přijímal a kontroloval odpovědi a probudil ho, kdyby došlo k nějakému nedorozumění. K čemuž ode dvou do rána došlo několikrát.

Ráno seřazené oddíly čekaly na cestách k příkopu, kam nepřítel neviděl, a za hradbami. Na pokyn Toirase, který všechno sledoval z tvrze, první početný oddíl vyrazil klamným směrem, vpředu kopiníci a mušketýři a za nimi v krátké vzdálenosti rezerva padesáti těžkých mušket, a pak co nejnápadněji pět set pěšáků a dvě jezdecké kumpanie. Byla to moc pěkná přehlídka, a teprve později všem došlo, že Španělé ji také za přehlídku považovali.

Roberto sledoval, jak se třicet pět mužů pod velením kapitána Columbata v rojnici vrhlo proti zákopu, z něhož vyskočil španělský kapitán a krásně jej pozdravil. Columbat a jeho muži, coby slušně vychované osoby, se zastavili a stejně zdvořile odpověděli. Španělé pak dali najevo, že by rádi ustoupili, a Francouzi začali přešlapovat na místě, Toiras nechal vystřelit na zákop z hradeb, Columbatovi došlo, co se po něm chce, a zavelel do útoku. Jezdci ho následovali a napadli zákop ze dvou stran, Španělé se jen neochotně vrátili na předchozí pozici a byli smeteni, Francouzi jakoby rázem přišli o rozum, ze všech sil se oháněli meči a volali jména přátel padlých při předcházejících výpadech, „za Besiérese, tady máš za statek v Bricchettu!“

Vzrušení bylo tak velké, že když Columbat chtěl oddíl sehnat znovu dohromady, jeho lidé ještě doráželi padlé a předváděli druhům na hradbách své trofeje, náušnice, opasky, nasazovali klobouky na píky a mávali jimi.

K protiútoku nedošlo okamžitě a Toiras se dopustil omylu tím, že to považoval za chybu, zatímco to byl záměr. V domnění, že císařští mají v úmyslu vyslat proti nim další oddíly, aby útok zadržely, podněcoval je, aby nemeškali, dalšími výstřely z děl; císařští však odpovídali jen střelbou zdálky na město, přičemž jedna koule zničila kostel svatého Antonína kousek od hlavního štábu.

Toiras byl spokojen s tím, jak se věci mají, a vydal rozkaz další skupině, aby vyrazila z bašt svatého Jiří. Kumpanií měla málo, zato jí velel pan de la Grange, muž plný života jako mladík, přestože mu bylo už pětapadesát. La Grange s napřaženým mečem nařídil vzít útokem opuštěný kostelík, kde byl nepřítel už dost daleko s podkopem, když znenadání z podkopu vyrazila podstatná část nepřátelské armády, která tam právě na tuto chvíli čekala.

„Zrada," zvolal Toiras, rozběhl se dolů k bráně a nařídil la Grangeovi, aby couvl zpátky.

Netrvalo to dlouho a jeden praporečník z Pompadourova regimentu přivedl na provaze, kterým měl spoutané ruce, nějakého casalského kluka, kterého přistihli ve věžičce nedaleko hradu, jak bílým hadrem dává obléhajícím znamení. Toiras ho přinutil, aby si lehl na zem, palec pravé ruky mu strčil pod zvednutý kohoutek své pistole, tu mu namířil na levou ruku, položil prst na spoušť a řekl: „Et alors?" Chlapci okamžitě došlo, že na tom není zrovna nejlépe, a začal vypovídat. Předchozího večera, před půlnocí, před kostelem svatého Dominika mu jistý kapitán Gambero slíbil šest zlaťáků, a tři mu dal předem, jestli udělá to, co pak opravdu udělal, jakmile francouzské oddíly vyrazily od bašty svatého Jiří. Zdálo se dokonce, že chlapec by rád dostal zbývající tři pistole, jako kdyby mu Toiras měl být vděčný za prokázanou službu. Ve vojenských záležitostech se zjevně moc nevyznal. Když zahlédl Roberta, který se tu náhodou objevil, začal volat, že kapitán Gambero je on.

Do Roberta jako když hrom uhodí, starý Pozzo se však na toho mizeru a pomlouvače vrhl a býval by ho zaškrtil, kdyby ho několik pánů z Toirasovy družiny nezadrželo. Toiras všem ihned připomněl, že Roberto byl po celou noc u něho, a že i když je pěkného vzezření, za kapitána by jej těžko mohl někdo považovat. Někdo jiný mezitím zjistil, že kapitán Gambero v Bassianiho regimentu opravdu slouží, našli ho a s pomocí úderů mečem naplocho dostrkali před Toirase. Gambero se prohlašoval za nevinného, chlapec ho nepoznával, Toiras ho však z opatrnosti nechal zavřít. K dovršení zmatku někdo přiběhl sdělit, že zatímco La Grangeovy oddíly ustupovaly, z bašty svatého Jiří někdo vyběhl a prchal směrem k španělským liniím, kde ho radostně vítali. Nedalo se o něm říci mnoho, jenom že byl mladý, po Španělsku oblečený a že měl vlasy v síťce. Roberta okamžitě napadl Ferrante. Ještě hůř však na něho zapůsobilo, jak podezřívavě francouzští velitelé pohlížejí na Italy v Toirasově družině.

„Že by jeden nepatrný darebák dokázal zastavit celou armádu?“ zaslechl svého otce, jak se ptá s očima upřenýma na ustupující Francouze. „Promiň, drahý příteli,“ řekl pak starý Pozzo Toirasovi, „tady o nás ale začíná vládnout mínění, že jsme všichni jako ten darebák Gambero, nebo se snad mýlím?“ Toiras ho začal přesvědčovat o své úctě. Pozzo roztržitě poslouchal a řekl: „Nechte na hlavě. Mám dojem, že mají všichni plné kalhoty, a to se mi nelíbí. Mám po krk těch podělaných Španělů a dovolíte-li, pár jich oddělám, abych předvedl, Že když je to nutné, tak umíme zatančit čtverylku, a že když na to přijde, tak nekoukáme napravo ani nalevo, mordioux!“

Vyjel z brány a řítil se jako *fúrie* s mečem nad hlavou k nepříteli. Zřejmě ho nechtěl zahnat na útěk, nejspíš ho vedl pocit, že má-li ochránit naši čest, musí jednat okamžitě.

Jako důkaz naší odvahy to bylo vynikající, jako vojenský podnik to dopadlo zle. Kulka ho zasáhla do čela a zhroutil se Pagnuflimu do hřívy. Další salvu nepřítel vyslal k náspu. Roberta uhodilo cosi jako kámen do spánku, až se zapotácel. Škrábla ho kulka. Vytrhl se však tomu, kdo ho chtěl podepřít, se jménem svého otce na rtech se postavil na nohy a uzřel Pagnufliho, jak nejistě s bezduchým tělem svého pána poklusává v území nikoho.

Znova, stejně jako před několika dny, Roberto zahvízdal na prsty. Pagnufli ho zaslechl a pomalu, drobnými slavnostními krůčky, aby ze sebe neshodil svého pána, který mu už vladařsky nesvíral boky, se vrátil k hradbám. Ržál přitom svou pavanu za zesnulého pána. Roberto zavřel oči, které měl bolestí vytřeštěné, a otřel otci obličej potřísněný krví, teď už zasychající, zatímco jemu pořád ještě stékala po líci.

Těžko říci, zdali se kulka dotkla či nedotkla nějakého nervu, ale hned druhý den, sotva vyšel z katedrály svatého Evasia, kde Toiras nechal konat smuteční obřady za pana Pozza ze San Patrizia della Griva, jen stěží snášel denní svit. Třeba měl oči vyschlé od pláče, ale pravda je taková, že od toho okamžiku ho začaly bolet. Dnes by inženýři lidských duší nejspíš řekli, že do říše stínů vešel jeho otec a chtěl tam tedy odejít i on. Roberto toho o tom moc nevěděl, takováto stylistická figura by ho však určitě zvábila, alespoň ve světle (nebo ve stínu?) toho, k čemu došlo potom.

Řekl bych, že starý Pozzo zemřel záměrně. Mně to připadá vznešené, Roberto to však neuměl ocenit. Všichni vynášeli otcovo hrdinství, on sám mohl nést smutek s pýchou, ale vzlykal. Připomínal si, jak mu otec říkal, že opravdový pán si musí navyknout snášet rány nepříznivého osudu se suchým okern, omlouval se za svou slabost (otci, který už po něm nemohl nic chtít) a v duchu si opakoval, že i on je nyní sirotkem. Říkal si, že by si na toto hrůzné pomyšlení měl zvyknout, zatím mu ještě nedošlo, že na ztrátu otce si nelze přivykat, protože podruhé už k tomu nedojde; nehledě k tomu, že nechat ránu otevřenou, či chtít, aby se rychle zacelila, nakonec vyjde zhruba nastejno.

Aby však tomu, co se stalo, udělil nějaký smysl, nemohl se neuchýlit znovu k Ferrantovi. Ferrante ho zblízka sledoval, prodal nepříteli vojenské tajemství, které Roberto znal, a pak nestoudně přešel do nepřátelských řad, aby se mohl těšit z mrzké odměny, otec všechno pochopil, chtěl smýt z rodiny pohanu a na Roberta přenést lesk vlastní odvahy, aby z něho smyl náznak podezření, který na něho nezaviněně padl. A aby jeho smrt nebyla zbytečná, Roberto je mu dlužen chování, jaké všichni od syna hrdiny čekají.

Jinak si ostatně ani počínat nemohl: stal se pánem z Grivy, dědicem jména a rodinných statků, a Toiras se už neopovážil používat ho k nějakým maličkostem – nemohl ho ovšem brát ani k věcem významným. Tak zůstal sám, a aby se mohl zbýt své nové role slavného sirotka, byl sám dvojnásob, nedostalo se mu ani útěchy a podpory nějaké činnosti, uprostřed vrcholícího obléhání, zbaven veškerých povinností, v duchu si kladl otázku, čím by své dny mohl naplnit.

8.
Podivná doktrína Krasoduchů oněch dob

Stačilo, aby se přiliv vzpomínek na okamžik zastavil, a Roberto si uvědomil, že otcovu smrt si nepřipomněl proto, aby nepolevil ve svém pietním úmyslu nenechat zacelit svou Filoktétovu ránu, že k tomu došlo zcela náhodně, zrovna když si připomínal ducha Ferrantova vyvolaného v život duchem Vetřelce na *Daphne*, Ti dva mu připadali do té míry spřízněni, že si umínil slabšího z nich odstranit, aby pak mohl zdolat silnějšího.

Koneckonců, řekl si, stalo se snad, že by se mi během obléhání doneslo znova něco o Ferrantovi? Nestalo. Naopak, k čemu došlo? Došlo k tomu, že Saint-Savin mě přesvědčil o tom, že Ferrante neexistuje.

Roberto totiž navázal přátelství s panem ze Saint-Savin. Sešli se znovu na pohřbu a dostalo se mu od něho projevu přátelství. Nebyl-li zrovna zmožen vínem, pak to byl pohledný pán drobné postavy, nervózní, neustále v pohybu, s obličejem možná poznamenaným pařížskými nevázanostmi, o nichž často vyprávěl. Určitě mu nebylo ještě třicet.

Omluvil se za svou pramalou zdrženlivost při zmíněné večeři, ne snad kvůli tomu, co tehdy řekl, ale za nevychovaný způsob, jímž to provedl. Nechal si vyprávět o panu Pozzovi a Roberto mu byl vděčný i za to, že tu přemíru zájmu třeba jen předstírá. Pověděl mu, jak ho otec naučil všemu, co zná z šermu, a Saint-Savin se ho začal vyptávat, jeden úder ho zaujal a na náměstí, kde se právě nacházeli, vytasil meč a chtěl po Robertovi, aby mu jej předvedl. Buď jej už znal, nebo byl nadmíru obratný, protože jej hbitě odrazil, uznal však, že je to prohnaná finta, na níž je znát vynikající škola.

Aby se Robertovi nějak odvděčil, sám mu také jeden úder alespoň naznačil. Postavil jej do střehu, vyměnili si několik fint, vyčkál prvního Robertova výpadu, pak najednou jako by uklouzl, a když se Roberto překvapeně přestal krýt, jakoby zázrakem byl na nohou a usekl mu knoflík u kazajky na důkaz, že stačilo přitlačit, a mohl jej zabít.

„Zamlouvá se vám, příteli?“ zeptal se, když Roberto přiznal porážku a po šermířsku mu vzdal čest. „To je *coup de la mouette*, vy těm ptákům říkáte racek. Račí finta. Až se jednou ocitnete na moři, uvidíte ty ptáky, jak se vrhají střemhlav k hladině, jako by to byl pád, a těsně u vody se najednou zvednou s kořistí v zobáku. Tato finta si vyžaduje dlouhého nácviku, a vždycky se také nepovede. Se mnou se nepovedla chvastounovi, který ji vymyslel, čímž mi věnoval svůj život i své tajemství. Řekl bych, že ho mrzelo víc to druhé než to prvé.“

Bývali by ještě dlouho pokračovali, kdyby se kolem neshromáždil houf zvědavých měšťanů. „Nechme toho,“ řekl Roberto, „nechtěl bych dát podnět k řečem, že zapomínám na smutek.“

„Ctíte svého otce lépe teď,“ odpověděl mu Saint-Savin, „kdy si připomínáte, čemu vás naučil, než když jste v kostele poslouchal chatrnou latinu.“

„Pane Saint-Savine,“ zeptal se ho Roberto, „nebojíte se, že skončíte na hranici?“

Saint-Savin se na okamžik zachmuřil. „Když jsem byl tak asi ve vašem věku, choval jsem bezmezný obdiv k muži, který pro mě byl jako starší bratr. Jmenoval se jako starověký filosof Lucillius, a sám taky filosof byl, a ke všemu i kněz. Skončil na hranici v Toulouse, napřed mu však vytrhli jazyk. A pak ho zardousili. Takže nyní už je vám jasné, že pokud my filosofové máme hbitý jazyk, pak to není jen proto, jak říkal u večeře onen pán, abychom si přisuzovali *bon ton*, ale také proto, abychom jej využili, než nám jej vytrhnou. Neboli, žerty stranou, abychom odstranili co nejvíce předsudků a objevili přirozené příčiny věcí.“

„Takže vy opravdu nevěříte v Boha?“

„Nenacházím k tomu v přírodě žádné opodstatnění. A nejsem sám. Strabón nám říká, že ještě Galové neznali pojem vyšší bytosti. Když misionáři chtěli povídat o Bohu domorodcům ze Západní Indie, jak nám sděluje Acosta (a to přitom byl taky jezuita), musili použít španělského výrazu *Dios*. Nevěřil byste, ale ve svém vlastním jazyce pro něco takového prostě neměli výraz. Není-li idea Boha známa v přírodním stavu, pak ovšem jde o lidský výmysl… Ale nedívejte se na mě, jako kdybych neměl zdravé zásady a nebyl věrným sluhou svého krále. Skutečný

filosof vůbec nechce převrátit řád věcí. Přijímá ho. Chce jenom, aby mu dovolili pěstovat myšlenky, jež přinášejí útěchu silným duším. Pro ostatní je štěstím, že tu jsou papeži a biskupové od toho, aby davy odvraceli od vzpoury a od zločinu. Státní pořádek si vyžaduje uniformnost chování, náboženství je nezbytné pro lid a moudrý člověk rád obětuje část své nezávislosti, má-li jistotu, že společnost neupadne do chaosu. Co se mě týče, myslím si o sobě, že jsem člověk bezúhonný: zachovávám věrnost přátelům, lžu pouze, vyznávám-li lásku, miluji poznání a podle toho, co se říká, píši docela pěkné verše. Dámy mě díky tomu považují za galantního muže. Chtěl bych psát romány, jsou teď ve velké módě, mám jich však hodně v hlavě a zatím žádný na papíře…“

„Jaké romány nosíte v hlavě?“

„Někdy se dívám na Měsíc a představuji si, že skvrny na něm jsou vlastně jeskyně, města, ostrovy, a místa, co září, že jsou moře odrážející sluneční svit jako zrcadlo. Chtěl bych vyprávět příběhy jejich králů, jejich válek a jejich revolucí, nebo psát o tom, jak jsou jejich milenci nešťastní a jak se za nocí dívají na naši Zemi a naříkají. Rád bych vyprávěl o válce a přátelství mezi různými částmi těla, o pažích, které válčí s nohama, a o žilách, jak se milují s cévami, nebo kosti s morkem. Všechny romány, které bych chtěl napsat, mě pronásledují. Když jsem ve svém pokoji, zdá se mi, že jsou shromážděny kolem mě jako nějací čerti a jeden že mě tahá za ucho, druhý za nos a jeden přes druhého mi povídají: ‚Pane, udělej mě, já jsem ze všech nejhezčí.‘ Pak mě napadne, že je možno vyprávět příběh stejně krásný, i když si vymyslíme třeba nějaký nezvyklý souboj, například přinutit soupeře, aby se zřekl Boha, a pak ho probodnout, ať zemře zatracený. Hak, pane de la Grive, taste znova meč, tak, braňte se, teď! Máte paty v jedné čáře, a to je zlé, to pak nestojíte pevně. Hlavu nedržte zpříma, místo mezi ramenem a hlavou přímo vybízí meč protivníka, aby tam vnikl…“

„Já si však přece kryji hlavu mečem v napřažené ruce.“

„Chyba, v tom postavení člověk přichází o sílu v paži. A pak, já jsem zahájil německým střehem, a vy jste zaujal střeh italský. To není dobré. Dobře se nějakému střehu postavit znamená naopak co nejvíc jej napodobit. Nic jste mi však zatím nepověděl

o vaší osobě a o vašem životě předtím, než jste vkročil do tohoto prašného údolí.“ Jestliže nějaký muž, obdařený schopností mluvit v paradoxech, okouzlí nějakého mladíka, pak se jej dotyčný mladík okamžitě snaží napodobit. Roberto otevřel Saint-Savinovi své srdce a aby se pro něho stal zajímavým – k čemuž mu jeho šestnáct let života nabízelo jen velice málo možností –, pověděl mu o své neodbytné myšlence na neznámého bratra.

„Přečetl jste si příliš mnoho románů,“ odpověděl mu Saint-Savin, „snažte se raději prožívat svůj život, vždyť úkolem románu je skrze zábavu přinést poučení a poučná je především schopnost rozpoznat úklady světa.“

„A čemu by mě mělo naučit to, čemu říkáte román o Ferrantovi?“

„Román,“ vysvětlil mu Saint-Savin, „musí mít coby základ nedorozumění, ať už v osobě, v ději, v místě, v čase nebo v okolnosti, a z tohoto základního nedorozumění pak musejí vznikat nedorozumění vedlejší a epizodická, zápletky, peripetie a nakonec pak i nečekané a milé rozpoznání skutečného stavu věcí. Mám na mysli nedorozumění a omyly, jako třeba domnělou smrt postavy nebo případ, kdy dojde k zabití nějaké osoby namísto druhé, anebo omyly v propočtu, kdy se nějaká žena třeba domnívá, že její milenec je po smrti, a vezme si za muže jiného, nebo v odhadu, kdy pravda smyslů je klamná, nebo když někoho pohřbí jako mrtvého a on je zatím jen pod vlivem uspávacího nápoje, nebo i ve vztazích mezi lidmi, kdy někoho neprávem považují za něčího vraha, omyl v nástroji, kdy se předstírá bodnutí, a to zbraní, jejíž čepel nevnikne do těla, ale zmizí v rukojeti a z houby v ní ukryté vytryskne krev… O nepravých vzkazech či falešných hlasech, dopisech, jež nedošly včas nebo došly jiné osobě či jinam, než měly, ani nemluvě. Ze všech těchto lstí a úskoků je nejobyčejnější a přitom nejoslavovanější záměna jedné osoby za druhou pomocí Dvojníka… Dvojník je zrcadlový obraz sebe sama, který si postava vleče za sebou a který ji pokaždé předběhne. Je to výborná machinace, díky ní se čtenář najednou najde v postavě, s níž má společnou obavu z Bratra Nepřítele. Z toho však sám rovněž vidíte, že člověk je jenom stroj a že stačí uvést do pohybu kolo na povrchu, aby se rozběhla i kola uvnitř. Bratr a nepřátelství nejsou nic jiného než odraz obav,

které má každý ze sebe a z temných koutů vlastní duše, kde číhají touhy, jež bychom si jen neradi přiznali, neboli, jak říkají v Paříži, pojmy hluché a nevyslovené. Od chvíle, kdy bylo dokázáno, že existují i síly nepostižitelné, jež působí na duši, aniž si toho je vědoma, myšlenky tajné, jejichž existenci dokazuje skutečnost, že i to málo, s nímž se každý z nás zabývá sám sebou, stačí k tomu, aby zjistil, že v srdci chová lásku a nenávist, radost nebo smutek, a nedokáže si zcela jasně uvědomit či vzpomenout, z čeho ty pocity vlastně vznikly.“

„Takže, Ferrante…,“ nadhodil opatrně Roberto a Saint-Savin za něho dořekl: „Takže Ferrante tu je namísto vašich obav a vašeho studu. Aby si člověk nemusil přiznat, že je sám strůjcem svého osudu, vidí často tento osud podobně jako román, který uvedl v život ničemný, fantazií však bohatě vybavený autor.“

„Co by však toto podobenství, které jsem si vytvořil, aniž jsem o tom věděl, mělo znamenat?“

„A kdo to ví? Třeba jste nemiloval svého otce tolik, jak se domníváte, obával jste se důslednosti, s jakou ve vás probouzel ctnosti, a přisoudil jste mu vinu, abyste ho mohl trestat, a to ne vinou vaší, ale někoho jiného.“

„Pane, mluvíte se synem, který ještě oplakává otce, jehož nade vše miloval! Řekl bych, že je větším hříchem kázat pohrdání otcem než Naším Pánem!“

„Ale jděte, milý pane de la Grive! Filosof přece musí mít odvahu a kritizovat veškerá lživá ponaučení, jež mu byla vtloukána do hlavy, a mezi ně patří právě nesmyslná úcta ke stáří, jako kdyby mladost nebyla nejvyšší ze všech statků a ctností. Řekněte popravdě sám, není-li mladík schopnější vytvářet pojmy, posuzovat a jednat a není-li snad schopnější spravovat rodinu než přitroublý šedesátník, jemuž na hlavu napadal sníh a zmrazil v ní veškerou fantazii? To, čeho si u starců vážíme jako opatrnosti, je většinou pouze panická hrůza z jakýchkoliv změn. A vy byste se jim podřídil, i když lenost vyhnala sílu z jejich svalů, když jim z ní ztuhly tepny, když jim vyhnala z těla ducha a vysrkla morek z jejich kostí? Zbožňujete-li nějakou ženu, neděláte to snad proto, že je krásná? Klekal byste si před ní, kdyby stáří v jejím těle zabilo krásu? Kdyby vám připomínala nanejvýš to, že smrt už je za dveřmi? A chováte-li se tak vůči svým milenkám, proč byste

se tak neměl chovat vůči starcům? Vy mi chcete nejspíš odpovědět, že dotyčný stařec je váš otec a že Nebesa vás odmění dlouhým životem, budete-li jej ctít. A kdo vám to řekl? Snad židovští starci, kterým došlo, že si v poušti zachrání život, jen budou-li vykořisťovat plody svých vlastních beder? Pokud si myslíte, že Nebesa vám přidají třeba jen jeden den života k těm, které jsou vám vyměřeny, protože jste se vůči svému otci choval jako ovce, pak se mýlíte. Domníváte se snad, že přeuctivý pozdrav, při němž péro na vašem klobouku setře prach z nohou otcových, vás uzdraví ze zhoubného vředu, nebo že vám zacelí ránu po bodnutí končířem, nebo vypudí kámen z močového měchýře? Kdyby tomu tak bylo, pak by lékaři nepředpisovali ty své nečisté lektvary, ale k vyléčení vlašské nemoci by vám předepsali čtyři úklony otci před večeří a políbení paní matce před usnutím. Odpovíte mi, že kdyby nebylo otce, nebyl byste ani vy, a on by zas nebyl bez svého syna, a tak pěkně pozpátku až k Melchisedechovi. Jenže on je dlužen něco vám, a ne vy jemu: to přece vy tu chviličku slastného polechtávání platíte mnoha léty slza nářku.“

„Sám nevěříte tomu, co říkáte.“

„Máte pravdu, nevěřím. Skoro nikdy. Ale filosof je jako básník. Básník skládá dopisy pro svou ideální vílu, aby s pomocí slov prozkoumal labyrinty vášně. Filosof přezkušuje nezaujatost svého pohledu, aby viděl, kam až, po jaké znamení je možno drolit nedobytnou pevnost pobožnůstkářství. Já nechci, aby se ztenčil respekt, který chováte vůči svému otci za to, že vám, jak sám tvrdíte, poskytl dobrá ponaučení do života. Kvůli tomu však při vzpomínce na něho nemusíte být ještě smutný. Vy slzíte…“

„Ach, to není ze smutku. Nejspíš to bude od toho zranění na hlavě, zeslábly mi od něho oči…“

„Pijte kávu.“

„Kávu?“

„Jsem ochoten odpřisáhnout, že zanedlouho bude ve velké oblibě. Je to lék na všechno. Opatřím vám ji. Vysušuje studenou mízu, vypuzuje větry, posiluje játra, pomáhá při vodnatelnosti a při prašivině, osvěžuje srdce, ulevuje při bolení břicha. Její výpary znalci radí na výtoky z očí, hučení v uších, na rýmu, nastydnutí či nosní obtíže, račte si vybrat. A pak pohřbíte zároveň

s otcem i obtížného bratra, kterého jste si sám vytvořil. A hlavně si najděte milenku.“

„Milenku?“

„Ta by byla ještě lepší než káva. Budete-li trpět pro živou bytost, ulevíte si v soužení pro bytost mrtvou.“

„Nikdy jsem žádnou ženu nemiloval,“ přiznal se Roberto a zrudl.

„Nemusí to být zrovna žena. Někomu vyhovuje spíš muž.“

„Pane ze Saint-Savin!“ vzkřikl Roberto.

„Je na vás na první pohled vidět, že jste z venkova.“ Roberto zaplaven rozpaky se omluvil a vymluvil, že ho už příliš bolí oči, a setkání ukončil.

Aby se nějak vyznal v tom, co právě vyslechl, řekl si, že Saint-Savin si z něho dělal legraci, jako při souboji, chtěl mu předvést, kolik fint znají šermíři v Paříži. A Roberto se zachoval jako venkovský hlupáček. A nejenom to – tím, že ty řeči bral vážně, také zhřešil, k čemuž by nedošlo, kdyby je bral jako legraci. Pořizoval si seznam přečinů, jichž se dopustil tím, že vyslechl útoky proti víře, mravům, státu a úctě k rodině. A jak přemýšlel nad svým pochybením, přibyla mu do duše další úzkost, když si vzpomněl, že jeho otec zemřel s kletbou na rtech.

9.
Aristotelský dalekohled

Následujícího dne se šel pomodlit do katedrály svatého Evasia. Udělal to hlavně kvůli chládku, bylo prvního června odpoledne a slunko rozpalovalo liduprázdné ulice jako pec. (Stejné vedro bylo nyní na *Daphne*, šířilo se po zálivu. Boky lodi nad hladinou pro ně neznamenaly překážku, dřevo jako by se rozžhavilo.) Tenkrát ho v katedrále napadlo, že by se měl vyzpovídat nejen z hříchu vlastního, ale i otcova. Zastavil kněze, který chrámem procházel, a ten mu sice řekl, že nepatří k faře, když pak ale viděl jeho zkormoucený pohled, svolil a posadil se do zpovědnice, aby kajícníka vyslechl.

Otec Emanuele nemohl být ani nijak zvlášť starý, bylo mu možná čtyřicet, a podle Robertova popisu byl „svěží a růžový, s důstojnou a milou tváří“, což Roberta povzbudilo tak, že se mu vyznal ze všech svých hříchů. Především mu řekl o otcově klení. Stačí to k tomu, aby otec nyní nespočíval v náručí Otce svého, ale sténal kdesi v Pekle? Zpovědník mu položil několik otázek a pak přiměl Roberta k přiznání, že ať už byl starý Pozzo vypustil duši kdykoliv, byla tu vždycky možnost, že přitom bude brát jméno boží nadarmo: klení je ošklivý zvyk, který se přebírá od sedláků, a zemané z monferratského venkova považovali za výraz svrchovanosti mluvit mezi sebou a na sebe jako jejich poddaní.

„Podívej se, synku,“ uzavřel zpovědník, „tvůj otec zemřel při konání jednoho z oněch velkých a ušlechtilých Činů, za které se jak známo vchází do Ráje Heroů! I když nevěřím, že tento ráj existuje, a domnívám se, že v Království Nebeském spolu ve svaté Harmonii žijí Trhani a Panovníci, Herojové a Zbabělci, Bůh ve své dobrotivosti určitě neupře své Království tvému otci jenom proto, že mu trochu ujel Jazyk ve chvíli, kdy měl něco důležitého na přemýšlení, a opovážil bych se tvrdit, že jeho Zvolání mohlo být vlastně také volání Boha za Svědka a Soudce jeho činu. Pokud se nad tím ještě kormoutíš, pomodli se za duši svého Otce a nech za něho sloužit několik svatých mší, ne snad

proto, abys Pána našeho přiměl změnit svůj Ortel, On taky není žádná Korouhvička, co se otáčí podle toho, odkud zrovna foukají svíčkové báby, ale abys vykonal dobro pro Duši svoji.“

Roberto mu pak pověděl o podvratných řečech, které vyslechl od svého nového přítele, a kněz bezmocně rozpřáhl ruce: „Synku, o Paříži toho moc nevím, ale podle toho, co jsem se doslechl, bych řekl, že v té nové Sodomě je to samý Ztřeštěnec, Ctižádostivec, Odpadlík, Zvěd a Intrikán. A mezi nimi se najdou i Falešní Svědkové, Zloději chrámového náčiní, Pošlapávači Křížů a i ti, co dávají peníze Žebrákům, aby je k zavržení Boha Nejvyššího přiměli, a také ti, co z Výsměchu Psy pokřtít nechali… A tomu říkají jít s Duchem Doby. V chrámech se už neříkají Modlitby, ale lidé se tam špacírují, smějí, schovávají za sloupy, aby škádlili Dámy, a je v nich Hluk dokonce i při Pozdvihování. Tvrdí, že filosofují, a přitom Člověka zahrnou zlomyslnými Proč, proč prý Bůh dal Světu Zákony, proč se zakazuje Smilnění, proč se Syn Boží převtělil, a pak každé tvé odpovědi zneužijí k tomu, aby ji proměnili v Důkaz Bezvěrectví. Jen pohled, kdo jsou Krasoduchové Naší doby: Epikurejci, Pyrrhonisté, Diogenovci & Libertinové! Takže nepropůjčuj Sluchu těmto Svodům, ježto od Ďábla pocházejí.“

Roberto obvykle nenadužívá velkých písmen, jak v tom vynikali spisovatelé jeho doby, ale různá rčení a výroky, jež přisuzuje otci Emanuelovi, podává často tak, jako by tento kněz nejen psal, ale i mluvil tak, aby ten, kdo mu naslouchal, si uvědomil zvláštní důstojnost toho, co má na srdci, což je samo o sobě důkaz, že to byl člověk velké a přitažlivé výřečnosti. A Robertovi jeho slova opravdu vnesla do duše takový klid, že s ním po zpovědi chtěl ještě chvilku setrvat. Dozvěděl se, že to je savojský jezuita a určitě ne bezvýznamný muž, protože v Casale byl jako pozorovatel z pověření vévody Savojského. V těch dobách se to při obležení dělávalo.

Otec Emanuele své poslání vykonával ochotně a rád: obležení města mu poskytovalo možnost věnovat se v náležité šíři a hloubce svým průzkumům, které by jinak trpěly rozptýlením, jaké přinášejí města jako Turín. A když se ho zeptal, čím se zabývá, dostalo se mu odpovědi, že si konstruuje svůj dalekohled, jak to dělají astronomové.

„Určitě jsi slyšel o tom florentském Astronomovi, který k vysvětlení Vesmíru použil Dalekohledu, Nadsázky očí, s jehož pomocí uviděl to, co si jeho oči předtím pouze představovaly. Já použití mechanických nástrojů pro pochopení toho, čemu se dnes říká Rozprostraněná Věc, velice respektuji. K pochopení Věci myslící, neboli našeho způsobu poznávání Světa, však musíme použít dalekohledu docela jiného, toho, který používal už Aristoteles. Není to tubus a čočka, ale Osnova Slov, Názorná Idea, protože nic než dar Dovedné Elokvence nám náš Všehomír nepomůže pochopit.“

Při tomto povídání otec Emanuele odvedl Roberta z kostela a procházkou šli nahoru na pevnostní val, kde byl zrovna toho odpoledne klid, jen zdálky sem tlumeně doléhala kanonáda z opačného konce města. V dálce sice viděli císařské stany, před nimi však byla velká rozloha polí docela volná, bez oddílů a bez vozů, a louky a vršky se skvěly v jarním slunci.

„Co vidíš, synku?“ zeptal se Roberta otec Emanuele. A Roberto, tehdy ještě málo elokvence znalý, mu odpověděl: „Louky.“

„Jistě, louky tam ovšem může vidět kdokoliv. Ty však dobře víš, že podle toho, kde se na nebi nachází Slunce, jakou barvu má obloha, kterou denní a roční dobu máme, mohou se ti tyto Louky jevit v různých podobách a vyvolat v tobě různé city a pocity. Sedlákovi znavenému prací se budou jevit prostě jako louky a nic jiného. Taktéž tomu bude u nevzdělaného rybáře, když jej vyděsí noční Zjevení Ohně, jak se někdy na obloze objevují a lidem Strach nahánějí, stačí však, aby Meteoristé, jež jsou také Básníky, je nazvali Hřivnatými Kometami, Vousatkami & Ocasnatkami, Kozami, Trámy, Štíty, Pochodněmi a Ohnivými šípy, a tyto figury lidské řeči ti názorně předvedou, skrze jaké symboly hodlá promlouvat Příroda, jež si obvykle těmito Vyobrazeními vypomáhá, jako by to byly hieroglyfy, jež se na jedné straně dovolávají znamení Zvěrokruhu a na druhé straně událostí, jež nastaly či teprve nastanou. A Louky? Jen se podívej, kolik toho můžeš povědět o Loukách, a věz, že čím víc toho povíš, tím víc z nich pochopí?: od Západu vane vlahý Vánek, Země se otevírá, vzlykají Slavíci, chlubivě se vypínají Stromy listím oděné a objevíš tak podivuhodné ingenium Luk, jak se projevuje v

různosti všelikých Bylin a Trav kojených Potůčky, jež vesele a dětinsky dovádějí. Svátečně vystrojené Louky jásají a radostně šprýmují, jakmile se objeví Slunce, obrátí k němu tvář a ty v nich uzříš oblouk Úsměvu, radují se z návratu své Hvězdy, zmámené něžnými polibky Jihu, Smích tančí na Zemi, jež rozvírá svou Náruč nevýslovné potěše a jitřní Vláha je tak vrchovatě plní Strastí, že roní slzy Rosy. Louky květinami co Věnci zdobené se oddávají svému Géniu a skládají bystré Hyperboly různých Duh. Záhy však Mladost jejich k Smrti se sklání, jejich smích zkalí sinalá bledost, Nebe přijde o své barvy a opožděný Zefír už dýchá na hynoucí Zemi, Louky zesmutní a zkostliví jinovatkou. A v tom to právě je, synku: Kdybys býval prostě řekl, že louky jsou na pohled milé, nic jiného bys nezobrazil než jejich zelený povrch, o němž už vím, řekneš-li však, že Louky jsou úsměvné, předvedeš mi zemi jako *Huomo Animato*, Bytost Duší Obdařenou, a já na oplátku zase začnu v lidských tvářích nacházet odstíny, jež jsem na louce pohledem zachytil… A tak se právě vytvářejí Figury ze všech nejlepší, Metafory. Záleží-li Ingenium a tudíž Znalost a Vědění ve spojování Pojmů od sebe odlehlých a v nacházení Podobnosti ve věcech navzájem nepodobných, pak Metafora, ze všech Figur nejbystřejší a nejvzácnější, je také jediná, jež dokáže vyvolat údiv, z něhož se rodí Potěšení, stejně jako při proměnách scény v divadle. A jestliže Potěšení, které nám přinášejí Figury, tkví v tom, že se dozvídáme Nové Věci, a to hodně najednou, bez velké námahy, pak právě Metafora jak Bleskem přenáší Mysl od jednoho Žánru k druhému a umožňuje v Jednom Jediném Slovu zahlédnout několik Objektů najednou.“

„Metafory je však třeba umět vymýšlet a to není nic pro venkovského chasníka, jako jsem já. Já jsem na loukách ještě tak střílel ptáky…“

„Ty jsi Gentil Huomo, a moc nechybí, aby z tebe byl, jak říkají v Paříži, HonesťHuomo, člověk znalý půtek verbálních stejně jako půtek s mečem. A umět vytvářet Metafory a vidět tedy svět mnohem různorodější, než jak se jeví nepoučeným, to je Umění, kterému se Člověk může naučit. Abys věděl, mnozí lidé ztrácejí hlavu z nepřeberného množství úžasných Strojů – z nichž některé bohužel můžeme vidět i při zdejším obléhání – a já

v tomto světě stavím Stroje Aristotelské, které umožňují každému vidět s pomocí Slov…“

Za několik dnů se Roberto seznámil s pánem ze Saletty, důstojníkem, který obstarával spojení mezi Toirasem a hlavami města. Toiras si často stěžoval, Roberto to sám slyšel, na casalské, za jejich „věrnost“ by prý nedal zlámanou grešli. „Nechápou,“ tvrdil podrážděně, „že i kdyby byl mír, Casale by stejně bylo v situaci, kdy by se tam nedostal jediný pěšák a taky jediný košík potravin bez svolení španělského správce. To nevědí, že bezpečnost jim může zaručit pouze francouzská ochrana?“ Nyní se však Roberto právě od pana ze Saletty dozvěděl, že Casale na tom nebylo o moc líp ani s mantovskými vévody. Gonzagové odedávna usilovali o potlačení casalské opozice a bezmála už šedesát let byla městu postupně odnímána jeho privilegia.

„Rozumíte tomu, pane de la Grive?“ ptal se ho Saletta. „Předtím jsme si chtě nechtě musili naříkat na příliš mnoho daní a nyní zase musíme vydržovat posádku. Neradi bychom měli doma Španěly, jenže milujeme snad Francouze? Umíráme za sebe, nebo za ně?“

„Za koho pak ale položil život můj otec?“ zeptal se ho Roberto a pán ze Saletty mu nedokázal odpovědět.

Znechucen řečmi o politice, Roberto se za několik dnů vrátil k otci Emanuelovi do kláštera, kde žil, a když se tam po něm ptal, neposlali jej do nějaké cely, ale do bytu, který se nacházel pod klenbou tiché rajské zahrady. Zastihl jej v rozhovoru se dvěma pány, jeden z nich byl okázale oděný, měl na sobě purpurový oděv se zlatými prýmky, mantl vyzdobený zlatými kalouny a podšitý krátkou kožešinkou, rudě lemovanou kazajku a šerpu posetou drobnými drahokamy. Otec Emanuele ho představil jako praporečníka dona Gaspara de Salazar a Roberto si jej ostatně už podle povýšeného tónu a střihu knírů a vlasů sám zařadil do nepřátelské armády. Druhým pánem byl Saletta. Na okamžik se Robertovi mihlo hlavou podezření, že náhodou pronikl do hnízda spiklenců a zvědů, pak mu ale došlo, jako to nyní dochází díky jemu i mně, že *etiketa* obléhání umožňuje, aby zástupci

obléhajících byl umožněn přístup do obleženého města, aby mohl udržovat styky a vést jednání, zatímco pán ze Saletty měl volný přístup do tábora Spinolova.

Otec Emanuele mu sdělil, že se právě chystal svým návštěvníkům předvést Aristotelský Stroj, a odvedl je do místnosti, ve které stál ten nejpodivnější kus nábytku, jaký si kdo umí představit, ostatně jsem si jist, že ani podle popisu, jejž Roberto předkládá své Paní, by se jeho podoba nedala dost dobře rekonstruovat, protože něco takového zcela určitě nebylo k vidění předtím a ani potom.

Dolní základna, to byl prádelník, nebo snad moučnice, do níž se zepředu na způsob šachovnice vsouvalo osmdesát a jedna zásuvka – devět řad vodorovně, devět svisle, v obou směrech označené devíti písmeny abecedy (BCDEFGHIK). Nahoře stál na jedné straně čtecí pultík a na něm byla položena velikánská kniha, rukopis s kolorovanými iniciálami. Napravo od pultíku byly tři duté válečky, co do délky kratší a kratší, a co do objemu větší a větší (takže ten největší a nejkratší byl s to pojmout do sebe dva delší a menší). Jakmile byly do sebe zasunuty, dalo se jimi otáčet po straně umístěnou klikou. Jejich rychlost při otáčení byla různá, a to podle toho, kolik který vážil. Každý válec měl po straně devět písmen, stejných jako na zásuvkách. Stačilo klikou otočit, a válce se nezávisle na sobě pohybovaly, a když pohyb ustal, objevila se náhodná trojice písmen, dejme tomu CED, KFE, nebo BGH.

Otec Emanuele se jal svým hostům vysvětlovat, na čem je jeho Stroj založen a k čemu slouží.

„Jak nás tomu Filosof naučil, Ingenium není nic jiného než schopnost vniknout do objektivů v desíti kategoriích, jimiž jsou Substance, Kvantita, Kvalita, Vztah, Čin, Vášeň, Poloha, Čas, Místo & Habitus. Substance jsou sama subiecta důvtipu a jim je právě třeba přisoudit důmyslné podobnosti. Substance jsou zaznamenány v této knize pod písmenem A a můj život možná nebude stačit k tomu, abych pořídil jejich úplný seznam. Už jsem jich však nashromáždil několik tisíc, pečlivě jsem je vybral z knih básníků a mudrců našeho Světa a rovněž z onoho obdivuhodného Regestu, jímž je Staveniště Žákova Světa. Mezi Substance pod Boha Nejvyššího zahrneme tudíž Božské Osoby,

Ideje, Bájná Božstva velká, prostřední a nepatrná, Božstva nebeská, Vzdušná, Námořní, Pozemská a Pekelná, Hrdiny v Božstva proměněné, Anděly. Démony, Skřítky, Nebesa a Bludné Hvězdy, Nebeská Znamení a Souhvězdí, Zvěrokruh, Kruhy a Sféry, Elementy, Páry a Výpary a pak – abych nevypočítával všechno – Podzemní Ohně a Jiskry, Meteory, Moře, Řeky, Prameny, Jezera a Útesy… A tak dále přes Substance Umělé, kam patří díla všech Umění, Knihy, Pera, Inkousty, Globusy, Kružítka, Úhelníky, Paláce, Chrámy a Brlohy, Štíty, Meče, Bubny, Obrazy, Štětce, Sochy, Halapartny a Píky a nakonec Substance metafyzické, jako Druh, Odrůda, Vlastní a Akcident a další podobné Pojmy.“

Ukazoval prstem na jednotlivé zásuvky, vytahoval je a předváděl jejich obsah. Byly v nich silné, abecedně seřazené čtvercové listy pergamenu, jaký se používá na vázání knih: „Měli byste vědět, že každý svislý sloupec od B po K se odkazuje k některé z dalších devíti Kategorií, a že od každé z nich každá z devíti zásuvek obsahuje jednu rodinu Údů. *Verbi gratia*, co se Kvantity týče, je tu zaregistrována Kvantita Rozměru, jež coby své Údy počítá Malé, Velké, Dlouhé nebo Krátké, pak je tu rodina Kvantity Numerální, jejímiž Údy jsou Nic, Jedno, Dvě a tak dále, nebo Hodně či Málo. Pod Kvalitou se zase nachází rodina vlastností související s Viděním, jako Viditelné, Neviditelné, Krásné, Znetvořené, Jasné, Tmavé, nebo s Čichem, jako Příjemná Vůně a Pach, nebo Kvality Citů, jako Radost nebo Žal. A tak je tomu u každé kategorie. Na dotyčném listu vždycky společně s Údem zapíšu všechny Věci, které na ní závisejí. Jasné?“

Všichni obdivně přikývli na souhlas a otec pokračoval: „Otevřeme nyní zcela náhodně Velkou Knihu Substancí a vyhledejme v ní cokoliv… Třeba tady. Trpaslík. Co bychom vůbec mohli říci, než o něm začneme důvtipně mluvit, o Trpaslíkovi?“

„Que es pequeño, maličký, petit,“ zavěštil si don Gaspar de Salazar, „y que es feo, y infeliz, y ridicolo…“

„Právě,“ uvolil se souhlasit otec Emanuele, „už teď ale nevím, co bych si z toho vybral, a jsem si naprosto jist, že kdybych měl mluvit ne o Trpaslíkovi, ale dejme tomu o Korálu,

našel bych jeho výrazné rysy stejně rychle. A pak Malost má co dělat s Kvantitou, Ošklivost s Kvalitou, odkud bych tedy měl začít? Nic takového, lepší bude svěřit se Štěstěně, jež spravuje mé válce. Uvedu je do pohybu a získám, jak se náhodou nyní stalo, trojici BBB. B v první pozici je Kvantita, B ve druhé pozici mě má k tomu, abych se v řadě Kvantity podíval do zásuvky s Rozměrem, a tady hned na začátku řady Věcí B nacházím Malé. A na tomto lístku věnovaném tomu, co je Malé, se dozvídám, že malý je Anjel, jenž se vejde do pouhého bodu, a také Pól, který je nehybným Bodem sféry, a z věcí elementárních je to Jiskra, Kapka vody a Kamínek a Atom, z něhož se podle Demokrita skládá všechno, z Věcí Lidských tu máme Embryo, Zřítelnici, Kostku na Hraní, ze Zvířat Mravence a Blechu, z Rostlin Větévku, Hořčičné Semínko a Drobínek Chleba, z věd matematických Minimum Quod Sic, Písmeno I, knihu vázanou v šestnácterkovém formátu, nebo Lékárnické Závaží, v Architektuře Skříňku nebo Opěrný Bod, v oblasti bajek Psychapaxe, generála Myší v boji proti Žábám, a Myrmodony, zrozené z Mravenců… Zde se však zastavme, neboť už teď bych našeho Trpaslíka mohl nazvat Skřínkou Přírody, Dudlíkem chlapců a děvčat, Drobečkem Člověka. A všimněte si, že kdybychom znova otočili cylindry a vyšla nám třeba, zde ji máme, kombinace CBF, pak písmeno C by mě přimělo hledat své údy v zásuvce, kde se nachází to, co se týká Vidění, a písmeno F by mě přimělo setkat se coby s Údem s Neviditelnou bytostí. A mezi Věcmi Neviditelnými bych našel podivuhodné skloubení Atom a Bod, které by mi společně umožnily označit mého Trpaslíka za Atom Člověka, nebo Bod Těla.“

Otec Emanuele hbitě otáčel válci a listoval v zásuvkách jako kejklíř, až se všem zdálo, že metafory se ze skříně hrnou jakoby kouzlem, aniž se ozývalo nějaké mechanické supění, které je vytvářelo. Stále však ještě nebyl spokojen.

„Pánové,“ pokračoval, „důmyslná Metafora je ovšem záležitost mnohem složitější! Každá Věc, kterou jsem zatím objevil, by měla být sama o sobě zkoumána z hlediska desíti Kategorií, a jak vysvětluje má kniha, pokud odvisí od Kvality, pak bychom musili zjistit, je-li viditelná a z jaké dálky, jakou Znetvořenost či Krásu nese a jaké má barvy, kolik Zvuku, kolik

Pachu, kolik Chuti, dá-li se vnímat smysly či dotekem, je-li řídká či hustá, teplá či studená a od jaké Figury a jaké Vášně, Lásky, Umění, Vědění, Zdraví, Nemoci pochází a mohla-li by se stát předmětem Vědy. Těmto otázkám říkám Částice. teď už víme, že náš první pokus nás přiměl zabývat se Kvantitou, která mezi své Údy zahrnuje právě Maličkost. Otočím nyní znova Válce a získám triádu BKD. O písmenu B, které jsme se už jednou rozhodli odkázat ke Kvantitě, se dozvím, nahlédnu-li do své knihy, že coby první částicí schopnou vyjádřit Malou Věc je třeba určit, Čím se Dotyčná Věc měří. Budu-li hledat, k čemu se odkazuje Míra, pak mě kniha odkáže zpátky k zásuvce, v níž jsou Kvantity, vedené pod Rodinou Kvantit Jako Takových. Vezmu lístek nadepsaný Míra a vyberu si Předmět K, což je Míra Geometrického Prstu. A teď už bych měl být s to vyslovit velice bystrou Definici, jako třeba že k změření Dudlíku Dítek, Atomu Člověka, by Geometrický Prst byl mírou Bezměmou. Hodně mi napoví, připojím-li k metafoře i Nadsázku neblahého Osudu & Směšnosti Trpaslíkovy."

„Vskutku úžasné," řekl pán ze Saletty, „z druhé triády jste však ještě nepoužil poslední písmeno, což je D…"

„Nic víc a nic míň jsem od vás nečekal, pane," s potěšením se vyslovil otec Emanuele, „dotkl jste se však vskutku Nejpodivuhodnějšího Místa mé soustavy. D je právě písmeno, které sice přebývá (a které bych mohl odvrhnout, kdyby mě to už nebavilo, nebo kdybych si myslil, že jsem již dosáhl svého cíle), ale umožní mi znova započít s mým výzkumem. D mi umožní znova zahájit cyklus Částic tím, že půjdu hledat do kategorie Habitu (exempli gratia, habitus buď částicím vyhovuje, nebo může něčemu posloužit coby vývěsní štít) a od ní pokračovat dál, jak jsem to prve provedl s Kvantitou, neboli znova otočit válce a použít prvních dvou písmen a třetí odložit pro další pokus a tak donekonečna, neboť možných konjugací jsou celé miliony, a budou-li se některé zdát nad jiné bystřejší, pak bude na mém Rozumu, aby vybral takové, co více než ostatní jsou s to vyvolat Údiv. Nechci vám však nic předstírat, pánové, Trpaslíka jsem nevybral náhodou, právě dnešní noci jsem se velice důkladně snažil právě z této Substance vytěžit všechno, co může poskytnout."

Zamával lístkem a pustil se do čtení definic, bylo to jako lavina a ta docela zavalila jeho nebohého trpaslíka, rozhodně kratšího než jeho jméno, byl už jenom „embryo, úlomek či homunkulus tak nepatrný, že mnohem větší se zdají tělíska, jež v paprscích světla pronikají oknem do místnosti, něco jako zrníčko, jež s miliony dalších by mohlo odměřovat čas v hrdle přesýpacích hodin, soustava, v níž je hlava hned u těla, tělesný segment, který začíná tam, kde také končí, čárka, jež se scvrkla do jednoho bodu, hrot jehly, subjekt, s nímž je třeba mluvit opatrně, abychom jej přitom neodfoukli, substance tak nepatrná, že na ní nemůže ulpět barva, hořčičná jiskérka, tělíčko, které vždycky mělo jen to, co nikdy nemělo, hmota bez tvaru, tvar bez hmoty, tělo bez těla, ryzí jsoucno rozumu, výmysl ingenia, který díky jeho nepatrnosti žádný úder nemůže zasáhnout a zranit a který se protáhne každou škvírou a jemuž jedno ječné zrno vystačí jako potrava na celý rok a je zestručněno tak, že nikdo nepozná, zdali sedí, leží nebo stojí, které se může utopit v hlemýždí skořápce, zkrátka símě, zrnko, bobulka, tečka nad i, matematické individuum, aritmetické nic…“

A tak by býval dál pokračoval, kdyby mu v tom kolemstojící nezabránili potleskem.

Robertovi nyní došlo, že otec Emanuele se v podstatě choval jako stoupenec Demokritův nebo Epikurův: kumuloval atomy pojmů a poznova je skládal, aby z nich vytvořil co nejvíc objektů. A jako kanovník tvrdil, že svět z atomů neodporuje myšlence Boha, který by je ve shodě s rozumem uspořádal, tak otec Emanuele z tohoto prachu pojmů přejímal pouze skladby důvtipné. Asi by si počínal stejně, kdyby se naopak věnoval třeba vymýšlení nějakých divadelních výjevů: nezískávají snad dramatikové události nepravděpodobné a důvtipné z prvků událostí sice pravděpodobných, ale i nijakých, aby se pak těšili nečekanými srdcerváči lidských skutků?

A pokud tomu tak bylo, nepřispěl snad souběh okolností, vytvořený jak jeho ztroskotáním, tak stavem, v jakém se nacházela *Daphne* – i ta sebenepatrnější drobnost, pach a skřípot lodního trupu, vůně rostlin a hlasy ptáků do toho totiž zapadaly – ke vzbuzení dojmu přítomnosti další osoby, a nebyl to snad jen výsledek Fantasmagorie vnímané pouze myslí, jako smích luk a rosa coby slzy? Fantom vetřelce ukrytého na lodi by pak byl pouze skladbou atomů různých akcí, stejně jako dejme tomu fantom ztraceného bratra, a oba by se skládaly pouze z fragmentů jeho vlastní tváře a jeho vlastních přání či myšlenek…

A jak se zaposlouchal do deště, který šplíchal na okna a mírnil polední vedro, zamyslil se a řekl si v duchu: je to naprosto jasné, na loď jsem jako vetřelec přece vkročil já a nikdo jiný, to já svými kroky ruším zdejší ticho, a právě proto jsem si v obavě, že jsem porušil svatyni, jež patří někomu jinému, vytvořil dalšího sebe sama a nechávám ho spát pod stejnou střechou, kde spím já. Mám snad nějaké důkazy o tom, že opravdu existuje? Těch pár kapek vody na listech rostlin? A nemohlo to být tak, že jako prší teď, sprchlo i v noci, i když třeba jen málo? Zrní? Nemohli snad ptáci při hrabání přesunout jinam to, co tam už bylo, a tak mě přivést k pomyšlení, že jim někdo znovu nasypal? Že scházela vejce? Nezahlédl jsem snad zrovna včera sokola, jak zhltnul

létající myš? Zalidňuji lodní dno, které jsem zatím ještě nenavštívil, a to jen abych se cítil v bezpečí, protože mám strach zůstat opuštěn kdesi mezi nebem a mořem. Pane Roberto de la Grive, opakoval si, jsi tu sám a sám bys tu mohl taky zůstat až do konce svých dnů, kterýžto konec by ani nemusil být daleko: jistě, jídla je na lodi hodně, ale vystačí na týdny, a ne na měsíce. A jdi radši na palubu a postav tam škopík, abys nasbíral co nejvíc dešťové vody, a nauč se lovit ryby z paluby a snášet sluneční svit. A dřív či později bys měl přijít na to, jak by ses dostal na Ostrov a mohl na něm jako jediný obyvatel žít, na to bys měl myslit, a ne na nějaké vetřelce a ferranty.

Sebral prázdné soudky a postavil je na záď, snažil se přivyknout oči na jas pronikající mraky. Při této práci si uvědomil, že ještě tak docela nenabyl ztracených sil. Sešel zpátky dolů, vrchovatě obstaral zrním a vodou ptáky (asi aby se někdo nepokoušel dělat to místo něho) a znova odmítl sestoupit až na dno lodi. Šel do kajuty, několik hodin proležel, zatímco venku déšť neustával. Několikrát se zvedl a ustal vítr a Roberto si vůbec poprvé uvědomil, že se nachází v příbytku, který plave na vodě a kolébá se, přičemž údery dvířek o stěny rozlehlé prostory tohoto vegetálního klína ožívají.

Sám si metaforu pochválil a v duchu si položil otázku, co by si asi o lodi coby zdroji Záhadných znaků přečetl a řekl otec Emanuele. Pak se zamyslel nad Ostrovem a definoval jej jako Nedosažitelnou Blízkost. Tento hezky zkonstruovaný pojem mu už podruhé během jednoho dne postavil na oči nepodobnou podobnost mezi Ostrovem a Paní a Roberto pak dlouho do noci bděl a psal dopis, z něhož jsem dokázal vytěžit tuto kapitolu.

Daphne se pohupovala celou noc a její pohyb ustal zároveň s vlnobitím v zálivu teprve na úsvitu. To, co Roberto zahlédl z okna, svědčilo o chladném, leč jasném ránu. Připomněl si Nadsázku s Očima z předchozího dne a řekl si, že by si mohl prohlédnout břeh dalekohledem, který zahlédl ve vedlejší kajutě: skutečnost, že čočka byla zasazena v kroužku a záběr omezený, by měla zmírnit účinek slunečních paprsků.

Nástroj opřel o dolní okraj okna v ochozu a odvážně se zadíval tam, kde končil záliv. Viděl Ostrov naprosto jasně jako

zcuchanou hrst ovčí vlny. Na palubě *Amarilli* se dozvěděl, že ostrovy v oceánu zadržují vlhkost pasátních větrů a ta že se sráží do mlžnatých třapců, podle nichž mořeplavci často rozeznají přítomnost země, ještě než spatří břeh, protože se při ní drží jako kotvící loď.

O pasátních větrech mu vyprávěl doktor Byrd, říkal jim *Trade-Winds*, Francouzi pro ně mají výraz *alisées*. Na zdejších mořích vanou především silné větry, které rozhodují o smrštích a o bezvětří, a s nimi právě žertují větry pasátní, jsou velice rozmarné a mapy jejich potulky zobrazují reji křivek a čar, blouznivých tanců a půvabných obluzení. Pronikají do hlavních větrů, vplétají se do nich a narušují je, přetrhávají je vejpůl zrovna v nejlepším. Jsou jako ještěrky, které se mrskají zrovna tam, kde by je nikdo nečekal, srážejí se a vyhýbají se jeden druhému, jako kdyby na Moři Opaku neplatily zákony přírody, ale umění. Mají podobu věcí umělých, a spíše než aby vycházely z harmonických Předpokladů toho, co vzešlo z nebe či z půdy, jako třeba sníh nebo krystal, berou na sebe podobu spirál, jaké architekti ukládají kupolím a kapitelům.

Že je to moře klamné, tušil Roberto už dávno a také si tím vysvětloval, proč kosmografové právě do těchto míst vždycky umisťovali bytosti odporující přírodě, které chodí po hlavě, s nohama nahoře.

Nemohlo samozřejmě jít o umělce, kteří na evropských dvorech budovali jeskyně vykládané lazurity, s kašnami poháněnými potají pumpami, jimiž se inspirovala příroda při tvoření pevnin v těchto mořích, a nemohla to být přirozenost Neznámého Pólu, co tyto umělce inspirovalo. Věc je v tom, říkal si Roberto, že jak Umění, tak Příroda mají sklony k machinacím a stejného poklesku se dopouštějí i atomy, když se kupí na jeden a pak zase na docela jiný způsob.

Existuje snad tvor umělejší než želva, dílo dávného zlatníka z dob před mnoha tisíci lety, Achillův štít trpělivě vyzdobený niellem, v němž je uvězněn had opatřený nožičkami?

U nás, říkal si, všechno, co patří do rostlinného života, má křehkost listu se všemi jeho žebry, a křehkost květu, jehož čas trvá jedno jediné dopoledne, zatímco ve zdejších krajích je rostlinná hmota tak tuhá a olejnatá, že vypadá jako kůže, jako

šupina ochotná snášet paprsky zdejšího smyslů zbaveného slunce. Každý list by se v těchto krajích, jejichž divocí obyvatelé určitě neznají umění kovu a hlíny, mohl stát rovnou nástrojem, čepelí, pohárem či lopatkou, okvětní lístky jsou vyrobeny z laku. Všechno rostlinné je tu silné, a slabé je naopak všechno živočišné, soudě aspoň podle ptáků, které jsem viděl dole a které jako by někdo vyfoukal z mnohobarevného skla, zatímco živočišná je u nás síla koně nebo tupá robustnost volka…

A ovocné plody? U nás inkarnát jablka, zdravě zbarvená slupka vyznačuje i jeho přátelskou chuť, sinalost houby naopak jedy, které obsahuje. Tady, jak jsem viděl včera v podpalubí a také během plavby na *Amarilli*, dochází naopak k šprýmovné hře protikladů: smrtonosná běl ovoce skrývá prudké sladkosti, a ty nejruměnější plody mohou naopak vylučovat jedovaté tekutiny.

S pomocí dalekohledu pozorně zkoumal břeh a v prostoru mezi zemí a mořem zahlédl popínavé kořeny, které jako by se vymršťovaly vzhůru k obloze, a trsy podlouhlých plodů, které zcela určitě naznačovaly svou melasovitou zralost právě tím, že se navenek jevily jako nezralé lusky. A na jiných palmách poznával kokosy žluté jak letní meloun, ale to už věděl, že svou zralost oslaví tím, že nabudou odstínu mrtvé hlíny.

Takže žít v tomto pozemském Záhrobí – a neměl by na to zapomínat, pokud bude chtít vyjít s přírodou v dobrém – znamenalo postupovat právě opačným směrem, než radil vlastní instinkt, který si jako takový pravděpodobně vymysleli první obři, když se snažili přizpůsobit se přírodě na opačné půli zeměkoule a v domnění, že v přírodě je přirozenější to, čemu se oni sami přizpůsobují, považovali za zcela samozřejmé, že i ona se bude přizpůsobovat se stejnou přirozeností jim. Proto se také domnívali, že Slunce je tak malé, jak je vidí na obloze, a stébla trávy, na která se dívali skloněni k zemi, že jsou naopak obrovská.

Žít u Protinožců znamená tudíž přebudovat svůj instinkt, umět div proměnit v přírodu a přírodu v div, objevit, jak málo stabilní je svět a že na jedné své půli sleduje zákony jedny a na druhé zákony opačné.

Znova k němu dolehl zpěv probouzejícího se ptactva a na rozdíl od prvého dne si uvědomoval, jak uměleckým dojmem

působí, srovná-li si jej se štěbetáním ptáků ve svém rodném kraji: bylo to žbrblání, hvízdot, bublání, praskání, mlaskání, sténání, tlumené rány z muškety, chromatické škály úderů zobákem v celé rozloze a občas i jakoby se žáby ukryté v listech stromů pustily do homérského skřehotání.

Dalekohled mu umožnil zahlédnout jakási vřetena, pernaté koule, černé či neurčité barevné třasy, jež se z nejvyššího stromu vrhaly k zemi hloupě jako Ikaros, který chce uspíšit svou zkázu. Jednu chvíli se mu dokonce zdálo, že jeden strom, na němž možná rostly malé čínské pomeranče, vystřelil jeden ze svých plodů vzhůru. Bylo to klubko v ostře šafránové barvě a brzy se ocitlo mimo dosah kulatého oka dalekohledu. Nakonec si řekl, že to byl jen odraz světla ve skle, a už na to nemyslil, anebo si alespoň myslil, že nemyslí. Uvidíme dále, že co se nejasných myšlenek týče, měl pravdu Saint-Savin.

Napadlo ho, že ti opeřenci nepřirozené přirozenosti jsou jakýmsi emblémem pařížských schůzek, které před mnoha měsíci opustil: v tom vesmíru bez lidských bytostí, kde ne-li jedinými živými, pak určitě jedinými hlasem obdařenými bytostmi byli ptáci, se cítil jako při svém prvním vstupu do salonu, kdy k němu doléhalo pouze nejasné štěbetání v neznámém jazyce, jehož chuť zatím jen nesměle odhadoval – i když, řekl bych, chuť té chuti nakonec určitě do sebe vstřebal, jinak by ji přece nedokázal zkoumat, jak právě učinil. Pak si však připomněl, že právě tam se setkal s Paní a že tudíž existuje-li místo ze všech nejvznešenější, pak to může být pouze tam – a ne zde –, a vyvodil z toho, že tomu nebylo tak, že tam by byli napodobováni ptáci z Ostrova, ale že na zdejším Ostrově se ptactvo pokouší napodobit tamější vysoce lidský Jazyk Ptáků a vyrovnat se mu.

S pomyšlením na Paní a na to, jak je od něho daleko, kteroužto vzdálenost předchozího dne přirovnal k oné, která ho nyní dělí od pevniny na západní straně a kterou nedokáže překonat, vrátil se k dalekohledu a pozoroval dál Ostrov, z něhož mu dalekohled odhaloval pouze nijaké a omezené náznaky, jak to bývá u obrazů ve vypouklých zrcadlech, která obrážejí pouze jednu stranu malé místnosti, a přitom napovídají nekonečný a ohromený sférický kosmos. Jak by se mu jevil Ostrov, kdyby na něj jednou vkročil? Z výjevu, který viděl ze své tribuny, a z

ukázek, o nichž našel svědectví na lodi, to možná byl onen Eden, v němž v potůčcích místo vody protéká mléko a strdí a všude je nadbytek ovoce a samá krotká zvířata? Co jiného hledali na těchto ostrovech protilehlého jihu odvážlivci, kteří k nim pluli nedbajíce bouří oceánu klamně zvaného Tichý? Nebylo to právě to, co chtěl kardinál, když ho pověřil odhalením tajemství *Amarilli*, mít možnost převézt francouzské lilie do Neznámé Země, jež by konečně znovu nabídla lidem údolí nedotčená hříchem babylonským a nepostižená potopou, natožpak prvotním hříchem Adamovým? Lidské bytosti tam určitě budou poctivé, tmavé kůže, leč světlého srdce, neboť si nijak neváží kopců zlata a balzámu, jichž jsou lehkovážnými strážci.

Kdyby tomu tak ale bylo, nezopakoval by pak ten, kdo by chtěl narušit panenskost Ostrova, jen prvotní omyl prvotního hříšníka? Prozřetelnost v něm možná správně chce mít cudného svědka jeho krásy a neměl by ji tudíž kalit a rušit. Nebyl by to snad projev té nejdokonalejší lásky, z jaké se vyznával právě své Paní, milovat zdálky a vzdát se pýchy, jakou je ovládnutí? Je snad láskou ta, jež touží po dobytí? Kdyby mu Ostrov měl připadat jako věc totožná s předmětem jeho lásky, Paní, pak by mu byl povinován touž zdrženlivostí, s jakou se choval k ní. Sama bezuzdná žárlivost, kterou zakoušel pokaždé, když se ho zmocnila obava, že cizí zrak chce ohrozit tuto svatyni vzpurnosti, neměla být podle něho považována za věc jeho vlastního práva, ale za popření práva vůbec, jak mu to jeho láska coby strážkyně onoho grálu ukládala. A k téže cudnosti by měl být zavázán ve vztahu vůči Ostrovu, čím víc si od něho sliboval, tím méně by měl chtít na něj vstoupit. Vzdálen paní a vzdálen Ostrovu, o obou by měl pouze mluvit, neboť je chtěl mít neposkvrněné, a aby se neposkvrněnými uchovaly a pouze živly aby se s nimi laskaly. Pokud vůbec někde nějaká krása byla, pak jejím smyslem bylo zůstat beze smyslu.

Byl však Ostrov, který viděl, opravdu takový? Kdo ho měl k tomu, aby hieroglyfy luštil na tento způsob? Bylo známo, že už při prvních plavbách byli na tyto ostrovy, jež mapy kladly do neupřesněných míst, vysazováni vzbouřenci a že se tak měnily ve vězení se vzdušnými mřížemi, v nichž odsouzenci byli sami sobě žalářníky a navzájem se trestali. Nedorazit k nim a neobjevit

jejich tajemství, to nebyla povinnost, ale právo, jaké má člověk na to, aby se vyhnul nekonečným hrůzám.

Nebo tomu tak nebylo a jedinou realitou Ostrova by pak bylo to, že uprostřed něho se tyčil a svými křehkými barvami lákal Strom Zapomenutí, jehož plodu by Robertovi stačilo pojíst, aby došel klidu.

Přijít o paměť. Tak strávil den, netečný, zdánlivě liknavý, ve skutečnosti však činorodý snahou proměnit se v to, čemu se říká tabula rasa. A jak se to stává tomu, kdo chce zapomenout, čím víc se o to snažil, tím víc v něm paměť ožívala.

Snažil se použít všech rad, které kdy slyšel. Představoval si, že se nachází v místnosti plné předmětů, z nichž každý mu něco připomíná, závoj jeho dámy, papíry, na nichž zpřítomnil její podobu s pomocí nářků nad její nepřítomností, nábytek a goblény v paláci, kde ji poznal, a představoval si sám sebe, jak všechny ty věci vyhazuje z okna, dokud místnost (a s ní i jeho mysl) není holá a prázdná. S hroznou námahou odtahoval k oknu skříně s porcelánem, truhlice a výzbroj, a na rozdíl od toho, co mu tvrdili, čím víc se námahou skličoval, tím víc se postava Paní násobila a z nejrůznějších úhlů ho při jeho úsilí se zlomyslným úsměvem sledovala.

Tak strávil den strkáním a taháním nábytku a přenášením věcí, na minulost však přitom nezapomněl. Naopak. Právě nyní, v těchto dnech, myslel na ni dál s očima upřenýma na jediný výjev, který měl před sebou, na *Daphne*, a *Daphne* se mu měnila v Divadlo Paměti, jaká se v jeho dobách stavěla, a v něm každá jednotlivost mu připomínala nějakou dávnou či nedávnou epizodu jeho vlastního příběhu: čelen okamžik, kdy dorazil po ztroskotání k lodi a kdy pochopil, že svou milovanou už nikdy nespatří, stažené plachty, jak při pohledu na ně snil o Ní, navždy, ach navždy ztracené, ochoz, z něhož se díval na vzdálený Ostrov, dálavu, která ho od Ní dělila… Už se však nad ní a o ní tolik napřemýšlel, že dokud zde zůstane, každý kout tohoto námořního obydlí mu bude okamžik po okamžiku připomínat všechno, nač chtěl zapomenout.

Že tomu tak je, si uvědomil, jakmile vyšel na palubu, aby jej vítr přivedl na jiné myšlenky. Byl to jeho les a vcházel do něho, jako vcházejí do lesa nešťastně zamilovaní, jeho fiktivní příroda,

smrky vytvořené a uhlazené antverpskými tesaři, řeky hrubého plátna ve větru, jeskyně se škvírami utěsněnými dehtem a konopím, hvězdy z astrolábů. A jako milenci nacházejí, když se vracejí na místa, která už jednou navštívili, milovanou bytost v každé květince, v každém zašumění listů ve větru a v každé stezce, tak on zemře tak, že bude hladit ústí děla…

Neslaví snad básníci svou dámu tak, že pějí chválu na její rubínová ústa, oči černé jak uhel, mramorová ňadra, srdce jak démant? To nic, on rovněž – nucen setrvat v této sloji ze samých málem už zuhelnatělých smrků – bude chovat výlučně city nerostné, lodní lano plné uzlů mu bude připomínat prstence jejích vlasů, lesk lodního kování její zapomenuté oči, řada žlabů na mytí její zuby, z nichž prýští voňavé sliny, klouzající rumpál její šíji ozdobenou konopnými náhrdelníky a teprve v iluzi, že vlastně nemiloval ženu, ale dílo konstruktéra nástrojů, najde konečně klid.

Pak zalitoval toho, jak při předstírání její příkrosti byl sám příkrý, a řekl si, že mění-li její podobu v kámen, mění v kámen vlastně svou touhu, kterou si naopak chtěl podržet živou a neukojenou, a jelikož nastal večer, zadíval se do rozlehlé úžlabiny nebes posázené nerozluštitelnými konstelacemi hvězd. Jedině kontemplací nebeských těles by mohl zkonstruovat nebesky čisté myšlenky, jaké sluší tomu, kdo z vůle nebes byl odsouzen k tomu, aby miloval tu nejvíce nebeskou ze všech lidských bytostí.

Královna lesů, jež v bílé své říze bělí hvozdy a stříbří pole, se ještě neukázala nad vrškem Ostrova, zůstala pod příkrovem mraků. Zbytek oblohy plál a byl viditelný. A co nejdál k jihozápadu, bezmála u hladiny za velkou pevninou, zahlédl chuchvalec hvězd, které ho doktor Byrd naučil rozpoznat a pojmenovat. Byl to Jižní kříž. A ze zapomenutého básníka, z něhož ho karmelitán a preceptor v jedné osobě přinutil naučit se zpaměti několik úryvků, si Roberto připomněl výjev, který ho v dětství okouzloval, obraz poutníka, jenž putuje po záhrobních říších, a když se pak ocitne v těchto neznámých končinách, zahlédne tyto čtyři hvězdy, které mohly zahlédnout pouze oči prvního (a posledního) obyvatele Pozemského ráje.

11.
Umění rozvážnosti

Viděl je proto, že ztroskotal na pokraji zahrady zvané Eden, nebo proto, že se vynořil z útrob lodi jako z pekelného trychtýře? Třeba bylo pravda obojí. Ztroskotání ho vrátilo podívané na jinou přírodu, a tím jej uzmulo Peklu Světa, do něhož vešel, když pomalu přicházel o iluze dětství při svém pobytu v Casale.

Tam také došlo k tomu, že poté, co měl možnost zahlédnout historii jako jeviště mnoha rozmarů a nepochopitelných střetů různých státních zájmů, Saint-Savin ho přesvědčil, jak velice je velký stroj světa zrádný a zanesený nečistotami Náhody. Během několika málo dnů sny o hrdinských činech jeho mladosti vzaly za své a díky otci Emanuelovi mu konečně došlo, že je třeba se zapálit pro Hrdinské Činy, a přitom že se dá promarnit život ne v boji s obrem, ale tím, že se na příliš mnoho způsobů pojmenovává trpaslík.

Vyšli z kláštera. Roberto doprovázel pana ze Saletty, který zase za hrady doprovázel pana Salazara. Aby se dostali k bráně, které Salazar říkal Puerta de Estopa, musili kus cesty ujít po baštách.

Oba páni chválili stroj otce Emanuela a Roberto se prostoduše zeptal, proč je tak složité rozhodnout co a jak dál s obléháním.

Pán ze Salazaru se dal do smíchu. „Můj mladý příteli," řekl, „my všichni jsme tady ve službách různých monarchů proto, aby se tato válka rozhodla podle zásad spravedlnosti a cti. Jenže doby, kdy se běh hvězd dal změnit s pomocí meče, jsou dávno pryč. Pryč je čas, kdy urození pánové dělali krále, teď naopak králové dělají urozené pány. Život na panovnickém dvoře, to kdysi bývalo čekání na okamžik, kdy by se pán mohl jako muž předvést ve válce. Nyní všichni pánové, které byste mohl potkat tam dole," řekl a ukázal rukou na španělské stany, „a tady," dodal a ukázal na tábor francouzský, „jsou tu ve válce jen proto, aby se zas mohli vrátit tam, kam patří, neboli na panovnický dvůr, a na tom dvoře, milý příteli, už mezi sebou nesoupeří, kdo se králi

vyrovná ctnostmi, ale kdo získá jeho přízeň. Dnes byste v Madridu našel pány, kteří v životě netasili meč a nikdy se nevzdálili z města, protože by je ponechali – zatímco sami by polykali prach na bojištích slávy – v rukou zámožných měšťanů a majetkové šlechty, které si dnes už monarcha velice považuje. Válečníkovi tudíž nezbývá, než odříci se udatnosti a řídit se opatrností.“

„Opatrností?“ podivil se Roberto.

Salazar ho vyzval, aby se podíval dolů do pláně. Obě znepřátelené strany se bavily liknavými potyčkami a u vchodů do podkopu, kam dopadaly dělové koule, se zvedala oblaka prachu. Na severozápadě císařští přisouvali k hradbám takzvaný pláštík, pevný vůz s kosami po stranách, který měl průčelní stěnu z dubových dýh zpevněných železnými tyčemi s ostny. V průčelí byly střílny, z nichž čněly houfnice, hákovnice a arkebuzy, a po stranách bylo vidět lancknechty, kteří seděli uvnitř. Zepředu se vůz ježil hlavněmi a po stranách byl samá čepel, řetězy vrzaly a z jednoho otvoru tu a tam vyšel oblak ohnivého kouře. Určitě jej nemínili použít okamžitě, bylo to zařízení, které se přistavovalo k hradbám; když nálože v podkopech už vykonaly své, předváděli jej, aby vystrašili obležené.

„Jen se podívejte,“ pokračoval Salazar, „válku rozhodnou stroje, vůz s kosami nebo podkop. Někteří naši výteční druhové na obou stranách nastavili hrud protivníkovi, pokud však nepadli omylem, tak si však vůbec tak nepočínali proto, aby zvítězili, ale aby nabyli reputace, které by po návratu domů na dvoře využili. A i ti nejudatnější si dají velký pozor, aby si vybrali výpravu či tažení co nejnápadnější, a spočtou si, oč mohou přijít a co by mohli získat…“

„Můj otec…,“ spustil Roberto, a zmlkl. Byl sirotek, přišel o otce, který si nespočítal vůbec nic. Salazar pokračoval místo něho. „Váš otec byl právě muž z dob, které se už nevrátí. Nemyslete si, že jich nelituji, jenže stojí ještě vůbec za to vykonat odvážný čin, když se toho víc napovídá o krásném ústupu než o pořádném útoku? Neviděl jste snad právě teď stroj přichystaný vyřešit osud obležení mnohem důkladněji, než to kdysi dokázaly meče? A neuběhla už řada let od chvíle, kdy meče přenechaly místo arkebuzám? Nosíme sice ještě pancíře, ale kopiníkovi stačí

jeden den na to, aby se naučil, jak prorazit pancíř velkého Baiarda.“

„Co tedy zbývá urozenému pánovi?“

„Moudrost, pane de la Grive. Úspěch už nemá barvu slunce, ale narůstá při svitu měsíce a nikdy nebylo řečeno, že tento druhý je Stvořiteli všech věcí nějak nemilý. Sám Ježíš rozvažoval v Olivetském háji v noci a ne ve dne.“

„Pak se ale rozhodl, a to ve shodě s tou nejheroičtější ze všech ctností, a vůbec ne opatrně…“

„My ale nejsme prvorozenými syny toho, kdo je Věčný, jsme dětmi své doby. Až toto obléhání skončí a pokud vás nějaký válečný stroj nepřipraví o život, co budete dělat, pane de la Grive? Vrátíte se na své statky, kde vám nikdo neposkytne příležitost k tomu, abyste předvedl, že jste hoden svého otce? Teprve několik málo dnů se pohybujete mezi pařížskými pány, a už si vás podle všeho jejich mravy získaly. Vy se budete chtít pokusit o štěstí ve velkém městě a sám dobře víte, že jedině tam budete moci uplatnit opar pýchy, kterou vám dlouhá nečinnost uvnitř těchto hradeb umožní získat. I vy si budete hledat štěstí a budete musit být obratný, abyste štěstí došel. Zde jste se naučil, jak se vyhnout kulce z muškety, tam se ale budete musit naučit, jak se vyhnout střelám závisti, žárlivosti, dravosti, tam budete musit bojovat stejnými zbraněmi s vašimi protivníky, to znamená se všemi, co jich kolem vás bude. Takže uděláte nejlíp, když mě tiše vyslechnete. Už půl hodiny mi skáčete do řeči, abyste mi pověděl, co si myslíte, a kladete mi otázky jen proto, abyste mi dokázal, že se mýlím. Něco takového už nedělejte, nikdy, a zvláště ne s těmi, kdo mají moc. Mohlo by se stát, že důvěra v pronikavost vašeho úsudku a pocit, že musíte dosvědčit pravdu, vás zavedou tak daleko, že budete chtít radit někomu, kdo je víc než vy. Ne abyste někdy něco takového udělal. Každé vítězství vyvolává v poraženém nenávist, a zvítězíte-li nad někým, kdo je vám pánem, pak to může být buď pošetilé, nebo k vaší škodě. Zásadám je třeba pomáhat, ne je však překonávat. Opatrný však byste měl být i vůči osobám sobě rovným. Nepokořujte je svými ctnostmi. Nemluvte nikdy o sobě, buď byste se chválil, a to by byla marnivost, nebo byste se tupil, a to by byla pošetilost. Nechte to radši na ostatních, ať na vás najdou nějaký nepatrný

nedostatek, který pak jejich závist bude moci hryzat, aniž vám to příliš uškodí. Měl byste se snažit být osoba nepříliš významná a občas tak i ostatním připadat. Pštros nechce vzlétnout do vzduchu a vystavit se tím možnosti exemplárního pádu na zem, krásu svých per ostatním odhaluje postupně. A hlavně, zmocní-li se vás city, nestavte je na odiv, i když vám budou připadat bůhvíjak ušlechtilé. Není třeba každému umožnit vstup do vlastního srdce. Opatrné a obezřetné mlčení je schránou moudrosti.“

„Pane, snad mi nehodláte tvrdit, že první povinností urozeného pána je naučit se předstírat!“

S úsměvem na rtech do diskuse zasáhl pan Saletta: „Podívejte se, milý Roberto, pan ze Salazaru netvrdí, že by moudrý člověk měl předstírat. Radí vám, pokud jsem to správně pochopil, abyste se naučil tajit a skrývat. Předstírá se to, co ve skutečnosti není, tají se to, co opravdu je. Vychloubáte-li se něčím, co jste nedokázal, pak předstíráte. Jestliže se však vyhnete tomu, abyste naplno oznámil to, co jste vskutku dokázal, pak se s tím tajíte. Tajit svou ctnost je ctnost nade všechny ctnosti. Pán ze Salazaru vás učí opatrnému způsobu, jak člověk ctnosti může mít, nebo jak je může mít a držet se přitom opatrnosti. Když první člověk otevřel oči a zjistil, že je nahý, snažil se před pohledem svého Stvořitele svou nahotu zakrýt, a utajování se tak zrodilo zároveň se světem. Něco tajit, to je jako přetáhnout přes to závoj poctivých stínů, nevytváří se tím nic falešného, jen se dopřeje odpočinek pravdivému. Růže vám připadá pěkná, protože na první pohled dokáže utajit svou naprostou pomíjejícnost, a třebaže se o smrtelné kráse často říká, že není z tohoto světa, není to vlastně nic jiného než pomíjivost zakrytá milosrdností času. V našem životě nemůžeme mít srdce neustále otevřené a pravdy, na kterých nám záleží, vystavovat jen tak na odiv. Tajení není podvod. Je to snaha nepředvádět věci tak, jak jsou. A je to snaha nesnadná; aby v ní člověk vynikl, je třeba, aby ostatní nepoznali, že v ní vyniká. Kdyby se někdo proslavil svou schopností vydávat se za někoho jiného, jak to dělají herci, všichni by rázem věděli, že není ten, kým ostatním předstírá, že je. O vynikajících utajovačích, kteří kdy byli a stále jsou, však nemáme žádných zpráv.“

„A všimněte si," dodal pán ze Salazaru, „že tím, že po vás chceme, abyste se se svými věcmi tajil, vás nenutíme, abyste mlčel jak tupec. Naopak. Budete se musit naučit dosáhnout obratným slovem toho, čeho byste nikdy nedosáhl slovem přímým, naučit se, jak je třeba pohybovat se ve světě, který dává přednost zdání a šalebné mnohomluvnosti. Stát se tkalcem hedvábných slůvek. Šípy protknou tělo, slova však mohou protknout skrznaskrz duši. Snažte se, aby vaší přirozeností bylo to, co je ve stroji otce Emanuela mechanickým uměním."

„Jenže, pane," odpověděl mu Roberto, „stroj otce Emanuela mi připadá jako obraz Ingenia, které nechce nic postihnout ani někoho svést, ale naopak objevit a odhalit spojení mezi jednotlivými věcmi, a stát se tudíž novým nástrojem pravdy."

„To pro filosofy. Pro pošetilce však Ingenia používejte k tomu, abyste je přivedl k údivu, a získáte jejich souhlas. Lidé chtějí být uváděni v údiv. Pokud se váš osud a vaše štěstěna nerozhodnou na bitevním poli, ale ve dvorských salonech, pak bod získaný k dobru při rozhovoru vám bude užitečnější než vydařený útok v boji. Opatrný muž s pomocí elegantní věty vyvázne z každé nesnáze a umí jazyk používat lehounce jako pírko. Velká většina věcí se dá zaplatit slovy."

„Čekají na vás u brány, Salazare," ozval se Saletta. A tak pro Roberta skončila nečekaná lekce životní moudrosti. Nepovznesla ho, byl však za ni svým dvěma učitelům vděčný. Vysvětlili mu několik tajemství doby a světa, o nichž se mu v Grivě nikdo slovem nezmínil.

12.
Pojednání o stavech duše

Zrovna když se mu hroutily všechny iluze jedna za druhou, stal se Roberto obětí milostné mánie.

Bylo to na konci června a nastala veliká vedra. Už někdy před desíti dny se poprvé ozvaly hlasy, že se ve španělském táboře vyskytl mor. Ve městě docházela munice, vojáci dostávali denně už jen čtrnáct uncí černého chleba, a kdo chtěl od casalského měšťana či sedláka pintu vína, musil za ni vysolit tři zlatky, což bylo dvanáct reálů. Salazar docházel do města a Saletta do tábora, jednali o výkupném za důstojníky zajaté při bojových střetech na jedné i druhé straně a vykoupení vojáci se musili zavázat, že už nevezmou zbraň do ruky. Mluvilo se znovu o kapitánovi Mazarinovi, kterého papež pověřil jednáním a jehož hvězda v diplomatickém světě neustále stoupala výš a výš.

Pár nadějí, občas výpad a hra na vzájemné ničení podkopu, to bylo asi tak všechno, co se při tomto netečném obléhání odehrávalo.

Když se čekalo na jednání nebo na armádu, která by přišla na pomoc, bojovné nálady se hodně ztišily. Někteří casalští vyšli z hradeb, aby požali svá obilná pole, pokud se uchránila před vozy a před koňmi, a nedbali na liknavou střelbu zdálky ze španělských ručnic. Všichni však nebyli neozbrojeni: Roberto si všiml jednoho vysokého rusého děvčete, které se občas přestalo ohánět srpem, v obilí se přikrčilo, zvedlo mušketu k rameni jako starý veterán, pažbu přitisklo k ruměné líci a střílelo na rušitele. Španělům ta střelba bojovné Cerery nakonec začala vadit, odpovídali rovněž střelbou a jedna z kulek ji lehce zranila na zápěstí. Krvácela, couvala, ale nepřestávala nabíjet a střílet, a dokonce na nepřítele cosi pokřikovala. Když už byla málem pod hradbami, Španělé na ni volali: „Puta de los franceses!“ Na to jim odpověděla: „Jistě, Francouzům ráda dám, vám ale ani přičichnout!“

Tato panenská postava, sama kvintesence žírné krásy a válečné lítice spojená s náznakem nestydatosti, která se utrpěnou

pohanou rázem stala ještě žádoucnější, roznítila mladíkovy smysly.

Procházel pak ulicemi města, aby ji znova spatřil, vyptával se sedláků a nakonec se o ní opravdu něco dozvěděl. Podle jedněch se jmenovala Anna Maria Novarese a podle jiných Francesca a v jedné krčmě mu pověděli, že je jí dvacet, že pochází z venkova a že má něco s jedním francouzským vojákem. „Copak Francesca, ta se vyzná, a jak," říkali mu s úsměvem, že si jako rozumějí, a Robertovi se zdála ještě žádoucnější, jako by jí ty necudné náznaky znovu jen lichotily.

Uběhlo několik dnů, než ji zahlédl večer oknem v jednom domě, když šel kolem. Seděla v přízemí v tmavé místnosti u okna a nechala se ovívat vánkem, který stěží dokázal zmírnit monferratské vedro, osvětlovala ji lampa, postavená poblíž okna, kterou zvenčí nebylo vidět. Na první pohled ji nepoznal, protože měla své překrásné vlasy až na dvě kadeře u uší otočené kolem hlavy, a viděl z ní jen skloněný obličej, dokonalý přečistý ovál, který byl taky v tom šeru jedinou skutečnou lampou, a na něm pár kapiček potu.

Byla skloněná nad nízkým stolkem, nedívala se ven, ale na to, co zrovna šila, a mladíka, který poodstoupil a ze strany ji pozoroval přitisknut ke zdi, si vůbec nevšimla. Srdce mu v hrudi překotně bušilo, byly to údery kladiva na kovadlinu. Viděl z ní ret, stíněný světlým chmýřím. Najednou zvedla prudce ruku, bělejší než tvář, vycenila bílé zuby a současně si mezi rudé rty vložila černou nit a naráz ji překousla, jako nějaká ušlechtilá šelma, a vesele se pak sama své krotké krutosti usmála.

Roberto by klidně zůstal u zdi celou noc, zadržoval dech v hrudi jednak v obavě, že by jej mohla zaslechnout, a pak také, jak byl celý tuhý vzrušením. Dívka však za chvilku zhasla lampu a její obraz zmizel.

V následujících dnech chodil pořád dokola dotyčnou ulicí, ale neměl to štěstí, aby ji spatřil, možná jednou, nebyl si však jist, je-li to opravdu ona, protože seděla se skloněnou hlavou, růžový krk měla obnažený a vodopád vlasů jí skrýval obličej. Za ní seděla jakási matrona a nechávala vlnami té lví hřívy proplouvat hřeben

na ovce. Občas jej odložila a pokusila se prsty zachytit prchající vešku, aby ji pak rozmáčkla mezi nehty.

Tento obřad odvšivování Roberto neviděl poprvé, ponejprv si však uvědomil, jak je krásný, a představoval si, že by byl ještě krásnější, kdyby on sám mohl ponořit ruce do toho hedvábného příboje, dotýkat se bříšky prstů zátylku, líbat vlny a sám osobně hubit hejna hmyzu, která je znečišťují.

Musil však ten kouzelný výjev nakonec opustit, protože ulicí procházela jakási hučící sběř, a to bylo také naposledy, co mu zdejší okno nabídlo milostnou podívanou.

Odpoledne i večer tam pak znovu vídal matronu a s ní děvče, ale jiné. Vyvodil si z toho, že Francesca v tom domě nebydlí, že to je dům její příbuzné, kam jen občas zajde vypomoci jí s nějakou prací. Odkud je, to zatím nevěděl a řadu dní vědět neměl.

Jelikož milostné toužení je odvar, který nabude na síle, přelije-li se uchem přítele, Roberto, jak bezúspěšně pobíhal sem tam po Casale a vůčihledně hubl, nedokázal nakonec svou záležitost utajit před Saint-Savinem. Svěřil se mu puzen marnivostí, neboť každý zamilovaný se zdobí krásou té, již miluje – a tou krásou si je také naprosto a zcela jist.

„Dobře, zamiloval jste se," odpověděl mu Saint-Savin nedbale. „Nic nového pod sluncem. Lidé v tom podle všeho nacházejí potěšení, na rozdíl od zvířat."

„Zvířata se nezamilují?"

„Kdepak, jednoduché stroje se nezamilovávají. Jak si počínají kola od vozu na svahu? Otáčejí se a vůz sjíždí dolů. Stroj má svou váhu, váha se někam svažuje a slepá nutnost, na které závisí, jej má k tomu, aby sjížděl dolů. Přesně tak si počíná i zvíře, tíhne k souloži a nedá pokoj, dokud jí nedosáhne."

„Včera jste mi ale řekl, že i lidé jsou stroje, nebo ne?"

„Jistě, lidský stroj je však složitější než stroj minerální a živočišný, zalíbilo se mu v oscilaci, v pohybu tam a zpátky."

„Takže co?"

„Takže vy jste se zamiloval, a tudíž toužíte i netoužíte. Láska z člověka činí nepřítele sebe sama. Obáváte se, že dosažení cíle by vám přineslo zklamání. Těšíte se *in limine*, jak říkají teologové, těžíte slast z odkladu."

„To není pravda, já… Já ji chci okamžitě!“

„Kdyby tomu tak bylo, byl byste stále ještě jen vesnickým chasníkem. Vy však nepostrádáte ducha. Kdybyste ji chtěl, tak byste si ji už vzal – a byl byste hrubec. Kdepak, vy chcete, aby se vaše touha vznítila a zároveň aby se touha vznítila i v ní. Kdyby se v ní touha vznítila tak, že by se vám okamžitě oddala, pravděpodobně byste ji už nechtěl. Lásce se daří v očekávání. Očekávání se ubírá dálavami Času k Příležitosti.“

„Co mám však dělat zatím?“

„Dvořte se jí.“

„Jenže… Ona ještě nic neví a musím se vám přiznat, že na ni nedokážu promluvit…“

„Napište jí dopis a povězte jí o své lásce.“

„Já jsem ještě ale nikdy milostný dopis nepsal. Vlastně stydím se přiznat se vám, ale já jsem zatím nenapsal vůbec žádný!“

„Není-li po ruce příroda, obraťme se k umění. Já vám jej nadiktuji. Pro urozeného pána bývá potěšením psát dopisy pro dámu, kterou v životě neviděl, a to je i můj případ. Sám nemiluji, a proto dokáži o lásce promluvit lépe než vy, neboť vás láska činí němým.“

„Já se však domnívám, že každý milujeme jinak… Byla by to neupřímnost.“

„Kdybyste jí svou lásku vyjevil zcela upřímně, vzbudil byste dojem nemotory.“

„Řekl bych jí však pravdu…“

„Pravda je dívenka stejně tak krásná jako cudná, a proto je třeba neustále ji halit do jejího pláště.“

„Já jí však chci povědět o mojí lásce, a ne o té, kterou byste jí vylíčil vy.“

„Jak libo, chcete-li však, aby vám uvěřila, pak předstírejte. Není dokonalosti tam, kde chybí nádhera strojenosti.“

„Došlo by jí, že dopis se nezabývá její osobou.“

„Ničeho se neobávejte. Zcela určitě uvěří, že to, co vám nadiktuji, bylo psáno jí na míru. Neotálejte, posaďte se a pište. Posečkejte jenom, dokud v sobě nenahromadím dostatek inspirace.“

Saint-Savin se po místnosti pohyboval, jak to líčí Roberto, jako kdyby chtěl napodobit včelu, když se vrací k medové

plástvi. Málem tančil, očima bůhví kde bloudil, jako by tam četl poselství, které zatím ani neexistovalo. Pak spustil.

„Paní…“

„Paní?“

„A jak jinak ji chcete oslovit? Snad ne hej, ty casalská děvko!“

„Puta de los franceses,“ neovládl se a zašeptal si Roberto, vyděšen, že Saint-Savin se čirou náhodou přiblížil k tomu, co byla ne-li pravda, tedy alespoň pomluva.

„Co jste to říkal?“

„Nic. Dobře. Paní. A dál?“

„Paní, v obdivuhodné stavbě Všehomíra už od časů stvoření světa bylo stanoveno, že vás potkám a budu vás milovat. Už od první řádky tohoto dopisu však cítím, jak se má duše samým blahem tak nadýmá, že určitě opustí má ústa a mé pero, ještě než skončím.“

„… skončím. Nevím ale, zdali to bude srozumitelné mé…“

„Pravda je tím milejší, čím je nesnadnější ji pochopit, a odhalené bývá tím cennější, čím víc nás to stálo. Nasadíme naopak vznešenější tón. Takže… Paní…“

„Znova?“

„Znova. Paní, jelikož jste krásná jako Alcidiana, neobejdete se, stejně jako tato hrdinka, bez nedobytné tvrze. Myslím však, že kouzlem jste byla z ní přenesena jinam, a že vaše obydlí se stalo dalším Plovoucím Ostrovem, který mé povzdechy ode mě vzdalují, jakmile se k němu pokusím přiblížit, a mění se v zemi Protinožců, v zem, již chrání ledy, aby jí nikdo nedosáhl. Vidím, že jste v rozpacích, la Grive: ještě vám to připadá nijaké?“

„To ne, ale… já bych řekl naopak.“

„Neobávejte se,“ vyložil si jeho slova nesprávně Saint-Savin, „klidně tam něco opačného dáme. Pokračujme. Vaše půvaby vám možná dávají právo na to, abyste mi zůstala vzdálena, jak se na bohyni sluší. Cožpak ale nevíte, že i bohové blahosklonně přijímají alespoň oblaka kadidla, jež my smrtelníci k nim nahoru vysíláme? Neodmítejte tudíž mé zbožňování, vlastníte-li v nejvyšší míře krásu a nádheru, vehnala byste mě do bezbožnosti, kdybyste mi zabránila zbožňovati ve vaší osobě dva z nejvyšších přívlastků božství… Je to takhle lepší?“ Roberto si zrovna říkal,

že teď už jde jen o to, jestli Francesca umí vůbec číst. Pokud umí, tak je úplně jedno, co číst bude, protože se určitě zmátne a obloudí, jako se obloudil on sám při tom, jak to psal. „Panebože," řekl, „pokud se z toho nezblázní…"

„Zblázní se. Pokračujte. Nepřišel jsem o své srdce, když jsem vám darem dal svou svobodu, a nyní cítím, jak se mi v hrudi množí, jako by mi jedno nestačilo k tomu, abych vás mohl milovat, a narůstá tak, že je cítím bušit v každé své tepně."

„Ach, bože…"

„Jen klid. Nemilujete se s ní, píšete o lásce. Promiňte, Paní, zběsilost zoufalci, vlastně nedbejte na něj, panovnice přece nemusí nikomu skládat účty ze smrti svých otroků. Ach jistě, můj osud je určitě záviděníhodný už jen proto, že jsem vám stál za zkázu, do níž jste mě přivedla, kéž byste mě alespoň nenáviděla, abych věděl, že vám nejsem lhostejný. Smrt, jíž mne hodláte ztrestat, pro mě bude naopak zdrojem radosti. Jistě, smrt: znamená-li láska pochopit, že dvě duše jsou stvořené k tomu, aby se spojily, pak jakmile jedna z nich pocítí, že ta druhá necítí nic, nemůže než zemřít. O čemž – jelikož mé tělo už jen krátce na světě pobude – má duše na odchodu vás zpraví."

„Na odchodu vás?"

„Zpraví."

„Okamžik, musím nabrat dech. Stoupá mi horkost do hlavy."

„Ovládejte se. Nezaměňujte lásku s uměním."

„Jenže já ji miluji! Chápete? Miluji."

„Já ale ne. Proto jste se taky svěřil do mých rukou. Při psaní na ni nemyslete. Myslete, dejme tomu, na pana z Toirasu…"

„Dovolte!"

„Netvařte se tak. Je to koneckonců pěkný mužský. Pište však. Paní…"

„Zase?"

„Zase. Paní, ke všemu musím zemřít coby slepec. Neučinila jste snad z mých očí dvě křivule, abyste ze mě vydestilovala veškerý život? A jak je to možné, že čím víc mé oči vlhnou, tím víc já planu? Můj otec možná nezhnětl mé tělo z téže hlíny, jež dala život prvnímu člověku na zemi, ale z vápna, neboť voda, jíž chci svůj žár uhasit, mě stravuje. A jak je to možné, že stráven

dál žiji a tělo v sobě nachází další slzy, aby se mohlo dál a dál stravovat?“

„Není to přehnané?“

„Velkolepé příležitosti si vyžadují velkolepé nápady.“

Roberto už dál neprotestoval. Zmocnil se ho pocit, že se proměnil v děvče jménem Francesca a že zakouší to, co by zakoušela ona, kdyby dopis četla. Saint-Savin diktoval dál:

„V mém srdci jste přitom, jak jste mne opouštěla, zanechala neposednou bytost, váš vlastní obraz, a ten se vychloubá, že má moc nad mým životem a smrtí. A vy jste se ode mne vzdálila, jako se vládci vzdalují z místa trýzně v obavě, aby je někdo neobtěžoval prosbou o milost. Jsou-li má duše a má láska jako dva ryzí povzdechy, ve smrti budu zapřísahat Agónii, aby mě jako poslední opustil povzdech mé Lásky, a tak dosáhnu, bude to poslední můj dar, zázraku, na nějž byste měla být pyšná, a sice že po vás bude ještě chvíli vzdychat i moje mrtvé tělo.“

„Tělo. Konec?“

„Kdepak, nechte mě přemýšlet, chce to něco na závěr, *pointe*…“

„Puén – co?“

„Pointu. Pokus intelektu, který jakoby mezi dvěma objekty nastolil vztah vymykající se naší dosavadní zkušenosti, čímž se z této roztomilé hry na vtipnost šťastně vytratí veškeré ohledy vůči podstatě věci samé.“

„Nechápu…“

„Pochopíte. Prozatím ale obrátím naruby smysl vašeho provolání, ostatně nejste taky ještě mrtvý, poskytněme jí tedy možnost, aby vám coby umírajícímu přispěchala na pomoc. Pište. Mohla byste mě však, paní, ještě zachránit. Daroval jsem vám své srdce.

Jak bych však mohl žít bez toho, co můj život uvádí do chodu? Nechci po vás, abyste mi je vrátila, vždyť pouze ve vašem vězení se těší nejvyšší ze všech svobod, prosím vás však, pošlete mi na oplátku vaše, neboť by nenašlo lepší schránu, která by je přijala. Vy k životu přece dvou srdcí nepotřebujete a mé buší za vás tak silně, že vám zajistí ten nejtrvalejší ze všech vznětů.“

Otočil se na patě a uklonil jako herec, když čeká na potlesk: „Není to pěkné?“

„Pěkné? Připadá mi to… spíš… směšné. Nevidíte přitom tu paní, jak běhá po Casale a roznáší srdce jako nějaký lokaj?“

„Snad byste po ní nechtěl, aby milovala někoho, kdo mluví jako obyčejný měšťan? Podepište se a dopis zapečeťte.“

„Já si ale říkám, že kdyby ten dopis někomu ukázala, tak bych se propadl hanbou.“

„To neudělá. Uschová dopis v záňadří a noc co noc zapálí u postele svíčku a bude si jej číst a pokrývat polibky. Podepište a opatřte pečetí.“

„Dejme tomu – říkám to ale jenom tak –, že neumí číst. Pak jí ten dopis přece bude musit někdo přečíst.“

„Ale pane de la Grive! Nechcete mi tím doufám naznačit, že jste se zamiloval do nějaké venkovské husičky? Že jste plýtval mou inspirací jen proto, abyste přivedl do rozpaků nějaké trdlo? V tom případě se budeme bít.“

„To byl jen příklad. Legrace. Naučili mě, že opatrný člověk má brát v úvahu všechny okolnosti a mezi těmi možnými i ty nejnemožnější…“

„Tak vidíte, že se už umíte náležitě vyjádřit. Vzal jste však v úvahu případ ze všech možných nejsměšnější. Tak či onak, nechci vás do ničeho nutit násilím. Škrtněte klidně poslední větu a pište, co vám povím.“

„To pak ale budu muset celý dopis přepsat.“

„Ke všemu jste i lenoch. Moudrý člověk se však má poučit i z toho, co se mu nepovedlo. Škrtejte… Škrtl jste? V pořádku.“ Saint-Savin namočil prst ve džbánu a z prstu nechal skápnout kapku na poslední odstavec. Vlhká skvrna s rozplizlými okraji, která se tam objevila, do sebe nabírala inkoust a vůčihledně tmavla. „A teď pište. Odpusťte mi, paní, že jsem nedokázal uchovat při životě myšlenku, která mě vyděsila svou odvážností a vehnala mi slzu do očí. Stává se však, že sopečný oheň ze slaných vod vyžene překrásný břeh. Mé srdce, paní, je však jako mořská škeble, jež vypíjí pot úsvitu, mění jej v perlu a roste zároveň s ní. Při pomyšlení, že vaše lhostejnost chce mému srdci uzmout perlu, již tak žárlivě živilo, srdce se mi řine z očí… Jistě, la Grive, takhle je to rozhodně lepší, co bylo přehnané, to jsme

odstranili. Je lépe skončit tím, že zesubtilníme emfázi toho, kdo miluje, abychom zvětšili dojetí té, kterou miluje. Podepište, opatřte pečetí a postarejte se o to, aby dopis dostala. Pak čekejte.“

„A nač?“

„Sever buzoly Opatrnosti znamená vytáhnout plachty do větru Příznivého Okamžiku. V těchto záležitostech není čekání nikdy na škodu. Přítomnost krátí hlad, nepřítomností hlad narůstá. Budete-li nepřítomen a daleko, budete považován za lva, kdybyste byl přítomen, mohl byste se stát myší, kterou porodila hora. Jste určitě vybaven těmi nejlepšími vlastnostmi, každá vlastnost však přijde o lesk, když se dlouho ohmatává, a fantazie dohlédne dál než náš zrak.“

Roberto poděkoval a běžel domů s dopisem ukrytým v záňadří, jako kdyby jej ukradl. Obával se, že mu někdo ukradne plod jeho krádeže.

Vyhledám ji, říkal si, pokleknu před ní a odevzdám jí dopis. V posteli se převaloval z boku na bok a představoval si, jak bude při čtení dopisu pohybovat rty. teď už Annu Marii či Francesku Novarese prostě měl za dívku obdařenou všemi vlastnostmi, které jí přisoudil Saint-Savin. Stačilo, aby jí třeba i s pomocí cizího hlasu vyznal svou lásku, a cítil se ještě zamilovanější. Co udělal, udělal proti své vůli a sám tím byl nakonec stržen. teď už ji miloval tak zběsile, jak to stálo v dopise.

Měl od ní zůstat, podle toho, co napsal, co nejdál, ale místo toho ji začal hledat. Na město se občas snesla dělová koule, nedbal však nebezpečí a za pár dnů ji opravdu zahlédl na rohu. Nesla nůši obilných klásků a vypadala jako nějaká mytologická bytost. Srdce se mu rozbouřilo a rozběhl se za ní, i když dost dobře nevěděl, co udělá a co jí řekne.

Celý roztřesený se před ní postavil a spustil: „Ctná slečno…“

„To jako já?“ se smíchem mu děvče odpovědělo a dodalo: „A co teda?“

„Teda,“ nedokázal ze sebe nic jiného vypravit, „neřekla byste mi, kudy se nejlíp dostanu k zámku?“ Děvče pohodilo hlavou a s ní i hustou hřívou dozadu za sebe a odpovědělo mu: „Tamhletudy, ne?“ A zmizelo za rohem.

A zrovna na ten roh, zatím co Roberto váhal, zda se za ní vydat má nebo nemá, s hvízdáním dopadla dělová koule, pobořila zídku u zahrádky a zvedla oblak prachu. Roberto se rozkašlal, počkal, až se prach trochu usadí, a přitom mu došlo, že po rozlehlých polích Času kráčel příliš opatrně a nechal si ujít Příležitost.

Aby se potrestal, zkroušeně dopis roztrhal a vyrazil k domovu. Útržky jeho srdce unášel vítr po zemi.

Jeho první nedotažená láska ho jednou provždy přesvědčila, že to, co opravdu milujeme, zůstává vzdáleno a daleko, a já bych řekl, že poznamenala hlavně jeho osud coby milence. Za pár dnů obešel všechny své rohy (zašel k tomu, kde se o ní dozvěděl, kde po ní našel stopu, kde se o ní doslechl a kde ji naposled zahlédl), aby si vytvořil krajinu paměti. Nakreslil Casale jako místo své lásky a uličky, fontány, prostory proměnil v Řeku Náklonnosti, v Jezero Lhostejnosti a v Moře Nepřátelství, z poraněného města učinil Osadu vlastní Neukojené Něhy, ostrov své samoty (už tehdy, jakoby v předtuše).

13.
Mapa něžné lásky

Dvacátého devátého června v noci probudil obléhané velký hřmot, a pak zaduněly bubny. Vybuchla první nálož, kterou se nepříteli povedlo umístit pod hradby. Vyhodila do vzduchu opěrnou stavbu a ta pohřbila dvacet pět vojáků. Na druhý den kolem šesté hodiny večer bylo slyšet, jak se od západu blíží bouřka, a na východě se objevil roh hojnosti. Byl bělejší než obloha kolem a jeho hrot se prodlužoval a zkracoval. Kometa vyvolala mezi vojáky rozruch a obyvatele města zahnala do domů. V následujících týdnech vylétla do vzduchu další místa hradeb a obležení z hradeb přitom pálili nadarmo, protože nepřítel se už pohyboval pod zemí a protipodkopy jej z ní nedokázaly vyhnat.

Roberto prožíval zdejší ztroskotání jako někdo, kdo sem zavítal náhodou. Celé dlouhé hodiny si povídal s otcem Emanuelem o tom, jak by se daly nejlépe popsat obléhací ohně, stýkal se však také častěji se Saint-Savinem a vyráběli spolu rovněž hbité metafory, jež by zachytily oheň jeho lásky, k jejímuž nedobrému konci se neopovážil přiznat. Saint-Savin mu dodal jeviště, na němž se jeho galantní záležitost mohla šťastně rozvíjet, mlčky se tedy podřizoval hanbě a psal s přítelem dál dopisy, předstíral, že je odevzdal, a naopak si je noc co noc četl, jako kdyby ten deník nadějí a útrap psala ona pro něho, a ne on pro ni.

Vymýšlel si situace, kdy mu Francesca pronásledovaná lancknechty zdrcená klesla do náručí, on nahonem vyřídil nepřítele a vyčerpanou si ji odvedl do zahrady, aby se těšil jejím nespoutaným vděkem a uznáním. Těmto představám se oddával ponejvíce na posteli, a když se probral z dlouhých mrákot, začal pro svou lásku psát sonety.

Jeden ukázal Saint-Savinovi, který jej komentoval slovy: „Řekl bych, že je, dovolíte-li, přímo oplzlý, leč utěšte se: většina z těch, kdož se v Paříži považují za básníky, páchají ještě horší věci.

Nebásněte o své lásce, láska vám odnímá onen božský odstup, jenž založil slávu Catullovu.“

Zjistil, že je melancholické povahy, a zmínil se o tom Saint-Savinovi.

„Těšte se z toho,“ komentoval to jeho přítel, „melancholie není kal, ale květ krve a přivádí na svět hrdiny; sousedí s šílenstvím, a má je tudíž k těm nejsrdnatějším činům.“ Roberto se však necítil poháněn vůbec k ničemu a melancholičtěl z toho, že není dost melancholický.

Nedbal na křik a na výstřely z děl, dopřával sluchu jen hlasům útěchy (ve španělském táboře jsou na tom špatně, francouzská armáda se blíží) a radoval se, když někdy v půli července protinálož konečně zmasakrovala hodně Španělů. Francouzi však stejně opustili řadu předsunutých opevnění a v polovině července nepřátelské přední hlídky už střílely do města. Dozvěděl se, že několik Casalčanů se pokusilo rybařit v Pádu bez ohledu na to, zda jsou či nejsou vystaveni nepřátelské střelbě, a honem se tam běžel podívat v obavě, aby mezi nimi nebyla také Francesca.

Razil si cestu mezi vojáky, kteří se bouřili, protože kopání zákopů neměli ve smlouvě, casalští občané však odmítali dělat to za ně a Toiras jim musil slíbit odměnu navíc. I on se stejně jako všichni ostatní radoval, že Spinola se nakazil morem, a těšil se pohledem na skupinu neapolitánských dezertérů, kteří opustili císařský tábor a odešli do města ze strachu z moru, slyšel otce Emanuela, jak říká, že by mohli být zdrojem nákazy…

V polovině září se mor objevil i ve městě. Roberto na to nijak zvlášť nedbal, obával se jenom, že by jej mohla dostat také Francesca, jednou ráno se však probudil s vysokou horečkou. Podařilo se mu poslat upozornění otci Emanuelovi a ten jej tajně ukryl v klášteře, vyhnul se tím nouzovému lazaretu, kde nemocní velice rychle a nenápadně odcházeli na onen svět, aby na sebe zbytečně neupozorňovali ty, co naopak umírali na divy pyrotechniky. Roberto nemyslel na smrt: zaměnil si mor s láskou, zdálo se mu, že se dotýká své Francesky, a přitom jen muchlal prostěradlo, anebo hladil své vlastní bolavé a zpocené tělo.

Obloha, mocnost obdařená příliš živou pamětí, s pokračující nocí nepolevovala nad *Daphne* ve svém pomalém pohybu, Jižní kříž

zmizel z obzoru a Roberto už nevěděl, žhne-li obnovenou láskou k bojovné Dianě z Casale nebo k Paní, obě byly totiž jeho zraku i rukám stejně vzdálené.

Chtěl vědět, kam mu jen mohla prchnout, a běžel honem do místnosti s lodními přístrojí, kde by podle všeho měla být mapa moře, na němž se nacházel. Našel ji, byla veliká, barevná a nedokončená, v oněch dobách řada map nebyla dohotovena schválně, mořeplavec ze země, kterou navštívil, sice zakresloval břehy, které viděl, jejich celkový obrys však ponechával nedokončený, protože nemohl vědět, jak a kam až se dotyčná pevnina rozkládá, takže mapy Tichého oceánu vypadaly někdy jako spleť pláží, jakási nápověda celkového tvaru či domněnka jeho velikosti, a jasně vymezeno v nich bylo jen těch několik málo ostrůvků, které mohli obeplout, a směr větrů, jak je poznali z vlastní zkušenosti. Někteří velice pečlivě zakreslovali obrysy kopců a mraků nad nimi, aby ostrov byl vůbec k poznání, asi jako zdálky poznáme člověka podle chůze, nebo podle toho, jak má nasazený klobouk. Na mapě byla obě pobřeží položena naproti sobě a odděloval je průplav od jihu k severu, jedno s pomocí spousty čar nabývalo málem podoby ostrova, a mohl to být právě ten jeho, opodál však byly další skupiny domnělých ostrovů, které se mu dost podobaly a mohly právě tak zobrazovat místo, kde se zrovna nachází.

Byl by však omyl domnívat se, že se Roberta zmocnila zeměpisná zvědavost, otec Emanuele ho až příliš dobře naučil proměňovat všechno, co se dá vidět, čočkou svého aristotelského dalekohledu, a Saint-Savin zase podněcovat v sobě touhu s pomocí jazyka, který dokáže proměnit děvče v labuť a labuť v ženu, slunce v kotlík a kotlík ve slunce! Pozdě v noci nacházíme Roberta, jak sní nad mapou, kterou si proměnil ve vytoužené ženské tělo.

Dopouštějí-li se milenci chyby tím, že píší jméno své milované do písku na mořském břehu, odkud je smyjí vlny, jak opatrným milencem si asi připadal Roberto, když svěřil milované tělo vypouklým obloukům a křivkám zálivů a průplavů a vlasy toku proudů v meandrech mezi souostrovími, letní zpocenou tvář odlesku hladiny a tajemství očí blankytu opuštěné vodní pláně – mapa mu tak na několikrát zopakovala milované tělo zálivy a

předhůřími. Ve své touze ztroskotával ústy na mapě, sál oceán požitku, vískal na hlavě, neopovážil se vniknout do těsných úžin a s lící na papíře vdechoval dech větrů, toužil po tom, aby mohl srkat prameny a zřídla, svou žízní vysoušet ústí řek, stávat se sluncem, aby mohl líbat břehy, přílivem, aby směl konejšit arkánum ústí…

Netěšil se však z toho, že se něčeho zmocnil, ale naopak tím, že se o něco připravil: jak dychtil po tom, aby si mohl ohmatat neurčitou trofej vyškoleného štětce, někdo Jiný se možná na skutečném Ostrově, tam, kde se půda rozprostírá v rozkošných tvarech, které mapa ještě nedokázala zachytit, už sytil jeho plody a smáčel své tělo ve vodách… Jiní, udivení a zběsilí Obři, právě v tom okamžiku přikládali svou hrubou ruku k jejímu ňadru, Vulkáni se zmocnili křehké Afrodíty, dotýkali se jejích úst i ústí s touž pošetilostí, s jakou rybář z Nenalezeného Ostrova za nejzazším obzorem ostrovů Kanárských odhodí nejvzácnější z perel, aniž co tuší…

Nacházela se v rukou jiného milence… toto pomyšlení bylo tím nejvyšším opojením a v něm se Roberto svíjel a skučel svou kopím vyzbrojenou bezmocí. A v tomto třeštění, poslepu na stole, jako kdyby chtěl zachytit aspoň lem její sukně, nahmatal jinou mapu a pohled mu ze zobrazení poklidného, měkce vlnitého těla sklouzl na papír, na němž se neznámý autor nejspíš pokusil zakreslit rozžhavené škvíry vulkánů západní země, byl to záznam přístavů a pobřeží celé zeměkoule, chocholy kouře na hrbolech zemské kůry a uvnitř pak spleť vyprahlých žil, a Roberto najednou cítil, že živoucím obrazem toho glóbu je on sám, zachroptěl a všemi otvory těla z něho vyhrkla láva, chrlil ze sebe mízu svého neukojeného uspokojení, dokud ho smysly neopustily – zničen vyprahlou vodnatelností (tak to napsal) – spočíval na vytouženém astrálním těle.

14.
Traktát o vojenském umění

I v Casale snil o volných prostorách a o rozlehlé úžlabině, v níž poprvé spatřil Francesku. Teď už však nebyl bezmocný, a tudíž si mnohem jasnozřivěji říkal, že už ji nikdy nenajde, protože buď zanedlouho umře on, nebo umřela ona.

Ve skutečnosti však neumíral, ale naopak, pomalu se uzdravoval, aniž si to uvědomoval, zemdlenost rekonvalescence považoval za umdlévající život, jenž odchází. Saint-Savin za ním často chodil, přinášel mu přehled událostí, byl-li přítomen i otec Emanuele (který po něm nedůvěřivě pokukoval, jako by se chystal připravit ho o Robertovu duši), a když otec odešel (jednání v klášteře byla stále častější), pak coby filosof rozmlouval o životě a smrti.

„Milý příteli, Spinola je na umření. Jste zván k oslavám, jež uspořádáme při jeho odchodu na onen svět."

„Příští týden už budu po smrti i já."

„Ale to není pravda, umírajícího člověka poznám na první pohled. Neudělal bych však dobře, kdybych vás vzdaloval od pomyšlení na smrt. Naopak, využijte nemoci k tomu, abyste se v tom pocvičil."

„Pane Saint-Savine, mluvíte jako kněz."

„Ani zdání. Já vám neříkám, abyste se připravoval na to, co bude po smrti, ale abyste dobře využíval jediného života, jehož se vám dostalo, to znamená života vezdejšího, abyste se pak mohl, až přijde, postavit jediné smrti, se kterou kdy vejdete do styku. Je třeba předem, a ne jednou, ale mnohokrát, zauvažovat nad uměním správně umírat, aby se nám to pak povedlo při té jediné příležitosti, kterou budeme mít."

Chtěl vstát z lože a otec Emanuele mu v tom bránil, nevěřil, že už je s to vrátit se do válečné vřavy. Roberto mu dal na srozuměnou, že musí co nejdříve najít jistou osobu. Otec Emanuele považoval za pošetilé počínání nechávat na troud vyschlé tělo ničit myšlenkami na tělo jiné a snažil se mu znechutit veškerý ženský rod: „Marnost ženského světa," říkal

mu, „kterou můžeš vidět na některých moderních Atlantkách, se otáčí kolem Zneuctění a jeho obratníky jsou Znamení Raka a Kozoroha. Zrcadlo, jež je Prvním Kusem Nábytku, jímž je zařízen, není nikdy tak temné, jako když zrcadlí hvězdy Necudných očí, jež se ve výparech řinoucích se ze zhlouplých amantů mění v Meteory ohlazující Ctnosti všeliké pohromy.“

Roberto nijak zvlášť neocenil jeho astronomicky pojatou alegorii a milovanou osobu v tomto portrétu protřelých čarodějek nepoznal. Zůstal sice ležet, výpary jeho poblouznění však z něj sálaly dokonce ještě mocněji.

Mezitím se mu dostalo dalších zpráv od pana ze Saletty. Casalští si kladli otázku, nemají-li umožnit Francouzům přístup do citadely, neboť jim došlo, že mají-li zabránit nepříteli, aby tam vešel on, musí spojit své síly s nimi. Pán ze Saletty jim však dával na srozuměnou, že nyní, kdy město je na padnutí víc než kdy předtím, na oko sice předvádějí ochotu ke spolupráci, ve skutečnosti však chtějí spojeneckou smlouvu zkorigovat. „Je třeba,“ říkal, „chovat se vůči panu Toirasovi jako neviňátka, ale uchovat si lstivost hada pro případ, že by jeho král chtěl Casale prodat. Pravda, je třeba bojovat, aby se Casale, pokud se zachrání, zachránilo i díky nám, ale nesmíme to přehánět, aby – pokud padne – byla vina na Francouzích.“ A coby ponaučení pro Roberta dodal: „Opatrný člověk se nikdy nesmí nechat zapřáhnout jen do jedné káry.“

„Francouzi však tvrdí, že jste kupčíci; pokud bojujete, tak to není ani vidět, a naopak každý vidí, že jim prodáváte živobytí za lichvářské ceny.“

„Kdo chce dlouho žít, ten nesmí za moc stát. Prasklá nádoba se málokdy rozbije úplně a většinou vydrží tak dlouho, že ji pak nikdo nemůže ani vidět.“

Jednou ráno, někdy na začátku září, se na Casale snesl očistný liják. Zdraví a pozdravující se vyběhli ven z domů pod širou oblohu, aby z nich déšť smyl veškerou nákazu. Bylo to však spíš osvěžení než léčba a mor řádil i po bouřce. Útěchu přinášely jen zprávy, že tutéž práci ve stejném rozsahu mor odvádí i v nepřátelském táboře.

Roberto se už udržel na nohou, a tak se opovážil vyjít ven z kláštera. Na prahu jednoho domu označeného zeleným křížem,

znamením, že tam sídlí nákaza, zahlédl Annu Marii či Francesku, děvče z venkova. Byla vyzáblá jako postava z Tance smrti. Jestliže dříve připomínala sníh a granátové jablko, tak teď byla celá dožluta, i když v usoužených rysech byly stále ještě znát její někdejší půvaby. Roberto si připomněl Saint-Savinova slova: Budete si před ni klekat, až stáří její tělo promění v přízrak, který vám bude připomínat už jen to, že smrt ji bere za ruku?

Plakala s hlavou na rameni kapucína, jako kdyby přišla o někoho, kdo jí byl nadevše drahý, možná o svého Francouze. Kapucín, ve tváři šedivý jako jeho vousy, ji podpíral a ukazoval prstem k nebi, jako by říkal: „Tam nahoře se jednou sejdete."

Z lásky se stává záležitost rozumu, pokud tělo ovládá touha a ta touha je potlačována. Je-li tělo v bědném stavu a není s to toužit, pak se láska z mysli vytratí. Roberto prostě zjistil, že je tak slabý, že není schopen někoho milovat. Exit (Anna Maria) Francesca.

Vrátil se do konventu, lehl si zpátky do postele a byl rozhodnut opravdu umřít: trpěl tím, že už netrpí. Otec Emanuele ho vybízel, aby si vyšel na vzduch. Jenže novinky, které mu zvenčí přinášeli, ho neměly k životu. Mimo mor byl ve městě i hladomor, a dokonce možná něco horšího, nemilosrdný hon na potraviny, které Casalčané skrývali a nechtěli dát vojákům. Roberto si řekl, že když nemůže umřít na mor, tak že umře hlady.

Otec Emanuele nakonec jeho odpor přemohl a vyhnal ho na vzduch. Hned za rohem narazil na skupinu španělských důstojníků. Chtěl honemhonem vzít nohy na ramena, důstojníci ho však obřadně pozdravili. Došlo mu, že po vyhození některých bašt do vzduchu nepřítel pronikl do obydlené části města, takže by se dalo říci, že okolní pole už neobléhala Casale, ale Casale že obléhalo svůj vlastní hrad.

Na konci ulice potkal Saint-Savina: „Milý la Grive," řekl mu, „onemocněl jste jako Francouz a uzdravil se jako Španěl. Tato část města je už v rukou nepřítele."

„A my tudy můžeme procházet?"

„Copak nevíte, že došlo k podepsání klidu zbraní? A Španělé ostatně nechtějí nás, ale hrad. Ve francouzské části se nedostává vína a casalští je vytahují ze sklepů neradi a draho, jako kdyby to byla krev Našeho Pána. Nemůžeme přece výtečným Francouzům

bránit v tom, aby navštěvovali krčmy v této části města, kam se už dováží víno z okolí. A Španělé nás přijímají se všemi poctami. Je ovšem třeba dodržovat nezbytná pravidla, chceme-li vyvolat rvačku, pak to musí být u nás doma a mezi sebou, protože tady je třeba chovat se zdvořile, jak je tomu mezi nepřáteli zvykem. Takže abych se vám přiznal, španělské území není tak zábavné jako území francouzské, aspoň pro nás. Přidejte se k nám. Dnes večer máme v úmyslu zazpívat serenádu jedné paní, která před námi až do včerejška, kdy jsem ji na okamžik zahlédl v okně, ukrývala své půvaby."

Tak se Roberto večer znovu shledal s pěti tvářemi z Toirasova dvora. Nescházel ani opat, který se pro tuto příležitost vyšňořil, byl samá krajka a kanýr a měl atlasovou šerpu. „Bůh nám odpustí," vyslovil se s lehkomyslným pokrytectvím, „je přece třeba vnést klid do duše, máme-li nadále konat svou povinnost…"

Dům byl na náměstí, v té části města, která už patřila Španělům, ti však v tu dobu určitě byli do jednoho v krčmách. Ve čtverci oblohy, ohraničeném nízkými střechami a korunami stromů kolem náměstí, se ve vodě kašny, která stála uprostřed, odrážel maličko podobaný měsíc.

„Přesladká Diano," spustil Saint-Savin, „jak musí nyní býti poklidná a mírumilovná tvá města a tvé vesnice, když neví, co je válka. Měsíčňané totiž žijí v přirozeném štěstí, nevědí, co je hřích…"

„Nehřešte, pane Saint-Savine," okřikl ho opat, „i kdyby Měsíc byl obydlený, jak o tom nedávno blouznil ve svém románu pan Moulinet, a jak nás tomu Písmo svaté neučí, jeho obyvatelé by byli bytosti velice nešťastné, neboť by nepoznali Inkarnaci."

„A velice krutý by byl náš Pán Bůh, kdyby je o něco takového připravil," odsekl mu Saint-Savin.

„Nesnažte se odhalit boží tajemství, Pán Bůh neumožnil vzývat svého Syna ani americkým indiánům, ve své dobrotivosti k nim však nyní se světlem víry vysílá misionáře."

„Proč ale pak pan papež nevyšle misionáře taky na Měsíc? Nejsou snad Měsíčňané dítka boží?"

„Nepovídejte nesmysly!"

„Ponechávám stranou, že jste mne označil za hlupáka, pane opate, věžte však, že pod tímto nesmyslem je ukryto tajemství, které pan papež určitě nemíní odhalit. Kdyby misionáři objevili, že na Měsíci žijí lidé, a viděli je, jak se dívají na světy v dosahu jejich a ne našich očí, pak by je také viděli klást si otázku, zdali na nich nežijí bytosti nám podobné. A měli by si pak také položit otázku, zdali i nehybné hvězdy, stálice, nejsou vlastně Slunce obklopená svými Měsíci a dalšími svými planetami a zdali obyvatelé těch planet nevidí zase další nám neznámé hvězdy, které jsou zase Slunci se svými planetami a tak dále donekonečna…“

„Bůh nás neobdařil schopností představit si nekonečno, takže ať se každý spokojí s *quia*.“

„Serenádu, serenádu,“ šeptali ostatní, „okno je tamhle.“ Za oknem alkovny, o které se dalo docela dobře fantazírovat, svítilo narůžovělé světlo.

„A dodejte,“ nedal se a výsměšně pokračoval Saint-Savin, „že kdyby svět byl konečný a obklopen Ničím, byl by konečný i Bůh; je-li totiž jeho posláním, jak vy tvrdíte, být na nebesích, na Zemi a kdekoliv, pak by nemohl být tam, kde je Nic. Nic není žádné místo. Nebo naopak, kdyby chtěl svět rozšířit, musil by rozšířit i sám sebe a poprvé se zrodit tam, kde předtím nikdy nebyl, což odporuje jeho požadavkům na věčnost.“

„Tak dost, pane! Popíráte věčnost Věčného, a to vám nedovolím.

Nastala chvíle, kdy vás zabiju, aby nás váš takzvaně nezdolný duch už nemohl oslabovat!“ zvolal opat a tasil meč.

„Sám tomu chcete,“ odpověděl mu Saint-Savin, pozdravil a hned se stavěl do střehu. „Já vás však nezabiji, nechci krále obírat o vojáky. Jenom vás poznamenám ve tváři šrámem, abyste konečně mohl žít dál s maskou na tváři, jako nějaký italský komediant, k nimž se svou důstojností také řadíte. Udělám vám ránu od oka až k pysku, jaké dělají jen nunváři selatům, ale předtím vám v přestávkách mezi údery uštědřím lekci z přírodní filosofie.“

Opat na něho vyrazil a zeširoka se rozháněl mečem, aby jej zasáhl, a křičel na něho, že je jedovatý hmyz, blecha, veš, kterou je třeba bez milosti rozmáčknout. Saint-Savin napřed jeho rány

odrážel, pak na něho začal naopak dorážet a zahnal ho ke stromu, o který se opat opřel zády, přitom však nepřestal filosofovat.

„Rány zleva doprava a shora dolů prozrazují hrubce, co vzteky nevidí na oči. Nemáte vůbec žádnou Ideu Šermu. Pokud ovšem opovrhujete blechami a nelíbí se vám vší, pak v sobě nemáte špetku slitování. Jste zvířátko příliš nepatrné, než abyste si dokázal představit, jak by svět vidělo zvíře velké a jak nám jej předváděl už sám božský Platón. Zkuste si představit, že hvězdy jsou světy s dalšími malými zvířátky a ta zvířátka že slouží jako světy jiným zvířátkům a pomyšlení, že i my a s námi i koně a sloni jsme pro blechy a vši, které nás obývají, taky vlastně světy, vám vůbec nebude připadat rozporuplné. Nevnímají nás, protože jsme pro ně příliš velcí, a my zase nevnímáme světy, pro které jsme příliš maličcí. Existuje třeba národ vší, které určitě považují vaše tělo za svět, a když se vám jedna z nich prošla po hlavě od čela do týla, její družky o ní říkají, že dorazila na hranice známého světa. Tyto drobounké bytosti považují vaše chlupy za pralesy své vlasti a až vás zasáhnu svým mečem, vaše zranění pro ně budou jako jezera a moře. Když se česáte, považují to za příliv a odliv moře a je pro ně nepříjemné, že jejich svět se neustále mění, protože se pořád dokola česáte jako nějaká ženuška, a když vám teď useknu tenhle váš třapeček, budou váš zlobný křik považovat za vichřici. Pozor!“ zvolal a odpáral opatovi ozdobu a málem mu prosekl vyšívanou kazajku.

Opat pěnil vzteky, přesunul se doprostřed náměstí, ohlédl se za sebe, aby se ujistil, že má dost prostoru na finty, o které se pokoušel, a pak zacouval ke kašně, aby si kryl záda.

Saint-Savin kolem něho tančil, ale neútočil. „Hlavu vzhůru, pane opate, podívejte se vzhůru na měsíc a uvažujte. Když Váš Bůh uměl vytvořit nesmrtelnou duši, tak proč by nedokázal vytvořit nekonečný svět? Je-li však svět nekonečný, pak musí být takový jak v prostoru, tak v čase, a bude tudíž i věčný, a je-li nějaký svět věčný, nepotřebuje být stvořen a Idea Boha je vůbec zbytečná. Ach, vskutku povedený šprým, pane opate, je-li Bůh nekonečný, nemůžete nijak omezovat jeho moc, nemohl by nikdy *ab opere cessare*, což znamená, že svět je nekonečný, jenže je-li tomu tak, je-li svět nekonečný, pak v něm nemůže být Bůh, stejně jako za chvilku už nebudete mít ani jeden třapec na

kazajce!“ A spojil slova s činem a usekl opatovi z kazajky několik dalších ozdob, na které byl opat velice pyšný, pak zkrátil střeh, hrot meče podržel o něco výš, a zatímco opat se snažil dostat se mu blíž k tělu, prudce udeřil do ostří protivníkova meče. Opat meč málem upustil a levou rukou se chytil za zápěstí, které ho rozbolelo.

Zařval: „Budu vás musit přece jen podříznout, vy hříšníku, Břicho boží, pro všechny zatracené světce, co je jich v ráji, pro krev Ukřižovaného!“

Okno dotyčné dámy se otevřelo, kdosi vystrčil hlavu a cosi zavolal. Přítomní pánové mezitím už zapomněli, kvůli čemu sem přišli, a poskakovali kolem obou soupeřů, kteří s křikem obíhali kašnu. Saint-Savin vyváděl soupeře z míry tím, že jeho rány odrážel kruhovým pohybem meče a výpady hrotem.

„Nevolejte na pomoc Tajemství Vtělení Božího, pane opate,“ nabádal ho. „Vaše svatá církev římská vám nakukala, že ta naše hrouda bláta je středem vesmíru, který se kolem ní otáčí a dělá jí trubadúra a vyhrává jí hudbu nebeských sfér. Pozor, jste moc blízko u kašny, namočíte si šos, budete vypadat jako stařec, co se pomočuje… Jestliže ve velkém prázdnu pobíhá bezpočet světů, jak řekl jeden velký filosof, jehož lidé, jako jste vy, upálili v Římě, a řada z nich je obydlena bytostmi, jako jsme my, a jestliže všechny byly stvořeny vaším Bohem, co pak bude s Vykoupením?“

„Co provede Bůh s tebou, proklatče!“ vzkřikl opat a jen stěží odvrátil Saint-Savinův výpad, jemuž se říká „udělat si uzel na zápěstí“.

„Kristus se tedy převtělil jen jednou? A k prvotnímu hříchu došlo na této zemi také pouze jednou? Jaká to nespravedlnost! Buď vůči ostatním, kteří o Převtělení přišli, nebo vůči nám, protože v tom případě by lidé na ostatních světech měli být dokonalí, jako naši prarodiče před prvotním hříchem, a těšit se z přirozeného štěstí nezatíženého Křížem. Nebo se prvotního hříchu dopustil bezpočtukrát bezpočet Adamů pokoušených bezpočtem Ev s bezpočtem jablek a Kristus se musil bezpočtukrát převtělit, modlit se a trpět na Kalvárii a třeba to dělá dodnes, a je-li světů nekonečný počet, pak ani jeho poslání nikdy neskončí. Nemůže-li však skončit jeho poslání, pak nekonečný

musí být i počet podob jeho muk, kdyby mimo Galaxii byla země, kde by lidé měli šestero paží, jako u nás tam, kde se říká Terra Incognita, pak by syn Boží nemohl být přibit na kříž, ale na něco, co by mělo podobu hvězdy – což by se mohlo hodit nanejvýš těm, co píší komedie.“

„Tak už dost, já už té vaší komedii udělám konec!“ zařval opat bez sebe vzteky, vrhl se na Saint-Savina a snažil se mu zasadit poslední rány.

Saint-Savin je odrazil několika výbornými fintami, a pak už všechno bylo dílem okamžiku. Jak opat měl meč ještě zvednutý poté, co Saint-Savin odrazil jeho předcházející úder, vykročil, jako by chtěl provést výpad zvaný „kulatý revers“, a pak se zdálo, že uklouzl a padl tváří dolů. Opat uskočil stranou, myslil si, že ho zasáhne v pádu. Saint-Savin se však levou rukou opřel o zem, bleskově se nadzvedl a meč, který držel v pravé ruce, vyjel nahoru. Byla to finta zvaná „racek“. Hrot meče zanechal stopu na opatové tváři, rozťal mu ji od kořene nosu až po pysk i s knírem na levé straně.

Opat proklínal, jak by se žádný epikurejec neopovážil, Saint-Savin zaujal postavení, v němž šermíř zdraví, a všichni kolem jeho mistrovské fintě tleskali.

Jenže právě v tom okamžiku se na náměstí objevila španělská hlídka, nejspíš ji sem přivábil hluk. Každý z Francouzů instinktivně položil ruku na jílec meče, Španělé však v nich viděli šest ozbrojených nepřátel a spustili pokřik, považovali to za zradu. Jeden z nich zvedl mušketu, namířil a vystřelil. Kulka zasáhla Saint-Savina do hrudi, padl na zem. Důstojník viděl, že zbylí čtyři nevyrážejí do útoku, ale odhazují zbraň a běží k padlému, podíval se na opatovu tvář zalitou krví a došlo mu, že šlo o souboj, vydal svým mužům rozkaz k odchodu a hlídka zmizela z náměstí.

Roberto se sklonil nad svého nebohého přítele. „Viděl jste,“ ztěžka pronášel slabiku po slabice Saint-Savin, „viděl jste, la Grive, mou fintu? Uvažujte nad ní a cvičte se v ní. Nerad bych si to tajemství vzal do hrobu.“

„Saint-Savine, příteli,“ plakal Roberto, „přece neumřete tak hloupě!“

„Hloupě? Porazil jsem hlupáka a umírám na bitevním poli, zasažen olovem nepřítele. Pro svůj život jsem si zvolil moudré opatření… Mluvit neustále vážně, to budí nevoli. Pronášet moudrosti zase opovržení. Věčně filosofovat smutek. Neustále šprýmovat zase nepříjemnou náladu. Zahrál jsem si všechny postavy, podle toho, jaká byla doba a příležitost, a občas jsem býval i dvorním šaškem. Dnes večer, budete-li správně líčit, jak to všechno bylo, nešlo o komedii, ale o tragédii. A nebučíte smutný z toho, že umírám, Roberto," řekl a vůbec poprvé ho oslovil jménem, „*une heure aprés la mort, notre ame évanouie, sera ce que'elle estoit une heure avant la vie…*

Pěkné verše, co říkáte?"

Vydechl naposledy. Přítomní se dohodli na ušlechtilé lži, k níž přivolil i opat, a rozhlásili, že Saint-Savin padl v boji s lancknechty, kteří se blížili k zámku. Toiras a všichni důstojníci jej oplakali jako udatného muže. Opat potvrdil, že byl při srážce zraněn, a těšil se, že se mu po návratu do Paříže díky tomu dostane církevního obročí.

Roberto během krátké doby přišel o otce i o milovanou dívku, o zdraví, o přítele a možná i o vítězství ve válce.

Nedařilo se mu najít útěchu v otci Emanuelovi, který byl příliš zaměstnán svými důvěrnými schůzkami. Vrátil se do služeb pana z Toirasu, byla to poslední tvář, kterou důvěrně znal, a coby doručovatel jeho rozkazů byl svědkem všech závěrečných událostí.

13. září dorazili do casalského hradu vyslanci francouzského krále, vévody Savojského a rovněž kapitán Mazarino. Armáda přicházející na pomoc také vyjednávala se Španěly. Velice bizarní, a přitom zdaleka ne poslední příhodou obležení bylo to, že Francouzi požádali o klid zbraní, aby mohli včas dorazit a zachránit město, Španělé s tím souhlasili, protože i jejich morem zpustošený tábor na tom byl zle, dezerce narůstaly a Spinola měl stále namále, držel život zuby za košili, aby mu neutekl. Příchozí přinutili Toirase přijmout dohodu, podle níž mohl bránit Casale, jenže to už bylo obsazeno, Francouzi se tedy měli usadit v pevnosti a město a hrad přenechat Španělům, a to aspoň do 15.

října. Kdyby do toho dne pomocná armáda nedorazila, Francouzi měli odejít i odtamtud a považovat se za definitivně poražené. V opačném případě jim Španělé měli město i hrad vrátit.

Do té doby měli obléhatelé zásobovat potravinami obléhané. Není to určitě způsob, jakým by podle nás mělo v oněch dobách obléhání probíhat, byl to však způsob, na jaký se v oněch dobách přistupovalo, aby to tak aspoň vypadalo. Nebyla to válka, ale hra v kostky, a ta byla přerušena, jestliže se protivník šel vymočit. Nebo něco jako sázení na koně, který zvítězí, koněm byla armáda, jejíž velikost na křídlech naděje neustále narůstala, ale kterou zatím nikdo ještě na vlastní oči neviděl. V casalské citadele se žilo jako na *Daphne*, člověk si klidně mohl představovat vzdálený ostrov, a mít přitom doma vetřelce.

Španělské přední hlídky se chovaly výborně, nyní však vešla do města celá armáda a Casalčané měli co dělat s násilníky, kteří rekvírovali, co se dalo, znásilňovali ženy, bili muže a užívali si po měsících strávených v lesích a na polích radostí městského života. Mor poděloval stejnou měrou dobyvatele a dobývané a obležené v citadele.

25. září se rozneslo, že Spinola umřel. V citadele nastal jásot, dobyvateli to otřáslo, stali se sirotky, jako Roberto. Byly to dny šedivé jako ty, jež strávil na *Daphne*, teprve 22. října bylo oznámeno, že armáda přicházející na pomoc už dorazila do Asti. Španělé začali vyzbrojovat hrad a stavět děla na břehu Pádu, aniž (hřímal Toiras) dbali na to, co stálo v dohodě, podle níž měli při jejím příchodu Casale opustit. Španělé jim však prostřednictvím pana Salazara připomněli, že dohoda coby nejzazší datum stanovila 15. říjen, a pokud vůbec někdo, tak spíš Francouzi měli už před týdnem postoupit citadelu jim.

24. října bylo možno z bašt citadely sledovat velké pohyby nepřátelských oddílů a Toiras se chystal s pomocí děl podpořit přicházející Francouze. V následujících dnech Španělé začali nakládat na lodě na řece své věci, aby je odeslali do Alessandrie, a to lidem v citadele připadalo jako dobré znamení. Nepřítel však na řece začal, aby se připravil k ústupu, stavět z loděk dokonce i pontony, Toirasovi to připadalo jako nezdvořilost a začal na ně střílet z děl. Španělé na oplátku zatkli všechny Francouze, kteří se ještě ve městě nacházeli, já sice také nechápu, jak tam mohli

být, ale Roberto to tak líčí a od tohoto obléhání se ostatně už dá čekat cokoliv.

Francouzi byli nedaleko a vědělo se, že Mazarino dělá, co může, aby z papežova pověření konflikt odvrátil. Pobíhal od jedné armády ke druhé, chodil do kláštera jednat s otcem Emanuelem a koňmo odtud odjížděl, aby jedněm i druhým předložil vzájemné protinávrhy. Roberto ho pokaždé viděl jen zdálky pokrytého prachem, jak se na všechny strany všem uklání a smeká. Obě znepřátelené strany se mezitím zdržely veškeré bojové činnosti, protože kdo by táhl první, dostal by mat. Roberto se v duchu dokonce ptal, jestli ta armáda, co přichází na pomoc, není jen výmysl toho mladého kapitána, který nechával jeden a týž sen snít obléhající i obléhané.

Už od června zasedali císařští kurfiřti v Řeznu a Francie tam vyslala své vyslance, mezi nimi i otce Josefa. A jak se tam dělili o města a celé kraje, dohodli se už 13. října také na Casale. Mazarino se to velice brzy, jak sdělil otec Emanuele Robertovi, dozvěděl a teď šlo jen o to, jak přesvědčit jak ty, co přicházeli, tak ty, co na ně čekali. Španělé dostali zpráv dokonce několik, jenže jedna tvrdila opak druhé, Francouzi o tom taky něco věděli, obávali se však, že Richelieu s tím nesouhlasí – a taky nesouhlasil, jenže budoucí kardinál Mazarin se už tehdy snažil usměrnit chod věcí po svém a za zády toho, kdo se měl později stát jeho ochráncem.

Tak se věci měly, když 26. října obě armády stály proti sobě. Na východě, podél vršku směrem na Frassineto, stála armáda francouzská a proti ní, s řekou po levé straně, na pláni mezi hradbami a vršky, se uložila armáda španělská, kterou Torais zezadu ostřeloval z děl. Rada nepřátelských vozů vyjížděla z města. Toiras shromáždil tu trochu jezdectva, co mu zbyla, a vyslal ji z hradeb, aby vozy zadržela. Roberto snažně prosil, aby se mohl akce zúčastnit, nedostalo se mu však svolení. Připadal si jako na palubě lodi, z níž nemůže na pevninu a smí jedině pozorovat kus moře a kopce na Ostrově, který mu, byl odepřen.

Najednou se ozvala střelba, přední hlídky obou stran se asi dostaly k sobě. Toiras se rozhodl učinit výpad z hradeb, aby vojáky Jeho katolického královského Veličenstva zaměstnal na dvou frontách. Oddíly se už hrnuly z hradeb, když Roberto z bašt

zahlédl černě oděného jezdce, jak nedbá na první kule a projíždí mezi oběma armádami po čáře ohně, mává nějakým lejstrem a volá, jak pak vyprávěli očití svědkové: „Mír, mír!“

Byl to kapitán Mazarino. Při svých posledních cestách mezi oběma břehy se mu podařilo Španěly přesvědčit, aby přijali řezenské dohody. Válka skončila. Casale zůstalo Neversovi, Francouzi a Španělé se zavázali, že odejdou. Zatímco se sešikované armádv rozcházely, Roberto nasedl na věrného Pagnufliho a jel na místo, kde nedošlo k bitvě. Uviděl tam pány v pozlacených pancířích, jak si navzájem vyměňují složité pozdravy, provádějí úklony a vysouvají kupředu nožku jako při tanci, a přihlížel, jak se shánějí nějaké stolky, na kterých by se dohoda zpečetila.

Na druhý den se začalo odjíždět, napřed Španělé, pak Francouzi, došlo ke zmatkům, náhodným setkáním, k výměnám darů a slibům přátelství, zatímco ve městě se na slunci rozkládaly mrtvoly těch, co zemřeli na mor, vzlykaly vdovy a několik měšťanů zjistilo, že sice získali zvonivé mince, ale také francouzskou nemoc, i když si do postele lehali jen s vlastními ženami.

Roberto se pokusil shledat se svými lidmi, o Grivově armádě však nikdo nic nevěděl. Někteří podle všeho umřeli na mor, ostatní se však rozutekli. Roberto si říkal, že se asi vrátili domů a od nich že se už jeho matka určitě dozvěděla o smrti svého muže. Položil si sice otázku, zdali by v takovém okamžiku neměl být u ní, jenže už dost dobře nechápal, jaké jsou vlastně jeho povinnosti.

Těžko říci, zdali jeho vírou otřásly více světy nekonečně malé či nekonečně velké, vířící v prázdnu bez Boha a bez regulí, které mu umožnil zahlédnout Saint-Savin, Salettovy a Salazarovy lekce z obezřetnosti, nebo Umění Heroických Činů, které mu coby jedinou vědu odkázal otec Emanuele.

Podle toho, jak na to vzpomíná na *Daphne*, bych řekl, že v Casale, kde přitom, jak přicházel o svého otce i o sebe sama ve válce, která měla významů příliš mnoho, a přitom vlastně žádný, se Roberto naučil nazírat celý svět jako nejistou osnovu záhad, za níž se neskrývá už žádný Tvůrce, a pokud tam nějaký byl, tak se

asi ztratil v tom, jak se snažil sám sebe přetvořit ve své nekonečné mnohosti.

Jestliže tam Roberto vytušil, že svět už nemá žádný střed a že se skládá pouze z oběžnic, pak zde cítil, že se nachází opravdu na tom nejvzdálenějším a nejztracenějším okraji, protože pokud tu vůbec nějaký střed byl, pak zůstal kdesi daleko před ním a on byl jeho nehybným satelitem.

15.
Hodiny
(některé z nich oscilační)

A proto tu asi já taky už na stovce stránek mluvím o všem možném, co předcházelo ztroskotání, a přitom se nepostarám o to, aby se dělo něco také na *Daphne*. Dny strávené na opuštěné lodi jsou jistě pusté, nesmí se to však připisovat k tíži mně, ještě se totiž neví, zdali tento příběh vůbec stojí za napsání, a to nejen mně, ale i Robertovi. Jemu bychom mohli nanejvýš vyčítat, že celý jeden den (napovídali jsme tu spoustu věcí, u něho však uběhlo sotva třicet hodin od okamžiku, kdy si povšiml, že mu někdo ukradl vajíčka) strávil tím, že od sebe odháněl pomyšlení na jedinou možnost, jak by svůj pobyt na lodi učinil obeznalejším se stavem věcí. Velice brzy mu totiž došlo, že by *Daphne* neměl považovat za něco, co je nevinné a bezpečné. Na tom plavidle číhalo a potloukalo se něco, nebo někdo, kdo prostě nebyl on sám. Ani tady se nedalo mluvit o obležení v ryzím stavu. Nepřítel byl v domě.

Mohl na to přijít ještě téže noci, kdy došlo k jeho kartografickému ohledání lodi. Když se probral z mdlob, měl žízeň, láhev byla prázdná, šel tedy hledat soudek s vodou. Ty, které pak postavil na palubu, aby si nachytal dešťové vody, byly těžké, ve spíži však objevil lehčí. Vzal první, co byl po ruce – když se nad tím pak zamyslil, napadlo ho, že byl po ruce až moc – a odnesl si ho do komůrky, položil na stůl, vzal pípu do úst a otevřel kohoutek.

Nebyla v něm voda, rozkašlal se a uvědomil si, že pije kořalku. Jakou, to by říci nedokázal, jako správný sedlák však mohl s jistotou tvrdit, že víno to není. Ten nápoj mu nebyl vůbec proti mysli, najednou bůhvíproč dostal nečekaně dobrou náladu a napil se pořádně. Vůbec ho nenapadlo, že jsou-li soudky ve spíži všechny takové, měl by si začít dělat starosti o zásoby pitné vody. A také si nepoložil otázku, jak to, že následujícího večera okusil rovněž první soudek v řadě, a tentokrát v něm nebyla kořalka, ale pitná voda. Teprve později ho napadlo, že Kdosi mu ten soudek

přichystal jako léčku, aby po něm sáhl jako po prvním. Kdosi, kdo ho chtěl mít opilého a ve své moci. Jestliže to však byl jeho plán, pak mu Roberto přitakal vskutku s přílišným nadšením. Nemyslím, že by toho vypil nějak zvlášť moc, jenže na mladíčka jako on i pár skleniček znamená překročit míru.

Z povídání, které následuje, je možno usuzovat, že Roberto nadcházející události prožil ve stavu podroušenosti a že tak tomu mělo být i ve dnech příštích.

Jak tomu u podroušené osoby bývá, povedlo se mu sice usnout, trápila ho však ještě větší žízeň než předtím. Ve spánku se s lepkavým jazykem neustále vracel k poslednímu výjevu v Casale. Před odjezdem se šel rozloučit s otcem Emanuelem a našel ho, jak rozkládá a balí svůj poetický stroj, aby se s ním vrátil do Turína. Při odchodu od něho však narazil na vozy, na něž Španělé a císařští nakládali součásti svých obléhacích strojů.

A právě všechna ta ozubená kola nyní zabydlila jeho spánek. Slyšel vrzání zástrček, rachocení čepů a tyto hluky mu tentokrát nemohlo přinášet moře, protože hladina byla klidná, jako by na ni někdo vylil bečku oleje. S nelibostí, jaká přepadá ty, kdož při probuzení mají sen o tom, že se jim něco zdá, se přinutil otevřít oči, a když týž hluk zaslechl znovu, uvědomil si, že přichází buď z podpalubí, nebo odněkud ode dna lodi.

Vstal, hrozně ho bolela hlava. Aby přestala, nenapadlo ho nic lepšího, než vzít znovu do úst pípu a otočit kohoutkem, a když se jí pustil, bylo mu hůř než předtím. Ozbrojil se, několikrát se pokusil zastrčit si nůž za pás, mnohokrát se pokřižoval a vypotácel se ven z kajuty.

Pod ním, to už věděl, byla kláda od kormidla. Sestoupil ještě hlouběji, až tam, kde končily schůdky. Kdyby zamířil k přídi, vešel by do zahrady, směrem k zádi byly zavřené dveře, kterých se zatím ještě ani nedotkl, natož aby je otevřel. Odtamtud k němu doléhalo nyní silné, mnohonásobné a nestejně rychlé či pomalé tikání, jakoby jedno přes druhé, napřed tiktik, pak toktok a taky tiktak-tok-tak-tataktak-tik. Jako kdyby za těmi dveřmi sídlily houfy vos a čmeláků a zběsile tam poletovaly, kam a kudy je napadne, narážely na stěny, odrážely se od nich a vrážely do sebe. Dokonce se bál otevřít, jako by měl strach, že na něho odtamtud vyrazí poblázněné atomy tamějšího stroje.

Dlouho váhal, nakonec se však přece jen odhodlal k činu. Pažbou muškety srazil visací zámek a vešel dovnitř.

Do komory padalo světlo z druhé střílny, a byla plná hodin.

Opravdu hodin. Vodních, přesýpacích, slunečních, opřených o stěnu, hlavně však mechanických, uložených v policích a na truhlách, popoháněných pomalým klesáním závaží a protizávaží, kolečky, která se zakusovala do jiných koleček a ta zase do dalších, dokud poslední nezapadlo do dvou nestejných lopatek na svisle umístěné zadní tyčce, která vykonávala dvě půlotočky, napřed jedním a pak opačným směrem, a tímto necudným pohazováním zadečku uváděla coby setrvačník do pohybu tyčku umístěnou naopak vodorovně a na horním konci upevněnou, i hodin na péro, kde rýhovaný konoid odvíjel řetízek tažený kruhovým pohybem ozubeného kolečka s pérem, jež se jej článek po článku zmocňovalo.

Některé z těchto hodin ukrývaly svůj mechanismus pod zrezavělými ornamenty a rozpadajícím se dílem cizeléra a předváděly očím pouze vleklý pohyb svých ručiček, většinou však vystavovaly na odiv skřípající kovová soustrojí a připomínaly tak Tance smrti, kde jedinou živou věcí je šklebivá kostra, mávající kosou Času.

Všechny tyto stroje byly v chodu, ty největší přesýpací hodiny stále ještě cedily písek a ty menší byly už ve své dolní části skoro plné, jinak to tu bylo jen samé skřípění zubů a dýchavičné přežvykování.

Tomu, kdo sem vešel poprvé, se musilo zdát, že ta rozloha plná hodin nemá konce, na konci místnůstky totiž visela plachta, na níž byla v perspektivě zobrazena řada dalších místností, obydlených zase pouze hodinami. Bylo však nad čím žasnout, i když člověk na toto kouzlo nedbal a bral v úvahu pouze hodiny jako takové.

Někomu – a hlavně vám, kdož si o tom všem čtete v takovém časovém odstupu – by mohlo připadat třeba i neuvěřitelné, že trosečník, který na opuštěné lodi najde stovku hodin, co bezmála unisono vyprávějí příběh jejího času, který nebere konce, navíc s několika skleničkami kořalky v hlavě, spíš než na autora myslí na jeho příběh. Ale právě tak, jak si jednu po druhé prohlížel

všechny ty kratochvíle, hračky pro své senilní dospívání člověka odsouzeného k předlouhému umírání, si počínal Roberto.

Blesk z jasného nebe vyšlehl, jak Roberto píše, když se přece jen trochu z toho děsivého snu probral a poddal se nutnosti najít k tomu všemu nějaké vysvětlení: hodiny byly totiž v chodu a někdo je tedy musil do chodu uvést, a i kdyby systém jejich natahování byl uzpůsoben tak, aby vydržel co nejdéle, a byly nataženy, ještě než se dostal na loď, musil by je přece slyšet, když procházel kolem dveří komůrky, v níž se nacházely.

Kdyby šlo jen o jeden mechanismus, mohl by se domnívat, že byl připraven k chodu, natažený, a že stačilo, aby byl do chodu uveden, k čemuž mohlo dojít při prudkém pohybu lodi, nebo to mohl způsobit mořský pták, který vlétl dovnitř střílnou a posadil se na páku nebo na kliku a uvedl tak do pohybu mechanickou souslednost. Nestane se snad někdy, že silný vítr rozhoupá zvony, nebo že se samy od sebe otevřou zámky, které při zavírání nebyly dotaženy?

Jenže jeden pták nemůže najednou natáhnout desítky hodin. To opravdu ne. Existuje-li nebo neexistuje Ferrante, to je jedna věc, nějaký Vetřelec však na lodi prostě být musí.

A ten také vešel do komůrky a natáhl hodiny. Proč to udělal, to byla otázka sice první na ráně, ne však nejnaléhavější. Druhá zněla, kde se asi ukryl.

Bylo tudíž třeba chtě nechtě sejít dolů do podpalubí: Roberto si říkal, že to prostě už nemůže déle odkládat, ale jak si to své pevné předsevzetí pořád dokola opakoval, tak právě jeho provedení odkládal. Došlo mu, že není tak docela při smyslech, vyšel nahoru na palubu, strčil hlavu do škopíku s dešťovou vodou a s jasnou myslí se chystal uvažovat o tom, kde tak asi dotyčný Vetřelec může být. Nemohl to být divoch z Ostrova a taky ne námořník, co všechno jediný přežil. Ten by udělal cokoliv (přepadl by ho ve dne, pokusil se ho zabít v noci, požádal by ho o milost), ale určitě by nesypal zrno slepicím a nenatahoval hodiny. Což by znamenalo, že na lodi se skrývá člověk mírumilovný a vzdělaný, možná ten, co dřív obývali místnost s mapami. Takže, pokud tu je, a vzhledem k tomu, že tu byl před ním, pak je to Vetřelec Legitimní. Povedený protimluv však jeho hněvivou úzkost neutišil. Je-li to Vetřelec Legitimní, proč se pak ale

skrývá? Ze strachu před nelegitimním Robertem? A když už se ukrývá, tak proč pak projevuje svou přítomnost tím, že mu třeba, uspořádá hodinový koncert? Že by to byl muž zvrhlé mysli, který se ho bojí a není s to postavit se mu, a proto ho chce odstranit tím, že ho přivede k šílenství? Proč by to však dělal, je-li rovněž trosečník na tomto umělém ostrově, nemohl by ze spojení se svým druhem v neštěstí vytěžit nějakou výhodu? Ale možná, řekl si nakonec, *Daphne* ukrývá další tajemství, která Dotyčný nehodlá nikomu vyjevit. Prostě zlato a démanty a další bohatství z krajů zvaných Terra Incognita, ze Šalomounových ostrovů, o nichž mluvil Colbert…

A právě jak si připomněl Šalornounovy ostrovy, Robertovi se v hlavě rozsvítilo. Samozřejmě, hodiny! K čemu by jinak byla taková spousta hodin na lodi plující po mořích, kde ráno a večer stanoví běh Slunce po obloze, a nic dalšího není třeba znát a vědět? Jde prostě o to, že Vetřelec k této Bohem zapomenuté rovnoběžce dorazil proto, aby tu stejně jako doktor Byrd hledal *el Punto Fijo.*

Určitě, o nic jiného jít nemůže. Roberto v neuvěřitelné hře náhod vyplul z Holandska, aby coby kardinálův zvěd sledoval tajné manévry Angličana, který bezmála coby slepý pasažér plul na holandské lodi, aby objevil *punto fio*, a nyní se na (holandské) lodi, jež patří Jiné, neznámo které zemi, snaží zmocnit se téhož tajemství.

16.
Pojednání o sympatetickém prachu

Jak se vůbec do těchto nesnází dostal?

Roberto nám neumožňuje důkladněji nahlédnout do let, jež uběhla od jeho návratu do Grivy a vstupem do pařížské společnosti. Z několika porůznu utroušených zmínek se však dá vyvodit, že zůstal u matky a staral se o ni až do svých dvacíti let a nerad se přel s šafáři o setí a o žních. Jakmile matka následovala svého muže pod zem, Roberto okamžitě přišel na to, že je mu venkovský svět cizí. Podle všeho svěřil statek nějakému příbuznému, zajistil si slušnou rentu a vydal se do světa.

Dopisoval si s kýmsi, koho poznal v Casale, a ten ho měl k tomu, aby si rozšířil okruh svých znalostí. Jak se dostal do Aix-en-Proven-ce, to sice nevím, určitě tam však byl, protože vděčně vzpomíná na dva roky strávené u jednoho místního pána, který se vyznal ve všech možných vědách a vlastnil knihovnu bohatou nejen tiskovinami, ale také uměleckými předměty, antickými starožitnostmi a vycpanými zvířaty. A právě u svého hostitele v Aix se seznámil s mistrem, kterého vždy oddaně uvádí jako Kanovníka z Digne a občas i coby *doux pretre*. S jeho úvěrovými listy s blíže neupřesněným datem se konečně ocitl v Paříži, aby ji dobyl.

Zde okamžitě vešel ve styk s Kanovníkovými přáteli a bylo mu umožněno navštěvovat jeden z nejznamenitějších domů ve městě. Velice často uvádí kabinet bratrů Dupuyových jako místo, kde se ve styku s muži vědy a poznání vůbec každé odpoledne jeho hlava stále více otvírala. Nacházím však i zmínky o jiných kabinetech, kam v oněch letech docházel, bohaté sbírkami medailí, tureckých nožů, achátů, matematických vzácností a indických škeblí…

Na jakých křižovatkách se potloukal během dubna (nebo možná máje) svého života, to nám naznačují časté zmínky o ponaučeních, jež se však zdají navzájem si odporovat. Celé dlouhé dny se od Kanovníka učil, jak chápat svět vytvořený z atomů podle toho, co učí Epikuros, a přitom chtěný a založený na

boží Prozřetelnosti. A zároveň puzen touž láskou k Epikurovi trávil večery s přáteli, kteří se prohlašovali za epikurejce, a diskuse o tom, zdali je svět věčný či ne, uměli docela dobře střídat s návštěvami u krásných a nepříliš ctnostných dam.

Často se zmiňuje o houfu lehkomyslných přátel, kteří přitom ve dvaceti měli znalosti, jimiž by se jiní mohli chlubit v padesáti. Byli to Linieres, Chapelle, Dassoucy, mudrc a básník s loutnou na rameni, Poquelin, který překládal Lucretia, ale snil o tom, že bude jednou psát veselohry, Héctor Savinien, který se udatně bil v obleženém Arrasu, skládal milostná vyznání vybásněným milenkám a stavěl na odiv svá intimní přátelství s mladými pány a chlubil se tím, že od nich chytil vlašskou nemoc, zároveň však si dělal legraci z jednoho svého druha v téže neřesti, „qui se plasoitá 1'amour des masles," a výsměšně tvrdil, že ho omlouvá jeho upejpavost, která ho nutí držet se neustále kamarádům za zadkem.

Cítil se členem pospolitosti lidí silných duchem a sám už začínal být ne-li přímo vzdělancem, pak určitě mužem, jenž pohrdá nevzdělaností, jak ji nacházel u mnoha pánů u dvora i u zbohatlých měšťanů, kteří ve svých domech vystavovali prázdná pouzdra s vazbou v levantském marokénu se jmény nejlepších autorů na hřbetě.

Roberto se zkrátka zařadil mezi *honnetes gens*, kteří sice nebyli z urozené krve, nepocházeli z *noblese de robe*, byli však solí zdejšího světa. Byl mlád, toužil po nových zážitcích, a přestože navštěvoval vzdělance a nebránil se libertinským výpravám, nebyl necitlivý ani vůči kouzlu aristokracie.

Velice často při večerní procházce po rue Saint-Thomas-du Louvre zvenčí obdivoval palác Rambouillet s jeho krásným průčelím s římsami, vlysy, architrávy, sloupy a kombinací rudých cihel, bílého mramoru a tmavé břidlice.

Vzhlížel k osvětleným oknům, díval se, jak dovnitř vcházejí pozvaní hosté, představoval si pověstné krásy kryté zahrady a komnaty tohoto malého dvora, velebeného celou Paříží a založeného ženou, která měla vkus a která ten druhý dvůr považovala za nepříliš rafinovaný, podrobený rozmarům krále, který nedokáže ocenit jemnost ducha.

Roberto nakonec vycítil, že jakožto muž, který přišel ze země za Alpami, by měl u této paní, jejíž matka pocházela z jednoho z nejstarších římských rodů, který svůj původ odvozoval od starořímské Alba Longy, mít přece jen nějaký kredit. Určitě to nebyla náhoda, že někdy před patnácti lety byl hostem v tomto domě cavalier Marino a odhalil tu Francouzům nové cesty poezie, jež měla zastínit umění básníků starověkých.

Nakonec se mu přece jen povedlo proniknout do této svatyně elegance a intelektu, urozených pánů a *précieuses* (jak se tehdy říkalo), vzdělanců, co nebyli pedanty, galantních, a přitom vůbec ne rozpustilých, veselých a zdaleka ne obhroublých, puristických, aniž byli směšnými. Roberto se v tomto prostředí cítil jako doma, zdálo se mu, že tu vdechuje ovzduší velkého města a dvora, aniž se přitom musil podrobovat příkazům k opatrnosti, k níž jej v Casale nabádal pan ze Salazaru. Nežádalo se tu po něm, aby se přizpůsobil vůli někoho mocného, ale naopak aby prokazoval svou odlišnost. Ne aby napodoboval, ale poměřil se – samozřejmě na základě několika pravidel slušnosti a vkusu – s osobnostmi lepšími, než je on sám. Nechtělo se tu po něm, aby provozoval dvorské pochlebnictví, ale naopak aby kurážně předváděl svou dovednost při slušné a zdvořilé konverzaci a dokázal lehce nadhodit hlubokou myšlenku… Necítil se tu jako sluha, ale jako duelant, po němž je vyžadována přirozená vyzývavost.

Sám se vychovával k tomu, aby se neuchyloval k afektovanosti a využil pokaždé veškeré své dovednosti, aby skryl řemeslnost a námahu, na jakou ho to přišlo. Všechno, co dělal nebo říkal, mělo budit dojem přirozeného nadání; snažil se prostě stát se mistrem v tom, čemu se v Itálii říká nenápadná přezíravost a ve Španělích *despejo*.

Byl navyklý na prostory v rodné Grivě a na tamější vůni levandule, v Arthénicině domě se však musil pohybovat v kabinetech, v nichž spočívala vůně bezpočetných *corbeilles*, jako kdyby tu vládlo věčné jaro. Těch několik málo šlechtických příbytků, které poznal, byly místnůstky, jež obětovaly svůj prostor pompéznosti centrálního schodiště, zatímco u Arthénice schodiště bylo naopak v koutě vzadu ve dvoře a byt tvořila řada komnat a kabinetů s vysokými dveřmi a okny proti sobě, přičemž

nebyly jedna jak druhá do omrzení buď rudé, nebo v odstínu vydělané kůže, ale v různých barvách, tak třeba Hostitelčina *Chambre Bleue*, „modrá komnata“, měla stěny potažené sametem, samozřejmě modrým, a ten byl protkán zlatem a stříbrem.

Arthénice přijímala přátele vleže ve svém pokoji plném paravánů a tlustých koberců, aby hostům nebyla zima, nesnášela totiž sluneční svit, ani žár ohřívadel. Oheň a denní světlo jí rozehřály krev v žilách a byla na omdlení. Služebnictvo jednou zapomnělo pod její postelí ohřívadlo a dostala z toho růži. Měla tuto vlastnost společnou s květinami, které rovněž nesmějí být vystaveny světlu a zároveň být ani trvale ve stínu a vyžadují si tudíž od zahradníka svou zvláštní roční dobu. Lenošivá Arthénice přijímala návštěvníky v posteli, nohy mívala zabalené do medvědí kožešiny a natahovala si na hlavu tolik nočních čepců, že to bylo, jak sama vtipně říkala, jako by na svatého Martina ohluchla a sluch se jí vrátil až na velikonoce.

Nebyla sice už nejmladší, zůstávala však stále ztělesněním Půvabu. Byla velká a pěkně rostlá a měla obdivuhodný obličej. Světlo jejích očí by se dalo jen stěží popsat, místo aby ponoukalo k nevhodným myšlenkám, vyvolávalo naopak lásku doprovázenou obavami, očišťovalo srdce, jež zažehlo.

V těchto místnostech Hostitelka řídila, aniž si toho kdo všiml, rozhovory o přátelství a o lásce. Se stejnou lehkostí se tu však probírala i morálka, politika a filosofie. Roberto tu nacházel vlastnosti druhého pohlaví v jeho nejlíbeznějších podobách, na dálku zbožňoval všechny ty nedosažitelné kněžny, krásnou Mademoiselle Pauletovou, zvanou pro její hřívu „Lvice“, a další dámy, u nichž se s krásou snoubil důvtip, jaký akademie byly ochotny přisuzovat pouze mužům.

Stačilo trávit několik let v této škole, a byl připraven na setkání s Paní.

Poprvé ji spatřil večer a halil ji tmavý šat, jako se cudná Luna ukrývá za atlasem mraků. *Le bruit*, jediná podoba, již na sebe v pařížských salonech pravda bere, o ní přinášel rozporuplná tvrzení, snáší prý krutá muka vdovství ne proto, že jí odešel manžel, ale milenec, a dokonce se tou ztrátou honosila, jen aby dala najevo, že vládne i tím, oč přišla. Někdo dokonce Robertovi

šeptem sdělil, že ukrývá obličej, protože je to vlastně překrásná Egypťanka a přišla z Morey.

Ať už pravda byla jakákoliv, stačil šelest jejího šatu, pár svižných kroků a tajemství její tváře, a Robertovo srdce jí cele patřilo. Nabíral své světlo z jejich zářných temnot, představoval si ji jako nočního ptáka na úsvitu, chvěl se při zázraku, kdy světlo temnělo a tma jiskřila, inkoust se měnil v mléko a eben v slonovinu. V jejích vlasech se leskl onyx a lehounká látka, která skrývala a zároveň odhalovala její tvář i tělo, to byl stříbrný poprašek, jaký na sobě nesou hvězdy.

Hned toho večera, kdy se poprvé setkali, se jí závoj nečekaně sesmekl z čela a Roberto mohl pod tím měsíčním srpkem zahlédnout světlou propast jejích očí. Dvě do sebe zamilovaná srdce, jež se na sebe dívají, vysloví víc, než by stačily za celý den povědět všechny jazyky světa, lichotil si Roberto, byl si totiž jist tím, že se podívala na něho, a nejen podívala, ale že ho také viděla. A když se vrátil domů, napsal jí dopis.

Paní,

z ohně, jímž jste mě sežehla, stoupá kouř tak lehký, že jste jím byla Vy sama, a to nemůžete zapřít, oslepena. Váš pohled stačil vyrazit mi z ruky zbraň hrdosti a přiměl mě požádat Vás, abyste po mně žádala můj život. Hodlám sám přispět k Vašemu vítězství a pouštím se tudíž do boje jako někdo, kdo chce být poražen, a Vašemu útoku vystavuji nejbezbrannější část svého těla, srdce, které již uronilo krvavé slzy, což je jen důkaz toho, že jste připravila můj dům o vodu, aby se stal bezpečnou kořistí požáru, který by stačil založit i kratičký váš pohled.

Považoval ten dopis za tak dokonale inspirovaný aristotelským strojem otce Emanuela, tak dokonale uzpůsobený k tomu, aby Paní vyjevil totožnost jediné osoby na světě schopné takové něhy, že prostě nepovažoval za nutné podepsat jej. Nevěděl totiž ještě, že preciózky si z milostných dopisů dělají sbírky jako ze šátečků nebo obrouček, a že jsou mnohem zvědavější na to, co je v nich, než na toho, kdo je píše.

Běžely týdny a měsíce a nedostalo se mu ani náznaku odpovědi. Paní odložila nejprve tmavý šat, pak závoj a konečně mu předvedla i svou bělostnou, zcela nemaurskou pleť, světlou

hřívu, a triumf svých teď už neuhýbavých zřítelnic, oken jitřní Aurory.

Když s ní nyní mohl volně zkřížit pohled, přišel na to, že se pokaždé dívá na někoho jiného, a těšil se hudbou slov, jež nebyla určena jemu. Nemohl žít jinde než v jejím světle a přitom byl odsouzen k tomu, aby setrval v neprůhledném kuželi stínů jiného těla, jež pohlcovalo její paprsky.

Jednou večer však uchvátil její jméno, zaslechl totiž, jak jí někdo říká Lilia, bylo to její jméno coby preciózky a Roberto velice dobře věděl, že udělování těchto jmen je jen jakási hra, tak třeba Arthénice, jak říkali markýze, byl ve skutečnosti anagram jejího skutečného jména Cathérine, říkalo se však, že mistři tohoto *ars combinatoria*, Racan a Malherbe, pro ni vyrobili i další, Éracinthé a Carinthée. Přesto se však domníval, že Lilia je jediné jméno, jež mohlo jeho Paní připadnout, byla totiž tak voňavá a bílá, že jinak se jmenovat prostě nemohla.

Od toho okamžiku Paní pro něj byla Lilia a jako Lilii jí také věnoval milostné verše, které psal a vzápětí ničil v obavě, že by jí coby pocta nebyly hodný: *Ach, přesladká Lilie, květ jsem utrhnul a o tebe přišel! – Zhrdáš, bych znova spatřil tě? Já za tebou jdu a ty prcháš I já k tobě promlouvám a ty mlčíš v odpověď*… Pokud však na ni promluvil, tak jen očima, plnýma hádavé lásky, neboť čím víc milujeme, tím jsme náchylnější k nevraživosti, po těle mu běhal horký mráz, byl křepký díky chabému zdraví, v duši mu spočívala radost jako olověné pírko, byl zkrátka postižen roztomilými důsledky neopětované lásky a pokračoval v psaní dopisů, jež nepodepsané posílal Paní, a veršů pro Lilii, které si žárlivě podržel pro sebe a den co den si je znova četl.

Tím, jak jí psal (a napsané neodesílal) *Lilie, Lilie, kde jsi? Kde se mi skrýváš? / Lilie, co blesk z čistého nebe bylas tu v tom okamžení abys zranila, abys zmizela*, násobil její přítomnost. Když ji v noci sledoval, jak se doprovázena komornou vrací domů (*těmi nejtemnějšími houštinami / těmi nejtemnějšími stezkami s radostí budu sledovat, třeba i marně / tvé rozkošné nožky prchavou stopu.*…), objevil, kde bydlí. U toho domu, když si pak ve dne vyšel na procházku, často postával a šel za ní, když z domu vyšla. Uběhlo několik měsíců, on by však stále ještě dokázal zpaměti povědět den a hodinu, kdy si změnila účes

(básnil o předrahých smyčkách duše, jež bloudí po mramorovém čele jako chlípní hádkové), a pamatoval si čarovný duben, kdy na sebe poprvé vzala pláštík v barvě kručinky, v němž při chůzi v prvním jarním vánku vypadala jako sluneční pták.

Někdy ji sledoval chvíli jako zvěd a pak se obrátil a běžel zpátky, oběhl blok domů a zpomalil, teprve když zatáčel za roh, kde ji pak jakoby náhodou potkal. Rozechvěle ji pozdravil, diskrétně se usmála, náhoda ji překvapila, a oblažila ho prchavým pokývnutím, jak si to vyžadoval obyčej. Zůstal pak stát uprostřed ulice jak solný sloup, zmožený tou milostnou bitvou, a projíždějící kočáry na něho stříkaly bláto.

Uběhla spousta měsíců, v této bitvě však dosáhl dokonce plných pěti vítězství, při každém se soužil, jako by bylo první a mělo být poslední, a nakonec si namluvil, že vysoký počet těch setkání nemůže být náhoda a že snad ne on, ale ona poučila Štěstěnu, jak se má správně chovat.

Coby Romeo uhýbavé a nikdy nedobyté Svaté země, vrtkavý milenec, chtěl být větrem, který jí čuchá vlasy, ranní vodou, jež líbá její tělo, košilí, která k ní v noci přilne, knihou, kterou ve dne hýčká, a rukavicí, která jí zahřívá prsty, zrcadlem, které ji může ze všech stran obdivovat… Jednou se dozvěděl, že od někoho dostala veverku, a snil, že tím podivným zvířátkem je on, s ním že se ona mazlí a on že jí strká nevinný čenich mezi panenská ňadra a ocáskem ji lechtá na líci.

Děsil se kuráže, k níž ho vášeň dohánělа, a svou chlípnost a výčitky ukládal do neklidných veršů, pak si zase říkal, že i slušný člověk se sice může zamilovat jako blázen, ale ne jako hlupák. Věděl, že jeho osudy coby milence záleží na tom, jaký důvtip předvede v *Chambre Bleue*. Už coby nováček těchto vlídných obřadů pochopil, že preciózku si může získat jedině slovy. Poslouchal tedy seč mohl řeči v salonech, kde pánové ze sebe vydávali vše, co v sobě měli, jako na turnaji, zatím však ještě neměl dojem, že by byl dost připraven.

Až jeho návyk na učence z Dupuyho kabinetu mu napověděl, že právě zásady nové vědy, ve společnosti dosud neznámé, by se mohly proměnit v nápodobu úderů srdce. A setkání s panem ďIgby mu nakonec vnuklo slova, která ho měla přivést do zkázy.

Pan ďIgby, tak mu alespoň v Paříži všichni říkali, byl Angličan, potkal se s ním napřed u Dupuyových a pak na něj jednou večer narazil v jiném salonu.

Neuplynulo snad ještě ani patnáct let od doby, kdy vévoda z Bouquinquantu dokázal, že Angličan může mít *le roman en teste* a být schopen něžného šílenství. Řekli mu, že ve Francii mají krásnou a pyšnou královnu, a on si vytvořil sen a tomu snu obětoval svůj život a dokonce pro něj umřel. Dlouho žil na lodi, na níž své milované postavil oltář. Když pak vešlo ve známost, že právě z pověření Bouquinquantova někdy před dvanácti lety ďIgby byl jako pirát na moři a bojoval proti Španělsku, všechny pařížské preciózky ho rázem začaly považovat za okouzlujícího muže.

V Dupuyho kruzích Angličané nebyli nijak zvlášť oblíbeni, považovali je tam za jakousi obdobu postav, jakými byli třeba Robertus a Fluctibus, Medicinae Doctor, Eques Auratus a oxfordský Harmiger, proti němuž vyšla řada pamfletů, v nichž se mu vytýkala nadměrná důvěra v okultní schopnosti přírody. V těchže kruzích však byl přitom přijímán posedlý kněz, jakým byl pan Gaffarel, který si – co se víry ve věci neslýchané týče – nezadal se žádným Britem, a pokud jde o ďIgbyho, tak se nakonec ukázalo, že dokáže velice obeznale diskutovat o potřebách Prázdna, a to dokonce ve skupině přírodních filosofů, kteří se děsili každého, kdo děs z prázdna měl. Jeho kredit utrpěl újmu nanejvýš u několika dam, jimž doporučil omlazovací krém své vlastní výroby. Jedné dámě po něm naskákaly po těle puchýře a začalo se dokonce proslýchat, že jeho milovaná žena Venetia před několika roky umřela na jeho odvar ze zmijí. Byly to však určitě pomluvy závistivců, jichž se nemile dotkly řeči o jeho úspěšných prostředcích na léčení močových kamenů. Vyráběl je z kravské močůvky a psy uštvaných zajíců. Tyto řeči ovšem nemohly dojít příznivého ohlasu v kruzích, kde se pro povídání s dámami velice pečlivě volila slova a kde jedna jediná slabika nesměla ani oklikou a obezřetně naznačovat něco neslušného.

Jednou večer v jednom salónu ďIgby odříkal pár veršů jednoho básníka své vlasti:

A jsou-li duše naše co do počtu dví,
pak tvoří dvojici, již známe u kružítka,
tvá částí pevnou a nehnutou zdá se,
a přitom právě ona druhou pohybuje.
A i když, se drží svého středu,
jakmile druhá noha dál od ní se odsunuje,
přece jen se nakloní a vykročí za ní,
a napřímí se, až se druhá vrátí
do příbytku svého.
Tak budeš ty pro mé,
i já se musím ubírat křivolace
a ty pevně stojíš a vymezuješ můj kruh
a vracíš mě tam, kde jsem se zrodil.

Roberto ho poslouchal a nespustil přitom oči z Lilie, která k němu byla zády, a na místě se rozhodl, že pro Ni bude na věky věků druhou nohou kružítka a že by se měl naučit anglicky, aby si přečetl verše básníka, který tak výstižně vylíčil jeho vlastní rozechvění. V těch dobách by se v Paříži nenašel nikdo, kdo by chtěl umět tak barbarský jazyk, když však ďIgbyho pak doprovázel do jeho hostince, uvědomil si, že sám má například potíže, má-li se vyjádřit správnou italštinou, i když poloostrov odshora dolů procestoval, a pokořila ho skutečnost, že dostatečně neovládá jazyk neodmyslitelný od vzdělaného člověka. Řekli si, že se budou vídat a že jeden druhého pocvičí ve svém mateřském jazyku, aby nabyli výmluvnosti.

Tak se zrodilo pevné přátelství mezi Robertem a tímto mužem, který byl, jak se pak ukázalo, bohatě zásoben lékařskými a přírodovědeckými znalostmi.

D'Igbyho dětství bylo strašné. Jeho otec se zapletl do „spiknutí střelného prachu", kdy katolíci chtěli vyhodit do vzduchu Westminsterský palác, a byl popraven. Zcela neobvyklou shodou okolností, nebo možná spíš následkem nepostižitelných duševních hnutí ďIgby celý svůj život věnoval tomu, jak zacházet s docela jiným prachem. Hodně cestoval, osm let strávil ve Španělsku a další tři v Itálii, kde se seznámil s karmelitánem, Robertovým preceptorem. To byla další shoda okolností.

D’Igby byl rovněž, jak tomu ostatně odpovídala i jeho korzárská minulost, dobrým šermířem, a uběhlo sotva pár dnů a už se na tento působ bavil s Robertem. Byl u toho i nějaký mušketýr, který se začal poměřovat s vlajkonošem od kadetů, byla to sice jen zábava, nic vážného, a oba šermíři si dávali dobrý pozor, aby si neublížili, v jistém okamžiku se však mušketýr pokusil o příliš prudký výpad, přiměl protivníka, aby se bránil ostřím, a byl ošklivě zraněn na paži. D’Igby mu sice okamžitě ránu ovázal a stáhl žílu jedním ze svých podvazků, uběhlo však sotva pár dnů a rána hrozila snětí a chirurg chtěl mušketýrovi ruku uříznout.

Teprve pak mu ďIgby nabídl své služby. Upozornil však předem, že by nechtěl být považován za podvodného ranhojiče, a poprosil všechny zúčastněné, aby mu důvěřovali. Mušketýr, který už nevěděl, kudy kam, mu odpověděl španělským příslovím: „Hagase el milagro, y hagalo Mahoma.“

D’Igby pak požádal o kus látky, na které by byla krev z rány, a mušketýr mu dal obvaz, který mu ránu až do předešlého dne chránil. D’Igby si nechal přinést škopík vody, nasypal do něj vitriolový prach a rychle jej ve vodě rozpustil. Ve škopíku pak namočil obvaz. Mušketýr, který se zrovna nad něčím zamyslil, sebou trhl a chytil se za paži, pálení prý rázem ustalo a má dojem, že na ránu byl přiložen hojivý, svěží obklad.

„To je dobře,“ řekl ďIgby, „teď už byste měl ránu jen den co den omývat slanou vodou, aby se k ní ta správná síla dostala. Škopík vystavím přes den do okna a na noc postavím ke krbu, aby měl neustále správnou teplotu.“

Když Roberto zlepšení stavu rány přisuzoval nějaké jiné příčině, ďIgby s chápavým úsměvem obklad vzal a nechal jej u krbu sušit. Mušketýr si okamžitě začal naříkat a bylo třeba obklad okamžitě znovu ve škopíku namočit.

Během týdne se rána zahojila.

V dobách, kdy dezinfekce byla jen velice povšechná, už jen každodenní omytí rány mohlo klidně stačit k vyléčení, nemůžeme však mít za zlé Robertovi, že pak několik dnů nedal příteli pokoj a na tuto léčbu se ho vyptával, také proto, že mu připomněla událost, které byl svědkem v dětství, tenkrát však karmelitán na rozdíl od ďIgbyho nasypal prášek na zbraň, která zranila.

„To je pravda," odpověděl mu ďIgby, „disputace o *unguentum arinarium* je už staršího data, první se o něm zmiňuje sám velký Paracelsus. Někteří používají jakési mastné těsto a tvrdí, že je účinnější, přiloží-li se na zbraň. Ale jak jistě chápete, zbraň, jež zranila, nebo obvaz z rány jsou vlastně jedna a táž věc, přípravek se totiž musí přiložit tam, kde je krev raněné osoby. Někteří lidé vidí, že je ošetřována zbraň místo rány, již způsobila, a domnívají se, že jde o magii, můj sympatetický prach však má své kořeny v činnosti samé přírody."

„Proč svůj prach nazýváte sympatetický?"

„I zde by označení mohlo někoho uvést v omyl. Hodně lidí mluví o spřízněnosti či právě sympatetičnosti, která by podle nich měla určité věci spojovat. Agrippa tvrdí, že kdo chce přivolat moc nějaké hvězdy, musí se obrátit k tomu, co se jí podobá a co tudíž podléhá jejímu vlivu. A právě tuto vzájemnou přitažlivost mezi různými věcmi označuje za sympatetii. Jak se s pomocí smůly, síry a oleje dřevo připravuje k přijetí ohně, tak právě použitím věcí shodných s operací a s hvězdou samou je hmotě s pomocí duše světa správně přichystané uděleno zvláštní dobrodiní, takže chce-li kdo působit na Slunce, musí tak činit s pomocí zlata, jež je solární svou přirozeností, a dále rostlin, jež se za sluncem otáčejí nebo se skloní či uzavřou listy při západu slunce a rozevřou je, až znova vyjde, jako lotus, pivoňka a laštovičník. To jsou však asi jen báchorky, takováto analogie nestačí dílo přírody vysvětlit."

D'Igby Roberta seznámil se svým tajemstvím. Svět, sféra vzduchu, začal svůj výklad, je naplněna světlem, a světlo je substance materiální a hmotná. Tento názor Roberto s povděkem přijal, protože v Dupuyho kabinetu zaslechl, že i světlo je jenom jemný prach atomů.

„Je zcela zřejmé, že světlo," říkal ďIgby, „jak se bez ustání ze Slunce řine a přímo a velice rychle se šíří na všechny strany, naráží cestou na překážky v podobě pevných a neprostupných těles. *Adangulos aequales* se od nich odrazí a šíří se jiným směrem tak dlouho, dokud jej při setkání s jiným pevným tělesem znova nezmění, a tak to jde dál, dokud nevyhasne. Jako při hře, kdy se míč odrazí ode zdi, narazí na protější a často vykoná okruh, než se vrátí tam, odkud byl vyslán. Co se stane, padne-li

sluneční paprsek na nějaké těleso? Odrazí se od něj a strhne z něj atomy, drobné částečky, asi jako na míči ulpí trocha čerstvé omítky ze zdi, na kterou narazil. A jelikož se tyto atomy skládají ze čtyř elementů, světlo díky teplu, které obsahuje, do sebe vtělí přilnavé části a odnese si je s sebou. Za důkaz můžeme považovat skutečnost, že z mokrého plátna, sušíte-li je u ohně, si paprsky, které plátno odráží, s sebou odnášejí jakousi vodnatou mlžinu, a tu můžeme dokonce vidět. Tyto bludné atomy jsou jako jezdci na okřídlených ořích cválajících v prostoru, jakmile však Slunce zapadne, své Pegasy si odvede a jezdce ponechá opěšalé. Ti pak padají horempádem na Zem, odkud přišli. Tak se však věci nemají jen se světlem, ale například i s větrem, který je vlastně jen veliká řeka vzájemně si podobných atomů, přitahovaných pevnými pozemskými tělesy…“

„A taky kouř.“

„Jistě. V Londýně dobývají oheň ze zemního uhlí, přivážejí je ze Skotska a obsahuje velké množství velice těkavé čpavé soli. Odnese-li si tuto sůl vítr, rozptýlí se ve vzduchu a ničí zdi, postele a vůbec nábytek ze světlého dřeva. Zůstane-li nějaká místnost třeba několik měsíců zavřená, všechno je v ní pak pokryto černým prachem, jako ve mlýnech a v krámech s chlebem je zas všude prach bílý. A na jaře jsou všechny květiny potaženy jakousi mastnotou.“

„Jak je však možné, že taková spousta částeček se rozptýlí ve vzduchu, a těleso, z něhož pocházejí, se kvůli tomu nijak nezmenšuje?“

„Třeba se zmenšuje, což u vody zjistíte, necháte-li ji odpařovat, u pevných těles to však není tak nápadné, stejně jako u pižma a u jiných vonných substancí, a nevšimneme si toho. Jakékoliv těleso, ať si je jak chce drobné, se dá znova dále dělit, a tomuto dělení nemůže být nikdy konec. Vezměte v úvahu, jak nepatrná jsou tělíska, jež unikají z živých těl, a díky nimž naši angličtí psi, vedení svým čichem, dokáží vystopovat lovné zvíře. A připadá nám snad liška na konci svého běhu menší, než byla předtím? Právě zásluhou takovýchto tělísek dochází k jevům přitažlivosti, které někteří lidé oslavují coby Činnost na Dálku, jenže o žádnou dálku tu nejde, a není to tudíž žádná magie, ale jen a jen důsledek neustálého vzájemného obcování atomů. A tak

je tomu i s přitažlivostí sáním, dejme tomu při nabírání vody či vína koštýřem, s přitažlivostí železa vůči magnetu, nebo s přitažlivostí filtrováním, vloží-li se bavlněná páska do nádoby plné vody a nechá se značná její část viset dolů přes okraj, pak se přes okraj přehrne i voda a bude odkapávat na zem. A k poslední přitažlivosti, o níž se zmíním, dochází u ohně, který k sobě přitahuje okolní vzduch i se všemi částečkami, jež v něm víří. Oheň si počíná podle své vlastní přirozenosti a strhává vzduch kolem sebe, jako voda v řece odnáší hlínu ze svého koryta. A jelikož vzduch je vlhký a oheň suchý, potýkají se spolu a další vzduch z okolí musí nahradit ten, který si oheň odnesl, jinak by se vytvořilo prázdno.“

„Vy tedy prázdno popíráte?“

„Vůbec ne. Tvrdím jen, že jakmile příroda na nějaké narazí, okamžitě se je snaží zaplnit atomy. Je to boj, v němž se snaží zabrat každý prostor. Kdyby tomu tak nebylo, můj sympatetický prach by nemohl účinkovat, a že účinkuje, to jste přece viděl na vlastní oči. Hořením oheň vyvolává neustálý příliv vzduchu a božský Hippokratés zbavil moru celý jeden kraj tím, že nechal rozdělat spoustu velikánských ohňů. Když řádí mor, hubí se rovněž kočky a holubi a jiná teplokrevná zvířata, která neustále z těla vysílají do vzduchu páry, na jejich místo přijde čistý vzduch a nakažené atomy se drží peří a kožišin zmíněných zvířat, jako chléb vytažený z pece k sobě přitahuje pěnu v sudu, a položí-li se na víko sudu s vínem, pak toto víno zkazí. K témuž ostatně dojde, vystaví-li se na vzduch libra vinné soli, jaksepatří zvápenatělé a rozpálené, jež poskytne deset liber dobrého vinného oleje. Lékař papeže Urbana VIII. mi vyprávěl o nějaké římské jeptišce, které se z neustálých půstů a modliteb rozpálilo tělo tak, že jí dokonce vyschly kosti. Vnitřní žár totiž k sobě přitahoval vzduch a ten se zhmotňoval v kostech, stejně jako ve vinné soli, a odcházel z těla stejnou cestou jako sérum, neboli přes močový měchýř, takže nebohá světice ze sebe vydala přes dvě stě liber moče během dvaceti čtyř hodin, což všichni považovali za zázrak a za důkaz její svatosti.“

„Dobře, jestliže se ale všechno navzájem přitahuje, proč vůbec prvky a tělesa zůstávají od sebe oddělená a nedochází ke kolizi jedněch přitažlivostí s druhými?“

„Bystrá otázka. Vzhledem k tomu, že tělesa o stejné váze se spojují mnohem snáze a olej se lépe spojuje s jiným olejem, než dejme tomu s vodou, nezbývá než z toho vyvodit, že atomy jedné a téže přirozenosti u sebe pevně drží právě jejich hustota či řídkost, jak by vám mohli povědět i filosofové, s nimiž se stýkáte.“

„Však mi to také řekli a dokázali na různých solích. Můžeme je umlít nebo nechat srazit, ale vždycky se znovu vrátí ke své přirozené formě, obyčejná sůl bude vždycky mít jen formu krychliček se čtvercovými ploškami, ledek šestistranného sloupku a čpavková sůl šestiúhelníku stejně jako sníh.“

„A sůl močová vytváří krystalky pěticípé, z nichž pan Davidson vysvětluje tvar každého z osmdesáti kamínků v močovém měchýři pana Palletiera. Jestliže však tělesa podobného tvaru se mísí s větší snadností, tím spíš se budou s větší silou i vzájemně přitahovat. Spálíte-li se, pak vám uleví, podržíte-li ruku u ohně.“

„Když jednou jednoho sedláka uštkla zmije, můj preceptor na ráně přidržel její hlavu.“

„Správně. Jed, který se hrnul k srdci, se vrátil k svému zdroji, kde se také nacházel v mnohem větším množství. Běsní-li mor, je dobře nosit s sebou v nádobce prach z ropuch, nebo i živou ropuchu nebo pavouka a taky otrušík, protože jedovatá substance ze vzduchu přitáhne nákazu k sobě. A suché cibule začnou kvasit na sýpce, zrovna když ty druhé na zahradě vylézají ze země.“

„A tím se dají také vysvětlit mateřská znamení u dětí: matka po něčem velice toužila a…“

„V tom bych byl opatrnější. Obdobné jevy mívají někdy různé příčiny a vědec nesmí uvěřit hned každé pověře. Vraťme se však k mému prachu. Co se stalo, když jsem na několik dnů podrobil vlivu mého Prachu zakrvácený obvaz našeho přítele? Zaprvé Slunce a Měsíc k sobě z velké dálky přitáhly duchy krve, kteří byli na obvaze, díky horku, které mají kolem sebe, a také duchové vitriolu, kteří byli zase v krvi, musili chtě nechtě nakonec vyrazit tímtéž směrem. Na druhé straně se z rány hrnul značný počet duchů teplých a rozpálených, čímž k sobě přitahovala okolní vzduch. Tento vzduch přitahoval další vzduch a ten zase další a duchové krve a vitriolu, rozptýlení na velkou

vzdálenost, se nakonec spojili s tím vzduchem, který s sebou nesl další atomy téže krve. Jakmile se pak atomy krve, jak ty, co pocházely z obvazu, tak ty, co pocházely z rány, setkaly, odehnaly od sebe vzduch, jako se odhání na cestě druh, kterého už nepotřebujeme, a byly vábeny k svému nejvýznamnějšímu sídlu, neboli k ráně, a s nimi spojení duchové vitriolu pak vnikli do těla.“

„To byste vitriol nemohl přiložit přímo na ránu?“

„Mohl, kdybych měl zraněného ovšem u sebe. Ale co když je ode mě daleko? Ostatně, kdybych vitriol přiložil přímo na ránu, jeho korozivní síla by ji ještě víc rozjitřila, zatímco je-li přenášen vzduchem, uplatní se pouze jeho část měkká a balšámová, jež umí zastavit krvácení a používá se i do očních kapek,“ odpověděl a Roberto okamžitě nastražil uši a uchoval si ďIgbyho poznámku v paměti pro budoucnost, čímž by se dalo vysvětlit zhoršení jeho očního neduhu. „Také ovšem,“ dodal ďIgby, „se nesmí používat vitriol běžný, jak se to dělávalo kdysi, a víc se tím škodilo, než pomáhalo. Já používám vitriolu z Kypru a napřed ho nechám na slunci zvápenatět, aby přišel o nadbytečnou vlhkost, pak je, abych tak řekl, jako silný vývar oproti normální polévce, a zvápenatění navíc duchům této substance umožňuje pohybovat se ve vzduchu. Nakonec přidám kozincovou pryskyřici, která přispívá k zacelení rány.“

Pozdržel jsem se u toho, co se Roberto dozvěděl od ďIgbyho, protože to mělo hluboce poznamenat jeho osud.

K hanbě našeho přítele je třeba říci, a on se k tomu ve svých dopisech přiznává, že všechny tyto novinky ho nezaujaly proto, že by měl zájem o přírodní vědy, ale zase a znova a jen a jen kvůli lásce. Popis všehomíra zabydleného duchy, kteří se spojují podle vzájemné náklonnosti, mu prostě připadal jako alegorie zamilovanosti. Začal docházet do čítáren a hledat všechno, co kdy bylo napsáno o masti na zbraně, čehož tehdy bylo už hodně, a během pozdějších let měl počet spisů na to téma ještě narůst. Na radu monsignora Gaffarela (sdělenou šeptem, aby ji neslyšeli ostatní návštěvníci Dupuyho, kteří na podobné věci moc nevěřili) si přečetl *Ars Magnesia* od Kirchera, *Tractatus de magnetica vulnerum curatione* od Goclenia, Fracastora, Fluddovu knihu

Discursus de unguento armario a Fosterovu *Hopolochrisma spongus*. Nabýval nových vědomostí, aby tyto vědomosti mohl převést do poezie a jednoho krásného dne se pak zaskvít coby výmluvný posel univerzální sympatetičnosti právě tam, kde byl dosud trvale pokořován výmluvností těch druhých.

Po řadu měsíců – tak dlouho se podle všeho protáhly jeho úporné rešerše, přičemž na cestě k dobytí své milované neurazil ani krok – Roberto praktikoval cosi jako zásadu dvojí a někdy dokonce i několikeré pravdy, což v Paříži mnozí považovali za neohroženost a opatrnost zároveň. Ve dne diskutoval o možné věčnosti hmoty a v noci si kazil oči traktáty, jež mu slibovaly – a i když jen v mezích přírodní filosofie – tajné zázraky.

Jde-li o velkou věc, nemá si prý člověk vytvářet příležitosti, ale spíš využít těch, které se mu nabízejí. Jednou večer u Arthénice po neobyčejně živé diskusi o *Astratě* vybídla Hostitelka přítomné, aby se zabývali tím, co láska a přátelství mají společného. Roberto si tehdy vzal slovo a poznamenal, že princip lásky, ať už jde o přítele či milence, se neliší od principu, na němž se zakládá Sympatetický Prach. Při první známce zájmu přítomným zopakoval ďIgbyho příběhy, vynechal jenom hojně močící světici, a pak už jen téma dále rozvíjel, přičemž přátelství odsunul stranou a věnoval se výlučně lásce.

„Láska je poslušná týchž zákonů jako vítr, a na větru je vždycky znát, odkud přichází, přichází-li ze zahrad a sadů, může vonět jasmínem či mátou, nebo po rozmarýnu, jak o tom vyprávějí mořeplavci, když vzpomínají, jak toužili dorazit k pevnině, jež k nim vysílala sliby v podobě vůní. Nejinak milostní duchové zpíjejí chřípí zamilovaného srdce“ (odpusťme Robertovi silně nepovedenou metaforu). „Milované srdce je loutna, jež rozeznívá struny loutny jiné, jako zvuk zvonů čeří hladinu vodních toků, především v noci, kdy všude vládne ticho a ve vodě se rodí týž pohyb, jaký vznikl ve vzduchu. S milovaným srdcem se děje totéž co s vinným kamenem, jenž mívá vůni růžové vody, rozpouštěl-li se ve tmě sklepa v období, kdy kvetly růže, a vzduch plný růžových atomů se měnil působením vinné soli ve vodu a vinný kámen obdařil svou vůní. Jsou-li vinice v květu, sud vína kvasí a vyhazuje na hladinu bílý květ, a ten

vydrží, dokud květy na vinici neopadají. Milující srdce, zarputilejší než víno, při rozkvětu milovaného srdce si pěstuje svůj výhonek, i když původní pramen už vyschl.“

Zazdálo se mu, že se na něho upřel rozněžnělý Liliin pohled, a pokračoval: „Milovat, to je jako Měsíční Koupel, Paprsky přicházející z Měsíce jsou paprsky sluneční, Měsíc je odráží až k nám. Soustředíme-li sluneční paprsky s pomocí zrcadla, umocníme jeho rozpalující sílu. Soustředíme-lí měsíční paprsky s pomocí stříbrné mísy, pak uvidíme, že její vyduté dno odráží paprsky a ty že jsou osvěžující, protože obsahují rosu. Mýt se v prázdné míse vám určitě připadá jako nesmyslné počínání, pak ale zjistíte, že máte vlhké ruce. Je to rovněž velice účinné remedium proti bradavicím.“

„Pane de la Grive,“ ozval se jeden z přítomných, „láska ale snad není lék na bradavice!“

„To určitě ne,“ sebral se Roberto, teď už by ho nikdo v řeči nezastavil, „uvedl jsem však příklady, které mají svůj původ ve věcech nejnižších, abych vám připomenul, že dokonce i láska závisí na jednom jediném tělísku prachu. Čímž je vlastně řečeno, že láska je výrazem stejných zákonů, jež řídí jak tělesa sublunární, tak nebeská, jen s tím rozdílem, že je jejich nejušlechtilejším výrazem. Láska se rodí z pohledu, prvním pohledem se zažehne, a co jiného je pohled, ne-li dotek světla odraženého tělem, na něž se náš pohled upírá? Při pohledu na ně je mé vlastní tělo proniknuto tou nejlepší částí těla milovaného, částí nejvzdušnější, a ta skrze oční kanálky dorazí až do srdce. Zamilovat se na první pohled, to je jako srkat duchy rovnou ze srdce milované bytosti. Když velký Architekt přírody složil naše tělo, vložil do jeho nitra coby strážce duchy, aby hlásili každičký objev svému generálovi, neboli Představivosti, která je hlavou tělesné rodiny. A když na ni něco zapůsobí, dojde k tomu, k čemu dochází, když si při poslechu violy melodii přeneseme do paměti a slyšíme ji pak i ve spaní. Naše představivost si vyrobí její nápodobu a milenec se jí těší, pokud ji naopak neroztrhá na kusy, uvědomí-li si, že je to právě jenom nápodoba. Z toho vyplývá, proč ten, koho zaskočí pohled na osobu, která je hodná jeho lásky, změní barvu, zrudne nebo zbledne podle toho, jak rychle či pomalu vyslanci neboli niterní duchové vybíhají k oné

osobě a vracejí se zpátky k představivosti. Tito duchové však nepronikají do mozku, ale velkým konduktem se hrnou do srdce a tímtéž konduktem pak vitální duchové ze srdce odcházejí do mozku a tam se mění v duchy živočišné. Tímtéž konduktem představivost nakonec vyšle do srdce jednu část atomů, jichž nabyla od toho, co se nachází mimo tělo, a právě díky nim nakonec vitální duchové prudce vzkypí a naplní naše srdce vrchovatě, až praská, a někdy je dokonce zastaví.“

„Tvrdíte, pane, že láska se chová jako každé jiné tělesné hnutí, ne jinak než víno, když jde do květu v sudu, ale nevysvětlil jste nám, jak to, že láska, na rozdíl od ostatních hmotných jevů, je selektivní, že si vybírá. Proč vás láska činí otroky jedné a ne jiné bytosti?“

„Proto jsem také lásku přirovnal k principu, na němž je založen Sympatetický Prach. Atomy určitého tvaru přitahují sobě podobné. Kdybych nasypal Sympatetický Prach na zbraň, jež zranila Pilada, nevyléčil bych ránu Orestovu. Znamená to, že láska spojí pouze dvě bytosti, které jsou tak či onak jedné a téže přirozenosti, ducha ušlechtilého s ušlechtilým a ducha vulgárního se stejně vulgárním – vždyť se zamilovávají i křupani, nebo pastýřky, jak nás poučuje podivuhodný příběh pana ďUrfé. Láska vyjevuje dohodu mezi dvěma bytostmi, která existovala už od počátku Času, stejně jako Osud jednou provždy rozhodl, že Pýramos a Thisbé se spojí v jednom morušovníku.“

„A láska nešťastná?“

„Já si nemyslím, že by nešťastná láska opravdu existovala. Existují pouze lásky, které ještě docela nedozrály, kdy milovaná žena z nějakého důvodu nezachytila poselství, jež k ní vysílají oči zamilovaného muže. Zamilovaný muž však velice dobře ví, jaký soulad přírody mu byl vyjeven, a touto vírou sycen dokáže čekat třeba celý život. Ví, že k zjevení citu a k jejich vzájemnému spojení může dojít třeba po smrti, až atomy každého z obou těl, jež se v zemi rozkládají, odletí a v některém z nebes dojde k jejich spojení. A možná jako raněný, který sice neví, že někdo sype Prach na zbraň, jež ho zranila, ale těší se novému zdraví, spousta milujících srdcí se těší úlevě na duchu, aniž tuší, že za své blaho vděčí milovanému srdci, které se rovněž proměnilo v srdce milující a přimělo spřízněné atomy ke spojení.“

Musím přiznat, že tato velice složitá alegorie nebyla tak docela bez chyb. Aristotelský Stroj otce Emanuela by možná vůbec dokázal, že je chatrná. Tenkrát večer však byli všichni přesvědčeni o příbuznosti Prachu, jenž léčí ránu, a lásky, která rovněž léčí, ale ještě častěji zraňuje.

A díky tomu se po Sympatetickém Prachu a Sympatetičnosti lásky možná přes měsíc po Paříži povídalo. S jakými následky, to uvidíme zanedlouho.

A právě díky tomu se Lilia na Roberta po jeho proslovu znovu usmála. Byla to jakási poklona, a kdybychom chtěli přehánět, řekli bychom, že také výraz obdivu, jenže namluvit si, že nás někdo miluje, to je ta nejpřirozenější věc na světě. Roberto si ten úsměv vyložil jako přijetí dopisů, které jí poslal. Byl však příliš navyklý na muka nepřítomnosti, a tak spokojen se svým vítězstvím ze shromáždění odešel. Udělal chybu, a později uvidíme proč. Nyní se sice už na Lilii opovážil promluvit, jenže ona se k němu chovala pokaždé jinak. Někdy třeba šeptla: „Jak jsem to od vás před několika dny zaslechla“ a jindy zase zabručela: „Ale vždyť jste říkal něco docela jiného.“ A někdy mu taky na odchodu slíbila: „O tom si promluvíme, mějte trpělivost.“

Roberto nedokázal pochopit, zdali mu třeba z roztržitosti tu a tam nepřisoudí slova a skutky jiné osoby, nebo nejde-li o koketnost, jíž ho provokuje.

To, co na něho v budoucnosti čekalo, ho pak přimělo složit si těchto několika málo epizod do obrazu mnohem více a hlouběji zneklidňujícího.

17.
Longitudinum Optata Scientia

Bylo to večer – konečně nějaké datum, o které bychom se mohli opřít – 2. prosince roku 1642. Vycházeli z divadla, kde Roberto mlčky na veřejnosti sehrál svou milostnou roli. Lilia mu u vchodu pokradmu stiskla ruku a pošeptala mu: „Pane de la Grive, stal jste se bázlivým. To jste tenkrát večer nebyl. Takže zítra znova, na téže scéně."

Vyšel z divadla šílený zmatkem. Byl vyzván ke schůzce na místě, které nemohl znát, a vybídnut zopakovat něco, čeho se nikdy neopovážil. A splést si ho s někým jiným nemohla, vždyť ho oslovila jménem.

Ach, píše, že si tehdy v duchu říkal, bystřiny se dnes hrnou proti proudu, bílí oři šplhají po věžích pařížské Notre-Dame a žhavý oheň se usmívá v ledu! Ona mě pozvala! Vlastně ne, krev kape ze skály, had se páří s medvědicí, slunce zčernalo, má milovaná mi nabídla pohár, z něhož se nikdy nebudu moci napít, protože nevím, kde má dojít k hostině…

Krůček od štěstí běžel celý zoufalý domů, na jediné místo, o němž si mohl být jist, že tam nebude.

Slova Liliina se dají ovšem vyložit i způsobem méně záhadným, a sice tak, že mu prostě připomněla jeho přednášku o Sympatetickém Prachu a měla ho k tomu, aby v tomto počínání pokračoval právě v Arthénicině salonu, kde už jednou promluvil. Od té doby jej totiž vídala zamlklého a zbožňujícího a to vůbec neodpovídalo pevným pravidlům hry zvané svádění. Dnes bychom řekli, že ho měla k tomu, aby se držel svých světských povinností, asi jako by mu říkala, tenkrát večer jste stydlivý nebyl, pokračujte v tom na téže scéně a já tam na vás počkám. Nic jiného bychom od preciózky totiž ani čekat nemohli.

Jenže Roberto tomu rozuměl jinak, a to zhruba takto: „Před několika dny jste nebyl tak bázlivý jako teď, a dokonce jste mě…" (žárlivost Robertovi jednak zabránila větu doříci, a jednak jej přiměla její pokračování si představit). Takže zítra znovu, na téže scéně. Neboli na témž tajném místě."

Když už jednou jeho fantazie vykročila právě tou nejtrnitější cestou, je zcela přirozené, že jako první věc ho napadla záměna s někým jiným: někomu, kdo se vydával za něho, se od Lilie dostalo toho, zač on sám by dal život. A tak se znova ocitl na světě Ferrante a byly navázány všechny nitě spojující jej s minulostí. Ferrante, maligní alter ego, se vetřel i do jeho milostné záležitosti, bezohledně využíval jeho nepřítomnosti, zpoždění a předčasných odchodů, ve správný okamžik se objevil na scéně a místo Roberta si vybral odměnu za jeho řeč o Sympatetickém Prachu.

A jak se tak soužil, zaklepal někdo na dveře. Naděje, sen činorodých mužů? Vrhl se ke dveřím přesvědčen, že za nimi stojí ona a že ji uzří na prahu, byl to však naopak důstojník kardinálovy gardy se dvěma muži.

„Jste pan de la Grive, tuším," řekl mu. Pak se představil jako kapitán de Bar a dodal: „To, co jsem nucen udělat, mě velice mrzí, pane. Jste zatčen, a žádám vás, abyste mi odevzdal svůj meč. Budete-li mě následovat, aniž budete klást odpor, nasedneme jako dva dobří přátelé do kočáru, který čeká venku, a nebudete mít důvody k hanbě." Robertovi dal na srozuměnou, že důvody zatčení nezná, a vyslovil přání, aby šlo o nedorozumění. Roberto ho beze slova následoval a sám si přál totéž. Když dorazili k cíli cesty, předal jej s mnoha omluvami ospalému strážci. Roberto se ocitl v jedné z cel Bastilly.

Zůstal tam dvě noci, sužován zimou a navštěvován pouze krysami (vhodná příprava pro plavbu na *Amarilli*) a biřicem, který mu na každou otázku odpovídal tím, že tudy prošlo už tolik významných osobností, že se už dávno přestal ptát, jak se sem mohly dostat, a když už tu je sedm let tak velký pán, jakým je Bassompierre, pak Roberte si kvůli těm několika hodinám, co tu je, opravdu nemá nač stěžovat.

Dva dny ho nechali vychutnat, co by bylo, kdyby to s ním dopadlo špatně, a třetího večera se objevil de Bar, umožnil mu umýt se a oznámil mu, že bude předveden před kardinála. Roberto tak alespoň pochopil, že je státním vězněm.

K paláci dorazili pozdě večer a už podle ruchu u vrat se dalo předpokládat, že se uvnitř odehrává něco výjimečného. Schodiště bylo plné osob všech stavů, pobíhaly nahoru a dolů, páni a

církevní hodnostáři celí udýchaní vbíhali do předsálí, zdvořile si odkašlali, chrchel vyplivli na stěnu s freskami, nabrali bolestný výraz a vešli do dalšího sálu, z něhož zase naopak vybíhali sluhové a volali lokaje, kteří nebyli k nalezení, a přikazovali přítomným, aby tolik nehlučeli.

Do toho sálu odvedli i Roberta. Tam uviděl zezadu hřbety mužů, kteří dveřmi nakukovali do další místnosti a mlčky vystupovali na špičky, jako kdyby přihlíželi nějaké moc smutné podívané. De Bar se rozhlédl kolem, jako by někoho hledal, nakonec pokynul Robertovi, aby se postavil do kouta a čekal, a sám kamsi zmizel.

Stráž, která se zase jiným pánům snažila umožnit odchod ze sálu skrze shluk u dveří, a to s různými ohledy podle jejich postavení, zahlédla Roberta, jak tam stojí neoholený, v šatu, na kterém byl znát pobyt ve vězení, a hrubě se ho zeptala, co tu dělá. Roberto odpověděl, že ho čeká kardinál, a strážný odpověděl, že naneštěstí pro všechny kardinála očekává kdosi mnohem důležitější.

Nechal jej však tam, kde byl. Jelikož de Bar (teď už jediná přátelská tvář, která mu zbyla) se nevracel, Roberto se přesunul k ostatním, chvíli postával a chvíli se tlačil, až se nakonec dostal na práh posledního pokoje.

Na posteli, opřený o závěj polštářů, zahlédl a poznal stín muže, kterého se obávala celá Francie a jehož jen málo lidí mělo rádo. Velký Kardinál byl obklopen lékaři v černém, kteří byli podle všeho zaujati více řečmi, které spolu vedli, než jeho osobou, nějaký klerik mu občas otřel rty, na nichž se při každém slabounkém zakašlání pokaždé objevila narudlá pěna. Pod pokrývkami bylo možno tušit namáhavý dech opotřebovaného těla, z kamizoly trčela ruka a svírala krucifix. Klerik se zničehonic rozvzlykal. Richelieu ztěžka otočil hlavu, pokusil se o úsměv a zamumlal: „To jste si myslili, že jsem nesmrtelný?“

Zatímco Roberto se v duchu ptal, kdo ho to přivolal k loži umírajícího člověka, za jeho zády se zvedl hluk. Ozvalo se jméno faráře od svatého Eustacha, muži se rozestoupili a vešel kněz s pomazáním a s ním jeho doprovod.

Někdo se dotkl Robertova ramena. Byl to de Bar: „Pojďme,“ řekl mu. „Kardinál vás čeká.“ Roberto z toho sice nic nechápal,

šel však za ním. Prošli chodbou a vešli do dalšího sálu. De Bar mu znova naznačil, aby znova počkal, a znova zmizel.

Místnost byla rozlehlá, uprostřed stál velikánský glóbus, před rudým závěsem v koutě na drobné komodě stály hodiny. Nalevo od závěsu, pod velkým Richelieuovým portrétem vestoje Roberto nakonec zahlédl osobu v kardinálském šatu, která zády k němu také vestoje psala na pulpitu. Jen se maličko pootočila a pokynula, aby šel blíž. Jakmile však Roberto vykročil, hodnostář se okamžitě znovu sklonil nad pulpitem a levou ruku jako zástěnu přiložil k papíru, aby si z něj Roberto, třebaže se pořád držel v uctivé vzdálenosti, nic nemohl přečíst.

Pak se k němu přece jen obrátil docela, purpurový šat se na něm jinak zřásnil a několik vteřin, jak tam stál s pravicí položenou na pultíku a levici strojeně obrácenou dlaní nahoru na hrudi, se dokonce zdálo, že má v úmyslu napodobit velký portrét, který má za zády. Pak se posadil do křesla u hodin, koketně si přihladil kníry a bradku a zeptal se: „Pan de la Grive?“

Až do tohoto okamžiku byl pan de la Grive přesvědčen, že je to děsivý sen a že má před sebou téhož kardinála, který o několik metrů dál pohasíná, pak se mu v paměti vynořila o hodně mladší podoba, rysy ve tváři už nebyly tak ostré, na bledý aristokratický obličej na portrétu jako by se položil stín a někdo mu nakreslil výraznější zvlněné rty, a posléze i hlas s cizím přízvukem v něm vyvolal vzpomínku na kapitána, který před dvanácti lety klusem projížděl mezi proti sobě stojícími šiky u Casale.

Měl před sebou kardinála Mazarina a došlo mu, že tento muž pomalu, během agónie svého ochránce, přebírá jeho funkce, ostatně i důstojník ho označil prostě za „kardinála“, jako kdyby mimo něho tu už žádný jiný nebyl.

Už chtěl odpovědět na první otázku, vbrzku si však měl uvědomit, že kardinál se ptá jen zdánlivě a ve skutečnosti že naopak jen něco tvrdí, jako by předpokládal, že ten, koho má proti sobě, nemůže než přitakat.

„Roberto de la Grive,“ okamžitě také sám potvrdil, co už řekl, „z rodu pánů Pozzů, ze San Patrizia. Známe hrad, známe velice dobře i Monferrato. Úrodná zem, mohla by to být docela dobře Francie. Váš otec se u Casale poctivě bil a byl vůči nám

poctivější než ostatní vaši krajané.“ Používal plurálu, jako by už v té době sloužil francouzskému králi. „Bylo nám řečeno, že i vy jste se tehdy zachoval výborně. Nemyslíte tedy, že tím víc nám přijde otcovsky líto, že coby host tohoto království se jako host nechováte? Nevíte, že v tomto království zákony platí stejně pro poddané jako pro hosty? Jistě, jistě, nezapomínáme, že urozený člověk, pán, zůstává pánem, ať se dopustil jakéhokoli zločinu: dostane se vám téhož dobrodiní, jaké bylo poskytnuto Cinq-Marsovi, jehož památku si podle všeho neošklivíte tak, jak byste měl. Zemřete rovněž sekyrou a ne provazem.“ Roberto nemohl nebýt seznámen s něčím, o čem mluvila celá Paříž. Markýz Cinq-Mars se snažil přesvědčit krále, aby ze svých služeb propustil Richelieua, a Richelieu pak přesvědčil krále, že Cinq-Mars konspiruje proti království. V Lyonu se pak coby odsouzenec na popravišti choval tak, že to byla spíše vyzývavost než důstojnost; a kat pak zacházel s jeho hrdlem tak hanebně, že dav zacházel stejně hanebně s ním.

Ohromený Roberto naznačil, že by rád něco řekl, kardinál ho však pohybem ruky zadržel: „Ale no tak, San Patrizio,“ začal a Roberto si z toho vyvodil, že mu tímto jménem chtěl připomenout, že je cizinec, mluvil ostatně francouzsky a přitom mohl klidně použít rodné italštiny, „podlehl jste neřestem tohoto města a této země. Jak říkává Jeho Eminence pan kardinál, obvyklá lehkomyslnost má Francouze k tomu, aby si přáli změny, protože současný stav věcí je nudí. Někteří z těchto lehkomyslných urozených pánů, jejichž mysli král ještě více ulehčil tím, že je připravil o hlavu, vás svedli k podvratné činnosti. Váš případ by neměl pro žádný soud znamenat nějakou zvláštní nepříjemnost. Stavy, jejichž uchování nám musí co nejvíce ležet na srdci, by brzy upadly do zkázy, kdyby u zločinů, jež si kladou za cíl jejich převrat, požadovaly důkazy tak jasné, jaké se požadují v případech zločinů obvyklých. Předevčírem večer jste byl viděn se stoupenci Cinq-Marsovými, kteří znovu usilují o velezradu. Kdo vás s nimi viděl, je člověk důvěryhodný, protože se mezi vás vetřel z našeho pověření. To naprosto stačí,“ znuděně Roberta, který se chtěl ozvat, předešel, „nepřivedli jsme vás sem, abychom vyslechli vaše prohlášení, že jste nevinen, takže se uklidněte a bedlivě poslouchejte.“

Roberto se neuklidnil, došel však k několika závěrům. V okamžiku, kdy se Lilia dotkla jeho ruky, byl kdesi jinde viděn, jak kuje pikle proti státu. Mazarin o tom byl do té míry přesvědčen, že z pomyšlení se stala skutečnost. Všude se ostatně říkalo, že Richelieův hněv se ještě neztišil, a řada lidí se obávala, že budou vybráni jako další exemplární případy. Ať už zvolen byl či nebyl, Roberto byl v každém případě ztracen.

Teď mohl rozvažovat nad tím, že nejen předevčírem, ale často i jindy se na odchodu ze salonu Rambouillet pozdržel v hovoru s ostatními a že nebylo tudíž vyloučeno, že mezi nimi byl nějaký důvěrně známý Cinq-Marsův a že pokud ho Mazarin chce odstranit, ať už ho k tomu vede jakýkoliv důvod, stačí mu, aby si špatně vyložil kteroukoliv větu, kterou mu zvěd donesl… Robertovy úvahy se však pochopitelně ubíraly jiným směrem a potvrzovaly jeho obavy, Že někdo se zúčastnil jakési spiklenecké schůzky s jeho tváří a pod jeho jménem.

Což byl ovšem jen důvod navíc, aby se nepokoušel hájit. Za tohoto stavu věcí si nedokázal vysvětlit už jen jedno, a sice proč se kardinál, když už byl odsouzen, obtěžuje tím, že mu chce osobně sdělit, co ho čeká. Nebyl přece adresátem nějakého poselství, ale naopak grifem, hádankou, kterou by si měli ti, kdo ještě mají pochybnosti o tom, kterým směrem král vykročil, vyluštit. Mlčky čekal na vysvětlení.

„Hleďte, San Patrizio, kdybychom nebyli obdařeni církevním důstojenstvím, jímž nás sám papež na královo přání před rokem poctil, řekli bychom, že kroky vaší neobezřetnosti řídila sama Prozřetelnost. Už dlouho jste byl sledován a kladli jsme si otázku, jak bychom vás mohli požádat o službu, již vám žádná povinnost neukládá nám prokázat. Vzali jsme tudíž vaši předvčerejší chybu jako podivný dar nebes. Nyní byste měl být naším dlužníkem a naše postavení vůči vám – vaše raději ponecháme stranou – se mění.“

„Dlužníkem?“

„Za život, který bychom vám mohli darovat. Pochopitelně není v naší moci odpustit vám, můžeme se však za vás přimluvit. Řekněme, že byste mohl uniknout zákonnému trestu tak, že byste uprchl. Za rok a možná i po delší době se paměť svědků určitě zkalí, a aniž tím poskvrníte svou čest, budete moci odpřisáhnout,

že ten muž z předvčerejška jste nebyl vy, a mohlo by se také zjistit, že jste zrovna v tu dobu naopak někde jinde hrál vrhcáby s kapitánem de Barem. V tom případě – a všimněte si, že o ničem nerozhodujeme, ale pouze předpokládáme, mohlo by také dojít k opaku, doufáme však, že do věci vidíme správně – dostane se vám spravedlnosti a svobody bez jakýchkoli připomínek. Posaďte se, prosím," dodal. „Musím vám navrhnout jisté poslání."

Roberto se posadil. „Poslání?" zeptal se.

„Navíc choulostivé. Během něhož, s čímž se netajíme, se vám naskytne několik příležitostí přijít o život. Ale taková je dohoda: odejmeme vás jistotě kata a ponecháme vám řadu možností, abyste se, budete-li obezřetný, ve zdraví vrátil, jde asi o rok protivenství výměnou za život, který máte před sebou."

„Eminence," řekl Roberto, který hlavně viděl vytrácet se představu kata, „pokud tomu dobře rozumím, je zcela zbytečné, abych na svou čest nebo na kříž přísahal, že…"

„Nedostávalo by se nám křesťanského milosrdenství, kdybychom zcela a naprosto vyloučili, že vy jste bez viny a my obětí nedorozumění. Nedorozumění by však bylo v takovém souladu s našimi úmysly, že nevidíme důvodu, proč bychom je měli odhalit. Nechcete snad naznačit, že vám navrhujeme nepoctivý obchod? Abyste si neříkal, buď půjdu nevinný pod sekyru, nebo se přiznám a dám se nerad do jejich služeb…"

„Jsem opravdu dalek podobných neuctivých úmyslů, Eminence."

„Takže k věci. Jsou tu jakési možnosti rizika, nabízíme však zaručenou slávu. A také vám povíme, proč jsme si vyhlédli zrovna vás, ještě než jsme věděli, kdo jste a že se nacházíte v Paříži. Jak jistě víte, celá Paříž si povídá o tom, co se děje v různých salonech, a dlouho se všichni zabývali večerem, kdy jste zazářil před mnoha dámami. Celá Paříž, nečervenejte se. Velice brilantně jste tehdy hájil vynikající vlastnosti takzvaného Sympatetického Prachu, a to tak (říká se to v těch místech, viďte?), aby ironie tématu dodala vtip, paronomasie půvab, sentence okázalost, hyperbola bohatost jazyka, přirovnání pronikavost ducha…"

„Och, Eminence, povídal jsem jen o tom, o čem jsem se sám dozvěděl…"

„Obdivuji vaši skromnost, zdá se však, že jste prokázal slušnou znalost některých přírodních tajemství. A já potřebuji muže, který by tyto znalosti měl, nebyl Francouz a vetřel se, aniž by zkompromitoval korunu, na loď, která vyplouvá z Amsterodamu, aby odhalila nové tajemství, jež je právě čímsi spojeno s použitím zmíněného Prachu.“

Znovu předešel Robertovu námitku: „Neobávejte se, my sami Potřebujeme, abyste věděl, po čem pátráme, a mohl si správně vyložit i ta sebenepatrnější znamení. Chceme, abyste byl v té záležitosti co nejvzdělanější, protože máme dojem, že jste už nyní ochoten zalíbit se nám. Budete mít vskutku nadaného učitele, nenechte se mýlit jeho mládím.“ Natáhl ruku a zatáhl za šňůru. Nebylo nic slyšet, někde se však musil rozeznít zvonec nebo jiné zařízení – Roberto si to alespoň myslil, protože stihl žít ještě v době, kdy i velcí páni své sluhy volali co nejhlasitěji.

Za chvíli také velice úslužně vešel mladík. Nezdálo se, že by mu bylo víc než dvacet let.

„Buďte vítán, Colberte, to je osoba, o níž jsme s vámi dnes mluvili,“ promluvil na mladíka Mazarin, a pak se obrátil na Roberta. „Colbert se velice slibně zaučuje, jak zvládat státní správu, a přitom se už dlouho zabývá problémem, který velice leží na srdci panu kardinálovi Richelieuovi a tím pádem i mně. Už možná víte, San Patrizio, že ještě než Kardinál převzal kormidlo velké bitevní lodi, jejímž je Ludvík XIII. kapitánem, francouzské námořnictvo nic neznamenalo oproti námořnictvu našich nepřátel, ve válce stejně jak v míru. Nyní můžeme být hrdi na naše loděnice, na flotilu východní i západní, a jistě si vzpomenete, nebude to ani půl roku, s jakým úspěchem markýz z Brézé mohl před Barcelonou sešikovat čtyřiačtyřicet bitevních lodí, čtrnáct galér a už si nepamatuji, kolik jiných plavidel. Upevnili jsme své državy v Nové Francii, zajistili jsme si nadvládu nad Martinikem a Guadeloupem a nad mnoha ostrovy země Peru, jak říkává pan kardinál. Začali jsme zakládat obchodní společnosti, i když zatím ještě ne plně úspěšně. Ve Spojených provinciích, v Anglii, v Portugalsku a ve Španělsku neexistuje urozená rodina, jejíž příslušník, a to nejméně jeden, by se nesnažil zbohatnout na moři. Ve Francii tomu tak bohužel není. Důkazem toho je, že možná víme dost o světě Novém, ale

jen málo o tom Nejnovějším. Ukažte, Colberte, našemu příteli, jak je stále ještě pevninami nezaplněná opačná strana zeměkoule.“

Mladík otočil glóbem a Mazarin se sklíčeně usmál: „Běda, tato obrovská vodní plocha není prázdná proto, že se k ní příroda zachovala macešsky, ale protože my toho o její štědrosti málo víme. A to po objevení možnosti plout k Molukám západním směrem je ve hře právě tato rozloha, neprobádaná oblast mezi západním pobřežím amerického kontinentu a posledními výběžky na východě Asie. Mluvím o oceánu zvaném Tichý, jak jej nazvali Portugalci, v němž se zcela určitě prostírá jižní Terra Incognita, z níž je známo jen několik ostrovů a několik ne zcela jasných pobřeží, což ale na druhé straně stačí k tomu, abychom ji oprávněně považovali za zdroj bájných bohatství. Po těchto vodách se potlouká už dost dlouho příliš mnoho dobrodruhů, kteří nemluví jazykem, jímž mluvíme my. Zásluhou čehosi, co já nepovažuji za pouhý mladický vrtoch, se náš přítel Colbert těší z pomyšlení na větší přítomnost Francouzů na těchto mořích. Už jen proto, že podle našeho domnění vůbec prvým, kdo vkročil na Austrální Zemi, byl Francouz, pán z Gonnevillu, šestnáct let před plavbou Magalháesovou. Až na to, že tento udatný pán či církevní hodnostář, na čemž ostatně nezáleží, opomněl zaznamenat na mapě místo, u něhož přistál. Byl tento výtečný Francouz opravdu tak neopatrný? Kdepak, věc je v něčem jiném, v oněch dávných dobách totiž nikdo nevěděl, jak vyřešit jeden problém. A tento problém, a budete se divit, až se dozvíte, jaký, zůstává nerozřešený i pro nás.“

Odmlčel se a Robertovi došlo, že odmlka, jež nastala, je tu pouze kvůli němu, jelikož jak kardinál, tak Colbert, pokud neznají přímo řešení, pak alespoň vědí, o jaký problém jde. Řekl si, že by měl sehrát roli okouzleného posluchače, a zeptal se:

„Mohl bych vědět, o jaký problém jde?“

Mazarin se na Colberta spiklenecky zadíval a oznámil: „Jde o tajemství zeměpisných délek.“ Colbert na to důležitě přikývl.

„Tomu, kdo vyřeší problém zvaný *Punto Fijo*,“ pokračoval pak kardinál, „už před šedesáti lety Filip II. Španělský nabízel velkou odměnu a Filip III. později šest tisíc dukátů trvalé renty a dva tisíce doživotního důchodu a holandské generální stavy byly

ochotny poskytnout tři tisíce zlatých. Ani my jsme peněžními odměnami pro zdatné astronomy nijak nešetřili… Mimochodem, Colberte, co ten doktor Morin, už osm let ho necháváme čekat…“

„Eminence, vy sám přece říkáte, že ta měsíční paralaxe je prostě chiméra…“

„Jistě, jenže Morin, aby mohl svou velice pochybnou tezi hájit, musil si úspěšně prostudovat a popřít teze těch druhých. Poskytněme mu účast na tomto novém projektu, mohl by pánovi ze San Patrizia být k užitku. Ať se mu nabídne důchod, dobré sklony nic nepodpoří lépe než peníze. I kdyby jeho myšlenka obsahovala jen pouhé zrnko pravdy, získali bychom tím možnost lépe se o ní ujistit a současně bychom se vyhnuli tomu, aby si připadal opuštěný ve vlastní zemi a jen kvůli tomu třeba neodolal Holanďanům. Mám dojem, že právě Holandané, když Španělé zaváhali, začali vyjednávat s tím Galileera a my bychom neměli zůstat mimo…“

„Eminence,“ ozval se Colbert váhavě, „račte si vzpomenout, Galileo na začátku letošního roku zemřel…“

„Opravdu? Modleme se k Bohu, aby byl šťastnější na onom svět než byl na tomto.“

„I jeho řešení se dlouho zdálo konečné, ale není tomu tak…“

„Velice vhodně jste nás předběhl, Colberte. Předpokládejme, že ani Morinovo řešení nestojí za zlámanou grešli, ale co na tom, podporujeme ho stejně, jen ať kolem jeho nápadů začne diskuse, vyvolejme v Holanďanech zvědavost, zařiďme, aby na to skočili, a tím své protivníky uvedeme na falešnou stopu a oni po ní nějakou dobu půjdou. Tak či onak to nebudou zbůhdarma vyplýtvané peníze. Dost však o tom. Pokračujte, buďte tak hodný; budu se od vás učit společně se San Patriziem.“

„Všechno, co vím, jsem se dozvěděl od Vaší Eminence,“ odpověděl mu Colbert a zrudl, „vaše dobrotivost mi však dodává odvahu k tomu, abych začal.“ Pak už se zřejmě cítil na své půdě: zvedl hlavu, kterou měl doposud neustále sklopenou, a hbitě přikročil ke globusu: „Pánové, na oceánu – narazí-li se na pevninu, stejně se nikdy neví, která to je, pluje-li se k zemi známé, pak to trvá velice dlouho a kolem je neustále jen vodní plocha – mořeplavec nemá jinou možnost orientace než podle

hvězd. S pomocí nástrojů, které proslavily už starověké astronomy, se u některé hvězdy změří její výška nad horizontem, vypočítá se od zenitu, a známe-li její odklon, neboť právě vzdálenost od zenitu plus nebo minus odklon nám poskytne zeměpisnou délku, ví se okamžitě, na které rovnoběžce, neboli nakolik od známého bodu na sever či na jih, se loď nachází. Připadá rni to jasné.“

„Pochopilo by to i dítě,“ řekl Mazarin.

„Z toho by mělo vyplynout,“ pokračoval Colbert, „že podobně by se mělo dát zjistit, jak daleko je loď od téhož místa na východ a na západ, na jaké zeměpisné délce, neboli na kterém poledníku se nachází. Jak tvrdí Sacrobosco, poledník je kruh, procházející póly našeho světa a zenitem nad naší hlavou. A poledník se mu říká, protože ať si je člověk kdekoliv a v kteroukoliv roční dobu, je tam pro něho prostě poledne. Jenže běda, jakýkoliv prostředek, který by pro určení délky posloužil, se ukázal pokaždé k ničemu. Záhada přírody. Člověk věci neznalý by se mohl zeptat, a co na tom záleží? Bohužel hodně.“

Nabyl něco sebejistoty, otočil glóbus a prstem ukázal na Evropu: „Zhruba patnáct stupňů poledníku dělí Paříž od Prahy, něco přes dvacet Paříž od Kanárských ostrovů. Co byste řekli o veliteli pozemské armády, který by se domníval, že bojuje na Bílé hoře, jenže místo aby zabíjel protestanty, vraždil by sorbonské doktory na hoře svaté Jenovéfy?“

Mazarin se usmál a vztáhl ruce před sebe, jako by si přál, aby k podobným věcem docházelo pouze na tom správném poledníku.

„Drama,“ pokračoval Colbert, „je však v tom, že právě k takovým nepřesnostem a omylům dochází při používání nástrojů, s nimiž stále ještě zeměpisné délky určujeme. Stále se může stát to, co se stalo před necelým stoletím Španělu Mendaňovi, když objevil Šalomounovy ostrovy, zemi nebesy požehnanou pro plody své půdy a zlato v ní. Mendaňa určil postavení pevniny, kterou objevil, a vrátil se do vlasti, aby tam svůj objev oznámil. Během necelých dvaceti let mu čtyřikrát dali loď, aby tam s konečnou platností nastolil vládu jejich nadmíru křesťanských královských majestátů, jak si tam říkají, jenže co se nestalo? Mendaňa tu zemi už prostě nenašel. Holanďané nesložili ruce do

klína a na počátku tohoto století založili Indickou společnost a v Asii pak město Batavia, coby základnu pro výpravy na východ. Dorazili až k Novému Holandsku; zemi ležící pravděpodobně východně od Šalomounových ostrovů objevili mezitím angličtí piráti, jimž svatojakubský dvůr za to neváhal udělit jednu ze čtyř čtvrtin šlechtického původu. Jenže po Šalomounových ostrovech jako když se země slehne a je nasnadě, že mnozí jsou už ochotni považovat je za pouhou smyšlenku. Ať už však smyšlenkou jsou či nejsou, Mendaña na nich prostě byl, jejich šířku určil správně, ale zato zeměpisnou délku zcela nesprávně. A i kdyby ji býval s boží pomocí stanovil podle pravdy, jak měli další mořeplavci (a s nimi při své druhé plavbě i on sám) tuto délku hledat a najít, když vlastně sami dost dobře nevěděli, na jaké se sami právě nacházejí? Víme-li, kde je Paříž, a přitom nevíme, zdali jsme zrovna ve Španělsku či mezi Peršany, pak jak sám, pane, můžete nahlédnout, se pohybujeme jako slepci, které vedou jiní slepci.“

„Opravdu,“ opovážil se pronést Roberto, „jen stěží mohu uvěřit, že při tom všem, co jsem slyšel o tom, jak v našem století pokročilo poznání, stále ještě tak málo víme.“

„Nebudu vám zde vypočítávat metody, jež byly navrženy, pane, od způsobu vycházejícího z měsíčního zatmění až po způsob, jenž vyhodnocuje variace magnetické střelky, s nímž se ještě nedávno potýkal náš Le Tellier, nemluvě o metodě lochu, u níž se nám tolik úspěchem zaručoval náš Champlain… Všechny se však ukázaly coby zcela nedostatečné a takovými zůstanou, dokud Francie nebude mít svou observatoř, kde by si řadu domněnek mohla prověřit. Jeden zcela bezpečný způsob by tu k maní byl: mít na palubě hodiny, které by se držely času poledníku pařížského, a na moři pak z rozdílu mezi časem místním a pařížským vypočítat rozdíl v zeměpisné délce. Zde máte glóbus, na němž žijeme, a jak sám můžete vidět, starověká moudrost jej rozdělila do tří set šedesáti stupňů délky s tím, že se obvykle začíná počítat od poledníku, který prochází ostrovem Ferro na ostrovech Kanárských. Slunce při svém běhu po obloze (a vůbec v tomto případě nezáleží na tom, zdali se otáčí Slunce nebo, jak se tomu chce dnes, Země) urazí za hodinu patnáct stupňů zeměpisné délky, a je-li v Paříži, jako je tomu právě teď, půlnoc, pak na sto osmdesáti stupních poledníku od Paříže je

poledne. Pokud tedy bezpečně víte, že v Paříži hodiny ukazují právě dejme tomu poledne, znamená to, že v místě, kde se nacházíte, je šest hodin po poledni. Vypočtete si rozdíl v hodinách, každou hodinu berete jako patnáct stupňů a víte, že jste devadesát stupňů od Paříže, neboli zhruba zde," řekl, otočil glóbem a ukázal na nějaké místo na americkém kontinentu. „Není tedy nesnadné určit hodinu na místě, kde dochází k měření, zato je ale velice těžké mít na palubě hodiny, které by ukazovaly správný čas po měsících plavby, kdy lodí otřásají větry tak, že by to uvedlo v omyl i ty nejdůmyslnější moderní přístroje, nemluvě o hodinách na písek či na vodu, které, mají-li správně fungovat, musí stát na nehybné podložce."

Kardinál vpadl Colbertovi do řečí: „Nedomníváme se, že by pan San Patrizio měl prozatím vědět víc. Zařídíte, aby se mu dalších objasnění dostalo cestou do Amsterodamu. Pak už my nebudeme poučovat jeho, ale, jak pevně doufáme, on nás. Neboť, milý pane ze San Patrizia, Kardinál, jehož zrak viděl, stále ještě vidí a doufejme, že ještě dlouho vidět bude mnohem dále než zrak náš, už před časem vytvořil síť spolehlivých informátorů. Ti odcestovali do cizích zemí, žili v přístavech a vyptávali se kapitánů, kteří se k plavbě chystali, nebo se z ní zrovna vrátili, a vyzvídali na nich, co jiné vlády činí, aby se dozvěděly to, co my nevíme, neboť – a to mi připadá naprosto zřejmé – stát, který by odhalil tajemství zeměpisných délek a zabránil jeho vyzrazení, by získal oproti ostatním obrovskou výhodu. Nyní," řekl Mazarin a znovu se odmlčel, chvíli si hladil kníry a pak sepjal ruce, jako by se chtěl soustředit a současně poprosit nebesa o přispění, „nyní jsme se dozvěděli, že nějaký anglický lékař, doktor Byrd, vymyslil nový zázračný prostředek, jak určit poledník.

Je založený na použití Sympatetického Prachu. Jak, milý San Patrizio, na to se mě neptejte, já sám znám sotva název této čertoviny. Víme se vší určitostí, že jde právě o tento Prach, nevíme však ani zbla o tom, jaké metody hodlá Byrd použít, a náš informátor se samozřejmě v černé magii nevyzná. Zcela jisté však je, že anglická admiralita mu umožnila vystrojit loď, která by se měla vydat na Tichý oceán. Ta záležitost má takový dosah, že Angličané pro jistotu předstírají, že ta loď není jejich. Patří nějakému Holanďanovi, a ten zase předstírá, že je praštěný a že

chce plout ve stopách svých dvou krajanů, kteří někdy před pětadvaceti lety objevili cestu mezi Atlantickým a Pacifickým oceánem mimo Magalháesovu úžinu. Jelikož však náklady na toto dobrodružství by mohly vzbudit podezření, že má zajímavé podpůrce, náš Holanďan oficiálně nakládá na loď zboží a hledá cestující, jako by mu šlo o úhradu nákladů. Jakoby náhodou mezi nimi budou také doktor Byrd a jeho tři asistenti, kteří se vydávají za sběratele exotické flóry. Ve skutečnosti právě oni budou celou výpravu řídit. A mezi cestujícími budete i vy, San Patrizio. O všechno se postará náš agent v Amsterodamu. Budete tam jako savojský šlechtic, který je v mnoha zemích považován za nevítanou osobu a považuje tudíž za moudré zmizet na dlouhou dobu někde na moři. Jak sám vidíte, nebudete musit ani moc lhát. Budete člověk velice chatrného zdraví – a že opravdu máte trápení s očima, jak nám bylo sděleno, to jenom přidá našemu plánu na dokonalosti. Budete veškerý svůj čas pokud možno trávit v uzavřených prostorách, s obklady na tváři a dělat ze sebe člověka, který si nevidí na špičku nosu. Při svém zdánlivě bezcílném potloukání po lodi však budete mít otevřené oči a nastražené uši. Víme, že rozumíte anglicky, budete však předstírat, že tomu tak není, aby naši nepřátelé před vámi mluvili zcela otevřeně. Pokud někdo na palubě bude znát italštinu nebo francouzštinu, klaďte dotyčnému otázky a zapamatujte si, co vám poví. Nepohrdejte stykem s osobami tuctovými, které si z nějakých důvodů před vámi budou chtít ulevit a poví i to, co nevědí. Pokud je obdarujete, pak peníz musí vypadat jako dar, a ne jako odměna, to znamená, že musí být malý, aby nepojali podezření. Nebudete se nikdy vyptávat přímo a nač jste se ptal jednou, na to se zeptáte druhý den jinými slovy, aby si dotyčný, pokud lhal, mohl protiřečit. Nejdůležitější osoby často zapomenou na výmysly, které pověděly, a na druhý den si vymyslí něco zcela opačného. Lháře ostatně poznáte i jinak: směje-li se, dělají se mu důlky na tváři a má nakrátko ostříhané nehty. Stejně tak se vystříhejte mužů malé postavy, ti mluví nepravdu, aby si dodali na důležitosti, vaše povídání s nimi ať je tak či onak krátké a nebuďte při něm dojem, že jste z něj vytěžil nějaké uspokojení. Osoba, se kterou musíte mluvit opravdu, to je především doktor Byrd a bude se zdát přirozené, že se tak

chováte pouze vůči tomu, kdo je vám vzděláním roven. Byrd je muž vzdělaný, bude mluvit francouzsky, možná italsky, určitě latinsky. Jste člověk nemocný a požádáte jej o radu a útěchu. Nebudete si počínat jako ti, kdož sní něco ostružin nebo červeného jílu a pak předstírají, že plivají krev, necháte si však po večeři změřit tep, v tu dobu podle všeho má každý z nás horečku, a oznámíte mu, že jste zase v noci oka nezamhouřil, čímž mimo jiné také zdůvodníte případ, kdy by vás někdo v tu dobu potkal čilého někde na lodi, k čemuž, budou-li svá ověřování provádět pomocí hvězd, nezbytně dojde. Dotyčný Byrd musí tou záležitostí, jako ostatně vědci bývají, být přímo posedlý, vymyslete si nějaké vrtochy, které si nemůžete vyhnat z hlavy, a povídejte mu o nich, jako byste se mu svěřoval s tajemstvím, určitě vám začne oplácet důvěrnostmi týkajícími se vrtochu, který si z hlavy nedokáže vypudit on, a to bude právě jeho tajemství. Dávejte najevo zájem, předstírejte však, že z toho nechápete vůbec nic, nebo jen málo, aby vám to podruhé pověděl lépe a důkladněji. Opakujte po něm to, co vám už jednou řekl, jako byste se domníval, že jste to už pochopil, a dopouštějte se přitom chyb, aby jej marnivost přinutila opravit vás a důkladně a popořádku vám to, o čem měl naopak mlčet jako hrob, znova povědět. Nikdy nic netvrďte, činěte pouze narážky, ty ohmatávají duši a nahlížejí do srdce. Měl byste v něm vzbudit důvěru ke své osobě, smějte se s ním, bude-li se smát; je-li to člověk žlučovitý, budte takový rovněž, obdivujte se neustále jeho znalostem. Je-li to prchlivec a bude vás urážet, pak urážky snášejte, neboť vám bude jasné, že jste ho začal za ně trestat, ještě než k nim přikročil. Dny na moři jsou dlouhé a noci nekonečné a Angličana nic tak neutěší z nudy jako velký počet džbánků pšeničného piva, kterého holandské lodi mají vždycky v podpalubí zásobu. Budete předstírat, že bez tohoto nápoje nemůžete žít, a budete svého nového přítele vybízet a mít k tomu, aby jich vypil víc než vy. Mohlo by se však stát, že nakonec pojme nějaké podezření a nechá prohledat vaši kajutu, proto si žádné výsledky svého pozorování nebudete zaznamenávat, naopak, pište si deník a v něm si naříkejte na krutý osud a stěžujte si na Marii Pannu nebo na všechny svaté, nebo si můžete zoufat, že už nikdy neuvidíte svou milovanou. V tom deníku se rovněž objeví poznámky o

vynikajících kvalitách doktora Byrda, budete ho vynášet jako jediného přítele, kterého na lodi máte. Nebudete v něm uvádět Byrdovy výroky týkající se toho, oč nám jde, ale pouze moudrosti, jaké, na tom nesejde: mohou být jinaké a pošetilé, jestliže je však vyřkl, pak je za takové nepovažoval, a bude vám vděčný za to, že jste je uchoval v paměti. Zkrátka, nejsem tu proto, abych vám předložil brevíř dokonalého tajného agenta, to nejsou věci, v nichž se vyzná církevní osoba. Svěřte se vlastním nápadům, budte důsledně obezřetný a obezřetně důsledný, počínejte si tak, aby bystrost vašeho zraku byla v obráceném poměru k vaší pověsti a úměrná vaší pohotovosti."

Mazarin vstal, aby dal svému hostu najevo, že rozhovor je u konce, a stál nad ním o něco dřív, než se rovněž postaví na nohy. „Jděte s Colbertem. Dá vám příkazy a svěří vás osobám, jež vás dopraví do Amsterodamu, kde se nalodíte. Přeji vám, aby vás potkávalo jen a jen štěstí."

Byli už oba na odchodu, když je kardinál zavolal zpátky: „Ach, málem bych býval, San Patrizio, zapomněl. Určitě vám došlo, že dokud se nenalodíte, budete krok za krokem sledován, jistě se však v duchu ptáte, jak to, že se neobáváme, že při první zastávce se nám pokusíte jednou provždy zmizet. Neobáváme se toho, protože by se vám to nevyplatilo. Sem byste se vrátit nemohl, měl byste tu jednou provždy zakázaný pobyt, mohl byste se sice ukrýt v některé z těch zemí, kam poplujete, nepřestala by vás však pronásledovat obava, že vás naši agenti objeví. V obou případech byste se musil vzdát svého jména a titulu. Pochopitelně by nás ani ve snu nenapadlo, že by se muž vašich kvalit mohl zaprodat Angličanům. Co byste jim ostatně pověděl? Že jste náš zvěd, to je tajemství, které byste musil odhalit, abyste je mohl prodat, a jednou odhalené ztrácí cenu, stojí nanejvýš za bodnutí dýkou. Naopak, vrátíte-li se třeba i se skrovnými výsledky, dobudete si nároků na naši uznalost. Nedobře bychom si počínali, kdybychom se ve zlém rozloučili s mužem, který se dokázal zhostit tak nesnadného poslání. Zbytek už záleží jen na vás. Jakmile si jednou získáte vděčnost mocných, musíte si ji žárlivě hájit a živit ji rozličnými službami, aby nevyvětrala: vy sám si pak rozhodnete, je-li vaše loajálnost vůči Francii tak velká, že

byste svou budoucnost mohl věnovat jejímu králi. Prý se to už stalo i jiným. Narodili se jinde a našli své štěstí v Paříži.“

Kardinál se Robertovi předvedl coby vzor loajálnosti, jež došla kýžené odměny. Kardinál mu umožnil zahlédnout dobrodružství, neznámé obzory a vlil mu do žil životní moudrost, v jejímž poznání mu doposud možná bránily ohledy na ostatní. Bylo možná v pořádku přijmout nabídku osudu, která ho vzdalovala jeho mukám. Co se týkalo nabídky, učiněné mu před třemi dny, všechno se mu rázem vyjasnilo, sotva se kardinál pustil do řeči. Zúčastnil-li se ten Druhý spiknutí a všichni se domnívali, že to je Roberto, pak se ten Druhý určitě stal spiklencem jen proto, aby Paní vložil na rty větu, která by Roberta sužovala radostí a coby člověka do ní zamilovaného také Žárlivostí. Mezi ním a skutečností však stálo příliš mnoho těch Druhých. Takže udělá nejlíp, když si zvolí samotu na moři, kde se bude noci milované ženy zmocnit jediným možným způsobem, který je mu umožněn. Dokonalost lásky ostatně netkví v tom, být milován, ale být Milencem.

Poklekl najedno koleno a řekl: „Eminence, jsem váš tělem i duší.“ Tak bych já aspoň chtěl, aby tomu bylo, nepřipadá mi totiž nejvhodnější vybavit ho glejtem, v němž by stálo: *„C’est par mon ordre et pour le bien de 1’état que le porteur du présent a fait ce qu’il a fait.*“

18.
Věci podivné a neslýchané

Pokud *Daphne*, stejně tak jako *Amarilli*, vyplula na moře, aby hledala *punto fijo*, pak Vetřelec představoval nebezpečí. Roberto teď už věděl o utajené válce mezi evropskými státy, v níž šlo o to, kdo se zmocní dotyčného tajemství. Musil se na něj velice dobře přichystat a vyzbrojit se lstivostí. Vetřelec zjevně přistupoval k činu na počátku noci a přestal se skrývat, když Roberto během dne sice bděl, ale zůstával v kabině. Měl by tudíž narušit jeho plány tím, že v něm vzbudí dojem, že spí ve dne a bdí v noci? Asi ne, spíše by mu měl vůbec znemožnit, aby nějak předvídal jeho úmysly a vyznal se v nich, aby uvěřil, že spí, když naopak bděl, a spát, když si myslí, že je vzhůru.

Měl by se pokusit představit si, co si asi Vetřelec myslí, že si myslí on, nebo co si myslí o tom, co by si on mohl myslit o tom, co si myslí Vetřelec… Až do této chvíle byl Vetřelec stínem Robertovým, a teď by se měl Roberto stát stínem Vetřelcovým, naučit se kráčet ve stopách někoho, kdo kráčí ve stopách jeho. Nemohlo by se však nakonec stát, že by to číhání jednoho na druhého pokračovalo třeba do soudného dne, jeden by vybíhal po schodech nahoru, zatímco ten druhý by po protějších sbíhal dolů, jeden byl v podpalubí a druhý ostražitě čekal na palubě, ten druhý by se běžel ukrýt dolů, zatímco první by se dejme tomu šplhal nahoru po lodním boku?

Rozumný člověk by se okamžitě rozhodl prohledat zbytek lodi, nezapomínejme však, že Roberto už moc rozumu neměl. Podlehl znovu kořalce a namlouval si, že to dělá kvůli tomu, aby nabyl ztracených sil. Muže, pro něhož i láska vždycky znamenala čekání, nemohl takový *nepenthes* přimět k nějakému rozhodnutí. Postupoval zpomaleně, a přitom se považoval za blesk. Domníval se, že učinil skok, a zatím se plazil po čtyřech. Navíc se dosud neodvažoval vyjít ven ve dne a připadal si silný jen v noci. V noci však také pil a choval se jako zahálčivý lenoch. Což bylo právě to, co po něm jeho nepřítel chtěl, říkal si pak ráno. A na kuráž se napil.

Buď jak buď, pátého dne k večeru se rozhodl vejít do té části podpalubí, kam zatím ještě nevkročil. Nacházela se pod prostorami, kde byly uloženy zásoby. Všiml si, že na *Daphne* se prostoru využívalo opravdu do mrtě, mezi druhou palubou a lodním dnem byla z prken vybudována jakási lešení a podlahy, takže tu vznikly komůrky pospojované rozviklanými schůdky. Vešel do skladu a zakopával tam o různá lana, nasáklá ještě mořskou vodou. Sešel ještě hlouběji a ocitl se v části zvané *secunda carina*, plné různých beden a ranců.

Našel tam další potravu a další soudky s pitnou vodou. Mělo ho to potěšit a také ho to potěšilo, ale jen proto, že díky tomu lov na Vetřelce mohl protahovat do nekonečna a doprovázet jej rozkoší z odkladu. Což je rozkoš, jakou přináší obvykle strach.

Za soudky s vodou našel čtyři další s kořalkou. Vrátil se nahoru a zkontroloval ty, co tam byly. Ve všech byla voda, což znamenalo, že soudek, v němž předchozího dne našel kořalku, někdo zezdola přenesl nahoru, aby ho uvedl v pokušení.

Místo aby se zděsil pasti, vrátil se dolů, vynesl nahoru další soudek s kořalkou a znova si lokl.

Pak sešel dolů, umíme si představit, v jakém asi stavu, a zastavil se teprve, když ucítil pach melounových semen, která se sesypala na dno lodě. Víc dolů už to nešlo.

Musil tudíž zpátky, směrem k zádi, světla však vůčihledě ubývalo, a když o něco zakopl, uvědomil si, že se ocitl mezi zátěží, na místě, kde si na *Amarilli* doktor Byrd nechal vystavět příbytek pro psa.

A právě tam, mezi kalužemi vody a zbytky potravin, které zde byly nakupeny, zahlédl stopu po lidské noze.

O existenci vetřelce na palubě byl už tak pevně přesvědčen, že nález stopy ho uspokojil především proto, že to pro něho byl důkaz, že není opilý. Takovéto důkazy opilci hledají především a neustále. Věc byla ovšem sama o sobě zřejmá a nepopiratelná, pokud se o tom v šeru a při skomírajícím světle lucerny dalo vůbec mluvit. Jak už si byl jist tím, že Vetřelec na lodi je, vůbec ho nenapadlo, že tu mohl stopu klidně zanechat on sám, jak tudy několikrát prošel. Vyšel nahoru odhodlán pustit se do boje.

Slunko zapadalo. Po pěti dnech ze samých nocí, úsvitů a jiter to bylo poprvé, co viděl západ slunce. Několik černých mraků

málem v řadě se drželo vzdálenějšího ostrova. Hromadily se u vrcholu hory a odtamtud se jako šípy hnaly kamsi k jihu. Pobřeží bylo temné a zrcadlilo se na hladině, která měla barvu světlého inkoustu. Zbytek oblohy měl odstín matného, povadlého heřmánkového květu, jako kdyby slunko kdesi vzadu neslavilo své obětování, ale spíše pomalu upadalo do dřímot a žádalo po nebi a po moři, aby jeho dřímoty šeptem doprovázely.

Robertovi se naopak vrátil bojovný duch. Řekl si, že nepřítele zmate. Šel do místnůstky s hodinami a přenesl jich, kolik jen mohl, na palubu, a tam je postavil jako figurky na kulečníku, jedny u hlavní plachty, troje na zádi, jedny u kladky, další rozestavil kolem zadního stožáru a jedny dal ke každému vchodu do podpalubí, aby o ně zakopl každý, kdo by tudy chtěl potmě projít.

Mechanické hodiny pak natáhl (a neuvědomil si, že nepřítele, kterého chtěl zaskočit, na ně tím vlastně upozorňuje) a přesýpací hodiny obrátil vzhůru nohama. Spokojeně si pak měřil palubu posetou přístroji Času, pyšný na jejich tikání a přesvědčen, že nepřítele vyděsí a znesnadní mu pohyb.

Sotva tyto nevinné pasti nastražil, sám se stal jejich první obětí. Jak se na poklidnou mořskou hladinu snášela noc, chodil od jednoho kovového komára ke druhému a naslouchal bzukotu neživé esence, prohlížel si ty kapky věčnosti, jak hynou tím, že odkapávají, plašil ten houf bezústých a žravých molů (tak to opravdu napsal), ozubená kola, která mu trhají den na cáry okamžiků a odnášejí kamsi život za doprovodu hudby, jež znamená smrt.

Vzpomněl si na otce Emanuela a jeho větu, „byla by to rozkošná Podívaná, kdyby skrze Křišťálovou hruď bylo vidět Srdce jak v Orloji.“ Ve světle hvězd sledoval pomalý růženec pískových zrnek odříkávany přesýpacími hodinami a filosofoval o těchto otepích okamžiků, o těchto následných anatomiích času, o těchto puklinách, z nichž nitkou odtéká čas.

Z rytmu ubíhajícího času však vytěžil pouze předtuchu vlastní smrti, k níž pohyb po pohybu byl blíž a blíž, tiskl krátkozraké oko co nejblíže k té hádance ze samých úprků, aby ji konečně rozluštil, rozechvělými metaforami proměňoval vodní přístroj v tekutý katafalk a nakonec se jal proklínat všechny ty užvaněné

astrology, kteří mu uměli pouze předem ohlásit čas, který už uplynul.

A bůhví co ještě by napsal, kdyby nepocítil potřebu opustit své básnické kousky a divy, jako předtím opustil své divy a kousky chronometrické, a to vůbec ne z vlastní vůle, ale proto, že měl v žilách víc kořalky než krve a dopustil, aby se tikání proměnilo v kašlavou ukolébavku.

Šestého dne ráno, jak jej probudily poslední dodýchávající mechanismy, mezi hodinami, z nichž ani jedny nezůstaly na svém místě, zahlédl dva malé jeřáby (byli to ale opravdu jeřábi?), jak si tam hrabou a neklidně cosi zobají. Převrátili a rozbili jedny přesýpací hodiny. Zrovna ty nejkrásnější.

Vetřelec se vůbec nevyděsil (a proč taky, když moc dobře věděl, koho má na palubě?) a nesmyslný šprým oplatil šprýmem stejně nesmyslným, pustil z podpalubí dva ptáky. Aby nadělal nepořádek na *mé* lodi, naříkal si Roberto, aby dokázal, že je mocnější než já…

Jenže proč právě jeřáby, ptal se v duchu, jak už byl naučený vidět v každé události znamení a v každém znamení událost. Co to má znamenat? Pokoušel se vzpomenout si, čeho je jeřáb symbolem, něco si snad z Picinelliho nebo z Valeriana zapamatoval, odpověď však nenacházel. My nyní víme zcela bezpečně, že v tom Serailu údivů nebyl žádný cíl, natožpak úmysl. Vetřelec na tom byl s hlavou zhruba asi jako Roberto, to ovšem Roberto nemohl vědět, a tak se snažil přečíst něco, co bylo jen jakýsi pohněvaný klikyhák.

Dostanu tě, dostanu tě, proklatče, dal se nakonec do křiku. A jak se ještě docela neprobral ze spánku, chopil se meče a vyrazil k podpalubí, zřítil se hlavou dolů po schůdcích a skončil kdesi, kde ještě nikdy nebyl, mezi otýpkami chrastí a kupami čerstvě useknutých kmínků. Do těch při pádu narazil a spolu s nimi se kutálel, dokud se neocitl tváří na mříži a do chřípí mu znova nevnikl nečistý pach ze dna lodi. A rázem měl těsně před očima lezoucí štíry.

Je docela pravděpodobné, že s dřívím se dostal na loď i nějaký hmyz, a těžko říci, byli-li to opravdu štíři, Roberto je však jako štíry viděl, pochopitelně je tam nasadil Vetřelec, aby ho

uštknuli. Aby nebezpečí unikl, začal se po schůdcích honem šplhat nahoru, čím víc se však snažil, tím hůř mu to šlo, ztrácel rovnováhu a musil se schůdků přidržet. Nahoře zjistil, že má řeznou ránu na paži.

Určitě se poranil sám svým mečem. Ale místo aby si zranění ošetřil, vrátí se do kůlničky, hledá v dříví chvatně svou zbraň, která je opravdu od krve, odnese ji na palubu a tam čepel polije kořalkou. Když nepocítí žádnou úlevu, odvrhne jedním rázem všechny zásady své vědy a nalije si kořalku na paži. Příliš důvěrně pak vzývá, několik svatých, vyběhne ven, kde se schyluje k velkému lijáku, před nímž oba jeřábi z lodi uletí. Liják ho zchladl, začne si dělat starosti o hodiny, běhá o překot sem a tam a ukrývá je, zraní se o mříž, do které strčí nohu, vrátí se na palubu a poskakuje po jedné jako jeřáb, svlékne se donaha a jediným výsledkem té řady nesmyslných činů je to, že se pustí do psaní, déšť venku houstne, pak poleví, na pár hodin se vrátí slunko, a konečně nastane noc.

A zaplaťpámbu, že píše, tak jsme aspoň s to pochopit, co se mu vlastně stalo a co během své plavby na *Amarilli* objevil.

19.
Mořeplavba znova a lépe vyložená

Amarilli vyplula z Holandska a nakrátko zakotvila v Londýně. Zde na ni cosi potají naložili, námořníci udělali řetěz mezi palubou a lodním dnem, Roberto však nedokázal zjistit, co to bylo. Pak vypluli k jihozápadu.

Roberto pobaveně popisuje společnost, kterou na lodi našel. Kapitán si podle všeho cestující velice pečlivě vybíral a dbal především na to, aby byli těkavé mysli a co možná podivínští, chtěl je na palubě mít jen coby záminku k plavbě a vůbec by mu nevadilo, kdyby o ně cestou přišel. Dělili se do tří šiků, a sice na ty, kteří si myslili, že loď popluje k západu (jako manželský pár z Galicie, co chtěl za synem do Brazílie, a pak jeden stařičký Žid, který učinil slib, že vykoná pouť do Jeruzaléma co nejdelší cestou), dále na ty, co zatím ještě neměli jasnou představu o rozloze zeměkoule (jako několik ztřeštěnců, co si chtěli hledat štěstí na Molukách, kam by ovšem snáz dorazili východní cestou), a konečně ostatní, co byli prostě nakrásně podvedeni, jako například skupina kacířů z piemontských horských údolí, kteří měli v úmyslu připojit se k anglickým puritánům na severních březích Nového světa, a netušili, že loď naopak zamíří rovnou k jihu, s první zastávkou v Recife. Že byli podvedeni, to si uvědomili, když loď do této kolonie – tehdy v rukou Holanďanů – dorazila, nakonec však souhlasili s tím, že zůstanou v tomto protestantském přístavu, báli se totiž, že mezi Portugalci by na tom byli mnohem hůř. V Recife se nalodil nějaký maltézský rytíř s tváří piráta, který si předsevzal, že najde ostrov, o němž se dozvěděl od nějakého Benátčana, věděl sice, že se jmenuje Escondida, neznal však jeho polohu a na *Amarilli* o něm nikdo neslyšel. Kapitán si zkrátka vybral pasažéry, jaké člověk aby pohledal.

Nedělali si ani starosti s tím, aby se tomu houfu lidí vměstnaných do podpalubí alespoň trochu slušně vedlo. Dokud loď brázdila Atlantický oceán, jídlo nescházelo a další zásoby naložili na amerických březích. Avšak po plavbě pod

dlouhatánskými roztřepenými mraky a blankytnou oblohou za Fretum Magellanicum snad všichni, až na osoby vysoce postavené, nejméně dva měsíce pili vodu, ze které jankovatěli, a hryzali suchary, které páchly jako krysí chcánky. A několik mužů posádky a hodně cestujících zahynulo na kurděje.

Aby si loď doplnila zásoby, plula k západu kolem břehů Chile a přistála pak u opuštěného ostrova, který podle lodních map nesl jméno Más Afuera. Zůstali tam tři dny. Klima bylo zářivé a vegetace bujná, maltézský rytíř dokonce řekl, že ztroskotat u tohoto ostrova a šťastně na něm žít a nepřát si návrat do vlasti by považoval za příznivý obrat osudu, a snažil se ze všech sil namluvit si, že to je Escondida. Ať to ale Escondida byla nebo nebyla, říkal si Roberto na *Daphne*, být teď na ní, nebyl bych tady a nemusil se obávat Vetřelce jen proto, že jsem dole zahlédl stopu po něčí noze.

Pak podle kapitánova tvrzení se objevily větry vanoucí v opačném směru, než bylo třeba, a loď oproti všem rozumným předpokladům zamířila k severu. Roberto si nějakých protivných větrů vůbec nevšiml, naopak, ve chvíli, kdy došlo k rozhodnutí změnit směr, plula loď s větrem v plachtách jako o závod, a aby jej mohla změnit, musila se naklonit na bok. Doktor Byrd a jeho muži podle všeho pro konání svých experimentů potřebovali plout neustále po jednom poledníku. Nakonec dorazili na ostrovy Galapágos, kde se bavili tím, že převraceli na hřbet obrovské želvy a pekli je v jejich krunýři. Maltézský rytíř se dlouho díval do nějakých svých map a nakonec rozhodl, že na Escondidě ještě není.

Odtamtud pluli zpátky k východu, překročili dvacátý pátý stupeň jižní šířky a nabrali vodu u ostrova, o němž na mapách nebyla zmínka. Neměl jiné půvaby než nabídku samoty, rytíř, který nesnášel jídlo, které loď nabízela, a pociťoval silnou averzi vůči kapitánovi, se však Robertovi svěřil, jaké by to bylo pěkné, mít kolem sebe houf odvážných a ničeho se nelekajících výtečníků, zmocnit se lodi, vysadit kapitána a každého, kdo by chtěl, do šalupy, předat *Amarilli* plamenům a usadit se na této pevnině, daleko od známého světa a vybudovat zde novou společnost. Roberto se ho zeptal, jestli to je Escondida, rytíř však jen smutně zakroutil hlavou.

S pomocí pasátních větrů pak zamířili k severozápadu a narazili na skupinu ostrovů obydlených divochy s jantarovou pletí, s nimiž si vyměnili dary a zúčastnili se jejich veselých slavností, kde tančila děvčata ohebná jako stébla trávy ve větru u vody na břehu. Rytíř, který určitě nesložil slib cudnosti, pod záminkou, že si některá z nich nakreslí (a jeho kresby nebyly vůbec marné), určitě s některými vešel v tělesný styk. Posádka ho v tomto počínání chtěla okamžitě napodobit a kapitán uspíšil odjezd. Rytíř se nemohl dlouho rozhodnout, zda odplout, či zůstat, moci až do konce života kreslit děvčata mu připadalo velice krásné. Pak si ale řekl, že to Escondida není, a odplul s ostatními.

Zamířili zase k severozápadu a objevili ostrov s mírumilovnými divochy. Zůstali tam dva dny a dvě noci a maltézský rytíř vyprávěl domorodcům různé příběhy v nářečí, kterému nerozuměl ani Roberto a tím méně oni, vypomáhal si však kresbami v písku a gestikuloval jako herec, z čehož byli domorodci nadšení a provolávali na jeho oslavu cosi, co znělo jako „Tusitala, Tusitala!“ Rytíř pak s Robertem uvažoval, jak by bylo hezké dožít mezi nimi svůj život a vyprávět jim všechny mýty všehomíra do jednoho. „Je to ale Escondida?“ zeptal se ho Roberto. Rytíř zakroutil hlavou.

Zahynul při ztroskotání, uvažoval Roberto na *Daphne*, a já jsem možná objevil jeho Escondidu, nebudu mu to však moci nikdy povědět. Jemu ani nikomu jinému. Možná proto psal dopisy Paní. Kdo chce přežít, musí vyprávět příběhy.

Poslední vzdušný zámek si rytíř vystavěl jednou večer, bylo to nedlouho před ztroskotáním a nedaleko místa, kde k němu došlo. Pluli kolem souostroví, k němuž se kapitán nechtěl přiblížit, protože doktor Byrd nejspíš chtěl plout znova k rovníku. Během plavby si Roberto dostatečně ozřejmil, že kapitán se vůbec nechová jako mořeplavci, o nichž slýchal vyprávět. Ti přece pořizovali podrobné záznamy všech nových pevnin, vylepšovali svoje mapy, zakreslovali tvary mraků, vyznačovali obrysy pobřeží, shromažďovali předměty domorodců, zatímco on… *Amarilli* plula vpřed, jako kdyby byla doupě nějakého alchymisty, kterého nezajímá nic než jeho Černé Dílo a nevšímá si světa, který se před ním otvírá.

Slunko zapadalo, mraky si hrály s oblohou a proti stínu vrženému ostrovem vytvářely na jedné straně cosi jako smaragdové rybky proplouvající nad kopcem. Z druhé strany jako by se hrnuly zlostné ohnivé koule. Nade vším nehybně stály šedivé mraky. Žhavé slunko začalo mizet za ostrovem, růžový svit se však dál zeširoka odrážel zespoda na oblacích, zdálo se, že odspodu krvácejí. Uběhlo pár vteřin a požár za ostrovem se rozšířil až na loď. Obloha byla jako ohřívadlo plné žhavých uhlíků, v pozadí viselo několik blankytných nitek. A znova všude krev, jako kdyby se houf žraloků pustil do zatvrzelých hříšníků.

„Teď by asi bylo dobře umřít," ozval se maltézský rytíř. „Vás nenapadá pověsit se rukama na hlaveň děla a pak se pustit a spadnout do moře? Odbylo by se to rychle a v tom okamžiku bychom se také všechno dozvěděli…"

„Jistě, ale jakmile bychom se to dozvěděli, okamžitě bychom to vědět přestali," odpověděl mu Roberto.

A loď pokračovala v plavbě, vplouvala do sépiových moří.

Dny plynuly jeden za druhým, nedaly se ničím a nijak pozměnit. Jak to Mazarin předvídal, Roberto mohl navázat styky jedině s pány. Námořníci, to byli galejníci, ze kterých šel děs, stačilo je potkat na Palubě. Cestující byli vyhladovělí, nemocní a věčně se modlili. Tři Byrdovi asistenti by se ani neopovážili přisednout si k němu ke stolu, pobíhali tiše kolem a vykonávali jeho příkazy. Kapitán jako by nebyl, večer byl pokaždé už opilý a navíc mluvil jen vlámsky.

Byrd byl hubený a suchý Brit s hustou a velkou zrzavou hlavou, kterou by si loď klidně mohla svítit na cestu. Roberto se umýval, kde a jak to jen šlo, každého deště využil k tomu, aby si vypral oděv, ale Byrda ani jednou za dlouhé měsíce plavby neviděl, že by si převlékl košili. Naštěstí i mladíkovi navyklému na pařížské salony loď páchne tak, že pachy svých bližních necítí.

Byrd byl piják piva a Roberto se naučil držet s ním krok, předstíral, že popíjí, piva mu však ve sklenici neubylo buď vůbec, nebo jen málo, Byrda podle všeho poučili, že se má nalévat, jen když je sklenice prázdná. A jelikož prázdná byla

pokaždé jen jeho, naléval jen sobě. Rytíř nepil vůbec, poslouchal a občas se na něco zeptal.

Byrd mluvil obstojně francouzsky, jako každý Angličan, který v těch dobách chtěl cestovat mimo svůj rodný ostrov, a Roberto si jej získal povídáním o pěstování vinné révy v Monferratu. Na oplátku si zdvořile vyslechl, jak se v Londýně vyrábí pivo. Pak diskutovali o moři. Roberto byl na moři poprvé v životě a Byrd zase budil dojem, že toho nechce moc povědět. Rytíř se vyptával jedině na to, co souviselo s místem, kde by se mohla nacházet Escondida, neposkytoval však žádné údaje, a tak ani nedostával odpovědi.

Doktor Byrd byl na moři údajně proto, aby studoval květiny, a Roberto si přezkoušel jeho znalosti v dotyčném oboru. Zjistil, že co se bylin týče, určitě není bez znalostí, všechno donekonečna vysvětloval a Roberto předstíral, že ho se zájmem poslouchá. Na každé pevnině, kterou navštívili, Byrd a jeho muži opravdu sbírali tamější vegetaci, i když ne s takovou péčí, jakou by měli prokazovat vědci, kteří podstoupili plavbu jen a jen kvůli tomu, a řadu večerů dokonce strávili zkoumáním toho, co přes den nasbírali.

Zpočátku se Byrd pokoušel něco dozvědět o Robertově minulosti, a rovněž o minulosti rytířově, jako kdyby je měl oba v podezření. Roberto mu předložil to, na čem se dohodli v Paříži, byl ze Savojska, bojoval u Casale na straně císařských, do nesnází se dostal napřed v Turíně a pak i v Paříži kvůli několika soubojům, měl tu smůlu, že poranil jednoho z kardinálových chráněnců, a tak aby mezi sebe a své pronásledovatele položil opravdu velkou vzdálenost a hodně vody, zvolil si za místo svého pobytu Tichý oceán. Rytíř jim pověděl spoustu příběhů, některé se odehrály v Benátkách, jiné v Irsku a další dokonce v Jižní Americe, ale nedalo se dost dobře poznat, které prožil a které zná jen z doslechu.

Nakonec Roberto přišel na to, že Byrd si velice rád povídá o ženách. Vymyslel si zběsilé lásky s vášnivými kurtizánami a panu doktorovi se leskly oči a znovu a znovu si umiňoval, že se jednou musí podívat do Paříže. Nakonec se sebral a oznámil, že papeženci jsou do jednoho zkažení. Roberto poznamenal, že řada

Savojců jsou bezmála hugenoti. Rytíř se pokřižoval a převedl řeč na ženy.

Až do vylodění v Más Afuera se zdálo, že páně doktorův život probíhá v zavedeném, pravidelném rytmu, a pokud prováděl pozorování na lodi, tak jen pokud ostatní byli na pevnině. Při plavbě setrvával většinou ve dne na palubě, se svými spolustolovníky zůstával vzhůru pozdě do noci a pak zcela určitě spal. Měl kajutu hned vedle Roberta, byly to dvě chodbičky uzounké jak střívko, oddělené od sebe přepážkou, a Roberto bděl a poslouchal, co se vedle děje.

Jakmile *Daphne* veplula do Tichého oceánu, Byrdovo chování se změnilo. Po zastávce v Más Afuera ho Roberto vídal vždycky ráno mezi sedmou a osmou odcházet, zatímco předtím se v tu dobu scházívali u snídaně. Po celou dobu, během níž loď mířila k severu, až k ostrovu želv, Byrd naopak odcházel z kajuty kolem šesté hodiny ranní. Jakmile se však loď obrátila přídí znova k západu, začal vstávat dokonce v pět a Roberto slyšel, jak ho jeden z jeho tří asistentů chodí budit. Pak začal postupně vstávat ve čtyři, ve tři a nakonec dokonce ve dvě.

Roberto ho přitom mohl sledovat, protože si s sebou na cestu vzal malé přesýpací hodiny. Při západu slunce se jako zahálčivý pasažér zastavil u kormidelníka. Vedle busoly, jež si plula ve svém velrybím tuku, byla tabulka, na níž lodivod na základě posledních měření zaznamenával postavení a předpokládaný čas. Roberto si jej poznamenal, šel převrátit své hodiny a pak znova, když měl dojem, že uplynula hodina. Takže i když se po večeři opozdil, mohl pokaždé zhruba stanovit čas a také zjistit, že Byrd den co den odchází z kajuty dřív, až měl dojem, že půjde-li to tak dál, bude odcházet o půlnoci.

Vzhledem k tomu, co se dozvěděl od Mazarina a od Colberta a jeho lidí, nebylo třeba zvláštního důvtipu, aby si z toho vyvodil, že Byrdovo vstávání souvisí s tím, jak jdou za sebou poledníky. Zhruba tomu bylo tak, jako kdyby mu někdo, když na Kanárských ostrovech bylo poledne, z Evropy nebo odjinud ve stanovenou dobu vyslal signál, který Byrd prostě odcházel kamsi přijímat. Jelikož věděl, kolik hodin je na *Amarilli*, byl s to poznat, na jaké je zeměpisné délce!

Bývalo by stačilo jít za ním. To však nebyla vůbec snadná věc. Nepozorovaně ho ráno sledovat, dokud nezmizí, nebylo možné vůbec. Když Byrd z kabiny ještě za tmy odcházel, Roberto ho sice slyšel vstávat, ale nemohl prostě vstát taky a jít za ním, takže chvíli počkal, pak ale po něm nenašel žádnou stopu. Každá jeho snaha se ukázala marnou. Nemluvě o tom, že Roberto často, jak se pokoušel jít za ním potmě, skončil někde mezi visutými sítěmi, v nichž spala posádka, nebo zakopl o nějakého poutníka, nejčastěji však narazil na někoho, kdo by v tu dobu měl také spát. Někdo prostě neustále bděl.

Když narazil na některého z těchto zvědů, zmínil se mu o své nespavosti a vyšel na palubu. Dařilo se mu nebudit podezření. Získal si tím pověst podivína, který v noci sní s očima otevřenýma a ve dne chodí s očima zavřenýma. Nahoře na palubě občas narazil na námořníka, který měl zrovna službu, vyměnili si, pokud se náhodou vůbec mohli dorozumět, pár vět, to se však noc už chýlila ke konci a on se znova nic nedozvěděl.

Tak se dá vysvětlit, jak je to možné, že měsíce běžely, Roberto byl na krok od odhalení tajemství *Amarilli*, a přitom nenašel způsob, jak by strčil nos tam, kam bylo třeba.

Od samého začátku se také snažil přimět Byrda k nějakému důvěrnějšímu sdělení. Vymyslel si k tomu postup, jaký mu Mazarin nebyl s to poradit. Aby ukojil svou zvědavost, vyptával se ve dne rytíře, který mu nedokázal na jeho otázky odpovědět. Pak mu dal na srozuměnou, že to, nač se ptá, je velice důležité i pro něho, pokud chce najít Escondidu. A večer pak rytíř kladl tytéž otázky Byrdovi.

Jednou v noci se z paluby dívali na hvězdy a doktor poznamenal, že by měla být půlnoc. Rytíř, před několika hodinami Robertem ponaučený, poznamenal: „Bůhví, kolik hodin teď mají na Maltě.“

„To je snadná věc,“ uniklo nechtě doktorovi, hned se však opravil: „Chtěl jsem říci, že je to věc velice těžká, příteli.“ Rytíř se podivil, proč by to nešlo odvodit z výpočtu poledníků: „Nepotřebuje Slunce hodinu k tomu, aby urazilo patnáct stupňů poledníku? Stačí tedy vědět, jsme tolik a tolik stupňů poledníku

od Středozemního moře, dělit to patnácti, a pak vědět, což přece víme, kolik hodin je tady a kolik hodin je tam.“

„Připadáte mi jako jeden z těch astronomů, co celý život strávili s nosem v mapách a ani jednou nevypluli na moře. Jinak byste totiž věděl, že poznat, na jakém poledníku se zrovna nacházíme, není prostě možné.“

Byrd v podstatě zopakoval, co Roberto už věděl. Nevěděl to však rytíř. V tom si Byrd také nekladl žádné meze: „Ve starověku se mořeplavci domnívali, že budou-li využívat k výpočtu zatmění Měsíce, mají v rukou neomylný nástroj. Víte přece, co to je zatmění: okamžik, kdy Slunce, Země a Měsíc se nacházejí v jedné přímce a stín Země padá na Měsíc. Jelikož je možné přesně předpovědět den a hodinu zatmění, k tomu stačí mít u sebe Regiomontanovy neboli Müllerovy tabulky, víte předem, že k zatmění dojde dejme tomu o půlnoci v Jeruzalémě a vy že je na obloze vidíte v deset. Čímž jste se vlastně dozvěděl, že od Jeruzaléma vás dělí dvě hodiny a že místo, odkud pozorujete, je tudíž třicet stupňů poledníku východně od Jeruzaléma.“

„Dokonalé,“ ozval se Roberto. „Vzdejme chválu starověku!“

„Proč bychom nevzdali, jenže tento výpočet funguje jen do určité míry. Sám velký Kolumbus při své druhé plavbě prováděl výpočty na základě zatmění, když kotvil u Hispanioly, a zmýlil se o třiadvacet stupňů na západ, což je ovšem rozdíl půl druhé hodiny! A při své čtvrté plavbě se ve výpočtu na základě zatmění spletl o dvě a půl hodiny!“

„Spletl se on, nebo Regiomontanus?“

„To se neví. loď se pohybuje, i když je zakotvena, a je velice těžké provádět na ní přesná měření. Možná víte, že Kolumbus chtěl za každou cenu dokázat, že dorazil do Asie, a nakonec… A lunární distance? Byly ve velké oblibě v posledním století. Byl to vlastně (jak bych to řekl?) tak trochu *Wit*. Měsíc při své dráze, kterou urazí za měsíc, vykoná kompletní oběh od západu k východu, proti směru hvězd, a je tudíž jako ručička nebeských hodin, posunující se na ciferníku Zvířetníku. Hvězdy se na obloze pohybují od východu k západu zhruba o patnáct stupňů za hodinu, zatímco Měsíc se za stejnou dobu posune o čtrnáct a půl stupně. Měsíc má tudíž oproti hvězdám odchylku o půl stupně za hodinu. Ve starověku vládla domněnka, že vzdálenost mezi

Měsícem a nějakou *fixed sterne*, hvězdou, která je v určitém okamžiku stálicí, je tatáž pro jakéhokoliv pozorovatele kdekoliv na Zemi. Takže k tomu, aby se člověk vyznal v obloze, stačily tabulky čili *ephemerides*, a pak už stačilo pozorovat s pomocí *astronomers staffe, the Crosse*…“

„Nemyslíte *balestrilliu*?“.

„Právě, s pomocí této *cross* si člověk vypočítá vzdálenost Měsíce od určité hvězdy v určitou hodinu na původním poledníku a ví, že v době, kdy pozoruje na moři, v tom a tom městě je tolik a tolik hodin. Jakmile zná časový rozdíl, zná i zeměpisnou délku. Jenže, jenže…,“ odmlčel se, aby na sebe ještě více strhl pozornost posluchačů, „jenže jsou tu *parallaxes*. To je velice složitá záležitost, radši vám ji ani nebudu vysvětlovat, jde tu o rozdíl v refrakci nebeských těles v různých výškách vzhledem k horizontu. S *parallaxes* by vzdálenost zjištěná zde neodpovídala vzdálenosti, kterou by naši astronomové zjistili v Evropě.“

Roberto si vzpomněl, že Mazarin a Colbert mu taky povídali o paralaxách a o panu Morinovi, který si o sobě myslil, že přišel na to, jak je vypočítat. Aby zjistil, kolik toho Byrd ví či neví, zeptal se ho, jestli by astronomové nemohli paralaxu vypočítat. Byrd mu odpověděl, že by mohli, ale že je to velice nesnadné a možnost omylu velká. „A pak,“ dodal, „já se tím nezabývám a moc toho o tom nevím.“

„Takže nezbývá než hledat bezpečnější způsob,“ napověděl mu Roberto.

„Víte, co o tom řekl váš Vespucci? Co se zeměpisných délek týče, to je záležitost nesnadná, v níž se vyzná málokdo, snad jenom ten, kdo si umí spánek odepřít a konjukci Měsíce s planetami pozoruje. Dále řekl: Právě určování zeměpisných délek jsem často obětoval spánek a zkrátil si život o deset let… Já říkám, že to je ztráta času. *But now behold the skie is over cast with cloudes; wherfore let us haste to our lodging, endende our talke*.“

Po několika dnech jednou večer Roberto Byrda požádal, aby mu ukázal Severku. Byrd se usmál a odpověděl mu, že z této polokoule Severka vidět není a že je třeba brát v úvahu jiné

stálice. „Což je jen další porážka všech, kdož pátrají po zeměpisných délkách," dodal. „Tím pádem nemohou počítat ani s odchylkami magnetické střelky."

Když ho pak coby přátelé uprosili, nakonec přece jen něco ze skývy svého vědění udrolil.

„Střelka busoly by měla neustále ukazovat k severu a tudíž k Severce. Jenže všude, až na poledník protínající ostrov Ferro, se od severního pólu odchyluje tu na východ, tu naopak na západ, podle klimatu a podle zeměpisné šířky. Plujete-li například od Kanárských ostrovů k Gibraltaru, pak každý námořník ví, že střelka se odchýlí o šest stupňů k severozápadu, a plujete-li z Malty k Tripolisu v Berberii, dochází k variaci dvou třetin „rombu" doleva – a jak jistě víte, rombo je kvarta. Už jsem řekl, že tyto odchylky mají svá pravidla, a to podle zeměpisných délek. Takže s dobrou tabulkou odchylek v ruce byste se mohli dozvědět, kde vlastně jste. Jenže…"

„Další jenže?"

„Bohužel. Dobré tabulky odchylek magnetické střelky totiž neexistují, kdo se je pokusil sestavit, ten zkrachoval, a je tu dost dobrých důvodů k domněnce, že střelka se vůbec neodchyluje podle toho, o jakou zeměpisnou délku zrovna jde. A navíc jsou to změny velice pomalé, už jen na moři je dost těžké sledovat je, a přímo nemožné, jestliže se loď kymácí tak, že to naruší rovnováhu střelky. Střelce může věřit jen blázen."

Pak jindy, znova u večeře, rytíř, jak nejspíš přemítal nad větou, kterou mu Roberto schválně předhodil, řekl, že Escondida je možná jedním z ostrovů Šalomounových, zeptal se, jsou-li od nich daleko.

Byrd pokrčil rameny: „Šalomounovy ostrovy! *Ca n'existe pas*!"

„Nedorazil k nim snad kapitán Drake?" zeptal se ho rytíř.

„Nesmysl! Drake objevil New Albion, a to je docela někde jinde!"

„Španělé v Casale o těch ostrovech mluvili jako o něčem, co každý zná, a tvrdili, že je objevili oni," řekl Roberto.

„Od doby, kdy to tvrdil Mendaňa, uplynulo už přes sedmdesát let. Umístil je však kamsi mezi sedmý a jedenáctý stupeň jižní šířky. Tedy jako dejme tomu někam mezi Paříž a Londýn.

Prosím, berme to, jenže v jaké zeměpisné délce? Quieros tvrdil, že se nacházejí tisíc pět set mil od Limy. To je ale směšné. V tom případě by na ně člověk z peruánských břehů doplivl. Nedávno jeden Španěl řekl, že jsou od Peru vzdáleny sedm tisíc pět set mil. Nejspíš to přehnal. Zkuste se však podívat na tyto mapy, některé byly sice nedávno překresleny, ale podle map mnohem starších, a další jsou nám předkládány jako nejnovější objevy. Jen se podívejte, někteří kartografové tyto ostrovy kladou na dvoustý desátý poledník, jiní na dvoustý dvacátý, další dokonce na dvoustý třicátý, nemluvě o těch, co se domnívají, že leží na poledníku stoosmdesátém. I kdyby jeden z nich měl pravdu, ostatní by se zmýlili o padesát stupňů, což je zhruba vzdálenost mezi Londýnem a zemí královny ze Sáby!“

„Množství vašich znalostí je vskutku obdivuhodné, pane doktore,“ odpověděl mu rytíř místo Roberta, který už měl něco takového na jazyku právě sám, „jako byste v životě nedělal nic jiného, než se zabýval zeměpisnými délkami.“

Doktor Byrd, který byl ve tváři samá bělavá piha, zrudl jak pivoňka. Nalil si plnou holbu piva a naráz, bez nadechnutí, ji do sebe obrátil. „Ach, to všechno je jen zvědavost přírodozpytce. Kdybych vám však měl povědět, kde se právě nacházíme, nevěděl bych, odkud a čím začít.“

„Jenže,“ opovážil se Roberto, protože měl dojem, že se to zrovna hodí, „u kormidla jsem viděl tabulku a na ní…“

„Ach, jistě,“ okamžitě se doktor vzchopil, „loď nepluje, kam ji zrovna napadne. *They pricke the Carde*. Zaznamenává se den, směr střelky a její odklon, odkud přichází vítr, čas na palubních hodinách, počet mil, které loď urazila, postavení slunce a hvězd, a tudíž i zeměpisná šířka, a z toho se pak odvodí předpokládaná zeměpisná délka. Určitě jste sám někdy na zádi zahlédl námořníka, jak hází z paluby do moře lano s destičkou. To je loch, někteří tomu říkají taky loďka. Lano se odvíjí a jsou na něm v určité vzdálenosti uzly, takže máme-li po ruce hodiny, snadno si vypočteme, během jaké doby jsme urazili určitou vzdálenost. Kdyby všechno probíhalo regulérně, dozvěděli bychom se tak počet mil, který nás dělí od posledního známého poledníku, a s pomocí dalších výpočtů bychom našli i poledník, na kterém se právě nacházíme.“

„Tak vidíte, že to nakonec jde," odpověděl mu vítězoslavně Roberto. Samozřejmě už předem věděl, co mu doktor odpoví. Že loch je nástroj, který se používá, není-li nic lepšího po ruce, protože sdělit, jakou vzdálenost loď urazila, může jen za předpokladu, že loď pluje rovně jak podle pravítka. Ta však pluje tak, jak tomu chtějí větry, a pokud nejsou příznivé, pak chvíli doprava a pak zase doleva. „Když Humphrey Gilbert," řekl Byrd, „chtěl zhruba v dobách, kdy se po mořích plavil Mendaňa, od New Foundlandu plout podél čtyřicáté sedmé rovnoběžky, *encoutered winde allwayes so scant*, větry byly, abych tak řekl, tak líné a skoupé, že se dlouho pohyboval sem tam v prostoru mezi čtyřicátou prvou a jedenapadesátou rovnoběžkou, neboli v rozmezí desíti stupňů zeměpisné délky, což je, pánové drazí, jako kdyby se dlouhatánský had plazil z Neapole do Portugalska, a sice tak, že by se nejprve ocitl hlavou v Le Havru a ocasem v Římě, a pak měl zas ocas v Paříži a hlavu v Madridu! Z toho je jasné, že je třeba vypočítávat odchylky a počítat s nimi a dávat si moc velký pozor, jenže to je právě to, co žádný námořník nedělá, a taky přece nemůže mít celý den u sebe astronoma. Je samozřejmě možno činit dohady, hlavně když se pluje známou trasou, a počítá se taky s tím, co objevili jiní. Proto také mapy pro plavbu z břehů evropských až po břehy americké neudávají poledníkové vzdálenosti dosti spolehlivě. Pozorování nebeských těles z pevniny občas sice přinese dobré výsledky, tak třeba bezpečně víme, na jaké zeměpisné délce leží Lima, ale i v tomto případě víte, drazí přátelé," prohlásil doktor radostně, „k čemu vlastně dochází?" A potutelně na rytíře a na Roberta zamrkal. „Dochází k tomu, že tento pán," říkal a poklepával prstem na nějakou mapu, „klade Řím na třicátý stupeň východně od Kanárských ostrovů, zatímco tento pán," pokračoval a hrozil otcovsky prstem komusi, kdo nakreslil druhou mapu, „klade Řím na stupeň čtyřicátý! A tento rukopis obsahuje zprávu nějakého Vláma, který se opravdu vyzná, protože upozorňuje španělského krále, že nikdy nedošlo ke shodě při stanovení vzdálenosti z Říma do Toleda *per los errores tan enormes, come se conoce per esta linea, que muestra la diferencia de las distancias*, a tak dále. A tady tu čáru máte: umístíme-li první poledník do Toleda (Španělé se považují za pupek světa), pak podle Kremera by Řím

byl o dvacet, podle Tychona de Brahe o dvaadvacet, podle Regiomontana neboli Müllera málem o pětadvacet, podle Clavia o sedmadvacet a podle vynikajícího Ptolemaia o dvacet osm a podle Origana o třicet stupňů dál na východ. A k takové hromadě chyb došlo pouze při měření vzdálenosti mezi Římem a Toledem. Umíte si snad představit, co se pak asi děje při plavbách, jako je třeba tahle, kdy jsme možná vůbec jako první narazili na jisté ostrovy a kdy zprávy jiných mořeplavců jsou většinou velice neurčité. A k tomu si přidejte, že kdyby všechno přesně změřil nějaký Holanďan, pak to určitě neřekne Angličanům a Angličan to nepoví Španělům. Na těchto mořích rozhoduje jedině to, jaký má kapitán Čich, s pomocí ubohého lochu si třeba vypočte, že se nachází na dvoustém poledníku, a ve skutečnosti je třeba o třicet stupňů dál na jednu nebo na druhou stranu."

„Jenže pak," rytíř vytušil, oč tu vlastně jde, „kdo zjistí, jak správně vypočítat poledníky, stane se pánem moří!"

Byrd zrudl znovu jak pivoňka a upřeně se na rytíře zadíval, jako by si chtěl zjistit, řekl-li to schválně, nebo byla-li to jen náhoda, a pak se líbezně usmál, asi jako by ho chtěl kousnout do nosu: „Tak to zkuste."

„To se já vzdávám předem," pronesl Roberto a zvedl ruce nad hlavu. A rozhovor skončil tentokrát smíchem.

Po řadu dnů se Roberto neopovážil na zeměpisné délky zavést řeč. Odvedl téma hovorů jinam, a aby se k němu mohl vrátit, pojal kurážné rozhodnutí. Zranil se schválně nožem na dlani. Ránu si ovázal cáry košile, kterou už sežehla voda a větry, a večer ji pak ukázal doktorovi. „Já jsem opravdu asi moc rozumu nepobral, vytáhnu nůž z pochvy a dám jej do vaku a pak se v něm přehrabuju. Řízl jsem se do ruky. Moc mě to pálí."

Doktor Byrd se na ránu zadíval očima znalce a Roberto prosil pánaboha, aby přinesl lavor, postavil jej na stůl a nasypal do něj bez řeči vitriol. Byrd však jenom řekl, že mu to jako vážné zranění nepřipadá, a poradil mu, aby si vždycky ráno ránu vymyl. Nakonec však Robertovi přispěchala na pomoc Štěstěna v podobě maltézského rytíře, který řekl: „To by chtělo *unguentum armarium*"

„Co by to mělo být?" zeptal se ho Roberto. A rytíř jako kdyby si přečetl všechny knihy, které Roberto znal, začal ctnosti té

substance ze všech sil chválit a vynášet. Byrd mlčel. Pak se po překrásné trefě pana rytíře pokusil o šťastný vrh kostek sám Roberto. Řekl: „Ale to jsou přece povídačky staré chůvy! To je jako s tou těhotnou ženou, která viděla svého milence s useknutou hlavou a pak porodila zvlášť tělíčko a hlavu. To už bychom byli jako venkovanky, které psa, jenž se jim vydělal v kuchyni, trestají tak, že do výkalů strčí hořící polínko, aby psa pálil zadek! Pane rytíři, rozumný člověk přece nedá na takové *historiettes*“

Vrh se mu povedl, Byrd nedokázal dál mlčet. „Ale kde, pane drahý, příběh o psu a výkalech je naprosto pravdivý, někdo dokonce provedl totéž pánovi, který se mu schválně vydělal před domem, a ujišťuji vás, že ten člověk se tomu místu dlouho vyhýbal! Pochopitelně je třeba takovou operaci několikrát zopakovat, potřebujete k tomu zkrátka přítele či nepřítele, který by vám kálel na práh velice často!“ Roberto se uchechtával, jako by doktora nebral vážně, a tím ho jen popíchl a měl k tomu, aby přešel k přesvědčivějším argumentům. Byly to zhruba ty, které použil i ďIgby. Doktor se však už rozpálil: „Pane můj drahý, děláte ze sebe filosofa, a přitom opovrhujete znalostmi ranhojičů. Ba řeknu vám dokonce, když už mluvím o hovnu, že komu páchne z huby, měl by jí otevřít nad močovou jámou a vyléčí se. Puch z jámy je silnější než puch z jeho útrob a co je silnější, to si přitáhne a odnese sebou to, co je slabší.“

„Odhalujete mi věci zcela nevídané, doktore Byrde, obdivuji vašim znalostem!“

„Mohl bych uvést další případy. Když v Anglii někoho pokouše pes, tak toho psa zabijí, i když nemá vzteklinu. Mohl by ji dostat a kvasinky, jež zůstaly v těle pokousané osoby, by i později k sobě duchy vztekliny vábily. Všiml jste si, že selky polijí žhavé uhlíky mlékem a pak na ně hodí hrst soli? Lid je opravdu moudrý! Mléko se na uhlících promění v páru a ta díky světlu a vzduchu v doprovodu atomů pronikne až ke krávě, z níž bylo mléko nadojeno. Kravské vemeno je choulostivý orgán, samá žláza, oheň je rozehřeje a vemeno ztuhne. Jelikož však není daleko od močového měchýře, pára působí i na něj, vyvolá anastomózu žil, které se tam sbíhají, a kráva pak močí krev.“

Roberto na to řekl: „Pan rytíř se o tomto mazání na zbraně zmínil jako o něčem, co je užitečné v medicíně, vy nám však naznačujete, že by toho mohlo být použito i ke konání zla.“

„Samozřejmě, a proto určitá tajemství nesmí být odhalena všem, aby nebyla zneužita k něčemu špatnému. Ach, pane milý, disputace o mazání, neboli o prachu, zkrátka o tom, čemu u nás v Anglii říkáme *Weapon Salve*, to je velice rozporuplná záležitost. Pan rytíř se tu zmínil o tom, že je-li zbraň, jíž byla uštědřena rána, vhodně ošetřena, přinese to ráně úlevu. Vezměte však tutéž zbraň, položte ji k ohni, a zraněný, i kdyby byl na míle vzdálen, začne křičet bolestí. A ponoříte-li zakrvácenou čepel do ledové vody, začne mu běhat mráz po zádech.“

Z povídání se Roberto nedozvěděl nic, co by už nevěděl, zato si však ujasnil, že o Sympatetickém Prachu toho doktor Byrd ví opravdu hodně. Příliš však zdůrazňoval záporné stránky tohoto prostředku, a to nemohla být náhoda. Jak to však souvisí s poledníkovým kruhem, o tom pořád nic nevěděl.

A to dokud jednou ráno nevyužil náhody. Nějaký námořník spadl z ráhna, rozbil si lebku na padrť a na palubě byl sběh lidí. Doktora zavolali k nešťastníkovi a Roberto nepozorovaně vklouzl do podpalubí.

Málem poslepu našel správnou cestu. Možná měl štěstí, tenkrát ráno pes kňučel víc než obvykle, ale Roberto zkrátka zhruba v místech, kde na *Daphne* našel soudky s kořalkou, na *Amarilli* narazil na děsivou podívanou.

Ukryt před zvědavými zraky, v boudě postavené schválně pro něho na míru, ležel na kupě hadrů pes.

Není vyloučeno, že to bylo zvíře čisté rasy, ze samého utrpení a strádání však už jen kost a kůže. A přitom právě osoby, které jej mučily se zároveň pečlivě snažily udržet jej při životě, měl tu žrádlo a vodu, všeho hojnost, a žrádlo zdálo se dokonce spíše pro cestující než pro psy.

Ležel na boku, hlavu položenou na zemi a jazyk vyplazený. Na boku měl velkou, děsivou a odpornou ránu. Byla čerstvá a zároveň už snětivá, otvírala se mezi dvěma velkými narůžovělými pysky a po celé délce a hlavně uprostřed bylo vidět zhnisaný stržeň, který jako by vylučoval tvaroh. Robertovi došlo,

že tomu tak je, protože ranhojič, místo aby ránu zašil, ji drží otevřenou. Pysky, aby zůstaly dokořán rozloženy, byly dokonce přistehované ke kůži.

Toto nemanželské dítě umění lékařského, takto zející rána byla tudíž nejen uštědřena, ale i bezbožně ošetřována tak, aby se nezacelila a aby pes kvůli ní dál trpěl, a to už bůhvíjak dlouho. Roberto kolem rány i v ní zahlédl dokonce zbytky krystalků jakési substance, jako kdyby lékař (mohl však člověk tak důkladně krutý být vůbec lékař?) do ní den co den sypal jakousi dráždivou sůl.

Bezmocný Roberto to nešťastné stvoření, které tiše kňučelo, pohladil po hlavě. V duchu si položil otázku, jak by mu mohl pomoci, stačilo však dotknout se ho, a pes trpěl ještě více. Soucit v něm ostatně už málem vystřídal pocit vítězství. Nebylo pochyb o tom, že to právě bylo tajemství doktora Byrda, tajemný náklad, který vzali na loď v Londýně.

Z toho, co zhlédl, a z toho, co by si člověk, který o tom toho věděl tolik co on, mohl vyvodit, mu bylo jasné, že pes zranění utrpěl už v Anglii a Byrd že se pečlivě stará o to, aby rána zůstala otevřená a živá. V Londýně pak někdo den co den přesně v určenou a stanovenou hodinu něco provádí se zbraní, jež psovi ránu způsobila, nebo s hadrem, nasáklým jeho krví, a vyvolává v něm nějakou reakci, možná úlevu, možná ještě větší strast, doktor Byrd sám přece řekl, že s pomocí *Weapon Salve* se dá i uškodit.

Na tento způsob se na *Amarilli* v daném okamžiku dozvídají, kolik hodin je právě v Evropě. A jelikož znají i čas na místě, na němž se loď dočasně nacházela, mohou si docela dobře vypočítat i meridián!

Nezbývalo, než počkat si na důkaz, že tomu tak opravdu je. V tomto období Byrd odcházel ze své kajuty kolem jedenácté, a to znamenalo, že loď se blíží k antimeridiánu. Řekl si, že na něho v úkrytu někde poblíž psa zhruba v tu dobu počká.

Měl štěstí, pokud se dá o štěstí mluvit v případě bouře, která měla loď a všechny, co na ní byli, přivést do neštěstí, z něhož nebylo cesty zpět. Už odpoledne bylo moře v pohybu, což Robertovi poskytlo možnost stěžovat si na nevolnost a zkažený žaludek, uchýlit se do postele a vyhnout se večeři. Jakmile nastala tma a nikoho ještě nenapadlo být na stráži, pokradmu

sešel do podpalubí. Vzal s sebou jen křesadlo a nadehtované lano, kterým si svítil na cestu. Našel psa a zjistil, že nad jeho boudou je prkno a na něm že jsou otýpky slámy na výměnu zamořených slamníků cestujících. Prorazil si v nich otvor a vytvořil jakýsi výklenek, z něhož sice na psa neviděl, mohl však zahlédnout každého, kdo by stál nad ním, a zcela určitě vyslechnout každé slovo. V něm se ukryl.

Musil čekat dlouho, celé hodiny, a sténání přenešťastného psa čekání činilo nekonečným, konečně však zaslechl hluk a zahlédl světlo.

A za okamžik už mohl být svědkem pokusu, k němuž došlo pár kroků od něho. Prováděl jej doktor se svými třemi asistenty.

„Zaznamenáváš si, Cavendishi?“

„Aye, aye, pane doktore.“

„Takže počkáme. Dnes večer si nějak moc naříká.“

„Cítí neklidné moře.“

„Jen klid, jen klid, Hakluyte,“ říkal doktor a pokusil se psa ukonejšit dobráckým pohlazením. „Škoda, že jsme se nedohodli na pevném pořadí akcí. Mělo by se vždycky začínat od utišujícího prostředku.“

„Není tomu tak vždycky, pane doktore, někdy spí a jindy ho musíme naopak budit dráždivým prostředkem.“

„Pozor, mám dojem, že už to na něho přišlo… Klid, Hakluyte… Ano, už je to tady.“ Pes začal nepřirozeně sténat a výt. „Vystavili zbraň žáru ohně, zaznamenejte čas, Withringtone.“

„Tady je zhruba půl dvanácté.“

„Zkontroluj to na hodinách. Mělo by uběhnout zhruba deset minut.“

Pes nekonečně dlouho naříkal a kňučel. Pak ze sebe vydal zvuk odlišný, ukončil jej jakýmsi zavrčením a to postupně sláblo, až ztichlo docela.

„A je to,“ nechal se slyšet doktor Byrd. „Kolik je teď hodin, Withringtone?“

„Mělo by to souhlasit. Tři čtvrtě na dvanáct.“

„Nejásejme předčasně. Počkáme si na kontrolu.“

Následovalo další nekonečné čekání, dokud pes, který mezitím určitě usnul, nezanaříkal bolestí, jako by mu někdo šlápl na ocas.

„Kolik je, Withringtone?“

„Náš čas už prošel, nahoře zůstalo už jen pár zrníček písku.“

„Hodiny už ukazují půlnoc,“ ozval se kdosi třetí.

„Myslím, že to stačí. Nyní, pánové,“ ozval se doktor Byrd, „doufám, že dráždění rány okamžitě ustane, chudák Hakluyt to málem nevydržel. Vodu a sůl, Hawlsi, a hadr. Jen klid, jen klid, Hakluyte, teď už je ti určitě líp… Jen spi, jen spi, pán je u tebe, máš to za sebou… Hawlsi, dejte do vody prášek na spaní…“

„Aye, aye, doktore.“

„Vypij to, Hakluyte… No tak, napij se vodičky…“ Znova se ozvalo nesmělé zakňučení a pak zavládlo ticho.

„Výborně, pánové,“ pronesl doktor Byrd. „Kdyby se tato zatracená loď tak necudně nezmítala, mohli bychom si říci, že to byl dobrý večer. Zítra ráno, Hawlsi, jako obvykle sůl do rány. A teď si to spočtěme, pánové. Tady v rozhodujícím okamžiku byla půlnoc a z Londýna nám poslali signál, že je poledne. Jsme na londýnském antimeridiánu, stodevadesátém poledníku od Londýna. Jestliže se Šalomounovy ostrovy nacházejí, jak tomu chce tradice, na antimeridiánu ostrova Ferro a nacházíme-li se na správné zeměpisné délce a poplujeme-li k západu s dobrým větrem v plachtách, měli bychom dorazit k San Cristóbalu, pokud ten zatracený ostrov nepřejmenujeme. Objevíme to, co Španělé hledají už desítky let, a zmocníme se tajemství *Punto Fijo*. Sem s pivem, Cavendishi, musíme si připít na Jeho královský Majestát, ať jej Bůh ráčí uchovat při zdraví.“

„Bůh chraň krále,“ pronesli sborově zbylí tři a určitě všichni čtyři byli muži poctivého srdce, byli-li věrní vládci, který v tom čase sice možná ještě nepřišel o hlavu, určitě už ale přicházel o království.

Roberto uvedl do chodu mozek. Když ráno psa hladil, všiml si, že se uklidnil, a když se ho nechtě dotkl trochu nešetrně, tak že bolestí zakňučel. Na lodi zmítané vlnami a mořem bylo velice lehké vyvolat v nemocném těle různé pocity. Ti zlotřilci si možná myslili, že jim přichází poselství zdaleka, a pes zatím třeba trpěl nebo zkoušel úlevu podle toho, zda jím vlny zmítaly, nebo zdali

ho ukolébávaly. Nebo také, existovaly-li, jak to Saint-Savin tvrdil, hluché pocity, Byrd pohybem ruky nutil psa reagovat, jak sám chtěl, podle vlastních nepřiznaných přání. Netvrdil snad on sám, že Kolumbus se zmýlil, protože chtěl dokázat, že dorazil dál, než tomu ve skutečnosti bylo? Osud světa tedy závisí na způsobu, jímž si ti čtyři šílenci vykládají chování psa, jeho řeč? Kručení v břiše psího nebožáka mohlo ty čtyři nebožáky přesvědčit, že se k místu, po němž dychtí Španělé, Holanďané a Portugalci, nebozí stejně jako oni, blíží, nebo že se od něj vzdalují? A on je do toho zapleten jen proto, aby jednoho krásného dne Mazarinovi nebo tomu mladíčku Golbertovi umožnil cpát do francouzských lodí víc zmučených psů než námořníků?

Angličané odešli. Roberto vyšel ze svého úkrytu a zažehl své nadehtované lano a v jeho světle se pozdržel u psa, který spal. Dotkl se mu hlavy. V tom nebohém stvoření našel veškeré utrpení světa, zběsilý blábol idiota. Celá jeho dlouhá výchova, od Gasale až do současnosti, tu nakonec byla jen od toho, aby mu odhalila tak velkou pravdu. Ach, kéž by býval zůstal jako trosečník na opuštěném ostrově, jak tomu tehdy chtěl maltézský rytíř, kéž by býval, jak tomu chtěl maltézský rytíř, zapálil *Amarilli*, kéž by býval ukončil svou pouť na třetím ostrově, mezi domorodkami s pletí hnědou jako siena pálená, nebo se na čtvrtém stal bardem jeho obyvatel! Kéž by býval našel Escondidu a ukryl se před nájemnými vrahy krutého světa!

To ještě nevěděl, že osud má pro něho přichystaný ostrov pátý a možná poslední a že se k němu už brzy dostane.

Zdálo se, že *Amarilli* přišla o rozum, cestou zpátky se přidržoval, čeho jen mohl, a když dorazil do své kajuty, díky nemoci mořské zapomněl na všechny nemoce světa vezdejšího. Pak došlo ke ztroskotání, o kterém už byla řeč. Své poslání završil úspěchem a jako jediný, kdo přežil, se stal strážcem tajemství doktora Byrda. Jenomže už je nikomu nemohl sdělit. A třeba to ani žádné tajemství nebylo.

Neměl by si přiznat, že vlastně unikl ze světa, který nebyl zdravý, a že teprve teď svého skutečného zdraví došel? Ztroskotání pro

něho bylo vrcholným darem vyhnanství a s ním se mu dostalo i Paní, kterou mu teď už nikdo nemohl vzít…

Ostrov mu ale nepatřil a byl taky od něho daleko. *Daphne* mu ni patřila a někdo jiný ji vydával za svou. Možná aby na ní pokračoval ve výzkumech, stejně krutých jako výzkumy doktora Byrda, a možná i krutějších.

Roberto byl stále ještě nakloněn k otálení, chtěl Vetřelce nechat, ať si hraje, aby přitom zjistil, o jakou hru jde. Znova stavěl na palubu hodiny, den co den je natahoval, pak běžel nasypat ptákům, aby v tom zabránil Jemu, poklidil všechny místnosti a celou palubu, aby podle stop poznal, jestli tamtudy prošel nebo neprošel. Ve dne sice nevycházel ven z kajuty, dveře však nechával pootevřené, aby zaslechl sebemenší šramot zvenčí či zezdola, a v noci držel stráž, pil kořalku a chodil dolů na dno *Daphne*.

Při jedné takové výpravě přišel na další dvě komůrky, za skladištěm lanoví směrem k přídi. Jedna byla prázdná, druhá zas plná polic opatřených ohrádkami, aby z nich při bouři nic nespadlo. Byly v nich na slunci sušené ještěrčí kůže, pecky, u nichž by se už těžko dalo zjistit, v jakém ovoci se nacházely, kameny různých barev, oblázky uhlazené pohybem v moři, úlomky korálu, hmyz přišpendlený k dřevěné destičce, seschlý chameleón, moucha a pavouk v jantaru, sklenice plné jakési tekutiny, v níž pluli hádci či drobní úhoři, obrovské rybí šupiny, které podle něho pocházely z velryby, meč, který nějaká ryba měla na rypci, a dlouhý roh, který Robeno sice přisoudil jednorožci, podle mě však pocházel z narvala. Zkrátka erudovaná sbírka, jaké se v té době určitě nacházely na mnoha plavidlech výzkumníků a přírodozpytců.

Uprostřed komůrky byla otevřená truhla, prázdná, s trochou slámy na dně. Co v ní asi mohlo být, to Robertovi došlo, když se vracel do své kajuty. Když otevřel dveře, čekalo tam na něho nehybné zvířátko, které mu při nečekaném setkání připadalo hroznější než sám Vetřelec.

Krysa, potkan ze stoky, ale kde, kočkodan, sahal mu do pasu a možná výš, dlouhý ocas měl položený na podlaze a díval se na něho, stál na zadních a přední nohy k němu vztahoval jako krátké ručičky! Srst měl krátkou a na břiše jakýsi pytel, ne umělý, ale přirozený, a z něho vykukovala úplně stejná, jenom menší

zrůdička. My víme, co se Roberto první dva večery napřemýšlel o krysách, čekal, že ty zdejší budou veliké a dravé, nejhorší, jaké se vůbec mohou na lodi objevit. Tato krysa však překonala veškerá jeho děsivá očekávání. Byl si jist, že lidské oko dosud ještě nespatřilo krysu tak velkou a hroznou, a měl pravdu, protože, jak dále uvidíme, nebyla to krysa, ale – jak jsem si sám vyvodil – byla to vačice.

Když přešel první okamžik hrůzy a vetřelec se nehýbal, došlo mu, že je vycpaný, a to dokonce velice nedbale, nebo možná nebyl v podpalubí správně uložen, protože z něho vycházel pach rozkládajících se orgánů a ze hřbetu mu trčely hrstě ovesné slámy.

Bylo to zkrátka tak, že Vetřelec chviličku předtím, než Roberto vešel do podpalubního šackamru, si z něho vzal to, co mohlo vyvolat co největší děs, a zatímco Roberto se obdivoval jeho muzeu, nastrčil mu to do kajuty, možná v naději, že přijde o rozum, vrhne se přes zábradlí do moře a utone v něm. Chce, abych zahynul, abych zešílel, mumlal si Roberto, já tě však přinutím, aby sis tu svou krysu kus po kuse sežral, a pak vycpu tebe a vystavím tě v komůrce, kde se skrýváš, zatracený darebáku, kde jsi, odkud se na mě díváš, jestli jsem se už nezbláznil, já ale naopak doženu k šílenství tebe, bezbožníku jeden!

Dostrkal vačici pažbou pušky na palubu, překonal odpor, vzal ji a hodil přes zábradlí do moře.

Konec, rozhodl se, že zjistí, kde se Vetřelec skrývá. Vrátil se do kůlny na dříví, na podlaze bylo plno kulatých polínek a dával si pozor, aby na některá nešlápl a znova neuklouzl. Za kůlničkou objevil prostor, kterému na *Amarilli* říkali soda (taky *soute*, nebo *sota*), dávaly se tam suchary. Tam našel hlavně kusem plátna přikrytý a dobře zabalený a chráněný dalekohled, určitě mnohem silnější než ten, který měl u sebe v kabině, byla to možná dokonce nějaká Hyperbola Očí, určená k pátrání na obloze. Stál však na velké míse z jakéhosi lehkého kovu a vedle něj v plátně, rovněž pečlivě zabalené, byly další nástroje, jejichž použití neznal, jakási kovová ramena, kruhové plátno s kroužky po celém obvodu, helma a konečně tři břichaté nádoby, podle pachu plné nějakého hustého, zatuchlého oleje. K čemu to všechno

dohromady mohlo být, na to se Roberto nezeptal, v tom okamžiku mu šlo spíš o to, aby objevil živou bytost, a ne nějaké krámy.

Raději se podíval, jestli pod *sodou* není nějaký další prostor. Byl, ale tak nízký, že se jím dalo lézt jedině po čtyřech. Prohlédl jej, lucernu přitom držel co nejvíc u podlahy, aby nezapálil strop. Dlouho se neplazil a byl na konci, narazil hlavou na tvrdé modřínové prkno. Byla to Ultima Thule na *Daphne*, za ní už bylo slyšet jen šplouchat vodu u stěny. Za tou slepou štolou žádný další prostor už být nemohl.

Pak rázem všeho nechal, málem jako kdyby *Daphne* pro něho už neměla tajemství.

Pokud by někomu připadalo divné, že Roberto byl na lodi už celý týden, a přitom si ji nedokázal celou prohlédnout, pak jen připomeneme, že šlo o situaci, v jaké se ocitne třeba chlapec, když se dostane na půdu nebo do sklepa nějakého velkého starého domu, který je jako labyrint. Co krok, to truhlice se starými knihami, odložené šatstvo, prázdné láhve, hromady dříví, poničený nábytek, rozvrzané a zaprášené almary. Chlapec sice jde dál, ale pomalu, neustále se zastavuje a zdržuje prohlížením a hledáním pokladu, zahlédne chodbičku, tmavou síň a v ní jako by se něco mihlo, odloží prohlídku na jindy, a když pak pokračuje, nedorazí o moc dál, na jedné straně se bojí, že by mohl zajít příliš daleko, na druhé se nemůže dočkat objevů, které ho čekají, a to ze sebe ještě nesetřásl dojem z těch, které právě učinil, a tak pouť půdou či sklepy nebere konce a může chlapci nové neznámé kouty nabízet po celé dětství a možná i déle. A kdyby dotyčného chlapce přitom pokaždé vyděsil nějaký nový šramot, nebo kdyby mu někdo, aby ho od toho labyrintu držel co nejdál, den co den vyprávěl hrůzostrašné příběhy, a kdyby ten chlapec byl ke všemu taky opilý, teprve pak bychom mohli mít představu o tom, jak se takový prostor každým dalším zážitkem a dobrodružstvím vlastně rozšiřuje. Právě taková byla Robertova zkušenost s teritoriem, které mu sice patřilo, ale také mu kladlo odpor a odolávalo.

Pak přišlo zase další ráno a Roberto měl sen. Zdálo se mu o Holandsku. Došlo k tomu, když jej kardinálovi muži doprovázeli do Amsterodamu a tam jej vsadili na *Amarilli*. Cestou se zastavili

v jednom městě. Vešel do katedrály. Uvědomil si, jak jsou zdejší chrámové lodi světlé, velice odlišné od chrámů italských a francouzských. Žádná ozdoba, na holých sloupech viselo jen pár korouhví, okna byla bez malovaných výjevů a pronikající slunce vytvářelo uvnitř mléčný jas. Dole v něm tonulo několik tmavých postav věřících. V naprostém tichu bylo slyšet jen jakousi smutnou melodii, která jako by bloudila šerem, které bylo nažloutlé jako slonovina. Vycházela snad z hlavic sloupů nebo ze svorek v klenbě. Pak si uvědomil, že v jedné z kaplí nahoře na kůru, sama v koutě, je ještě jedna černě oděná osoba a ta že s očima vytřeštěnýma do prázdna hraje na krátkou zobcovou flétnu.

Když hudebník dohrál, Roberto šel za ním. Nebyl si jist, zdali by ho měl či neměl podarovat, hudebník mu však s očima upřenýma do země poděkoval za pochvalu a Roberto pochopil, že je slepý. Byl to mistr zvonů (*der Musycin en Directeur vande Klok-werken, le carilloneur*, der Glockenspieler, snažil se Robertovi svou funkci vysvětlit), k jeho povinnostem však patřilo rovněž bavit svou flétnou věřící, kteří se večer zdržovali před kostelem a v okolí chrámu. Znal spoustu nápěvů a na každý z nich hrál dva či tři a někdy až pět postupně složitějších a složitějších variací, aniž k tomu musil číst noty. Narodil se už slepý a v překrásných světlých prostorách (řekl opravdu světlých) svého chrámu se prý může pohybovat, dodal, díky tomu, že slunko vnímá kůží. Vysvětlil Robertovi, že jeho nástroj je živá bytost, která reaguje na roční doby a na teplotu ráno a při západu slunce, trvalé vlažno v chrámu že však přitom dřevu zajišťuje neměnnou dokonalost. Roberto pak chvíli uvažoval o tom, co Seveřan mrznoucí ve světle a jasu vlastně považuje za trvalé vlažno.

Zahrál Robertovi ještě dvakrát tutéž melodii a řekl mu, že skladba se jmenuje „*Doen Daphne d'over schoone Maegh*“. Dar odmítl, dotkl se jeho obličeje a řekl – Roberto tomu tak aspoň rozuměl –, že „*Daphne*“ je něha, která ho bude provázet po celý život.

A jak nyní na *Daphne* Roberto pomalu otvíral oči, slyšel bez nějakých pochyb přicházet zezdola, pronikat škvírami v podlaze, melodii „*Daphne*“. Měl však dojem, že mu ji hraje nástroj, v

němž je mnohem více kovu než na flétně. Nepokoušel se o variace, ale v pravidelných přestávkách se vracel k první větě skladby, jako by ji považoval za jakýsi úporný refrén.

Okamžitě si řekl, že důmyslnější emblém, než být na „fluytu“ nesoucím jméno *Daphne* a poslouchat skladbu pro flétnu nazvanou „*Daphne*“, by se asi jen těžko našel. Zbytečně by si namlouval, že se mu to zdá. Bylo to další Vetřelcovo poselství.

Znova se vyzbrojil, znovu nabral odhodlání ze soudku s kořalkou a vyrazil za melodií. Zdálo se mu, že vychází z místnosti s hodinami. Jenže co vynesl hodiny na palubu, byla ta místnost prázdná. Podíval se tam. Prázdná byla, melodie však přicházela odněkud z hlubin pod podlahou.

Když tu byl poprvé, zaskočily ho hodiny, které tu objevil, a podruhé zase spěchal, aby už byly všechny na palubě, a tak se vůbec nezamyslil nad tím, zdali se tato místnost nachází opravdu u stěny, u trupu lodi. Kdyby tomu tak bylo, pak by zadní stěna musila být dokulata. Bylo tomu tak opravdu? Velké plátno s perspektivou hodin šálilo zrak, takže na první pohled nebylo jasné, je-li zadní stěna rovná či vypouklá.

Roberto už už chtěl plátno strhnout, když si všiml, že to je vlastně jakási opona a že stačí odhrnout ji stranou. Za ní byly dveře, zavřené na zástrčku.

S odvahou, jaká je vlastní jen osobám oddaným Bakchovi, a jako kdyby jediný náraz berana na bránu mohl přemoci nepřátele, namířil na dveře mušketou a s výkřikem (bůhví proč): „Nevers et Saint-Denis!“, vykopl dveře a nebojácně se vrhl dovnitř.

Místnost, kterou právě objevil, skoro celou zabíraly varhany. Byly upevněny ke stěně, nahoře měly asi tak dvacet píšťal a ty právě vyluzovaly melodii, kterou zaslechl. Byly dřevěné a pohromadě je držely kovové sloupky. Na horní plošině byly uprostřed píšťaly, po stranách se však pohybovali jacísi maličcí roboti. Skupinka nalevo, to byl jakýsi kruhový podstavec a na něm kovadlina, určitě dutá jako zvon, a kolem čtyři figury, které v rytmu pohybovaly pažemi a bušily do ní kovovými kladívky. Údery kladívek, každé o jiné váze, zněly jako stříbrné zvonky a souzněly s melodií vycházející z píšťal a souvislou řadou akordů ji komentovaly. Roberto si vzpomněl na pařížské rozhovory s

jedním otcem od minoritu, který mu vyprávěl o svých rešerších v oblasti universální harmonie, a spise díky jejich hudebnímu provozu než jejich podobě v nich rozpoznal Vulkána a tři Kyklopy, na něž se podle pověsti odvolával Pythagoras, když tvrdil, že rozdíl v hudebních intervalech je dán počtem, váhou a mírou.

Napravo od píšťal amorek (taktovkou nad dřevěnou knihou, kterou držel v rukou) odklepával tříčtvrteční takt, na němž melodie „*Daphne*“ byla právě založena.

Ihned pod tím byla klávesnice varhan, jednotlivé klávesy se zvedaly a klesaly podle not vycházejících z píšťal, jako kdyby se jich dotýkala neviditelná ruka. Pod klávesnicí, tam, kde obvykle hudebník nohou nadýmá měchy, byl válec opatřený zuby a hroty, a ty byly uspořádány buď v řádu nepředvídatelně pravidelném, nebo podle pravidel zcela neočekávaných, jako noty bývají uspořádány vzestupně či sestupně, s nečekanými mezerami, rozlehlými prázdnými místy a hustě sesazenými osminami v řádcích notového listu.

Pod válcem byla vodorovně uložená tyč s výstupky a ty, jak se válec otáčel, postupně narážely do zubů a s pomocí hry zpola ukrytých tyčí uváděly do pohybu klávesy a ty pak rozezvučely píšťaly.

Nejpodivuhodnější ze všeho však byl způsob, jímž byl uváděn do chodu válec, aby vháněl do píšťal vzduch. Po straně byla upevněna skleněná nádoba či násoska, tvarem připomínala smotek bource morušového, a dvě sítka uložená nad sebou ji dělila do tří komor. Do násosky přicházela voda zespoda, trubkou, jež procházela otevřenou střílnou, jíž sem vnikalo také světlo, a přiváděla (pravděpodobně s pomocí někde ukryté pumpy) vodu přímo z moře, ale tak, aby do smotku, do kukly, zároveň s ní přicházel i vzduch.

Voda byla násilím vháněna do spodní části a zdálo se, že vře, jako nějaký vír kroužila kolem stěn nádoby a bezpochyby tak uvolnila vzduch, který nasávala skrze síta. S pomocí trubky, spojující horní část kukly se spodkem píšťal, vzduch se díky umělým spirituálním hnutím měnil na zpěv, a voda, jež zůstala v dolní části, odtékala trubičkou a roztáčela lopatky malého

mlýnského kola. Z něj pak stekla do kovové nádoby pod ní a z té pak další trubičkou odtékala do moře.

Kolo uváděla do pohybu tyč a ta zapadala do ozubení na válci a pohyb na něj přenášela.

Opilému Robertovi to všechno připadalo zcela přirozené, a když válec zpomalil a píšťaly začaly chrčet, jako by jim melodie uvízla v hrdle, a kyklopové a amorek přestávali bušit do kovadliny, přišlo mu to dokonce líto. V té době se toho hodně napovídalo o perpetuálním pohybu, zřejmě však ukrytá pumpa, jež ovládala nasávání a příliv vody, mohla být v chodu jen po určitou dobu a pak ukončila činnost.

Roberto nevěděl, zdali se má podivovat spíše samému vědomostmi obdařenému technomatu, i když už takové či podobné znal z doslechu a věděl, že jsou s to uvést do pohybu skupinku kostlivečků nebo okřídlených andílků, nebo tomu, že Vetřelec – nikdo jiný to být nemohl – jej uvedl do chodu právě tohoto rána a v tuto hodinu.

A co mu tím chtěl vlastně sdělit? Třeba že jej považuje za předem poraženého. Může *Daphne* ve svých útrobách skrývat další taková Překvapení? A co když je jich tu tolik, že by mohl strávit třeba taky celý život tím, že by se je bez naděje na úspěch snažil odhalit?

Jeden filosof mu řekl, že Bůh zná svět lépe než my, protože ho vytvořil. A že abychom se třeba aspoň trochu přiblížili boží znalosti, musíme svět chápat jako velkou budovu a pokusit se ji sami vystavět. A v tom to je. Aby *Daphne* poznal, musí si ji vystavět.

Posadil se tudíž ke stolu a nakreslil si loď v průřezu z boku, a to jak podle *Amarilli*, tak podle toho, co zatím zjistil na *Daphne*. Takže, říkal si v duchu, tady máme záďovou nástavbu, pod ním kormidelníkovu komůrku a pod ní (stále ještě ale v úrovni paluby) místnost pro hlídku a pak prostor, jímž prochází břevno kormidla. Kormidlo na zádi vyčnívá, takže tam už nic být nemůže. To všechno je v úrovni kuchyně v záďové nástavbě. Čelen stojí na dalším zvýšení a v něm – pokud si správně vykládám Robertovy nejisté opisy – by se měly nacházet prostory, kde námořníci občas vystrčili ven holý zadek a vykonali tělesnou potřebu. Když se šlo dolů pod kuchyňku,

dorazilo se do spíže. Tu prohlédl od čelenu až po zobec, ani tam už další prostora být nemohla. Ještě víc vespod našel lana a sbírku fosilií. Dál se jít nedalo.

Takže se mohl vrátit zpátky a projít celé podpalubí. Tam byla voliéra a prostory s rostlinami. Tam by se Vetřelec mohl ukrývat, jen kdyby se proměňoval podle libosti tu v živočicha, tu v rostlinu. Pod břevnem kormidla se nacházely varhany a hodiny. A tím už i zde dorazil k trupu lodi.

Když sestoupil ještě níž, dostal se do nejrozlehlejší prostory pod palubou. Tam byly další zásoby, zátěž, dříví. Zabušil pěstí na stěnu trupu, zdali nějaký dutý zvuk nenaznačuje, že by tam mohlo být třeba falešné dno. Pokud to byla normálně stavěná loď, pak dole u dna už žádný úkryt být nemohl. Pokud ovšem Vetřelec nebyl přilípnutý ke kýlu pod vodou jako pijavice, a nevylézal v noci nahoru jako hlemýžď, ze všech vysvětlení, a byl ochoten k mnoha, mu však právě toto připadalo jako velice nevědecké.

Na zádi, zhruba pod varhanami, byla komůrka s velikánskou mísou, dalekohledem a dalšími nástroji. Nebyl si sice nyní jist, zdali si při prohlídce ověřil, končí-li prostor opravdu za kormidlem, z nákresu, který si právě pořizoval, však nabyl dojmu, že by tu žádný další prázdný prostor už být neměl, pokud ovšem křivku zádi nakreslil správně. Vespod pak už byla jen slepá chodbička, ale že za ní už není nic, tím si byl naprosto jist.

Zaplnil loď prostorami a na další prostoru mu už nikde nevybylo místo. Z toho vyplývalo, že Vetřelec nemohl nikde přebývat trvale. Pohyboval se podle toho, jak se pohyboval Roberto, byl jako odvrácená tvář Měsíce, o které sice víme, že tam být musí, nikdy ji však nespatříme.

Kdo může spatřit odvrácenou stranu Měsíce? Jedině obyvatel stálice, hvězdy, která se nepohybuje. Ten může čekat, nehnout se z místa a přistihnout skrývající se tvář. Bude-li se po lodi pohybovat zároveň s Vetřelcem, nebo bude-li Vetřelci dávat přednost při volbě pohybů, pak ho nikdy neuvidí.

Musí se proměnit ve stálici a přinutit Vetřelce, aby se pohyboval on. A jelikož Vetřelec je určitě na palubě, když se Roberto nachází v podpalubí, a naopak, musí mu namluvit, že odešel do podpalubí, aby ho mohl přistihnout na palubě.

Aby Vetřelce oklamal, ponechal v kapitánově kabině světlo, budilo to dojem, že je zaměstnán psaním. Pak šel nahoru do přídové nástavby, a ukryl se tam hned za zvon, stačilo mu obrátit se a měl okamžitě pod dohledem prostor pod čelenem, jinak viděl palubu a příbytek na zádi až k lucerně. Položil si k ruce pušku a obávám se, že i soudek s kořalkou.

Strávil noc tím, že vyskakoval na nohy při každém šramotu, jako kdyby ještě sledoval doktora Byrda, štípal se do uší, aby neusnul, až do rána, ale marně.

Vrátil se do své místnůstky, kde světlo mezitím dohořelo. A zde zjistil, že se mu někdo přehraboval v jeho lejstrech. Vetřelec prostě strávil noc v jeho kajutě a možná si tu četl jeho dopisy Paní, zatímco on se třásl přes noc zimou a ráno vlhl rosou.

Protivník se vetřel do jeho vzpomínek… Vzpomněl si na Salazarova slova, že kdo dá najevo své city, dělá sám průlom do vlastní duše.

Vyřítil se na palubu a začal střílet z pušky, kam ho zrovna napadlo, rozstřílel jeden stěžeň a střílel dál, dokud mu nedošlo, že zatím nikoho nezabil a ani nezabíjí. V přestávce, kterou si vyžádalo nabíjení zbraně, se nepřítel mohl klidně procházet sem a tam a smát tomu nesmyslnému, zmatenému rámusu. Ten vyděsil pouze ptáky, kteří dole o překot kdákali a kokrhali.

Smál se, jistě. Jenže kde? Roberto se v myšlenkách vrátil k svému původnímu plánu a řekl si, že o tom, jak je loď stavěna, opravdu vůbec nic neví. Kresba zachycovala výšku a délku a ne šířku. Nazírána ve své délce (my bychom řekli v podélném průřezu) loď nenaznačovala nějaké další možnosti úkrytu, avšak z hlediska šířky by se mezi těmi, které už objevil, nějaké další najít mohly.

Roberto si také teprve teď uvědomil, že na lodi schází spousta věcí. Například nenašel vůbec žádné zbraně. Dobře, dejme tomu, že si je odnesli s sebou námořníci – pokud ovšem opustili loď dobrovolně. Na *Amarilli* byla spousta stavebního dříví, na opravu stěžňů, kormidla nebo trupu lodi pro případ, že by loď byla poškozena při bouři, na *Daphne* však našel hlavně dříví jako na topení, vyschlé, ale spíš aby dobře hořelo třeba v kuchyni, vůbec žádný dub, modřín nebo vyschlý smrk. A zároveň s dřívím pro

tesaře tu scházely i tesařské nástroje, pily, sekyry různého tvaru a velikosti, kladívka a hřebíky…

Byly tu další komory? Všechno překreslil, pokusil se zobrazit loď, jako kdyby se na ni díval se strany, z boku, a zároveň seshora ze stožárového koše. A řekl si, že v tom úlu plném buněk, jak jej nyní vidí, by opravdu mohla být ještě nějaká díra, a to pod kabinou s varhanami, odkud by se dalo sestoupit ještě víc dolů, samozřejmě ne po schodech. Prostor by nemohl být tak velký, aby se do něj vešlo všechno, co na lodi scházelo, v každém případě to však byla díra navíc. Pokud v podlaze nízké slepé chodbičky či štoly, kterou navštívil, existuje poklop, otvor, kterým by se do té prostory, ve které zatím nebyl, protáhl, pak by se odtamtud mohl dostat k hodinám a projít celým trupem.

Teď už si Roberto byl jist, že nikde jinde Nepřítel být nemůže. Běžel dolů, vsoukal se do štoly, tentokrát si však nesvítil dolů, ale nahoru. A opravdu objevil padací dvířka. Pokud Vetřelec je nahoře nad nimi, pak ale možná čeká, až vystrčí hlavu nahoru, vezme ho přes ni a zcela určitě ho přemůže. Musí na něj jít odněkud, odkud útok nečeká, jak se to dělalo v Casale.

Pokud tam nějaká místnůstka byla, pak musila sousedit s místností, kde byl dalekohled, a právě odtamtud by se do ní měl dostat.

Vyšel nahoru, prošel sodou či sotou, překročil nástroje, jež tam byly uloženy, a ocitl se před stěnou, která – uvědomil si to teprve teď – nebyla z tvrdého dřeva jako lodní trup.

A navíc byla dosti tenká. Stejně jako při vstupu do místnosti, odkud přicházela hudba, kopl ze všech sil do stěny a dřevo povolilo.

Ocitl se v jakési šeré místnůstce, okénkem bylo vzadu vidět zakulacené stěny trupu. A tam na jakémsi pelechu s koleny u brady a s velikánskou pistolí v napřažené ruce seděl Ten Druhý.

Byl to stařec, ve vyschlém obličeji, vroubeném prokvetlým vousem, mu seděly vytřeštěné oči, pár zbylých vlasů mu trčelo na hlavě, byl skoro bezzubý a dásně měl tmavé jako borůvky; v hávu, který byl snad kdysi černý, teď však plný vybledlých skvrn, se málem ztrácel.

Spíš než aby pistolí mířil, oběma rukama se jí držel, paže se mu třásly a křičel, ale hlas měl velice slabý. První větu pronesl

buď německy, nebo holandsky, a druhou, to určitě své sdělení opakoval, lámanou italštinou, určitě si Robertův původ zjistil, jak se mu přehraboval v lejstrech.

„Jestli ty se pohnula, já zabil."

Roberto byl z toho zjevení tak vedle, že nedokázal okamžitě zareagovat. A to bylo dobře, protože měl čas všimnout si, že kohoutek u pistole není natažený a Nepřítel že se ve vojenských záležitostech určitě moc nevyzná.

Bez obav šel k němu, vzal pistoli za hlaveň a pokusil se ji vykroutit z rukou, které ji držely za pažbičku. Stařec mezitím cosi pohněvaně německy pokřikoval.

S vynaložením značné námahy mu Roberto konečně zbraň vzal. Stařec klesl na pelech. Roberto si k němu poklekl, dal mu ruku pod hlavu a zvedl mu ji.

„Pane," řekl mu, „já vám nechci ublížit. Jsem přítel. Capito? Amicus!"

Stařec otvíral a zavíral ústa, ale nic neříkal, z očí mu bylo vidět jen bělmo, které nebylo bílé, ale krhavé, a Roberto se už obával, že má smrt na jazyku. Vzal ho do náruče, a třebaže neměl nohy zrovna nejpevnější, odnesl ho do své kajuty. Nabídl mu vodu a dal mu napít kořalky, stařec řekl: „Gratias ego, domine" a zvedl ruku, aby mu požehnal. Teprve teď se Roberto na něho líp podíval a zjistil, že je to kněz.

Nebudeme se tu pokoušet rekonstruovat dialog, který spolu pak po celé dva dny vedli. Také proto, že od tohoto okamžiku Robertova lejstra začínají být lakonická. Možná proto, že na jeho důvěrná sdělení Paní padly cizí zraky (nikdy se svého nového druha neodvážil zeptat, zdali tomu tak je či není), na dlouhou dobu vůbec psát přestal a pak už jen mnohem stručněji zaznamenával, co se dozvěděl a co se událo.

Roberto se ocitl ve společnosti otce Caspara Wanderdrossela, byl to *e Sotietate Jesu, olim in Herbipolitano Franconiae Gymnasto, postea in Collegio Romano Mathematum Professor* a také astronom a badatel v mnoha dalších vědních oborech při Generální Kurii Tovaryšstva Ježíšova. *Daphne* velel holandský kapitán, který se už o plavbu tímto směrem pokusil ve službách Vereenigde Oost-Indische Compagnie. Loď opustila před mnoha měsíci břehy Středozemního moře a obeplula Afriku v úmyslu dorazit na Šalomounovy ostrovy. Stejně jako doktor Byrd na *Amarilli*, jen s tím rozdílem, že *Amarilli* doufala, že je najde tak, že dorazí k východu od západu, zatímco *Daphne* se snažila o opak, ale na tom příliš nezáleží, tak či onak se dorazí k Protinožcům. Na Ostrově (otec Caspar ukazoval kamsi za pláž a za stromy) se měla sestavit Maltézská observatoř. Co ta observatoř vlastně je, to nebylo jasné, a jakmile na ni přišla řeč, Caspar začal šeptat, jako by šlo o tajemství tak slavné, že o něm mluví celý svět.

K tomu, aby tam *Daphne* dorazila, potřebovala spoustu času. Jak to na těchto mořích tehdy chodilo, to ví každý. Vypluli od Moluk s úmyslem zamířit k jihovýchodu, směrem k přístavu Sancti Thomae na Nové Guiney, měli totiž navštívit místa, kde Tovaryšstvo Ježíšovo mělo své misie, bouří hnaná loď však zabloudila v neznámých mořích a nakonec se ocitla u ostrova obydleného krysami velkými jako odrostlé děti, s dlouhatánským ocasem a vakem na břiše, jak to Roberto ostatně viděl na

vycpaném exempláři (otec Caspar ho dokonce pokáral, prý vyhodil do moře „Wunder, který stál za víc než celé Peru“).

Byla to, vyprávěl otec Caspar, stvoření milá a přátelská, obklopila námořníky, sotva vystoupili na břeh z lodi, natahovala k nim ručičky a žadonila o jídlo, dokonce je prý tahala za šaty, nakonec se z nich však vyklubali jaksepatří zlodějíčkové, jednomu námořníkovi dokonce vytáhli suchar z kapsy.

Budiž mi dovoleno přispět k věrohodnosti otce Caspara poznámkou, že takovýto ostrov opravdu existuje a nedá se s žádným jiným zaměnit. Zvířátka podobná klokanům se jmenují quokkasové a žijí výlučně na tomto ostrově jménem Rottnest Island, který Holanďané objevili teprve před nedávnem a nazvali právě *rottnest*, neboli krysí hnízdo. Jelikož tento ostrov leží naproti Perthu, znamená to, že *Daphne* dorazila k západnímu pobřeží Austrálie. Uvážíme-li, že se tím pádem ocitla na třicátém stupni jižní šířky a na západ od Moluk, zatímco měla plout na východ maličko pod rovníkem, pak musíme přiznat, že opravdu zabloudila.

Ale kdyby jenom to. Posádka *Daphne* měla v malé vzdálenosti od ostrova zahlédnout další pobřeží, určitě si však myslili, že je to jen další ostrůvek s dalšími hlodavci. Hledali něco docela jiného, a bůhvíco přístroje na palubě tvrdily otci Casparovi. Na každý pád byli pouhých pár záběrů vesel od toho, čemu lidstvo říkalo Terra Incognita a Australis a o čem od nepaměti snilo. Těžké je naopak pochopit – neboť *Daphne* nakonec dorazila (jak sami uvidíme) k sedmému stupni jižní šířky – jak dokázali obeplout nejméně dvě čtvrtiny Austrálie, a přitom ji vůbec nevidět: buď od severu, a pak propluli mezi Austrálií a Novou Guineou s rizikem, že co chvíli uvíznou u jednoho či druhého pobřeží, nebo od jihu, a to pak propluli mezi Austrálií a Novým Zélandem a neviděli nic než moře.

Někdo by si mohl myslit, že jsem to já, kdo tu vypráví smyšlenky, kdyby zhruba v době, kdy se odbývá náš příběh, rovněž Ábel Tasman nevyplul z Batavie a nedorazil k pevnině, kterou nazval van Diemen a kterou dnes známe coby Tasmánii. Jelikož však rovněž hledal Ostrovy Šalomounovy, držel se nalevo od jejího jižního pobřeží, aniž vůbec tušil, že za ní se nalézá celý stokrát větší kontinent, dostal se na jihovýchod od Nového

Zélandu, obeplul jej ve směru na severovýchod a vzdálil se od něj, až dorazil k ostrovům Tonga a odtamtud zhruba tam, kam dorazila i *Daphne*, aspoň mám ten dojem, tam ale musil rovněž proplout mezi korálovými útesy, a pak zamířil k Nové Guiney. Což znamená směřovat k cíli klikatě jako biliárová koule. Podle všeho však ještě po řadu let osud mořeplavcům dopřával možnost dostat se na dva kroky od Austrálie a nevidět ji.

Berme tudíž povídání otce Caspara za věrohodné. Jak se *Daphne* často podřizovala rozmarům pasátů, skončila v další bouři a vyvázla z ní velice poškozená. Musila zakotvit u nějakého ostrova, bůhvíkde to bylo, žádné stromy, jen písek kolem jezírka veprostřed, a konečně zakotvili v zálivu, kde se loď nacházela dosud. Kapitán vyslal k ostrovu loďku s přední hlídkou, měl dojem, že není obydlený, pro každý případ však nechal nabít a řádně namířit svých pár děl, a pak se začaly odvíjet tři děje, všechny stejně důležité.

První, to bylo získávání potravin a pitné vody, které už vlastně došly, druhé chytání zvířat a sběr rostlin, které by odvezli do vlasti a potěšili jimi přírodozpytce Tovaryšstva, třetí kácení stromů, hlavně velkých kmenů, aby byla obnovena na lodi zásoba dřeva a materiálu, který by posloužil při příštích nepřízních osudu. Pak bylo třeba na jednom z vršků na ostrově postavit a uvést do provozu Maltézskou observatoř. To byla záležitost ze všech nejpracnější. Bylo třeba vynést z podpalubí na břeh všechny tesařské nástroje a různé součásti Observatoře, a tyto práce zabraly hodně času také proto, že se nemohli vylodit přímo v zálivu, mezi lodí a břehem totiž stála a málem až k hladině sahala hradba, zdvojený val, násep, *Erdwal* ze samých korálů, zkrátka to, čemu bychom dnes řekli korálový útes, a pokud v něm nějaké průplavy vůbec byly, pak příliš úzké. Po mnoha pokusech, které nikam nevedly, přišli na to, že musejí pokaždé na loďce obeplout mys jižně od zátoky, za kterým byla průrva, která jim umožnila zakotvit u břehu. „Et, ejhle, proč ten loďka námořníky tam opuštěný tam nevidíme, i když tam vzadu furt je, heu me miserum!“ Z Robertova přepisu je možno vyvodit, že Teuton žil v Římě, kde si se svými spolubratry z mnoha zemí povídal latinsky a italsky se toho moc nenaučil.

Když dostavěli observatoř neboli hvězdárnu, otec Caspar zahájil výzkumy, a ty úspěšně pokračovaly bezmála dva měsíce. Co mezitím dělala posádka? Lenošila a kázeň na palubě upadala. Kapitán měl na lodi hodně soudků s kořalkou, která měla dávat do pořádku žaludky při bouřce, samozřejmě ve velice mírných dávkách, nebo sloužit jako zboží na výměnu s domorodci, jenže posádka odmítla poslušnost, vynesla je na palubu a všichni do jednoho i s kapitánem se opíjeli. Otec Caspar pracoval a ostatní žili zhovadile a až do hvězdárny k němu doléhaly jejich nestoudné zpěvy.

Jednoho dne si otec Caspar ve hvězdárně, kde pracoval sám, protože bylo velké vedro, svlékl kutnu (zhřešil tím, jak sám coby správný jezuita přiznal, proti skromnosti, a kéž prý by mu Bůh, když ho předtím okamžitě ztrestal, nyní odpustil) a nějaký hmyz ho bodl do hrudníku. Zpočátku cítil jen to bodnutí, když se však vrátil večer na palubu, dostal vysokou horečku. O tom, co se mu přihodilo, se nikomu slovem nezmínil, celou noc mu hučelo v uších a měl těžkou hlavu. Kapitán mu rozepjal kutnu, a co nevidí? Puchýř, jaký naskočí po žihadle od vosy, ale co říkám, stačil by na to i větší komár. Ten otok se však v kapitánových očích rázem proměnil v carbunculus, vřed, černý furunkl, zkrátka nádor, neklamný přízrak pestis, quae dicitir bubonica, jak bylo také okamžitě zapsáno do lodního deníku.

Na lodi vznikla panika. Marně Caspar kapitánovi povídal o tom, že ho bodl nějaký hmyz, morem postižený člověk vždycky lže, aby ho ostatní neopustili, to přece každý ví. Zbytečně všechny ujišťoval, že on sám mor dobře zná a v jeho případě že z mnoha důvodů o něco takového jít nemůže. Posádka by ho bývala nejradši hodila do moře, aby se zamezilo nákaze.

Otec Caspar se pokoušel vysvětlit, že za morové epidemie, která postihla Milán a celou severní Itálii někdy před dvanácti lety, byl společně s dalšími svými spolubratry vyslán do lazaretu, aby tam pomáhal, a tam se také zblízka touto nemocí zabýval. Takže o této zlé nákaze toho opravdu hodně ví. Existují nemoci, které postihují pouze jednotlivce, a to na různých místech a v různých dobách, jako třeba Sudor Angelicus, jiné se vyskytují jen v jednom kraji, jako Dysenteria Melitensis nebo Elephantiasis Aegyptia, a pak jsou tu další, jako třeba právě mor, které po

dlouhou dobu sužují obyvatelstvo mnoha krajů najednou. Mor ohlašují skvrny na slunci, zatmění Slunce, komety, živočichové žijící pod zemí vylézají ze svých doupat, rostliny z výparů vadnou, ani jedno z těchto znamení se však na palubě lodi ani na pevnině, na obloze ani na hladině moře neobjevilo.

Za druhé mor zcela určitě vyvolává zkažený vzduch vystupující z bažin, vzniká z velkého množství rozkládajících se mrtvol ve válce, nebo dokonce i při invazích kobylek, když po celých houfech utonou v moři, které je pak vyvrhne na břeh. K nákaze dochází tak, že tyto výpary vnikají ústy do plic a dutou žílou dorazí až do srdce. Až na páchnoucí pitnou vodu a jídlo, což ostatně vede ke kurdějím a ne k moru, nikdo z osob nacházejících se na lodi nebyl během plavby postižen nějakým zhoubným výparem, naopak, všichni byli na zdravém vzduchu a těšili se z léčivých větrů.

Kapitán tvrdil, že stopy po výparech ulpívají na oděvu a mnoha dalších předmětech a že na lodi je možná něco, na čem se dlouho udržely a nákazu pak předaly. A vzpomněl si na knihy o mořeplavbě, jako *L'Arte del navegar* od Mediny, *Typhis Batavus* od Snellia a *De rebus oceanicis et orbe novo decades* od Pietra ďAnghiery. Otec Caspar se totiž kapitánovi svěřil s tím, že je dostal skoro zadarmo, a to právě v Miláně bezprostředně po morové epidemii, kdy se u Naviglia na zídce prodávala celá knihovna nějakého pána, co předčasně zemřel. A svou malou soukromou knihovnu si pak s sebou vzal i na moře.

Podle kapitána to bylo naprosto jasné. Knihy patřily člověku, který zemřel na mor, a jsou tedy zdrojem nákazy. Každý přece ví, že mor se přenáší zhoubnými mastmi a on sám se dočetl, jak někteří lidé umřeli jen proto, že si olízli prst, kterým listovali v knihách, jejichž stránky byly napuštěny jedem.

Otec Gaspar se nedal. V Miláně přece on sám prohlížel krev osob postižených morem s pomocí nejnovějšího vynálezu, kterému se říká drobnohled či mikroskop, a spatřil v ní hemžit se jakési *vermiculi*, což jsou právě elementy *contagium animatum*, vznikající *vis naturalis* ve věcech hnilobných. Ty jsou pak *propagatores exigui*, potními póry, ústy a někdy i uchem přenášeny na jiné osoby. Tato hemživá havěť se však živí krví a nemůže přežít v mrtvé tkáni knih celých dvanáct let.

Kapitán na jeho tvrzení nedal a krásnou malou knihovnu otce Caspara si odnesly mořské proudy. Tím to však neskončilo. I když se otec Caspar ze všech sil snažil všechny přesvědčit, že mor mohou přenášet psi a mouchy, ale podle toho, co on sám ví, v žádném případě krysy, celá posádka na ně zahájila hon a střílelo se tak vydatně, že div nerozstřílela lodní trup. A jelikož horečka otce Caspara neustupovala a jeho boule ne a ne být menší, kapitán přikročil k ráznému opatření: všichni do jednoho odejdou na ostrov a tam si počkají, jestli otec Caspar umře, nebo zdali se uzdraví, a zůstanou tam, dokud z lodi nevyvanou veškeré zhoubné výpary.

Řečeno a vykonáno. Všechno živé nasedlo do šalupy naložené zbraněmi a nejrůznějšími nástroji. A jelikož předvídali, že od smrti otce Caspara budou musit uplynout nejméně dva až tři měsíce, než se loď zbaví nákazy, vyvodili si z toho, že si budou musit na pevnině vystavět chatrče, takže všechno, co na *Daphne* jen trochu připomínalo truhlářský či tesařský nástroj, bylo ve vlečném člunu odtaženo na ostrov.

Společně s většinou soudků s kořalkou.

„Oni ale dobře to neudělali," trpce poznamenal otec Caspar a mrzelo ho, že je nebesa tak krutě potrestala za to, že ho jako ztracenou duši opustili.

Jakmile byli na ostrově, vyrazili do lesa, ulovili několik zvířat, rozdělali velikánské ohně na břehu a po tři dny a tři noci se veselili.

A právě ty ohně pravděpodobně přivábily pozornost divochů. Ostrov sice obydlený nebyl, v souostroví však žili domorodci černí jako afričtí černoši a určitě také dobří mořeplavci, protože jednou ráno otec Caspar zahlédl, jak se blíží asi tak deset „piragví". Vynořily se za velkým ostrovem na západě a mířily do zátoky. Čluny měli vydlabané z jednoho kmene, jako indiáni v Novém Světě, ale dvojité, v jednom seděli a druhý klouzal po hladině jako sáně po sněhu.

Otec Caspar se zprvu obával, že míří k *Daphne*, ale podle všeho se jí naopak chtěli vyhnout a vepluli do uzounkého průplavu, kudy se na ostrov dostali i námořníci. Otec Caspar se pokoušel na ně zavolat, byli však namol a neprobudili se. Zkrátka najednou se divoši na ně vyřítili.

Vyskočili na nohy, divoši se však okamžitě chovali nepřátelsky a mezi námořníky zavládl zmatek, nikdo nechápal, oč jde, a hlavně si nepamatovali, kam si dali zbraně. Jenom kapitán vykročil proti nim a jednoho výstřelem z pistole srazil k zemi. Jakmile zaslechli výstřel a viděli, že jejich druh je mrtev, aniž se ho někdo prstem dotkl, dali najevo, že se podrobují, jeden šel ke kapitánovi a podal mu věnec květů, který mu visel na krku. Kapitán se uklonil, a nejspíš aby našel něco, co by mu dal na oplátku, nebo aby se na něco zeptal, obrátil se k svým lidem.

A k domorodcům se tudíž otočil zády.

Otec Wanderdrossel se domníval, že na domorodce spíš než výstřel z pistole udělala velký dojem především kapitánova postava, byl to obrovský chlap se světlým vousem a modrýma očima, a tyto vlastnosti divoši přisuzovali podle všeho bohům. Jakmile mu však spatřili záda (určitě se nedomnívali, že by božstvo něco takového taky mohlo mít), jejich vůdce ho okamžitě napadl a rozbil mu hlavu. Kapitán klesl na zem tváří dolů a už se nehnul. Černí muži se vrhli na námořníky, ti nevěděli, jak se bránit, a byli do jednoho pobiti.

Okamžitě začala děsivá hostina a trvala tři dny. Otec Caspar, jak byl nemocný, sledoval všechno dalekohledem, nemohl však nic dělat. Byla to prostě jatka. Divoši napřed námořníky svlékli donaha (radostně pokřikovali, když se dělili o šaty a různé předměty), pak je rozsekali na kusy, upekli a klidně, jako by se nechumelilo, je snědli. Maso zapíjeli nápojem, z něhož se kouřilo, a k tomu si zpívali. Jejich zpěvy se zdály docela mírumilovné, pokud by člověk nevěděl, jak strašlivé hody doprovázejí.

Když se nasytili, začali si prstem ukazovat na loď na moři. Pravděpodobně si ji vůbec nespojovali s přítomností námořníků na ostrově. Se všemi stěžni a plachtami vypadala velice majestátně, jejich kanoe s ní nesnesly srovnání a také je asi ani nenapadlo, že by to mohlo být dílo lidských rukou. Podle toho, co tvrdil otec Caspar (myslil si totiž o sobě, že se vyzná v myšlení všech modloslužebníků, co jich kde na světě je, protože mu o nich vyprávěli různí jezuitští cestovatelé po návratu do Říma), považovali loď za zvíře, a to, že zůstala neutrální, když se oddávali svým lidožroutským obřadům, je o tom ještě víc

přesvědčovalo. Na druhé straně už Magellanus, ujišťoval Roberta otec Caspar, vyprávěl o tom, že někteří domorodci se domnívají, že lodě přilétly z nebe a že jsou to matky šalup a že je kojí, protože jsou zavěšeny na jejich bocích, a pak je nechají spadnout do moře.

Někteří z nich však pravděpodobně asi ostatním tvrdili, že zvíře je tentokrát krotké nebo ochočené a že určitě bude chutné a šťavnaté jako maso námořníků a že by se jej tedy měli zmocnit. A opravdu zamířili k *Daphne*. A hle, mírumilovný jezuita, aby je držel v uctivé vzdálenosti (jeho řád mu přikazoval žít *ad majorem Dei gloriam*, a ne umřít pro radost pohanů, *cujus Deus venter est*) přiložil oheň ke šňůře jednoho děla a vyslal z hlavně kouli. Ozvalo se zadunění, na boku *Daphne* naskočil oblak dýmu, jako kdyby si zvíře hněvivě odfrklo, a koule spadla mezi loďky a dvě převrhla.

Byl to pro ně zázrak, a navíc velice výmluvný a pádný. Divoši se vrátili na ostrov a zmizeli v porostu, a když se z něj za chvíli vynořili nesli květinové věnce a házeli je do vody, aby si zvíře usmířili. Pak obrátili přídě svých loděk k jihozápadu a zmizeli kdesi za západně položeným ostrovem. Velikánskému rozzlobenému zvířeti odevzdali to, co považovali za dostatečnou daň, a bylo jasné, že u těchto břehů se už nikdy neukáží, řekli si prostě, že tu vládne zlá a pomstychtivá bytost, se kterou je nejlepší nemít nic společného.

A to je příběh otce Caspara Wanderdrossela. Asi tak týden před Robertovým příchodem mu bylo ještě nevalně, pak ale díky přípravkům, které si sám vyrobil („Spiritus, Olea, Flores, und andere dergleichen Vegetabilische Animalische und Mineralische Medicamenten“), se začal pozdravovat a těšit se z toho, když jednou v noci zaslechl na palubě něčí kroky.

Strach ho přiměl k tomu, aby opustil svou kajutu. Schoval se do díry, kde ho Roberto našel. Vzal si s sebou své medikamenty a pistoli, přičemž mu vůbec nedošlo, že není nabitá. A vycházel odtamtud, jenom aby si opatřil nějaké jídlo a napil se vody. Zpočátku, aby si zlepšil kondici, kradl vejce, pak se už ale omezil jen na ovoce. Namluvil si, že Vetřelec (vetřelcem byl pro něho samozřejmě Roberto) je vzdělaný člověk, který se chce dozvědět, o jakou loď jde a co se v ní nachází, a začal si namlouvat, že to

není trosečník, ale agent nějaké kacířské země, která se chce zmocnit tajemství Maltézské hvězdárny. A to byl také důvod, proč se ten dobrák jezuita začal chovat dětinsky a chtěl Roberta dohnat k tomu, aby démony ovládanou loď radši opustil.

Pak byla řada na Robertovi, aby pověděl, co je zač, a jelikož vlastně nevěděl, co všechno si otec Caspar dokázal přečíst v jeho lejstrech, pozdržel se především u svého poslání a plavby na *Amarilli*. K společnému vyprávění došlo, když končil den, kdy se setkali. Uvařili si v hrnci kohouta a odzátkovali poslední z kapitánových lahví. Otec Caspar musil nabýt ztracených sil a vytvořit si v žilách novou krev a oba pak musili oslavit to, co jim oběma už připadalo jako návrat do lidské pospolitosti.

„K smíchu," komentoval otec Caspar neuvěřitelný příběh doktora Byrda. „Tak bestiální věc nikdy já neslyšel. Proč jemu tak ubližovali? Že o tajemství délek všechno slyšel, já myslel, ale nemyslel, že bude je někdo s unguentum armarium hledati! Kdyby to možné bylo, nějaký jezuita by to už dávno vymyslel. To má žádný vztah k zeměpisné délce, já vysvětlil, jak já svou práci dobře dělal, a ty viděl, že jinak úplně."

„Aby bylo jasno," odpověděl mu Robeno, „vy jste hledali Šalomounovy ostrovy, nebo jste chtěli vyřešit tajemství zeměpisných délek?"

„Přece ale obě dvě věci, ne? Ostrovy Šalomounovy najdeš a víš, kde je stoosmdesátý poledník, ty našel stoosmdesátý poledník a věděl, kde Šalomounovy ostrovy jsou!"

„Proč by ale ty ostrovy měly být zrovna na tomto poledníku a ne na některém jiném?"

„Oh mein Gott, Pán odpustí, že jeho přesvaté jméno já nadarmo brala. In primis, když Šalomoun chrám vybudoval, velký flotila taky udělal, stojí v Kniha králů, a ten flotila dorazil k ostrovu Ophir a jemu přivezl odtamtud… jak se to u vás říká… quandringenti und viginti…"

„Čtyři sta dvacet."

„Čtyři sta dvacet talenty zlata, jedno moc velké bohatství. Bible říká málo, aby řekla moc, jako pars pro toto. A žádný land u Izraelů měl takové jedno velké bohatství, quod significat, že ten flotila dorazil na hranice světa. Sem."

„Proč ale zrovna sem?“

„Protože tady poledník sto osmdesát a to je ten, co Zemi na dvě půlky dělí, proti němu na druhé straně je poledník jedna, první. Ty počítal jedna, dvě, tři, do tři sta šedesát stupňů poledník, a když ty u sto osmdesát byl, tak je tu půlnoc a na první poledník poledne je. Verstanden? Ty uhádl už, proč se Šalomounovy ostrovy říká? Šalomoun dixit, ty dítě na dvě půlky rozsekni, Šalomoun řekl, ty Zemi na dvě půlky rozsekni.“

„Rozumím, prostě když jsme na stoosmdesátém poledníku, tak jsme na Šalomounových ostrovech. Jenže podle čeho máme vědět, že jsme na stoosmdesátém poledníku?“

„Přece Specula Melitensis, Hvězdárna Maltézská to řekla, ne? Kdyby všecky důkazy, co já tu řekl, nestačily, že poledník sto osmdesát zrovna tudy procházel, to Specula mi pověděla.“ Odvlékl Roberta na palubu a ukázal prstem na záliv. „Viděl tu to promontorium na severu, kde ty velké stromy s velkými prackami, co ve vodě chodí, jsou? A teď druhý promontorium na jihu ty viděl? Ty čáru mezi dvěma promontorii udělal a viděl, že čára procházela mezi tu, kde je loď, a mezi tam, kde je břeh, trochu apud břeh spíš než apud loď… Viděl čáru, já říkal heilige čára, představil si ji? Gut, tak ta čára, to je čára poledníku!“

Následujícího dne otec Caspar, který nikdy nezanedbal svůj časový řád, oznámil, že je neděle. Odsloužil mši ve své kabině, obětoval tomu jednu z mála hostií, které mu ještě zbyly. Pak pokračoval ve své lekci, napřed v kabině s pomocí globusu a map, pak venku na palubě. A když se Roberto bránil, že nesnáší ostré světlo, vytáhl z jedné své skříně brýle s tmavými skly, které s úspěchem použil při zkoumání kráteru jakési sopky. Roberto začal vidět svět v jemnějších odstínech, což koneckonců bylo docela příjemné, a začal se postupně smiřovat s neúprosnými požadavky dne.

Aby bylo všem jasné, co bude následovat, neobejdu se bez poznámky na okraj, jinak se v tom nevyznám už ani já sám. Otec Caspar byl skálopevně přesvědčen, že *Daphne* se nachází někde mezi šestnáctým a sedmnáctým stupněm jižní šířky a na stoosmdesátém stupni zeměpisné délky. Co se šířky týče, můžeme mu klidně věřit. Představme si však, že by mu to vyšlo i

se zeměpisnou délkou. Ze zmatených Robertových poznámek je možno vyvodit, že otec Caspar rovných tři sta šedesát stupňů začíná počítat od ostrova Ferro, který leží osmnáct stupňů západně od Greenwiche, jak tomu chce tradice už od dob Ptolemaiových. Takže domníval-li se, že je na stoosmdesátém, pak to znamená, že ve skutečnosti byl na stošedesátém druhém na východ (od Greenwiche). Šalomounovy ostrovy se rozkládají podél stošedesátého východního poledníku, ale také mezi pátým a dvanáctým stupněm jižní šířky. V tom případě by *Daphne* byla příliš dole, v oblasti, kde je moře samý korálový útes až k hladině, západně od Nových Hebrid, z nichž se časem měly stát Récifs ďEntrecasteaux.

Mohl otec Caspar začít počítat od nějakého jiného poledníku? Určitě mohl. Jak bude na konci právě onoho století tvrdit Coronelli ve své *Knize glóbů*, první poledník „Herastothénes kladl ke Sloupům Herkulovým, Martin z Tyru ke Šťastným Ostrovům, Ptolemaios se ve své *Geografii* sice přiklonil k němu, ve svých Astronomických knihách jej však umístil do egyptské Alexandrie. Z moderních autorů jej Ismaele Abulfeda umisťuje do Cádizu a Alfonso do Toleda a Pigafetta a Herrera si počínají stejně. Podle Koperníka protíná Fruemburge, podle Reinholda Monte Reale nebo Královec, Kepler jej klade do Oranienburgu, Longomontanus do Kodaně, Lansbergius do Goesu a Riccioli do Bologně. Iansoniovy a Blaeuovy atlasy na Monte Pico. Abych pokračoval v tom, co jsem zahájil ve své geografii, položil jsem první poledník na této zeměkouli do nejzápadnější části ostrova Ferro, a to také, abych se řídil dekretem Ludvíka XIII., který jej spolu s Geogr. radou v roce 1634 umístil do téhož místa.“

Kdyby se však otec Caspar odhodlal Ludvíka XIII. neuposlechnout a umístil svůj první poledník dejme tomu do Bologně, pak by *Daphne* kotvila zhruba někde mezi Samoou a Tahiti. Tamější obyvatelé však nemají černou kůži, jak tvrdí o domorodcích, které tam prý viděl.

Proč, z jakého důvodu bychom měli považovat za výhodnou či správnou tradici vycházející z ostrova Ferro? Zde je třeba vyjít ze zásady, že otec Caspar o Prvním Poledníku mluví jako o nepohyblivé čáře, dané z vůle boží už od počátku světa. Kudy by podle Pána Boha bylo přirozené, aby procházela? Místem kdesi

na východě, o němž se dost dobře neví, kde vlastně leží, neboli Rájem? Místem zvaným Ultima Thule? Jeruzalémem? Zatím se nikdo neopovážil přistoupit k řešení teologickému, a to zcela správně, protože Bůh neuvažuje jako lidé, Adam se na této zemi objevil, až už když bylo Slunce, Měsíc a den a noc, a tudíž i poledníky.

K řešení proto nemohlo dojít v rovině historické, ale v rovině Sakrální Astronomie. Bylo třeba uvést do souladu diktát bible se znalostmi, které o zákonech řídících provoz na nebi máme. Podle Geneze stvořil Bůh především Nebe a Zemi. To ještě tma vládla nad propastmi a *spiritus Dei fovebat aquas*, zmíněné vody však nemohly být ani ty, které známe my, protože Bůh teprve na druhý den oddělí ty, jež jsou nahoře, nad klenbou (a ze kterých k nám pořád ještě přichází), od těch, co jsou dole, pod klenbou, neboli od řek a moří.

Což znamená, že prvním výsledkem stvoření světa byla Materia Prima, beztvará a bez rozměru, bez vlastností, kvalit a sklonů, neobdařena pohybem a odpočinkem, ryzí, prapůvodní chaos, *hyle*, ještě ne světlo, ale ani už tma, jakási špatně strávená masa, v níž ještě nebyly rozlišeny ani čtyři základní elementy, natožpak chlad od tepla nebo suchost od vlhka, kypící magma, prskající žhavé kapky, asi jako hrnec, v němž se vaří fazole, útroby postižené průjmem, ucpaná trubice, rybník, na němž se dělají a hned zase mizí kruhy při tom, jak se z vody vynořují a zase do ní ponořují slepé larvy. A to kacíři z toho dokonce vyvozovali, že tato tupá a každému tvůrčímu vdechnutí odpor kladoucí materie je věčná přinejmenším tak, jak je věčný Bůh.

Ale i kdyby, mělo-li být z ní, do ní a nad ni nastoleno střídání světla, tmy, dnů a nocí, stejně se to neobešlo bez božího vdechnutí. Toto světlo (a tento den), o němž se mluví jako o druhé fázi stvoření světa, však nebylo světlo, jak je my známe, světlo přicházející z hvězd a ze dvou velkých zdrojů světla, které byly ostatně stvořeny teprve čtvrtého dne. Bylo to světlo tvůrčí, božská energie v ryzím stavu, něco jako když prudce shoří soudek střelného prachu, což jsou napřed jenom černá zrnka, zhnětená do matné hmoty, a pak rázem výšleh, koncentrace záře, jež se šíří až k nejzazším okrajinám, za nimiž se pak coby protiklad vytváří tma (i kdyby u nás k výbuchu došlo ve dne). A

jakoby ze zadrženého dechu, z uhlí, které jako by rudlo vnitřním žárem, z této *göldene Quelle des Universums* se zrodila celá škála světelných znamenitostí, klesající postupně až k nenapravitelným nedokonalostem, jako kdyby tvůrčí vdechnutí začalo od nekonečné a koncentrované světelné moci boží, rozžhavené tak, že by nám připadala jako temná noc, a pak přes Trůny a Nadvlády klesalo níž a níž až k nepatrnému odpadu, v němž se plazí žížala a v jehož nečitelnosti přežívá kámen, a dorazilo až na hranice Nicoty samé. „A to byla právě Offenbarung göttlicher Mayestat!“

A jestliže třetího dne už vzniká tráva, stromy a louky, pak ale Bible k nám ještě nepromlouvá o krajině, kterou by se potěšil náš zrak, ale o temné vegetativní síle, o ejakulaci spermií, o mučivých škubech sužovaných zkroucených kořenů, jež touží po slunci, které třetího dne po obloze ještě neputovalo.

Život přišel teprve dne čtvrtého, kdy byl stvořen Měsíc a Slunce a hvězdy, aby poskytly Zemi světlo a oddělily den od noci, jak to chápeme my, když sčítáváme běh času. A téhož dne se také ustavuje nebeský okruh, od Prvního Pohybu a stálic až po Měsíc, a veprostřed Země coby polodrahokam jen nepatrně ozařovaný jasem jiných světlo vydávajících nebeských těles coby věncem drahokamů kolem sebe.

Tím, že Slunce a Měsíc takto vymezily náš den a naši noc, staly se prvním a dosud nepřekonaným vzorem všech současných i budoucích hodin a chronometrů, které coby opičí nápodoba hvězdného nebe měří a vyznačují na zodiakálním ciferníku lidský čas, který nemá nic společného s časem kosmickým, neboť má svůj vlastní směr, svůj úzkostný dech, utvořený ze včerejška, dneška a zítřka, a ne z poklidného oddychování Věčnosti.

Pozdržme se nyní u čtvrtého dne, říkal otec Gaspar. Bůh stvoří Slunce, a teprve když je stvořil, samozřejmě ne předtím, mohlo se začít pohybovat. A jakmile Slunce započne svůj běh, aby se už nikdy nezastavilo, in diesem Blitz, v onom slepém záblesku, než učiní první krok, nachází se zrovna nad čarou dělící vertikálně Zemi na dvě poloviny.

„A První Poledník je prostě ten, nad nímž bylo zničehonic poledne!“ komentoval slova otce Caspara Roberto v domnění, že všechno pochopil.

„Nein!“ okřikl ho jeho mistr. „Ty sis myslila, že Bůh je hloupý jako ty? Copak by mohl první den Stvoření v poledne začít? Zahájil bys ty, na počátku desz Heyls, Stvoření světa nepovedeným dnem, co je jako Leibesfrucht, foetus dne, co má pouze dvanáct hodin?“

To určitě ne. Na Prvním Poledníku běh Slunce musil začít za svitu hvězd, maličko po půlnoci, a předtím vládl Ne-Čas. První den právě stvořeného světa začal na dotyčném poledníku v noci.

Roberto namítl, že byla-li na tom poledníku noc, pak nedonošený den, potrat dne, by musil být na opačné straně, tam, kde se zničehonic objevilo Slunce a kde předtím nebyla noc a ani den, prostě nic, jenom chaos bez času a plný tmy. A otec Gaspar mu odpověděl, že Svatá Kniha přece neříká, že Slunce se objevilo jakoby zázrakem, a že se mu docela zamlouvá představa (kterou ostatně ukládá i přirozená boží logika), že Bůh stvořil Slunce tak, že je zpočátku, několik prvních hodin nechal putovat po obloze coby hvězdu vyhaslou, jež se pak, jak od prvního poledníku přecházela k jeho protinožcům, postupně a třeba taky pomalu zažehovala, jako mladé mokré dřevo, k němuž přiložíme jiskru křesadla, napřed jen kouří a pak, s pomocí dechu, který je rozfouká, začne praskat a posléze se vzdá a podlehne živým, vysoko šlehajícím plamenům. Není to snad krásné, představovat si Otce Všehomíra, jak fouká ze všech sil do ještě zelené, nevyschlé zeměkoule, aby ji přiměl slavit jeho vítězství dvanáct hodin po zrození Času a jako z udělání na Poledníku Protinožců, kde se oni sami právě nacházejí?

Zbývalo už jenom určit, který z poledníků je ten první. A otec Caspar přiznával, že ten, který protíná ostrov Ferro, je zatím ještě nejlepším kandidátem, neboť – Roberto už věděl, oč jde, pověděl mu to doktor Byrd – střelka busoly se tam neodchyluje, a navíc by čára procházela velice blízko Pólu, kde jsou železné hory nejvyšší. Což je určitě znakem stability.

Takže abychom všechno shrnuli. Jestliže si řekneme, že otec Caspar při svých výpočtech z toho poledníku vyšel a správnou zeměpisnou délku skutečně objevil, měli bychom přiznat, že sice udal správně směr jako mořeplavec, ale ztroskotal jako zeměpisec, protože *Daphne* se nenacházela u našich Šalomounových ostrovů, ale kdesi západně od Nových Hebrid, a

spánembohem. Jenže já bych nechtěl vyprávět příběh, který se, jak dál uvidíme, na stoosmdesátém poledníku odehrávat musí, protože by jinak ztratil veškerý půvab, a přitom jej posunout o bůhvíkolik stupňů na tu či onu stranu.

Pokusím se tudíž o jistou domněnku, a chci vidět toho, kdo by mi ji vyvrátil. Otec Caspar se zmýlil, a to tak hrubě, že aniž co tušil, nacházel se na našem stoosmdesátém poledníku, tedy na tom, k němuž dorazíme, začneme-li počítat od Greenwiche, ocitl se tudíž na jediném místě, na které by sotva kdy pomyslel, protože je to kraj schizmatických protipapeženců.

V tom případě by se *Daphne* nacházela u ostrovů Fidži (tamější domorodci mají opravdu velice tmavou pleť), a to v místě, kudy prochází náš stoosmdesátý poledník, neboli u ostrova Taveuni.

Něco by tomu odpovídalo. Ostrov Taveuni je vulkanické pohoří a jeho obrys odpovídá velkému ostrovu, který Roberto viděl na západě. Kdyby býval otec Caspar ovšem netvrdil, že osudový poledník prochází zálivem u Ostrova. Pokud bychom se i s poledníkem nacházeli na východní straně, pak bychom Taveuni neviděli na západě, ale na východě, a je-li ostrov, který jako by odpovídal Robertovu popisu, na západě, pak na východní straně bychom zcela určitě měli ostrovy menší (já bych zvolil Quameu) a poledník by pak ovšem procházel za zády toho, kdo se dívá na Ostrov z našeho příběhu.

Pravda je ovšem taková, že zjistit na základě údajů, které nám poskytuje Roberto, kde *Daphne* vlastně skončila, není dost dobře možné. Všechny ty ostrovy jsou ostatně jako Japonci pro Evropany a naopak, podobají se navlas jeden druhému. Byl to ode mne jenom pokus. Rád bych jednou vyplul v Robertových stopách. Jenže můj zeměpis, to je věc jedna, a jeho příběh věc druhá.

Jedinou naší útěchou je skutečnost, že všechny tyto potřeštěné nápady jsou z hlediska našeho váhavého románu zcela a naprosto bezvýznamné. Otec Wanderdrossel prostě Robertovi tvrdí, že se nacházejí na stoosmdesátém poledníku, který je protinožcem protinožců a tam, na stoosmdesátém poledníku, že nejsou ostrovy Šalomounovy, ale jeho Šalomounův Ostrov. A co pak už záleží na tom, zdali opravdu je nebo není? Pokud vůbec něco, pak by

tento příběh měl být příběhem dvou osob, které si myslí, že je a že jsou u něho, a ne dvou osob, které u něho jsou opravdu, a kdo chce poslouchat nějaké vyprávění – a to je opravdu jedno z nejsvobodomyslnějších dogmat –, musí prostě nevíru odložit stranou.

Takže: *Daphne* se nacházela na stoosmdesátém poledníku, u Šalomounových ostrovů, a náš Ostrov byl ze všech Šalomounových ostrovů nejšalomounovatější, asi jako je šalomounský můj ortel, a tím je celá záležitost jednou provždy vyřešena.

„Takže co?“ zeptal se Roberto, když mu otec Caspar všechno vysvětlil. „Vy si opravdu myslíte, že na tom ostrově najdete bájné bohatství, o němž se zmínil Mendaňa?“

„Tohle jsou ale Lügen der spanischen Monarchy! My máme před sebou ten největší div celé humana et sacra historia, ty to nemohla pochopit! V Paříži ty se díval na dámy a sledoval ratio studiorum epikurejců, místo aby uvažoval nad velikány tohoto našeho Universum, budiž sanctissimo jméno jeho Tvůrce navždy pochváleno!“

Důvody, jež měly otce Caspara k tomu, aby se vypravil na cestu, neměly tedy moc společného s loupeživými úmysly různých mořeplavců z jiných zemí. Všechno nezbytně vzniklo z toho, že otec Caspar psal monumentální dílo o Potopě Světa, předurčené stát se pomníkem nad kov trvalejším.

Coby muž církve chtěl dokázat, že bible nelhala, ale coby muž vědy chtěl zase uvést do souladu sakrální diktát s objevem své doby A právě proto sbíral zkameněliny, cestoval orientálními kraji, hledal cosi na vrcholu hory Ararat a prováděl velice pečlivé výpočty rozměrů Archy vzhledem k počtu živočichů, které musila pojmout (od každého dokonce sedm párů) a přitom si udržet správný poměr mezi částí, která je pod vodou, a tou, která se nachází nad vodou, aby s tou zátěží neklesla ke dnu, nebo aby ji nepřevrhly velké vlny, které při potopě určitě nebyly jen tak pro legraci.

Nakreslil Robertovi průřez Archy, byla to jakási ohromná hranatá stavba o šesti patrech, nahoře byli opeřenci, aby měli

slunce, savci v klecích, vešly se do nich jak kočky, tak sloni, a plazi na dně lodi, kde byli ve vodě ubytováni i obojživelníci. Nebylo tu místo pro Obry, a proto také vyhynuli. Jediný problém, který Noe nemusil řešit, byly ryby, ty se potopy nemusily obávat.

Přitom, jak se zabýval Potopou Světa, musil otec Caspar řešit zdánlivě neřešitelný problém *physicus-hydrodynamkus.* Bible tvrdí, že Bůh seslal na Zemi lijavec, který trval čtyřicet dní a čtyřicet nocí, a vody přitom pokryly Zemi, a dokonce i vysoké hory a zastavily se patnáct loktů nad vrcholy těch nejvyšších. Na zemi zůstaly sto padesát dní. V pořádku.

„Ty jsi někdy zkusil voda dešťová sebrat?“ Prší celý den a ty jen trochu na dně sudu měl. A kdyby pršelo celý týden, tak sud by sotva by naplnil. A klidně by to mohla být i ungeheuere liják, že bys v něm vydržet nemohl a na tvoji nebohou hlavu se vylilo všecko, co tam nahoře bylo, horší než vichřice, ve které ty ztroskotal… Za čtyřicet dní ist das unmöglich, ne možné, aby voda i vysoký hory zalil!“

„Chcete tím říci, že bible lže?“

„Nein! To nikdy! Já ale musil dokázat, kde Bůh všecku tu vodu vzal, protože možné není, aby ji nechal padat jenom z nebe! To by nestačilo!“

„Tak odkud?“

„Protože dumm bin ich nicht, hlupák já přece nebyla! Otec Caspar napadl něco, co před ním žádný lidský bytost ještě nevymyslil! In primis, přečetl si velice dobře bibli, kde se píše, že Bůh sice otevřel všechny nebeské tůně a propustě, ale taky nechal provalit všechny Quellen, Fontanes Abyssy Magnae, všechny prameny obrovské propastné tůně. Geneze jedna, sedm, jedenáct. Když bylo po potopě, tak zas propastné tůně ucpal, Geneze jedna, osm, dvě. Co byly vlastně ty propastné tůně?“

„Právě, co to je?“

„To voda byla, co v největších hlubinách moře je! Bůh vzal ne jenom deště, ale i vodu z mořských hlubin a vylil ji na Zemi! A vzal vodu tady, protože jestli nejvyšší hory světa byly kolem prvního poledníku, mezi Jeruzalémem a ostrovem Ferro, pak propastné tůně v moři byly tady na antimeridiánu, jinak symetrie by narušena byla.“

„Jistě, voda ze všech moří na zeměkouli by ale nestačila pokrýt hory, jinak by to prostě udělala a bylo by to. A kdyby Bůh vylil vodu z moře na souš, tak ta by byla pod vodou, to je pravda, ale v mořích by zato žádná nezůstala, byla by to jen velká prázdná díra a Noe by do ní spadl i se svou archou…“

„Správná věc ty řekla. A to ne jenom: kdyby Bůh býval vzal všecku vodu z Terra Incognita a vylil ji na Terra Cognita, bez ta voda na této hemisféře by celá země měla jiné Zentrum Gravitatis a převrátila by se docela a možná taky vyletěla do nebe jako míč, když do něj ty kopla.“

„Takže co?“

„Takže zkus, co bys dělal, kdybys Bůh býval.“

Roberta hra zaujala. „Kdybych Bůh já býval,“ řekl, protože taky už asi nedokázal používat sloves tak, jak to Italům italský Bůh káže, „stvořil bych další vodu.“

„Ty, ale Bůh ne. Bůh může voda ex nihilo stvořit, ale kam ji po Potopě dát?“

„Tak tedy už do samého prvopočátku měl velkou zásobu vody pod tou tůní, ve středu Země, a při té příležitosti ji odtamtud vzal, ale jenom na těch čtyřicet dnů, nechal ji vylít ze sopek. To má určitě bible na mysli, když v ní čteme, že nechal provalit propastné tůně.“

„Tys myslel? Ze sopek přece oheň jde. Celé Zentrum Země, srdce Mundus Subterraneus, ten den velký oheň byla. Jestli v Zentrum oheň byla, nemůže v něm voda být! Kdyby tam voda byla, sopky by kašny byly,“ uzavřel.

Roberto se ale jen tak nedal. „Takže, kdybych býval Bůh, tak bych vzal vodu z nějakého jiného světa, je jich přece nekonečný počet, a vylil ji na Zemi.“

„V Paříži ty bezvěrče o nekonečném počtu světů mluvit poslouchal. Bůh ale jenom jeden svět udělal a ten pro jeho slávu úplně postačí. Tak ne, přemýšlej lépe, jestli hodně jiných světů nemáš a nemáš ani čas udělat je jen kvůli té potopě, a pak je znovu do Ničeho vrátit, tak co ty děláš?“

„To tedy nevím.“

„Protože ty měl malá myšlenka.“

„Nejspíš to tak bude.“

„Moc malá. teď ty přemýšlel. Kdyby Bůh mohl vodu vzít, co včera byla na celé zemi, a vylít ji dnes, a zítra zas vodu vzít, co dnes tu byla, a to už jí dvakrát tolik je, a vylít ji pozítří, a tak dále, ad infinitum, přišel den, že celou Zemi pokrýt dokázal, i s horami, ne?“

„Nejsem na počty moc dobrý, ale řekl bych, že jednou toho prostě dosáhnout musí.“

„Ja! Během čtyřiceti dnů zaleje Zemi čtyřicetkrát všechna voda, co v mořích byla a čtyřicetkrát mořská hlubina, to pokrylo i nejvyšší hory. Tůně mořské jsou o hodně hlubší, nebo tak hluboké, jak jsou vysoké hory.“

„Kde však bral Bůh včerejší vodu, když místo včerejška byl dnešek?“

„Přece tady! teď poslouchal! Řekni si, že ten První Poledník jsi ty. Můžeš?“

„Proč bych nemohl, můžu.“

„A teď si ty řekni, že tam je poledne, dejme tomu poledne na Zelený čtvrtek. Kolik hodin v Jeruzalému je?“

„Podle toho, co jsem se naučil o pohybu Slunce po obloze a o polednících, bych řekl, že v Jeruzalému Slunce už dávno přešlo před poledník a že tam bude pozdní odpoledne. Je mi jasné, k čemu mě chcete přivést. Prosím: Na Prvním Poledníku je poledne a na poledníku stoosmdesátém je půlnoc, slunce tudy prošlo před dvanácti hodinami.“

„Gut. Takže tady je půlnoc, takže Zelený čtvrtek končí. Co se tady hned potom stalo?“

„Začne Velký pátek.“

„Ale ne na prvním Poledníku.“

„Tam ne. Tam bude Zelený čtvrtek odpoledne.“

„Wunderbar. Takže tady je už pátek, a tam ještě čtvrtek, je to tak? Ale když tam na Prvním Poledníku je ještě pátek, tady už je sobota, Pán náš tady už z mrtvých vstane, a tam ale ještě mrtvý je!“

„Jak myslíte, nechápu ale…“

„Hned ty pochopila. Když tady půlnoc a minuta, maličká částečka minuty byla, tak myslíš, že tady už pátek?“

„Samozřejmě.“

„Řekni si ale, že ty zrovna nejsi tady na lodi, ale na ostrově, na který se teď díváš, východně od čáry poledníku. Myslíš, že tady už pátek?“

„Ne, tady je ještě čtvrtek. Do půlnoci, do pátku, chybí minutka, okamžik, ale zatím je tu čtvrtek.“

„Gut. V jednom a témže okamžiku tady pátek a tam čtvrtek!“

„A proč ne, když…,“ spustil Roberto, rázem se však odmlčel, cosi ho napadlo. „A kdyby jenom to! Vy mi chcete říci, že kdybych byl na čáře poledníku a byla přesně půlnoc, tak kdybych se podíval na západ, viděl bych půlnoc páteční, a kdybych se podíval na východ, viděl bych půlnoc čtvrteční. Pane Bože!“

„Ty neříkala Pane Bože, bitte.“

„Odpusťte mi to, otče, ale vždyť to je zázrak!“

„A ty u zázraku jméno boží nadarmo nebral! Řekni radši hop sem, šup tam! Velký zázrak ale to je, protože to právě žádný zázrak není! Všechno bylo spočítané ab initio! Jestliže Slunce dvacet čtyři hodin potřebuje, aby obešlo celou Zemi, na západ od stoosmdesátého poledníku začne nový den, a na východě máme ještě ten den, co už byl. Páteční půlnoc tady na lodi, čtvrteční půlnoc na Ostrově je. Ty nevěděla, co se Magelhaesovým námořníkům stalo, když ukončili cestu kolem světa, jak o tom Petr Mučedník vypráví? Že když se vrátili, mysleli, že je den, co už byl, ale naopak to byl den, co teprve být měl, a tak si mysleli, že je Bůh potrestal a o jeden den připravil, protože se na Velký Pátek nepostili. Byla to ale věc naprosto přirozená, protože pluli k západu. Když ty z Ameriky k Asii cestuješ, o den přijdeš, když opačným směrem jdeš, den získáš, a proto taky *Daphne* plula cestou asijskou a vy, hlupáci, cestou americkou. Jsi o den starší než já. K smíchu ti to není?“

„Kdybych se ale vrátil na Ostrov, byl bych zas o den mladší!“ odpověděl mu Roberto.

„To byl můj maličký jocus. Mně ale nejde o to, jestli ty mladší, nebo starší byla. Mně jde o to, že na tomto místě Země je čára a na této straně od ní začíná den, co bude, a na druhé den, co už byl. A to nejenom o půlnoci, ale i v sedm a v deset, furt, každou hodinu! Bůh tedy bral z této obrovské propastné tůně včerejší vodu (tam ji taky můžeš vidět) a vyléval ji na dnešní svět, a na druhý den zas a tak pořád! Žádný zázrak, naturaliter!

Bůh přírodu předem uchystal jako veliké Horologium! Jako kdybych já měl horologium, co vyznačuje ne dvanáct, ale dvacet čtyři hodiny. Na tomto horologiu se pohybuje ruka nebo šíp směrem ke čtyřiadvacítce a napravo od čtyřiadvacítky včera a nalevo dnes je!“

„Jak to, že se ale ta včerejší Země na obloze ani nehnula, když na jedné polokouli nezůstala žádná voda? Nepřišla tím o Centrum Gravitatis?“

„Ty máš humana conceptione času. Pro nás lidi včera už neexistuje a zítřek ještě neexistuje. Tempus Dei, quod dicitur Aevum, je úplně jiný.“

Roberto si říkal, že jestliže Bůh bral včerejší vodu a vyléval ji dnes, tak možná ve včerejší Zemi to asi šplouchalo jako v plicích, když se zatřese nemocným, kvůli tomu zatracenému centru přitažlivosti zemské, jenže na tom ale lidem, co na ní žili, nemusilo nijak zvlášť záležet, v jejich včerejšku k šplouchání nedošlo, došlo k němu pouze ve včerejšku božím a Bůh zřejmě uměl s různými časy a různými příběhy zacházet jako Vypravěč, co píše několik románů najednou, ve všech jsou tytéž postavy, v každém románu však prožívají jiné události. Jako kdyby existovala jedna *Píseň o Rolandovi*, ve které Roland umře pod smrkem, a druhá, ve které se stane po Karlově smrti francouzským králem a Ganellovu kůži používá jako rohožku. Tato myšlenka, jak dále sdělíme, ho pak měla nadlouho doprovázet a přesvědčit o tom, že nejenomže mohou být nekonečné světy v prostoru, ale i paralelní světy v čase. O tom si však nechtěl povídat s otcem Casparem, který za výsostně kacířské považoval už pouhé pomyšlení, že existuje víc než jeden svět v jednom a témže prostoru, a bůhví co by jeho poznámce nakonec řekl. Omezil se tedy pouze na to, že se ho zeptal, jak Bůh dokázal všechnu tu vodu ze včerejška do dneška přemístit.

„S pomocí erupce podmořských sopek, natürlich! Nemyslíš? Ze sopek vanou žhavé větry, a co se stane, když se rozehřeje hrnec s mlékem? Mléko nabude na objemu, zvedne se a z hrnce na plotnu uteče! Tehdy to však nebylo mléko, ale vroucí voda! Veliká katastrofa!“

„A jak Bůh pak po čtyřiceti dnech tu vodu se světa zas vzal?“

„Když nepršelo, tak slunko svítilo a voda se pomalu vypařovala. Bible říká, že to trvalo sto padesát dní. Ty si šaty vypereš a necháš uschnout za jedna den, za sto padesát dní oschne i Země. A hodně vody pak do velikánských podzemních jezer odteklo a ty tam pořád ještě mezi ohněm, co uprostřed je, a povrchem Země jsou.“

„Už jste mě skoro přesvědčil,“ odpověděl mu Roberto, kterému vůbec nezáleželo na tom, jak se voda přemisťovala zpátky, ale spíš mu šlo o to, že se nachází pár kroků od včerejška. „Ale tím, že jste sem dorazil, dokázal jste něco, co jste předtím nemohl dokázat pouhým rozumem?“

„Rozum ty přenechal staré teologii. Věda dnes chce důkaz na základě zkušenosti. A důkazem zkušenosti je to, že jsem tady. Pak než jsem dorazil sem, provedl jsem hodně měření hloubky vody a dobře vím, jak tu moře hluboká je.“

Otec Caspar od geoastronomického tématu přešel k popisu potopy světa. Povídal ve své erudované latině a gestikuloval, jako by chtěl názorně zobrazit nejrůznější nebeské i podzemní jevy, a rázoval dlouhými kroky po palubě. Jakoby naschvál se obloha zrovna zatáhla a hlásila se nenadálá bouře, jak se to v tropických mořích často stává. Když se provalily veškeré prameny obrovské propastné tůně a otevřely se nebeské propustě, jaké to horrendum et formidandum spectaculum asi pro Noema a jeho rodinu začalo!

Lidé se napřed utíkali na střechy, jejich domy však s sebou braly a odnášely proudy vod ženoucí se od Protinožců, pak prchali pod nárazy boží vichřice, která je zvedala ze země a unášela, šplhali se na stromy, ty však vichřice vytrhla jako smítka, zahlédli koruny prastarých dubů a šplhali se do nich, větry jimi však tak zběsile zmítaly, že se v nich neudrželi. V moři, jež pokrývalo údolí i vrchy, plavaly mrtvoly, na něž si sedali poslední vyděšení ptáci v domnění, že jsou to hnízda, vzápětí však přišli i o tento úkryt, pera ztěžkla, křídly nevládli a podlehli bouři rovněž. „Oh, horrenda justitiae divinae spectacula,“ jásal otec Caspar, a to vůbec nic není, ujišťoval Roberta, oproti tomu, čemu budeme přihlížet, až se Kristus vrátí, aby soudil živé i mrtvé…

A na hluk přírody odpovídala zvířata v Arše, vytí větru ozvěnou odpovídali vlci, na řev hromu se ozývali lvi, na svist blesků troubením odpovídali sloni, psi štěkali, jakmile zaslechli nářek svých umírajících druhů, při nářku dětí bečely ovce, vrány krákoraly, jakmile zaslechly bušit déšť na střechu Archy, při burácení vln bučeli voli a všechna stvoření země i povětří svým neblahým pípáním či sténavým nářkem brala účast na smutku planety.

Právě při této příležitosti, ubezpečoval Roberta otec Caspar, Noe a jeho rodina objevili jazyk, jímž Adam mluvil v ráji a který jeho potomci po vyhnání zapomněli a o který pak úplně přišli při velkém ďábelském zmatení jazyků, až na dědice Gomerovy, kteří jej přenesli do severských lesů, kde jej německý lid pečlivě střežil. Jedině němčina – a otec Caspar teď už jako posedlý křičel ve své mateřštině – „redet mit der Zunge, donnert mit der Himmel, blitzet mit den schnellen Wolken“, neboli, jak pak vynalézavě pokračoval směsí hrdelních ozvuků rozličných jazyků, pouze jazyk německý je jazykem přírody, „blitzuje s Mraky, brumuje s Jelenem, gruncuje se Švajnem, syčí s hadem, mňouká s Kočkem, kejhá s Husem, kváká s Kachnem, kokodáká se Slepicem, klape zobákem s Čápem a krakuje s Havrákem, švitoří s Hirundinou!“ Nakonec byl z toho svého bábelení ochraptělý a Roberto zase přesvědčený, že pravý jazyk Adamův, objevený při Povodni, kvete jedině v krajích, jimž vládne Císař svaté říše římské národa německého.

Otec Caspar, zbrocený potem, skončil svou evokaci a nebesa, málem jako by se začala obávat následků, jež může mít každá potopa, odvolala zpátky bouři, jako kýchnutí, které se tlačí do nosu a nakonec je stačí potlačit pouhé odkašlání.

22.
Oranžová holubice

V následujících dnech se ukázalo, že Maltézská observatoř či hvězdárna je nedosažitelná, protože ani otec Wanderdrossel neumí plavat. Loďka byla u břehu ostrova, a tedy jako by nebyla.

Otec Caspar tu nyní měl k ruce mladého statného muže a sám by mu jistě dokázal radou přispět při zbudováni voru s velkým veslem, jenže, jak vysvětlil, všechno, nástroje i materiál, zůstalo na ostrově. Bez sekyry se nedají porazit stěžně a ráhna a bez kladívka se nemohou vysazené dveře stlouci hřebíky dohromady.

Na druhé straně se zdálo, že otec Caspar si se ztroskotáním, které nebralo konce, nedělá žádné velké starosti, radoval se, že má zase svou kabinu a že může pobývat na palubě a používat své nástroje k pozorování a bádání.

Roberto pořád ještě nevěděl, za koho má vlastně otce Caspara Wanderdrossela považovat. Že by to byl mudrc? To byl, nebo určitě aspoň člověk vzdělaný a žádostivý přírodovědeckých poznatků i božích ponaučení. Výstředník a blouznivec? Zcela určitě. Jednu chvíli prozradil, že loď nebyla vybavena a vyslána na náklady Tovaryšstva, ale na jeho vlastní, lépe řečeno za peníze jeho bratra, obchodníka, který zbohatl a byl praštěný stejně jako on, jindy si zase postěžoval na některé své spolubratry v Kristu, kteří ho prý „připravili o hodně plodných nápadů“ tím, že je odmítli coby krkolomné nesmysly. Což vedlo k myšlence, že důstojní otcové v Římě odjezd této sofistické postavy viděli spíše rádi než neradi a vlastně jej uvítali, a jelikož plul na vlastní náklady a byly tu celkem oprávněné naděje, že se z tak nebezpečné plavby taky nemusí vrátit, určitě ho od ní nijak neodrazovali, jen aby ho měli z krku.

Robertovy styky s různými lidmi jak v Provenci, tak v Paříži ho měly k tomu, aby nad některými tvrzeními z oblasti fyziky a přírodní filosofie spíše maličko váhal, než aby je bez výhrady přijímal.

Sami jsme však byli svědky toho, že Roberto do sebe vědění, jehož vlivu je vystaven, nasává jako houba, aniž si dělá nějaké

starosti s tím, má-li rozporuplným pravdám věřit či nevěřit. A to ne proto, že by neměl smysl pro systém, spíše šlo o úmyslnou volbu a záměr.

V Paříži mu svět připadal jako jeviště, na němž se předvádějí klamná zdání a na kterém divák chce večer co večer mít pokaždé jinou podívanou, jako kdyby věci třeba podivuhodné, ale obvyklé už nikoho nedokázaly osvítit, a někoho ještě vůbec zaujmout mohlo snad jen něco neobvykle určitého nebo neurčitě obvyklého. Starověcí myslitelé se domnívali, že na každou otázku existuje pouze jedna jediná odpověď, zatímco velké pařížské divadlo naopak poskytovalo podívanou, v němž se na jednu a touž otázku odpovídalo na mnoho různých způsobů. Roberto si umínil, že věcem, ve které věří (nebo o nichž si myslil, že v ně věří) poskytne pouze půlku svého ducha a druhou bude mít v záloze pro případ, že by pravdou byl pravý opak.

Vezmeme-li v úvahu tyto jeho duševní dispozice, pak dokážeme docela snadno pochopit, že vlastně neměl důvod, aby ani těm méně věrohodným objevům otce Caspara kladl odpor a popíral je. Ze všech řečí, které si kdy vyslechl, bylo povídání jezuitovo určitě nejneobvyklejší. Proč by je však jen kvůli tomu měl považovat za nepravdu?

Chtěl bych vidět, kdo z vás, ponechán na pospas osudu na opuštěné lodi mezi nebem a mořem v bludném prostoru, by se nezasnil o tom, že ve velikánském neštěstí, které ho potkalo, by mohl mít Štěstí a ocitnout se v samém středu času.

Mohl se tudíž taky bavit tím, že by předkládal různé námitky, častěji se však choval jako žáci Sokratovi, kteří jak známo žadonili, aby byli poraženi.

Na druhé straně, mohl snad jen tak šmahem odmítat znalosti člověka, který už pro něj byl jako otec a který jej z postavení vyděšeného trosečníka převedl do postavení pasažéra na lodi, kterou někdo zná a ovládá? Ať už to byla autorita šatu, který nosil, nebo skutečnost, že byl původním pánem tohoto mořského hradu, otec Caspar tak či onak představoval v jeho očích Moc a Roberto z myšlenek své doby už převzal tolik, že prostě nemohl nevědět, že Moci je třeba přitakat, alespoň naoko.

Když přece jen začal o svém hostiteli pochybovat, ten ho okamžitě měl k tomu, aby si znova prohlédl loď, ukazoval mu

nástroje, které unikly jeho pozornosti, a naučil ho tolika věcem, že si jeho důvěr zase získal.

Tak třeba mu pomohl objevit sítě a háčky na rybolov. *Daphne* kotvila ve velice rybnatých vodách, a proč by se měly spotřebovávat zásoby na palubě, když mohli mít neustále čerstvě nalovené ryby? Díky tmavým brýlím se Roberto teď mohl pohybovat venku i na denním světle a okamžitě se také naučil spouštět z lodě síť a házet návnady. Ulovil ryby tak velké, že se několikrát dokonce ocitl v nebezpečí, že silou, s níž se zmocnily vnadidla, ho strhnou z lodi do moře.

Kladl je na palubu a otec Caspar o každé věděl, co je zač, a znal dokonce i její jméno. Zdali je pojmenovával opravdu podle přírody, nebo křtil podle své libovůle, to ovšem Roberto vědět nemohl.

Ryby jeho rodné polokoule byly našedlé, zbarvením nanejvýš připomínaly ještě tak živé stříbro, zatímco zdejší byly blankytné a ploutve měly v barvě višně, vousy žluté jak šafrán, purpurové rypce. Ulovil mníka, který měl dvě hlavy, jednu vpředu a druhou vzadu, i s očima, otec Caspar mu však vysvětlil, že ta druhá vlastně není hlava, ale ocas, který příroda vyzdobila, aby jí stačilo jím zamávat a děsit své nepřátele i zezadu. Vytáhl na palubu rybu se skvrnitým břichem a astramentovými pruhy na hřbetě, kolem očí měla všechny barvy duhy a rypec jako koza, otec Caspar mu však přikázal, aby ji okamžitě hodil zpátky do moře, protože (znal to z povídání bratrů v Kristu, z vlastních zkušeností během plavby, nebo z námořnických legend?) je jedovatější než hřib satan.

O další, která měla žluté oko, naběhlou tlamku a zoubky jak hřebíky, otec Caspar okamžitě řekl, že to je stvoření Belzebubovo. Ať ji nechá lapat po vzduchu na palubě, dokud nepojde, a pak ji hodí tam, odkud přišla. Nařídil to, protože o tom opravdu něco věděl, nebo soudil jen podle jejího vzhledu? Všechny ryby, které otec Caspar označil za požívatelné, byly nakonec opravdu velice chutné, o jedné dokonce řekl, že je chutnější vařená než pečená.

Spolu s tím, jak Roberta zasvěcoval do záhad šalomounského moře, poskytoval mu rovněž přesnější údaje i o Ostrově, který *Daphne* před tím, než zakotvila, celý obeplula. Na východě bylo

několik malých pláží, ty však byly příliš vystaveny větru. Za jižním předhůřím, kde nakonec námořníci přistáli s loďkou, byl klidný záliv, voda však byla příliš mělká, než aby tam *Daphne* zakotvila a byla lany připoutána. Místo, kde se nacházela nyní, bylo k přistání asi nejvhodnější, blíž k ostrovu by uvízla v písku, dál od ostrova by se ocitla v dosti silném proudu, který protékal mezi oběma ostrovy od jihozápadu k jihovýchodu. Otec Caspar to Robertovi velice snadno dokázal, požádal ho, aby vší silou, kolik jí jen v paži má, hodil mrtvou Belzebubovu rybu do moře k západu, a opravdu ji pak viděli, dokud jim nezmizela z očí, jak ji tím směrem odnáší neviditelný tok.

Ostrov, nebo aspoň jeho větší část, prozkoumali jak námořníci, tak Caspar, a to natolik, aby poznali, ze kterého vrcholku se dá nejlépe obsáhnout území velké asi jako město Řím, aby na něm postavili Maltézskou observatoř.

Ve vnitrozemí byl vodopád a vskutku nádherná vegetace, nejenom kokosové ořechy a banány, ale i několik stromů s kmenem ve tvaru hvězdy, jejíž hroty byly ostré jak čepel nože.

Několik zvířat z ostrova Roberto viděl v podpalubí. Byl to ráj ptactva, byly tu dokonce i létající lišky. V porostu zahlédli rovněž vepře, nepodařilo se jim však žádného chytit. Z hadů se žádný neukázal coby jedovatý a útočný, jinak tu byl bezpočet různých druhů ještěrek.

Nejhojnější fauna však žila u korálového zátarasu. Želvy, krabi a ústřice všech podob, k nimž se ty, co žijí v našich vodách, nedají vůbec přirovnat, velké jako koše, hrnce a mísy, v nichž se nosí jídlo na stůl, nebylo sice lehké otevřít, pak ale byly plné bílého, měkkého a tučného masa, opravdová pochoutka. Naneštěstí se nedaly přenést na loď; jakmile byly jednou venku z vody, okamžitě se na horkém slunci kazily.

Nezahlédli žádnou z velkých šelem, na něž jsou bohatá jiná asijská území, slona, tygra nebo krokodýla, a na druhé straně však také ani jedno zvíře, které by se podobalo volkovi, býku, koni nebo psovi. Zdálo se, že v této zemi žádná z forem života nebyla vytvořena architektem nebo sochařem, ale zlatníkem, ptáci byli jako barevný křišťál, lesní zvířata drobná a ryby ploché a bezmála průsvitné.

Otec Caspar, kapitán ani námořníci nenabyli dojmu, že by v těchto vodách žili žraloci, které je vidět i zdálky, protože jim z vody trčí ploutev ostrá jako sekyra. A to se jinak v těchto mořích najdou i tam, kde by je člověk nejméně čekal. Já si však myslím, že nepřítomnost žraloků kolem ostrova byla jen pouhá iluze tohoto podivínského badatele, nebo možná tomu tak bylo proto, že nedaleko odtud směrem na západ byl velký proud a žraloci se tam drželi, poněvadž tam nacházeli víc potravy. Ať už tomu však bylo jakkoliv, pro příběh, který bude následovat, je dobře vědět, že Caspar ani Roberto se přítomnosti těchto dravců neobávali, jinak by totiž neměli odvahu vlézt do vody a já bych neměl o čem vyprávět.

Jak Roberto naslouchal vyprávění, stále víc toužil po tom vzdáleném ostrovu a pokoušel se představit si živočichy, o nichž mu otec Caspar povídal, jejich podobu a barvu a také jak se pohybují. A jaké vlastně jsou ty korály, které on zná pouze v rámci básnické definice rtíků nějaké krásky?

Co se korálů týče, otec Caspar nenacházel slov, pokaždé jen obrátil oči v sloup a blaženě se zatvářil. Korály, které měl na mysli Roberto, byly ovšem korály mrtvé, stejně jako mrtvá byla ctnost kurtizán, pro něž libertinové tohoto otřelého přirovnání používali. Na útesu byly i mrtvé koraly, a právě ty zranily každého, kdo se jich jen dotkl. Nic se však nedalo přirovnat ke korálům živým, byly to, abychom se je nějak pokusili popsat, jakési podmořské květiny, anemonky, hyacinty, ptačí zob, pryskyřníky, levkoje, jenže tím jsme ještě vůbec nic nevystihli, spíš to byla slavnost duběnek, trnů, bobulí, pupenů, lopuchů, keříků, salátových hlaviček, stébel, ale kde, nejspíš šlo o cosi pohyblivého a barevného jako Armidina zahrada, nápodoba všeho, co roste na polích, v zahradách a lesích, od okurky až po muchomůrku a kapustu…

Caspar už je viděl i jinde, a to díky přístroji, který sestrojil jeden jako spolubratr v Kristu (a kdyby přehrabali truhlu v jeho kabině, tak by ten přístroj určitě vyšel na světlo boží), připomínal koženou masku s velikánskými brýlemi, nahoře byl obroubený a zpevněný otvor, s pomocí páru tkaniček, které se daly v týle svázat, maska přilnula k obličeji od čela až po bradu. Stačila loďka s plochým dnem, která by neuvízla na útesech ukrytých

pod hladinou, vyklonit se a položit tvář na vodu a člověk viděl dno; kdyby strčil hlavu do vody jen tak, pálily by ho oči a nic by vlastně neviděl.

Caspar se domníval, že tohoto zařízení, kterému říkal Perspicillum, Velké Oko nebo taky Skleněná Persona (neboli maska, která nic neskrývá, ale naopak všechno odhaluje), by se dalo použít i k plavání mezi útesy. Voda se sice dříve či později pod masku samozřejmě dostane, ale když se zadrží dech, tak by se přes ní přece jen chvíli koukat dalo. Nakonec ovšem člověk musil s hlavou z vody ven, vodu z masky vylít a začít od začátku.

„Kdyby ses ty plavat naučil, mohl bys ty něco dole vidět," nabádal otec Caspar Roberta. A Roberto se po něm opičil: „Kdybych já plavala, místo prsou by nádobu s vodou měla." Přitom si však neustále vyčítal, že na Ostrov nemůže.

„A pak, a pak," přidával otec Caspar, „na Ostrově je taky Plamenná holubice."

„Plamenná holubice? Co to je?" vyptával se ho Roberto tak úpěnlivě, že nám to opravdu připadá přehnané. Jako kdyby Ostrov byl pro něho odedávna příslibem jakéhosi temného, nejasného emblému, který se teprve nyní stával zcela jasným a plným světla.

Otec Caspar vysvětloval, že vylíčit, jak je ten pták krásný, je velice nesnadné, je třeba jej vidět a pak není o čem mluvit. Zahlédl ho dalekohledem téhož dne, kdy dorazili k Ostrovu, jak se zvedá z korun nejvyšších stromů, vylétá k obloze a mizí v zlatistém ohni. Když se konečně ocitl na Ostrově, chtěl se o něm dozvědět něco víc a poučil námořníky, jak po něm mají pátrat.

Řekl jim, že po něm musí slídit, dokud nezjistí, kde hnízdí. Vydává prý zcela zvláštní zvuk, jako by tokal, asi jako jazyk, když se odlepuje od patra. Otec Caspar zjistil, že na tento zvuk, nebo také na lusknutí prsty, pták ochotně, jako by to byla vábnička, odpovídá, a tak se mu jej několikrát podařilo zahlédnout, jak přelétá z větve na větev.

Caspar se pak vydal několikrát na číhanou s dalekohledem, a jednou si jej dokonce mohl prohlédnout. Nehybně seděl na větvi, hlavu měl tmavězelenou jako oliva – nebo spíš jako list chřestu, stejně jako nohy – a zoban, zelený jako vojtěška, vypadal jako maska překrývající i oči, které vypadaly zas jako kukuřičná zrna.

Zřítelnice měl černé a v nich žhnuly jiskřičky. Pod zobákem mu visel krátký zlatý lalok, zlaté měl i konečky křídel, zatímco tělo, od hrudi až po pera na ocase, kde měl pírka tak jemná, že to vypadalo na ženské vlasy, bylo, jak to jen říct, červené, vlastně ne, to není to správné slovo…

Rudé, narudlé, ruměnné, rusé, růžové, doruda, napovídal mu Roberto. *Nein*, *nein*, zlobil se otec Caspar, a Roberto pokračoval, jako cesmínové lusky, jako bříško pěnice nebo drozda zpěvavého, jako ocásek ťuhýka nebo hrudník čermáčka… To ne, to ne, trval na svém otec Caspar a dál zápasil se svým vlastním i mnoha cizími jazyky a hledal vhodné slovo. Soudě podle syntézy, kterou pak podal Roberto, z níž ostatně není tak docela jasné, kdo byl víc nadšený, zdali ten, kdo informaci podával, nebo ten, kdo ji přijímal, měla nejspíš veselou barvu hořkého nebo sladkého pomeranče, něco jako okřídlené slunce, zkrátka, jak ji viděl proti bílé obloze, měl otec Caspar dojem, že úsvit hodil granátové jablko do sněhu. A jak jako z praku vystřelená letěla vstříc slunci, byla nádhernější než sám cherubín!

Tento oranžový pták, pták v barvě pomeranče, říkal otec Caspar, nemohl prostě žít nikde jinde než na ostrovech Šalomounových, protože právě v Písni písní je zmínka o holubici, která se zvedá jako jitřenka, třpytí se jako samo slunce, *terribilus ut castrorum acies ordinata*. Jak se o tom mluví v jiném žalmu, její křídla se pokryjí stříbrem a peří má zlaté odlesky.

Spolu s tímto ptákem otec Caspar zahlédl dalšího. Byl stejný, jenom peří neměl tak výrazně oranžové, spíš modrozelené, a podle toho, že oba seděli společně na stejné větvi, byl to určitě párek, samička a sameček. Že by to měli být holubi, to napovídala jejich podoba a také časté vrkání. Který z nich byl sameček, těžko říci, námořníkům ostatně nařídil, aby je nechali na pokoji a nezabíjeli je.

Roberto se otce Caspara zeptal, kolik by podle něho těchto holubic mohlo na ostrově být. Otec Caspar viděl pokaždé odlétat k oblakům pouze jednu oranžovou kouli, nebo párek na větvi, a tak podle něho by tu měly být jen dvě a jedna z nich oranžová. Tato domněnka ještě víc roznítila Robertovu touhu po té

cizokrajné kráse. Pokud na něho vůbec čekala, tak ovšem jen a jen ve včerejšku.

Ostatně jestli Roberto chce, říkal otec Caspar, a vydrží-li delší dobu s okem u dalekohledu, mohl by ji uvidět i z lodi. Pokud si ovšem sundá ty tmavé brýle. Na Robertovu odpověď, že kvůli očím to udělat nemůže, otec Caspar pronesl několik opovržlivých poznámek o neduhu, který mívají ponejvíce ženušky, a doporučil mu tekutiny, jimiž si vyléčil svůj vřed (Spiritus, Olea, Flores).

Není dostatečně jasné, zdali je Roberto použil, nebo si pomalu zvykal a nakonec se dokázal dívat kolem sebe bez brýlí, zprvu za úsvitu a při západu slunce, a pak i přes den, a zdali je měl na očích, když se, jak uvidíme, snažil naučit plavat, jisté je jen to, že od toho okamžiku už žádný útěk před něčím, nebo ústup od něčeho očními potížemi neomlouvá. Z toho si můžeme oprávněně vyvodit, že postupně, možná díky léčebnému účinku vzduchu, který byl jak balšám, nebo Mořské vody, se Roberto vyléčil z choroby, která z něho, ať už byla skutečná či domnělá, na celých deset let udělala vlkodlaka (pokud se ovšem čtenář nedomnívá, že ho prostě chci mít na plný úvazek na palubě, a jelikož v jeho lejstrech nenacházím nic, co by mi v tom bránilo, vyléčím ho ze všech neduhů a mám to v suchu).

Je však také docela dobře možné, že Roberto se prostě vyléčil protože chtěl uvidět oranžovou holubici. A třeba by se také býval okamžitě postavil k zábradlí a po celý boží den se díval do stromů na ostrově, kdyby jeho pozornost neupoutal jiný nevyřešený problém.

Když otec Gaspar ukončil popis Ostrova a jeho bohatství, poznamenal, že takové množství radostných věcí najednou by se prostě nemohlo nacházet jinde než na poledníku protinožců. Roberto se ho zeptal: „Důstojný pane, řekl jste mi, že Maltézská hvězdárna vám potvrdila, že se nacházíte na poledníku protinožců, a já vám věřím. Jenže tu vaši hvězdárnu jste přece nestavěl na každém ostrově, který jste během cesty navštívil, pouze na zdejším. Takže ještě než vám to oznámila Hvězdárna, musil jste si být jist, že jste našel zeměpisnou délku, kterou jste hledal!“

„Ty myslíš hodně správně. Kdybych přišel sem a nevěděl, že tady je tady, nemohl bych vědět, že tady jsem… Okamžik, hned ti to vysvětlím. Protože věděl, že Hvězdárna jediné zařízení je, s jehož pomocí se dostanu tam, kde bych Hvězdárnu mohl vyzkoušet, musil jsem metod nesprávných použít. A to jsem taky dělal.“

23.
Přehlídka různých důmyslných strojů

Roberto tomu nevěřil, a když po otci Casparovi chtěl, aby mu pověděl, co to bylo za postupy a v čem byly při hledání zeměpisných délek neúspěšné, dostalo se mu odpovědi, že jelikož byly chybné samy o sobě, každý zvlášť, pak se může stát, že vcelku, dohromady, se jednotlivé výsledky vzájemně vyváží a dojde ke kompenzaci jednotlivých chyb. „A to mathematika jest!“

Po tisících mil plavby jedny hodiny už prostě nemohou zaručit, že přesně ukazují čas v místě, odkud loď vyplula, zato však spousta různých hodin, z nichž některé jsou velice zvláštně a důkladně zkonstruované, to je něco docela jiného, a kolik jich Roberto na *Daphne* našel? Srovnávej jejich nepřesné údaje, dennodenně sleduj odpovědi jedněch na příkazy druhých, a něco určitějšího se přece jen dozví?.

A co loch čili lodička? Ty obvyklé vlastně k ničemu moc nejsou, otec Caspar si však vyrobil něco docela jiného. Byla to jakási truhlice se dvěma vertikálně umístěnými tyčkami, z nichž z jedné se lano o délce odpovídající zhruba počtu mil odvíjelo a na druhou se navíjelo. Na té byla spousta křidélek, jež se jako ve mlýně otáčela větrem, který se zároveň opíral do plachet lodi, a pohyb tyček tu zrychloval, tu zase zpomaloval, a ty pak buď rychleji či pomaleji, podle síly a směru větru a podle toho, zda vál přímo či šikmo na směr plavby, navíjely provaz a zaznamenávaly dokonce i odchylky způsobené manévrováním a plavbou proti větru. Nebyla to sice metoda ze všech nejjistější, ale přesto výborná pro každého, kdo si dokázal srovnat její výsledky s výsledky jiných měření.

Měsíční zatmění? Jisté je jen jedno, že totiž pozorovat je na moři, při plavbě, přináší bezpočet nedorozumění. Ostatně neplatí totéž o pozorováních konaných na pevné zemi?

„Je třeba mít mnoho pozorovatelů ochotných spolupracovat k větší slávě boží a navzájem se neproklínat, nedělat si naschvály a neopovrhovat jeden druhým, a to na mnoha místech po celém

světě. Poslouchej: osmého listopadu roku 1612 na Macau veledůstojný otec Iulius de Alessis zaznamenal zatmění trvající od půl deváté večer do půl dvanácté v noci. Pověděl o tom veledůstojnému otci Carolu Spinolovi, který v Nagasaki v Japonsku totéž zatmění od půl desáté téhož večera pozoroval. A otec Christophorus Schneider totéž zatmění viděl v Ingolstadtu v pět odpoledne. Rozdíl jedné hodiny dělá deset stupňů poledníku, a to je také vzdálenost, jež dělí Macao od Nagasaki. Kdepak šestnáct stupňů a dvacet minut, jak tvrdí Blaeu! Verstanden? U těchto pozorování je pochopitelně třeba všeho, co stíní, se střežit a taky kouře, dobré hodiny mít, nenechat si initium totalis immersionis uniknout, správný průměr mezi initium et finis eclipsis zachovat, průběžné okamžiky, kdy dochází k zatmění skvrn, sledovat, et cetera. Jestli jsou ta místa vzdálená od sebe, maličký omyl velký rozdíl nečiní, jestli by však místa blízko u sebe byla, pak omyl o několik málo minut velký rozdíl činí.“

Nehledě na to, že co se Macaa a Nagasaki týče, měl pravdu spíš Blaeu než otec Caspar (což jen dokazuje, jaký v té době v určování zeměpisných délek vládl zmatek), podíváme se nyní na to, jak jezuité s pomocí shromažďování a spojování údajů a pozorování prováděných svými misionářskými spolubratry v Kristu sestavili to, čemu se říkalo Horologium Catholicum, což neznamená, že šlo o hodiny věrné papeži, ale o jakési hodiny universální. Byl to jakýsi planiglob, na němž byla vyznačena všechna sídla Tovaryšstva, od Říma až po okrajiny známého světa, a u každého místa byl rovněž vyznačen místní čas. Tím pádem, vysvětloval otec Caspar Robertovi, nebylo třeba znát čas, který uplynul od začátku plavby, ale pouze od poslední hlídky křesťanského světa, jehož zeměpisná délka byla mimo diskusi. Možnost omylu se tím do značné míry zmenšila a pro vzdálenost mezi dvěma stanicemi pak bylo možno používat i metod, které absolutně vzato neposkytovaly žádné záruky, třeba jako výchylky střelky nebo výpočet podle měsíčních skvrn. Naštěstí by se těžko našlo místo, od Parnambuka až po Gou, od Mindanaa až k Porto Sancti Thomae, kde by spolubratři otce Caspara nebyli, a když jim nepříznivý vítr zabránil přistát v jednom přístavu, neměli daleko do dalšího. Tak třeba Macao, ach, Macao, při pouhém pomyšlení na tamější dobrodružství otec Caspar ztrácel hlavu.

Patřilo Portugalcům a Evropanům tam Číňané říkali lidé s dlouhým nosem, první se tam totiž vylodili Portugalci a ti mají opravdu nosy jak šavli, a jezuiti tam přišli zároveň s nimi. Vršek věnčily modré a bílé pevnosti, město ovládalo Tovaryšstvo, a protože je ohrožovali holandští kacíři, musilo se starat i o záležitosti vojenské.

Otec Caspar přikázal plout na Macao, kde měl známého, spolubratra v Kristu, velice znalého věd astronomických, zapomněl však, že pluje na fuytu.

Co provedli výteční otci jezuité na Macau? Jakmile zjistili, že se k nim blíží holandská loď, přiložili doutnáky k dělům a houfnicím. Marně otec Caspar na přídi gestikuloval a přikázal honemhonem vytáhnout vlajku Tovaryšstva, ti zatracení dlouhonosáči, jeho portugalští spolubratři v Kristu, zahaleni válečným dýmem, který je měl k svatému krveprolití, si toho vůbec nevšimli a sázeli dál koule kolem *Daphne* jednu za druhou. Jedině díky tomu, že Bůh se nad nimi slitoval, mohla loď vytáhnout plachty, nabrat do nich vítr a tak tak uniknout na širé moře, zatímco kapitán ve svém luteránském jazyce na adresu nerozvážných otců posílal kletbu za kletbou. A právem: proč neposlat ke dnu Holanďany, ale pozor, mají-li na palubě jezuitu!

Naštěstí celkem snadno našli nedaleko odtud další misie a pak obrátili příd k pohostinnějšímu Mindanau. Od jednoho přístavu ke druhému kontrolovali zeměpisnou délku, jenže sám pámbu ví jak, dovolím si poznamenat, musili nejspíš přijít o všechna místa, k nimž by svá měření odkázali, jinak by přece neskončili na píď od Austrálie!

„A nyní je třeba Novissima Experimenta dělat, naprosto jasně ed evidenter dokázat, že my na stoosmdesátém poledníku jsme. Jinak mí spolubratři v Collegio Romano říkali, že jsem praštěný opičák.“

„Nové experimenty?“ zeptal se otce Caspara Roberto. „Ale copak jste mi neřekl, že Maltézská hvězdárna vám konečně poskytla jistotu, že se nacházíte na stoosmdesátém poledníku a u Šalomounova ostrova?“

Jistě, odpověděl mu jezuita, on sám si tím byl jist, porovnal a jeden po druhém probral všechny jinde a někým jiným objevené nedokonalé přístupy, a právě shoda mnoha způsobů nejistých

nemohla nakonec než poskytnout přesvědčivou jistotu, jako při důkazu existence Boha s pomocí toho, čemu se říká *consensus gentium*, neboť je sice pravda, že v Boha věří spousta lidí omylných, není však dost dobře možné, aby se mýlili všichni do jednoho, od afrických pralesů až po čínské pouště. Stejně věříme, že Slunce a Měsíc a ostatní planety se pohybují, nebo že laštovičník má tajnou moc, ve středu Země že je ohnivé jádro, lidé tomu všemu věří už tisíce let a v této víře se jim na této planetě daří žít a užitečných výsledků docházet, protože si správně přečetli velkou knihu přírody. Objev tak velký, o jaký jde v tomto případě, musí však být potvrzen i dalšími důkazy, aby se jejich pádnosti podrobili i skeptikové.

A věda pak nesmí být provozována jen z lásky k poznání, ale také proto, aby k účasti na ní byli přivedeni i další bratři. A tak jelikož jeho přijít na správnou zeměpisnou délku stálo velkou námahu, musí se nyní snažit platnost svého objevu potvrdit způsoby snazšími, aby se stal majetkem všech spolubratrů, „nebo aspoň bratrů v Kristu, křesťanů, vlastně jen bratrů katolíků, protože proč by se s ním měli seznamovat angličtí nebo holandští kacíři, nebo dokonce Čeští bratři?“

Ze všech způsobů, jak správně zjistit zeměpisnou délku, otec Caspar považoval dva za zcela bezpečné. Jeden se hodil pro měření na pevnině, a to byl právě případ Maltézské hvězdárny, pravého pokladu při náležitém uplatnění všech postupů, a druhý zase pro pozorování na moři, a to byl Instrumentum Arcetricum, přístroj zatím nepoužitý, uložený v podpalubí *Daphne*; napřed bylo totiž třeba s pomocí Hvězdárny nabýt jistoty o vlastním postavení a teprve pak se je s pomocí tohoto zařízení ověřit, aby mohlo být považováno za co nejbezpečnější.

Tento pokus otec Caspar už dávno mohl mít za sebou, kdyby se bývalo nestalo to, co se bohužel stalo. Pravý okamžik však přijít musil a taky přišel, a to zrovna v noci, kdy si o tom povídali. Nebesa a efemeridy tvrdily, že to je noc správná.

Co to Instrumentum Arcetricum vlastně bylo? Nástroj, který už kdysi dávno nosil v hlavě Galileo Galilei, ale pozor, pouze nosil, to znamená vyprávěl o něm, sliboval, že bude, nikdy jej však nezkonstruoval. To dokázal až otec Caspar. Když se ho Roberto ptal, zdali náhodou nejde zrovna o toho Galilea, který

vyslovil tu zavrženíhodnou domněnku, že se neotáčí Slunce kolem Země, ale Země kolem Slunce, otec Caspar mu odpověděl, že to byl on a že když se pletl do metafyziky a do Písma svatého, tak tvrdil moc špatné věci, ale co se mechaniky týče, že to byl velikán a genius. A na otázku, není-li nevhodné využívat myšlenek člověka, kterého církev svatá odsoudila, jezuita odpověděl, že k Boží slávě mohou přispívat i myšlenky kacířovy, pokud samy o sobě kacířské nejsou. A to by bylo, aby otec Caspar, když přijímá všechny způsoby, co jich ve světě je, aniž na některý z nich přísahá, ale právě naopak z jejich sporu a střetu chce získat pravdu, nevytěžil něco také ze způsobu Galileova.

Naopak, jak pro vědu, tak pro víru bylo velice užitečné Galileovy myšlenky využít co nejdříve, protože se už jednou pokusil prodat ji Holanďanům, kteří jí stejně jako Španělé několik desetiletí předtím naštěstí nepropůjčili důvěru.

Galileo vytěžil nesmysly z předpokladu, který byl sám o sobě zcela správný, uzmul nápad s dalekohledem Vlámům (kteří jej používali jen k pozorování lodí v přístavu) a obrátil jej k obloze. A mezi mnoha jinými věcmi, o nichž si otec Caspar nikdy nedovolil pochybovat, přišel i na to, že Jupiter nebo Joviš, jak mu sám říkal, má čtyři satelity, tedy čtyři měsíce, které co svět je světem před ním nikdo neviděl. Čtyři hvězdičky obíhají kolem něho a on sám obíhá kolem svého Slunce – a dále uvidíme, že obíhá-li kolem svého Slunce Jupiter, je to pro otce Caspara v pořádku, hlavně ať se nechá na pokoji Země. Že i u našeho Měsíce dojde, dostane-li se do stínu vrženého Zemí, tu a tam k zatmění, byla věc zcela známá, právě tak všichni astronomové věděli, kdy k zatmění Měsíce dojde, nevývratné svědectví o tom poskytují efemeridy. Takže není čemu se divit, jestliže zatmění občas postihlo i měsíce Jupiterovy. Aspoň pro nás ta zatmění byla dokonce dvě, jedno opravdové a druhé vlastně jen překrytí.

Měsíc totiž nevidíme, pokud se mezi něj a Slunce dostane Země, Jupiterovy měsíce se však našim zrakům ukryjí podvakráte, a to když se ocitnou za ním, a pak když se ocitnou před ním a zmizí v jeho jasu, dobrým dalekohledem však můžeme stejně sledovat, jak se objevují a jak mizí. Nedocenitelnou výhodou je přitom skutečnost, že zatímco k zatmění našeho Měsíce dochází jednou za uherský rok a trvá

velice dlouho, k zatmění měsíců Jupiterových dochází mnohem častěji a trvají velice krátce.

Dejme tomu, že hodinu a počet minut, tedy dobu, po kterou zatmění každého z měsíců (každý totiž má svou vlastní a od druhého odlišnou oběžnou dráhu) trvá, někdo naprosto přesně zaznamená na některém známém poledníku, a coby důkaz, že to jde, nám znova mohou posloužit efemeridy, v tom případě by stačilo určit hodinu a minutu, tedy dobu, kdy na (neznámém) poledníku, na němž se nacházíme, došlo k zatmění, a máme všechno v kapse, výpočet je pak už snadný a z něj se dozvíme, na jaké zeměpisné délce jsme se při pozorování nacházeli.

Je sice pravda, že přitom dochází k drobným nesnázím, o nichž nestojí za to s nezasvěceným člověkem mluvit, mělo by se to však bez potíží povést člověku obeznámenému s výpočty, máli k dispozici přístroj schopný měřit čas, perpendiculum, kyvadlo, neboli Horologium Oscillatorum, na názvu nezáleží, které by absolutně přesně změřilo a zaznamenalo i sebemenší rozdíl, třeba o jednu jedinou vteřinu; item dvoje hodiny běžné, jež by nám sdělily začátek i ukončení zatmění jak na poledníku, z něhož je pozorujeme, tak na poledníku protínajícím ostrov Ferro, item bychom měli s pomocí tabulky sinusů umět změřit velikost úhlu, který v oku vytvoří zkoumaná nebeská tělesa a který by měl, představíme-li si jej jak hodinové ručičky, vyjádřit v minutách a vteřinách vzdálenost mezi oběma tělesy a její následné variace.

Pokud, a to je dobře připomenout, máme po ruce ony výtečné efemeridy, které tehdy už starý a nemocný Galilei nedokázal dovést do konce, které však spolubratři otce Caspara, zdatní už při výpočtu měsíčních zatmění, nyní konečně vyřešili.

Jaké byly největší nesnáze, na něž tak rázně poukazovali Galileovi odpůrci? Že jde o pozorování, jež není možno konat pouhým okem a vyžadují si dobrý dalekohled či teleskop? Což o to, otec Caspar měl dalekohled vynikající, o jakém se Galileovi ani nesnilo. Že měření a výpočty nejsou v možnostech námořníků? Vždyť všechny ostatní způsoby, možná až na lodičku, si vyžadují dokonce astronoma! Naučili-li se lodní kapitáni používat astroláb, což rovněž nebyl přístroj dělaný pro obyčejného smrtelníka, proč by se nenaučili používat i dalekohled?

Jenže, tvrdili všelijací hnidopichové, pozorování tak exaktní, vyžadující si naprostou přesnost, je možné v nejlepším případě konat na pevné zemi, ne však na lodi, která je neustále v pohybu a na níž sotva někdo udrží v klidu dalekohled zamířený na nebeské těleso, které není pouhým okem viditelné… Jak libo, otec Caspar tu je od toho, aby jim dokázal, že stačí jen něco málo šikovnosti, a pozorování je možno konat i na lodi v pohybu.

A konečně několik Španělů namítlo, že měsíce při zatmění nejsou ve dne a za bouřlivých nocí vidět. „To si snad myslí, že zatleskat stačí a je tu illico zatmění Slunce jim k dispozici?“ zlobil se otec Caspar. A kdo vůbec kdy řekl, že pozorování má být prováděno v každém okamžiku a neustále? Kdo z jedné Indie cestoval do dvou druhých, ten ví, že dostat se na určitou zeměpisnou délku si nevyžaduje častějšího měření, než je tomu u zeměpisné šířky, a ani ta se dokonce nedá zaznamenat, a nepomůže v tom astroláb, ani *bakstriglia*, je-li moře jen trochu víc rozbouřené. A že pokud se na to jde správně, pak tuto blahoslavenou délku stačí měřit jednou za dva nebo za tři dny a mezitím mít na paměti čas, který uplynul, a vzdálenost, která byla překonána, jak je tomu ostatně i při měření lodičkou. Pokud ovšem nedojde k tomu, jak se to stává, aby se měřilo jen jí, a to po celé měsíce. „Připadají mi,“ dodal stále nazlobenější otec Caspar, „jak člověk, kterému ty v hladomoru kus chleba dáš, a on místo aby poděkoval, vyčiní tobě, že na stole taky pečené sele nebo zajíček není. Ach, jak to udělat, abych jméno boží nadarmo nebral! Shodil jsi snad z této lodi děla jen proto, že víš, ze sta kulí že jich devadesát do vody spadne a nic netrefí?“

A tak otec Caspar přiměl Roberta, aby se zúčastnil přípravy experimentu, který bylo třeba vykonat v takový večer, jaký právě nastával, astronomicky přijatelný, s bezmračnou oblohou a nijak zvlášť rozbouřeným mořem. Kdyby se experiment konal na moři úplně klidném, vysvětloval mu otec Caspar, bylo by to totéž, jako konat jej na pevnině, a že tam se povede, to už přece víme. Mělo by k němu naopak dojít v podmínkách zdánlivého bezvětří a loď by se měla pohupovat podélně, od přídi k zádi, a příčně, ze strany na stranu.

Hlavně však bylo třeba z hodin, se kterými se během posledních dnů tak špatně zacházelo, vybrat jedny, které by ještě

pořádně šly. Naštěstí jen jedny a ne dvoje. Pak už jen s pomocí měření prováděného ve dne (což se stalo) stačilo nastavit je na místní čas, a jelikož bylo jisté, že *Daphne* se nachází na poledníku protinožců, nebylo třeba mít k ruce druhé, které by ukazovaly čas na ostrově Ferro. Stačilo vědět, že rozdíl je tu přesně dvanáct hodin. Tam půlnoc, tady poledne.

Stačí se však důkladněji zamyslit a je okamžitě jasné, že toto rozhodnutí vychází ze zcela nesprávných závěrů. Že se loď nachází na poledníku protinožců, to měl pokus naopak přece dokázat, a ne aby se z toho vycházelo. Otec Caspar si však byl do té míry jist svými předcházejícími pozorováními, že je chtěl pouze potvrdit, ostatně po tom pozdvižení by se na lodi asi už nenašly ani jedny hodiny, které by tu ještě ukazovaly čas na opačné straně zeměkoule, a tuto překážku bylo právě třeba nějak obejít. Na druhé straně Roberto nebyl zas tak důkladný a prohnaný, aby na chybu v postupu okamžitě přišel.

„Až řeknu *teď*, ty se podíval na hodinu a ji napsal. A okamžitě strč do olovnice."

Olovnice, to byl kovový podstavec v podobě šibenice a z něho visela dolů mosazná tyčka ukončená dole kulatým závažím. V nejnižším bodě, jímž kyvadlo procházelo, bylo vodorovně položené ozubené kolo. Zuby na něm byly jednou stranou v pravém úhlu ke kotouči, druhou zešikma. Jak se kyvadlo pohybovalo sem a tam, hrotem, který z něj vyčníval, naráželo do štětiny a ta okamžitě posunula kotouč na rovnou stranu zubu, při zpětném pohybu kyvadla však naopak šikmou stranu zubu jen pohladila a kolo se nepohnulo. Stačilo pak už jen zuby označit čísly, a jakmile se ozubené kolo zastavilo, spočítat, o kolik zubů se posunulo a kolik tedy určitých dílů času uběhlo.

„Tak nebudeš musit počítat pokaždé jedna, dvě, tři a tak dále, ale já řeknu *stát* a ty perpendiculum zastavil a spočítal zuby, jasné je to? A kolik zubů napočítáš, tolik napíšeš. Pak se podíváš na horologium a napíšeš *čas ten a nebo ten*. A když znova řeknu *teď*, ty znova pořádně strčíš a perpendiculum znova oscilovat bude. Jednoduchá věc, i dítě rozumělo by tomu." Samozřejmě nešlo o perpendiculum nijak zvláštní, a otec Caspar to moc dobře věděl, na tento námět se však tehdy teprve začínalo diskutovat a až zadlouho se začala konstruovat kyvadla mnohem dokonalejší.

„Věc je to nesnadná velice a musíme se ještě učit moc, kdyby však Bůh nezakazoval die Wette… jak vy říkáte, le pari…“

„Sázky.“

„Správně. Kdyby Bůh nezakazoval je, já bych mohl sázku dělat, že v budoucnosti všichni budou zeměpisné dílky a jiná phenomena pozemská hledat s pomocí perpendicula. Na lodi to však moc těžké je a ty musel dávat velký pozor.“

Otec Caspar pak přikázal Robertovi, aby obě zařízení i s pomůckami na psaní přichystal na záďové nástavbě. Bylo to nejvýš položené místo na celé lodi a tam by pak taky měli sestavit a postavit Instrumentum Arcetricum. Ze *sody* vynesli na přístavek různé předměty, které tam Robeno zahlédl, když slídil po Vetřelci. Daly se pohodlně přenášet, až na kovovou mísu, kterou uložili na místo s kletbami po mnoha neúspěšných pokusech hlavně proto, že jen stěží prošla po schůdcích. Otec Caspar byl sice hubený jak komár, při realizaci svého projektu však prokázal zdatnost těla nezdolnou jako jeho odhodlání. Skoro sám s pomocí svého vlastního nástroje na utahování součástí sestavil konstrukci z půlkruhů a kovových tyček. Když byla hotová, ukázalo se, že to je kulatý podstavec, do něhož je uloženo a s pomocí mnoha kroužků k němu upnuto do kruhu střižené plátno, takže celek pak vypadal jako velikánská mísa o průměru zhruba dva metry ve tvaru zemské polokoule. Zevnitř ji bylo třeba vymazat dehtem, aby nepropouštěla nelibě páchnoucí olej, který do něj Roberto naléval ze soudku za neustálých stížností, jak je odporně lepkavý a mastný. Otec Caspar, andělsky nevinný, jako by ani nebyl jezuita, ale kapucín, mu připomínal, že cibulku na něm smažit nebudou. „A k čemu tedy bude?“

„Zkusíme do tohoto malého moře vložit malinkatou loď,“ vysvětlil otec Caspar a požádal ho, aby mu pomohl do té velikánské plátěné mísy vložit skoro plochý kovový lavor, o něco menší, než byla mísa. „Nikdy jsi nikdo neslyšel říkat, že moře klidné a hladké jak olej je? Tak tady to můžeš vidět, paluba se naklání doleva a olej ve velké míse zase doprava, a naopak, tak to vypadá, olej ale se nevychyluje, nezvedá, ani neklesá, rovnoběžný s obzorem zůstane. Bylo by tomu tak, i kdyby tam byla voda, na oleji však malá mísa je jako na moři, když vítr není. Já jsem už takový malý experiment v Římě provedl, s

dvěma malými mísami, větší plná vody a menší písku byla, do písku jsem tyčku strčil a tu malou misku jsem dal do velké plavat a velkou jsem hýbal a tys mohl tyčku vidět rovně jak zvonici stát, a ne se jako věže v Bononii naklánět.“

„Wunderbar,“ souhlasil s ním coby xenoglot Roberto. „A co teď?“

„Teď malou mísu vyndáme, na ni musíme napřed celý přístroj namontovat.“

Na lavoru byly zespodu upevněny drobné spirály. Otec Caspar Robertovi vysvětlil, že jakmile lavor bude jednou se svým nákladem vložen do velké mísy, musí zůstat alespoň na prst ode dna, a kdyby nějaký prudší pohyb hosta (o jakého hosta jde, zeptal se Roberto, hned ty uvidíš, odpověděl mu otec Caspar) přirazil lavor ke dnu mísy, pak pera jej měla bez otřesů odrazit vzhůru. Na dno lavoru bylo dále třeba upevnit sedátko s velice nakloněným opěradlem, aby na něm mohl člověk skoro ležet a s nohama položenýma na kovové desce, která by mu sloužila jako protiváha, se dívat nahoru.

Otec Caspar položil mísu na palubu, zajistil ji, aby pevně seděla, několika klíny, pak se posadil na lehátko a požádal Roberta, aby mu na ramena posadil a zapjal v pase konstrukci z řemenů a pásků, k níž by měla být pak ještě upevněna jakási helmice. V té byl otvor pro jedno oko a zhruba tam, kde by se měl nacházet nos, z ní vycházela kovová tyč a na ní byla nasazena další s kroužkem na konci, do něhož se zasunul dalekohled, a z něho vybíhala tyčka s háčkem na konci. Hyperbolou očí se dalo volně pohybovat, dokud nebyla na obloze objevena hvězda, o kterou šlo. Jakmile se ocitla ve středu čočky, tyčka se háčkem připjala k řemení na hrudi a od toho okamžiku bylo pozorování zabezpečeno proti všem případným pohybům kyklopa.

„Perfecto!“ radoval se jezuita. Až ocitne se lavor v míse s olejem, bude prý možno pozorovat i ta nejuhýbavější nebeská tělesa a žádný pohyb neklidného moře „horoskopující“ oko neodtrhne od vyvolené hvězdy. „To pan Galilei popsal a já vyrobil!“

„Moc pěkná věc,“ řekl na to Roberto. „Kdo to ale všechno dostane do té kašny plné oleje?“

„Já se teď rozvážu a vylezu, pak lavor na olej dáme a já si do něj vlezu.“

„To nebude jen tak.“

„To snazší než lavor tam dávat se mnou v něm.“

Snadné to sice nebylo, lavor s lehátkem však nakonec přece jen položili na olej. Pak se otec Caspar celý v řemení a s helmou na hlavě a dalekohledem k ní namontovaným pokusil dostat se do lavoru. Roberto mu pomáhal, držel ho za ruku a druhou tlačil za to, co měl otec Caspar hned pod zády. Zkusili to několikrát, výsledek však nebyl vůbec nadějný.

Nešlo ani tak o to, že by kovová konstrukce, na níž stála kašna s olejem, neunesla zátěž dalšího hosta, spíš odmítala poskytnout mu rozumnou oporu. Jakmile otec Caspar položil, a několikrát k tomu došlo, nohu na kovový okraj kašny a další honem do lavoru, lavor začal na oleji klouzat opačným směrem a otec Caspar roztahoval nohy jak kružítko, dokud ho Roberto nechytil kolem pasu a nepřitáhl k sobě na pevninu, jíž mu tentokrát byla *Daphne*. Proklínal přitom památku Galileovu a vzdával chválu jeho pronásledovatelům a katanům. Vzápětí se ovšem ozval otec Caspar, naříkal si a ujišťoval Roberta, že Galileovi pronásledovatelé nebyli žádní katani, ale ctní zástupci církve, kteří nechtěli nic než obhájit pravdu, a ke Galileovi že se chovali otcovsky a milosrdně. A stále ještě s výzbrojí na těle a dalekohledem jako perpendikulem na tváři, díky čemuž vypadal jako Policinella s mechanickým nosem, připomínal Robertovi, že aspoň co se tohoto vynálezu týče, Galilei se určitě nezmýlil, a že je třeba jen všechno znova a znova zkoušet. „Mein lieber Robertus,“ říkal, „možná ty zapomněl jsi mě a myslil, že jsem já želva, co se obrací břichem nahoru? No tak, popostrč mě znova, až nohu dostal já na rantl, člověku poloha vzpřímená vlastní je.“

Při těchto nevydařených operacích však olej nezůstal v klidu, jaký si od něj slibovali. Oba experimentátoři už byli kluzcí jak úhoři a byl by tu docela výstižný výraz *oleabundus*, pokud ovšem kontext tento novotvar přijme a případná vina nebude přisouzena tomu, kdo jej vymyslil.

Otec Caspar si už pomalu zoufal, že se ke své židli nikdy nedostane, Roberta však nakonec napadlo, že by snad napřed měl z kašny odebrat olej, pak do ní vložit lavor, posadit na něj otce

Caspara a teprve pak do kašny zase olej znova nalívat, neboť jak stoupala jeho hladina, stoupal by s ní i lavor s pozorovatelem.

Tak to také provedli a mistr chválil žáka za jeho bystrý nápad. Blížila se však už půlnoc. Celek sice nebudil dojem naprosté stability, pokud si však otec Caspar bude dávat pozor a nebude se nerozvážně pohybovat, mohlo by všechno dobře dopadnout.

Pak se ale stalo, že otec Caspar vítězoslavně zvolal: „Já viděl je!“, a jak zavolal, pohnul nosem a dalekohled, který byl spíš těžký než lehký, pohrozil, že vyklouzne z okuláru. Zvedl ruku, aby jej přidržel, tím vychýlil rameno a lavor se naklonil a málem převrátil. Roberto nechal hodiny hodinami, přiběhl, podržel ho, vrátil všemu ztracenou rovnováhu a astronoma upozornil, aby se pokud možno nehnul a dalekohled posouval opatrně a hlavně aby se zdržel všech prudkých hnutí mysli.

Další oznámení už pronesl šeptem, v kukle to zachrčelo jak tatarská trubka. Řekl: „Já znovu je viděl,“ a pak si opatrně upevnil dalekohled k hrudi. „Wunderbar! Tři hvězdičky Jupiterovy na východní a jedna na západní straně… Ta blíž co je, pořád menší a menší je… a je… počkej… nula minut a třicet sekund od Jupitera. Ty piš. teď se dotýkala Jupitera, za chvíli zmizí, dej pozor a piš čas, kdy ona zmizela…“

Jakmile Roberto uvedl do náležitého stavu misku, běžel zpátky ke své tabulce, na které měl zaznamenávat čas, vzal ji do ruky, zjistil však, že sedí zády k hodinám. Nahonem, prudce se obrátil a shodil kyvadlo a tyčka vyklouzla z kroužku. Roberto ji sice zachytil, ale nedařilo se mu zasunout ji zpátky. Otec Caspar na něho volal, aby už zaznamenal čas, Roberto se tedy obrátil k hodinám a přitom brkem převrhl kalamář. Když jej honem stavěl zpříma, aby z něj nevytekl všecek inkoust, vrazil do hodin a převrátil je.

„Máš ty ten čas? Spusť perpendiculum!“ volal na něho otec Caspar, a Roberto mu odpovídal: „Nejde to, nejde to!“

„Proč to jde ne, tupče jeden!“ volal otec Caspar, a když nezaslechl odpověď, dal se do křiku. „Jak že to jde ne, darebák? Mizí, tak ty honem dělal! Zaznamenals, zapsals, postrčils?“

„Nemám co, všecko jsem rozbil,“ odpověděl Roberto. Otec Caspar vysunul dalekohled z přílby, šejdrem se podíval, a jak uviděl pendulum na kusy, hodiny převrácené a Roberta politého

inkoustem, neudržel se a vydralo se z něho „Himmelpotzblitszeherrgottsakrament!“ tak mocné, že se z toho celý roztřásl. Při jeho prudkém pohybu se lavor naklonil a on sám spadl do oleje v kašně, dalekohled mu vypadl z ruky a z pancíře, a jak se loď nakláněla tu na jednu, tu na druhou stranu, kutálel se sem tam po přístavku, nakonec se po schodech skutálel dolů na palubu a tam narazil na spodek děla.

Roberto nevěděl kudy kam, zda zachránit napřed otce Caspara a pak jeho nástroj nebo naopak. Caspar klouzal a padal v zatuchlém oleji a volal na Roberta, aby dal pozor na dalekohled, Roberto za tou prchající Hyperbolou zraku vyrazil a dostihl ji potlučenou a se dvěma rozbitými čočkami.

Otec Caspar, když ho Roberto konečně vytáhl z oleje, vypadal jak selátko připravené na pekáč, s hrdinskou nezdolností však okamžitě oznámil, že nic není ztraceno. Takový teleskop tu nemá jen jeden, ale dva, ten druhý je zamontovaný do Maltézské hvězdárny. Nezbývá než dojít si pro něj na Ostrov.

„Jistě, jenže jak?“ zeptal se Roberto.

„Doplavat tam.“

„Neříkal jste ale, že plavat neumíte a že ve vašem věku už…“

„Já ne. Ty ano.“

„Jenže ani já plavat neumím!“

„Naučíš se.“

24.
Dialogy o vrcholných systémech

To, co bude následovat, je nejisté. Nejsem s to určit, jde-li o kroniku dialogů, které probíhaly mezi Robertem a otcem Casparem, nebo o poznámky, které si Roberto v noci dělal, aby pak ve dne mohl otci Casparovi pohotově odpovídat. Buď jak buď, zřejmé je, že po celou dobu, co byl se starcem na lodi, Roberto nenapsal Paní jeden jediný dopis. A že z života nočního pomalu přecházel na život denní.

Tak třeba na Ostrov se dívával brzy zrána a vždycky jen chviličku, nebo večer, kdy člověk přestává správně odhadovat vzdálenosti a tvary. Teprve nyní si například všiml, že příliv a odliv je jakási hravá střída moře. Po jednu část dne má vodu k tomu, aby se přimkla k pruhu písku, který ji dělí od lesa, a během druhé ji od něj zase vzdaluje a obnažuje útesy, které představují, jak mu vysvětlil otec Caspar, nejzazší výběžek korálového náspu.

Mezi přílivem a odlivem, vysvětloval dále Robertovi jeho druh, uběhne pokaždé zhruba šest hodin, a to je právě rytmus, v jakém vliv Měsíce nutí moře dýchat. Takže vůbec nejde o to, jak tomu někteří lidé kdysi chtěli, že pohyb mořských vod je tu od toho, aby si mohlo vydechnout monstrum mořských propastí, nemluvě o jednom Francouzovi, který tvrdil, že Země se sice otáčí od západu k východu, ale zároveň že se kymácí, zhruba asi jako loď, od severu k jihu a zpátky, a tak je prý zcela přirozené, že při tomto pravidelném pohybu se moře zvedá a klesá, jako když člověk pokrčí ramena, tak se mu kutna zvedne k bradě a pak zas klesne dolů.

Tento pohyb moře, to je velký problém a hádanka, protože se mění podle země a podle moře a podle postavení břehů vůči poledníkům. Obecně platí, že při novoluní voda v moři v poledne a o půlnoci stoupne, pak se ale den po dni příliv o pět čtvrtí opožďuje, a tak se stalo, že někdo třeba proplul v určitou dobu mořským průplavem, a když jím pak na druhý den chtěl proplout zpátky, uvízl na dně. Nemluvě o proudech, které příliv a odliv

vyvolává, některé jsou tak silné, že při odlivu se loď třeba nedostane ke břehu.

A nakonec, vyprávěl stařec Robertovi, každé místo, ať to je kdekoliv, si vyžaduje jiný výpočet, a člověk se tudíž při něm neobejde bez Astronomických tabulek. Pokusil se dokonce Robertovi tyto výpočty přiblížit, pověděl mu, že je třeba brát ohled na opožďování Měsíce, násobit počet dnů Měsíce čtyřmi a pak dělit pěti, nebo naopak. Věc je v tom, že Roberto z toho vůbec nic nepochopil, a později sami uvidíme, jak se mu tato jeho lehkomyslnost měla nevyplatit a přivést ho do velkých nesnází. Dokázal se ještě tak podivit, že čára poledníku, probíhajícího od jednoho konce ostrova ke druhému, někdy protíná moře a jindy zase útesy, ale nikdy si nedokázal spočítat, který okamžik je ten správný. A to proto, že příliv nepřiliv a odliv neodliv, na velké záhadě moře mu sešlo mnohem méně než na velké záhadě čáry, za kterou se Čas vracel zpátky.

Řekli jsme už, že neměl žádný pádný důvod nevěřit tomu, co mu povídal jezuita. Často se však bavil tím, že mu schválně kladl odpor, aby ho přinutil povědět ještě něco navíc, a v tom mu právě přišel vhod repertoár témat a argumentů, posbíraný u večeřadel právě těch dobráků, které jezuita považoval ne-li přímo za vyslance Satanovy, pak určitě za ochmelky a prostopášníky, kteří si z krčem udělali své Lyceum. Jinak mu v podstatě přišlo zatěžko odmítat fyziku učitele, který ho na jejích základech nyní učil plavat.

Dosud si nevypudil z hlavy pomyšlení na ztroskotání, a tak jeho první reakcí bylo, že začal otci Casparovi říkat, že s vodou už v životě nechce mít nic společného. Otec Caspar mu připomněl, že právě při ztroskotání ho ta voda, které se teď tak bojí, nesla, což znamená, že nejde o živel nepřátelský, ale právě naopak, přátelsky mu nakloněný. Roberto mu odsekl, že voda nenesla ani tak jeho, jako dřevo, k němuž se přivázal, čímž otci Casparovi poskytl možnost poznamenat, že nese-li voda dřevo, hmotu duší neobdařenou, netoužící po ničem jiném, než aby klesala a padala, jak dobře ví každý, kdo seshora shodil kus dřeva dolů, pak tím spíš je schopna nésti na svém povrchu živou bytost, schopnou vyhovět přirozené tendenci všech tekutin. Roberto by prý měl vědět, že pejskovi, když ho někdo hodí do vody, stačí

pohybovat nohama a nejenže se na vodě udrží, ale dokonce i brzy doplave ke břehu. Dále dodal, že Roberto to sice třeba neví, ale že několikaměsíční dítě stačí dát do vody a začne plavat, protože jsme od přírody k tomu vybaveni stejně jako ostatní živočichové. Bohužel však také více než ostatní živočichové jsme vybaveni předsudky a dopouštíme se omylů a zároveň s tím, jak dospíváme, získáváme i mylné představy o vlastnostech tekutin a obavy a nedůvěra, které se v nás usadí, nás pak o tento přirozený dar připraví.

Roberto se ho zeptal, proč se tedy on sám coby důstojný otec Tovaryšstva Ježíšova plavat nenaučil, a důstojný otec mu odpověděl, že si nečiní nárok být lepším než všichni ostatní, kteří se nenaučili tomu, čemu se naučit měli. Narodil se v osadě, odkud bylo k moři daleko, a na loď se dostal teprve v pozdním věku, kdy tělo není už nic než prašivina ve vlasech, slábnutí zraku, sopel z nosu, hučení v uších, žloutnutí zubů, tuhnutí páteře, proměna hrdla ve vole, podagra v patách, vadnutí kůže, řídnutí hřívy, vrzání kostí, třas prstů, klopýtání nohou, a jeho hrud, ta že už je dobrá jen k plivání chrchlů, chropotu a slintání.

Jelikož však, upřesnil okamžitě, jeho mysl je mnohem hbitější než jeho tělesná schránka, ví to, co věděli už moudří lidé ve starém Řecku, a sice, že ponoří-li se nějaké těleso do tekutiny, je vytlačováno silou, která odpovídá váze tekutiny, jíž vytlačilo, a to se děje, protože voda se snaží zabrat zpátky prostor, z něhož byla vypuzena. A že není vůbec pravda, že těleso se na vodě drží či nedrží jedině podle toho, jaký má tvar, a v tom ohledu se právě ve starověku mýlili, neboť tvrdili, že věc plochá plave a věc hrotitá jde ke dnu, protože kdyby se Roberto ze všech sil snažil utopit ve vodě třeba prázdnou láhev (a ta přece není plochá), zjistil by, že klade stejný odpor jako třeba podnos.

Důležité je tedy seznámit se s tímto živlem důvěrně a pak už všechno půjde samo od sebe. A navrhoval Robertovi, aby sestoupil po provazovém žebříku, jemuž se říká také žebřík Jakubův, který visí dolů z přídě, a připoutal se, aby dušička měla klid, na hodně dlouhé a pevné konopné lano, provaz či šňůru, a druhý konec uvázal k zábradlí. Takže pokud by měl dojem, že jde ke dnu, stačilo by zatáhnout.

Není asi třeba dodávat, že otec Caspar coby učitel něčeho, oč se sám v životě nepokusil, nebral v úvahu bezpočet náhod, které se mohou seběhnout a o nichž neměli tušení ani starořečtí mudrcové. Tak například, aby se Roberto mohl volně pohybovat, vybavil jej lanem co nejdelším, takže když pak, jak se to začátečníkům stává, poprvé strčil hlavu pod vodu a chtěl honem zpátky na loď, měl co tahat, a než se dostal nahoru, vypil tolik slané vody, že hned první den se musil vzdát dalších pokusů a výuku přerušit.

Začátek však byl nakonec povzbudivý. Stačilo sestoupit po žebříku dolů a namočit se, aby si uvědomil, že voda je příjemná věc. Ze svého ztroskotání si uchoval vzpomínku na ledovou zimu a hrůzu, a když zjistil, že voda je skoro teplá, ponořoval se a ponořoval, dokud mu nesahala po bradu. Držel se ovšem žebříku jako klíště. V domnění, že už plave, začal se ve vodě převalovat a vzpomínat na pařížské pohodlí.

Co se dostal na loď, několikrát se sice, jak jsme toho sami byl svědky, opláchl, ale asi jako kotě, když si myje kožich jazykem, postaral se jenom o obličej a o pudenda. O zbytek těla nedbal, a jak se při honu na vetřelce víc a víc rozpaloval, nedíval se pod nohy, šlapal v blátě a trusu na dně lodi a šaty mu načichly potem. Ve vlahém živlu, který mu omýval tělo a zároveň pral oděv, si Roberto vzpomněl, jak v paláci Rambouillet jednou zahlédl dokonce dvoje necky. Patřily paní markýze, jejíž starost a péče o tělo byly předmětem mnoha hovorů ve společnosti, která se rozhodně nijak moc nemyla. I ti nejrafinovanější z jejích návštěvníků nepovažovali za osobní čistotu používání vody, ale nedlouho nošené spodní prádlo. A voňavé esence, jimiž je markýza omračovala, byly, aspoň pro ni, spíše než přepych holá nutnost, jinak by totiž své citlivé chřípí neuchránila před jejich mastným pachem.

Roberto se ve vodě cítil více pánem než v Paříži, jednou rukou se držel provazového žebříku a druhou si košilí a kalhotami dřel špinavé tělo a prsty na jedné si drhl patu na druhé noze.

Otec Caspar ho při tomto počínání zvědavě sledoval, nic ale neříkal, chtěl, aby Roberto navázal s mořem přátelství. Jelikož se však zároveň také obával, že Robertova mysl přílišnou starostí o

vlastní tělo přece jen zneklidní, snažil se od něj odvést jeho pozornost a pobavit ho, a tak mu povídal o přílivech a odlivech a přitažlivé síle Měsíce.

Snažil se ho přimět, aby ocenil něco, co bylo samo o sobě přímo neuvěřitelné: jsou-li totiž příliv a odliv odpovědí na výzvu Měsíce, tak by k nim mělo docházet, když je Luna nad nimi, a ne když se nachází na opačné straně planety, jenže je tomu právě naopak, k přílivu a odlivu dochází na obou stranách zeměkoule po šesti hodinách, jako by si hrály na honěnou. Roberto jedním uchem jeho povídání poslouchal a myslil přitom na Měsíc, na který ostatně myslil každou noc, co strávil na lodi, víc než na všechny přílivy a odlivy.

Zeptal se otce Caspara, čím to je, že vidíme z Měsíce pořád jen jednu stranu, a otec Caspar mu vysvětlil, že Měsíc se kolem Země otáčí, jako když hráč má na provázku přivázaný míč a otáčí jím kolem sebe, takže prostě může z míče vidět jen přivrácenou stranu.

„Jenže," postavil se mu Roberto, „tutéž tvář vidí jak Indové, tak Španělé, tak tomu však není na Měsíci s jejich Měsícem, který někteří nazývají Volva, což je vlastně naše Země. Subvolviánci, kteří žijí na straně obrácené k nám, vidí Zemi neustále, zatímco Privolvánci, kteří žijí na straně od nás odvrácené, ji nevidí vůbec nikdy a neznají ji. Umíte si snad představit, k čemu dojde, když se přesunou na opačnou stranu a v noci vidí zářit kotouč patnáctkrát větší, než je náš Měsíc! Nejspíš se bojí, že na ně každou chvíli spadne, jako se starověcí Keltové obávali, že jim spadne na hlavu obloha!

A to nemluvím o těch, co bydlí na hranicích mezi oběma hemisférami a vidí neustále Volvu čnět za obzorem!"

Jezuita si chvíli utahoval z bajky o obyvatelích Měsíce, tvrdil, že nebeská tělesa nejsou téže přirozenosti jako naše planeta a že nemohou tudíž hostit živé bytosti, takže bude lepší přenechat je sborům andělským, které se dokáží duchovně pohybovat v nebeském křišťálu.

„Copak ale obloha může být z křišťálu? Kdyby tomu tak bylo, pak komety prolétající nebem by ten křišťál přece rozbily!"

„Kdo tobě řekl, že komety prostorem procházejí, kde etér je? Prostorem sublunárním prolétají, a tady je přece vzduch, jak sám vidíš.“

„Nic, co není těleso, se nepohybuje. Nebesa se však pohybují. Takže jsou těleso.“

„Ty klidně se stoupencem Aristotelovým staneš, jen abys mohl ty své nesmysly říkat. Já ale vím, proč to ty říkáš. Ty chceš, aby i na nebesích vzduch byl, to by pak nebyla lidné, differentia mezí dolejšek a hořejšek a Země by kroutila prdel jako nějaká děvka.“

„My přece každou noc ale vidíme hvězdy v jiném postavení…“

„Správně. Protože de facto se pohybují.“

„Počkejte, ještě jsem neskončil. Vy prostě chcete, aby Slunce a všechny hvězdy, což jsou obrovská tělesa, se otáčely kolem Země, a to jednou za čtyřiadvacet hodin, a stálice, nebo veliký prstenec, v němž jsou vsazeny, urazil více než dvacetsedmkrát dvě stě milionů mil? Jenže právě k tomu by došlo, kdyby se Země během čtyřiadvaceti hodin kolem své vlastní osy neotočila. A jak by se stálice mohly pohybovat tak rychle? Těm, kdo na nich žijí, by se z toho zatočila hlava!“

„Pokud na nich někdo žije. To je ale petitio principii.“ A pak otec Caspar připomenul Robertovi, že je docela snadné vymyslet jeden důvod, proč by se Země měla otáčet, zatímco je tu vícero důvodů, které svědčí proti otáčení Země.

„Já dobře vím,“ odpověděl mu Robeno, „že Kazatel říká, že *terra autem in aetertium stat, sooritur* a že Jozue nezastavil Zemi, ale Slunce.

Jenže právě vy jste mě poučil, že kdybychom brali bibli doslova, měli bychom světlo ještě před stvořením světa. Takže Svatou knihu je třeba brát cum grano salis a taky svatý Augustin přece věděl, že bible se často vyjadřuje *more afegorico*…“

Otec Caspar se ale jen usmíval a připomínal Robertovi, že jezuité už dávno neporážejí své odpůrce citáty ze Svatého písma, ale s pomocí nevývratných argumentů založených na astronomii, smysluplnosti a důvody matematickými a fyzikálními.

„Jakými například?“ zeptal se ho Roberto a stíral si přitom mastnou špínu z břicha.

„Například,“ dotčeně mu odsekl otec Caspar, vzpomněl si totiž na mocný argument Kola, „teď ty mě poslouchal. Mysli si kolo.“

„Myslím si kolo.“

„Výborně, hlavně že ty myslíš, místo aby ses opičil a opakoval, cos v Paříži zaslechl. Tak si taky mysli, že to kolo má čep, třeba jako kolo hrnčířské, a ty tím kolem chceš otáčet. Co uděláš?“

„Položím ruce, nebo taky jen prst na okraj kola, tím prstem pohnu a kolo se otočí.“

„Nemyslíš, že by lepší bylo, kdybys vzal čep, co je uprostřed kola, a snažil se jím otočit?“

„To by nešlo.“

„A je to! Ti tvoji galileovci a koperníkovci chtějí nehybné Slunce do středu vesmíru vložit, aby velkým kolem planet, které má kolem sebe, otáčelo, místo aby uznali, že pohyb právě z toho kola nebes kolem Země vychází a Země že nehybná uprostřed je. Mohl snad Pán Bůh Slunce na místo bezvýznamné a zkáze podléhající vložit a Zemi temnou a bez světla mezi světlem obdařené a věčné hvězdy zařadit? Už ti došlo, v čem ty se mýlíš?“

„Jenže uprostřed vesmíru může být jen Slunce! Tělesa in natura potřebují jeho vytrvalý žár a vyžadují, aby svítilo ve středu říše a díky tomu mohlo stejnou měrou uspokojit nároky všech! Nemá snad být příčina vzniku vložena do středu všeho? Nevložila snad příroda semeno do genitálií, neboli na půl cesty mezi hlavu a nohy? A nenacházejí se snad jádra uprostřed jablka? A pecka uprostřed broskve?! A Země potřebuje světlo a teplo z ohně slunečného přicházející a otáčí se kolem něho, aby ze všech stran přijímalo jeho ctnosti. Bylo by směšné domnívat se, že Slunce se otáčí kolem něčeho, co by mu k ničemu nebylo, bylo by to, jako kdybychom si pekli skřivánka tak, že by se krb otáčel kolem něho…“

„Ty myslíš? Takže když biskup kostel obchází, aby jej kadidelnicí vysvětil, ty bys chtěl, aby ten kostel kolem biskupa obcházel? Slunce se musí otáčet, protože je to prvek ohnivý. Sám dobře víš, že oheň poletuje a pohybuje se a nikdy v klidu není.

Viděls ty někdy hory sem tam chodit? A jak by se tedy Země pohybovat mohla?“

„Sluneční paprsky se do ní opírají a otáčejí s ní, jako se otočí míč, když do něj plácneme rukou, a když je to míč malý, tak stačí do něj fouknout… Takže vy byste chtěl, aby se pohybovalo Slunce, které je čtyři sta a třicet čtyřikrát větší než Země, jenom kvůli tomu, aby vám rostlo na zahrádce zelí?“!

Aby této poslední námitce dodal na teatrálním důrazu, chtěl Roberto na otce Gaspara ukázat prstem, napřáhl tedy ruku a sekl ve vodě nohama, aby se dostal dál od lodi a bylo na něho vidět. Přitom se pustil lana i druhou rukou, udělal kotrmelec pozpátku a ponořil se pod vodu, aniž si mohl, jak jsme se o tom už zmínili, vypomoci lanem, které bylo příliš dlouhé, a tudíž i volné, aby se z vody vynořil. Začal se okamžitě chovat jako ten, kdo se pak právě kvůli takovému chování třeba taky utopí, házel rukama i nohama, jak ho napadlo, popadal dech a pil slanou vodu plnými doušky. Otec Gaspar tahal za provaz, dokud se nenapjal, a pak ho přitáhl k provazovému žebříku. Když po něm Roberto lezl nahoru, zapřísahal se, že do vody ho už nikdo nedostane.

„Zítra ty se znova pokusil. Slaná voda jako medicína je, nemysli si, že ti nějak uškodí,“ utěšoval ho pak otec Caspar na palubě. A zatímco se Roberto usmiřoval s mořem rybolovem, Caspar mu vysvětloval, kolik a jakých výhod by oba získali z toho, kdyby se dostali na ostrov. Neplatilo na něho ani to, že by se zmocnili loďky a na ní pak mohli kdykoliv odplout z lodi na pevninu a vrátit se, a že by se dostali k Maltézské hvězdárně.

Z toho, jak o tom Roberto referuje, je možné vyvodit, že dotyčný vynález buď v tomto případě přesahoval meze jeho chápání, nebo že řeči otce Caspara v tomto, stejně jako v případech jiných, byly samá odmlka a zvolání a že pletl páté přes deváté, mluvil zároveň o jeho podobě, provozu i Myšlence, na jejímž základě vznikl.

Navíc ta Myšlenka nebyla ani jeho. O Hvězdárně se dozvěděl, když se přehraboval v lejstrech jednoho svého zesnulého spolubratra v Kristu, který se o tom také dozvěděl od dalšího spolubratra, který při plavbě na překrásný ostrov Maltu, neboli Melitu, vyslechl chválu na tento nástroj, který byl z příkazu jeho

Eminence knížete Johana Paula Lascarise, Velmistra řádu tamějších slovutných rytířů, opravdu sestaven.

Co a jak Specula neboli Hvězdárna vlastně je, to nikdo dost dobře nevěděl, protože ji neviděl, po prvním spolubratru zůstal jen sešitek s náčrtky a poznámkami, a ten se už vlastně taky ztratil. A na druhé straně, stěžoval si otec Caspar, i ten sešitek byl „jen moc kratičce conscripto, žádné schemate visualiter patefacto a žádné tabulky či nákresy a taky žádná instructione."

Na základě těchto skoupých údajů otec Caspar při dlouhé plavbě na *Daphne* překreslil a možná si také různé prvky tohoto technomatu špatně vyložil a s pomocí lodních tesařů jej pak na ostrově sestavil a teprve tam na místě pak ocenil jeho bezpočetné přednosti. Specula musila tedy být vskutku nová Ars Magna z masa a kostí, vlastně ze dřeva a ze železa a z jiných substancí, tedy jakési Mega Horologium, Oživená Kniha, schopná odhalit veškerá tajemství Vesmíru.

Otec Caspar s očima zažehlýma jako žhavé uhlíky tvrdil, že Specula je Unico Syntagna Nejnovějších Fyzikálních a Matematických Instrumentů, „zbudované na základě uměle vytvořených okruhů a cyklů". Na palubu nebo do vzduchu prstem cosi kreslil a Robertovi přikazoval, aby si představil jednotlivé části: První část neboli báze či základna je kruh, jenž znamená Nehybný Obzor vybavený Rombem, neboli nákresem Dvaatřiceti Větrů a veškerým Uměním Mořeplaveckým a předpověďmi všech bouří. „Část střední," pokračoval, „položenou na zmíněné bázi, si jako kubus o pěti stranách představ, dokážeš to? Vlastně nein, o šesti, šestou je na bázi položena a ty ji nevidíš, ale je. Na první straně kubusu id est Universální Chronoscopium, dále osm kol pro neustálé cykly uzpůsobené tu můžeš vidět, kalendář Juliův a Řehořův zobrazující a taky, na kdy neděle připadají, a Hepacta a Sluneční kruh a Pohyblivé Svátky a Velikonoce a novoluní, úplněk, kvadratura Slunce a Měsíce tu jsou. Na druhé straně id est das Cosmigraphicum Speculum. Především je tu třeba Horoscopium mít, s jehož pomocí se čas na Maltě, tedy na naší polokouli, zjistiti dá. A pak je tu Kolo se dvěma planigloby, jeden ukazuje veškeré poznání Prvního Hnutí a učí jemu, druhý zase Octava Sphaera a Nehybných hvězd doktrínu a pohyb vysvětluje. A

fluxus a refluxus, příliv a odliv, stoupání a klesání moře, pohybem Měsíce v celém Vesmíru působeného…“

Tato strana kubusu byla ze všech nejzajímavější, díky ní Roberto vešel ve známost s tím, čemu se říká Horologium Gatholicum a o čem jsme se už zmínili, s ukazatelem času v jezuitských misiích na všech polednících, toto zařízení mohlo však posloužit i jako astroláb, s jeho pomocí se totiž daly určit kvantity dne a noci, výška Slunce na obloze i s podílem Přímých Stínů, a rovné i šikmé výstupy, kvantita soumraků a kulminace stálic v jednotlivém roce, měsíci a dni. Právě jejím neustálým přezkušováním otec Caspar dosáhl jistoty, že se nachází na poledníku protinožců.

Dále tu byla třetí strana kubusu. Ta v sedmi kolech obsahovala celou Astrologii, všechna budoucí zatmění Slunce a Měsíce, všechny astrologické figury důležité pro obdělávání půdy, medicínu a mořeplavectví společně s dvanácti znaky nebeských příbytků, a rovněž fyziognomii věcí přirozeně stvořených, které na každém z oněch znamení závisí, a jim odpovídající Dům.

Nemám odvahu shrnovat Robertovy záznamy, a raději uvedu oka žitě stranu čtvrtou, ta měla sdělovat veškeré divy medicíny botanické, spagyrické, chemické a hermetické spolu s léky prostými i složenými, vytěženými ze substancí minerálních i živočišných, a k tomu „Alexipharmaca atractiva, utišující, projímavá, změkčující, trávení napomáhající, korozívní, skližující, sekreci podporující, výpary způsobující, ochlazující, očišťující, zeslabující, zdůrazňující, uspávači, močopudná, omamná, žíravá a posilující.“

Nedokážu vysvětlit, a trochu si tedy vymýšlím, k čemu asi tak docházelo na páté straně, která byla cosi jako střiška celého kubusu, souběžná s čarou obzoru, podle všeho v podobě nebeské klenby. Je tu však zmínka i o pyramidě, ta nemohla mít základnu stejnou jako krychle, protože by pátou stranu přikryla, a nejspíš taky celou krychli pokrývala jako stan, v tom případě by ovšem musila být z nějakého průhledného materiálu. Jisté je jen to, že čtyři strany krychle měly představovat čtyři oblasti světa a u každé z nich se nacházely abecedy a jazyky různých národů, včetně prvků prvotního jazyka adamitského, hieroglyfů

egyptských a písma čínského a mexického. Otec Caspar ji popisuje jako jakousi „Sphynx Mystagoga, Oedipus Aegyptiacus, Monade Hieroglyphica, Clavis Convenientia Linguarum, Theatrum Cosmographicum Historicum, Sylva Sylvarum každé abecedy přirozené i umělé, cosi jako Architectura Curiosa Nova, jakási Lampade Combinatoria, Mensa Isiaca, jakýsi Metametricon, Synopsis Anthropoglottogonica, Basilica Cryptographica, Amphiteatrum Sapientiae, Cryptomenesis Patefacta, Catoptron Polygraphicum, Gazophylacium Verborum, Mysterium Artis Steganographicae, Area Arithmologica, Archetypon Polyglotta, Eisagoge Horapollinea, Congestiorum Artificiosae Memoriae, Pantometron der Furtivis Literarum Notis, Mercurius Redivivus, Etymologicon Lustgartlein!“

Zdali se tato suma vědění, vzhledem k tomu, že se těžko kdy vypraví na zpáteční cestu, stane či nestane jejich soukromou apanáží, s tím si jezuita nedělal žádné velké starosti, nevím, byla-li to věc důvěry v Prozřetelnost anebo láska k poznání jako takovému. Divím se spíš tomu, že ani Roberta v té době nenapadlo vůbec nic praktického a přistání u ostrova že už bral jako událost, která jednou provždy udala směr a poskytla smysl jeho životu.

Co se Spekuly a toho, zdali mu na ní nějak záleželo, týče, měl v hlavě jednu jedinou myšlenku, a sice že by mu to orákulum mohlo třeba povědět, kde je a co zrovna dělá Paní. Což je důkaz, že zamilovanému muži, i když je zaměstnán prospěšnými tělesnými cviky, je zbytečné povídat něco o Siderálních Nunciech, protože si, nehledá nic než zprávu o své krásné strasti a milém kormoucení.

Navíc, bez ohledu na to, co mu jeho učitel v plavání napovídal, snil o Ostrovu, který se před ním netyčil v přítomnosti, do níž byl zahrnut i on sám, ale z božího nařízení byl uložen buď v neskutečnu, nebo v nebytí předešlého dne.

K tomu, aby čelil vlnám, ho měla naděje, že se dostane na Ostrov, který byl včera a jehož symbolem se pro něho stala Oranžová Holubice, nepostižitelná, jako kdyby také odlétla do minulosti.

Roberto v tom neměl tak docela jasno, cítil, že nechce přesně to co otec Caspar, ale nevěděl ještě co vlastně. Jeho nejistota je

ostatně docela pochopitelná, vždyť byl vůbec první člověk v historii lidstva, jemuž byla nabídnuta možnost odplavat si o čtyřiadvacet hodin zpátky.

Tak či onak byl přesvědčen, že se opravdu musí naučit plavat, a jak všichni dobře víme, jedině máme-li k tomu, co děláme, dobrý důvod, dokážeme překonat bezpočet obav. Proto ho také uvidíme zkoušet následujícího dne plavání znovu.

Otec Caspar mu v této fázi vysvětloval, že pustí-li se žebříku a pokusí se volně mávat rukama, jako kdyby se řídil rytmem nějaké kapely, a k tomu jen tak mimochodem taky pohyboval nohama, moře by ho prostě neslo. Přinutil ho k tomu, aby si to vyzkoušel, napřed s napjatým lanem, které pak, ale teprve až nabyl ve vodě jakési jistoty, povolil, aniž mu co řekl. Pravda, Roberto, když se to dozvěděl, měl dojem, že jde ke dnu, ale jak křičel, tak také nevědomky pohyboval nohama a v tu ránu měl hlavu z vody zase venku.

Tyto pokusy trvaly dobré půl hodiny a Robertovi začalo docházet, že se opravdu může na hladině udržet. Sotva se však snažil pohybovat volněji, vyvracel hlavu dozadu, a otec Caspar ho tedy měl k tomu, aby se tomu podvolil, a hlavu měl sice co nejvíc vyvrácenou, ale tělo tuhé a trochu do oblouku vypjaté a ruce a nohy roztažené, jako by se jimi chtěl zevnitř dotknout obvodu kruhu, pak prý bude na vodě spočívat jak na visuté síti, a to jak dlouho bude chtít, dokonce si bude moci i zdřímnout a nechat se kolébat vlnami a líbat sluncem sklánějícím se k západu. Jak to, že otec Caspar, když tohle všechno věděl, si v životě nezaplaval? Prý za to může to, co sám nazval Theoria Physico-Hydrostatica.

Nebylo vůbec snadné najít si správnou polohu, Roberto se málem uškrtil na lanu a neustále kašlal a kýchal, nakonec však asi přece jen k určitému výsledku došel.

Poprvé v životě cítil moře jako přítele. Podle instrukcí otce Caspara pak začal rukama i nohama pohybovat, postupně zvedat hlavu a navykal si na vodu v uších a snášel její tlak. Dokázal přitom dokonce už i mluvit a křičet, aby ho otec Caspar na palubě slyšel.

„Když teď budeš chtít, tak se převrátíš," oznámil mu po určité době otec Caspar. „Pravou ruku dolů dej, aby pod tělem visela,

maličko levé rameno nadzvedni a najednou břichem dolů budeš.“ Zapomněl mu však říci, že přitom musí zadržet dech, protože bude mít tvář ve vodě ta voda se mu bude chtít mermomocí dostat do nosu. V knihách, kde se pojednávala Mechanica Hydraulico-Pneumatica, se o tom asi nedočetl. Vinou *ignomtio elenchi* otce Caspara si Roberto vyzunkl další džbán slané vody.

Už se však nenaučil učit se. Třikrát čtyřikrát se pokusil převalit se ve vodě z boku na bok a došlo mu to, co by měl vědět každý plavec, a sice, že s hlavou pod vodou by člověk neměl dýchat, a to ani nosem, a naopak ze všech sil vydechovat, jako kdyby chtěl z plic vypudit právě tu trochu vzduchu, kterou tolik potřebuje. Což by měl každý vycítit, jenže, jak vysvítá z tohoto příběhu, bývá tomu právě naopak.

Stejně mu však došlo, že je pro něho mnohem snazší ležet na zádech tváří nahoru, než na břiše tváří dolů. Já bych řekl, že by tomu mělo být právě naopak, bylo to však to první, co se vůbec naučil, a po několik dalších dnů u toho zůstal. A přitom vedl s otcem Casparem dialog o vrcholných systémech.

Začali si znovu povídat o otáčení Země a otec Caspar ho uvedl v nejistotu tím, co mu sdělil o Zatmění. Kdyby se Země vzala ze středu světa a místo ní se tam vložilo Slunce, pak by bylo Zemi třeba dát buď pod, nebo nad Měsíc. Když ji dáme pod, nedojde nikdy k zatmění Slunce, Měsíc bude buď nad Sluncem, nebo nad Zemí a nedostane se tudíž nikdy mezi Zemi a Slunce. Dáme-li ji nad, nedojde nikdy k zatmění Měsíce: Země bude totiž nad ním a nedostane se nikdy mezi něj a Slunce. A astronomie by navíc už nemohla, což dosud velice dobře prováděla, zatmění předvídat, protože astronomové se při svých výpočtech řídí pohyby Slunce, a kdyby se Slunce neotáčelo, veškerá jejich snaha by vyšla naprázdno.

Pak se zabývali Důkazem Lukostřelce. Kdyby se Země otáčela plných čtyřiadvacet hodin a lukostřelec vyslal šíp rovně nahoru nad sebe, musil by pak spadnout mnoho mil na západ od něho. Což je nakonec jen obdoba důkazu s Věží. Kdyby se na západní straně věže něco upustilo, nemělo by to spadnout k jejímu úpatí, ale o pořádný kus dál, což ovšem znamená, že by to nemohlo padat svisle, ale šikmo, vzhledem k tomu, že během pádu by se věž (spolu se Zemí) pohybovala směrem na východ.

Jelikož každý z vlastní zkušenosti ví, že předměty padají svisle dolů, je z toho jasné, že řeči o tom, že Země se otáčí, jsou právě jenom řeči.

Nemluvě o důkazu s Ptáky. Kdyby se Země během dne opravdu otočila kolem své vlastní osy, ptáci by při letu s ní nemohli držet krok, i kdyby nevěděli, co to je únava, sami však dobře víme, že jedeme-li na koni ve směru pohybu Slunce, každý pták, co letí nad námi, je rychlejší než my.

„Dobře. Vaši námitku vám neumím vyvrátit. Slyšel jsem však, že necháme-li otáčet Zemi se všemi planetami a Slunce podržíme na jednom místě, vysvětlíme tím spoustu různých jevů, zatímco Ptolemaios si musil vymýšlet epicykly a deferenty a další své žvásty, co nemají hlavu ani patu."

„Já ti prominul, jestli to Witz měl být. Ale jestli vážně ty mluvil, pak povím ti, že nejsem pohan, jako byl Ptolemaios, a dobře vím, že mnoha chyb on se dopustil. A právě proto já říkám, že převeliký Tycho z Oranienburgu si velice správně myslil, že planety, které známe, jako Jupiter, Mars, Venuše, Merkur a Saturn, se kolem Země otáčejí, Slunce že se pak spolu s nimi kolem Země otáčí a kolem Země že obíhá Měsíc, a Země že nehybná je uprostřed kruhu stálic. Tak můžeš ty vysvětlit si omyly Ptolemaiovy a kacířské řeči nevést, protože Ptolemaios omylů se dopouštěl a Galileo kacířské řeči vedl. A vysvětlit nucen nejsi, jak dokáže Země, když je tak těžká, po nebi putovat."

„A jak to dokáže Slunce a Stálice?"

„Podle tebe jsou těžké. Podle mě ne. Jsou to tělesa nebeská a ne sublunární. Země, ta ano, ta těžká je."

„A jak tedy může loď, co nese sto děl, plout si jen tak po moři?"

„Moře ji nese a vítr ji popohání."

„Takže, aby se řeklo něco nového a nedráždili se římští kardinálové, v Paříži jeden filosof tvrdil, že obloha je tekutá jako moře, otáčí se kolem dokola a vytváří cosi na způsob mořských *tourbillons*…"

„Co to má být?"

„Víry."

„Ach so, vortices, ja. Ale co ty vortices jako dělají?"

„Strhují planety a otáčejí s nimi, jeden vír otáčí Zemí kolem Slunce, ale sám se taky pohybuje. Země se v tom víru nehne a on ji unáší.“

„Bravo, pane Roberto! Tak tys nechtěl, aby obloha z křišťálu byla, protože bál ses, aby komety ten křišťál nerozbíjely, moc bys ale chtěl, aby obloha tekutá byla a ptáci nelétali, ale v ní plavali a topili se! A ty vortices vysvětlují jenom, že Země kolem Slunce se otáčí a ne že ona se otáčí kolem sebe jako káča, když si děti hrají.“

„Jistě, jenže ten filosof taky říkal, že se přitom otáčí hladiny moří a kůra na povrchu naší planety, zatímco střed, co je hluboko uvnitř, se ani nehne. Mám aspoň ten dojem.“

„To ještě hloupější je. Kde to ten pán napsal?“

„To nevím, myslím, že to nakonec ani nenapsal, nebo nevydal jako knihu. Má moc rád jezuity a nechtěl si je rozhněvat.“

„Tak to já radši pana Galilea mám, on kacířské myšlenky choval, ale vyznal se z nich předobrotivým kardinálům a nikdo ho neupálil. Zato se mi nelíbí ten tvůj druhý pán, co ještě kacířštější myšlenky chová a nevyzpovídá se z nich ani svým přátelům jezuitům. Galileovi Bůh jednou odpustí, jemu ale ne.“

„Mám ale dojem, že to byl jen první nápad a že jej pak zkorigoval. Podle všeho ta hromada hmoty, od Slunce až po stálice, se otáčí ve velkém kruhu, žene ji velký vítr…“

„Netvrdil jsi ale, že nebe je tekuté?“

„Třeba není, třeba je to jenom vítr…“

„Tak vidíš, sám nevíš…“

„… a ten vítr žene všechny planety kolem Slunce a Sluncem otáčí kolem vlastní osy. Pak je tu ještě menší vír a v tom víru se Měsíc otáčí kolem Země a Země kolem vlastní osy. A přitom se nedá tvrdit, že by se otáčela Země, protože se otáčí vlastně jen ten vítr. Asi jako kdybych já spal na *Daphne* a *Daphne* přitom plula k ostrovu na západní straně, pohyboval bych se z jednoho místa na druhé, a přitom by se nedalo říci, že by se pohybovalo mé tělo. A co se týče pohybu, k němuž dochází ve dne, to jako bych seděl na velkém hrnčířském kruhu, který se otáčí. Napřed bych k vám byl tváří a pak zády, a přitom bych se neotáčel já, ale to hrnčířské kolo.“

„To je hypothesis prohnaného člověka, co chce kacíř být a nechce jako kacíř vypadat. Pak mi ale řekni, kde zůstaly hvězdy. To i Ursa Major et Perseus se otáčejí ve stejném víru?“

„Každá hvězda, kterou vidíme, je vlastně Slunce a každé to Slunce se nachází uprostřed svého vlastního víru a celý vesmír je vlastně vír ze samých vírů s bezpočtem Sluncí a planet, a to i tam, kam už nevidíme, a každá planeta má své obyvatele!“

„Podívejme se! Tady jsem chtěl mít tebe a tvé *hereticissimi* přátele! To byste chtěli, nekonečný počet světů!“

„Měl byste mi povolit aspoň to, že není jenom jeden. Kam by jinak Bůh dal peklo? Přece ne do útrob Země!“

„A proč ne do útrob Země?“

„Protože,“ odpověděl mu Roberto, a pak velice zhruba a přibližně otci Casparovi zopakoval, co zaslechl v Paříži, a taky bych nedal hlavu za to, že výpočty, které uvedl, jsou správné, „průměr středu Země dělá dvě stě italských mil a ztrojmocněním dostaneme osm milionů mil. Jelikož jedna italská míle má čtyřicet tisíc dvě stě anglických stop a Pán Bůh musil každému zatracenci přidělit aspoň šest krychlových stop, do pekla by se nevešlo víc než čtyřicet milionů zatracenců, což mi připadá dost málo, vezmeme-li v úvahu, kolik v tomto našem světě od Adama po dnešek už bylo hříšníků.“

„Tak by tomu bylo,“ nedal se otec Caspar a vůbec se nesnížil k tomu, aby si výpočet zkontroloval, „kdyby zatracení i se svými těly v něm byli. To však budou až po Resurrectione těl a po Posledním soudu. Ale to pak už žádná Země nebude, ani planety, ale jiná nebesa a jiné Země budou!“

„Dobře, jestli jde jen o zatracené duše, tak se jich klidně vejde tisíc milionů na špičku jehly. Existují však hvězdy, které my pouhým okem nevidíme, a které vy naopak vidíte tím vaším dalekohledem. Takže nemohl byste si představit dalekohled ještě stokrát silnější, který by vám umožnil spatřit ještě další hvězdy, a pak třeba tisíckrát silnější, kterým byste zahlédl ty, co jsou ještě dál, a tak dále, *ad infinitum*? Přece byste nekladl meze tvoření, ne?“

„O tom ale bible nemluví.“

„Bible nemluví ani o Jovišovi, a přitom sám jste se na něj zrovna včera tím svým zatraceným dalekohledem díval.“

Roberto však už předem věděl, jaká bude jezuitova námitka. Předložil ji opat Saint-Savinovi tenkrát večer, kdy došlo k souboji. Řekl mu, že existuje-li bezpočet světů, pak ztrácí smysl Vykoupení a buď budeme musit přijmout existenci bezpočtu Kalvárií, nebo naši pozemskou zahrádku považovat za místo, jež ve vesmíru zaujímá výsadní postavení, a Bůh že umožnil svému Synovi právě do ní sestoupit, aby z nás sňal hřích, zatímco jiným světům se této milosti nedostalo, což je v naprostém rozporu s tezí o jeho nekonečné dobrotě. A otec Caspar se opravdu k této námitce uchýlil, což Robertovi jen umožnilo, aby ho znovu napadl. „Kdy se Adam dopustil hříchu?“

„Mí spolubratři v Kristu provedli zcela spolehlivé výpočty na základě Písma svatého: Adam zhřešil tři tisíce devět set a osmdesát čtyři let před příchodem našeho pána Ježíše Krista.“

„Takže vy asi nevíte, že cestovatelé, kteří se dostali do Číny, a dost vašich spolubratrů bylo mezi nimi, objevili seznamy čínských vládců a dynastií, ze kterých se dá vyvodit, že čínská říše tu byla už před šesti tisíci lety, neboli ještě před tím, než Adam zhřešil, a platí-li to pro Čínu, bůhví pro kolik dalších národů to bude platit taky. Znamená to, že Adamův prvotní hřích, vykoupení Židů a všechny ty překrásné pravdy naší svaté církve římské, které z toho vyplývají, se týkají pouze jedné části lidstva. Pak je tu ovšem další část lidstva, pro kterou prvotní hřích neplatí. Což nic neubírá na nekonečné dobrotě pánaboha, který se k Adamitům zachoval jako otec v podobenství o ztraceném synu, protože svého syna obětoval jen kvůli nim. Ale jako se kvůli tomu, že pro ztraceného syna nechal porazit tučné tele, nedá o něm tvrdit, že by nemiloval své další hodné a ctnostmi vynikající syny, tak se přece o Stvořiteli nedá tvrdit, že by nemiloval něžné Číňany a všechny ostatní, co přišli na svět před Adamem, a určitě je moc rád, že se nedopustili prvotního hříchu. Když tomu tak bylo na Zemi, proč by tomu tak nemohlo být i na hvězdách kolem?“

„Kdo ti napovídal takové pitomosti?“ rozběsnil se otec Caspar. „Bylo jich víc. A jeden arabský mudrc řekl, že se to dá vyvodit i z Koránu.“

„A to, že Korán nějakou pravdu dokazuje, říkal ty o mně? Och, všemocný Bože, moc tě prosím, ty tady bleskem na místě

toho marnivého, nafoukaného, chvástavého, zpupného, vzpurného člověka, ale vlastně ne člověka, rohatého čerta, psa a dábla, prokletého, chcípavého řeznického psa ztrestej, ať už se zpátky na tuto loď nedostal!“

A lanem, které držel v ruce, začal práskat jako karabáčem. A teprve když Roberta zasáhl do obličeje, tak provaz upustil do vody. Roberto se převrátil hlavou dolů, tápal kolem sebe, pořád nemohl provaz napnout, aby se po něm přitáhl k lodi, polykal slanou vodu a volal o pomoc a otec Caspar na něho křičel, že se chce na něho dívat, jak se bude svíjet ve smrtelné křeči, lapat po vzduchu, a ať se prý propadne do pekel, kam takový nezvedenec jedině patří.

Jelikož však byl celou duší křesťan, jakmile nabyl dojmu, že Roberto byl už dost vytrestán, vytáhl ho nahoru. Pro ten den jak lekce z plavání, tak z astronomie skončily a oba šli na kutě, aniž na sebe promluvili, a co nejdál od sebe.

Na druhý den se smířili. Roberto otci Casparovi řekl, že na teorii vírů vůbec nevěří a že si spíš myslí, že nekonečný počet světů je výsledkem víření atomů v prázdnu, a to že právě vůbec nevylučuje existenci prozřetelností obdařeného Božstva, jež těmto atomům uděluje příkazy a poskytuje jim řád shodný s jeho úmysly, jak ho to učil Kanovník z Digne. Otec Caspar však odmítal i toto pojetí, protože si vyžadovalo prázdno, v němž by se atomy pohybovaly, a Roberta pak přešla chuť přít se s tou štědrou sudičkou, která místo aby odřízla provaz, který ho držel při životě, tak jej naopak co nejvíc prodlužovala.

Ve svých plaveckých pokusech pokračoval teprve po ujištění, že už nebude ohrožen na životě. Otec Caspar ho měl k tomu, aby se pokud možno ve vodě pohyboval kupředu, což je zásada, bez níž se plavání na žádný způsob neobejde, a radil mu, aby aspoň pomalu pohyboval rukama a nohama, Roberto však radši na hladině lenošil.

Otec Caspar ho nechal lenošit a využil toho k tomu, aby mu pěkně jednu po druhé předkládal své námitky proti otáčení Země. In primis to bylo Slunce. Kdyby se Slunce nepohybovalo a my se na nepřesně v poledne dívali z prostředka místnosti oknem, a Země se přitom otáčela rychlostí, jaká se obvykle uvádí – a určitě

nebude malá, má-li se otočit během čtyřiadvaceti hodin –, pak by nám Slunce okamžitě musilo zmizet z očí.

Pak přišly na řadu kroupy. Někdy kroupy padají i třeba hodinu, ale ať už mraky jdou od západu k východu, nebo od východu k západu, od severu k jihu, nebo od jihu k severu, nepokryjí nikdy oblast větší než čtyřiadvacet nebo třicet mil. Kdyby se však Země otáčela a mraky vítr hnal proti směru jejího otáčení, pak by kroupy musily postihnout oblast v rozsahu nejméně tří set nebo čtyř set mil.

Následovala Bílá Oblaka. Ta se na obloze objevují, je-li setrvalé počasí, a my máme dojem, že se pohybují vždycky stejnou rychlostí, zatímco kdyby se Země otáčela, pak ty, které jdou od východu k západu, by musily nabrat rychlost obrovskou.

Jako poslední argument byla použita Pozemská Zvířata. Ta by se měla instinktivně pohybovat od západu k východu, shodně se směrem otáčení Země, která je ovládá, a měla by projevovat odpor k pohybu od východu k západu, protože by to mělo být proti přírodě.

Roberto nějakou dobu všechny argumenty otce Caspara akceptoval, nakonec z nich ale začal být nevrlý a proti nim a celé vědě, která na nich stála, postavil Argument Touhy.

„Hlavně mi však," říkal otci Casparovi, „neberte radost, jakou mi poskytuje představa, že bych mohl vzlétnout k obloze a seshora přihlížet, jak se Země pode mnou během čtyřiadvaceti hodin otočí kolem dokola, a že bych přitom mohl vidět spoustu různých tváří, bílých, černých, žlutých i snědých, klobouky i turbany a města se špičatými zvonicemi i s báněmi a na nich kříž či půlměsíc, a pak také města s věžemi z porcelánu a vesnice ze samých chatrčí a Irokézy, jak se chystají sníst zajatce, a ženy ze země Tesso, jak si malují rty namodro, aby se zalíbily nejošklivějším mužům na celé planetě, a ženy ze země Camul, které jejich manželé půjčují každému návštěvníkovi, jak o tom vypravuje kniha pana Miliona…"

„Tak vidíš. Jak to já říkal: vy svou filosofii v krčmách vymýšlíte a vždycky tam taky necudné myšlenky jsou. Tuto plavbu ty vykonat můžeš díky Bohu, který ti milostivě umožnil, aby dokola kolem Země ty objel, a milost to o nic menší není, než kdyby ti poletovat ve vzduchu dovolil."

Roberto o tom nebyl tak docela přesvědčen, neměl však už nic, čím by se bránil, a tak na to šel oklikou, uchýlil se k argumentům, které kdesi zaslechl a které podle něho nebyly v rozporu s myšlenkou Boží prozřetelnosti. Zeptal se otce Caspara, souhlasí-li s tím, že příroda je jako velkolepé divadlo, z něhož my vidíme jen to, co autor hry přivede na jeviště. Z místa, kde se nacházíme, nevidíme divadlo takové, jaké ve skutečnosti je, protože dekorace a stroje jsou uzpůsobeny k tomu, aby konaly svůj efekt na dálku, a kola a závaží, jež umožňují na jevišti pohyb, jsou našim zrakům dokonce ukryta. Jestliže se však v hledišti nachází člověk, který se v těchto věcech vyzná, určitě uhádne, jak se stalo, že mechanický pták třeba najednou vzlétl. A tak by si měl počínat i filosof při pohledu na divadlo vesmíru. Má přitom samozřejmě mnohem větší potíže, protože v přírodě jsou provazy ode všech zařízení ukryty tak důkladně, že se člověk dlouho zmohl jen na to, aby se ptal, kdo jimi vlastně pohybuje. A přece jenom v tomto našem divadle se věci mají tak, že vzlétá-li sluneční pták, Phaethon, ke Slunci, pak jen proto, že jej zvedají provazy, a zatímco on stoupá nahoru, závaží sjíždí dolů.

Ergo (triumfoval nakonec Roberto, konečně si vzpomněl, kvůli čemu začal vlastně přeskakovat od jedné věci ke druhé) jeviště nám předvádí Slunce, jak se otáčí, jenže povaha stroje, který je za tím, je docela jiná, a my si to na první pohled vůbec nemůžeme uvědomit. Vidíme zkrátka představení, nevidíme však kladkostroj, který pohybuje Phoebem, žijeme vlastně na kolečku toho kladkostroje – a v tomto místě se Roberto docela zmátl, protože platila-li metafora s kladkostrojem, nemohla platit metafora s divadlem a naopak, a jeho úvaha se stala, jak by řekl Saint-Savin, do té míry *pointue*, že přišla o veškerý vtip.

Otec Caspar mu odpověděl, že má-li nějaký nástroj hrát, je třeba napřed zpracovat dřevo nebo kov, opatřit jej otvory, uspořádat správně struny a dotýkat se jich smyčci, nebo dokonce, jak to on sám provedl na *Daphne*, vymyslet si mechanismus poháněný vodou, zatímco otevřeme-li zobáček slavíkovi a nakoukneme mu do hrdélka, neuvidíme tam žádné mechanické zařízení, což ovšem znamená, že Bůh kráčí docela jinými cestami než my.

Pak se Roberta zeptal, zdali by nemohl, když se mu tak zamlouvá myšlenka nekonečného počtu slunečních systémů, které se na obloze otáčejí, připustit, že každý z těchto systémů je jen částí systému většího, který se pak rovněž otáčí uvnitř systému ještě většího, a tak dále, protože vyjde-li se z podobných předpokladů, z člověka se stane něco jako panna, která se stane obětí svůdce, protože napřed mu povolí jen něco, pak ale bude musit víc a pak ještě víc, zkrátka vykročí-li někdo cestou ústupků, nemůže vůbec vědět, kam dojde a jak skončí.

Jistě, odpověděl mu Roberto, člověk si může představit cokoliv. Víry bez planet, víry, které vrážejí do sebe, víry, které nejsou kulaté, ale šestiúhelníkové, takže na každou jejich stěnu či stranu se přilípne další vír, a všechny dohromady jsou jako buňky v plástvi medu, nebo jako mnohoúhelníky a mezi nimi prázdná místa, která matka příroda vyplňuje dalšími víry, jenom o něco menšími, a to všechno do sebe zapadá jako kolečka hodinového stroje, který ve vesmíru řídí naše nebe jak velikánské kolo, kterým otáčí a které v sobě otáčí dalšími koly, a ta v sobě mají další kola a ta se v nich rovněž otáčejí, a celý ten velikánský kruh je jedna obrovská revoluce, která trvá už tisíciletí a sama se možná taky otáčí kolem víru ze samých vírů a kolem jsou další víry… Nakonec se Robertovi z toho víření zatočila hlava a málem by se byl utopil.

A právě tady otec Caspar triumfoval. Takže, vysvětlil Robertovi, otáčí-li se Země kolem Slunce a Slunce se zas otáčí kolem něčeho jiného (ponechal stranou, že zmíněné něco se otáčí zase kolem něčeho), pak je to prostě problém toho, čemu se říká *roulette* – Roberto o tom určitě zaslechl v Paříži, právě z Paříže se totiž tato záležitost dostala do Itálie mezi Galileovy stoupence, kteří nemají nic jiného na práci, než vnášet do světa zmatek.

„Co to je, ta *roulette*“ zeptal se otce Caspara Roberto.

„Použít i názvu trochides nebo cycloides můžeš, to ale na věci nic nemění. Představ si kolo.“

„Zase hrnčířské?“

„Ne, kolo od vozu. A představ si, že do toho kola je vražený hřebík, a pak si ještě představ, že to kolo se neotáčí a hlavička toho hřebíku že je dole, na zemi. A teď si představ, vůz že se

rozjel a kolo že se otáčí. Co myslíš si ty, že se s tím hřebíkem děje?“

„Co by se dalo, když se kolo otáčí, tak hřebík je dejme tomu nahoře, a když se kolo otáčí dokola, ocitne se znovu u země.“

„Takže ty myslíš si, že ten hřebík opsal kruh?“

„Co taky jiného, určitě ne čtverec.“

„Tak teď poslouchej, ty popleto. Takže podle tebe se ten hřebík, jak se kolo otáčí, ocitne pokaždé zase na tom místě, kde už byl předtím?“

„Počkejte, počkejte… To ne, jestli vůz jede, tak se na zemi sice ocitne, ale o kus dál.“

„Takže kruh neopsal.“

„U všech svatých, opravdu ne.“

„Neříkej přede mnou uvšechsvatých.“

„Promiňte. Co ale opsal?“

„Opsal to, čemu se říká trochoides, a abys mi rozuměl, tak ti to objasním. Jako když hodíš míčem, ten se dotkne země, opíše půlkruh, znova se dotkne země, a tak dál, jenomže zatímco míč ty půlkruhy dělá menší a menší, tak hřebík dělá kruhy a ty jsou pořád stejné, pokud vůz pořád stejně rychle jede.“

„A co tím chcete říci?“ zeptal se sice Roberto, už však tušil svou porážku.

„Chci jenom to říci, že ty tu chceš dokazovat spoustu vortices, vírů, a nekonečný počet světů a že se Země otáčí, a tady vidíš, že ta tvoje Země se neotáčí, ale poskakuje nekonečnem nebes jako míč, pluf, pluf, pluf, to pro převzácnou planetu tedy moc pěkný pohyb je! A jestli ta tvoje teorie o vortices správná je, pak nebeská tělesa všechna dělají plaf, plaf, plaf, a teď mě nech, ať se můžu zasmát, protože takhle jsem se ještě v životě nepobavil!“

Nebylo vůbec snadné oponovat argumentu tak subtilnímu a z geometrického hlediska dokonalému, který byl navíc záměrně použit coby lest, protože otec Caspar prostě musil vědět, že k něčemu takovému by musilo dojít, i kdyby se planety pohybovaly tak, jak tomu chtěl Tycho. Roberto si šel lehnout jak zpráskaný, a navíc mokrý pes. V noci pak uvažoval nad tím, zdali by své kacířské názory na pohyb Země neměl vůbec opustit. Uvidíme, řekl si nakonec, a i kdyby Otec Caspar měl pravdu a Země se neotáčela (v opačném případě by se totiž otáčela až moc

a nikdo by ji nedokázal zastavit), mohlo by to nějak ohrozit jeho objev poledníku protinožců a jeho teorii Potopy a spolu s tím i to, že Ostrov je tam, kde je, jen o den dřív oproti dni, co je tady? Vůbec ne.

A vůbec, řekl si, asi pro mě bude nejvýhodnější nediskutovat o astronomii s mým novým učitelem a radši se hledět naučit plavat, chce-li opravdu získat to, oč mu jde, a to přece není důkaz, že pravdu má Koperník nebo Galileo nebo ten dýchavičný snaživec Tycho z Oranienburgu, chci především uvidět Oranžovou Holubici a vkročit do včerejšího dne, o čemž se Galileovi, Koperníkovi, Tychonovi a ani jeho pařížským učitelům a přátelům ani nesnilo.

Na druhý den tudíž předstoupil před otce Caspara jako poslušný žák v záležitostech plaveckých i astronomických.

Jenže otec Caspar pod záminkou, že moře je neklidné a že má na práci ještě nějaké výpočty, pro ten den lekci z plavání odložil. K večeru mu vyložil, že naučit se natatione, jak plavání říkal, si vyžaduje soustředění a mlčení a člověk že nemůže při tom mít plnou hlavu nesmyslů. A jelikož Roberto má sklony k tomu, aby si počínal zcela opačně, nezbývá mu než z toho vyvodit, že není pro plavání způsobilý.

Roberto si položil otázku, jak to, že jeho učitel, jindy pyšný na své schopnosti, se tak nečekaně vzdává svého projektu. A já myslím, že závěr, k němuž došel, je naprosto správný. Otec Caspar si prostě vzal do hlavy, že pobyt ve vodě, natož nutnost pohybovat se v ní, ke všemu na slunci, vyvolala u Roberta vzkypění mozku a to že jej má k nebezpečným myšlenkám. To, že se ocitl sám a tváří v tvář svému vlastnímu tělu a nořil se do tekutiny, která nic naplat je taky jenom hmota, potlačovalo v něm světlejší lidské stránky a vedlo k myšlenkám, jaké mívají povahy nelidské a potřeštěné.

Aby se dostal na ostrov a Roberto přitom nepřišel o duševní zdraví, musil na to otec Caspar Wanderdrossel jít úplně jinak.

25.
Technica Curiosa

Otec Caspar oznámil, že je zase neděle, a Roberto si uvědomil, že ode dne, kdy se poprvé setkali, uběhl už celý týden. Otec Caspar si napřed odsloužil mši, pak se na Roberta důrazně zadíval a řekl mu:

„Já nemohu čekat, až ty se plavat naučíš."

Roberto mu odpověděl, že to není jeho vina. Jezuita připustil, že to možná jeho vina není, ale že špatné počasí a divoká zvěř mu mezitím poškozují a ničí Speculu, která si naopak vyžaduje každodenní péči. Takže coby *ultima ratio* zbývá už jen jedno jediné řešení, a sice že na Ostrov se vypraví on sám. A na otázku, jak to provede, otec Caspar odpověděl, že se o to pokusí s pomocí Vodního Zvonu.

Vysvětlil Robertovi, že už dlouhou dobu se zabývá problémem plavání pod vodou. Dokonce prý ho napadlo, že by se dala vystavět dřevěná loďka s dvojím trupem a zpevněná železným kováním, něco jako krabice a víko. Měla by být sedmdesát dvě stopy dlouhá, třicet dvě stopy vysoká, osm stop široká a těžká tak, aby klesla pod hladinu. Poháněla by ji kolo s lopatkami, kterým by otáčeli uvnitř dva muži, jako osli otáčejí mlýnským kamenem. A aby bylo vidět, kam směřuje, nad hladinu by čnělo *tubospicillum*, dalekohled, a ten by měl uvnitř šikovně nastavená zrcadla, která by umožnila vidět zevnitř to, co se děje venku nad hladinou.

Proč ji nevystavěl? Protože příroda už je prostě taková, že často pokoří naši pýchu a předvede nám, nač nestačíme. Některé nápady se na papíře zdají dokonalé, jenže prověříme-li je zkušenostmi, ukáží se naopak coby nedokonalé a nikdo ani neví proč.

Zato však otec Caspar vystavěl Vodní Zvon. „Plebicola hloupá je, kdyby někdo lidem řekl, že někdo může po dně Rýnu jít, šaty mokré nemít a dokonce ohřívač se žhavými uhlíky s sebou mít, řekli by, že je to šílenec. A to k prověrce s pomocí experientiae došlo, a je tomu málem už sto let, a sice v oppidu

Toledu v Hispánii. Takže já dorazím na ostrov pěšky v mém vodním zvonu a půjdu, jako teď mě jít vidíš.“

Vyrazil k sodě, která zjevně sloužila za nevyčerpatelné skladiště pro všechno; mimo astronomických pomůcek tam určitě byly ještě i jiné věci. Roberto musil vynášet na palubu další kovové tyčky a polokruhy a navíc rozměrný balík z kůže, která ještě páchla po svém původním rohatém majiteli. Roberto sice otci Casparovi připomínal, že je neděle a že na den Páně se pracovat nemá, k ničemu mu to však nebylo. Odpověděl mu, že to, čím se tu zabývají, není práce a vůbec už ne práce služebná, provozují prý řemeslo ze všech nejušlechtilejší, neboť jejich dřina je zasvěcena poznání velké knihy přírody. Jako kdyby rozjímali nad svatým textem, od něhož se kniha přírody vůbec v ničem neodchyluje.

Roberto se tedy chtě nechtě musil pustit do práce, netrpělivý otec Caspar ho popoháněl a v důležitých okamžicích, kdy bylo třeba kovové tyčky zasadit do vhodného zářezu či drážky, jej usměrňoval příkazy. Celé dopoledne Robertovi trvalo, než dal dohromady cosi, co vypadalo jako klec ve tvaru kužele, o něco vyšší než lidská postava. Sestávala ze tří kruhů, ten nahoře byl nejmenší, prostřední větší a spodní největší. Aby nespadly jeden na druhý, držely je od sebe čtyři laťky, na nichž byly upevněny.

K prostřednímu kruhu byl upevněn plátěný popruh, uzpůsobený k tomu, aby se do něj mohl navléci člověk a upevnit si jej s pomocí různých řemenů, které se připjaly nejen kolem ramen a hrudníku, ale taky v rozkroku, a to proto, aby zvon nepadal z těla dolů a hlava se nedotýkala uzavřeného hořejšku.

Roberto se v duchu ptal, k čemu by to asi mohlo být, otec Caspar ale rozvázal uzel z kozlí kůže a ukázalo se, že to je jakési pouzdro, rukavice či náprstek určený pro kovovou kostru. Natáhla se přes ni, zevnitř přezkami upevnila a pak už z ní nešla stáhnout. Všechno dohromady vypadalo jako nahoře uzavřený a dole otevřený kužel, nebo právě jako zvon. Mezi horním a středním kruhem bylo zasklené okénko. Ke stříšce byl upevněn důkladný pevný prstenec.

Zvon přesunuli k rumpálu a zavěsili na velké rameno, které jej s pomocí několika důmyslně sestavených převodních kol dokázalo zvedat nahoru, spouštět dolů a vysouvat mimo palubu

nad vodu a tam jej buď spustit, nebo podržet, zhruba jako když se na loď nakládají balíky, bedny či rance.

Rumpál byl po dlouhé nečinnosti maličko zrezivělý, nakonec jej však Roberto přece jen dokázal uvést do chodu a vytáhnout zvon vzhůru, aby do něj bylo možno nahlédnout zespoda.

Nyní už čekal jen na toho, kdo si do něj vleze a připoutá se v něm tak, aby se uvnitř klátil sem a tam jako srdce ve zvonu.

Mohl to být člověk s jakoukoliv postavou, malý i velký, stačilo jen jinde udělat uzel na provaze, povolit či utáhnout řemení a posunout přezky. Ten, kdo byl uvnitř, mohl pak chodit po zemi a zvon nad sebou přenášet z místa na místo. Dolní okraj zvonu mu sahal do půli lýtek a řemínky mu držely hlavu ve výši okénka.

Nyní už zbývalo, nadšeně Robertovi vysvětloval otec Caspar, představit si, co se bude dít, až rumpál spustí zvon do moře.

„Co by se dálo, ten, kdo v něm bude, se utopí," uzavřel Roberto. Tak by to asi viděl každý, otec Caspar ho však okamžitě obvinil, že o „rovnováze tekutin" toho asi opravdu moc neví.

„Ty si klidně myslíš, že prázdno někde je, jak to tvrdí ozdoby synagogy Satanovy, s nimiž rozmlouval jsi v Paříži. Ale připustíš snad, že ve zvonu prázdno není, že tam vzduch je. A když spustíš ty do vody zvon plný vzduchu, voda se do něj nedostane. Buď voda, nebo vzduch, obojí tam být nemůže."

To je pravda, připouštěl Roberto. Takže ať si je moře jak chce hluboké, člověk si může chodit po dně, aniž do zvonu vnikne voda, a to tak dlouho, dokud všechen vzduch uvnitř nevydýchá a nepromění v páru (abychom se přesvědčili, že tomu tak je, stačí dechnout na zrcadlo), která není tak hutná jako voda, a proto jí nakonec přenechá své místo, což je nevývratný důkaz, vítězoslavně tvrdil otec Caspar, že příroda se děsí každého prázdna. Ve zvonu těchto rozměrů, jak si otec Caspar vypočítal, člověk může aspoň půl hodiny klidně dýchat. Břeh se zdá být daleko, má-li k němu člověk doplavat, pěšky je to ale kousek, mezi lodí a břehem totiž je korálová závora, kterou by dokonce i loďka musila obeplout, aby se dostala ke břehu. Místy koral sahá až k hladině, takže pokud by k výpravě došlo při odlivu, vzdálenost, kterou by bylo třeba ujít, by se ještě zmenšila, stačilo

by dojít ke korálům, a jakmile by voda člověku ve zvonu sahala do půli lýtek, zvon by se znova naplnil vzduchem.

Jenže dá se vůbec jít po dnu, kde číhá spousta nebezpečí, a pak po útesech, kde jsou kameny ostré jak čepel nože a korály ještě ostřejší než kameny? A dále, jak vůbec dostat zvon pod vodu, aniž se převrhne nebo jej voda vytlačí nahoru, jako se na hladinu vrátí ten, kdo skočil do vody?

Otec Caspar se jen prohnaně usmál a dodal, že Roberto zapomněl na námitku nejdůležitější, a sice že kdyby do moře násilím vnikal prázdný zvon plný vzduchu, pak objem vytlačené vody by se sice rovnal objemu zvonu, tato voda by však měla mnohem větší váhu než předmět, který by se do ní snažil vniknout, a kladla by mu tudíž značný odpor. V tom zvonu však bude hodně liber vážící člověk a ten navíc bude mít Železné Koturny. Zatvářil se jako člověk, který na všechno pamatuje, odešel do nevyčerpatelné sody a přinesl odtamtud jakési holinky, které měly přes pět prstů vysoké železné podrážky. Upevňovaly se ke kolenu. Kov měl posloužit coby zátěž, a taky coby ochrana chodidla. Půjde sice pomaleji, ale nebude si musit zato dělat starosti se zrádným dnem, kudy se musí jít velice opatrně.

„Jenže budete-li chtít z hloubky, co je tady pod námi, dojít ke břehu, budete musit neustále stoupat vzhůru!“

„Tys tu nebyl, když kotvu spouštěli! Já jsem předtím hloubku změřil. Žádná propast! Kdyby *Daphne* plula o kousek dál, uvízla by na dně!“

„Jak ale dokážete unést pod vodou na hlavě ten zvon?“ zeptal se Roberto otce Caspara. A otec Caspar mu vysvětlil, že ve vodě tu váhu nepocítí a Roberto že na to mohl sám přijít, kdyby se někdy býval pokusil tlačit na vodě loďku, nebo kdyby vytahoval z vany železnou kouli, její váhu by totiž pocítil, až by koule byla venku z vody a dokud by byla v ní, tak jako by žádnou váhu neměla.

Když stařec jinak nedal, snažil se okamžik jeho zkázy aspoň oddálit. „Když však zvon spustíme do vody na rumpálu,“ říkal, „jak se pak odpojí lano? Bude vám přece bránit v tom, abyste se vzdálil od lodi.“

Otec Gaspar mu na to odpověděl, že až lano nebude napjaté, bude to znamenat, že se ocitl na dně, a pak je Roberto prostě

odřízne. Snad si nemyslí, že se vrátí na loď stejnou cestou? Jakmile se jednou ocitne na ostrově, bude mít po ruce loďku, a na ní se také, dá-li Bůh, na loď vrátí.

Jenže až bude na pevnině a rozváže řemení, zvon, který už nebude držet rumpál, klesne na zem a on zůstane pod ním! „To chcete zbytek života strávit na ostrově pod zvonem?“ ptal se ho a stařec mu odpovídal, že jakmile vyklouzne z těch spodků, které si teď navlékne, postačí mu prořízнout kůži nožem a vyjde ven jak Minerva ze stehna Jóvišova.

A co když pod vodou narazí na velikou rybu, na takovou, co požírá lidi? Otec Caspar se dal do smíchu: i ta nejlítější ryba, narazí-li cestou na zvon, co se sám od sebe pohybuje, což by vyděsilo i člověka, natož rybu, se velice vyleká a v tu ránu je pryč.

„Poslouchejte,“ ukončil povídání Roberto, který si o svého přítele opravdu dělal velké starosti, „jste starý a křehkého a útlého těla, má-li se o to někdo pokusit, pak jsem to já!“ Otec Caspar mu poděkoval a vysvětlil mu, že už mnohokrát dokázal, že je popleta, jaký se hned tak nenajde, a bůhví co by ještě provedl, zatímco on sám už trochu tento kout moře zná, a zdejší korálový útes taky, nehledě na to, že na podobné už narazil jinde a na loďce s plochým dnem je navštívil a prohlédl si je, a ten zvon koneckonců zkonstruoval on sám a dobře tudíž zná jeho přednosti a vady, navíc má slušné znalosti hydrostatiky a ví, jak si v nepředvídatelných okolnostech počínat, a konečně, dodal, jako by uváděl poslední důvod ve svůj prospěch, „já věřím a ty ne.“

A Roberto pochopil, že to vůbec nebyl důvod poslední, ale ze všech první a nejdůležitější a určitě také ze všech nejhezčí. Otec Caspar Wanderdrossel prostě věřil ve svůj zvon, ve svou Speculu a taky že to, co dělá, dělá pro větší slávu boží. A jako víra hory přenáší, tak taky určitě překonává mořské hlubiny.

Nezbývalo, než zvon postavit zpátky na palubu a připravit jej k ponoření. Zabralo jim to celý den až do večera. Aby voda nemohla skrz kůži dovnitř a vzduch ven, na slabém ohni ukuchtili ze tří liber vosku, jedné libry benátského terpentýnu a čtyř uncí laku, jaký používají truhláři, jakési těsto a tím ji namazali a nechali až do příštího dne, aby se roztok vsákl. Těstem ze smůly

a vosku pak vymazali škvíry kolem okénka, v němž sklo bylo zase utěsněno tmelem a opatřeno dehtem.

„Omnibus rimis diligenter repletis," řekl otec Caspar a strávil noc na modlitbách. Na úsvitu ještě jednou zkontrolovali zvon, pásky a přezky. Caspar si počkal na nejvhodnější okamžik, kdy se dalo využít přílivu a slunce už bylo dost vysoko na obloze, aby osvětlovalo moře před ním a vrhalo mu všechny stíny na záda. Pak se objali.

Otec Caspar Robertovi znova připomněl, že to bude veselý výlet, při němž uvidí úžasné věci, jaké nepoznali ani Adam nebo Noe, a byl tak hrdý na to, že je prvním člověkem, který sestoupí na mořské dno, až se bál, že zhřeší pýchou. „Jenže," dodal nakonec, „je to také důkaz, že trestám tělo, náš Pán kráčel po vodě, zatímco já půjdu pod vodou, jak se na hříšníka sluší."

Nezbývalo než vytáhnout zvon nahoru, nasadit jej na otce Caspara a zkontrolovat, zda se v něm cítí dobře a pohodlně.

Roberto pak pár minut měl před sebou cosi, co vypadalo jako velikánský slimák, nebo spíš pýchavka, kráčivá muchomůrka, která se pomalu a nemotorně sunula dopředu, často se zastavila a pootočila, to když se otec Caspar chtěl podívat nalevo nebo napravo. Spíš než chůzi to připomínalo tanec zvaný gavota, lidový tanec bourré, o to nemotornější, že k němu nevyhrávala hudba.

Konečně se zdálo, že otec Caspar je se vším spokojen. Hlasem, vycházejícím z míst, kde měl nohy, Robertovi oznámil, že mohou začít.

Přemístil se pod rumpál, Roberto ho na něj připjal a začal otáčet klikou, zahlédl ještě – to už byl zvon ale nad palubou –, jak se v něm starci kývají nohy, takže z něj nevypadl. Otec Caspar se kýval jako srdce zvonu a dutým hlasem sděloval, že všechno je v nejlepším pořádku, ale žádal Roberta, aby si nedával načas: „Kothurny mě stahují dolů aby mi nohy od břicha neutrhly, se bojím. Dělej, ať už ve vodě jsem!"

Roberto ho několika větami ještě povzbudil a pak začal vehikl s jeho lidským pohonem spouštět na vodu. Nebylo to nic snadného, musil totiž sám obstarat to, co by jinak obstarávalo několik námořníků. Sestup mu proto připadal nekonečný, jako kdyby hladina pod zvonem klesala níž a níž, čím víc násobil své

úsilí. Nakonec přece jen zaslechl plácnutí na vodu, ucítil, že nemusí už vynakládat tolik sil a za další chvilku (která mu připadala jako věčnost) si uvědomil, že rumpál se otáčí naprázdno. Zvon byl na dně. Odřízl provaz, postavil se k zábradlí a díval se dolů. Neviděl tam vůbec nic.

Po otci Casparovi a po zvonu jako by se země slehla.

„Jezuitský mozek je prostě mozek, s tím se nedá nic dělat," řekl si Roberto a naplnil ho obdiv. „Povedlo se mu to! Po mořském dně se teď špacíruje jezuita a svět o tom neví. Údolí všech oceánů by mohla být zalidněna jezuity, a nikdo by nic netušil!"

Pak přešel k myšlenkám střízlivějším. Že otec Caspar je dole, to sice nebylo vidět, ale pochybovat se o tom nedalo. To ovšem ještě neznamenalo, že se taky vrátí nahoru.

Zmocnil se ho dojem, že moře je v pohybu. Zvolili si právě tento den, protože moře bylo klidné, ale když už všechno spělo k závěru, zvedl se vítr, u lodi sice jen maličko zčeřil hladinu, u břehu se však začaly zvedat vlny a hlavně na útesech, které se mezitím z vody vynořily, mohly otci Casparovi výstup znesnadnit.

Viděl, že u severního výběžku ostrova se pěna tříští o sráznou, skoro vodorovnou skalní stěnu, a ve vzduchu se rozplývá jako pohasínající jiskry. To se určitě vlny tříštily o drobné útesy před ní, nebyl však tak blízko, aby si tím mohl být jist, a z lodi to vypadalo, jako když mořský had prská v propastech.

U pláže se moře zdálo klidnější, hravý příboj nedorazil ani ke břehu, hynul v půli cesty, a to podle Roberta bylo dobré znamení, tam totiž měl být násep, hranice, za kterou otec Caspar už bude mimo nebezpečí.

Jenže kde je stařec teď? Pokud se vydal na pochod okamžitě, jakmile se ocitl na dně, pak teď už by měl být… Jenže jak je to vůbec dlouho? Roberto ztratil pojem o míjení okamžiků, každý z nich mu připadal jako věčnost, a to ho mělo k tomu, aby z jejich předpokládaného součtu okamžitě co nejvíc ubral a namlouval si, že stařec je na dně teprve chviličku, že se možná dostal pod lodní trup a teprve hledá správnou cestu. Pak ho napadlo, že lano, jak klesalo dolů, se třeba stočilo a pootočilo i zvonem a otec Caspar,

aniž co tušil, měl okénko obrácené k západu a místo ke břehu vyrazil do širého moře. Pak si ale řekl, že by si toho musil všimnout, vždyť místo aby stoupal vzhůru, sestupoval by dolů, a určitě by změnil směr. Co ale kdyby se zrovna v tom místě dno svažovalo k západu a otec Caspar se domníval, že jde naopak k východu? Pak by se ale měl zorientovat podle slunka… Jenže je v té propasti vůbec slunko vidět? Procházejí paprsky vodou jako chrámovým oknem, hrnou se v proudech, nebo se tříští do kapek a kdo je tam dole, neuhádne, odkud přicházejí? Pak si ale řekl, že stařec určitě velice dobře ví, kam jít, a je možná už v půli cesty mezi lodí a náspem, vlastně už tam určitě dorazil a šplhá se na něj se železnými podrážkami na nohách a za chvíli ho uvidím… Pak ho začaly napadat jiné věci, říkal si, že je přece vůbec první, kdo se na mořské dno dostal, a kdoví, stačí třeba pár sáhů dolů a je tam hluboká tma a v ní se pohybují jen oči stvoření, která tu tmu obývají, objevují se tam a zase mizí neurčité záblesky… A na mořském dně člověk třeba ztratí smysl pro to, co znamená jít přímo a co ne. Stařec možná chodí kolem dokola, nakonec se vzduch vycházející z jeho hrudi ovšem promění v páru a ta si do zvonu pozve svůj spřízněný živel, vodu…

Vyčítal si, že si s sebou na palubu nevzal aspoň přesýpací hodiny; jak je stařec tam dole vlastně dlouho? Možná už půl hodiny, a to je příliš, a najednou jako by se sám dusil, málem lapal po dechu. Honem se zhluboka nadechl, vrátil se do života a to mu posloužilo za důkaz, že uběhla opravdu teprve krátká chvilka a otec Caspar má tam dole ve zvonu spoustu čistého vzduchu.

Jenže co když vyrazil špatným směrem, pak se ovšem zbytečně dívá rovnou před sebe, jako by se otec Caspar měl objevit zhruba tam, kam by dopadla z lodi vystřelená dělová koule. Mohl udělat mnoho odboček, mohl hledat nejschůdnější přístup k náspu. Neřekl snad, když dávali zvon dohromady, že má opravdu štěstí, že rumpál spustí znova na tom a ne na jiném místě? Pár kroků na sever je prý strmý svah, jednou na něj narazila loďka, zatímco přímo pod rumpálem začíná průchod, jímž pak ta loďka proplula a uvízla teprve o kus dál, kde se z vody noří útesy.

Mohl ovšem taky neudržet směr, a jestliže k tomu opravdu došlo, pak se ocitl před hrází a teď jde při ní k jihu a hledá průchod. Nebo třeba ne k jihu, ale na sever. Měl by přebíhat očima sem tam po celém pobřeží, třeba se objeví na opačné straně, než kde ho čeká, ověnčen mořským břečťanem… Roberto kroutil hlavou sem a tam v obavě, aby se otec Caspar nevynořil napravo, zrovna když se bude dívat nalevo. I na tu vzdálenost však bylo dost těžké nepostřehnout člověka, natož kožený zvon lesknoucí se ve slunci jako zrovna vydrhnutý měděný kotlík…

Ryba! Třeba tu opravdu žije lidožroutská ryba, zvon ji vůbec nevystrašil a jezuitu spolkla jak malinu. Ale to taky není možné, musila by být velká a to by pak zahlédl její stín, nemohla by totiž být jinde než někde mezi lodí a korálovými útesy. Ale co, stařec už třeba opravdu dorazil ke korálům, a ty mu ale svými živočišnými či minerálními ostny propíchly nebo protrhly zvon a ta trocha vzduchu, co v něm ještě zbyla, unikla docela…

Pak ho napadlo ještě něco jiného. Kdo může zaručit, že vzduch ve zvonu opravdu na tak dlouho vystačí? Jistě, stařec to tvrdil, ale tvrdil taky, že jeho lavor bude fungovat, a zmýlil se, tak proč by se nemohl zmýlit znova? Není snad z toho jasné, že ten starý dobrák je vlastně blouznivec a potřeštěnec a celé to jeho povídání o vodách při potopě světa a o poledníku a Šalomounově ostrovu že je jen hromada blábolu? A i kdyby měl třeba pravdu, co se ostrova týče, klidně si mohl špatně spočítat množství vzduchu, který člověk k takové cestě pod vodou nezbytně potřebuje. A kdo nakonec zaručí, že všechen ten olej a ty esence opravdu neprodyšně uzavřely každičkou štěrbinu? Teď to možná ve zvonu vypadá jako v jeskyni, kde krápe ze stropu a odevšad prosakuje voda, co když kůže není vůbec nepromokavá a saje naopak vodu jako houba, není snad lidská kůže jeden nepostřehnutelný otvor vedle druhého, kudy by taky jinak vycházel ven z těla pot? A proč by to, co platí pro kůži lidskou, nemohlo platit i pro kůži volskou? Volové se nepotí? A cítí se vůl v dešti mokrý i zevnitř?

Roberto zalamoval ruce a vyčítal si svůj spěch. Všechno je teď jasné, měl dojem, že uběhly hodiny, a zatím to bylo několik tepů na zápěstí. Říkal si, že nemá proč třást se tu strachy, na to by měl právo spíš ten kurážný stařec. To už by mu radši měl v jeho

pouti pomoci modlitbou, nebo aspoň trochou naděje a přáním zdaru.

Nahromadil jsem, říkal si, samé důvody k tragédii a plodit nestvůry, které skutečnost není s to napodobit, to dokáže jen melancholik. Otec Caspar se přece vyzná v hydrostatických zákonech i ve zdejším moři; s pomocí zkamenělin, které se vyskytují ve všech mořích světa, si prostudoval už i Potopu Světa. Jen klid, důležité je vědět, že uběhla teprve chvilka a že mám být trpělivý a čekat.

Uvědomil si, že bývalého Vetřelce vlastně miluje, a bylo mu do pláče při pouhém pomyšlení, že by se mu mohlo něco ošklivého přihodit. No tak, starče, říkal si tiše, seber se, probuď se, vstaň z mrtvých, Pane Bože, zakroutíme krkem naší nejtučnější slepici, přece bys neopustil tu svou Maltézskou hvězdárnu?

A pak si náhle uvědomil, že už nevidí skály u pobřeží, což znamenalo, že moře se začíná zvedat, a slunko, které měl dosud na očích, aniž se musil podívat vzhůru, že má nyní nad hlavou. Takže od okamžiku, kdy zvon zmizel ve vodě, neuběhlo několik minut, ale několik hodin.

Musil si to několikrát nahlas zopakovat, aby tomu uvěřil. Minuty považoval za vteřiny, namluvil si, že má v hrudi hodinky, které zešílely, ukvapily se, a ony zatím naopak běh času zpomalily! Bůhví jak dlouho už si tu namlouvá, že otec Caspar se právě spustil do vody, a čeká tu na někoho, kdo už dávno přestal lapat po dechu. Kdovíjak dlouho už tu čeká na tělo, které leží ztracené kdesi v mořských pláních!

Co se jen mohlo přihodit? Samozřejmě všechno, doslova všechno, co ho taky napadlo, a třeba to právě těmi svými neblahými obavami přivolal a stal se tak strůjcem neštěstí. Hydrostatické zásady otce Caspara mohly být klamné, voda třeba do zvonu vnikla právě zespoda, co když se z něj vyžene vzduch tím, že se v něm někdo pohybuje, copak Roberto ví něco podstatnějšího o rovnováze kapalin? Taky náraz mohl být příliš prudký a zvon se převrátil. Nebo sedmdesátileté a možná i starší srdce se nevyrovnalo nadšení ducha a povolilo. A kdo může zaručit, že v pořádné hloubce mořská voda kožený zvon nerozmáčkne, jako se mačká citron, nebo jako se rozloupne lusk?

Nemělo by však, kdyby byl po smrti, jeho tělo vyplavat na hladinu? Ani by nemohlo, drží je přece u dna ty železné podešve, od nich se nebohé starcovy nohy neodtrhnou, dokud se spojeným úsilím vody a spousty malých žravých rybiček jeho tělo nepromění v pouhou kostru…!

Pak jej rázem osvítila spásná myšlenka. Co si to tu v duchu povídá za nesmysly? Samozřejmě, otec Caspar to přece sám řekl. Ostrov, který má před sebou, to přece není ostrov ze dneška, ale ze včerejška. Za tímto poledníkem přece je den, co tady byl včera! Jak si jen mohl myslit, že na pláži, která je ve včerejšku, uvidí člověka, který na ni vylezl z dnešní vody? To přece nejde! Stařec vstoupil do vody brzy ráno v pondělí, bylo-li však pondělí taky na lodi, pak na Ostrově byla ještě neděle a to znamená, že uvidí starce, jak se vynořuje z vody, teprve ráno zítřejšího dne, kdy na Ostrově zrovna začne pondělí…

Musím počkat do zítřka, říkal si. Pak si ale uvědomil, že otec Caspar nemůže ve zvonu čekat celý den, na to tam přece nemá dost vzduchu! A pak ho napadl zase pravý opak, vždyť čekat musím já a ne on, jakmile překročil poledník, vrátil se přece do neděle! Ostrov, který teď vidím, je ale ostrov z neděle, a jestli tam v neděli dorazil, tak bych ho tam měl naopak vidět teď! Klid, takhle to není, všechno jsem popletl. Ostrov, který teď vidím, je ostrov z dneška, není přece možné vidět minulost jako ve skleněné kouli. Tam na ostrově včerejšek je, ale jedině tam, a nikde jinde. Vidím-li však ostrov dneška, pak bych tam měl vidět i otce Caspara, protože se dostal do včerejška toho ostrova a teď tam má znova neděli… Jenže ať už tam dorazil včera nebo dnes, měl by na pláži v každém případě zanechat protržený zvon, a ten tam nevidím. Mohl jej taky odnést do lesa. Kdy? Včera. Takže, berme to tak, že to, co teď vidím, je Ostrov nedělní a já si musím počkat na zítřek, abych ho viděl, jak tam v pondělí dorazí…

Mohli bychom s klidným svědomím říci, že Roberto přišel nadobro o rozum, a řekli bychom to právem, protože ať si to počítal, jak chtěl, nikdy se nedopočítal. Časové paradoxy by dokázaly připravit o zdravý rozum snad každého, takže na tom, že už nedokázal pochopit, co má a co nemá dělat, a že dělal jen to, co by dělala každá oběť vlastní naděje, není nakonec vůbec

nic zvláštního. Řekl si, že s tím, jestli má nebo nemá propadnout zoufalství, si počká na příští den.

Rekonstruovat, co a jak prováděl, není jen tak. Nejspíš běhal sem a tam po palubě, nedotkl se jídla a povídal si sám se sebou, s otcem Casparem a s hvězdami a občas si asi taky přihnul kořalky. Na druhý den hned za úsvitu, kdy noc bledne a na oblohu se vracejí barvy, ho nacházíme na palubě, neodchází z ní ani po východu slunce, jeho napětí narůstá s ubíhajícími hodinami, po jedenácté je už velice rozrušený a od poledne do západu slunce už jen po palubě bezhlavě pobíhá, dokud není nucen smířit se se skutečností, tentokrát už bez nějakých pochyb a s konečnou platností. Včera, jindy to být nemohlo, se otec Caspar ponořil do vod austrálního oceánu a už se z něj nevynořil. Včera ani dnes. A jelikož k zázrakům poledníku protinožců nedochází mezi včerejškem a napozítřkem, ale mezi včerejškem a zítřkem, bylo už naprosto jasné, že z tohoto moře se otec Caspar už nikdy nevynoří.

S matematickou, ba dokonce kosmografickou a astronomickou jistotou bylo možno tvrdit, že nebohý Robertův přítel je ztracen. Nedalo se ani nijak určit, kde se nachází jeho tělo. Prostě tam dole. Pod hladinou se třeba prohánějí prudké proudy a jeho tělo je už daleko v moři. Nebo naopak pod *Daphne* je propast, strž, a z ní se stařec nedokázal vyšplhat a zbytek svého stále vodnatějšího dechu marně vyplýtval na volání o pomoc.

Aby se ze všeho dostal, možná si rozepjal přezky a rozvázal provázky a zvon stále ještě plný vzduchu sice poskočil nahoru, pak ale kovové součásti všechno zbrzdily a zadržely zvon v půli cesty. Otec Caspar se pokoušel zout si své železné boty, ale nepovedlo se mu to. A teď se tam na svahu, který končí skálou, jeho bezduché tělo už jen pohupuje jako mořská chaluha.

Při tomto Robertově uvažování se úterní slunce už přesouvalo za jeho záda a okamžik smrti otce Caspara Wanderdrossela se kamsi vzdaloval v čase.

Za temnou zelení ostrova a s podsvětním nádechem moře obloha dostávala žloutenku. Roberto z toho pochopil, že příroda se spolu s ním odívá smutkem, a jak se to stává těm, kdož přijdou o milovanou osobu, pomalu přestával oplakávat neštěstí cizí a

začínal si naříkat nad vlastním a nad samotou, v níž se znova ocitl.

Unikl jí jen na několik málo dnů a během nich se mu otec Caspar stal přítelem, otcem, bratrem, rodinou i vlastí. Teprve nyní si uvědomoval, že je znovu na světě sám, a poustevník k tomu. A tentokrát už asi nadobro.

V té sklíčenosti a beznaději se v něm však pomalu probouzela k životu jiná iluze. Nyní si už byl jist tím, že jediný způsob, jak vyjít ze svého vězení, nesmí hledat v nepřekročitelném Prostoru, ale v Čase.

Nyní mu nezbývalo, než aby se opravdu naučil plavat a dostal se na ostrov. Ne snad aby tam našel pozůstatky po otci Casparovi – ty uvízly v záhybech času –, ale aby zadržel děsivý postup svého vlastního zítřka.

26.
Emblematický šackamr

Po tři dny Roberto neodtrhl oko od palubního dalekohledu (přitom litoval, že ten druhý, mnohem silnější, není k použití) a díval se do korun stromů na břehu. Chtěl zahlédnout Oranžovou Holubici.

Teprve třetího dne se sebral. Přišel o jediného přítele, zabloudil na nejzazším poledníku a utěšilo by ho, jen kdyby zahlédl ptáka, který prolétl možná jen hlavou otce Caspara!

Rozhodl se prohlédnout si znova svůj příbytek, aby zjistil, jak dlouho bude moci na palubě přežít. Slepice snášela dál vejce a objevila se i kuřátka. Z rostlin, co tu byly, jich už moc nezůstalo, většinou uschly, a daly se použít nanejvýš jako krmivo pro drůbež. Zůstalo tu ještě několik soudků vody, ale stačilo zachycovat vodu dešťovou a soudky mohl mít jako rezervu. A ryb tu bylo habaděj.

Pak ho ale napadlo, že když nebude jíst čerstvé ovoce a zeleninu, umře na kurděje. Byl tu sice skleník, ten však mohl zalévat jen déšť, pokud by pršelo, kdyby uhodila nadlouho sucha, musil by rostliny zalévat pitnou vodou. A kdyby přišla bouře a trvala celé dny, pak by sice měl vodu, nemohl by však rybařit.

Aby od sebe odehnal úzkost a starosti, odešel do kajuty s vodními hodinami, které ho otec Caspar naučil uvádět do chodu. Poslouchal pokaždé jen „*Daphne*“, protože se nenaučil vyměňovat válečky, ale poslouchat třeba několik hodin jednu a touž melodii mu vůbec nevadilo. Jednoho dne si ztotožnil *Daphne* loď s tělem milované ženy. Nebyla snad *Daphne* bytost, která se proměnila ve vavřín, neboli v rostlinnou substanci, příbuznou té, z níž byla vyrobena i loď? Melodie mu tudíž vyprávěla o Lilii. Sřetězení myšlenek bylo jak vidno zcela neuvážené. Roberto však jinak přemýšlet neuměl.

Vyčítal si, že se otcem Casparem nechal odvést jinam, že ho sledoval v jeho mechanických zálibách a zapomněl na svůj milostný slib.

Ta jediná píseň, jejíž slova, pokud vůbec nějaká měla, neznal, se proměňovala v modlitbu, kterou den co den nutil přístroj odříkávat.

„Daphne“ hrály voda a vítr v útrobách *Daphne* coby připomínku antické proměny *Daphne* božské. Večer co večer si s očima upřenýma na oblohu tuto melodii tiše broukal jako nějakou litanii.

Pak se vracel do kajuty a psal Lilii.

Při tomto počínání si uvědomil, že předchozí dny trávil venku na světle a teď že se znova uchyluje do pološera, které ve skutečnosti bylo jeho přirozeným prostředím nejenom na *Daphne*, než se objevil otec Gaspar, ale už celých deset let předtím, od zranění v Casale.

Ve skutečnosti si ale vůbec nemyslím, že by po celou tu dobu, jak nám to neustále připomíná ve snaze, abychom tomu nakonec uvěřili, žil jedině v noci. Že se vyhýbal excesům, jakým pro něho byl sluneční žár, to je dosti pravděpodobné, ale Lilii přece doprovázel ve dne. Domnívám se, že u této jeho fyzické nedostatečnosti nešlo ani tak o skutečnou poruchu zraku, jako spíš o následek nedobrého duševního stavu, Roberto si uvědomoval, že mu světlo vadí jen v těch nejtrpčích okamžicích; když měl v hlavě veselejší myšlenky, nebral to na vědomí.

Ať už tomu bylo nebo být mohlo jakkoliv, tenkrát večer se vůbec poprvé přistihl, že rozvažuje nad tím, jaká kouzla dokáže stín. Podle toho, zdali psal nebo zvedal ruku, aby namočil brk v kalamáři, viděl světlo buď jako zlatavý opar na papíře, nebo jako voskově bledou a málem průsvitnou tříšť, která vymezovala obrys jeho tmavých prstů. Jako kdyby světlo přebývalo uvnitř ruky a bylo znát pouze na jejím okraji. Všechno kolem jako by zahalovala milosrdná kutna kapucína, neboli jakýsi nahnědlý přísvit, který přecházel do stínu a splýval s ním.

Díval se do plamene v lucerně a viděl v něm dva ohně: v dolní části, kde vnikal do zničitelné hmoty, byl rudý, vyrůstal však do oslnivě bílého jazyka a ten končil barvínkovým hrotem. Právě tak, říkal si, má láska zmírajícím tělem živená poskytuje život nebeskému přízraku milované bytosti.

Po několika dnech nevěry si usmyslil, že oslaví své smíření se stínem, a vyšel na palubu, když všude kolem se už kladly stíny,

snášely se na loď, na moře, na Ostrov, z něhož už byly znát jen rychle tmavnoucí vršky. Vzpomněl si na svůj rodný kraj a snažil se na břehu zahlédnout světlušky, okřídlené živoucí jiskry bloudící tmou mezi křovisky. Nespatřil je a rozjímal pak nad oxymoronem protinožců, kde světlušky možná svítí jen v poledne.

Pak si lehl na střechu zádové nástavby a díval se na měsíc, nechal se houpat vlnami a poslouchal, jak od ostrova k němu doléhá šplouchání příboje a vrzání cvrčků, nebo jejich obdoby na zdejší polokouli.

Uvažoval nad tím, že krása dne je jako kráska světlovlasá a krása noci jako kráska tmavovlasá. Vychutnával rozpor mezi svou láskou k světlovlasé bohyni a tím, že se jí nechává stravovat v černotě noci. Při vzpomínce na vlasy v barvě zralé pšenice, které v Arthénicině salonu nepokořil žádný jiný jas, chtěl mít lunu za krásnou jen proto, že hynula tím, že ředila paprsky skrytého slunce. Umínil si, že ze dne, který si znova pro sebe dobyl, si vytvoří novou příležitost k tomu, aby v odlescích vln mohl číst chválu na zlato jejích vlasů a blankyt jejích očí.

Nezapomínal však přitom vychutnávat krásy noci, kdy všechno jakoby odpočívá, hvězdy se pohybují tišeji než Slunce a člověk by byl s to uvěřit, že v celé přírodě je on sám jediným stvořením, jež se oddává snění.

Právě té noci se málem rozhodl, že všechny dny, jež mu ještě zbývají, stráví na lodi. Když se však zadíval do oblohy, zahlédl shluk hvězd, a ten jako by mu náhle předvedl obrys holubice s roztaženými křídly, ana v zobáčku nese olivovou ratolest. Je sice pravda, že na jižní obloze, nedaleko Velkého Psa, bylo už nějakých čtyřicet let předtím objeveno souhvězdí Holubice. Nebyl bych si však už tak docela jist tím, že Roberto z místa, kde se právě nacházel, v onu denní dobu a v oné roční době je vůbec mohl zahlédnout. Tak či onak ten, kdo v nich viděl holubici (jako třeba Johannes Bayer v *Knize Glóbů*), prokázal ještě větší fantazii než sám Roberto, Robertovi totiž v té chvíli jakékoliv seskupení hvězd mohlo připadat jako holub, doupňák nebo hřivnáč, hrdlička, prostě cokoliv, a i když pak ráno zapochyboval o tom, zda vůbec existuje, Oranžová Holubice mu nešla z hlavy, držela v ní jako hřebík, nebo jak dále uvidíme, spíše jako zlatý cvoček.

Musíme si položit otázku, proč okamžitě, při první zmínce otce Caspara o divech, jež by mu ostrov mohl nabídnout, si Roberto ze všech, co měl na vybranou, zvolil právě Holubici.

Jak budeme pomalu dál a dál sledovat tento příběh, uvidíme, že v Robertově mysli (v níž osamocení den ode dne víc a víc vzněcovalo stále silnější dychtění, aniž věděl vlastně po čem) se holubice, o níž při vyprávění padla sotva zmínka, stávala tím životnější, čím míň se mu dařilo spatřit ji, až se nakonec proměnila v neviditelné kompendium vášně jeho milující duše, v sám obdiv, úctu, zbožňování, naději, žárlivost, závist, údiv a veselí. Nebylo mu vůbec jasné (a nemůže to být jasné ani nám), stala-li se mu Ostrovem, Lilií, nebo oběma zároveň, či včerejškem, do něhož všichni tři, Lilia, holubice i ostrov, pro něho coby vyhnance do nikdy nekončícího dneška, který před sebou má nějakou budoucnost, jen pokud se v některém svém zítřku dostane do včerejška, byly prostě vyobcovány.

Dalo by se říci, že otec Caspar mu připomněl zrovna onu Šalomounovu Píseň písní, kterou mu jeho karmelitán v dětství přečetl tolikrát, že ji uměl bezmála nazpaměť, takže od útlého mládí upadal do medově sladkých mdlob kvůli bytosti s holubičíma očima, jejíž hlas a tvář potají sledoval ve skalních štěrbinách… Jenže s tím se já zas tak docela nespokojím. Myslím, že je nezbytně třeba pustit se do toho, co bychom mohli nazvat „objasnění významu holubice“, udělat si pár poznámek a pokusit se v budoucnu o traktátek, který by mohl nést název *Columba Patefacta*, což mi vzhledem k tomu, že někteří lidé věnovali celé kapitoly objasňování Smyslu Velryby, což jsou potvory buď černé, nebo šedé (pokud by se vůbec nějaká bílá našla, tak by zůstala sama jediná), nepřipadá tak docela marné, protože na rozdíl od nich máme v tomto případě co činit s rara avis barvy mnohem vzácnější, o níž se lidstvo napřemítalo víc než o velrybách.

A v tom to právě je. Nevím, zdali o nich mluvil s kardinálem, nebo diskutoval s otcem Emanuelem, nebo třeba neprolistoval spoustu knih, které v jeho době byly chovány ve velké vážnosti, a zdali v Paříži nevyslechl všelijaké učené rozpravy o tom, čemu se

tehdy říkalo Podoby nebo také Záhadná Zobrazení, Robeno toho však tak či onak o holubicích musil dost vědět.

Připomeňme si, že to byla doba, kdy se vymýšlela, buď vůbec nebo znova, nejrůznější vyobrazení a hledal se v nich buď utajený, nebo něco odhalující význam. Nebylo třeba dívat se ani dejme tomu na pěknou květinku nebo na krokodýla, stačil pohled na košík, žebřík, síto nebo sloup, a už se kolem vytvářela spleť čehosi, co by tam nikdo na první pohled nebyl s to vidět. Nechci zde začít rozlišovat erbovní znaky a hesla od emblémů a šířit se o tom, jak různě k těmto vyobrazením mohly být přiřazovány verše či rčení (zmíním se jenom o tom, že Emblém z popisu konkrétního faktu, který nemusil být vyjádřen vždycky figurou, vytěžil obecný pojem, zatímco Erb se pohyboval od konkrétního zobrazení konkrétního předmětu až k vyslovení nějaké vlastnosti či úmyslu jednotlivce, jako třeba „budu nad sníh neposkvrněnější“ nebo „nad hada lstivější“, nebo zásady, jako třeba „raději smrt než zradu“, až po slavná rčení jako *Frangar non Flectar* a *Spiritus durissima coquit*), ale lidé prostě tehdy považovali za nutné přeložit celý svět do houštiny Symbolů, Náznaků, Rytířských Her, Maškarád, Maleb, Pohanských Zbraní, Trofejí, Odznaků Cti, Ironických Figur, Reversů na mincích, Fabulí, Alegorií, Apologií, Epigramů, Výrobků, Nedorozumění, Přísloví, Tabulek, Lakonických Epištol, Epitafů, Přídavků, Lapidárních Vět, Štítů, Glyfů, Clypheí, a zde se s vaším dovolením zastavím, i když seznam samozřejmě pokračuje dál. A každé správné erbovní heslo musilo být metaforické, poetické, musilo mít samozřejmě jednak duši, již bylo třeba odhalit, ale hlavně také smysly vnímatelné tělo, jež by odkazovalo k předmětu uloženému kdesi ve světě, a musilo být ušlechtilé, obdivuhodné, zbrusu nové, leč rozpoznatelné, nepravděpodobné, a přitom v čin převeditelné, ojedinělé, úměrné prostoru, bystré a stručné, mnohoznačné a ryzí, záhadné, a přitom pro všechny vhodné, důmyslné, jedinečné a hrdinské.

Erbovní heslo, to byla zkrátka tajemná úvaha, výraz vzájemné shody, poezie, jež nepěla, ale skládala se z němé figury, z motta, jež za ni promlouvalo ke zraku, a bylo vzácné jen v té míře, v jaké bylo rovněž nepostřehnutelné, jeho skvělost se ukrývala v perlách a v démantech, které předvádělo zrnko po zrnku. O to víc

řeklo, oč méně hluku nadělalo, a tak kde si Epická Báseň nezbytně vyžadovala Bajky a Epizody, nebo Historie zase Ustanovení a Obhajovací řeči, tam Erbovnímu Heslu stačily pouze dva charakteristické rysy a jedna slabika: jeho vůně se daly destilovat jedině v nehmatných kapkách a pouze v tom případě bylo možno věci nazřít v překvapivém hávu, jako je tomu u Cizinců a u Masek. Spíš utajovalo, než by odhalovalo. Nezatěžovalo ducha hmotou, živilo jej esencemi. Mělo být (podle výrazu, jehož se tehdy velice užívalo a jehož jsme použili i my) cizokrajné, neboť kdo je z *cizího kraje*, je *cizinec*, a co je *cizí*, to je také *divné*.

Co by však mohlo být cizokrajnějšího než Oranžová Holubice? A vlastně je vůbec něco cizokrajnějšího než holubice? Holubice je prostě obraz bohatý významy o to bystřejšími, oč vzdálenějšími všem ostatním.

První zmínky o holubici pocházejí pochopitelně z Egypta, najdeme je už ve velice starých Horapollových *Hieroglyphica*. Nehledě na spoustu jiných významů byl tento pták považován za stvoření ze všech nejčistší, takže přišel-li mor, aby sužoval a otravoval osoby i věci, uchránili se před ním jen ti, kdož jedli pouze holubice. Což měla být samozřejmost, jako jediná totiž nemá žluč (neboli jed, který jiní ptáci a živočichové v sobě mají přilípnutý k játrům), a už Plinius tvrdil, že onemocní-li holubice, utrhne si list vavřínu a jím se léčí a vyléčí. A vavřín, to je právě Daphné, takže teď už je nám všecko vlastně jasné.

Holubi působí dojmem čistoty, coby symbol však odkazují k jiným významům, protože hynou na velikou vroucnost, celý boží den se hubičkují (a umlčují se navzájem tak, že líbání zdvojnásobí) a otírají se o sebe jazýčky, z čehož pochází řada takových výrazů, jako třeba „mají se k sobě jako dva holoubci“ a taky se o někom dá říci „že by pořád jen vrkal jako holub, ale v posteli“. A psali o tom i básníci, Robeno určitě znal verše, kde se říká:

V posteli, v níž jiskry milostného citu
touhu rozpoutaly, by plála pak věčně,
dvě srdce, holoubci něžní, mají se v skrytu
v k sobě a jejich polibky touží být nekonečné.

A nezapomínejme, že zatímco jiní ptáci a živočichové vůbec mají k milování své období, holub se s holubicí páří po celý rok.

Holubi pocházejí z Kypru, což je ostrov zasvěcený Venuši. To jen pro začátek. Apuleius vypráví, není však první, že Venušin vůz táhnou dvě bělostné holubice, označované pro svou bezuzdnou smyslnost za ptáky Venušiny, jiní autoři připomínají, že Řekové nazývali holubici *peristera*, neboť právě v holubici závistivý Erós proměnil vílu Peristeru, kterou Venuše velice milovala a od níž přijala pomoc v závodě, kdo natrhá víc květin, v němž Eróta porazila. Co ale znamená, že Venuše „milovala" Peristeru?

Ailianus tvrdí, že holubice byly zasvěceny Venuši díky jedné události. Na hoře Erice na Sicílii probíhala jakási slavnost, zrovna když bohyně prolétala nad Libyí. Na celé Sicílii nezůstala jedna jediná holubice, všechny přeletěly moře, aby bohyni mohly dělat doprovod. Devět dní poté však od libyjských břehů do Trinacrie, jak tvrdí Anakreontes, přilétla holubice rudá jak sám oheň (všimněte si dobře té barvy) a byla to sama Venuše, jíž se právě proto říká Purpurová, a za ní pak letěl houf ostatních holubic. Ailianus nám vypráví o děvčeti zvaném Phytia, již miloval a v holubici proměnil Zeus.

Asyřané v podobě holubice zobrazovali Semiramidu, holubice ji totiž vychovaly a sama se pak holubicí stala. Všichni dobře víme, že to byla žena, která z hlediska mravů sice nebyla tak docela bezúhonná, zato však byla tak krásná, že se do ní zoufale zamiloval, přestože byla konkubínou asyrského krále a nebylo dne, aby se nedopustila nevěry, sám Scaurobates, král Indů. Historik Iuba dokonce tvrdí, že se zamilovala do koně.

Milostnému symbolu se toho dá dost odpustit, a přitom nepřestává lákat básníky, tak třeba jeden z nich (a moc bych se divil, kdyby jej Roberto neznal) se ptá: „Jakou milost, jakou lásku či osud jaký – přinese mi pero v podobě holubicí?" Nebo třeba Bandello píše:

Holubovi jako mně srdce láska svírá,
to Amor žhne v přeukrutném ohně plání,
a hledá, hledá zoufale a bez ustání
holubici svou a touhou přitom zmírá.

Holubice jsou něco víc a něco lepšího než Semiramis a my se do nich zamilováváme, protože mají ještě jednu přeněžnou vlastnost, a sice, že místo aby zpívaly, tak sténají či vrkají, jako kdyby jejich milostná vášeň, na okamžik třeba ukojená, nešla nikdy nasytit. *Idem cantus gemistuque*, tvrdí jeden Camerariův emblém a jiný, eroticky vábnější, zase, že *Gemitibus Gaudet*. Kdo se v tom pak ale má vyznat. Skutečnost, že holub a holubice se líbají a že jsou přitom chlípní – což je rozpor pro ně příznačný –, je zároveň důkazem, že jsou si navzájem také věrní, a proto jsou zároveň symbolem cudnosti, aspoň ve smyslu manželské věrnosti. Tvrdil to dokonce už Plinius: jsou prý sice velice milostivě založení, mají však rovněž smysl pro cudnost a neznají nevěru. Jejich manželskou věrnost dokládá jak pohan Propertius, tak Tertullianus. V těch řídkých případech, kdy sameček tuší nevěru, promění se v násilníka, žalostně si naříká a krutě klove. Okamžitě poté, aby napravil křivdu, jíž se dopustil, začne se však holubici dvořit a kořit tak, že kolem ní obíhá dokola. Představa, že zběsilá žárlivost podněcuje lásku a láska že zakládá novou věrnost, a znova tudíž začínají líbánky, které neberou konce, bez ohledu na roční dobu, se mi zamlouvá, a jak uvidíme, zamlouvala se i Robertovi.

Jak nemilovat představu, jež ti slibuje věrnou lásku? Věrnost i po smrti, protože tito ptáci, přijdou-li o svého druha či družku, jiného si už nenajdou a s nikým se nespolčí. Holubice se tudíž stala symbolem vdovství, i když Ferro připomíná vdovu, která si ze žalu nad smrtí svého muže držela bílou holubici. Když jí to bylo vyčteno, odpověděla: „*Dolor non color*," důležitá je bolest a ne barva.

Ať už zkrátka necudné jsou či nejsou, jejich oddanost lásce měla Origena k tvrzení, že jsou symbolem soucitu. Svatý Cyprián tvrdí, že duch svatý k nám přichází v podobě holubice, také proto, že nemá žluč, nemá drápy a neškrabe, neklove, cítí se jako doma v lidských příbytcích, nemění bydliště, živí své mladé a tráví život v pospolitosti se svým druhem či družkou ve shodě a svornosti – v tomto případě zcela průkazně založené na polibcích. Z čehož je zřejmé, že polibek může být i výrazem velké lásky k bližnímu, církev ostatně uznává obřad polibku na usmířenou. Římané měli ve zvyku, i když šlo o muže a ženu,

líbat se při setkání a při vítání. Zlomyslní scholiasté tvrdí, že tomu tak bylo, protože ženy nesměly pít víno, a při líbání se to poznalo na dechu, ať už se ale věci mají jakkoliv, Numidové, kteří líbali nanejvýš své děti, byli považováni za neotesance.

Všechny národy vzduch považovaly odedávna za ušlechtilý živel a proto měly v úctě holubici, která létá vysoko nad ostatními ptáky, a přitom se pokaždé věrně vrátí do svého hnízda. Tak se samozřejmě chová i vlaštovka, tu se však zatím nikomu nepodařilo ochočit a proměnit v přítelkyni lidského rodu, zatímco holubici ano. Svatý Basilius například vypráví, jak holubáři postříkali holubici voňavým balšámem a ten přilákal ostatní a v houfu ji sledovaly. *Odore trahit*. Nevím sice, zdali to nějak souvisí s tím, o čem jsem se zmínil prve, tato voňavá shovívavost, vůní oplývající ryzost a svůdná cudnost se mě však hluboce dotýkají.

Holubice však není jenom cudná a věrná, ale také prostá (*columbina simplicitas*: buďte opatrní jako had a prostí jako holubice, říká bible), a proto bývá někdy brána jako symbol života poustevnického a mnišského – hlavně teď po mně nechtějte vědět, co to má společného s líbáním a pusinkováním.

Dalším podstatným rysem půvabu holubice je její *trepiditas*. Řecký název *treron* určitě pochází z *treo* „v třasu prchám“. Mluví o tom Homér, Ovidius a Vergilius („bázliví jako holubi při černé bouři“) a pak bychom také neměli zapomínat, že holubice žijí v trvalé hrůze z orlů a dokonce ještě víc ze supů. Jen si přečtěte ve Valerianovi, že právě kvůli tomu, aby se před nimi chránily, hnízdí na nepřístupných místech (z čehož vzalo svůj původ erbovní heslo *Secura nidificat*), zmiňuje se o tom i Jeremiáš v pětapadesátém žalmu, když říká: „Kéž bych měl křídla jako holubice, uletěl bych, usadil se jinde.“

Židé tvrdili, že holubice a hrdličky jsou ze všech ptáků nejpronásledovanější, a tudíž si zaslouží stát na oltáři, neboť lépe býti pronásledovaným než pronásledovatelem; Aretino, který nebyl mírumilovný jako Židé, naopak říká, že kdo je jako holubice, toho si taky sokol sežere. Epifanius se však domnívá, že holubice se nebrání úkladům, a Agostinus to potvrzuje, když tvrdí, že se tak chová nejenom vůči velkým ptákům a

živočichům, jimž není s to klást odpor, ale že se nebrání ani vrabcům.

Jedna legenda tvrdí, že v Indii roste větevnatý zelený strom, jemuž se řecky říká *Paradision*. Na něm na pravé straně žijí holubice a ty nikdy neopustí stín, který ten strom vrhá, protože kdyby se od stromu vzdálily, staly by se obětí draka, který je jejich zapřísáhlým nepřítelem. Nepřítelem draka je však zase stín stromu, je-li stín od stromu napravo, drak číhá nalevo, a když je stín nalevo, číhá napravo. Jakkoliv je holubice úzkostná, má v sobě i kus opatrnosti vlastní hadům, a byl-li na Ostrově drak, pak Oranžová Holubice určitě věděla, oč běží a jak si má počínat, protože jak známo holubice létá vždy nad vodou, aby v případě, že na ni zaútočí jestřáb, zahlédla včas jeho obraz na hladině. Takže teď nevím: brání se nástrahám, nebo se jim nebrání?

Když už jí bylo přisouzeno tolik různých a navzájem odlišných vlastností, zbývalo už jen, aby se stala i symbolem mystickým, nerad bych však čtenáře dále zatěžoval historií Potopy Světa a vyprávěl mu o roli, kterou v ní tento pták sehrál, když oznámil klid, bezvětří, a také že se z vody vynořily nové pevniny. Pro řadu sakrálních autorů je však holubice rovněž symbolem Mater Dolorosa a jejích bezmocných nářků. Taky se o ní říká *Intus et Extra*, a stává se tak symbolem Ježíše Krista, jenž povstal ze smrti. Navíc se považuje za jisté, že přilétá za soumraku, aby ji nezastihla noc a nezadržela smrt, ještě než smyje skvrny hříchu. Nemluvě o tom, o čem jsme se už zmínili, a sice, že svatý Jan říká: „Viděl jsem nebesa otevřená a Ducha svatého, jak sestupuje coby holubice z nebes."

Co se týče krásných erbovních hesel s holubicí, bůhví kolik jich Roberto znal, jako třeba *Mollius ut cubant*, neboť holubice si vyškubává pírka, aby její hnízdo bylo měkčí pro její mladé, *Luce lucidior*, neboť září, když vzlétá ke slunci, *Quiescit in motu*, neboť při letu má vždycky jedno křídlo k tělu přitažené, aby se příliš nenamáhala. Našel se dokonce voják, který na omluvu svých milostných bezuzdností si za erb zvolil přilbu, v níž se uhnízdil pár holubů, a opatřil ji mottem *Amica Venus*.

Ten, kdo bude tyto řádky číst, nabude možná dojmu, že holubice měla významů dokonce až příliš mnoho. Ale než vytvořit symbol

nebo hieroglyf a pak nevědět, co vlastně znamená, a trápit se kvůli tomu, je určitě lepší říkat chlebu chleba, víno vínu, nebo atom atomu a prázdno prázdnu. Což se mohlo zamlouvat nanejvýš přírodním filosofům, s nimiž se Roberto setkával u Dupuyových, určitě však ne otci Emanuelovi, a my už víme, že náš milý trosečník inklinoval tu k jednomu, tu k druhému postoji. Nejhezčí na Holubici, aspoň pro Roberta (já si to tedy myslím), bylo ovšem to, že nebyla jenom jako nějaké Erbovní heslo nebo Emblém, či poselství, jehož poselstvím je právě nepostižitelnost důvtipných poselství.

Eneáš má sestoupit do Pekel, aby tam rovněž našel stín svého otce a tudíž svým způsobem i den nebo dny, které už patří minulosti. A co udělá Sibyla? Jistě, řekne, aby šel a pohřbil Mysena a obětoval býky a jiný dobytek, ale bude-li opravdu chtít vykonat čin, k němuž buď osud nikomu nenabídl příležitost, aby se jej pokusil vykonat, anebo k jeho vykonání nikdo nenašel odvahu, pak by měl najít stinný strom plný hustého listí, na němž je zlatá ratolest. Ten strom je ukryt v lese uprostřed tmavých, nepřístupných údolí, bez jeho ratolesti, výhonku, který je „auricomus“, však nikdy neodhalí tajemství země. A kdo Eneovi umožní strom a ratolest najít? Kdo jiný než dvě holubice, které jsou – což už bychom měli vědět – obdařeny mateřským citem. Zbytek už zná každý uslzený krhavec a lazebník. Zkrátka, Vergilius nemohl vědět, kdo to je Noe, jeho holubice však stejně přináší zvěst a na cosi poukazuje.

Dále je známo, že holubice konaly službu coby orákula v Diově chrámu, který tu skrze ně odpovídal tazatelům. Jedna z nich dolétla až k chrámu Ammonovu a druhá k chrámu v Delfách, z čehož je jasné, čím to je, že jak Egypťané, tak Řekové sdělují jednu a tutéž pravdu, skrytou pod tenkým hávem. Bez holubice však není revelace.

My si však dodnes klademe otázku, co má Zlatá Ratolest vlastně znamenat. Jistě, holubice přináší poselství, jsou to však poselství zašifrovaná.

Není mi známo, věděl-li Roberto o židovské kabale, která v jeho době byla rovněž ve velké oblibě, jestliže se však stýkal s panem Gaffarelem, pak se o ní doslechnout musel: jde totiž o to, že Židé na figuře holubice zbudovali celé báje. Připomněli jsme

to, lépe řečeno, připomněl to otec Caspar, když Robertovi řekl, že v žalmu šedesátém osmém je zmínka o tom, jak se blyští křídla holubice potažená stříbrem, a že má zlatavě zelenavé perutě. Proč to? A proč se v Příslovích objevuje obdobně pojatý obraz, mé ovoce je lepší než ryzí a čisté zlato, má úroda je nad výborné stříbro, a k tomu komentář, že právě takové je „vhodně pronesené slovo“? A proč se v Šalomounově *Písni písní* děvčeti, jemuž se dostalo sdělení „oči tvé jsou holubice“, také navrhuje „přívěsky zlaté ti uděláme, poseté stříbrem?“

Židé ve svých komentářích tvrdí, že zlato je Písmo a stříbro prázdná místa mezi písmeny či slovy. A jeden z nich, Roberto ho možná neznal, tehdy se jím však ještě inspirovala řada rabínů, řekl, že zlaté ovoce a stříbrná úroda znamenají, že každá věta Písma svatého (ale také každá věc či událost, k níž ve světě dojde) má dvě tváře, zjevnou a skrytou, zjevná je stříbro a nad ni vzácnější, a proto také ze zlata, je však tvář skrytá. A kdo se na takové plody dívá, může mít dojem, že jsou ze stříbra, stačí však, aby se podíval zblízka, a objeví nádheru zlata.

Všechno, co obsahuje Písmo svaté *prima facie*, se leskne jako stříbro, jeho utajený smysl se však blyští jako zlato. Nenarušitelná cudnost božího slova, ukrytá bezbožným očím, jako by byla zahalená závojem cudnosti a uložena ve stínu tajemství. Naznačuje nám, že nemáme házet perly sviním. Mít oči holubice znamená, že se nemáme držet doslovného významu slov, ale pokusit se proniknout k jejich smyslu mystickému.

Toto tajemství nám však uniká stejně jako holubice a nevíme nikdy, kde se vlastně nacházíme. Holubice znamená, že svět k nám promlouvá hieroglyfy a ona sama že je tudíž hieroglyfem, který znamená jiné hieroglyfy. A hieroglyf nic netvrdí a nic neskrývá, jenom předvádí.

A jiní Židé zase řekli, že holubice je orákulum, a není to náhoda, že hebrejsky se holubici říká tore, což připomíná tóru, posvátnou knihu, židovskou bibli a zdroj všech revelací.

Holubice se sice při letu k slunci leskne jako stříbro, jenom ten, kdo dokáže dlouho čekat, aby objevil její skrytou tvář, však uvidí její skutečné, pravé zlato, neboli barvu září naplněného pomeranče.

I křesťané, ctihodným Isidorem počínaje, připomínají, že na holubici při letu dopadají sluneční paprsky a že se nám tudíž jeví v různých barvách. Závisí to na slunci, a odtud pocházejí erbovní hesla jako *Z Tvého Jasu Mé Ozdoby*, nebo *Pro Tebe Se Zdobím a Skvěji*. Její krček se odívá různými barvami, a přitom je stále týž, a ona sama je tudíž výzvou, abychom nedůvěřovali vnějším zdáním a také abychom pod zdáním falešným hledali to, co je pravé.

Kolik barev má holubice? Jak to stojí v starém bestiáři:

Uncor m'estuet que vos devis
des columps, qui sunt blans et bis:
liun ont color aierine,
et li autre l' ont stephanine;
li un sont neir li autre rous,
li un vermel, I'autre cendrous,
et des columps i a plusors
qui ont trestotes les colors.

Jaká pak ale Holubice v Barvě Pomeranče vlastně je?

Nakonec, a Roberto o tom asi něco věděl, se z Talmudu dovídám, že v kraji Edom vydali mocní nařízení proti Izraeli: rozbijí prý hlavu každému, kdo bude používat fylakterium. Elyseus si je vzal a vyšel na ulici. Spatřil jej ochránce zákona a pronásledoval jej, když se dal na útěk. Když ho strážník dohnal, Elyseus si fylakterium strhnul a ukryl v ruce. Nepřítel se ho zeptal: „Co to držíš?" A Elyseus odpověděl: „Křídla holubice." Strážník mu násilím ruku otevřel. Držel opravdu křídla holubice.

Dost dobře nevím, co ta historka znamená, moc se mi však líbí. Určitě by se líbila i Robertovi.

Amabilis columba,
unde, unde ades volando?
Quid est rei, quod altum
coelum cito secando
tam copia benigna
spires liquentem odorem?
Tam colpa benigna
unguenta grata stilles?

Tím chci pouze říci, že holubice je důležité znamení a že teď je už jasné, proč si člověk, který zabloudil u protinožců, umínil, že po ní bude pást očima, aby ji uviděl a pochopil, co pro něho znamená.

Ostrov byl nedosažitelný, Lilia ztracená, naděje zmarněné, proč by se mu tedy neviditelná Holubice v Barvě Pomeranče neměla proměnit ve zlatou míchu, v kámen mudrců, v cíl všech cílů, prchavý jako všechno, oč vášnivě usilujeme? Toužit po něčem, co nikdy mít nebudeš, není to snad ten nejštědřejší vrchol všech tužeb a přání?

Připadá mi to tak jasné (*luce lucidior*), že dále ve výkladu holubice nehodlám pokračovat. Vrátíme se k našemu příběhu.

27.
Tajemství mořského přílivu

Na druhý den, sotva se rozbřesklo a objevilo se slunce, Roberto se svlékl donaha. Když u toho byl otec Caspar, ze studu se ve vodě plácal oblečený, nakonec mu však přece jen došlo, že oblek ho tíží a činí rovněž pohyby obtížnými. Teď byl nahý. Uvázal si lano k pasu, sestoupil po Jakubově žebříku k hladině a máme ho znova ve vodě.

Držel se na hladině, tomu se už naučil. Přišel však čas naučit se, jak pohybovat rukama a nohama, jako když pes hrabe. Zkusil si to, pár minut u toho vydržel a pak si uvědomil, že se od schůdků vzdálil jen o pár sáhů. A byl z toho unavený.

Věděl už, jak si odpočinout, lehl si chvíli na záda a nechal se kolébat vlnami a laskat sluncem.

Zakrátko měl dojem, že je znova při síle. Takže je třeba vydržet, dokud se zase neunaví, pak chvíli dělat mrtvého na hladině, odpočinout si a začít znova. Vzdálenost, kterou pokaždé urazí, bude nepatrná, bude to vyžadovat hodně času, ale jinak to nepůjde.

Několikrát si to zopakoval a pak se odhodlal k důležitému rozhodnutí. Provazový žebřík visel do vody na straně obrácené k ostrovu, napravo od čelenu. Pokusí se dorazit k západní straně lodi. Tam si odpočine a vrátí se zpátky.

Cesta pod čeleněm byla krátká a moci se podívat na příd z druhé strany, to bylo už samo o sobě vítězství. Ležel na zádech s roztaženýma nohama a rozpřaženýma rukama a měl dojem, že na této straně ho vlny kolébají líp než na druhé.

Najednou s ním něco škublo, lano se napjalo jak struna. Začal hrabat rukama ve vodě jako pes a okamžitě mu došlo, co se stalo. Moře jej odneslo k severu, nacházel se nalevo od lodního trupu a daleko od čelenu. Znamenalo to, že proud, který směřoval od jihozápadu k severovýchodu a sílil západně od *Daphne*, byl znatelný i v zálivu. Na pravé straně lodi jej nezaznamenal, chránil jej před ním trup, na levé straně se v něm okamžitě ocitl a nebýt lana, tak jej strhl a odnesl. Myslil si, že je na místě, a zatím

se pohyboval, asi jako Země ve svém víru. Proto tak snadno obeplul příčí, nebyl o nic zdatnější, pomohlo mu moře.

Začal si dělat starosti a pokusil se vrátit se k *Daphne* sám, bez přitahování na lanu, ale když chvíli hrabal ve vodě jako pes, zjistil, že se sice o píd k lodi přiblížil, jakmile však ve svém úsilí povolil, aby si vydechl, lano se okamžitě napnulo, což bylo neklamné znamení, že se od lodi znova vzdálil.

Zoufale se držel lana a přitahoval se ze všech sil, otáčel se ve vodě a ovíjel si je kolem těla a díky tomu se zanedlouho přece jen dostal k provazovému žebříku. Na palubě si uvědomil, že pokusit se ke břehu doplavat by bylo opravdu nebezpečné. Měl by si radši postavit vor. Díval se na zásobu dřeva, jíž byla *Daphne*, a uvědomoval si, že nemá nic, čím by jí vzal třeba jen jednu kládu, pokud ovšem nechce strávit zbytek života tím, že by podřezával stěžně nožem.

Copak se ale nedostal k *Daphne* přivázaný k prknu? Samozřejmě, stačí vysadit jedny dveře a použít je jako plavidla, místo vesly je popohánět třeba rukama. Čepele meče použil jako páky, a podařilo se mu opravdu vysadit dveře v lodní jídelně. Čepel přitom nakonec sice zlomil, ale co, bude se přece musit potýkat s mořem a ne s lidmi.

V pořádku, shodí dveře do vody a lehne si na ně, jenže kam ho proud odnese? Odtáhl dveře k zábradlí na levé straně a podařilo se mu shodit je do vody.

Chvíli spočívaly nevrle na hladině, za necelou minutku však už byly pěkných pár metrů od *Daphne*. Proud je zahnal napřed k levému boku lodi, tedy zhruba směrem, kterým se předtím vydal i Roberto, a pak k severovýchodu. Za přídí nabraly rychlost, a když se ocitly v úrovni severního konce zálivu, vyrazily velice rychle k severu.

Tak by se ostatně pohybovala i *Daphne*, kdyby nebyla zakotvena, nebo kdyby kotvu vytáhl. Roberto je pouhým okem sledoval až k mysu, pak si musil vzít na pomoc dalekohled a sledoval je ještě notný kus jejich poutě, dokud mu za předhůřím nezmizely z očí.

Unášela je řeka a ta měla své neviditelné břehy uprostřed moře, které klidně spočívalo po obou stranách, jako by o nic nešlo.

Řekl si, že stoosmdesátý poledník je čára, spojující zhruba v půli obě předhůří, a že kdyby se ta řeka hned za zálivem stočila k severu, sledovala by za předhůřím poledník protinožců.

Na těch dveřích by tedy plul po čáře oddělující dnešek od včerejška, nebo včerejšek od svého zítřku…

Teď však byl myšlenkami někde docela jinde. Kdyby na tom prkně byl, nemohl by nijak, jedině snad rukama ve vodě, klást proudu odpor. Pořádná dřina byla udržet ve správném směru vlastní tělo, natožpak dveře, které neměly záď ani kormidlo. Tenkrát v noci se na prkně pod čelen dostal nejspíš zásluhou větru nebo nějakého vedlejšího proudu. Aby se mohl spolehnout na to, že k něčemu takovému dojde znova, musil by pozorně třeba po celé týdny sledovat příliv a odliv a naházet do moře desítky dveří, a kdoví jestli by to k něčemu bylo…

Vzhledem k jeho hydrostatickým nebo dejme tomu hydrodynamickým znalostem to bylo něco zhola nemožného. To už se raději svěřit vlastnímu tělu a plavat. Spíš se z proudu k břehu dostane pes, který hrabe prackami ve vodě, než pes usazený v košíku.

Nezbývá tudíž než pokračovat v nácviku. A nepostačí doplavat z *Daphne* na břeh a zpátky. V zálivu se v určitých hodinách, a podle toho, zda byl příliv či odliv, vytvářely další vedlejší proudy, a mohlo se tedy stát, že by důvěřivě plaval k východu a proud ho zavlekl napřed k západu a pak rovnou k severně položenému mysu. Což vlastně znamená, že by se měl naučit plavat i proti proudu. S pomocí lana by měl čelit i moři nalevo od lodního trupu.

Jak se pak celé dny držel u provazového žebříku, vzpomněl si, že v Grivě neviděl plavat jenom psy, ale i žáby. A vzhledem k tomu, že lidské tělo ve vodě s rozpřaženýma rukama a rozhozenýma nohama připomíná spíš žábu než psa, řekl si, že by se měl radši pokusit pohybovat se ve vodě jako žába. Pomáhal si v tom dokonce i hlasem, kvákal a zabíral rukama i nohama. Kvákat nakonec přestal, vkládal do pohybů příliš mnoho síly a otvíral ústa: nevyhnutelné následky by každý zkušenější plavec určitě předvídal a snažil se jim vyhnout.

Proměnil se tedy v žábu postarší, klidnou a svrchovaně mlčenlivou. Když ho od toho, jak neustále zvedal paže a nořil je zpátky do vody, rozbolela ramena, vracel se k *more canino*. Díval se přitom na bílé ptáky, kteří s křikem sledovali jeho úsilí a občas se vrhali do vody, třeba pár sáhů od něho, aby si chytili ve vodě rybu (račí finta!), a pak se pokusil napodobit i je, plavat, jak oni létali, pohybovat pažemi, jak oni mávali křídly, nakonec mu však došlo, že bude asi mnohem těžší mít zavřená ústa a nos než zobák, a vzdal to. Nakonec už nevěděl, co vlastně je, zdali pes, nebo žába, a nejspíš byl asi chlupatá ropucha, čtvernohý obojživelník, mořský kentaur a siréna mužského pohlaví. Při všech těchto pokusech si nakonec ozřejmil, že tak či onak se už dokáže ve vodě pohybovat, od přídě se třeba dostal až do půli trupu. Jakmile se však chtěl vrátit tam, odkud vyrazil, to znamená k žebříku, zjistil, že na to nemá dost sil, a musil si vypomoci lanem.

Hlavně totiž neuměl správně dýchat. Kousek uplaval, zpátky to však už nešlo. Byl plavec na způsob pána, který vykonal pouť z Říma do Jeruzaléma tak, že sice ušel půl míle denně, ale ve své zahradě, tam a zpátky. Roberto nikdy žádný atlet nebyl a měsíce na *Amarilli* strávené v kajutě, vyčerpání při ztroskotání a čekání na *Daphne* (až na pohyb, k němuž jej přinutil otec Caspar) mu na síle a svěžesti nepřidaly, spíš ještě více ochabl.

Nedává v dopisech najevo, že by si uvědomoval, jak právě by ztracených sil znova nabýt, a zdá se, že jich taky chtěl spíše nabýt proto, aby mohl plavat. A tak jsme svědky toho, jak pije tři i čtyři syrová vajíčka najednou, na posezení sní celou slepici, a pak jde do vody. Ještě že tenkrát byl na lanu, protože ho okamžitě vzaly takové křeče, že skoro nedokázal vylézt po žebříku nahoru na palubu.

A večer ho vidíme rozvažovat nad novým rozporem. Když ani nedoufal, že by se na Ostrov mohl někdy dostat, měl dojem, že je na dosah ruky. A když teď nabývá dovednosti, která ho k němu přivede, ostrov jako by se vzdaloval.

Jelikož jej viděl vzdálený nejen v prostoru, ale (a dokonce pozpátku) i v čase, jako by si je začal plést, prostor s časem, píše totiž „záliv je bohužel až moc včera“ a „těžko se dostat tam, kde je brzy“, nebo „kolik sáhů moře mě dělí ode dne, který mám za

sebou“ a dokonce i „z Ostrova se sem ženou výhružné dešťové mraky, zatímco tady je už jasná obloha…“

Ostrov se však víc a víc vzdaloval, stálo tedy ještě vůbec za to, učit se něčemu jen proto, aby se k němu dostal? Roberto zanechává plavání a s pomocí dalekohledu hledá na ostrově Holubici v Barvě Pomeranče.

Vidí tam v listí ukryté papoušky, objevuje ovoce, od úsvitu až do západu slunce sleduje, jak se v ostrovní vegetaci zažehují a pohasínají různé barvy, nezahlédne však Holubici. Říká si, že otec Caspar mu lhal, nebo že se stal obětí jeho šprýmu. Občas už začíná věřit, že vlastně neexistoval ani otec Caspar – a na lodi opravdu nenachází jednu jedinou stopu po jeho přítomnosti. Nevěří už na Holubici, ale dokonce už nevěří ani tomu, že by na ostrově byla Maltézská hvězdárna. Nachází v tom dokonce důvod k útěše, říká si, jak by bylo ošklivé narušit nedotčenost ostrova jakýmsi přístrojem. A začíná Ostrov zase vidět po svém, neboli podle svých snů.

Tyčil-li se Ostrov v minulosti, pak byl místem, kam se musil za každou cenu dostat. V čase vysazeném z veřejí nesměl nacházet, ale naopak od samého začátku vymýšlet stav, v jakém se nacházel první člověk na Zemi. Na Ostrově, který nebyl místem, kde by se nacházel pramen věčného mládí, ale byl samým pramenem, by člověk mohl klidně zapomenout na své vlastní smutné znalosti a jako v lese opuštěné dítě najít si novou řeč, která by se zrodila z nového kontaktu s věcmi tohoto světa. A z přímého styku s přírodou, aniž ji nějaká filosofie narušuje (jako kdyby Ostrov nebyl otec, jenž předává svému synovi slovo zákona, ale matka, která ho učí vykoktat první jména), by pak vznikla i jediná pravá, nová věda.

Jedině tak by znovuzrozený trosečník dokázal odhalit příkazy, které řídí běh nebeských těles a smysl akrostichů, jež tato tělesa kreslí na nebi, ne tak, že by se potácel mezi knihami o astronomii, almagesty, a quadripartitami, ale že by přímo četl příchod zatmění, stříbronosných povětroňů a fáze nebeských těles. Jedině díky tomu, že krvácí z nosu, na který mu spadlo ze stromu jablko, by naráz a najednou pochopil jak zákony, které tíhu odvlékají do přitažlivosti, tak *de motu cordis et sanguinis in*

animalibus. Pouze pozorováním hladiny rybníka a tím, že by do něj strčil větev, rákos nebo dlouhý a pevný kovový list, by nový Narcis, bez nějakého dioptrického či jiného těkání, na vlastní oči viděl potyčku světla se stínem a jejich střídání. A třeba by také dokázal pochopit, jak je to možné, že Země je neprůhledné zrcadlo, které pokrývá inkoustem všechno, co se v něm obráží, voda že je stěna, jež činí průsvitnými stíny, které na ni padají, zatímco ve vzduchu si obrazy nikdy nenajdou povrch, od něhož by se odrazily, pronikají jím a prchají až kamsi k nejzazším hranicím éteru, aby se odtamtud někdy vrátily v podobě přeludů a jim podobných úkazů.

Zmocnit se Ostrova neznamenalo však zmocnit se Lilie? A co má být? Logika Robertova nebyla logikou oberlených a pyskatých filosofů, kteří se vetřeli do předsíně Lykeionu a trvají na tom, aby to, co je na jeden, nemohlo být i na opačný způsob. Vinou bludu, chci říci bloudění, jež je vlastní představivosti milenců, věděl dopředu, že zmocní-li se Lilie, zmocní se zároveň toho, odkud tryskají všechna zjevení. Objevit zákony všehomíra s pomocí dalekohledu, to mu připadalo jen jako pomalejší způsob, jak dorazit k pravdě, jež by se mu zjevila v ohlušujícím jasu rozkoše, stačilo by položit hlavu do klína své milované v Zahradě, v níž všechno, co roste, je Stromem Dobra.

Jelikož však – jak bychom už i my měli vědět – toužit po něčem vzdáleném probouzí k životu příšeru, která nám předmět naší touhy odejme, Roberto se začal obávat, že v slastech tamějšího ráje se usadil Had. Neboli napadlo ho, že coby uzurpátor mnohem hbitější ho na ostrově čeká Ferrante.

28.
O původu románů

Kdož se milují, milují víc to, co je pro ně zlé, než to, co je pro ně dobré. Roberto si o sobě nemohl myslet nic jiného, než že je navždy odloučen od té, kterou miluje, čím víc se však od ní cítil odloučen, tím víc ho sužovalo pomyšlení, že někdo jiný od ní odloučen není.

Byli jsme už svědky toho, že když ho Mazarin nařkl z toho, že se nacházel v místě, kde ve skutečnosti nebyl, Roberto si vzal do hlavy, že Ferrante je v Paříži a při některých příležitostech že se objevuje tam, kde by měl být on. Pokud tomu tak opravdu bylo, pak by Roberta kardinál nechal zatknout a posléze nalodit na *Amarilli*, Ferrante by však zůstal v Paříži a pro všechny (včetně jí!) by byl Roberto. Nezbývalo tedy než představit si Ji po Ferrantově boku, a mořský očistec se Robertovi rázem proměnil v peklo.

Roberto věděl, že žárlivost vzniká a vytváří se bez ohledu na to, co je nebo co není a co třeba taky nikdy nebude, že to je cit, který z představy těží bolest, která je skutečná, že žárlivec je jako hypochondr, který onemocní ze strachu z nemoci. Takže běda mi, říkal si, kdybych se nechal unést tímto bolestivým žvástem, který člověka nutí představovat si tu jeho s někým jiným, Svou s Cizím, a nic tak jako samota nedává vzniknout pochybnostem, nic tak jako fantazírování nedokáže proměnit pochybnost v jistotu. Jenže, říkal si, nemohu-li zamezit tomu, abych miloval, nemohu zamezit ani tomu, abych žárlil, a tím, že nemohu zamezit tomu, abych žárlil, nemohu zamezit ani fantazii konat své dílo.

Žárlivost je totiž ze všech obav nejméně vděčná, obáváš-li se smrti, uleví se ti při pomyšlení, že naopak budeš dlouho žít, nebo že při nějaké cestě objevíš zřídlo věčného mládí, a jsi-li chudý, najdeš útěchu v pomyšlení, že třeba kápneš na poklad. Pro všechno, čeho se obáváme, je tu protiklad v naději, a ta nás drží. Tak tomu není, milujeme-li někoho v jeho nepřítomnosti: nepřítomnost je pro lásku jako vítr pro oheň: malý uhasí, velký rozfouká.

Vznikne-li žárlivost ze silné lásky, pak nežárlí-li dotyčný milenec na milenku, buď žádný milenec není, nebo miluje jen tak naoko a mělce. Je ostatně dostatečně známo, že mají-li milenci dojem, že jejich láska slábne, živí ji tím, co vede k žárlivosti, ber kde ber.

Takže žárlivec sice chce nebo by chtěl, aby jeho milovaná byla cudná a věrná, přitom ji však nemůže brát jinak než jako bytost hodnou jeho žárlivosti, a tudíž provinivší se nevěrou, a na ten způsob pak utrpením, jež zakouší, rozdmýchává rozkoš z milování, již zakoušet nemůže, protože milovanou bytost nemá u sebe. Představovat si sebe sama, jak se zmocňuješ vzdálené milenky – jakkoliv dobře víš, že tomu tak ve skutečnosti není –, nemůže ti představu její bytosti, jejího tepla a jejích ruměnců a vůně oživit tak, jak to dokáže představa, že těmito božími dary se naopak těší někdo jiný. Zatímco svou nepřítomností si můžeš být jist, přítomností soka buď rovněž, nebo o ní mít pochybnosti, které jsou právě horší než jistota. Milostný styk, který si žárlivec představuje, je jediný způsob, jak si s určitou pravděpodobností vyvolat v mysli tělesné spojení někoho jiného ne-li jako nepochybné, pak aspoň jako možné, zatímco jeho vlastní je zhola nemožné. Žárlivec není schopen a ani si nechce představit opak toho, čeho se obává, naopak, nemůže čerpat slast odjinud než z velebení vlastní bolesti, a velebnou slastí, z níž se sám vyloučil, pak trpět. Rozkoše lásky jsou neduhy, které se rády nechávají prosit; spojuje se v nich něha s mukami a s láskou, je to dobrovolná nepříčetnost, pekelný ráj a rajské peklo, soulad vytoužených protikladů, bolavý smích a drobivý démant.

Rozbolestněn, leč pamětliv nekonečného počtu světů, o němž diskutoval během posledních dnů, Roberto dostal nápad, vlastně Nápad, důležitý anamorfní rys Lidského Důmyslu.

Napadlo ho totiž, že by mohl zbudovat příběh, jehož by on určitě nebyl hlavní postavou, jelikož by se neodehrával v tomto světě, ale v Říši Románů, a všechny děje by probíhaly souběžně s ději světa, v němž se on sám nachází, aniž by obě řady dobrodružství na sebe mohly někdy narazit nebo se překrývat.

Co by tím Roberto získal? Spoustu věcí. Tím, že by se odhodlal vymyslet si příběh z jiného světa, který by existoval jen v jeho představě, stal by se tohoto světa pánem a mohl by zařídit,

aby to, k čemu tam dochází, nepřesáhlo meze jeho snesitelnosti. Na druhé straně tím, že by se stal čtenářem románu, který sám napsal, mohl by být účasten na hoři svých postav: nemohou snad čtenáři románů milovat Thisbu, aniž žárlí, a Pyrama použít jako svého zástupce a soužit se prostřednictvím Géladona pro Astratu?

Milovat v Zemi Románů neznamená nezakoušet vůbec žádnou žárlivost; tam i to, co není naše, je stejně naše, a to, co na světě naše bylo a bylo nám uzmuto, tam neexistuje – i když to, co tam existuje, se podobá tomu, co sice existuje opravdu, ale co my buď nemáme, nebo jsme o to přišli…

Roberto by tedy měl psát (nebo si myslit) román o Ferrantovi a jeho milování s Lilií a už jen tím, že by tento románový svět vybudoval, by zapomněl na hryzání žárlivosti ve světě skutečném.

Ke všemu, uvažoval Roberto, abych pochopil, co se mi přihodilo a jak jsem se vůbec mohl chytit do pasti, kterou mi nastražil Mazarin, musil bych rekonstruovat Historii těch událostí, objevit její příčiny a skryté motivace. Našlo by se však něco nejistějšího, než jsou Historie, které čteme, jestliže dva autoři se při líčení jedné a téže bitvy tak různí, až si myslíme, že jde o bitvy dvě? A našlo by se naopak něco jistějšího než Román, v němž nakonec každá Záhada dojde podle zákonů Pravděpodobnosti svého vysvětlení? Román vypravuje to, co se asi doopravdy nestalo, co by se však velice dobře stát mohlo. Vysvětlit své nedobré zážitky ve formě Románu znamená ujistit se, že v tom nepřehledném zmatku existuje aspoň jeden způsob, jak jej rozmotat, neboli zjistit, že se člověk nestal obětí zlého snu. Tato myšlenka je zákeřně protikladná myšlence předchozí, protože na tento způsob se příběh románový může položit přes příběh skutečný.

A konečně, argumentoval dále Roberto, v mém případě jde o lásku k ženě, Historie se určitě milostnými problémy nezabývá a pouze román (nikdy ne Historia) se snaží vysvětlit, co si myslejí a co zakoušejí dcery Eviny, které od dob Pozemského Ráje až po Dvorní Peklo měly přece na světa běh takový vliv.

Každý z těchto argumentů byl sám o sobě rozumný, tak tomu však přestávalo být, jakmile se ocitly pohromadě. Mezi tím, kdo jedná tak, že píše román, a tím, kdo podléhá žárlivosti, je totiž

velký rozdíl. Žárlivec nachází potěchu v tom, že si představuje to, co by nechtěl, aby se stalo, současně však odmítá uvěřit, že k tomu opravdu dojde, zatímco romanopisec se uchyluje ke všemu možnému, k nejrůznějším úskokům, a to nejen proto, aby si čtenář mohl s potěšením představovat to, co se nestalo, ale aby v daném okamžiku zapomněl, že čte, a uvěřil, že všechno se naopak skutečně stalo. Pro žárlivce už jenom číst román, který napsal někdo jiný, je zdrojem značných strastí, protože ať už si autor říká cokoliv, žárlivec má pokaždé dojem, že se mluví o něm a o jeho záležitosti. Představme si žárlivce, který předstírá, že si celou svou záležitost vymyslel. Neříká se snad o žárlivém člověku, že oživuje stíny? Takže ať jsou si postavy románu pouhé stíny, jelikož román je pokrevním bratrem Historie, tyto stíny se stejně žárlivci zdají až přespříliš tělesné, a to tím spíš v případě, kdy místo aby se jednalo o stíny někoho jiného, jde o stíny jeho vlastní.

Že Romány na druhé straně bývají obdařeny nejenom ctnostmi, ale mají i své nedostatky, to by Roberto býval měl vědět. Jako se lékařství zabývá i jedy, metafyzika kazí svými nevhodnými subtilnostmi náboženská dogmata, etika doporučuje velkomyslnost (která není všem ku prospěchu), astrologie se zastává předsudků, optika klame, hudba podněcuje lásku, geometrie vybízí k nespravedlivé nadvládě, matematika k lakomství, tak Umění Románu nás sice upozorňuje, že nám obstarává fikce, přitom však otevírá dveře do Paláce Absurdností, které, pokud jimi lehkomyslně projdeme, se okamžitě za námi zavřou.

Není však v naší moci zadržet Roberta, přesvědčit ho, aby tento krok nevykonal, protože zcela jistě víme, že ho už vykonal.

29.
Ferrantova duše

Odkud ve Ferrantově příběhu pokračovat? Roberto se domníval, že by bylo dobře začít ode dne, kdy Ferrante zradil Francouze, jimž předstíral, že společně bojují v Casale, vydával se za kapitána Gambera a přeběhl do španělského tábora.

Třeba ho tam nadšeně přivítal nějaký španělský grand a slíbil mu, že po válce ho vezme s sebou do Madridu. A právě tam na okraji španělského dvora, kde se vyučil ve ctnostech vládců a jejich svévoli, započal Ferrantův vzestup. Moc je nenasytné monstrum, a aby se mohl sytit drobky, které padaly z jejího stolu, a využít jí k pomalému křivolakému vzestupu, zprvu jako biřic, nájemný vrah a konfident, nakonec se vydával dokonce za pána, musil jí sloužit tělem i duší jako oddaný otrok.

Ferrante byl zcela určitě muž inteligence pružné, ke zlému však náchylné, a v tamějším prostředí mu okamžitě bylo jasné, jak se má chovat – stačilo, aby si poslechl (nebo uhádl) zásady dvořanské moudrosti, do nichž se Roberta snažil zasvětit pán ze Salazaru.

Pěstoval si svou průměrnost (podlost svého vlastního původu coby parchanta) a neobával se být znamenitý v záležitostech průměrných, aby jednou nemusil být průměrný v záležitostech znamenitých.

Došlo mu, že když si člověk nemůže natáhnout kůži lva, oblékne si kůži liščí, a že při potopě světa se zachránilo víc lišek než lvů. Každá bytost má svou vlastní moudrost a od lišky se naučil, že hrát s odkrytými kartami nepřináší užitek ani slast.

Jestliže ho někdo vyzval, aby mezi služebnictvem rozšířil pomluvu, která by se pomalu donesla až k sluchu jejich pána, a on sám věděl, že se těší náklonnosti a půvaby nějaké komorné, okamžitě navrhl, že to zkusí v hospodě s kočím, a byl-li kočí jeho kumpánem v hospodských prostopášnostech, pak se spikleneckým úsměvem naznačil, že ví, jak to udělat, aby ho vyslyšela ta a ta služtička. Jeho pán pak nevěděl, co vlastně dělá a co udělá, a byl vůči němu v nevýhodě, a on zase moc dobře

věděl, že neodkryje-li okamžitě karty, drží ostatní v napětí a obklopuje se tajemstvím a to tajemství že u ostatních vzbuzuje respekt vůči jeho osobě.

Při odstraňování svých nepřátel – zpočátku to byla pážata a štolbové a později urození páni, kteří jej považovali za člověka sobě rovného – se držel toho, že je třeba mířit z boku a nikdy zepředu, protože moudrost používá jedině velice pečlivě připravených úskoků a nikdy si nepočíná tak, jak by se dalo předpokládat. Naznačil-li pohyb, pak jen aby oklamal protivníka, naznačil-li obratně gesto naprázdno, počínal si potom tak, jak by to nikoho nenapadlo, a dával si pozor, aby předvedený úmysl popřel. Nezaútočil nikdy, byl-li protivník při plné síle (dával mu naopak najevo přátelství a respekt), ale teprve v okamžiku, kdy se ukázalo, že je bezbranný, a pak ho odváděl k propasti a tvářil se přitom, jako by mu přiběhl na pomoc. Lhal často, nikdy však neuváženě. Věděl, že chce-li, aby se mu věřilo, musí ostatním dokázat, že říká pravdu, i když si tím uškodí, a někdy, kdy by za ni mohl být pochválen, ji dokonce smlčel. Na druhé straně se snažil získat si pověst muže upřímného u lidí níže postavených, ale tak, aby se to doneslo k sluchu těch, co mu byli nadřízení a měli moc. Nabyl přesvědčení, že předstírat něco těm, kdo jsou na tom jako on, je chyba a předstírat mocným že si vyžaduje nebojácnost.

Nepočínal si však ani příliš upřímně a hlavně ne vždycky, a to v obavě, že ostatní si povšimnou této jeho malé odlišnosti od ostatních a budou moci předvídat, co udělá a co neudělá. Ani dvojakost však nepřeháněl v obavě, že by stačilo použít jí několikrát a byl by odhalen.

Aby nabyl moudrosti, učil se snášet pošetilce, jimiž se schválně obklopoval. Nebyl tak neobezřetný, aby své neúspěchy kladl za vinu jim, šlo-li však o hodně, postaral se o to, aby měl po ruce nějakého obětního beránka (hnaného vlastní marnivostí a ambicemi, zatímco on sám se držel v pozadí), jemuž by pak ne on, ale ostatní přisoudili vinu za nepěkný skutek, k němuž došlo.

Dával najevo, že to, co mluví v jeho prospěch, udělal on, co by mohlo u ostatních vyvolat nevraživost vůči jeho osobě, to přenechával jiným.

Při předvádění svých ctností (lépe by bylo označit je za neblahé dovednosti) si byl vědom toho, že je-li polovina předvedena okázale a do druhé umožněno jen nahlédnout, platí víc, než kdyby se oháněl všemi najednou. Někdy jejich předvádění pojal jako výmluvnost, která se obejde beze slov, jako mimochodem uspořádanou výstavu svých vynikajících vlastností, a navíc měl schopnost neodkopat se celý najednou.

A jak stoupal výš a výš na společenském žebříčku, nepřestal se srovnávat s osobami sobě nadřazenými, naučil se napodobovat jejich počínání a jejich způsob vyjadřování, avšak to, čemu se naučil, použil pokaždé jen vůči osobám společensky sobě podraženým, chtěl-li je okouzlit kvůli nějakému nedobrému cíli, ve styku s osobami důležitými se vždycky pečlivě postaral o to, aby předvedl jak svou nevědomost, tak svůj obdiv vůči tomu, co už o nich ví.

Odvedl jakékoliv nepěkné poslání, které mu jeho páni a nadřízení svěřili, ale jen tehdy, jestliže zlo, jež způsobil, nebylo tak velké, aby u nich samých pak vzbudilo vůči němu nechuť a odpor. Chtěli-li po něm zločin příliš velký, odmítl jim vyhovět, za prvé aby si nemysleli, že by jednou byl s to provést něco podobného jim, a za druhé (jestliže si darebáctví říkalo o pomstu), aby se nestal nežádoucím svědkem jejich výčitek svědomí.

Na veřejnosti dával najevo co nejokatěji milosrdenství a soucit, za hodnou své úcty však považoval víru, jen pokud byla porušená, ctnost, jen pokud byla pošlapaná, dále pak nevděk a pohrdání vším, co je svaté. V hloubi srdce proklínal Boha a domníval se, že svět vznikl jen tak, náhodou, přitom však věřil, že osud může být nakloněn jen tomu, kdo si jej dokáže naklonit.

V řídkých chvílích oddechu kvůli rozkoši tělesně obcoval pouze s prostitutkami, pokud byly vdané, s vdovami, pokud byly vyloženě nestřídmé, a při svém pletichaření se často odřekl okamžitého zisku, jen aby se mohl zúčastnit pletichy další, jako kdyby mu jeho ničemnost nedopřála ani chviličku oddechu.

Žil zkrátka ze dne na den jako vrah, když číhá nehnutě za závěsem, odkud čepel nože nevysílá záblesky. Věděl, že prvním předpokladem úspěchu je vyčkat správné příležitosti, mrzelo ho jenom, že ta příležitost je zatím ještě daleko.

Tato temná, úporná ctižádost mu brala veškerý životní klid. Jelikož byl přesvědčen, že Roberto ho připravil o místo, které mu právem patří, žádná odměna, jíž se mu dostalo, ho neuspokojila a jedinou podobou, již pro něho mohlo mít štěstí, bylo neštěstí bratrovo a den, kdy on sám by se směl stát jeho strůjcem. Co se ostatního týče, nechával si v hlavě zápasit obry z par a dýmu, a nebylo moře, země či nebes, kde by našel spočinutí a klid. To, co měl, byla pro něho urážka, a co by chtěl, pouze zdroj trápení.

Nikdy se nesmál, snad jen v krčmě, aby tím úsměvem obludil toho, kdo se stal nevědomky jeho důvěrníkem. O samotě se však den co den zkoumal v zrcadle, aby zjistil, nemohla-li by jeho tvář či chůze na něho prozradit úzkost, v níž žije, neusadila-li se mu v očích nadměrná drzost, zdali hlava, skloněná víc, než je třeba, neprozrazuje váhavost, nebudí-li příliš hluboké vrásky na čele dojem, že je naplněn zlobou.

Když svá cvičení ukončil a unaven pozdě v noci odložil všechny své masky, tu teprve bylo vidět, jaký opravdu je – a to si pak Roberto chtě nechtě musil zašeptat verše, které si před lety kdesi přečetl:

V očích žal sídlí a smrt v nich sedí,
kalný a krhavý je navždy potáh lesk,
uhýbá pohled, zorničky stranou hledí
a co komety srší, obočí je blesk,
co zlobu dští, zoufání i pýcha,
je každý sten, dech zase smršť, co neutichá.

Jelikož nikdo není dokonalý, a to platí i pro zlo a Ferrante nedokázal tak docela zvládat přívaly vlastní zlovolnosti, musilo jednou dojít k tomu, že šlápl vedle. Jeho pán jej pověřil přípravou únosu jisté ctné a cudné dívky z významného rodu, kterou už rodiče zaslíbili jistému urozenému pánovi za ženu. Začal jí psát milostné dopisy a podepisoval je jménem toho, kdo jej k tomuto činu měl. Když se jednou chystala na lože, vnikl k ní a s pomocí lichotek a násilí se mu podařilo zneužít ji. Zradil tak jedním vrzem ji, jejího snoubence i člověka, který ho pověřil únosem.

Zpráva o zločinu pronikla na veřejnost, a byl z něj obžalován Ferrantův pán, který nakonec zahynul v souboji s podvedeným snoubencem, ale to už byl Ferrante na cestě do Francie.

Ve chvilce dobrého rozmaru Roberto Ferrantovi za jedné lednové noci umožnil dobrodružný přechod Pyrenejí na hřbetě ukradené muly, která určitě patřila do řádu reformovaných žebravých jeptišek, a to nejen podle vzhledu, ale také podle toho, jak byla moudrá, střízlivá, střídmá a zbožná; mimo časté trestání těla, jež bylo znát na vystouplých žebrech, si totiž co krok předními nohama klekala a líbala zemi.

Horské srázy se zdály zalité kyškou nebo posypané sádrou. Odpusťme Robertovi jeho metaforiku. Těch pár stromů, které sníh docela nepohřbil, vypadalo, jako by se svlékly i z košile a třásly se spíš zimou než ve větru. Slunko zůstávalo ve svém paláci a nevystrčilo na balkón ani nos, tu a tam sice ukázalo tvář, z mračné kapuce mu však čouhal právě jenom nos.

Několik málo poutníků, které potkal cestou, vypadalo jako mníšci z kláštera Monteoliveto, kteří jdou a jdou a do kroku si zpívají *lavabis me et super nivem dealbabor*…, a sám Ferrante, když se na sebe podíval a viděl, že je od hlavy k patě bílý, si řekl, že by tu mohl už nadobro zůstat a dělat sněhuláka.

V noci byly vločky jako kusy vaty a tak velké a těžké, že jako se kdosi jednou domníval, že se proměnil v solný sloup, tak Ferrante div neuvěřil tomu, že je sněhulák. Výři, netopýři, kobylky, můry a sovy ho obletovaly, jako by si z něho dělaly legraci. A nakonec vrazil nosem do oběšence, který se houpal na stromě a předstíral, že je fantastická kresba na šedém papíře.

Román se sice musí pochlubit roztomilými líčeními, Ferrante však nemohl být postavou z komedie. Musil mít nějaký cíl, a tak si představoval, samozřejmě po svém, Paříž, k níž se blížil.

Snil a v duchu si říkal: „Ach, Paříži, ty nezměrný zálive, v němž se velryby stávají drobnými jako delfíni, město sirén, tržiště okázalosti, zahrado ukojení, bludiště intrik, Nile dvořanů a Oceáne Nápodoby!“

Roberto na tomto místě zřejmě chtěl vymyslit něco, co si dosud žádný ze spisovatelů před ním nevymyslel, a aby správně zachytil pocity nenasytného člověka, který se chystá dobýt města, v němž se spojují Evropa se svou civilizací, Asie se svou marnotratností, Afrika se svou výstředností a Amerika se svým bohatstvím, kde novinky mají svou vlast, podvod své království, přepych své ústředí, odvaha svou arénu, krása svůj polokruh,

móda svou kolébku a ctnost svůj hrob, vložil Ferrantovi do úst arogantní motto: „Paříži, kdo s koho?“

Od Gaskoňska po Poitou a odtamtud až po Ile de France bylo Ferrantovi umožněno s pomocí několika drzostí převést nevelký majetek z kapes několika prosťáčků do vlastních a do hlavního města dorazit coby mladý, rezervovaný a roztomilý urozený pán Del Pozzo jménem. Jelikož sem zatím ještě nedorazila zpráva o jeho šejdířstvích madridských, navázal styk s několika Španěly z královnina okolí, kteří okamžitě ocenili jeho schopnost vykonávat různé tajné služby, hlavně panovnice, která byla sice svému muži věrná a zdánlivě si kardinála vážila a dala na něj, udržovala však rovněž styky s nepřátelským královským dvorem.

Jeho pověst zcela oddaného vykonavatele příkazů se donesla až ke sluchu kardinála Richelieua a ten coby hluboký znalec lidské duše si už domyslil, že člověk bez skrupulí, který slouží královně a o němž je známo, že neoplývá penězi, postaven před možnost bohaté odměny by mohl posloužit i jemu, a začal jej používat tak tajně, že ani jeho nejbližší spolupracovníci o tomto mladém agentovi nevěděli.

Ponecháme-li stranou dlouhou praxi v tomto oboru, jíž se mu dostalo v Madridu, měl Ferrante rovněž dar učit se rychle jazykům a napodobit výslovnost. Neměl ve zvyku vychloubat se svými klady, když však jednou Richelieu v jeho přítomnosti přijal svého anglického zvěda, předvedl mu, že dokáže mluvit v rodném jazyku toho zrádce své země. Tak se stalo, že Richelieu v jednom z nejsložitějších okamžiků v dějinách vztahů mezi Francií a Anglií ho vyslal do Londýna, kde se měl vydávat za obchodníka z Malty a získávat informace o pohybu lodí v přístavech.

Ferrante tak konečně uskutečnil jeden ze svých snů, byl agentem, a to ne u jen tak nějakého pána, ale přímo u biblického Leviatana, který natahoval ruce po všem.

Agent (pohoršoval se ohromený Roberto), nejnakažlivější mor všech královských dvorů, Harpyje, která jako popravčí sekyra dopadá na královské špalky, zrůda s nalíčenou tváří a ostrými drápy, která je vybavena blanitými křídly netopýra a naslouchá ušima s velikánským bubínkem, sýček, který vidí

pouze potmě a v tmách, zmije ukrytá v růžích, černý brouk v květině, který v jed převrací sladký nektar, jejž z ní saje, pavouk vládních předsíní, který tká pavučinu ze svých do nitky zesubtilněných řečí a chytne do nich každou mouchu, papoušek se zahnutým zobanem, který poví všechno, co slyší, a mění pravdu v lež a lež v pravdu, Chameleón, který na sebe vezme jakoukoliv barvu a navlékne se do jakéhokoliv šatu vyjma toho, jejž nosí. Za každou z těchto vlastností by se každý styděl, samozřejmě až na toho, kdo z boží (či ďábelské) vůle se narodil, aby sloužil zlu.

Ferrante se však nespokojil s tím, že je agent a že má ve své moci ty, jejichž myšlenky sděloval jiným, ale chtěl se stát, jak se v té době říkalo, agentem dvojím, který se jako bájná zrůda dokáže ubírat dvěma protichůdnými směry najednou. Je-li zápasiště, kde se do sebe pouštějí Moci, bludištěm intrik, jak asi může vypadat Minótaurus, u něhož došlo k naroubování dvou od sebe zcela odlišných přirozeností? Jako dvojí agent. Dá-li se pole, na němž dochází k bitvě mezi Královskými Dvory, považovat za Peklo, v němž korytem Nevděku protéká a vylévá se z břehů pekelná řeka zapomnění Flegetontes, jež vře kalnou vodou vášní, jakpak bude asi vypadat Kerberos, se třemi hrdly, který objevil a očichal toho, kdo přichází, aby byl na kusy roztrhán, a pak štěká? Jako dvojí agent…

Jakmile se ocitl v Anglii, aby tu pracoval pro Richelieua, usmyslil si, že se obohatí tak, že nějakou službičku prokáže taky Angličanům. Napřed nasbíral nějaké informace od sluhů a úředníčků posedávajících nad velkými džbánky piva v místnostech čpících čmoudem z připáleného skopového masa, a pak pronikl do církevních kruhů, kde se vydával za španělského kněze, který chce poslat k vodě římskou církev, protože má dost jejích špinavostí.

Což byla rajská hudba pro uši antipapeženců, kteří využívali každičké příležitosti, aby něčím doložili nekalosti katolického kléru. A nebylo ani třeba, aby Ferrante vyklopil, co nevěděl. Angličané už měli v rukou anonymní přiznání jiného kněze, těžko říci zda pravé či nepravé, a Ferrante se zaručil za jeho pravost a pod své prohlášení se podepsal jménem pomocníka

madridského biskupa, který s ním jednou jednal povýšeně a jemuž odpřisáhl pomstu.

Od Angličanů pak dostal úkol vrátit se do Španělska a získat tam další prohlášení kněží ochotných pomluvit Svatou stolici, v jedné krčmě však narazil na jakéhosi janovského cestovatele, spřátelili se a záhy zjistil, že to je ve skutečnosti Mahmút, odpadlík, který se na Středním východě dal k mohamedánům a převlečen za portugalského kupce shromažďoval zprávy o anglickém lodstvu, zatímco další zvědové ve službách Nebeské brány dělali totéž ve Francii.

Ferrante se mu svěřil s tím, že pracoval pro turecké agenty v Itálii a že přijal víru, jakou vyznává on, a s ní i jméno Džennet Oglu. Okamžitě mu prodal zprávy o pohybech lodí v anglických přístavech a vybral si od něho odměnu za doručení nějakého poselství spolubratrům ve Francii. Zatímco angličtí kněží se domnívali, že se už dávno vypravil do Španělska, Ferrante neváhal využít další možnosti výdělku, kterou mu nabídl pobyt v Anglii, spojil se s lidmi z Admirality, představil se jim jako Benátčan Granceola (jméno ho napadlo, když si vzpomněl na kapitána Gamberu, společným kořenem obou výrazů je totiž slovo krab), který jako tajný agent pracuje pro Radu Benátské republiky, a to hlavně v oblasti plánů francouzského obchodního loďstva, a jelikož ve vlasti mu hrozí vyhnanství za souboj, je nucen hledat si úkryt v přátelské zemi. A aby dokázal svou pravdomluvnost, informoval své nové pány o tom, že Francie získává informace o anglických přístavech s pomocí Mahmúta, tureckého agenta, který žije v Londýně a vydává se za Portugalce.

U Mahmúta, který byl okamžitě zatčen, byly nalezeny zápisky o anglických přístavech, a Ferrante neboli Granceola se stal rázem osobou, které se dá důvěřovat. Se slibem, že pak bude definitivně přijat v Anglii a s první slušnou splátkou na cestu byl vyslán do Francie, aby se tam připojil k jiným anglickým agentům.

Jakmile byl v Paříži, okamžitě předal Richelieuovi informace, které Angličané sebrali Mahmútovi. Pak vyhledal osoby, jejichž adresu mu předal janovský renegát, představil se jim jako Charles de la Bresche, páter vyklouz, který se dal do služeb nevěřících a

muž, který zorganizoval v Londýně komplot, jenž měl zdiskreditovat veškeré křesťanské plémě. Uvěřili mu, protože mezitím se jim už doneslo cosi o knížce, v níž anglikánská církev zveřejnila ošklivosti páchané jedním španělským knězem, a také že v Madridu dokonce kvůli tomu zatkli preláta, jemuž Roberto zradu přisoudil, a odsoudili ho k smrti, na niž čekal v kobkách Inkvizice.

Ferrante si nechal od tureckých agentů dát všechny zprávy o Francii, které dosud shromáždili, a posílal je po kurýrovi okamžitě anglické Admiralitě, za což se mu dostalo další odměny. Pak zašel znova za Richelieuem a sdělil mu, že v Paříži se uhnízdila turecká kabala. A Richelieu se znova vyslovil obdivně o Ferrantově šikovnosti a věrnosti a dokonce mu svěřil úkol další a mnohem obtížnější.

Kardinál si totiž už dlouho dělal starosti s tím, co se děje v salonu markýzy Rambouilletové, a pojal podezření, že mezi tamějšími svobodomyslnými lidmi se proti němu kují pikle. Dopustil se chyby tím, že k Rambouilletové poslal svého věrného dvořana, který se velice hloupě poptával, jestli se tu náhodou nekují pikle proti kardinálovi. Arthénice mu odpověděla, že její hosté velice dobře vědí o její úctě a oddanosti Jeho Eminenci, takže i kdyby si o něm něco špatného myslili, nikdy by se v její přítomnosti neopovážili pronést nic než samou chválu.

Richelieu si usmyslil, že to zařídí tak, aby se v Paříži objevil cizinec, kterého by tyto konzistoře přijaly. Robertovi se nejspíš nechtělo vymýšlet si různé okliky a klamy, s jejichž pomocí by Ferrante mohl do dotyčného salonu proniknout, ale docela by se mu hodilo, kdyby se tam dostal vybavený doporučeními a v převleku: na hlavě paruku a bílý plnovous, tvář zestárlou pomocí mastí a tinktur, a přes pravé oko černý pásek. A máme tu opata z Morfi.

Roberto nemohl jen tak přijmout myšlenku, že Ferranta, který se mu podobal jako vejce vejci, by měl mít v oněch, teď už v minulosti uzavřených večerech vedle sebe, vzpomněl si však na starého opata a černou pásku přes oko a rozhodl se, že to bude Ferrante.

Takže Ferrante se po více než desíti letech a zrovna v onom salonu opět shledal s Robertem. Těžko popsat radost a nenávist, kterou ten darebák při shledání s nenáviděným bratrem pociťoval. Ty pocity by jistě nedokázal utajit a byly by znát na jeho tváři, kdyby ji neskrýval pod maskou, ale řekl si jenom, že konečně se mu naskýtá příležitost, aby Roberta zničil a zmocnil se jeho jména a jeho bohatství.

Napřed ho po celé týdny po večerech v salonu sledoval, nespustil z něho oči, aby mu z tváře vyčetl i ty nejtajnější myšlenky. Jak byl navyklý se vším se tajit, dokázal taky velice dobře ledacos odhalit. Láska se ostatně ani utajit nedá; jako každý oheň, i ji prozradí kouř. Stačilo sledovat, kam se Roberto dívá, a Ferrantovi bylo jasné, že Roberto Paní miluje. Pak už si jen umínil, že jako první věc musí Robertovi uzmout to, co je mu ze všeho nejdražší.

Ferrantovi došlo, že Roberto Paní sice zaujal svou řečí, pak že mu už ale scházela odvaha k tomu, aby se k ní přiblížil. Bratrovy rozpaky hrály v jeho prospěch. Paní to přece mohla chápat jako nezájem a pohrdat něčím, to je nejlepší cesta k tomu, jak si to získat. Roberto otvíral cestu Ferrantovi. Ferrante nechal Paní soužit se v pochybnostech a v očekávání a pak odhadl příhodný okamžik a začal se vtírat do její přízně. Mohl však Roberto Ferrantovi přisoudit lásku, jakou prožíval on sám? Ferrante považoval ženu za zosobněnou nestálost, správkyni podvodů, rozmarnou v řeči, pomalou v postupu vpřed a snaživou v rozmarech. Vychován podezřívavými askety, kteří mu neustále kladli na paměť, že *El hombre es fuego, la mujer la estopa, viene el diablo y sopla*, navykl si považovat každou z dcer Eviných za nedokonalé zvířátko, omyl přírody, muka pro oči, je-li ošklivá, a nepřítelkyni pro toho, kdo by jí opovrhoval, nestálou v choutkách, neúprosnou v pohrdání, schopnou okouzlit ústy a nasadit okovy očima.

Právě toto pohrdání jej však mělo k tomu, aby se ji pokusil navnadit: z úst se mu řinula pochlebovačná slova, v srdci však už předem slavil pokoření své oběti.

Ferrante se chystal vložit ruce na tělo, jehož se on sám (tedy Roberto) neodvážil dotknout ani myšlenkou. Člověk, který

nenáviděl všechno, co pro Roberta bylo předmětem posvátné úcty, by mu tedy měl – a právě teď! – uzmout Lilii a učinit z ní jalovou milostenku své komedie? Jaké to utrpení! A jak strastiplná je nutnost řídit se pomatenou logikou Románů, která autora nutí mít účast – je-li třeba coby plod vlastní představivosti přivést na svět tu nejodpornější ze všech postav – i na těch nejnechutnějších citech.

Nic jiného se však nedalo dělat. Ferrante měl mít Lilii – ostatně k čemu také vytvářet fikci, není-li tu od toho, abychom na ni umřeli? Jak a co se stalo, to si Roberto nedokázal představit (protože se sám nikdy nevzchopil natolik, aby se o něco takového sám pokusil). Ferrante možná v noci vnikl do Liliiny ložnice, jak jinak, než že se vyšplhal nahoru po břečťanu (ta noční výzva milujícímu srdci umí vskutku člověka podržet), který sahal k jejímu oknu.

A hle, máme tu Lilii, předvádí důkazy své zurážené ctnosti tak důrazně, že kdokoliv jiný by jejímu rozhořčení uvěřil, ne však Ferrante, který je přesvědčen, že všechny lidské bytosti jsou schopny klamu. A hle, máme tu Ferranta, kleká si před ní na koleno a mluví a mluví. Co říká? Říká, a hlas mu přitom přeskakuje do fistule, nejenom to, co by jí býval chtěl říci Roberto, ale i to, co jí řekl, aniž ona věděla, že jí to říká.

Jak jen může ten lupič, ptá se v duchu Roberto, znát tón dopisů, které jsem jí poslal? A to i těch, které mi Saint-Savin diktoval v Casale a které jsem přece zničil! A dokonce i těch, které tu píšu teď na lodi! Nedá se však nic dělat, Ferrante falešně odříkává upřímné věty, které Roberto tak dobře zná:

„Paní, v obdivuhodné stavbě Všehomíra bylo už od prvních dnů stvoření světa psáno, že vás potkám a že vás budu milovat… Odpusťte furor zoufalci, lépe řečeno neberte jej vážně, neexistuje nikde ani zmínka o tom, že vládcové by měli skládat účty ze smrti svých otroků… Neproměnila jste snad ve dvě křivule mé oči, abyste v nich destilovala život, dokud se nepromění v čirou vodu? Prosím, neodvracejte svou krásnou tvář, oloupen o váš pohled, stávám se slepým, neboť vy mě nevidíte, je-li mi odňat váš hlas, stávám se němým, protože na mě nemluvíte, a bez paměti budu, jestliže na mě zapomenete… Ach, kéž láska by ze

mě učinila necitelný úlomek, mandragoru, z kamene vytékající pramen, jenž s sebou odnese veškerou úzkost!“

Paní se nyní určitě chvěla, v očích jí žhnula veškerá láska, již předtím tajila, a žhnula silou vězně, jemuž někdo prolomí mříže Zdrženlivosti a nabídne hedvábný žebřík Příležitosti. teď už bylo třeba jen dále naléhat a Ferrante se už neomezil jen na to, co napsal Roberto, znal i jiná slůvka a ta nyní vléval do jejích uší, a jak jimi byla okouzlena ona, okouzlovala i Roberta, který si nevzpomínal, že by jí něco takového někdy napsal.

„Ach, mé bledé slunce, oproti vašim něžným bledým lícím ruměnec jitřní přichází o veškerý svůj žár! Och, vy sladké oči, nic jiného si nežádám, než abych vámi onemocněl. A zbytečně bych prchal poli a lesy, abych na vás zapomněl. Není na zemi takového lesa, neroste v lese takový strom, neraší na stromě taková větev a na větvi nevisí takový plod, abych v něm nezřel váš úsměv…“

A když se zarděla, pokračoval: „Och, Lilie, kdybyste věděla! Miloval jsem vás, aniž jsem znal vaši tvář a vaše jméno. Pak jste mě však zasáhla úderem jak… anděl… Ach, já vím, ptáte se, proč tato má láska nesetrvá v čistotě mlčení a v cudnosti dálky… Já však hynu, srdce moje, stačí se na mě podívat, duše mi prchá z těla, nedovolte, aby se rozplynula ve vzduchu, umožněte jí najít si úkryt ve vašich ústech!“

Ferrantův tón byl tak upřímný, že dokonce i sám Roberto si přál, aby Lilia v té něžné léčce uvízla. Jedině tak totiž mohl nabýt jistoty, že ho skutečně milovala.

A Lilia se sklonila, aby ho políbila. Ale nakonec se toho neopovážila. Třikrát přiblížila, chtíc a nechtíc, ústa k vytouženému dechu, třikrát je oddálila a pak zvolala: „Ach, jistě, jistě, nespoutáte-li mě, nebudu nikdy volná, nebudu nikdy cudná, jestliže mě neznásilníte!“

A vzala ho za ruku, políbila mu ji a přitiskla si ji k ňadrům, pak jej přitáhla k sobě a sladce mu uzmula dech z úst. Ferrante se naklonil nad tu nádobu radostí (do níž Roberto vložil popel svého srdce) a obě těla se spojila v jedinou duši, obě duše se slily v jediné tělo. Roberto už nevěděl, kdo se to vlastně nachází v jeho náruči, neboť ona věřila, že se nachází v náruči jeho, a jak jí

nastavoval Ferrantova ústa, snažil se svá oddálit, aby se mu nedostalo dalšího polibku.

A jak Ferrante líbal ji a jak ona líbala jeho, polibek tál jak sníh na slunci a mizel a Robertovi zůstávala jen jistota, že byl o všechno okraden. Nemohl však zamezit, aby nemyslil na to, co si odmítal představit: věděl, že přirozenost lásky tkví v nadměrnosti.

A nadměrnosti uražený zapomněl, že Ferrantovi, kterého má za Roberta, Lilia podává důkaz, po němž tak dychtil Roberto, nenáviděl Lilii a bušil pěstmi do prken lodi a vyl: „Och, bídnice, urazil bych celé pohlaví, k němuž patříš, kdybych tě nazval ženou! To, cos provedla, dělají spíš fúrie než ženy a označit tě za divou šelmu, to by pro pekelnou bytost, jakou jsi ty, byla rovněž příliš velká čest! Jsi horší než had, jenž uštknul Kleopatru, jsi horší než zmije rohatá, jež lstivě láká ptáky, aby je pak obětovala svému nenasytnému hladu, jsi horší než libyjský had Anfasibéna, který uštknutou osobu naplní jedem tak, že okamžitě zhyne, jsi horší než had zvaný leps, který svými čtyřmi jedovatými zuby dokáže navždy zkazit tělo, do něhož se zahryzne, jsi horší než had jaculus, který se vrhá na své oběti se stromu a škrtí je, jsi horší než had colubrus, jenž zvrací svůj jed do vodních pramenů, jsi horší než bazilišek, jenž zabíjí pohledem! Pekelná megero, jež neznáš Nebesa ani zemi, pohlaví ani víru, zrůdo zrozená z kamene, z hory, z dubu!“

Pak se odmlčel, uvědomil si znova, že Lilia se dává Ferrantovi, protože ho považuje za něho, za Roberta, a že by tudíž neměla být zatracena, ale uchráněna před pastí a léčkou: „Dej si pozor, milovaná, má znejmilejších, na toho, kdo se ti předvádí s mou tváří, dělá to, protože ví, že bys nemohla milovat nikoho jiného než mne! Co si mám nyní počít jiného, než nenávidět sama sebe, abych mohl nenávidět jeho? Mohu snad dovolit, abys byla podvedena tím, že si budeš brát slast z jeho těla v domnění, že to je tělo moje? Jestliže jsem byl už srozuměn s tím, že budu žít v tomto vězení, abych mohl své dny i noci zasvětit myšlence na tebe, jak mám nyní dovolit, aby ses domnívala, že jsi očarovala mě, zatímco jsi jen podlehla jeho čarám? Ach, Lásko, Lásko, Lásko, nebylo už dost tvého trestání, není to snad umírání bez smrti?“

30.
O nemoci zvané Láska neboli o Erotické Melancholii

Dva dny se Roberto znova vyhýbal světlu. Ve svých snech vídal pouze mrtvé. Zanítily se mu dásně a ústa. Z útrob se mu bolesti rozšířily do hrudi a pak do zad, zvracel cosi kyselého, i když ničeho nepojedl. Melancholie mu hryzala a zaněcovala celé tělo a kvasila v něm bublinami, jaké se dělají ve vodě, je-li vystavena velkému žáru.

Určitě se stal obětí (a těžko uvěřit, že si toho všiml tak pozdě) nemoci, již všichni označují za Erotickou Melancholii. Nedokázal snad onoho slavného večera u Arthénice vysvětlit všem, že představa milované osoby v podobě přeludu vniká očními kanálky, jež jsou dveřníky a zvědy duše, do těla? Milostný vjem pak cévami dorazí až do jater a vyvolá tam žádosti a chlípnost, jež celé tělo nutí ke vzpouře, a z jater se vydá rovnou dobýt onu citadelu, jíž je srdce. Z něj zaútočí na ty nejušlechtilejší schopnosti mozku, podrobí si je a promění ve své otroky.

Své oběti málem zbavuje rozumu, smysly se zmatou, rozum zkalí, do představ vniknou hanebnosti, a chudák zamilovaný hubne, vytrácí se, má zapadlé oči, vzdychá a stravuje jej žárlivost.

Jak se však z ní vyléčit? Roberto si myslil, že remedium všech remedií, které je mu ovšem stejně upřeno, je prostě zmocnit se milované osoby. Nevěděl, že to nestačí, jelikož melancholikové se jimi nestávají kvůli lásce, ale zamilovávají se proto, aby své melancholii poskytli podobu. Dávají přednost místům opuštěným, kde by jejich duše cítila nepřítomnost milované bytosti a kde by mohli myslit jen na to, jak to udělat, aby přítomná byla, jenže sotva k nim dorazí, padne na ně sklíčenost ještě větší a snaží se najít si ještě další Cíl.

Roberto se snažil vzpomenout si, co slyšel od vědy znalých lidí, kteří se zabývali Erotickou Melancholií. Podle všeho ji vyvolávala zahálka, spaní na zádech a nadměrné zadržování

semene. A on už řadu dní byl nucen zahálet, a co se zadržování semene týče, nesnažil se ani objevit příčinu, nebo si vymyslet nějakou nápravu.

Doslechl se, že na zapomínání jsou dobré lov a hon, a řekl si, že bude musit přidat na plavání a neodpočívat přitom na vodě na zádech, jenže k substancím, jež vzněcují smysly, patřila i sůl a té člověk při plavání něco spolyká… Navíc si pamatoval, že Afričané, co jsou pořád na slunci, jsou mnohem neřestnější než Seveřané.

Nedal svým melancholickým sklonům snad příležitost nesprávně volenou stravou? Lékaři při erotické melancholii zakazují zvěřinu, husí játra, pistácie, lanýže a zázvor, nezmiňují se však o tom, jakých ryb by se měli postižení vystříhat. Upozorňovali na příliš pohodlný šat, jakým je sobolí kožešina a samet, a na pižmo, jantar, muškátové oříšky a kyperský prášek neboli pudr, odkud však měl vědět o stovkách neznámých vůní, jež se řinuly ze skleníku, o těch, jež vítr přinášel z Ostrova?

Mnohým z těchto neblahých jevů mohl klást odpor s pomocí kafru, brutnáku, šťavelu, mohl si dělat klystýry, dávat si do polévky vitriolovou sůl a zvracet a pouštět si žilou, nechat odtékat krev z prostřední žíly na paži nebo ze žíly na čele, a pak taky jíst jenom čekanku, štěrbák, hlávkový salát a melouny, hrozny, třešně, švestky a hrušky a hlavně čerstvě natrhanou mátu… Jenže nic z toho neměl na *Daphne* po ruce.

Takže se znovu plácal ve vodě, snažil se nepolykat slanou vodu a co nejméně na hladině odpočívat.

Určitě nepřestal myslet na příběh, který si vyvolal v mysli, podrážděnost vůči Ferrantovi se však přenesla do nečekaně prudkých pohybů, a tak se potýkal s mořem, jako kdyby tím, že je podrobí své vůli, získal nadvládu nad svým nepřítelem.

Po několika dnech jednou odpoledne si poprvé v životě všiml, že má hrud porostlou světlými chloupky, což platilo – jak přiznává po delším rétorickém okolkování – i pro ochlupení v rozkroku. Uvědomil si, že tomu tak je, protože se opálil a zhnědl a jeho tělo zpevnělo, neboť na paži zahlédl mrskat se svaly, jichž si předtím nevšiml. Na druhý den vlezl do vody bez provazu.

Měl v úmyslu vzdálit se od schůdků, plavat podél lodního trupu napravo až ke kormidlu, kolem zádi pod čeleném a připlout z druhé strany. Dal se do práce nohama i rukama.

Moře nebylo zrovna nejklidnější a drobné vlny ho neustále vracely k trupu, takže plavání ho přišlo na dvojí námahu, jednak musil plout u lodi a jednak se od ní držet opodál. Prudce oddechoval, nevzdával se však a plaval dál. Tak dorazil do půli cesty, neboli k zádi.

Tam si uvědomil, že už vyčerpal všechny své síly. Neměl jich dost na to, aby loď obeplul, ale ani aby se vrátil zpátky. Pokusil se přidržet se kormidla, bylo však pokryté rostlinným slizem, vrzalo pod střídavými nárazy vln a neudržel se na něm.

Přímo nad hlavou měl ochoz a věděl, že za skly okének je bezpečí, jeho kajuta a cíl, k němuž se musí dostat. Napadlo ho, že kdyby se provazový žebřík na přídi odvázal, musil by si ve vodě pobýt spoustu hodin, než by zemřel, a neustále toužit po palubě, kterou chtěl tolikrát opustit.

Slunce zmizelo za shlukem mraků a dávala se do něho zima. Zvrátil hlavu, jako by se chystal k spánku, a zavřel oči. Za chvilku je znova otevřel, otočil se ve vodě a uvědomil si, že dochází k tomu, čeho se obával. Vlny ho unášely pryč od lodě.

Přemohl únavu, zaťal zuby a dostal se znovu k trupu, držel na něm ruku, jako by z něj chtěl načerpat sílu. Nad hlavou měl hlaveň děla. Čněla z otvoru, a kdyby tu měl svůj provaz, říkal si, mohl udělat smyčku, a pokusit se ji hodit na krk té tlamě plivající oheň, opřít se nohama o trup a vyšplhat se nahoru… Jenže provaz tu neměl a stejně by neměl dost síly v duši ani v pažích dostat se tak vysoko… Jenže umřít na dosah ruky od útočiště, to opravdu nemělo žádný smysl.

Pak se rozhodl. Jakmile je už jednou za zádí, tak ať už se vrátí po pravé nebo bude pokračovat po levé straně, vzdálenost, jež ho dělí od provazového žebříku, je zhruba stejná. Málem jako by nechal rozhodnout los, vyrazil doleva. Dával si přitom velký pozor, aby ho proud nevzdálil od trupu.

Plaval a plaval, zatínal zuby, svaly se mu napínaly jako v křeči, neopovážil se polevit ani na vteřinu, zběsile rozhodnut ze všeho vyváznout a zůstat naživu, i kdyby – říkal si – ho to mělo stát život.

Vykřikl radostí, když dorazil k čelenu, přidržel se přídě a za okamžik byl u Jakubova žebříku – budiž pochválen on a všichni svatí patriarchové Písma svatého Pánem naším, Bohem armád.

Síly mu došly. Možná hodinu se jen držel žebříku. Nakonec se však přece jen ocitl na palubě a tam se pokusil zhodnotit svůj zážitek a zkušenost.

Za prvé, dokázal uplavat vzdálenost od jednoho konce lodě na druhý a zpátky. Za druhé, vyčerpalo ho to tak, že se ocitl na dně svých fyzických možností. Za třetí, jelikož vzdálenost mezi lodí a břehem ostrova je mnohonásobně větší než celý obvod lodi, ani při odlivu nemohl doufat, že by doplaval někam, kde by se mohl něčeho zachytit. Za čtvrté, odliv by mu sice pevninu přiblížil, zpětný proud by mu však ztížil přibližování k ní. Za páté, kdyby se náhodou dostal do půli cesty a nedokázal už plavat dál, nedokázal by se ani vrátit zpátky.

Nezbývalo tedy než pokračovat v plavání na provaze, ale mnohem delším. Bude plavat k východu, co mu budou síly stačit, a pak se bude přitahovat po laně zpátky k lodi. Jedině bude-li se takto dlouho cvičit, bude se jednou moci pokusit plavat bez lana.

Vybral si klidné odpoledne, když už měl slunko za zády. Vyzbrojil se dlouhatánským lanem, které pevně a pečlivě jedním koncem uvázal k hlavnímu stěžni. Leželo na palubě stočené do mnoha závitů a čekalo, až se začne pomalu odvíjet. Plaval klidně, aby se příliš neunavil, a často odpočíval. Nespouštěl z očí břeh a obě předhůří. Teprve nyní, zespoda, od hladiny, si uvědomoval, kde je ta ideální čára, která je spojovala od jihu k severu a za kterou by vešel do předchozího dne, daleko od lodi a od něho.

Nepochopil dobře, co mu říkal otec Caspar, myslil si, že korálový násep začíná teprve tam, kde drobné vlny s bílou pěnou vyznačovaly první útesy. Korály však při odlivu začínaly mnohem dřív. Jinak by také *Daphne* zakotvila blíž u pevniny.

A tak se stalo, že holýma rukama narazil na cosi těsně pod vodou, teprve když už byl nad tím. Vzápětí si všiml, jak se pod hladinou pohybuje cosi barevného a na stehnu a na holeni ho začalo nesnesitelně pálit. Jako kdyby ho tam něco kouslo nebo do krve škráblo. Aby se odtamtud vzdálil, odrazil se patou a znova se poranil.

Držel se křečovitě provazu a ručkoval tak zběsile, že teprve na palubě si všiml, že má odřené ruce. Větší starost mu však dělalo zranění na noze a na chodidle. Puchýře se slily a velice bolely. Teprve když je opláchl pitnou vodou, pálení trochu polevilo. K večeru a v noci se však k němu přidalo i svědění, ve spánku se pravděpodobně škrábal a ráno z puchýřů vytékala krev a bílá materie.

Použil tedy přípravků otce Gaspara (Spiritus, Olea, Flores). Ty infekci maličko zklidnily, po celý den se však občas přistihl při tom, že by si puchýře nejradši nehty do krve rozškrábal.

Znova zhodnotil své nejnovější zkušenosti a vyvodil z nich čtyři závěry, a sice, že korálový násep je mnohem blíž, než by se podle odlivu mohlo zdát, což by ho mělo povzbudit, aby se pokusil znovu, že mořští živočichové, kteří v korálech žijí, krabi, ryby a možná i korály samy, nebo jejich ostré výstupky že dokáží přivodit zranění, které je horší než morová rána, že chce-li se k náspu vrátit, pak na to musí být oblečený a obutý, což mu pochopitelně znesnadní pohyb ve vodě, a protože by si v žádném případě nemohl chránit celé tělo, musí v každém případě pod vodou vidět.

Přivedlo ho to k tomu, že si vzpomněl na Skleněnou Škrabošku, zařízení umožňující vidět pod vodou, které mu ukázat otec Caspar. Zapnul si ji v týle a zjistil, že mu přiléhá ke tváři a že se může dívat ven jako z okna. Zkusil dýchat a zjistil, že něco vzduchu dovnitř proniká. A vniká-li dovnitř vzduch, pak i voda. Bude tudíž třeba zadržet dech, protože čím víc v ní zůstane vzduchu, tím míň do ní vnikne vody, a až bude plná vody, vyplavat honem nahoru.

Nezdálo se, že by to měla být snadná záležitost, a Roberto strávil celé tři dny zkoušením všech fází, sice ve vodě, ale co nejblíž u *Daphne*. U námořnických lůžek našel pár plátěných kamaší, které nebyly příliš těžké a chránily mu nohy, a taky dlouhé kalhoty, které se daly přivázat k lýtkám. Půl dne se pak musil znovu učit tomu, co mu tak dobře šlo, když byl ve vodě nahý.

Pak plaval s maskou na tváři. V hluboké vodě toho moc neviděl, jen houf zlatavých ryb hodně sáhů pod sebou. Jako by je viděl ve vaně.

Vyhradil si tři dny. Během nich se naučil napřed dívat se dolů pod sebe a zadržovat dech, pak dívat se dolů při pohybu, a pak si masku ve vodě sundat. Instinktivně se přitom naučil rychle se nadechnout, vypnout hruď a kopat oběma nohama, asi jako by někam pospíchal s bradou nahoru. Mnohem nesnadnější však bylo nasadit si přitom masku a zapnout ji v týle. Rázem si uvědomil, že zaujme-li takovouto vertikální pozici na korálovém náspu, narazí v každém případě nohama na korály, a nebude-li tváří dolů, neuvidí zas, do čeho vlastně kope. Proto se rozhodl, že si masku nebude zapínat v týle, ale oběma rukama přidržovat na tváři. Což ovšem znamenalo pohybovat se vpřed pouze s pomocí nohou, které by pak musil mít vodorovně, aby do něčeho nekopl. O něco podobného se zatím nepokusil a bylo třeba mnoha pokusů, než byl s to provést všechno bez potíží.

Každý nával hněvu na Ferranta přitom proměňoval v další kapitolu svého Románu.

Proto také svému příběhu poskytl směr mnohem záštiplnější, než původně chtěl, a zařídil všechno tak, aby Ferrante došel spravedlivého trestu.

31.
Břeviář politika

Na druhé straně by v pokračování svého příběhu otálet ani nemohl. Je sice pravda, že jakmile básník vyřkne něco pamětihodného, nechá to být a nějakou dobu se tím nezabývá, aby čtenáře držel v napětí, a právě podle toho se pozná i dobře vymyšlený román, skutečné téma však nesmí být odloženo na dlouho, aby čtenář v příliš velkém množství paralelních událostí nezbloudil. Bylo tudíž načase vrátit se k Ferrantovi.

Přebrat Lilii Robertovi, to byl jen jeden ze dvou cílů, které si Ferrante předsevzal. Druhým bylo zařídit, aby Roberto u kardinála upadl v nemilost. Což nebyl projekt vůbec snadný: Kardinál ani nevěděl, že Roberto existuje.

Ferrante však dokázal něco pro sebe vytěžit z každé situace. Když si Richelieu jednou v jeho přítomnosti četl dopis, zeptal se ho:

„Kardinál Mazarin se mi zmiňuje o záležitosti s Angličany, jde o jakýsi jejich Sympatetický Prach. Zaslechl jste o tom něco v Londýně?“

„Oč se jedná, Vaše Eminence?“

„Pane Pozzo, nebo jak si říkáte, měl byste vědět, že na otázku se neodpovídá otázkou, zvláště někomu, kdo je nad vámi. Kdybych věděl, oč se jedná, neptal bych se na to vás. Pokud jste o tom prachu nic nezaslechl, doneslo se vám aspoň něco o nějakém novém tajemství, v němž jde o to, jak určovat zeměpisnou délku?“

„Přiznávám se, že o tom nevím vůbec nic. Kdyby mi Vaše Eminence naznačila něco určitějšího, mohl bych možná…“

„Pane Pozzo, byla by s vámi docela zábava, kdybyste ovšem nebyl drzý. Nebyl bych pánem této země, kdybych ostatním, pokud mezi ně nepatří francouzský král, což ovšem váš případ není, sděloval bližší podrobnosti o tajemstvích, která neznají. Takže dělejte pouze to, v čem se vyznáte: nastražte uši a hledejte tajemství, o nichž jste nevěděl. Pak přijdte ke mně, povězte mi, co o nich víte, a zase se na ně snažte zapomenout.“

„To jsem také vždycky dělal, Eminence. Nebo si to aspoň myslím, protože na to, co jsem dělal, jsem zapomněl."

„Tak se mi líbíte. A teď jděte."

Nedlouho poté Ferrante od Roberta při onom pamětihodném večeru uslyšel povídat právě o tomto prachu. Radostí div nevyskočil z kůže, že konečně může Richelieuovi jmenovat italského šlechtice, který se stýká s Angličanem ďIgbym (byl jak známo ještě nedávno ve spojení s vévodou z Bouquinquantu), co toho právě o tom prachu hodně ví.

V okamžiku, kdy se jal očerňovat Roberta, určitě usiloval hlavně o to, aby se dostal na jeho místo. Proto kardinálovi sdělil, že on, Ferrante, se vydává za pana Del Pozzo, protože jako tajný agent musí tajit svou totožnost, ve skutečnosti že však je pravý Roberto de la Grive, udatný bojovník po boku Francouzů při obležení Casale. Ten druhý, co tak prohnaně všude povídá o tom anglickém prachu, je podvodník a dobrodruh, který využívá neurčité shody v jejich podobě a jako Arab Mahmút pracoval v Londýně ve službách Turků.

Těmito řečmi si Ferrante připravoval okamžik, kdy bude moci bratra, až jej zničí, nahradit a vydávat se za jediného pravého Roberta, a to nejenom u příbuzných v Grivě, ale pro celou Paříž – jako kdyby ten druhý vůbec nikdy neexistoval.

Jak se zdobil Robertovou tváří, aby si získal Lilii, dozvěděl se, jako ostatně všichni, o neštěstí, do něhož upadl Cinq-Mars, a i za cenu velkého rizika, ochoten položit však život, jen aby mohl vykonat svou mstu, začal se stále ještě jako Roberto nápadně předvádět ve společnosti přátel tohoto spiklence.

Pak našeptal kardinálovi, že nepravý Roberto de la Grive, který toho tolik ví o tajemství, co leží na srdci Angličanům, zcela určitě konspiruje, a přivedl mu i svědky, kteří mohli potvrdit, že Roberta viděli s tím či oním člověkem.

Zkrátka rozhodil síť ze lží a pastí, která sice vysvětluje, jak a do čeho se Roberto nechtě připletl, stalo se to však z důvodů a způsobem, o nichž nic nevěděl ani sám Ferrante, jehož plány ostatně narušila smrt Richelieuova.

Co se vlastně stalo? Navýsost podezřívavý Richelieu používal Ferranta, aniž se o tom někomu, včetně Mazarina, kterému už zjevně, vida ho jako supa kroužit nad svým nemocným tělem, přestal věřit, vůbec zmínil. Jak však nemoc pokračovala, nakonec Mazarinovi sice pár informací poskytl, jejich zdroj mu však nesdělil.

„Mimochodem, můj výtečný Julesi…“

„Poslouchám, Eminence a milovaný můj otče.“

„Dejte sledovat jistého Roberta de la Grive. Chodívá večer k paní Rambouilletové. Zdá se, že toho hodně ví o tom vašem Sympatetickém Prachu… A pak také podle jednoho mého člověka navštěvuje rovněž konspirátory…“

„Neunavujte se, Eminence. Sám se o všechno postarám.“

A tak Mazarin na vlastní pěst zařídil, aby byl Roberto sledován, dokud se nedozvěděl to málo, co mu pak předložil po jeho zatčení. Vůbec však nevěděl o Ferrantovi.

Mezitím Richelieu zemřel. Co se mělo stát s Ferrantem?

Po smrti Richelieuově přišel o veškerou oporu. Měl by navázat styky s Mazarinem, každý ničema je totiž smutný heliotrop, otáčí se tam, kde je větší moc. Nemůže však jít k novému pánovi, aniž mu předtím poskytl důkaz o tom, co umí a dokáže. Po Robertovi jako by se země slehla. Že by byl nemocný? Nebo že by odcestoval? Ferranta napadlo všechno možné, ale na to, že jeho pomluvy dosáhly svého a Roberto byl zatčen, prostě nepřišel.

Ferrante se neodvažuje objevit se na veřejnosti jako Roberto, aby nevyvolal v život podezření těch, kdož věděli, že je naopak daleko odtud. Ať už mezi ním a Lilií došlo k čemukoliv, ustávají veškeré styky i s ní, ona však ví, že každé vítězství chce čas a že ho chce hodně, a vůbec to s ní nehne. Ví, že je třeba umět využít nepřítomnosti a že jakost ztrácí lesk, je-li nadměrně předváděna a fantazie že umí dorazit dál než zázrak a že i pták Fénix, aby udržel při životě svou legendu, se snaží nebýt nablízku.

Času však je málo. Až se Roberto vrátí, Mazarin ho už musí mít v podezření a chtít jeho smrt. Ferrante se radí se svými druhy u dvora a přijde na to, že k Mazarinovi se může dostat přes mladého Colberta. Nechá mu proto doručit dopis, který obsahuje narážku na pohrůžku z Anglie a na problém se zeměpisnými

délkami (i když o nich, až na zmínku, kterou před ním pronesl Richelieu, nikdy neslyšel). Výměnou za to, co odhalí, vyžaduje slušnou částku. Dosáhne schůzky, na níž se dostaví převlečený za starého opata s černou páskou přes oko.

Colbert není žádný hlupák, opatův hlas jako by odněkud znal, těch pár věcí, co se od něho dozví, v něm vzbudí podezření, zavolá stráž, strhne návštěvníkovi pásku a plnovous, a koho má před sebou? Roberta de la Grive, kterého sám předal svým lidem, aby ho odvedli na loď doktora Byrda!

Roberto jásal, když si tento příběh sám vyprávěl. Ferrante se vlastní pílí dostal do pasti. „Vy, San Patrizio?“ zvolal okamžitě Colbert. A když Ferrante sebou jen trhl a mlčel, nechal ho odvést a vsadit do kobky.

Představovat si rozhovor Mazarina s Colbertem, který mu okamžitě podal zprávu, to byla pro Roberta vskutku kratochvíle.

„Ten muž je zcela určitě šílenec, Eminence. Že se pokusil nedostat závazku vůči vám, to bych snad ještě pochopil, ale že se nám snažil znovu prodat to, co jsme mu sami dali, nemůže znamenat nic jiného, než že zešílel.“

„Není možné, Colberte, aby někdo byl takový šílenec, že by mě měl za hlupáka. Pak to ale znamená, že to je hra, ten člověk se domnívá, že má v rukou karty, které nikdo nepřetrumfne.“

„V jakém smyslu?“

„Třeba nastoupil na tu loď a tam okamžitě objevil, co objevit měl, takže už tam pak nemusil zůstat.“

„Kdyby nás však býval chtěl zradit, šel by s tím za Španěly nebo za Holanďany. Nepřišel by přece k nám, aby nás provokoval. Co po nás ostatně může chtít? Peníze? Věděl přece, že kdyby se vůči nám zachoval loajálně, dostal by dokonce místo u dvora.“

„Podle všeho se domnívá, že odhalil tajemství, které stojí za víc než místo u dvora. Věřte mi, já se v lidech vyznám. Nezbývá nám, než přijmout jeho hru. Chci ho vidět ještě dnes večer.“

Když Ferranta k Mazarinovi přivedli, vlastníma rukama prováděl konečné úpravy na stole, který nechal prostřít pro své hosty. Stůl byl vyzdoben věcmi, které vypadaly jinak než to, čím ve

skutečnosti byly. Z pohárů s ledem vyčnívaly knoty a hořely, víno v láhvích mělo jinou barvu, než by člověk čekal, a bylo tu plno košíků se salátem ověnčených květinami a ovocem s nepravou vůní.

Mazarin se domníval, že Roberto, vlastně Ferrante, zná tajemství, z něhož by rád vytěžil co nejvíce výhod, a proto si předsevzal, že bude předstírat, že ví všechno (všechno, co nevěděl), aby mu jeho protějšek aspoň naznačil, oč jde.

Ferrante – když se ocitl před kardinálem – už vytušil, že Roberto zná nějaké tajemství, z něhož by teď on měl vytěžit co nejvíc výhod, a řekl si, že bude předstírat, že ví všechno (všechno, co nevěděl), aby mu jeho protějšek alespoň naznačil, oč jde.

Takže tu stojí proti sobě dva muži, z nichž ani jeden neví nic z toho, co si myslí, že ví ten druhý, a aby jeden druhého dostali na lep, mluví v narážkách a oba jen doufají, že ten druhý má od té šifry klíč. Moc pěkný příběh, říkal si Roberto, jak se snažil rozmotat klubíčko, které sám zamotal.

„Pane ze San Patrizia," řekl Mazarin, jak přisouval mísu s živými humry, kteří vypadali jako uvaření, k míse s humry uvařenými, kteří vypadali jako živí, „před týdnem jsme vás vsadili v Amsterodamu na *Amarilli*. Svůj úkol jste nemohl nesplnit, věděl jste velice dobře, že byste to zaplatil životem. Takže už víte, co jste se měl dozvědět."

Tváří v tvář dilematu Ferrante vycítil, že by neudělal dobře, kdyby se přiznal, že úkol nesplnil. Takže mu nezbývalo než vykročit opačnou cestou. „Pokud se to Vaší Eminenci zamlouvá," odpověděl, „tak už do jisté míry vím to, co Vaše Eminence chtěla, abych se dozvěděl," řekl a v duchu dodal: „Pro začátek vím, že tajemství se nachází na lodi, která se jmenuje *Amarilli* a ta že vyplula před týdnem z Amsterodamu…"

„Jen nebuďte tak skromný. Moc dobře vím, že jste se dozvěděl víc, než jsem já sám čekal. Od vašeho příjezdu se ke mně dostaly další informace, přece byste nevěřil, že mám jediného agenta a tím že jste vy. Takže vím, že to, co jste objevil, má značnou cenu, a nejsem tu proto, abych se s vámi dohadoval, jen se ptám, proč jste se ke mně vracel tak křivolakou cestou," říkal Mazarin a přitom sluhům ukazoval, kam mají položit masa

v dřevěných nádobách ve tvaru ryb, na která pak nenechal nalít polévku, ale ovocný sirup.

Ferrante si byl stále víc jist, že tajemství má cenu tak velkou, žel se nedá odhadnout, v duchu si však říkal, že snadno se dá zastřelit jen pták, který letí rovně, zatímco ten, co kličkuje, spíš vyvázne. Dal si tedy načas a mezitím se snažil něco víc dostat ze svého protějšku. „Vaše Eminence ví, že to, oč šlo, si vyžadovalo přístup, který nemohl nebýt křivolaký."

„Ach, ty jeden prohnaný taškáři," říkal si v duchu Mazarin, „ty nevíš, jakou má tvůj objev cenu, a čekáš, že ji stanovím a sdělím ti ji. Jenže první s pravdou ven musíš ty." Přesunul doprostřed stolu ovocnou zmrzlinu, která vypadala jako čerstvé broskve na větvičce, a pak nahlas dodal: „Já vím, co máte. A vy víte, že to nemůžete dát nikomu jinému než mně. Myslíte si, že je opravdu třeba, abyste vydával bílé za černé a černé za bílé?"

„Liško podšitá," říkal si v duchu Ferrante, „ty vůbec nevíš, co bych já měl vědět, a horší je, že to nevím ani já." A nahlas dodal: „Vaše Eminence dobře ví, že pravda někdy může být extraktem trpkosti."

„Něco vědět může být jen dobré."

„Někdy to však může bolet."

„Způsobte mi tedy bolest. Nebude mě to bolet víc, než když jsem se dozvěděl, že jste se provinil velezradou a že jsem vás měl ponechat v rukou kata."

Ferrante konečně pochopil, že bude-li se dále vydávat za Roberta, hrozí mu šibenice. Udělá líp, nebude-li se tajit s tím, kdo je, pak mu hrozí nanejvýš výprask od lokajů.

„Eminence," řekl, „chybil jsem v tom, že jsem neřekl pravdu okamžitě. Pan Golbert si mě spletl s Robertem de la Grive a jeho omyl nejspíš ovlivnil i zrak tak bystrý, jako je váš. Já však nejsem Roberto, jsem jeho nevlastní bratr Ferrante. Přišel jsem vám nabídnout informace, o nichž jsem se domníval, že by Vaši Eminenci mohly zajímat. Vaše Eminence se jako první zesnulému a nezapomenutelnému panu kardinálovi zmínila o anglických piklech… Sympatetický prach a problém zeměpisných délek…"

Mazarin se při jeho slovech podrážděně ohnal rukou tak prudce, že málem shodil ze stolu polévkovou mísu z nepravého

zlata zdobenou vynikajícími skleněnými napodobeninami drahokamů. Okřikl sluhu, jako kdyby za to mohl on, a pak pošeptal Colbertovi: „Odveďte ho tam, kde byl.“

Určitě je tomu tak, že koho bohové chtějí zatratit, tomu odejmou zrak a učiní jej slepým. Ferrante si myslil, že vzbudí zájem, dá-li najevo, že zná i ta nejutajovanější tajemství zesnulého kardinála, překročil však míru, jak se to stává donašečům, když chtějí předvést, že vědí víc než ten, kdo si je platí. Nikdo však Mazarinovi neřekl (a taky by se to dalo jen těžko dokázat), že mezi Ferrantem a Richelieuem byly nějaké styky. Mazarin měl před sebou někoho, a nezáleželo mu na tom, zda to byl Roberto nebo někdo jiný, kdo nejenom že ví, co on sám řekl Robertovi, ale i to, co on sám napsal Richelieuovi. Od koho se to mohl dozvědět?

Když se za Ferrantem zavřely dveře, Colbert řekl: „Vaše Eminence věří tomu, co ten člověk řekl? Kdyby to byla dvojčata, všechno by se tím dalo vysvětlit. V tom případě by Roberto byl ještě na moři a…“

„Kdepak, jsou-li bratři, pak se celý případ dá vysvětlit ještě obtížněji. Jak může vědět, co jsme zprvu věděli jen my, já, vy a váš anglický informátor, a pak Roberto de la Grive?“

„Řekl mu to jeho bratr.“

„To přece není možné, jeho bratr, od okamžiku, kdy se to od nás dozvěděl, byl neustále pod dohledem až do okamžiku, kdy loď vyplula. Kdepak, ten muž ví příliš mnoho věcí, které by vědět neměl.“

„Co s ním provedeme?“

„Toť zajímavý problém, Colberte. Je-li to Roberto, pak ví, co na té lodi viděl, a bude musit promluvit. A pokud to Roberto není, pak se v každém případě a za každou cenu musíme dozvědět, odkud své informace získal. Tak či onak vyloučíme-li možnost postavit ho před soud, kde by určitě příliš a před příliš mnoha lidmi mluvil, nemůžeme se ho zbavit ani tím, že bychom ho vybavili na píď dlouhou čepelí v zádech, to by nám pak už nic říci nemohl. Pokud to opravdu Roberto není a je to, jak to řekl, Ferrand, nebo Fernand…“

„Mám dojem, že Ferrante.“

„To je jedno. Není-li to Roberto, kdo za ním pak ale stojí? Ani Bastila není dost bezpečná. Je známo, že někteří vězni odtamtud posílali zprávy a taky jim tam byly doručovány. Je třeba čekat, až promluví, přijít na to, jak ho k tomu přinutit, ale než se to stane, musíme jej ukrýt na místě, které je všem neznámé, a postarat se, aby nikdo nevěděl, kde to místo je."

A Colberta osvítila neblahá myšlenka.

Před několika dny francouzská posádka zajala u bretaňského po březí pirátskou loď. Byl to, jaká to náhoda, holandský fluyt, název se pochopitelně dal sotva vyslovit, *Tweede Daphne* neboli *Daphne Druhá*, což znamená, poznamenal Mazarin, že někde musí být *Daphne První*, což zase mimo jiné svědčí o tom, že protestanti nemají jen pramálo víry, ale i nápadů. Posádka byla složená z mužů všech možných ras. Nejlepší by bylo do jednoho je pověsit, předtím však by nebylo špatné dozvědět se, nezaměstnávají-li je Angličané a koho o tu loď vlastně připravili, protože by se s jejími skutečnými vlastníky dala třeba provést výhodná výměna.

Bylo tudíž rozhodnuto loď zakotvit nedaleko ústí řeky Seiny, v malém, stranou ležícím, nenápadném zálivu, o kterém nevěděli dokonce ani poutníci ke svatému Jakubu, kteří kousek odtud cestou z Flander procházeli. Na ostrohu vybíhajícím do moře, který záliv uzavíral, stála stará pevnůstka, kdysi sloužila jako vězení, v současné době však nebyla používána vlastně k ničemu. Do jejích cel piráty uvrhli. Střežili je tam pouze tři muži.

„To by stačilo," řekl Mazarin. „Vezměte si deset mužů z mé stráže a k nim jako velitele postavte nějakého dobrého kapitána, který by uměl být i opatrný…"

„Biscarata. Choval se vždycky výborně už od dob, kdy za čest pana kardinála byl samý souboj s mušketýry…"

„Výborně. Odvezte vězně do pevnůstky a vsadte do cely, kde jsou stráže. Biscarat s ním bude v jeho cele jíst a bude ho doprovázet na vzduch. U dveří bude stráž i v noci. Pobyt v cele oslabí i ty nejdrzejší povahy a náš tvrdohlavec nebude mít nikoho, s kým by si popovídal, jen Biscarata, a možná že mu přece jen něco důvěrnějšího poví. Hlavně ať ho nikdo nepozná, cestou ani v pevnůstce…"

„A co když bude na vzduchu?"

„Ale Colberte, to snad nebude tak velký problém. Zakryje se mu obličej.“

„Třeba… železnou maskou na visací zámek, od něhož bychom klíč hodili do moře…“

„Ale Colberte, nejsme přece v Říši Románů! Včera večer jsme se byli podívat na italské komedianty v těch jejich kožených maskách s velikánskými nosy, pod nimiž nejsou k poznání, i když ústa mají volná. Najděte někde takovou masku a nechte mu ji nasadit tak, aby si ji mohl taky ale sejmout, a do cely mu dejte zrcadlo, aby z té potupy byl den co den na smrt. Chtěl žít pod maskou svého bratra? Tak ať má masku Polichinela! A hlavně odtud na pevnost ať jede v uzavřeném kočáře a na zastávkách se nikomu nepředvádí. Kdyby se někdo vyptával, tak že v kočáře je nějaká velká dáma, která konspirovala proti kardinálovi, a ten že ji vypověděl ze země.“

Ferrante, nesvůj ve šprýmovném převleku, se celé dny (skrze mříže, jimiž do cely přicházela trocha světla) díval na šedivý amfiteátr uprostřed kostrbatých dun a na *Tweede Daphne*, která kotvila v zátoce.

V přítomnosti Biscaratově se ovládal a naznačoval mu, že je Roberto a pak zase Ferrante, aby raporty, které zasílal Mazarinovi, byly rozpačité. Občas se mu podařilo zaslechnout, co si povídá stráž, a vyrozuměl z toho, že v podzemních kobkách jsou v okovech piráti.

Chtěl se Robertovi pomstít za křivdu, jíž se na něm Roberto nedopustil, a lámal si hlavu, jak vyvolat vzpouru, osvobodit zločince, zmocnit se lodě a vyrazit za Robertem. Věděl už, odkud začít, a v Amsterodamu by určitě našel zvědy, kteří by mu o tom, kam plula *Amarilli*, určitě něco pověděli. Dostal by se k ní, odhalil by Robertovo tajemství, hodil by svého nepohodlného dvojníka do moře, aby tam navždy zmizel, a teprve pak by mohl velice draze panu kardinálovi něco prodat.

Ale třeba také ne, jakmile by byl jednou pánem tajemství, mohl by je taky prodat někomu jinému. A proč by je vlastně prodával? Podle toho, co o tom všem věděl, Robertovo tajemství by se mělo týkat mapy ostrova s nějakým pokladem, nebo záhady Alumbrados a rozenkruciánů, o kterých se už dvacet let mluví.

Svého objevu by využil k vlastnímu prospěchu, pak už by nemusil dělat zvěda pro nějakého pána, byl by pán a měl by své zvědy. Jakmile nabude bohatství a získá moc, bude jeho nejenom rodové jméno, ale i Paní.

Ferrante byl samý rozpor a svár a určitě nebyl schopen opravdové lásky, jenže, říkal si Roberto, existují osoby, které by se nikdy nezamilovaly, kdyby se o lásce nedoslechly. Ferrante ve své cele třeba najde román, přečte si jej a namluví si, že miluje, i když tomu tak není. Paní mu možná na jejich první schůzce coby zástavu lásky darovala hřeben. Nyní jej Ferrante líbá a při těch polibcích se mění v trosečníka v zálivu, v němž bodec ze slonoviny na přídi brázdil mořské proudy.

Bůh suď, i takový necita jako Ferrante mohl při vzpomínce na její tvář podlehnout dojetí… Roberto viděl Ferranta sedět potmě před zrcadlem, v němž ten, kdo stál stranou, viděl jen svíčku, kterou měl Ferrante před sebou. Při rozjímání nad dvěma plamínky, z nichž jeden se opičí po druhém, pohled začne být utkvělý, mysl okouzlena a dostaví se vidění. Stačilo, aby Ferrante odklonil hlavu, a zahlédl Lilii, obličej z panenského vosku, zbrocený světlem tak, že k sobě přitáhl a vstřebal všechny paprsky a ze světlých vlasů vytvořil temnou záplavu, měla je v týle stočené do jakéhosi vřetene a ňadra jí byla sotva znát pod lehkým šatem s nevelkým výstřihem…

Ferrante (konečně! radoval se Roberto) chtěl vytěžit příliš mnoho z marnosti snu, dychtivě se postavil před zrcadlo a za obrazem svíčky zahlédl jen frňák, který mu znectíval jeho vlastní šňupák.

Jako zvíře, jež okamžitě ztratí trpělivost, přijde-li o nezasloužený dar, znova vzal do ruky a ohmatával její nečistý hřeben, jenže nyní, v čoudu dohořívající svíčky, z níž zbyl jen oharek, mu tento předmět (který by pro Roberta byl zbožňovanou relikvií) připadal už jen jako bezzubá tlama, přichystaná zahryznout se do jeho bezútěšnosti.

32.
Zahrada Rozkoší

Při pomyšlení na Ferranta uvězněného na ostrohu, jak se dívá na *Tweede Daphne*, na kterou se nikdy nedostane, daleko od Paní, Roberto zakoušel, a my mu to rádi dovolíme, uspokojení, které by se mu jistě dalo vyčítat, není možné je však nepochopit. V něm přetrvává i jisté uspokojení vypravěče z toho, že s pomocí pěkné antimetaboly dokázal svého soka a protivníka vsadit do obležení zrcadlově nepodobného svému vlastnímu.

Ty se z tvého ostrova s tou svou koženou maskou na tváři na loď nikdy nedostaneš. Já naopak z lodi jsem s mou maskou skleněnou už málem s to na svůj ostrov dorazit. Tak Roberto promlouval k sobě i k němu, když se chystal k dalšímu pokusu svého putování pod vodou.

Pamatoval si, jak byl daleko od lodi, když se zranil, a tak napřed plaval klidně s maskou u pasu, a teprve když měl dojem, že je u korálového náspu, nasadil si ji a vyrazil za objevováním mořského dna.

Po jistou dobu viděl pouze skvrny, pak jako když se pluje na lodi v mlhavé noci a naráz před plavci vyvstane srázné skalnaté pobřeží, Roberto zahlédl okraj náspu, nad nímž už plaval.

Sňal si masku, vylil z ní vodu, znovu si ji nasadil na tvář. Tam si ji přidržoval oběma rukama, nohama se ve vodě odrážel a tak se blížil k podívané, kterou už jednou zahlédl.

Takže to jsou korály! Jeho první dojem, soudě aspoň podle zápisků, byl zmatený a plný ohromení. Měl dojem, že se nachází v krámu s látkami, kde mu kupec natřásá před očima benátskými šlojíři a tafty, brokáty, atlasy, damašky, samety a třapci a třásněmi a ozdobami a pak zase štolami, pluviály a biskupskými ornáty a kasulemi. Ty látky se však smyslně pohybovaly samy od sebe jako orientální tanečnice.

Do té krajiny, kterou nám nedokáže popsat, protože ji spatřil v životě poprvé a nenachází pro ni v paměti vyobrazení, podle něhož by ji mohl převést do slova, nečekaně pronikl šik bytostí, které naopak rozpoznal, nebo aspoň mohl přirovnat k něčemu, co

už viděl. Byly to ryby a jejich dráhy se křížily, jako když padají hvězdy na srpnovém nebi, přitom se však zdálo, že příroda, jak skládala a sestavovala odstíny a kresbu jejich šupin, chtěla dokázat, kolik různých barev na světě existuje a kolik se jich vejde na jednu jedinou plošku.

Byly tu ryby pruhované v několika barvách, některé podélně, jiné napříč a další šejdrem, a u dalších to už nebyly pruhy, ale vlnovky. Další vypadaly jako intarzované, měly na sobě spoustu drobounkých a velice pohledně uspořádaných skvrnek, jiné byly zrněné a taky grošované, další strakaté, jakoby podobané od krupobití, a drobounce a hustě tečkované, nebo žilkované jako mramor.

Další pak na sobě měly závity nebo spletené řetízky. A další byly posázeny emaily, samý erb a rozeta, a jedna, možná ze všech nejkrásnější, měla kolem dokola jakési provázky, jikry a mlíčí, a kupodivu neustále si je na sebe navíjela tak, že se pod ně vracela, jako by pracovala na nějakém uměleckém díle.

Teprve když se na pozadí hejna ryb objevily korálové útvary, které zpočátku nepoznal, uviděl trs banánů, košíky malých chlebů, koše mišpulí, které jako by byly z bronzu, a nad nimi poletovali kanárci a kolibříci a sem tam přebíhaly ještěrky.

Ocitl se nad zahradou, ale kde, omyl, spíše to tu vypadalo jako zkamenělý les, jako zříceniny ze samých hub, ani to ne, podvod, byly to chlumy, strže, srázy, propasti a vodní zrcadla, vodopád živoucího kamení, nezemské vegetace se na nich skládaly do plochých, kulatých či šupinatých tvarů, které jako by si navlékly košili z drátěných oček, jiné zase byly samý uzel, nebo se zavíjely do sebe. Každá jiná, všechny však nádherné půvaby i roztomilosti, a dokonce i ty, při jejichž hnětení ruka tvůrce předstírala nedbalost, jako by je dělal nahonem, předváděly svou hrubost majestátně, vypadaly jako zrůdy, ale zrůdy samotné krásy.

Nebo prý také (Roberto neustále přepisuje, škrtá a opravuje, nedokáže popsat, co viděl, jako ten, kdo by měl popsat hranatý kruh, rovné pobřeží, hlučné ticho, noční duhu) viděl tam samé cinobrové keře.

Jak zadržoval dech, zakalilo se mu možná vědomí, voda mu vnikla do masky a tvary a odstíny se mu zmátly. Vystrčil hlavu z

vody, aby nabral vzduch do plic, držel se na hladině poblíž okraje korálového náspu, sledoval jeho prohlubně a zlomy až tam, kde se otvíraly v jílu chodby, do nichž se hrnuli opilí harlekýni, zatímco na jedné terase zahlédl na síti korálů (jež se tentokrát podobaly těm, které znal, byly však uspořádané jako sýr svatého Štěpána, který taky nikdy nemá konce), jak odpočívá a pomalu pohybuje tykadly, humra se smetanově bílým hřebínkem.

A to, co viděl potom, to nebyly ryby, ale nebyl to ani list, určitě ale něco živého, jakési dva velké krajíce bílkovité hmoty s karmínovými okraji a k tomu vějíř z per, a tam, kde by člověk čekal oči, byly dva pohybující se růžky z ohebného pečetního vosku.

Mourovatí polypové, kteří při svém kluzkém hemžení odkrývali růžové maso velkého pysku, který měli veprostřed, se otírali o plantáže bělostných pyjů s tmavěrudým žaludem, narůžovělé rybky s olivovými tečkami se dotýkaly popelavě našedlých květáků postříkaných šarlatem, hlíz pruhovaných jakýmsi zčernalým větvovím… A pak zahlédl porézní játra v barvě ocúnů, jež patřila velkému živočichu, a ohňostroj z arabesek, a ty byly z živého stříbra, klubka bodlin s kapkami krve a nakonec i jakýsi kalich z naměklé perleti…

Ten kalich mu najednou připadal jako urna a napadlo ho, že v těch rudých skalách je třeba uložena mrtvola otce Caspara. Už by však stejně nebyla vidět, voda na ni určitě nanesla korálovou drť, korály vstřebaly pozemské mízy jeho těla a ty na sebe vzaly podobu zahradních květin a plodů. Za chvíli možná nebohého starce rozpozná v nějakém stvoření, jaké tu dosud nebylo, hlava z chlupatého kokosu, líce ze dvou povadlých jablíček, oči a víčka jako nezralé meruňky a nos jako dřišťál, hlíznatý jak kravinec, vespod místo očí dva suché fíky, krmná řepa místo brady, vrásčitý artyčok tam, kde bývá krk, na spáncích slupky od kaštanu coby čupřiny a uši jako půlky rozlousknutého ořechu, prsty mrkve, meloun břicho a kolena dvě kdoule.

Jak jen Roberto mohl myšlenky tak pochmurné chovat v tak groteskní podobě? Tělesné pozůstatky jeho nebohého přítele by v tom místě docela jinak pronesly své osudové „Et in Arcadia ego…“

Ano, možná právě v podobě toho kamenitého korálu, co vypadal jak lebka… Zdálo se mu, že ten dvojník kamene není na svém původním místě, že ho někdo vzal z jeho lože. A snad ze soucitu, na památku po zesnulém mistru, nebo aby moři odňal aspoň jeden z jeho pokladů, vzal si jej, a jelikož toho pro ten den viděl už dost, s kamenem přitisknutým k hrudi, jako by to byla bůhvíjaká kořist, se vrátil na loď.

33.
Podzemní světy

Korály se pro Roberta staly jakousi výzvou. Jakmile jednou objevil, jak vynalézavá je příroda, nabyl dojmu, že ho vyzvala k tomu, aby s ní závodil. Nemohl přece Ferranta nechat ve vězení a svůj příběh v půli opustit, tím by sice ukojil svou zášť vůči sokovi, zdaleka však ne svou pýchu vypravěče. Co by se tak asi mohlo Ferrantovi přihodit?

Nápad dostal Roberto jednou ráno. Jako obvykle už od úsvitu byl na palubě a číhal na Pomerančovou Holubici na Ostrově. Brzy ráno mu šlo slunko do očí a Roberto se dokonce pokusil vyrobit si nad poslední čočkou dalekohledu z lodního deníku jakousi stříšku, občas však stejně neviděl nic než třpyt a záblesky. Slunko se pak zvedlo nad obzor, moře mělo za své zrcadlo a počet svých paprsků ještě znásobilo.

Toho dne si však Roberto vzal také do hlavy, že cosi viděl vylétnout ze stromů ke slunci a pak zmizet v jasu jeho kotouče. Nejspíš to byl klam. V tom ostrém světle by mu jakýkoliv pták připadal lesklý… Roberto si jednak namluvil, že uviděl holubici, a zároveň byl zklamán, že se mýlil. A v tom zdvojeném, dvouhlavém duševním stavu si připadal znova o cosi okradený.

U člověka jako Roberto, kterého žárlivost zřídila tak, že si bral rozkoš už jen z toho, co mu osud vzal, bylo docela možné, že začne spřádat sny o tom, že to, co bylo upřeno jemu, dostal naopak Ferrante. Jelikož však ten příběh vytvářel on sám, nerad by Ferrantovi postoupil víc, než bylo třeba, a zařídil to tak, aby byl ve styku pouze s holubem a ten aby byl modrozelený. A to proto, že Roberto, který se v těchto věcech nevyznal, se pro jistotu rozhodl, že oranžový holub v tom páru bude samička, tedy Ona. V příběhu o Ferrantovi holubice neměla být cílem, ale jen prostředkem, nástrojem, s jehož pomocí si někdo přivlastní něco docela jiného, a tak na Ferranta vyšel prozatím sameček.

Může modrozelený holub, žijící výlučně v jižních mořích, dolétnout na předprseň okna, za nímž Ferrante vzdychá po

svobodě? Proč by nemohl, ale jen v Říši Románů. A proč by se vlastně právě *Tweede Daphne*, šťastnější než její starší sestra či jmenovkyně, nemohla vrátit z těchto moří v podpalubí s ptákem, který z něj právě teď vylétl?

Tak či onak Ferrante vůbec nic nevěděl o Protinožcích, a tyto otázky si tudíž ani klást nemohl. Zahlédl na okně holubici, napřed ji nasytil drobky chleba, aby si ukrátil dlouhou chvíli, a pak ho napadlo, že by jí mohl použít ke svým cílům. Věděl, že holubi se používají k zasílání a předávání poselství, jistě, svěřit poselství ptáku samozřejmě neznamenalo jistotu, že poletí tam, kam člověk chce, aby letěl, za pokus by to ale v té nudě přece jen stát mohlo.

Koho však požádat o pomoc, když z nechuti vůči všem, včetně vlastní osoby, si ze všech kolem sebe nadělal nepřátele, a těch několik, které měl k ruce, to byli samí nestoudníci, kteří za ním šli, jen pokud mu štěstěna přála, a ve smůle by jej určitě opustili? Řekl si, požádám o pomoc Paní, která mě miluje. („Jak si tím ale může být tak jist?“ ptal se v duchu závistivě Roberto, když si tuto domýšlivost vymyslel.)

Biscarat mu ponechal všechno potřebné ku psaní, kdyby mu noční bdění náhodou přineslo dobrou radu a rozhodl se kardinálovi zaslat své přiznání. Na jednu jedinou stranu listu papíru napsal adresu Paní a připsal k ní, že tomu, kdo jí dopis doručí, se dostane odměny, a na druhé jí oznámil, kde se nachází (název místa zaslechl od hlídačů) coby oběť potupného, kardinálem zosnovaného komplotu, a žádal ji, aby ho zachránila. Pak list stočil a přivázal jej ptáku na nožku a vybídl ho k odletu.

Na tento svůj čin popravdě řečeno časem pozapomněl či zapomněl docela. Jak by se také mohl domnívat, že blankytná holubice poletí rovnou k Lilii? K něčemu takovému dochází jen v pohádkách a Ferrante nebyl přece člověk, který by svěřil svůj osud nějakému vypravěči pohádek. Holubici nejspíš zastřelil lovec, spadla do větví stromu a poselství ztratila…

Ferrante netušil, že naopak ji chytil na lep nějaký sedlák a ten si řekl, že by z toho, co budilo dojem komusi, možná veliteli armády, určené zprávy, mohl něco pro sebe vytěžit.

Odnesl poselství jediné osobě ve vsi, kde žil, která uměla číst, a sice faráři, aby se na ně podíval, a ten všechno zařídil. Zjistil, o

jakou Paní jde, poslal k ní přítele, aby s ní jednal o předání poselství a získal od ní tučnou almužnu pro svůj kostel a spropitné pro sedláka. Lilia si dopis přečetla, poplakala si nad ním a obrátila se o radu na své důvěrné přátele. Jak dojmout kardinála a vetřít se do jeho srdce? Pro krásnou dámu ode dvora by nemělo být nic snadnějšího, až na to, že tato dáma bohužel docházela do salonu Arthénice, jíž kardinál nedůvěřoval. Kolovaly dokonce jízlivé veršíčky o novém hodnostáři a tvrdilo se, že vyšly právě odtamtud. Preciózka, která jde prosit kardinála o milost pro svého přítele, by jej v tom případě naopak odsoudila k trestu ještě mnohem horšímu.

Bylo třeba dát dohromady skupinu srdnatých mužů a pokusit se dostat ho z vězení násilím. Na koho se však obrátit?

V tomto místě Roberto nevěděl, jak dál. Kdyby býval byl královým mušketýrem nebo gaskoňským kadetem, Lilia by se mohla obrátit na tyto udatné muže, proslavené heslem jeden za všechny a všichni za jednoho. Kdo však bude riskovat hněv ministrův kvůli cizinci, který se stýká s knihovníky a s astronomy? O těch ostatně líp nemluvit, jakkoli Roberto byl rozhodnut v románu pokračovat, nedokázal si představit Kanovníka z Digne nebo pana Gaffarela, jak se ženou až si kůň odírá břicho o zem, k němu, vlastně k Ferrantovi, co byl už pro všechny Roberto, do vězení.

Inspirace se dostavila o několik dnů později. Ferrantův příběh nechal být a věnoval se zkoumání korálového náspu. Sledoval zrovna houf ryb, které měly na rypci žlutou přílbu, díky čemuž vypadaly jako voltižující válečníci. Korály tu totiž vypadaly jako zříceniny potopeného města.

Roberta napadlo, že ty ryby bloudí zříceninami města Ys, o němž slyšel vyprávět a které se mělo rozkládat něco málo mil od bretaňského pobřeží, kde je vlny zatopily. Největší ryba, to je dávný král tohoto města, za ním jsou jeho hodnostáři, každý si osedlal sebe sama a společně vyrazili objevit poklad, který pohltilo moře…

Proč se však vracet k prastaré legendě? Proč ty ryby nepovažovat za obyvatele světa, který má své lesy, své hory, své stromy a svá údolí a neví nic o světě nahoře na povrchu země? A

my zase žijeme a nevíme, že dutá obloha skrývá další světy, v nichž lidé nechodí a ani neplavou, ale létají nebo se plaví vzduchem; jestliže to, čemu říkáme planety, jsou kýly jejich lodí, z nichž vidíme jen lesklé dno, pak tyto děti Neptunovy nad sebou vidí stín našich galér a považují je za éterická tělesa, putující vodnatým hvězdným nebem.

A jestliže existují bytosti žijící pod vodou, mohly by existovat i bytosti žijící pod zemí, národy mloků, schopných svými štolami dorazit až k centrálnímu ohni, jenž oživuje planetu?

Při tomto uvažování si Roberto vzpomněl, jak jednou při rozhovoru na toto téma argumentoval Saint-Savin: my si myslíme, že na Měsíci se stěží dá žít, protože tam není voda, jenže voda tam možná existuje v podzemních jeskyních a příroda Měsíc vybavila studnami, což jsou právě skvrny, které na něm vidíme. Kdo může tvrdit, že obyvatelé Měsíce, aby unikli nesnesitelnému žáru z blízkého Slunce, se neusidlují právě v těch jeskyních? Nežili snad první křesťané pod zemí? Obyvatelé Měsíce třeba žijí v katakombách, mají je za svůj domov.

Tím není řečeno, že by žili potmě. V kůře naší družice je třeba bezpočet otvorů, průchodů, a jimi dovnitř přichází světlo, vládne tam noc, jíž protínají proudy světla, asi jako v kostele, nebo v podpalubí *Daphne*. Nebo třeba na povrchu existují fosforové kameny, ve dne nasáknou slunečním světlem, a v noci to světlo pak ze sebe vydávají a obyvatelé Měsíce tyto kameny po západu slunce sbírají a nosí domů, aby jejich útulky zářily jasem jako královský palác.

Roberta napadla Paříž. Není snad stejně jako Řím celá proděravělá katakombami, kam se na noc uchylují zločinci a žebráci?

Žebráci, už to má, už ví, jak zachránit Ferranta! O žebrácích se přece povídá, že jim vládne jakýsi jejich král a řada nenarušitelných zákonů, je to společnost sveřepých darebáků, kteří se živí krádežemi a neřádstvem, vraždami a nepravostmi, podvody a nectnostmi, a přitom předstírají, že jediným zdrojem jejich obživy je křesťanské milosrdenství…

Takový nápad může opravdu dostat jen zamilovaná žena! Lilia – vypravoval sám sobě Roberto – se se svým tajemstvím nesvěřila dvořanům či urozeným pánům v tógách, ale poslední ze

svých služek, která potají tělesně obcovala s jedním vozkou, který navštěvoval krčmy kolem Notre-Dame, kam po západu slunce chodí žebráci, co strávili den hádkami před portály. A cesta byla nalezena.

Její průvodce ji pozdě v noci zavedl do kostela Saint-Martin-des-Champs, tam zvedl kamennou desku v podlaze, společně sestoupili do pařížských katakomb a ve světle pochodně šli hledat Krále Žebráků.

A máme tu Lilii v pánském šatu, je z ní androgyn ohebný jak proutek, kráčí chodbami, prochází kobkami a sestupuje a vystupuje po schodech, tu a tam ve tmě zahlédne v hadrech a cárech zmrzačená těla a tváře plné bradavic, vyrážky, růží, zaschlého svrabu, vřídků, zhnisaných nádorů a jizev. Krákorají a vztahují k ní ruce, bůhví jestli pro almužnu, nebo aby jí naznačili – tváří se přitom totiž jako šlechticové, co dělají dveřníka u dvora – „jděte, jděte, náš pán vás očekává."

A jejich pán tam opravdu byl a čekal uprostřed velké komnaty hluboko pod městem, seděl na soudku a kolem sebe měl kapsáře, šejdíře, padělatele a kejklíře, zkrátka padouchy, pány a mistry zneužití a pletich.

Jak může Král Žebráků vypadat? Byl zahalen do potrhaného mantlu, čelo měl plné boulí, nos ohlodaný příjicí, oči jako z mramoru, jedno zelené a druhé černé, koukal jako kuna, obočí mu padalo přes oči, zaječí pysk odkrýval vlčí tesáky, které mu trčely z úst, vlasy měl kudrnaté, pleť píščitou, prsty na ruce krátké a na nich nehty jako drápy…

Vyslechl Paní a řekl jí, že ve svých službách má armádu, oproti níž armáda francouzského krále je pouze provinční posádka. A hlavně zdaleka na tolik nepřijde; když se jim přijatelně odmění, dostanou-li dejme tomu dvakrát tolik, než by si za tutéž dobu vyžebrali, položí rádi za štědrého dárce třeba život.

Lilia si stáhla z prstu prsten s rubínem (jak tomu v podobných případech bývá) a zeptala se jako královna: „Stačí?"

„Stačí," odpověděl jí Král Žebráků a polaskal drahokam svýma liščíma očima. „Povězte kde." A když se to dozvěděl,

dodal: „Mí lidé nejezdí na koních, ani v kočárech, dorazí tam po pramicích po proudu Seiny.“

Roberto si představoval Ferranta, jak při západu slunce sedí ve věži s kapitánem Biscaratem, který příchozí náhle zahlédne. Napřed v dunách, pak jak se hrnou k pláni.

„Poutníci k Svatému Jakubu,“ opovržlivě poznamenal, „a dokonce ti nejhorší, nebo aspoň nejnešťastnější, protože si jdou vymodlit zdraví, když už jsou jednou nohou v hrobě.“

Poutníci se v dlouhatánské řadě blížili k pobřeží, už bylo možno rozeznat slepce s nataženýma rukama, jednonohé o berlích, malomocné, krhavé, vředovité a krtičnaté, shluk mrzáků, kulhavců a rozjívenců v hadrech.

„Byl bych nerad, aby se dostali moc blízko a usadili se tu na noc,“ poznamenal Biscarat. „Jenom by nám přinesli nečistotu.“ A nechal několikrát vystřelit z muškety do vzduchu, aby jim dal na srozuměnou, že ten hrádek není místo pohostinné.

Ty výstřely jako by je však naopak přivolaly. Zatímco v dálce přicházeli další, první se už dostali k pevnosti a bylo slyšet jejich zvířecí žbrblání.

„Nepouštějte je sem, panebože,“ vzkřikl Biscarat a nechal z hradeb shodit něco chleba, jako by jim tím chtěl naznačit, že to je taky od pána za hradbami všechno a víc ať od něho nečekají. Nečistá sebranka však co do počtu vůčihledně narůstala a její přední hlídky už byly pod hradbami, pošlapaly boží dar a vzhlížely vzhůru, jako by odtamtud mělo přijít něco lepšího.

Teď už bylo možno rozeznat jednotlivce, vůbec se nepodobali poutníkům a ani nešťastníkům, kteří si jdou vyžádat úlevu pro své svraby. Určitě to je, říkal Biscarat ustaraně, sebranka, nahonem sehnaní dobrodruzi. Nebo na ni aspoň ještě chvíli vypadali, protože slunko už zapadalo a pláň a duny byly plné jejich krysího hemžení.

„Do zbraně, do zbraně!“ dal se do křiku Biscarat. Uhádl už, že nejde o poutníky ani o žebráky, ale o útok na pevnost. A nechal vystřelit do těch, co se už šplhali na hradby. Jako kdyby však vystřelili do změti hlodavců, ti zezadu postrkovali neustále ty vepředu, padlí byli ušlapáni a ti, co byli za nimi, je použili jako podpěry a první v řadě už vkládali ruce do škvír ve starém zdivu,

zatínali prsty do štěrbin, vsouvali chodidla do mezer a chytali se mříží ve spodních oknech, strkali dnou postižené údy do střílen. A ostatní se dál hemžili pod nimi a vráželi rameny do vrat.

Biscarat nařídil, aby vrata zevnitř zatarasili, dřevo na obou křídlech bylo sice silné a pevné, pod tlakem těch parchantů však už začínalo skřípat.

Stráže střílely dál, několik útočníků, kteří padli pod jejich ranami, však okamžitě překročily houfy dalších, nebylo už vidět nic než hemžení, nad nímž se po chvíli začali mrskat jacísi úhoři, do vzduchu, nad hlavy útočníků létaly provazy a lidé v pevnosti si uvědomili, že jsou na nich háky a některé že se už zachytily na cimbuří. A stačilo, aby se nějaký strážný jen maličko vyklonil, aby ten železný dráp shodil se zdi, a ti, co se už vysoukali nahoru, do něho ihned bodali rožni a tloukli holemi a házeli na něho smyčky, dokud se nezřítil dolů, kde okamžitě zmizel ve shluku rozdováděných rozjívenců, a jeho chropot se nedal odlišit od jejich řevu.

Zkrátka, kdyby se někdo díval od dun, tak už by skoro neviděl pevnost, ale jakési hemžení much nad zdechlinou, rej včel nad pláství medu, bratrstvo čmeláků.

Zezdola však už dolehla dunivá rána, to padla na zem vrata, ze dvora se ozval hluk. Biscarat se strážemi přeběhli na druhou stranu věže a nestarali se o Ferranta, který se přitiskl k veřejím ve dveřích, jimiž se šlo na schody. Nebyl ani nijak zvlášť vyděšen a navíc už tušil, že lidé, co se dobývají do pevnosti, jsou na nějaký způsob jeho přátelé.

A tito přátelé už přelezli přes hradby a marnotratně dávali všanc své životy, padali zkoseni posledními výstřely z mušket, nešetřili svých hrudí a prolomili hráz nastavených mečů, děsili stráže oplzlýma očima a ztrhanými tvářemi. A kardinálova stráž, muži, kteří se hned tak něčeho nezalekli, odhazovali zbraně a žádali nebesa o slitování před těmi zplozenci pekel, a protivníci je sráželi k zemi údery klacků a pěstmi je tloukli do tváří a do čelistí, zasazovali údery na ohryzek a do zátylku, zakusovali se do hrdel, trhali je drápy, vítězili a vylévali si na padlých žluč, vrhali se na ně, aby je zohavili a potupili, Ferrante viděl, že některému dokonce roztrhli hruď, vytrhli srdce a s křikem je snědli.

Naživu zůstal už jen Biscarat. Bil se jako lev, a když viděl, že je s ním konec, opřel se zády o zábradlí, zakrváceným mečem načrtnul před sebou kruh a zvolal: „Icy mourra Biscarat, seul de ceux qui sont avec luy!“

Právě v tom okamžiku však slepý žebrák s dřevěnou nohou, který se oháněl sekyrou, přiběhl seshora ze schodů, dal pokyn ukončit jatka a nařídil, aby Biscarata svázali. Pak spatřil Ferranta, poznal ho právě díky masce, díky níž neměl být k poznání, a pozdravil jej mávnutím ruky, v níž třímal zbraň, opsal kruh, jako by se perem na klobouku, kdyby jej držel místo meče, chtěl dotknout podlahy, a oznámil mu: „Pane, jste volný!“

Z blůzy vytáhl poselství s pečetí, kterou Ferrante okamžitě poznal, a podal mu je.

Bylo opravdu od ní. Radila mu, aby s tou ohyzdnou, leč věrnou armádou nakládal podle svého uvážení a počkal na ni tam, kde se teď nachází. Dorazí k němu za úsvitu.

Když Ferranta zbavili masky, okamžitě osvobodil piráty a podepsal s nimi úmluvu. Měli se zmocnit lodě a na nic se neptat a plout, kam jim nařídí. Odměnou jim měla být část pokladu velkého jako kostelní báně. Pochopitelně, jak bylo jeho zvykem, vůbec neměl v úmyslu dodržet slovo. Jakmile by našel Roberta, v prvním přístavu by je udal, a až by je oběsili, byla by loď jeho.

Žebráky už nepotřeboval a jejich vůdce mu jako čestný muž sdělil, že za svou práci už dostali zaplaceno. Chtěl zdejší kraj co nejdříve opustit. Rozutekli se po okolí, žebrali od vesnice k vesnici a tak se vraceli do Paříže.

Pak stačilo už jen nasednout na loďku zakotvenou u pevnosti, dorazit k lodi a shodit do vody dva muže, kteří ji hlídali. Biscarata v podpalubí vsadili do okovů jako rukojmí, pro případ, že by bylo potřeba přistoupit na nějakou výměnu. Ferrante si dopřál nedlouhý odpočinek a krátce před úsvitem se vrátil na břeh. Přijel kočár a z něj vystoupila Lilia, v mužském převleku krásnější než kdy jindy.

Roberto si říkal, že největší muka mu způsobí pomyšlení, že se přivítali zdrženlivě, aniž se prozradili před piráty, kteří se měli domnívat, že berou na loď nějakého mladého pána.

Jakmile byli na lodi, Ferrante zkontroloval, je-li všechno připraveno k vyplutí, nechal vytáhnout kotvu a sestoupil do kajuty přichystané pro hosta.

Zde ně něho čekala Lilia a její oči si nežádaly nic jiného, než být milovány, rozvlněná nádhera jejích vlasů, nyní už nespoutaných sponami, leč volně splývajících na ramena, byla připravena k té nejradostnější oběti. Ach, kadeře zbloudilé, kadeře zlaté a svaté, kadeře samá vlna, vy žertujete a v žertu bůhvíkde bloudíte, dychtil Roberto za Ferranta.

Jejich tváře se přiblížily, aby oni dva mohli sklízet žeň polibků, jež vyrostly z prastarých semen povzdechů, a v tom okamžiku se Roberto v duchu sám uchýlil k růžovému a svěžímu Lilianinu rtíku. Ferrante líbal Lilii a Roberto sám sebe viděl zahryznout se do toho pravého korálu a chvěl se přitom, okamžitě však ucítil, že mu uniká jako závan větru; teplo, které na okamžik téměř fyzicky pociťoval, se mu vytrácelo a viděl ji lednatou v zrcadle, v náruči někoho jiného, na svatebním loži na jiné lodi a velice daleko.

Aby milence ochránil před světem, spustil skoupě průsvitný závěs a obě nahá těla byla jako dvě knihy solárního černokněžnictví, jejichž posvátná slova byla sdělována jen dvěma vyvoleným a ti si je z úst do úst slabikovali.

Lod se rychle vzdalovala od břehu, Ferrante měl navrch. Lilia v něm milovala Roberta, do jehož srdce tyto výjevy padaly jako žhavé jiskry do otýpky chrastí.

34.
Monolog o Pluralitě Světů

Vzpomeneme si snad – aspoň doufám, Roberto totiž od romanopisců své doby převzal zlozvyk vyprávět hodně příběhů najednou, takže bývá někdy těžké vyznat se v nich a pamatovat si je –, že si ze své první návštěvy korálového útesu přinesl na loď „dvojníka kamene“, který mu připadal jako lidská lebka, možná zrovna lebka otce Caspara.

A aby pozapomněl na milování Lilie a Ferranta, sedí teď při západu slunce na palubě, rozjímá nad ním a zkoumá jeho tkáň.

Na lebku kámen nevypadal. Spíše to byl jakýsi minerální úl, složený z mnoha nepravidelných mnohoúhelníků. Ty však nebyly základními prvky jeho tkáně, každý z nich měl v sobě paprskovitou, symetrickou síť tenounkých nitek, mezi nimiž byly vidět, přimhouřil-li člověk oči, mezery, které možná vytvářely další mnohoúhelníky, a kdyby náš zrak dokázal proniknout ještě hlouběji, pak by se třeba zjistilo, že jednotlivé strany těch drobounkých mnohoúhelníků jsou vytvořeny z dalších a ještě menších mnohoúhelníků a tak dál, dokud by se v tomto dělení částí na části nedošlo až tam, kde to už dál nejde, k částicím, které se už dělit nedají a jimž se říká atomy. Jelikož však Roberto nevěděl, kam až se dá hmota dělit, nebylo mu ani jasné, kam až jeho zrak, jenž bohužel nebyl zrakem rysa, by mohl dohlédnout (jelikož neměl čočku, s jejíž pomocí otec Caspar dokázal objevit dokonce červíčky, co způsobují mor), dál a dál sestupoval do propasti a nacházel tam ve tvarech tušených tvary zcela nové.

I opatova hlava, jak tenkrát v noci při souboji pokřikoval Saint-Savin, mohla pro jeho vši opravdu znamenat svět – och, jak toužebně se přitom Robertovi připomněl svět, v němž si šťastně žily vešky Anny Marie (nebo Francesky) z Casale! Ale jelikož ani vši nejsou atomy, ale nijak nevymezené vesmíry, především pro atomy, z nichž se skládají, v těle takové vši se nacházejí živočichové ještě menší, kteří v něm žijí, jako by to byl prostorný svět. A možná i mé tělo, říkal si Roberto, a má krev jsou spletence drobounkých živočichů, které svým pohybem vytvářejí

pohyby moje a nechají se vést mou vůlí, jež je pro ně jakýmsi vozkou. A tito moji živočichové se určitě ptají, kam je vedu a proč je podrobuji střídavě rannímu chládku a slunečnímu úpalu, a jak v tomto střídání nestabilních klimat tápou, jsou si jako já nejisté svým osudem.

A co když živočichové ještě nepatrnější, kteří žijí ve vesmírech živočichů drobných, o nichž jsem se právě zmínil, se cítí rovněž vrženi do prostoru právě tak nevymezeného?

Proč bych si to nemohl myslit? Jenom proto, že mi o tom nikdy nikdo nic neřekl? Jak tvrdili mí pařížští přátelé, toho, kdo by se nacházel na zvonici Matky Boží a díval se odtamtud na čtvrť Saint-Denis, by nikdy nenapadlo, že ta neurčitá skvrna tam dole je obydlená bytostmi, které se mu podobají. My se díváme na Jupitera, který je velikánská planeta, z Jupitera však nevidí nás a těžko se mohou domnívat, že bychom tu na Zemi žili. Ostatně napadlo by mě vůbec třeba ještě včera, že pod hladinou moře – vůbec ne v nějaké vzdálené zemi, nebo v kapce vody, ale v našem vesmíru – existuje Jiný Svět?

A copak jsem ostatně ještě před několika měsíci věděl o tom, že existuje Austrální Země? Býval bych řekl, že to je rozmar kacířských geografů a že na těchto ostrovech možná opravdu kdysi dávno upálili nějakého zdejšího filosofa, který hrdelním hlasem skřehotal, že existuje Monferrato a Francie. Jenže teď tu jsem a nezbývá mi než věřit, že Protinožci existují a že na rozdíl od názorů lidí, kdysi velice moudrých, tu nechodím hlavou dolů. Obyvatelé zdejšího světa prostě zabrali záď a my zase obsadili příď plavidla, na němž, aniž o sobě víme, jsme naloděni.

Stejně tak zatím neznáme umění létat, a přitom – mám-li dát za pravdu jistému panu Godwinovi, o němž mi povídal doktor ďIgby – jednoho dne se člověk dostane na Měsíc, jako se dostal do Ameriky, i když před Kolumbem nikdo netušil, že ten světadíl vůbec existuje a že se mu tak jednou bude říkat.

Slunce zapadlo, postoupilo vládu večeru a ten pak ustoupil noci. Roberto nyní viděl na obloze měsíc v úplňku i s jeho skvrnami, které děti a hlupáci považují za oči a ústa na poklidné tváři.

Roberto dráždil otce Caspara (ve kterém světě, na jaké planetě se nyní nachází ten milý stařec?) tím, že mu povídal o

obyvatelích Měsíce. Mohou však opravdu na Měsíci nějací být? Proč ne, Měsíc by mohl být něco jako Saint-Denis v Indickém oceánu, co mohou pozemšťané vědět o tom, co tam je a není?

Roberto uvažoval: kdybych byl na Měsíci a vyhodil kámen do výšky, spadl by na Zemi? Určitě ne, spadl by zpátky na Měsíc. Takže jako každá jiná planeta nebo hvězda, i Měsíc je vesmír a má svůj střed a svůj obvod a střed přitahuje tělesa, která se ocitnou v dosahu jeho vlády. Jako na Zemi. Takže proč by se na Měsíci nemohlo dít to, co se děje na Zemi?

Měsíc obklopuje atmosféra. Neviděl snad kdosi před čtyřiceti lety na Květnou neděli, jak jsem se od kohosi dozvěděl, na Měsíci mraky? Není snad na něm těsně před zatměním znát jakýsi neklid? A co by to mělo být jiného než důkaz, že tam je vzduch? Z planet stoupá pára a z hvězd také – co jiného také byly skvrny, které jsou na Slunci a plodí meteority?

A určitě je na Měsíci voda. Jak si jinak vysvětlit jeho skvrny, ne-li jako hladiny jezer. (Nenašli se dokonce tací, co tvrdili, že jsou tak jasně vykreslená a tak pravidelně jedno od druhého umístěná, že jsou to jezera umělá, bezmála dílo lidských rukou?) Na druhé straně, kdyby Měsíc byl jenom velké zrcadlo, které by mělo za úkol odrážet na Zemi sluneční světlo, proč by Stvořitel to zrcadlo posázel skvrnami? Což znamená, že ty skvrny nejsou nedokonalosti, ale dokonalosti, neboli rybníky, jezera nebo moře. A v nich je voda a voda je vzduch a život.

Život asi trochu odlišný od našeho. Voda tam třeba (co já vím?) chutná po lékořici, po kardamonu nebo po pepři. Existuje-li bezpočet světů, pak zde je důkaz nekonečného důmyslu Stavitele našeho vesmíru. Pak ovšem tento Básník nemá meze. Může tvořit obydlené světy kdekoliv a pokaždé s jinými stvořeními. Obyvatelé Slunce jsou bytosti mužné a slunečné, solárnější, světlejší a osvícenější než obyvatelé Země, kteří jsou ztěžklí hmotou, a obyvatelé Měsíce budou asi někde veprostřed. Na Slunci žijí bytosti, jež jsou veskrze formou, neboli aktem, na Zemi zase bytosti složené z ryzí Potence, kterou rozvíjejí, a na Měsíci *in medio fluctuantes*, neboli bytosti takzvaně náměsíčné…

Mohli bychom my žít na vzduchu, jaký je na Měsíci? Nejspíš ne, točila by se nám tam hlava; na druhé straně ryby nemohou žít

ve vzduchu, který tu máme my, a ptáci zase tam, kde jsou ryby. Tamější vzduch bude určitě čistší než náš, který je tak hustý, že coby přirozená čočka filtruje sluneční paprsky, takže obyvatelé Měsíce vidí Slunce mnohem jasněji. Úsvit a soumrak, které nám poskytují světlo, když tu Slunce buď ještě je, nebo už zase není, to je právě dar našeho vzduchu, který díky tomu, že je pln nečistoty, zachycuje světlo a předává je dál, jinak by tu už vlastně žádné být nemělo a ani nemohlo, zatímco ho máme dost a dost, a také upozorňuje a připravuje na odchod a příchod Slunce. Na Měsíci, kde je vzduch čistší, noc a den přicházejí asi spíš naráz. Slunce se prudce a rázem vynoří za obzorem, asi jako když se vytáhne opona. A z prudkého, ostrého světla se rázem všechno ponoří do tmy husté jak dehet. A na Měsíci by také neměli mít duhu, tu přece vyvolávají páry smíšené se vzduchem. Z téhož důvodu tam však asi nebudou mít ani deště a blesky a hromy.

A jak asi vypadají obyvatelé planet, které jsou blíž Slunci? Budou ohniví jako Mauři, ale také duchovněji založení než my. Jak jim bude asi Slunce připadat velké? Jak dokáží snést jeho jas? Že by se tam kovy zcela přirozeně tavily a tekly jako řeky?

Existuje však nekonečný počet světů opravdu? Spory o tom vedly v Paříži k soubojům. Kanovník z Digne přiznával, že to neví. Lépe řečeno, právě jeho znalosti fyziky jej měly k tomu, aby tento opatrný postoj zaujal a kráčel tak ve stopách velkého Epikura. Svět nemůže být jiný než nekonečný. Atomy se tísní v prázdnu, a že tělesa opravdu existují, o tom svědčí naše vjemy. Že existuje prázdno, to nám dokládá rozum. Jak a kde by se jinak mohly pohybovat atomy? Kdyby nebylo prázdno, nebyl by možný pohyb, pokud by ovšem tělesa nepronikala jedno do druhého. Bylo by přece směšné domnívat se, že uvede-li moucha křídlem do pohybu částečku vzduchu, ta pohyb přenese na další vedle sebe a ta to zopakuje, to bychom pak mohli rovnou tvrdit, že cukne-li nohou blecha, na opačném konci světa někomu naskočí boule.

Na druhé straně ovšem, kdyby prázdno bylo nekonečné a počet atomů jednou provždy daný a konečný, atomy by se nepřestaly pohybovat všude a kdekoliv, nikdy by do sebe nenarazily (jako je zhola nemyslitelné, že by se dvě osoby za

život potkaly jen v jednom jediném případě, a to kdyby chodily sem tam po nekonečné poušti) a nevznikly by jejich složeniny. A kdyby prázdno bylo ukončené a těles byl naopak nekonečný počet, nebylo by v něm dost místa, aby je do sebe všechny pojalo.

Stačilo by ovšem myslet si prázdno vymezené a ukončené, zaplněné atomy, jejichž počet by byl konečný. Kanovník mi říkal, že tento přístup je ze všech nejobezřetnější. Proč chtít, aby Bůh byl nucen, jako nějaký vrchní komik, odvádět bezpočet představení? Bůh projevuje svou svobodu neustále a věčně, a to stvořením a udržováním jednoho jediného světa. Nejsou po ruce argumenty proti pluralitě světů, ale ani pro ni. Bůh, který byl dřív než svět, stvořil dostatečný počet atomů v prostoru dostatečně rozlehlém, aby mohl své mistrovské dílo dokonat. K jeho nekonečné dokonalosti patří i Génius Limitu.

Aby si zjistil, kolik světů se nachází v tom, co je neživé, zašel si Roberto do muzea, které bylo na *Daphne*, a vynesl na palubu a do řady před sebe jako kůstky kostry poskládal všechno, co tam našel neživého, zkameněliny, oblázky a úlomky, přebíhal očima z jednoho na druhé a zcela náhodně rozvažoval o Náhodě a o tom, co může způsobit.

Kdo mi chce namluvit (říkal si), že Bůh má sklon stanovit meze, jestliže mi má zkušenost vyjevuje neustále nové a nové světy, nahoře i dole? Pak by se věci mohly mít tak, že ne Bůh, ale svět že je věčný a nekonečný a že vždycky byl a vždycky taky setrvá v nekonečném kolotání svých atomů, nekonečných v nekonečném prázdnu, podle zákonů, které zatím neznám, a které směřují a řídí nečekané, ale pravidelné úhyby atomů, aby jen tak naprázdno netřeštily. Svět by pak byl vlastně Bůh. Bůh by se zrodil z věčnosti jako bezbřehý vesmír a já bych byl podroben jeho zákonům, aniž bych věděl, jaké vůbec jsou.

Pošetilče, tvrdí na to jiní, o nekonečnosti boží můžeš mluvit jen proto, že nejsi s to pojmout ji do své mysli a pochopit, ale jenom v ni uvěřit, jako se věří v tajemství. Chceš-li mluvit o filosofii přírody, musil bys být s to tento nekonečný svět pochopit, a to právě nesvedeš.

Možná. Vezměme si však případ, že svět není prázdný, ale plný a ukončený. Snažme se tedy pochopit to nic, co se nachází

za tím, kde svět končí. Myslíme-li na to nic, můžeme si je představit třeba jako vítr? Nemůžeme, musí to být opravdu nic, neboli ani vítr. Je možné, v poloze přírodní filosofie a ne víry, aby bylo nic, co nemá konec? Je mnohem snazší představit si svět, který se táhne do nedohledna, něco jako když si básník představuje rohaté lidi nebo dvouocasé ryby tak, že si nově složí a spojí to, co už zná, stačí jenom ke světu v místě, kde podle nás končí, přidat další části (území stále ještě složená z vody a z půdy, další nebeská tělesa a hvězdy), podobné těm, které už známe. Neomezeně.

A kdyby svět pak byl ukončený a konečný, a nic, právě jakožto nic, nemohlo existovat, co by pak bylo za hranicemi světa? Prázdno. A tak bychom k popření nekonečna použili prázdna, které však nemůže být než nekonečné, jinak bychom si přece tam, kde končí, musili představit další nemyslitelnou rozlohu ničeho. Takže bude líp okamžitě a volně si představit prázdno a zabydlit je atomy, pokud je ovšem nechceme považovat za prázdno, které by prázdnější už ani být nemohlo.

Roberto se těšil velikánské výsadě, bez níž by jeho smůla neměla smysl. Nyní získal zřejmě důkaz existence dalších nebes a současně, aniž musil kamsi mimo nebeské sféry, objevil velké množství světů v korálech. Bylo snad třeba vypočítávat, z kolika figur by se mohly skládat atomy všehomíra a spalovat na hranici ty, co tvrdili, že jejich počet není konečný, když by stačilo léta meditovat nad jednou z těchto věcí uložených v moři, aby bylo každému jasné, že odchýlení jednoho jediného atomu, ať už Bohem chtěné či náhodné, může zplodit nečekané Mléčné Dráhy?

Vykoupení? Špatně zvolený námět k hovoru, protestoval Roberto, nechtěl se totiž dostat do potíží s dalšími jezuity, které mu osud postaví do cesty, a to dokonce nejspíš někým, kdo si neumí představit, že Bůh je všemohoucí. Kdo může vyloučit, že v rovině tvoření k prvotnímu hříchu nedošlo současně ve všech vesmírech, a to na odlišné a nepředvídatelné, a přitom vzájemně současné způsoby, a Kristus že nezemřel na kříži za všechny, za Měsíčňany a Syřany a Korálovce, kteří žili v molekulách těchto děravých skal, dokud byly samy ještě živé?

Roberto ve skutečnosti nebyl o tom, co tvrdil, tak docela přesvědčen, nakládal si na talíř od každého chodu jen něco, ale dohromady toho pak bylo příliš mnoho, do jedné jediné úvahy pojal všechno, co kdy kde zaslechl. Nebyl ovšem zase tak hloupý, aby si to neuvědomoval, takže poté co svého možného protivníka porazil, dal mu znovu slovo a ztotožnil se s jeho námitkami.

Jednou ho otec Caspar v otázce prázdna umlčel sylogismem, na který nedokázal odpovědět: prázdno je nebytí, nebytí však není, takže prázdno není. Argument byl v pořádku, popíral prázdno, a přitom připouštěl, že si je můžeme myslit. Neboť věci, které neexistují, se dají docela dobře myslit. Může chiméra, která bzučí v prázdnu, požírat druhotné významy? Nemůže, protože chiméra jako taková neexistuje, v prázdnu není žádné bzučení slyšet a druhotné významy jsou záležitostí mentální a hruškou, kterou si myslíme, se nemůžeme nasytit. Přesto si však chiméru myslím, i když je chimérická, neboli není. A tak je tomu i s prázdnem.

Roberto si připomněl jednoho devatenáctiletého mladíka, v Paříži si ho pozvali Robertovi přátelé a filosofové, protože se o něm říkalo, že vymýšlí stroj, který by konal aritmetické výpočty. Roberto tak docela nepochopil, jak má přístroj fungovat, a dotyčného mládence (možná z jízlivosti) považoval za nějakého až příliš skromného, a přitom až příliš usedlého mudrlanta, aspoň vzhledem k věku, protože jeho libertinští přátelé ho měli k názoru, že člověk může být moudrý, a přitom se neochuzovat o radost. A taky mu vadilo, že když přišla řeč na prázdno, mladík chtěl přispět svou troškou do mlýna a trochu opovážlivě řekl: „O prázdnu se toho prozatím moc nenapovídalo. Teď by se mělo dokázat s pomocí zkušenosti.“ A pronesl to tak, jako by byl jediný, kdo by to mohl udělat.

Roberto se ho zeptal, jakou zkušenost má na mysli, a mládenec mu odpověděl, že mu to zatím ještě není známo. Ve snaze pokořit ho mu Roberto pak předložil všechny filosofické námitky, které znal: kdyby prázdno bylo, nebyla by to hmota (ta je totiž plná), nebyl by to duch, protože si nemůžeme představit ducha, který by byl prázdný, nebyl by to Bůh, protože pak by byl dokonce zbaven sám sebe, nebyla by to substance, ani akcident,

vydávalo by světlo, a přitom nebylo průhledné… Co by to tedy bylo?

Mládenec mu s pokornou vyzývavostí a se sklopenýma očima odpověděl: „Bylo by to asi cosi na půl cesty mezi hmotou a ničím a nemělo by to účast na jednom, ani na druhém. Od ničeho by se odlišovalo rozměrem, od hmoty nehybností. Bylo by to něco, co by skoro nebylo. Žádná domněnka a ani abstrakce. Byl by to, byl by to (jak to povědět?) fakt. Prostý a jednoduchý fakt.“

„Co je to ale prostý a jednoduchý fakt, bez jakéhokoliv dalšího vymezení?“ zeptal se ho se scholastickou vyzývavostí Roberto, který v této záležitosti ostatně byl zcela bez předsudků, nezaujatý, chtěl jenom taky povědět něco moudrého.

„Nedokáži definovat to, co je čisté a prosté,“ odpověděl mu mladík. „Ostatně, pane, jak byste definoval bytí? Při jeho definování by bylo třeba především říci, že je něco. Řekli jsme však, a v definici tudíž použili právě toho, co bychom naopak měli definovat. Já se domnívám, že některé výrazy definovat prostě není možné, a tam možná patří i prázdno. Třeba se však mýlím.“

„Nemýlíte. Prázdno je jako čas,“ ozval se jeden z Robertových libertinských přátel. „Čas není číslo pohybu, protože čas nezávisí na pohybu, ale pohyb na čase, je nekonečný, nestvořený, trvalý, není to prostorový akcident… Čas prostě je, a tím to končí. A prázdno prostě je a tím to končí.“

Někteří přítomní protestovali, tvrdili, že to, co by prostě jen bylo a dost, nevybaveno definovatelnou esencí, by vlastně nebylo. „Pánové,“ ozval se Kanovník z Digne, „to je pravda, prostor a čas nejsou těleso ani duch, jsou, chcete-li, nehmotné, to však neznamená, že nejsou skutečné. Nejsou akcident a nejsou substance, a přitom tu byly před stvořením světa, před každou substancí. Jsou jeden jako druhý nenarušitelné a nepozměnitelné, ať už se do nich vloží cokoliv.“

„Jenže,“ namítl Roberto, „prostor je přece rozprostraněný, a rozprostraněnost, to je vlastnost těles…“

„Kdepak,“ odporoval mu jeden jeho libertinský přítel, „skutečnost, že všechna tělesa jsou rozprostraněná, ještě neznamená, že všechno, co je rozprostraněné, je těleso, jak by tomu chtěl jeden pán, který by mě ostatně neuznal ani za hodna

odpovědi, protože se podle všeho nehodlá vrátit z Holandska. Rozprostraněnost, to je dispozice všeho, co je. Prostor je rozprostraněnost absolutní, věčná, nekonečná, nestvořená, nevynutitelná, neopsatelná. Stejně jako čas nezná zánik, je nepřístupná, nevytratitelná, je to arabský fénix, had, který si hryže ocas…“

„Pane,“ řekl Kanovník, „neklaďme však prostor na místo Boha…“

„Pane,“ odpověděl mu libertin, „nemůžete nám napřed předkládat myšlenky, které všichni považujeme za správné, a pak po nás chtít, abychom v nich nešli do důsledků. Tuším, že tam, kde se nacházíme, nepotřebujeme už Boha a ani jeho nekonečno, protože nekonečna máme kolem sebe kupy a činí z nás stíny, které vydrží sotva vteřinu a nikdy se už znova neobjeví. Takže navrhuji odložit stranou veškeré obavy a odejít společně do krčmy.“

Kanovník zakroutil hlavou, rozloučil se a odešel. Rovněž mladík, který byl podle všeho těmi řečmi důkladně otřesen, se s očima upřenýma do země omluvil a požádal o svolení odejít.

„Nebohý chlapec,“ řekl pak libertin, „staví stroje či přístroje na sčítání jednoho nekonečna, a my jsme ho tu vyděsili věčným tichem nekonečna několikerého. *Voilá*, tím končí další krásné předsevzetí.“

„Tu ránu nevydrží,“ ozval se další pyrrhonista. „Pokusí se o smír se světem a skončí mezi jezuity!“

Roberto se nyní v duchu vrátil k rozhovoru, od něhož uplynula slušná řádka let. Prázdno a prostor byly jako čas, anebo čas byl jako prázdno a prostor, a není tudíž možné, že jako existují prostory hvězdné, v nichž naše země je jako mraveneček a prostory jako korálové světy (mravenečci našeho vesmíru), které se přitom navzájem prostupují, aby existovaly také vesmíry podřízené různým časům? Neříkalo se snad, že na Jupiteru den trvá jako u nás rok? Musí tudíž existovat vesmíry, které se rodí a umírají, vznikají a zanikají během jednoho okamžiku, nebo naopak trvají tak dlouho, že to přesahuje naše schopnosti vypočítat jak sled čínských dynastií, tak dobu, jež uběhla od Potopy světa. Jsou Vesmíry, v nichž všechny pohyby a reakce na

pohyby netrvají v rozmezí hodin a minut, ale tisíciletí, a další, v nichž se planety rodí a zhynou, než člověk stačí mrknout.

Neexistuje snad, a dokonce nedaleko, místo, kde se z času stal včerejšek?

A on sám už možná vešel do jednoho z oněch vesmírů, v nichž od okamžiku, kde jeden atom vody začal korodovat kůru mrtvého korálu a korál se začal poznenáhlu rozpadávat, uběhlo tolik let, kolik od zrození Adama k Vykoupení. A nežije snad on sám svou lásku v době, kdy se Lilia stejně jako Pomerančová Holubice stala něčím, pro jehož získání měl k dobru celá století omrzelosti a nudy? Nechystá se snad žít v nekonečném budoucnu?

K tolika a tak složitým úvahám přiměly mladého urozeného pána korály, které právě objevil… A bůhví kam by se v nich až dostal, kdyby býval měl povahu skutečného filosofa. Roberto však žádný filosof nebyl, naopak, byl to nešťastně zamilovaný mladík, který se právě zotavil z cesty, celkem vzato zatím nekorunované úspěchem, na Ostrov, který mu unikal do stydnoucích mlžin předchozího dne.

Tento zamilovaný mládenec byl sice vychovaný v Paříži, nikdy však nezapomněl, že žil kdysi na venkově. Díky tomu také došel k závěru, že čas, nad nímž přemýšlí, se dá hníst a natahovat na bezpočet způsobů, jako těsto s vaječnými žloutky, jak to viděl dělat ženy v Grivě. Nechápu, proč Roberta napadlo právě toto podobenství, usilovné přemýšlení v něm možná probudilo chuť k jídlu, nebo ho třeba vyděsilo věčné ticho několikerého nekonečna a zachtělo se mu vrátit se do kuchyně své matky. Dlouho to však netrvalo a přešel ke vzpomínce na docela jiné pamlsky.

Byli tu ptáčci nadívaní paštikami, zajíčci a bažanti, snad coby důkaz tvrzení, že může existovat spousta světů vedle sebe nebo také v sobě. Matka však pekla i koláče, říkala jim německé, měly několik vrstev či plástů ovoce a bylo v nich máslo, cukr a skořice. Pak ji napadlo, že by mohla dělat koláče slané, a to pak mezi dvě vrstvy těsta vkládala buď vrstvu šunky, natvrdo vařená nakrájená vejce, nebo zeleninu. A to Roberta přivedlo k myšlence, že vesmír by mohl být jako pánev, na níž se současně pekou různé příběhy, každý ve svém čase a všechny třeba se

stejnými postavami. A jako v koláči vejce, co jsou vespod, nevědí, co se děje s jejich druhy či se šunkou nad nimi, tak v jedné vrstvě všehomíra jeden Roberto neví, co dělá ten druhý.

Jistě, není to vůbec pohledné uvažování, a navíc v něm ani nejde o hlavu, ale o břicho. Je z něj však jasné, že teď už věděl, kam chce dojít, a sice že v jednom a témže okamžiku může řada různých robertů konat zcela různé věci, a to dokonce i pod různými jmény.

Že by i pod jménem Ferrantovým? Nebylo pak tedy to, co považoval za historii, již si vymýšlel, o bratrovi, který je jeho nepřítelem, vlastně jen nejasné tušení, že existuje svět, v němž se s ním, s Robertem, děje ještě něco jiného než to, co už žije v této době a v tomto světě?

Jistě, říkal si, chtěl bys samozřejmě žít to, co žil Ferrante, když *Tweede Daphne* nastavila plachty do větru. Ale to jen proto, že – a každý to ví – existují, jak říkal Saint-Savin, myšlenky, které si člověk vůbec nemyslí, které zapůsobí na srdce, aniž si to srdce (natožpak mysl) uvědomí, a nemůže to být jinak, než že některé z nich – někdy jsou to jen nejasné a někdy zas dokonce zcela jasné choutky – proniknou do vesmíru nějakého Románu, o němž si ten, kdo jej píše, myslí, že tak činí, aby uvedl na scénu cizí myšlenky… Jenže já jsem já a Ferrante je Ferrante a dokazuji si to tím, že ho nechávám prožívat dobrodružství, jejichž bych já v žádném případě nemohl být hrdinou a která, pokud se vůbec v nějakém vesmíru odehrávají, pak ve vesmíru Fantazie, který není s žádným jiným vesmírem souběžný.

A tu noc, když zapomněl na korály, se až do rána těšil vymýšlením dobrodružství, která by ho ještě jednou odvedla do slasti ze všech nejkřečovitější a do nejvybranějšího utrpení.

35.
Útěcha Mořeplavců

Ferrante pověděl Lilii, teď už ochotné uvěřit každé nepravdě, pokud by se snesla z jeho milovaných rtů, příběh bezmála pravdivý, až na to, že on sám v něm převzal roli Roberta a Roberto zase roli jeho, a přesvědčil ji, aby prodala všechny šperky ze skříňky, kterou měla s sebou, vyhledala uzurpátora jeho jména a vzala mu dokument, životně důležitý pro osudy státu, který on vzal jemu a který by mu mohl, kdyby jej vrátil, získat kardinálovo odpuštění.

Po útěku od francouzských břehů první zastávkou *Tweede Daphne* byl Amsterodam. Tam se Ferrantovi, coby zvědovi ve dvojích službách, podařilo najít osobu, od níž získal jakousi zprávu o lodi jménem *Amarilli*. Ať už se dozvěděl cokoliv, za pár dnů byl v Londýně a někoho tam hledal. Ten, komu se svěřil, nemohl nebýt stejně zrádná povaha jako on, ochotný zradit i ty, pro něž zrazoval jiné.

Ferrante, sotva od Lilie dostal velice čistý démant, noční dobou vešel do krčmy, kde na něho čekala bytost neurčitého pohlaví, kdysi možná eunuch v turecké zemi. V bezvousém obličeji měl ústa tak drobná, že chtěl-li se usmát, musil pokrčit nos.

Místnost, v níž se kuly pikle, byla děsivá, z hromady kostí, které sotva doutnaly, stoupal mastný kouř plný sazí. V koutě visela za nohy nahá mrtvola a z úst jí vytékala omáčka v barvě kopřiv do mosazného kanálku.

Kleštěnec ve Ferrantovi našel druha v zločinu. Vyslechl jeho přání, uviděl démant a zradil své pány. Odvedl Roberta do jiné místnosti, která vypadala jako krám apotekáře, byla plná hliněných, skleněných, cínových a mosazných nádobek. V nich byly uloženy substance, které tomu, kdo jich požil, obstaraly nové vzezření, ať šlo o megery, které chtěly být mladé a krásné, či o holomky, kteří chtěli vypadat docela jinak. Byla to zkrátka líčidla, masti změkčující kůži, kořeny asfodelu, nať estragonu a substance šlechtící pleť, vyrobené z míchy koloucha, a vody

vytěžené z jerišské růže. Byly to masti na odbarvení vlasů, vyrobené ze zeleného drnáku, žita, divoké máty, ledku, kamence a řebříčku, masti měnící barvu pleti, a ty byly z krav, medvěda, soumara, velblouda, užovky, králíka, velryby, bukače, daňka, divoké kočky nebo vydry. Našly se tu i oleje na mazání obličeje z benzoe, citronu, piniových jadérek, jilmu, vlčího bobu, viky a hrachu a byla tu celá police močových měchýřů, s jejichž pomocí se z hříšnic dělají panny. Pro toho, kdo chtěl někoho vlákat do osidel lásky, tu byly zmijí jazýčky, křepelčí hlavičky, oslí mozečky, maurské boby, jezevčí tlapky, kameny z orlích hnízd, pilinová srdce plná zpřelámaných jehel a další předměty vyrobené z bláta a z olova, odporné na pohled.

Uprostřed místnosti byl stůl a na něm mísa přikrytá zakrváceným hadrem, na který mu kleštěnec významně ukázal. Ferrante nechápal, oč jde, a dostalo se mu sdělení, že se právě ocitl u toho člověka, kterého nezbytně potřebuje. Nebyl to totiž nikdo jiný než muž, který poranil psa doktora Byrda a den co den tu v tu dohodnutou hodinu ve vitriolové vodě namáčel hadr nasáklý psí krví, nebo jej taky přikládal k ohni a vysílal tak na *Amarilli* signály, na které Byrd čekal.

Kleštěnec mu pověděl všechno o Byrdově plavbě a o přístavech, které měla jeho loď navštívit. Ferranta, který toho o kšeftu se zeměpisnými délkami věděl opravdu málo, nebo spíš vůbec nic, by v životě nenapadlo, že Mazarin poslal Roberta na moře, jen aby objevil cosi, co jemu připadalo jako naprostá samozřejmost, a vyvodil z toho, že Roberto ve skutečnosti měl kardinálovi zjistit, kde se nacházejí Šalomounovy ostrovy.

Tweede Daphne považoval za loď rychlejší než *Amarilli*, měl důvěru ve svou šťastnou hvězdu a domníval se, že Byrdovu loď snadno dožene a až pak zakotví na Šalomounových ostrovech, posádku na souši že zaskočí a pobije (včetně Roberta) a s celou zemí, jejímž jediným objevitelem se stane, bude nakládat podle svého.

Kleštěnec mu také poradil, jak to udělat, aby se na moři neodchýlil od správného směru: stačí způsobit ránu nějakému jinému psovi, odebrat mu vzorek krve a tím vzorkem pak na něj působit, až bude na lodi, jako tomu bylo se psem na *Amarilli*. Ferrante by tak od něho dostával potřebné údaje stejně jako Byrd.

Okamžitě vypluji, oznámil Ferrante kleštěnci, a když se mu dostalo upozornění, že napřed by si měl najít psa, zvolal: „Na palubě mám něco lepšího než psa!“ Odvedl kleštěnce na loď a ověřil si, je-li v posádce někdo, kdo se vyzná v pouštění žilou a podobných záležitostech. „Já, kapitáne,“ přihlásil se mu chlap, co nejméně stokrát unikl oprátce. „Na pirátské lodi jsem uřezal víc rukou a nohou kamarádům, než usekal nepřátelům!“

V podpalubí nechal Ferrante Biscarata řetězy připoutat na dva zkřížené trámy a pak mu sám vlastní rukou do hloubky rozřízl bok, kleštěnec chytal krev do hadru a ten pak uložili do pytlíku. Ranhojiči vysvětlil, jak má ránu po celou plavbu udržovat otevřenou a nedopustit, aby se zacelila, nebo aby nedejbože raněný zemřel.

Okamžitě, jakmile vykonal tento další zločin, vydal příkaz vytáhnout plachty a plout k Šalomounovým ostrovům.

Jak si Roberto vyprávěl tuto kapitolu svého románu, padlo na něho znechucení, pocítil únavu z tolika špatných skutků a zmocnila se her sklíčenost.

Nechtělo se mu představovat si, co bude následovat, a napsal radši výzvu k přírodě, aby jako matka, která chce-li uspat dítě v kolébce; přehodí přes ni na noc kus plátna, pokryla zemi hlubokou nocí. Poprosil noc, aby mu odňala pohled na okolní svět a vyzvala jeho oči, aby se zavřely, a jako se při východu slunce lvi, medvědi a vlci (kteří stejně jako zloději a vrahové světlo nesnášejí) běží ukrýt do jeskyní, kde najdou bezpečný pelech, tak naopak, jakmile slunce odejde na západě za obzor, aby odešel od něho i sběh a shon myšlenek. Aby v něm, jakmile jednou pohasne světlo, umdleli duchové, kteří se živí světlem, a dostavil se klid a mlčení.

Jak se chystal zhasit lucernu, ruce měl osvětlené pouze zvenčí přicházejícím měsíčním paprskem. Odněkud z útrob se mu do mozku nahrnula mlha, zalehla mu víčka a zavřela je, aby duch, který v něm sídlil, už neviděl nic, co by mohlo upoutat jeho pozornost. A spaly nejenom jeho oči a uši, ale i ruce a nohy – až na srdce, které se nemůže zastavit.

Ve spaní spí i duše? Běda, přeběda, ta bdí, jenom si odejde za jakousi zástěnu a tam začne hrát divadlo: ztřeštěné fantomy

vybíhají na jeviště a pouštějí se do komedie, a to zhruba takové, jakou by odvedla nejspíš společnost opilých herců nebo šílenců, přesně tak se zdají překroucené jejich postavy a v tak podivném šatu přicházejí a chlípně a nevhodně se chovají a vedou bezuzdné řeči.

Když se na několik kusů přetrhne stonožka, jednotlivé části, rázem volné, se rozběhnou každá jinam, aniž vědí, kam, až na první, které zůstala hlava, ostatní nic nevidí, jsou slepé, a coby čerstvě zrození červíci běží každá jinam na svých pěti nebo šesti nožičkách, které jim zbyly, a odnáší si s sebou i ten kousek duše, který k nim patří. Právě tak ve snech je možno vidět, jak se ze stvolu květiny vysouká krk jeřába, na něm opičí hlava a na hlavě čtvero slimáčích parůžků, jež dští oheň, nebo jak na bradě starce vypučí místo vousů páví chvost, jindy zase paže vypadají jako zkroucené révoví a oči jako světélka v pootevřené škebli, nos jako rákosová píšťala…

Roberto spal a zdálo se mu o Ferrantově plavbě a o tom, jak pokračuje, jenomže ten sen jako sen jenom vypadal.

Snad bych měl říci, že spíš než sen to bylo odhalení. Málem se stalo, že Roberto při svém rozjímání o nekonečném počtu světů už nechtěl dále představovat děj, který probíhal v Říši Románů, ale skutečný příběh ve skutečné zemi, kde by žil i on, ovšem s tím, že stejně jako Ostrov se nacházel v nejbližší minulosti, tak jeho příběh by se zase odbýval v nepříliš vzdálené budoucnosti, v níž by tak došlo k ukojení jeho touhy po prostorách méně úzkých, než byly ty, do nichž ho vehnalo jeho ztroskotání.

Začal sice všechno sám tím, že uvedl na scénu manýrovitého Ferranta, jakéhosi praporečníka ze *Sta pohádek a pověstí*, zplozeného pocitem křivdy za příkoří, kterých se mu nedostalo, teď už ho však vedle své milované Lilie nemohl ani vidět, zabíral jeho místo a tím, že se nakonec opovážil vzít na vědomí své tajné myšlenky, si vlastně bez nějakých velkých vytáček přiznal, že Ferrante je vlastně on sám. Jak už byl přesvědčen, že svět by mohl být žit v nekonečném počtu paralaxí, uvolil se sice stát se napřed indiskrétním okem, jež sledovalo Ferrantovy skutky v Říši Románů nebo v minulosti, která byla i minulostí jeho vlastní (a dotkla se, aniž si to uvědomil, i jeho přítomnosti a podmínila

ji), nyní se však stával okem Ferrantovým. Chtěl se spolu se svým protivníkem těšit z toho, co osud měl uchystat jemu.

Plavidlo běželo po tekutých pláních a piráti byli poslušní. Střežili pouť obou milenců a jen tu a tam kápli na nějakou mořskou zrůdu, tak třeba než dorazili k břehům Ameriky, zahlédli Tritona. Tím, co z něj bylo pod vodou vidět, připomínal člověka, jen paže byly oproti trupu dost krátké. Ruce měl veliké, vlasy šedivé a husté a plnovous mu padal až na břicho. Oči měl velké a pleť hrubou. Když se k němu přiblížili, nezdál se vzpurný a vyrazil směrem k síti. Sotva však ucítil, že ho v ní táhnou k lodi, tu ještě než stačili zahlédnout jeho tělo pod pupkem a zjistit, má-li ocas jako siréna, jediným úderem protrhl síť. Později ho zahlédli, jak se sluní na skalisku, dolní část těla však znova ukrýval. Díval se na loď a pohyboval rukama, jako by tleskal.

Jakmile vepluli do Tichého oceánu, narazili na ostrov, kde lvi byli černí, slepice nosily vlněný šat, stromy kvetly pouze v noci, ryby měly křídla, ptáci šupiny, kameny se držely na vodě a dřevo klesalo ke dnu, motýli se skvěli v noci a vodou se člověk mohl opít jako vínem.

Na dalším ostrově uviděli palác z mokrého dřeva, opatřený barvami na pohled ošklivými. Vešli do něj a ocitli se v sále, jehož stěny byly z havraního peří. V každé byl výklenek a v něm namísto kamenné bysty mužíček s vyzáblou tváří, jehož rozmar přírody přivedl na svět bez nohou.

Na trůnu, z něhož kapala špína, seděl Král a ten pohybem ruky zahájil koncert kladiv a vrtaček, pronikajících do kamenných desek, a nožů skřípajících na porcelánových talířích. Pak se objevili muži kost a kůže, odporní hlavně tím, jak se křivě dívali.

Před ně se postavily ženy a ty byly tak tlusté, že to svět neviděl. Uklonily se svým druhům a společně zahájili tanec, který odhaloval světu veškeré jejich mrzáctví a nestvůrnost. Pak vniklo dovnitř šest výtečníků, kteří jako by vyšli z jedněch a těchže útrob, nosy a ústa měli tak veliká a ramena tak nahrbená, že spíš než boží stvoření vypadali jak lži matky Přírody.

Když bylo po tanci a naši plavci neslyšeli pronést nikoho jedno jediné slovo, tu v domnění, že se tu mluví jazykem

odlišným od jejich, začali klást otázky pomocí rukou, v univerzálním jazyce, s jehož pomocí se dá domluvit i s divochy. Odpověděl jim však jeden muž a jeho jazyk se podobal vyhynulému jazyku Ptáků, byl samý trylek a pípání, a oni mu přitom rozuměli, jako by mluvil jejich mateřštinou. Tak jim došlo, že zatímco kdekoliv jinde je v úctě krása, v tomto paláci si cení jedině výstředností. A nic jiného že ani čekat nemohou, budou-li ve své plavbě pokračovat tam, kde je dole to, co jinde nahoře.

Pluli dál a narazili na třetí ostrov, který se zdál opuštěný, a Ferrante s Lilií, sami dva, se vydali do jeho vnitrozemí. Jak šli, zaslechli hlas a ten je nabádal, aby vzali nohy na ramena a utekli, protože jsou na ostrově Neviditelných Lidí. Měli jich spoustu kolem sebe a na ty dva návštěvníky, kteří se jim bezostyšně předváděli, si ukazovali prstem. Umožnit někomu, aby na nich spočinul pohledem, pro ně znamenalo stát se kořistí jeho zraku, přijít o svou přirozenost a proměnit se v opak sebe samého.

Na čtvrtém ostrově objevili člověka se zapadlýma očima, pištivým tenkým hláskem a tváří sice hezky zbarvenou, ale samá vráska. Vousy a vlasy měl jemné jako chmýří a tělo tak seschlé, že nemohl hnout hlavou, musil se pokaždé otočit celý. Řekl jim, že je mu tři sta čtyřicet let a že už třikrát obnovil své mládí tak, že se napil ze Zřídla bórové vody, která prodlužuje život, ale ne na víc než na tři sta čtyřicet let, takže zanedlouho bude musit zemřít. Poradil jim, aby zřídlo nehledali, protože žít třikrát, stát se napřed dvojnásobkem a pak trojnásobkem sebe sama, to nevede k ničemu jinému než k trápení, pro které člověk nakonec už ani neví, co je zač. A kdyby jenom to: žít třikrát tytéž bolesti, je věc strastiplná, strastiplnější však je prožívat znova tytéž radosti. Radost ze života se rodí z pocitu, že jak veselí, tak smutek trvají jen krátce, a běda tomu, kdo se dozví, že se bude těšit věčné blaženosti.

Svět Protinožců byl však krásný právě svou rozmanitostí, a jak pluli dalších tisíc mil, narazili na ostrov pátý a ten se doslova hemžil rybníky a tamější obyvatelé trávili život na kolenou a shlíželi se ve vodě v domnění, že kdyby se neviděli, bylo by to totéž, jako kdyby nebyli, a že kdyby od své podoby odtrhli pohled a neviděli se na hladině, umřeli by.

Poté přistáli u šestého ostrova, který byl ještě víc na západ. Tam si všichni obyvatelé nepřetržitě povídali, jeden druhému si na potkání říkali, co by měli dělat a jací by měli být, zdejší ostrované totiž mohli žít jen v případě, že o nich někdo bude vyprávět, a když někdo z nich přestoupil zákon a vyprávěl o někom nepěkný příběh, a měl ho tak k tomu, aby jej žil, tu ostatní přestali povídat o něm a on umřel.

Nejdůležitějším problémem však pro ně bylo vymyslet pro každého úplně jiný příběh; kdyby totiž všichni do jednoho žili příběh jeden a týž, nedali by se jeden od druhého odlišit, vždyť každý z nás je vlastně to, co z něj učinily příběhy, které si prožil. Proto si také vystavěli velikánské kolo, říkali mu Cynosura Lucensis a stálo na rynku v tamější vesnici. Skládalo se ze šesti soustředných kruhů, z nichž každý se otáčel po svém a jinak než ostatní. První bylo rozděleno na čtyřiadvacet přihrádek či okének, druhé na třicet šest, třetí na čtyřicet osm, čtvrté na šedesát, páté na sedmdesát dvě a šesté na osmdesát čtyři. V těchto okéncích, podle kritéria, které by Lilia a Ferrante v tak krátké době jen stěží mohli pochopit, byly vypsány činnosti (dejme tomu jít, přijít nebo umřít), city a pocity (jako nenávidět, milovat nebo pociťovat zimu), způsoby, jako dobře nebo špatně, smutně nebo vesele, a místa a časy, jako třeba doma nebo za měsíc.

Jak se kola otáčela, sestavovala různé příběhy, jako třeba „včera šel domů a potkal svého nepřítele, nebylo mu dobře, a tak mu poskytl pomoc," nebo „zahlédl sedmihlavé zvíře a zabil je." Obyvatelé ostrova tvrdili, že s pomocí tohoto zařízení se dá napsat nebo vymyslet sedm set dvacet dva milionů různých příběhů, což stačí k tomu, aby se životu každému z nich dostalo smyslu na řadu století. Roberta to potěšilo, sám by si mohl takové kolo zkonstruovat a vymýšlet si příběhy a pak by na *Daphne* mohl zůstat třeba deset tisíc let.

Objevů nových krajin a zemí, které by Roberto rád učinil, bylo hodně a byly to vesměs země bizarní. V jistém okamžiku svého snění si však pro oba milence zvolil místo méně lidnaté, aby si mohli lépe užít své lásky.

Nechal je dorazit na sedmý a tentokrát překrásný mořský břeh, s překrásným hájkem hned u vody. Když jím prošli, ocitli

se v královské zahradě, kde kolem aleje mezi květinovými záhony stálo hodně kašen.

Jako kdyby si však Ferrante a Lilia hledali kout ještě skrytější a on zase další soužení, nechal je Roberto dojít až k rozkvetlému podloubí, za nímž bylo údolíčko, kde šuměl bahenní rákos a vánek šířil směsici vůní. Z jezírka zurčivě vytékal potůček, voda v něm byla čistá a třpytila se jako šňůra perel.

Chtěl, a já bych řekl, že jeho inscenace nezanedbala žádné z nezbytných pravidel, aby milence vybídl k hodokvasu stín rozložitého dubiska, a přidal k němu i hravé platany, pokorné planiky, pichlavé jalovce, tuhý tamaryšek a pružné lípy, jež rostly všude kolem na lukách pestrých jak orientální koberec. Čím by jej ještě mohla iluminovat příroda, malířka světa? Jedině snad fialkami a narcisy.

Nechal je oddat se své vášni, zatímco křehký mák nad nimi zvedal svou ospalou hlavu z hlubokého zapomnění, aby se napil jejich rosou zkropených povzdechů. Nakonec však dal přednost tomu, aby zpitý tolikerou krásou zrudl hanbou a ostudou. Docela jako on, Roberto, a my bychom měli dodat, že zaslouženě.

Takže Roberto, aby už neviděl to, při čem by tolik býval chtěl sám být viděn díky své morfeovské vševědoucnosti, vystoupil nahoru, aby zrakem ovládl celý ostrov, na němž si nyní kašny šeptaly o milostném zázraku, za jehož starosvaty se měly.

Některé byly jako sloupky, jiné zase jako ampule nebo fialy a tryskal z nich pramínek – nebo jich naopak tryskalo moc z velkého počtu malých hubic –, jiné zase měly podobu archy, z jejíchž oken se hrnuly proudy a vytvářely jakousi nadvakrát smuteční vrbu, ta větší totiž coby cylindrický kmen plodila na svém vrcholu spoustu cylindrů menších, obrácených do různých směrů, jako kasematy či pevnost nebo dopravní loď vyzbrojená děly, jež místo koulí však vysílá k nebi vodu.

Jiné byly jako chocholy, další zase připomínaly hřívy nebo také vousy, bylo jich tolik a různých, kolik je hvězd tří králů nad jesličkami, jejichž chvosty a jiskry napodobovaly. Na jedné stála socha klučiny, v levé ruce držel slunečník, z jehož každého žebra vytékal pramínek, a pravou si naopak držel své přirozeníčko a ve křtitelnici mísil svoji moč s vodou, přitékající z kupole.

V další kašně se na soklu usadila ocasatá ryba, vypadala, jako by zrovna spolkla Jonáše a vypouštěla vodu z tlamky a ze dvou otvorů nad očima. Na ní hačal amorek s trojzubcem v ruce. Kašna ve tvaru květiny tryskem vody udržovala ve vzduchu míč, jiná vypadala jako strom, na němž každý z květů otáčel malou koulí, vypadalo to, jako když spousta planet víří jedna kolem druhé ve skleněné kouli plné vody. V další byly okvětní lístky z vody vytékající z podélné štěrbiny v kole na sloupku.

Byly tu varhany, a vzduch v nich byl nahrazen vodou, a nevycházely z nich zvuky, ale zkapalněné povzdechy, další byly jakési svícny, kde vodu vystřídal oheň, plamínky plápolající uprostřed vrhaly světlo na odevšad se hrnoucí pěnu.

Jedna z kašen připomínala páva, na hlavě měl korunku a vzadu doširoka roztažený chvost, jemuž barvy poskytovala obloha. Nemluvě o dalších, ty budily dojem podstavců pro výrobce paruk a byly také vskutku ozdobeny zurčícími účesy. Slunečnice na jedné z nich byla větší a větší a měnila se v jinovatku. Následující, jemně tesaná, měla tvář samotného Slunce a kolem dokola zobáčky, takže nebeské těleso nevrhalo horké paprsky, ale crčela z něj svěžest.

Na další kašně se otáčel válec a ejakuloval vodu do spirálovitých žlábků, další měly podobu lvích či tygřích tlam, nozder gryfona, hadího jazyka, a dokonce tu byla i plačící žena a ta neplakala jen očima, ale i ňadry. Zbytek, to už bylo jen zvracení faunů, bujení okřídlených bytostí, prýštění labutí, vodní troubení z chobotů nilských slonů, záplava alabastrových amfor a pouštění žilou z rohů hojnosti.

Neboli vize, které pro Roberta byly, jestliže všechno důkladně zvážíme, jako dostat se z deště pod okap.

Tam v údolíčku zatím nasyceným milencům stačilo natáhnout ruku a přijmout od listnaté révy dar jejích pokladů, fíkovník, jako by se už už měl rozplakat dojetím nad spojením dvou bytostí, jež potají sledoval, až mu opravdu vyhrkly sladké slzy, zatímco na mandlovníku, který se obaloval pupeny příštích květů, úpěla Oranžová Holubice…

Nakonec se Roberto přece jen probudil. Byl zpocený jako myš.

„Nakonec,“ řekl si, „jsem já sám podlehl pokušení žít prostřednictvím Ferranta, nyní si však uvědomuji, že Ferrante naopak žil skrze mou osobu, a zatímco já jsem byl jako kalendář, on si to, co jsem umožnil prožít, opravdu prožil!“

A aby si zchladil vztek a viděl – aspoň viděl! – něco, co Ferrante vidět nemohl, znova vstal časně a s provazem kolem těla a skleněnou Maskou na tváři vyrazil ke svému korálovému světu.

36.
Člověk na konci

Když Roberto dorazil ke korálovému náspu, položil se tváří dolů na vodu a jal se proplouvat mezi věčnými lóžemi, tentokrát se však nemohl v klidu obdivovat živým kamenům, protože zlá Medúsa se proměnila v neživou skálu. Ve snu Roberto totiž přece zahlédl i něžné pohledy, které Lilia na uzurpátora vrhala, a jestliže ve spánku jej rozpalovaly, nyní ve vzpomínce ho studily jako led.

Býval by chtěl dostat zpátky svou Lilii, plaval a strkal hlavu co nejhlouběji, jako kdyby se mu od náruče mořské mohlo dostat palmy vítězství, již ve snu předala Ferrantovi. Vytvářet pojmy pro jeho cvičeného ducha neznamenalo velkou námahu, dokázal si představit Lilii v každé ze zvlněných kadencí tohoto mořského parku, viděl její rty v každém květu, do něhož by se rád jako nenasytná včela ponořil. V průsvitných štěpnicích nacházel krepovou látku, jež jí zastírala tvář při prvních milostných nocích, a natahoval ruku, aby ji odsunul stranou.

Jeho rozum byl podroušený, vyčítal si, že jeho oči nedohlédnou tam, kam srdce touží, a v korálech hledal náramek, síťku na vlasy, přívěšek, jenž šlechtil lalůček jejího ucha, krásné náhrdelníky, jež zdobily její labutí šíji.

Třebaže byl zaujat lovem, přivábila jeho pozornost ozdoba, kterou snad zahlédl v jedné štěrbině, sňal si masku, nahrbil hřbet, prudce zvedl nohy a snažil se dostat ke dnu. Vložil však do pohybu příliš mnoho síly, chtěl se zachytit okraje korálového svahu a teprve okamžik předtím, než jeho prsty sevřely drsný kámen, měl dojem, že vidí, jak se v něm otevírá tučné a ospalé oko. Okamžitě si vzpomněl, že otec Caspar mu povídal o Kamenné Rybě, která se usazuje v korálových jeskyních a překvapí a zaskočí každou živou bytost jedem svých šupin.

Bylo však pozdě, jeho ruka se už na tu Věc položila a ostrá bolest mu projela paží až po ramena. Škubl sebou a jen zázrakem se vzdálil a neskončil na Zrůdě tváří a hrudí, nezbylo mu však, aby se k Ní dál nepřiblížil, než uhodit Ji maskou. Ta se rozbila a

stejně ji musil upustit a nechat na místě. Nohama se odrazil od skály pod sebou, vrátil se na hladinu a stačil už jen zahlédnout, jak Skleněná maska klesá ke dnu a mizí.

Pravá ruka a předloktí okamžitě napuchly, rameno měl tuhé, bál se, že omdlí, poslepu nahmatal lano a jen stěží se jednou rukou přitahoval k lodi. Jak po provazovém žebříku vylezl nahoru, to už nevěděl, a jako když se na loď dostal poprvé, i tentokráte klesl na palubu.

Tentokrát však slunce už stálo vysoko na obloze. Drkotal zuby, přece jen si však vzpomněl, jak mu doktor Byrd vyprávěl, že většina lidí, kteří se setkali s Kamennou Rybou, se nezachránila, jen málo jich setkání přežilo a nikdo proti jejímu jedu neznal protilék. Na oči se mu sice snášela mlha, snažil se však prohlédnout si zranění: bylo to jen škrábnutí, podle všeho však stačilo vnést do krve smrtonosnou substanci. Smysly ho opustily.

Když se probudil, horečka stoupla a trápila ho veliká žízeň. Došlo mu, že v místě, kde se nachází, je vystaven živlům a vzdálen jídlu a pití a dlouho že tu naživu nevydrží. Odplazil se do podpalubí a tam až k místnosti se zásobami a k ohradě s drůbeží. Dychtivě se ze soudku napil vody, okamžitě se mu však žaludek sevřel v křečích. Omdlel znova a padl ústy do vlastních zvratků.

V noci plné divokých snů kladl své utrpení za vinu Ferrantovi, pletl si ho s Kamennou Rybou. Proč mu chtěl zabránit, aby se dostal na Ostrov a k Holubici? To kvůli tomu se pustil do jeho pronásledování?

Viděl se, jak leží a dívá se na druhého, co je taky on a sedí naproti němu v županu u kamen, a chce se dozvědět, zdali ruce, jimiž se dotýká sebe sama, a tělo, které cítí, mu patří, nebo nepatří. Viděl druhého a cítil, že na něm hoří šaty, jenže oblečený byl ten druhý a on sám byl nahý, nedokázal pochopit, kdo z nich bdí a kdo žije ve snu, a říkal si, že oba jsou zcela určitě figury vyvolané jeho myslí. On sám ne, myslí, a tudíž je.

Ten druhý (jenže který druhý?) najednou vstal, musil to však být Zlý Duch, který mu proměňoval svět v sen, protože teď už to nebyl on, ale otec Caspar. „Vrátil jste se!“ zamumlal Roberto a napřáhl k němu paže. Otec Caspar mu však neodpověděl, ani se nehnul. Jen se na něho díval. Byl to určitě on, ale jako kdyby

moře, které jej vrátilo, ho omylo a jako by omládl. Vous měl přistřižený, tvář svěží a růžovou jako otec Emanuele, na šatu žádné trhliny a skvrny. A stále bez hnutí, jako deklamující herec, bez chyb a dokonale jako zkušený řečník s pochmurným úsměvem na rtech řekl: „Nemá cenu, aby ses bránil. Celý svět má už jen jeden cíl, a tím je peklo."

Velice nahlas, jako by mluvil z kazatelny v kostele, pak pokračoval: „Jistě, peklo, o němž toho tak málo víte, ty a s tebou všichni, kdož do něj vstupují hbitou nohou a s duší plnou ztřeštěností! Myslili jste si, že v pekle najdete meče, dýky, kola, břitvy, sirnaté bystřiny, nápoje z tekutého olova, ledové vody, kotly a rožně, pily a kyje, sídla na vypichování očí, kleště na trhání zubů, hřebelce na odírání boků, řetězy na drcení kostí, kousavé šelmy, rezavé bodliny, škrtící smyčky, kobylky, kříže, háky a sekyry? Kdepak! Takové Soužení je jistě kruté, ale lidská mysl je ještě dokáže pochopit a vymyslit si je, vždyť jsme koneckonců vymyslili bronzové věže, železná sedadla a umíme probodávat nehty ostrým hrotem rákosu… Vy doufáte, že peklo je násep ze samých Kamenných Ryb. Kdepak, docela jiná jsou muka pekelná, a to proto, že je neplodí naše jednou provždy ukončená mysl, ale naopak mysl nekonečná, jakou má Bůh, Bůh hněvu a msty, nucený okázale předvádět svou zběsilost a dávat najevo, že jak nezměrné bylo jeho slitování při rozhřešení, tak o nic menší nebude spravedlnost jeho trestů! Ty tresty musí být takové, abychom v nich postřehli schod, jenž dělí naši bezmoc od jeho všemocnosti!"

„Na tomto světě," řečnil dál posel pokání, „jste navyklí na to, že na každé zlo se najde nějaká náprava, že není rána, na niž by nebylo masti a že není jedu bez lektvaru. Nemyslete si však, že tak se věci mají i v pekle. Jistě, spáleniny jsou zde velice nepříjemné, není tu však prostředku, který by zjednal úlevu, žízeň je tu jistě palčivá, nenajde se zde však voda, jež by ji uhasila, takový hlad, jaký tu vládne, mají jen psi, nenajde se tu však jídlo, které by jej ukojilo, nesnesitelná je zdejší hanba, není však pokrývky, pod níž by se dala ukrýt! Kéž by se tedy našla aspoň smrt, která by ukončila tolikero strastí, smrt, smrt… Nejhorší však je, že tady nemůžete očekávat ani milost tak truchlivou, jako je být odstraněn z tváře země! Hledejte smrt ve

všech podobách, hledejte smrt, a nebudete mít nikdy to štěstí, že byste ji našli! Smrti, Smrti, kde jsi (budete neustále volat), kde najdeme démona tak milosrdného, že nám ji poskytne? A pak vám teprve dojde, že tam dole utrpení konce nikdy nevezme!“

Stařec se odmlčel, rozpřáhl náruč, zvedl ruce k nebi a tiše, málem jako by se svěřoval s nějakým strašlivým tajemstvím, jež by nikdy nemělo opustit loď, procedil mezi zuby: „Že trest nikdy nevezme konce? To znamená, že budeme trpět tak dlouho, dokud by malý čermáček, který rok co rok vypije kapku, nevysušil všechna moře? Déle. *In saecula*. Budeme trpět, dokud svrab stromový, který rok co rok jednou do kůry hryzne, nestačí pohltit všechny lesy? Déle. *In saecula*. Budeme tedy trpět, dokud mravenec, co učiní rok co rok jeden krůček, neobejde Zemi? Déle. *In saecula*. A kdyby celý tento vesmír byl jen jedna písčitá poušť a každé století v něm bylo jedno zrnko, skončilo by snad naše utrpení, až by vesmír byl docela prázdný? Ani tehdy ne. *In saecula*. Dejme tomu, že nějaký zatracený hříšník po milionech let uroní pouze dvě slzičky, budeme trpět, dokud svým pláčem nevytvoří potopu větší, než byla ta, při níž kdysi dávno vyhynul celý lidský rod? Ach, nechme toho, nejsme přece děti! Chcete-li, řeknu vám to: *In saecula, in saecula* budou musit zatracení trpět, což znamená bezpočet století, bez konce a bez míry.“

Tvář otce Caspara nyní připomínala tvář grivského karmelitána. Pozvedal oči k nebi, jako by jedině tam mohl najít naději ve slitování. „Copak ale Bůh,“ říkal hlasem kajícníka, který si chce vysloužit politování, „copak ale Bůh netrpí při pohledu na naše utrpení? Není snad tomu tak, že by rád všechno uspíšil, nestane se, že se nám nakonec ukáže, abychom se utěšili aspoň jeho pláčem? Ach, běda, jak jste prostoduší! Bůh se vám bohužel ukáže, ale vy nevíte jak! Až pozvedneme oči, uvidíme Ho (mám vám to vůbec povědět?), uvidíme Ho, jak se stal kvůli nám Neronem, a to ne proto, aby byl nespravedlivý, ale aby byl přísný, nejenom nebude chtít nás utěšit nebo i nám pomoci, ale bude se pobaveně smát, a my tomu nebudeme rozumět! Pomyslete jen, jaký běs v nás propukne! My hoříme, budeme říkat, a Bůh se směje? My hoříme, a Bůh se směje? Ach, překrutý Bože! Proč nás raději nestíháš svými blesky, než abys nás urážel svým smíchem? Znásob, ó ty nemilosrdný, naše plameny, nechtěj

se z nich však těšit! Ten smích je pro nás trpčí než náš pláč! Proč nejsou v našem pekle propasti, do nichž bychom se ukryli, abychom nemusili patřit ve tvář Boha, který se směje? Vskutku nás podvedl ten, kdo nám řekl, že za trest popatříme do tváře Boha, jenž námi pohrdá. Měl nám naopak říci, že to bude Bůh, který se usmívá a který se směje… Abychom neviděli ten úsměv a neslyšeli ten smích, byli bychom radši, aby se na nás zřítila hora nebo aby se nám země propadla pod nohama. Ale kdež, uvidíme bohužel právě to, co nás bolí, a budeme slepí a hluší vůči všemu, jen tomu ne, vůči čemu bychom hluší a slepí být chtěli!“

Robertovi se vedral do chřípí škvírami v klecích pach krmení pro drůbež a zvenčí k němu dolehl pokřik mořských ptáků, který měl za boží Smích.

„Proč ale peklo pro mě?“ ptal se. „A proč pro všechny? Nevykoupil nás snad Kristus proto, aby bylo vyhrazeno jen několika lidem?“

Otec Caspar se zasmál jako Bůh zatracených: „Kdy vás ale měl vykoupit? Co si vlastně myslíš, na jaké planetě, v jakém vesmíru podle tebe žiješ?“

Vzal Roberta za ruku, násilím jej přinutil zvednout se z pelechu a vlekl ho labyrintem *Daphne*. Roberta trápilo hryzáni v útrobách a měl dojem, že v hlavě má plno hodin na řetízek. Hodiny, říkal si, čas a smrt…

Otec Caspar ho odvlékl do komůrky, na kterou on sám zatím nepřišel, uprostřed čtyř zbělelých stěn stál katafalk s víkem. Byl zavřený a po straně měl oko. Před okem bylo prkénko opatřené drážkou, aby se jím dalo posouvat, se spoustou otvorů v téže podobě a velikosti jako oko na katafalku, a v nich zdánlivě zamžená skla. Jak se prkénkem posouvalo, oko na prkénku se občas shodlo s okem na katafalku. Roberto si vzpomněl, že podobný přístroj, o němž se tvrdilo, že dokáže oživit světlo s pomocí stínu, viděl už jednou v Provenci.

Caspar otevřel bednu na jedné straně. Uvnitř stála na trojnožce velikánská lampa. Místo držadla, tedy na opačné straně, než je zobáček, měla kulaté, zvláštně zakřivené zrcadlo. Zažehl-li se knot v zobáčku, zrcadlo odráželo paprsky světla do trubice

jakéhosi krátkého dalekohledu, jehož poslední čočkou bylo vlastně vnější oko. Odtud (jakmile Caspar bednu opět zavřel) paprsky procházely sklem v destičce, rozšiřovaly se do kužele a na stěně se objevovala barevná vyobrazení tak přesná a živá, že Roberto je málem považoval za živá doslova a do písmene.

První figura představovala muže s tváří démona, přikovaného řetězem k útesu uprostřed moře a bičovaného vlnami. Od tohoto výjevu Roberto nebyl s to odtrhnout oči a spojil si jej s těmi (jak je otec Caspar střídal posouváním prkénka), které následovaly, spojil si je dohromady – něco jako sen ve snu – a nedokázal už to, co mu bylo sdělováno, odlišit od toho, co zrovna viděl.

K útesu se přiblížila loď, poznal v ní *Tweede Daphne*, a z ní vystoupil Ferrante. Zrovna propouštěl zajatce. Všechno bylo rázem jasné. Ferrante při své plavbě narazil – jak nás o tom ubezpečuje legenda – na Jidáše, který si na širém moři odpykával svou zradu.

„Díky," říkal Jidáš Ferrantovi, k Robertovi však jeho hlas zcela určitě přicházel ze rtů otce Caspara. „Od té doby, co jsem byl tady, dnes od deváté hodiny jsem doufal, že si svůj hřích budu ještě moci odpykat… Děkuji ti, bratře…"

„Jsi tu tedy teprve jeden den, nebo snad dobu ještě kratší?" zeptal se ho Ferrante. „Svůj hřích jsi však spáchal v roce třiatřicátém po zrození Našeho Pána, neboli před tisíci šesti sty desíti roky…"

„Ach, prostoduchý člověče," odpověděl mu Jidáš. „Je tomu samozřejmě tisíc šest set a deset vašich let, co jsem byl upoután na tuto skálu, není to však a nikdy nebude ani jeden den můj. Ty nevíš, že vstupem do moře, které obkličuje můj ostrov, jsi vkročil do jiného vesmíru, který probíhá vedle vašeho, a taky v něm, tady se Slunce otáčí kolem Země jako želva, jejíž každý další krok je o něco pomalejší než předchozí. Proto jeden můj den trval jako dva dny vaše, pak tři a pořád víc a víc, takže po jednom tisíci šesti stech a desíti vašich letech jsem teprve u nony, neboli deváté hodiny. A zakrátko čas bude ještě pomalejší, a pak ještě a ještě, a já budu věčně žít nonu roku třicátého třetího od noci betlémské…"

„Proč ale?" zeptal se ho Ferrante.

„Ale proto, že Bůh chtěl, aby můj trest záležel v tom, že budu žít neustále v jednom ohni, na Velký Pátek, a neustále, každý den, slavit pašije toho, koho jsem zradil. Zatímco pro ostatní lidi se den chýlil k západu a pak přišla noc a sobotní úsvit, pro mě v první den mého trestu uběhl jen atom atomu minuty od páteční nony. Pak se však běh Slunce znova zpomalil, tam u vás už Kristus vstával z mrtvých, a já jsem byl krok za onou hodinou. Teď už pro vás uběhla staletí, ale já jsem od toho okamžiku pořád ještě vzdálen drobínek času…“

„Tvé slunce se však přece jen pohybuje a nakonec přijde den, třeba i za deset tisíc a možná ještě více let, a ty vejdeš do své soboty.“

„Jistě, a pak to bude ještě horší. To už budu vycházet ze svého očistce a vstupovat do svého pekla. Bolest ze smrti, již jsem zapříčinil, nikdy neustane, přijdu však o možnost, která mi zatím stále ještě zbývá, a sice zařídit, aby se nestalo to, co se stalo.“

„Jak ale?“

„Ty asi nevíš, že nedaleko odtud probíhá poledník Protinožců. Za jeho čarou, jak v tvém, tak v mém vesmíru, je předchozí den. Kdybych mohl, když jsem teď na svobodě, tuto čáru překročit, ocitl bych se v mém Zeleném Čtvrtku. Abys věděl, tento škapulíř, který mám na krku, zavazuje mé Slunce sledovat mě jako můj stín a postarat se o to, aby tam, kde jsem, ať je to kdekoliv, vládl můj čas. Kdybych cestoval po celý dlouhatánský čtvrtek, mohl bych tudíž dorazit do Jeruzaléma, ještě než tam vykonám svůj padoušský čin. A uchránil bych svého Mistra před jeho osudem.“

„Jenže,“ namítl Ferrante, „zamezíš-li utrpení, nedojde ani k Vykoupení a svět by pak byl pořád ještě v moci prvotního hříchu.“

„Běda,“ zvolal Jidáš a rozplakal se, „vždyť já jsem myslel jen na sebe! Co tedy ale mám dělat? Jestliže nechám všechno tak, jak to je, a provedu, co jsem provedl, pak zůstanu zatracený. Jestliže svou chybu napravím, zabráním provedení úmyslu božího a budu také potrestán zatracením. Bylo tedy už od počátku dáno, že jsem předurčen k zatracení?“

Průvod vyobrazení se zastavil a vyhasl při pláči Jidášově, protože došel olej v lucerně. Nyní mluvil znova otec Caspar, a to hlasem, který Roberto už nepoznával coby jeho hlas. Trocha světla sem padala už jen štěrbinou ve stěně a osvětlovala pouze jednu polovinu jeho tváře, deformovala mu tvar nosu a činila barvu jeho vousů nejistou, na jedné straně teď byly bílé jak čerstvě napadaný sníh a na straně druhé tmavé. Z obou očí se staly prázdné jamky, protože i to, co bylo na světle, se zdálo ve stínu. A Roberto si teprve nyní uvědomoval, že je má zakryté černou páskou.

„A právě v tom místě," říkal hlas, který zcela určitě patřil opatovi z Morfi, „tehdy tvůj bratr vymyslel mistrovské dílo svého Důvtipu. Kdyby cestu, kterou si usmyslil Jidáš, vykonal on sám, mohl by býval zabránit tomu, aby se pašije dokonaly a došlo k Vykoupení. Kdepak, žádné vykoupení, všichni ať jsou a zůstanou oběťmi jednoho a téhož prvotního hříchu, všichni do jednoho ať jsou odsouzeni k mukám pekelným, tvůj bratr by byl hříšník, ale úplně stejný jako všichni ostatní lidé, a tudíž ospravedlněný."

„Ale jak by býval mohl, jak by mohl, jak mohl?" zeptal se Roberto.

„Ach," krutě, a přitom radostně se usmíval opat, „k tomu stačilo opravdu málo. Stačilo podvést i Nejvyššího, který nedokáže pochopit, že pravda může mít převlek. Stačilo zabít Jidáše, jak jsem to okamžitě na dotyčném útesu učinil, vzít si na krk jeho škapulíř, poslat svou loď napřed, aby odplula na opačnou stranu Ostrova, a dorazit sem jako někdo jiný, abych ti zabránil naučit se správným zásadám plavání. Aby ses nikdy nedostal na Ostrov dřív než já, abych tě přinutil postavit společně se mnou vodní zvon a umožnil mi dorazit konečně na Ostrov." A jak mluvil, pomalu se svlékal, aby mu ukázal škapulíř, svůj šat a předvedl se v šatu piráta, pak si stejně pomalu strhl z brady vousy, a když si sňal z hlavy paruku, Roberto měl dojem, že se na sebe dívá v zrcadle.

„Ferrante!" zvolal.

„Osobně já, bratře. Zatímco jsi se plácal ve vodě jako pes nebo žába, já jsem na druhé straně Ostrova vyhledal svou loď a plul jsem dlouhatánským Zeleným čtvrtkem k Jeruzalému, a tam jsem našel druhého Jidáše, jak se chystá ke zradě. Pověsil jsem

ho na fíkovník a zabránil mu předat Syna Člověka Synům Temnot, odebral jsem se se svými věrnými do Zahrady Olivetské, zajal tam našeho Pána a odňal jej Kalvárii. A ty, já, my všichni teď žijeme ve světě, který nebyl vykoupen!“

„Ale Kristus, kde je teď Kristus?“

„Takže ty nevíš, že už v antice se psalo o tom, že existují Holubice rudé jak oheň, protože náš Pán měl na sobě, než ho ukřižovali, šarlatovou kutnu? Ještě ti to nedošlo? Už tisíc šest set a deset let je Kristus vězněm na Ostrově a snaží se odtamtud uniknout v podobě Holubice v Barvě Pomeranče, ale nemůže, protože na tom místě, u Maltézské hvězdárny, jsem zanechal Jidášův škapulíř a kde je, tam je taky neustále jeden a týž den. Nyní mi už zbývá jen jedno, zabít tě a žít si volně ve světě, z něhož je odstraněna výčitka, kde peklo je zaručené a jisté pro všechny. Tam také budu jednoho dne přivítán coby nový Lucifer!“ Vytasil krátký meč a blížil se k Robertovi, jako kdyby se opravdu chystal vykonat poslední v řadě svých zločinů.

„Ne,“ zvolal Roberto, „to ti nedovolím! To já zabiju tebe a osvobodím Krista. Umím ještě zacházet s mečem, tebe tvůj otec nenaučil tajné finty!“

„Měl jsem pouze jednoho otce a jednu matku, a sice tvou zhnisanou mysl plnou pištělů,“ řekl Ferrante se smutným úsměvem na rtech. „To tys mě naučil nenávidět. Snad si nemyslíš, že to byl od tebe nějaký velký dar, dát mi život jenom proto, abych v tvé Říši Románů ztělesnil Podezření? Dokud ty budeš naživu a dokud si o mně budeš myslit to, co si o sobě musím myslit já sám, nepřestanu sám sebou pohrdat. Takže ať zabiju já tebe, nebo ty mě, výsledek bude stejný. Jdeme na věc.“

„Odpusť, bratře,“ zvolal Roberto v pláči. „Ano, jděme na věc, je správné, aby jeden z nás zemřel!“

Co vlastně chtěl Roberto? Chtěl zemřít, nebo osvobodit Ferranta tak, že by nechal zemřít jeho? Chtěl zabránit Ferrantovi v tom, aby zabránil Vykoupení? Nikdy se to nedozvíme, protože to nevěděl ani on. Takové jsou však už sny.

Vystoupili na palubu. Roberto hledal svou zbraň a našel ji (jistě se upamatujeme, kdy meč zlomil vejpůl), pouhý pahýl, zvolal však, že Bůh mu jistě dá sílu a vynikající šermíř že může zvítězit i se zlomeným mečem.

Oba bratři poprvé v životě stáli proti sobě a jejich poslední souboj měl začít.

Obloha se rozhodla bratrovražedný boj podpořit. Nečekaně mezi lodí a nebesy rozestřel svůj nakrvavělý stín rudý mrak, jako kdyby tam nahoře někdo podřízl Sluneční oře. Začala vichřice, bily blesky a burácely hromy a pak přišel liják a moře i obloha duněly oběma duelantům v uších, oslepovaly jim zrak a ledovou vodou jim zkrápěly ruce.

Jeden i druhý však poskakovali mezi blesky, které kolem nich jen pršely, dělali výpady zepředu i z boku, couvali, zavěsili se na lano a odlétali, aby se vyhnuli bodnutí, vrhali si urážky do tváře, seknutí doprovázeli řevem v řevu větru, který burácel okolo nich.

Na kluzké palubě Roberto bojoval za to, aby Kristus mohl být vložen a přibit na kříž a žádal Boha o pomoc, a Ferrante zase za to, aby Kristus nemusil trpět, a volal si na pomoc ďábly.

A zrovna když přivolával Astarotta, Vetřelec (teď už se vetřel i do rozvrhů Prozřetelnosti) Robertovi nechtě nabídl bok k Raccí fintě. Nebo tomu možná chtěl, aby ten sen bez hlavy a paty už jednou vzal konec.

Roberto předstíral pád, Ferrante se sklonil, aby jej na zemi dorazil, Roberto se však opřel o levou ruku a pahýlem meče se mu opřel do hrudi. Zvednout se tak hbitě jako Sain-Savin už sice nedokázal, Ferrante se však už nestačil narovnat, a tak se nabodl, vlastně sám si probodl hrudní kost pahýlem čepele. Roberta zalila krev, která jeho nepříteli v okamžiku smrti vychrstla z úst.

V ústech měl chuť krve, v deliriu se pravděpodobně kousl do jazyka. Ta krev se nyní prostírala od lodi až k Ostrovu a on v ní plaval, nechtěl kupředu, bál se Kamenné Ryby, vykonal však pouze prvou část svého poslání, Kristus čekal na Ostrově, aby mohl prolít Svou krev a on aby zůstal jediným jeho Spasitelem.

Co v tom svém snu dělal? Ferrantovým krátkým mečem rozřezával plachtu na dlouhé pruhy, ty pak s pomocí provazu svazoval dohromady. V podpalubí nachytal do smyček nejčilejší volavky nebo možná čápy a přivázal jim nohy k tomu létajícímu koberci, jako by to byli oři, kteří jej mají táhnout.

Na této vzdušné lodi se pak zvedl do vzduchu a letěl k pevnině, jež se stala rázem dosažitelnou. Pod Maltézskou hvězdárnou našel škapulíř a zničil jej. Jakmile vrátil času prostor,

snesla se k němu Holubice, konečně ji viděl v celé její slávě a byl u vytržení. Bylo však celkem přirozené – vlastně nadpřirozené –, že teď už mu nepřipadala oranžová, ale bílá jako padlý sníh. A nebyla to už vlastně ani holubice, té se přece nesluší zastupovat Někoho Druhého, spíš Zbožný Pelikán, jakým by měl být Syn. Nakonec zkrátka už ani dobře neviděl, jaký to vlastně pták se mu coby ochotný papoušek pro jeho okřídlený koráb nabídl.

Už jenom věděl, že stoupá nahoru a výjevy se střídaly podle toho, čeho se zrovna zachtělo šaškujícím fantomům. Tak pluli ke všem bezpočetným a nedokončeným světům, ke každé hvězdě, aby na nich na všech v jednom jediném okamžiku došlo k Vykoupení.

První planeta, k níž se na své cestě přiblížili, byl neposkvrněný, čistý Měsíc, měla na něm vládu noc, zespoda osvětlená polednem, které bylo na Zemi. Země stála na obzoru jako obrovská, neodbytná a bezbřehá mísa kukuřičné kaše, která málem, jak se na obloze vařila, překypěla a ukápla na něho svou horečkovitou horkost, v níž v horečném horečnatění horečnaté bubliny bublaly a bublaly, pluf, plaf, pluf. Když máš horečku, je z tebe kukuřičná kaše a všechna světla, co jich kde vidíš, jsou jenom bubliny, které ti bublají v hlavě.

A tam na Měsíci s Holubicí…

Přiznávám, v tom, co jsme vám tu předložili, jsme sami nehledali důslednost a pravděpodobnost, vždyť jde o zlý a zmatený sen člověka otráveného Kamennou Rybou. Co se vám však chystám povědět teď, to bychom nikdy nečekali. Robertovo srdce či mysl a v každém případě jeho *vis imaginativa* spřádala svatokrádežnou metamorfózu, Roberto se na Měsíci neviděl s Pánem, ale s Paní, s Lilií, konečně ji přebral Ferrantovi, a tam u měsíčních jezer se mu konečně dostalo toho, oč ho bratr připravil mezi rybníky na ostrově kašen. Líbal Liliinu tvář očima, rozjímal nad ní ústy, sál a hryzal a v tom klání spolu jejich zamilované jazyky špásovaly.

Robertovi horečka možná maličko klesla a vrátil se k sobě, citem však zůstal dál připoután k tomu, co právě prožil, jak tomu bývá, když od nás odejde sen a zanechá nás nejen se vzrušeným tělem, ale i s neklidem v duši.

Nevěděl, má-li plakat štěstím, že našel svou ztracenou lásku, nebo výčitkami, že obrátil vzhůru nohama – s pomocí horečky, která neuznává Zákony Literárních Žánrů – Svatou Epopej a proměnil ji v Libertinskou Komedii.

Ten okamžik, říkal si v duchu, to bude hotové peklo, protože nejsem určitě lepší než Jidáš nebo Ferrante – vlastně já přece nejsem nikdo jiný než Ferrante a nic jiného jsem dosud neudělal, než že jsem využíval jeho ničemnosti k tomu, abych mohl snít, že jsem provedl to, co mi má zbabělost pokaždé znemožnila provést.

Nebudu možná povolán, abych se ze svého hříchu zodpovídal, protože jsem nezhřešil já, zhřešila Kamenná Ryba tím, že mi vnutila svůj způsob snění. Dorazil-li jsem však k tak velké pomatenosti, pak je to neklamné znamení, že se chystám k odchodu z tohoto světa. A musil jsem si počkat na Kamennou Rybu, abych se konečně začal obírat smrtí, zatímco myšlenka na ni by měla být první povinností každého dobrého křesťana.

Proč jsem nikdy nepomyslil na smrt a na hněv smějícího se Boha? Proč jsem se řídil ponaučeními filosofů, pro něž smrt byla zcela přirozenou nutností a Bůh někdo, kdo do zmatků atomů zavedl Zákon, který je skládá do kosmické Harmonie? A mohl by takovýto Bůh, mistr geometrie, vyvolat zmatek, jaký je v pekle, i když by to bylo jen kvůli spravedlnosti, a pak se tomu podvracení všech podvratů smát?

Kdepak, Bůh se nesměje, říkal si Roberto. Podřizuje se zákonu, který on sám chtěl, a který vyžaduje, aby se řád našich těl rozpadl, jako se tu ve zdejším rozkladu už rozkládá tělo moje. Zahlédl červy u svých úst, a nebyli tu kvůli deliriu, vznikli spontánním plozením ve slepičím hnoji coby pokolení vzešlé z jejich trusu.

Vítal ty posly hniloby a rozpadu a chápal, že konečné spojení ve slizké hmotě by mělo být v souladu s vůlí Přírody a Nebes, které ji spravují, chápáno a žito jako konec veškerého utrpení.

Nebudu už čekat dlouho, mumlal si jako při modlitbě. Během nemnoha dnů se tělo, zatím ještě pevně složené, změní a nabude šedivé barvy, jakou mají boby, pak od hlavy k patě zčerná a usadí se v něm ponurá horkost. Pomalu bude kynout, a až bude celé naběhlé, usadí se na něm páchnoucí plíseň. Pak už to nebude

dlouho trvat a břicho tu pukne a tam praskne a vyřine se z něj hniloba, z tváře bude viset a houpat se červy prožrané oko nebo kus pysku. Z toho bláta se pak zrodí obrovské množství mušek a jiného hmyzu, schoulí se v mé krvi a kousíček po kousíčku mě spolykají. Část se vyhrne z hrudníku, další společně s jakýmsi slizem mi bude vytékat z chřípí a zbytek přilípnutý v hnilobné břečce do mě bude vcházet a vycházet ze mě ústy, nejnenasytnější mušky budou bezmocně klouzat hrdlem zpátky do útrob… A *Daphne* se bude víc a víc stávat královstvím ptáků; semena, která se sem z Ostrova dostanou, vyraší v jakési zvířecí rostliny, jejichž kořeny se budou živit močůvkou mého těla a dosáhnou dna lodě. A až se má tělesná stavba promění v pouhou kostru, po měsících a letech – nebo možná po tisíciletích –, i z tohoto lešení se stane pouhý prach atomů a živí po něm budou šlapat a nebudou vědět a chápat, že celá Zeměkoule, její moře, pouště, lesy a údolí, jsou pouze jediným živoucím hřbitovem.

Nic nedokáže tak dobře srovnat průběh uzdravování, jako Exercicia Řádné Smrti, ta nás usmiřují s tím, co nejde odvrátit, a přinášejí nám tudíž klid. Tak třeba karmelitán jednou Robertovi řekl, a určitě měl pravdu, proč má vlastně hlad a proč zakouší žízeň. Byl sice o hodně slabší, než když se mu zdálo o souboji na palubě, a jen o něco silnější, než když ležel u slepic, stejně v sobě však našel sílu k tomu, aby si vypil vajíčko. Břečka, která mu protékala hrdlem, se mu zdála dobrá. A ještě lepší byla šťáva z ořechu, který našel ve spíži. Po tolikerém rozjímání nad svým mrtvým tělem nechával, aby se uzdravil, ve svém těle umírat těla zdravá, jimž příroda den co den poskytuje život.

A v tom je právě důvod, proč ho až na několik upozornění, jichž se mu dostalo od karmelitána, v Grivě nikdo neučil zaobírat se smrtí a myslit na ni. Ve chvílích rodinného povídání, u oběda a u večeře (jakmile se Roberto vrátil z výpravy do starého domu, kde se třeba zdržel v některé stinné místnosti s vůní jablek, které tam na podlaze dozrávaly), se nikdy nemluvilo o ničem jiném než o melounech, o žních a o tom, jaké bude asi vinobraní.

Roberto si vzpomněl, co mu matka říkala a jak mu vtloukala do hlavy, že dokáže-li využít božích darů, které mu statek Griva nadělá, bude si moci šťastně a v klidu žít. „A bude dobře, když si nezapomeneš pořídit zásoby nasoleného masa, hovězího i

skopového, ať už z ovce či z berana, a telecího a vepřového, protože dlouho vydrží a často přichází na stůl. Nekrájej kusy moc velké, vlož je do putýnky a nasyp na ně hodně soli, asi tak týden je nech a pak je pověs na trámy v kuchyni u ohniště, aby v kouři vyschly, a to když neprší a když není vlhko, ale sucho, zima a když fouká vítr od severu, po svatém Martinu, a maso pak vydrží, jak dlouho budeš chtít. V září přijdou na řadu ptáčci a taky jehňata na celou zimu, a samozřejmě kapouni, staré slepice, kachny a tak podobně. Neopovrhuj ani oslem, když si zlomí nohu, dělají se z nich kulaté klobásy, ty pak stačí nožem nařízнout a na pánvi opéci, a je to pochutnání, které může jít rovnou na panský stůl. A pro půst hleď, abys měl dost hub, těstovin, ořechů, rozinek a jablek a všeho dalšího, čeho se ti od Boha dostalo. A na postní dobu abys taky měl připravené saláty a bylinky, ty pak stačí moukou zasypat a na oleji opéci a jsou chutnější než mihule. Budeš si moci dělat postní ravioli nebo calissoni, těsto se zadělává s olejem, moukou, růžovou vodou, šafránem a cukrem, do toho trošku sladkého vína, rozválí se a vykrojí se z něj kolečka velká asi jako skla do oken a pak se plní strouhankou, jablky, hřebíčkovým květem a mletými ořechy, posypou se hrubou solí a pečou v troubě. Pak ti bude líp než panu převorovi. Po Velikonocích jsou zas kůzlata, chřest a holoubata… Potom přijde na řadu tvaroh a čerstvý sýr. Neměl bys ale zapomenout ani na hrášek a vařené fazole, stačí je zasypat moukou a osmažit, to jsou pravé ozdoby stolu… Takovému životu, synku drahý, žiješ-li, jak žili naši předkové, se říká život blažený, vyhneš se trápení…“

V Grivě prostě nepadla zmínka o ničem, co by se týkalo smrti, Posledního soudu, pekla nebo ráje. Smrt se Robertovi poprvé představila v Casale a v Provenci a v Paříži byl pak přinucen vyslechnout různé, ctnostné i nevázané řeči, které se jí týkaly, a přemýšlet o ní.

Umřu určitě, říkal si nyní, jestli ne teď na Kamennou Rybu, tak později, protože je jasné, že z této lodi se nikdy nedostanu, zvláště když jsem zároveň se Skleněnou Maskou přišel o možnost přiblížit se bez úhony ke korálovému náspu. A co jsem si ostatně namlouval? Zemřel bych, možná jen o něco později, i kdybych se na tento vrak nedostal. Vešel jsem do života s

vědomím, že podle zákona, který v něm platí, z něj budu musit zase odejít. Jak to řekl Saint-Savin, člověk převezme svou roli, někdo ji hraje déle, jiný zas pospíchá, aby už měl všechno za sebou, a odchází se ze scény. Kolik jich prošlo před mýma očima, další budou vidět odcházet mě a stejnou podívanou zas poskytnou těm, co přijdou po nich.

Jak dlouho jsem tu ostatně nebyl, a jak dlouho tu pak zas nebudu! Zabírám prostor v propasti věku velice nepatrný a ten drobný interval mě nestačí odlišit od nicoty, do níž budu musit vejít. Na svět jsem přišel, jen abych byl do počtu. Má role byla tak nepatrná, že i kdybych býval zůstal za kulisami, stejně by všichni říkali, že komedie byla dokonalá. Jako při bouři, někdo se utopí okamžitě, jiný se rozbije o skaliska, ostatní se drží opuštěného kusu dřeva, ale ne nadlouho. Život vyhasíná sám od sebe, jako svíčka, když už došel vosk. A měli bychom už na to být zvyklí, protože coby svíčka jsme začali přicházet o atomy od okamžiku, kdy jsme se rozhořeli.

Tohle vědět neznamená mít nějaké velké znalosti. To je jasné. Měli bychom to znát od chvíle, kdy jsme se narodili. Obvykle však uvažujeme jedině a pouze o smrti těch druhých. Zkrátka všichni jsou dost silní, jde-li o to, unést cizí strasti. Jenže nastane-li chvíle, kdy strasti jsou naše, vzpomeneme si na smrt a začne nám být jasné, že do slunka se nedá dívat a že to platí i pro smrt. Pokud jsme ovšem v životě neměli správné učitele.

Já jsem je měl. Někdo mi řekl, že smrt zná ve skutečnosti jen málo lidí. Obvykle se smrt snáší z hlouposti nebo ze zvyku, a ne z vlastního rozhodnutí. Umírá se, protože to jinak nejde. Jedině filosofie dokáže myslet na smrt jako na povinnost, kterou je třeba ochotně a bez obav vykonat: dokud jsme tu my, není tu ještě smrt, až přijde, nebudeme tu už my. Proč bych jinak věnoval spoustu času povídání o filosofii, kdybych teď nebyl s to udělat ze své smrti mistrovské dílo svého života?

Síly se mu vracely. Skládal za to díky své matce, protože právě vzpomínka na ni ho přiměla k tomu, aby myšlenku na konec života odložil. Žena, která mu darovala počátek, nic jiného ostatně ani udělat nemohla.

Myslel na své zrození, o kterém toho věděl ještě míň než o své smrti. Řekl si, že myslet na počátky je věc vlastní filosofům. Pro filosofa je snadné zdůvodnit smrt: nic není na světě tak jasného, jako že člověk se musí jednou propadnout do temnot. Filosofa netísní ani tak přirozenost konce, jako záhada začátku. Můžeme se nezajímat o věčnost, která přijde po nás, nemůžeme však obejít úzkostnou otázku, jaká věčnost nás vlastně předcházela: věčnost hmoty, nebo věčnost Boha?

Proto tedy jsem byl vyvržen na *Daphne*, řekl si Roberto. Protože pouze a jedině v té odpočinek skýtající poustevně může v klidu rozjímat nad jedinou otázkou, jež nás osvobozuje od veškeré úzkosti pramenící z toho, že tu jednou nebudeme, a to díky tomu, že nás předává údivu nad tím, že tu jsme.

37.
Paradoxní exercicia o tom, jak přemýšlejí Kameny.

Jak dlouho ale byl vlastně nemocný? Dny nebo týdny? Nebo se mezitím na loď snesla bouře? Nebo si ještě předtím, než narazil na Kamennou Rybu, zaujat mořem nebo svým Románem, vůbec neuvědomil, co a v jaké míře se kolem něho děje? Do jaké míry vůbec ztratil pojem o skutečnosti?

Z *Daphne* se stala docela jiná loď. Paluba byla zanesena špínou a ze soudků vytékala voda a rozpadaly se, některé plachty se samy rozvázaly a třepily se, visely ze stěžňů a pokukovaly a šklebily se svými děrami jako nějaké masky.

Ptáci si naříkali a Roberto se o ně okamžitě postaral. Někteří mezitím uhynuli. Rostliny, živené dešti a vzduchem, naštěstí dál rostly a některé větvemi a stvoly pronikly do klecí a poskytly tak jejich obyvatelům krmení, ostatním v tomto ohledu posloužil hmyz, který se rovněž rozmnožil. Živočichové, kteří přežili, dokonce plodili a několik uhynulých nahradila spousta živých.

Ostrov zůstal takový, jaký byl; pro Roberta, když přišel o masku, jej ovšem proudy odnesly bůhvíkam. Korálový násep, o kterém nyní věděl, že jej brání Kamenná Ryba, se pro něho stal něčím, co nikdy nebude moci překonat. Mohl by sice dál plavat, ale už jenom ze záliby, a musil by se držet co nejdál od korálových útesů.

„Och, lidské machinace, jak jste chimérické," říkal si v duchu. „Ne-ní-li člověk ničím jiným než stínem, pak vy jste jen dým. Není-li nic než sen, pak vy jste jen zdání v něm. Není-li nic než nic, prázdnota, pak vy jste tečky před nulou. Není-li nic než tečka, pak vy jste nuly."

Tolik věcí se musilo stát, říkal si Roberto, abych přišel na to, že jsem nula. A dokonce ještě víc anulovaná, než když jsem ztroskotal na tomto vraku. Ztroskotání mě probudilo k životu a přinutilo o život bojovat, teď už nemám nic, zač bych bojoval, a ani proti čemu bych bojoval. Jsem odsouzen k předlouhému odpočinku. Jsem zde, ne abych rozjímal nad prázdnem prostorů,

ale nad prázdnem mým vlastním, a z něj se rodí jen nuda, smutek a zoufalství.

Zanedlouho nejenomže nebudu já, ale nebude ani *Daphne*. Ona i já se staneme fosiliemi, jako tento korál.

Korálová lebka totiž pořád ještě ležela na palubě, všeobecná zkáza kolem se jí nedotkla, byla mimo smrt, a tudíž jediná živá.

Neobvyklá figura vrátila sílu myšlenkám trosečníka nuceného odkrývat nové pevniny pouze s pomocí dalekohledu slov. Je-li korál věc živá, řekl si, pak je ale také jedinou bytostí ve zmatku a nesouladu myšlenek obdařenou schopností myšlení. Nemůže totiž myslet na nic než na vlastní skladebnou složitost, kterou ovšem moc dobře zná, a nemůže tudíž čekat, že by v jeho složení došlo k nějakým změnám.

Žijí snad věci, a myslí? Kanovník mu jednou řekl, že ke zdůvodnění života a jeho vývoje je třeba, aby v každé věci byly květy hmoty, *sporá* neboli semena. Molekuly jsou skladby určitých atomů v určité figuře, a uložil-li Bůh atomům zákony Chaosu, pak jejich sloučeniny nemohou než plodit sloučeniny obdobné. Je možné, aby kameny, jak je známe, byly pořád ještě ty, co tu zůstaly po Potopě světa, že by se neproměnily v jiné a že by z nich nevznikly další?

Není-li vesmír nic než celek prostých atomů, které do sebe vrážejí, aby vznikly sloučeniny, pak jakmile se jednou sloučeniny vytvoří, není přece možné, aby se atomy přestaly pohybovat. V každé věci je udržován jejich neustálý koloběh, vířivý ve větru, plynulý a regulérní v tělech živočichů, pomalý, ale vytrvalý v rostlinách, a určitě ještě pomalejší v nerostech. Pomalejší, ale jsoucí. I korál, který je z hlediska života, jaký korál vede, už mrtvý, má svůj vnitřní skrytý pohyb, jaký je vlastní i kameni.

Roberto rozvažoval. Připusťme, že každé těleso se skládá z atomů, a to i tělesa pouze rozprostraněná, o nichž se mluví při Zeměměřičství, a tyto atomy že nejsou pouhým okem postřehnutelné. Není pochyb o tom, že každá přímka, jakkoliv dlouhá, se dá rozdělit do dvou stejných částí, je-li však její délka zanedbatelná, pak se může stát, že bude třeba do dvou částí dělit přímku složenou z lichého počtu neviditelných částic. To by však znamenalo, že pokud bychom nechtěli, aby každá z obou částí byla jinak dlouhá, musili bychom ve dví rozdělit i přebývající

lichý střed. Vzhledem k tomu, že tento střed je rovněž rozprostraněný, a tudíž přímka, i když málem nepostřehnutelná, měl by se rovněž rozdělit ve dvě stejné části. A tak by to šlo donekonečna.

Kanovník tvrdil, že i atom je z něčeho složený, z dalších částic, jenomže je tak kompaktní, že jej nedokážeme dál dělit. My. Ale někdo jiný?

Nenašlo by se těleso kompaktnější než zlato, a přitom z jedné unce tohoto kovu se dá vytepat tisíc tenounkých lístků, a polovina těch lístků postačí na pozlacení celého prutu stříbra. A touž unci zlata ti, kdož vyrábějí zlaté a stříbrné nitky pro galanterii, s pomocí svých přístrojů promění ve vlásek dlouhý možná přes čtvrt míle. V určitém okamžiku musí v díle přestat, protože nemají nástroje, které by jim umožnily pokračovat, a oko by ostatně už ani vyrobenou nitku nevidělo. Hmyz tak drobný, že jej nevidíme, a tak pilný a své věci znalý, že překoná každého řemeslníka, by tuto nitku mohl ještě dále prodloužit tak, že by mohla být natažena z Turína až do Paříže. A co kdyby tento hmyz měl zase svůj hmyz, jak jemná by pak ta nitka byla?

Kdybych Argovým okem mohl proniknout do mnohoúhelníků tohoto korálu a do vláken, která se v něm větví, a dále do vláken, z nichž se tato vlákna skládají, mohl bych tam hledat donekonečna. Atom donekonečna dělitelný tak, aby se rozpadal v částečky stále menší a menší, a přitom dále dělitelné, by mě však mohl přivést k okamžiku, kdy hmota by nebyla nic než nekonečná dělitelnost a veškerá její tuhost a plnost by závisela na prostinké rovnováze mezi jednotlivými prázdny. A místo aby hmota měla hrůzu z prázdna, zbožňovala by je a byla by z něj složena, byla by sama o sobě rovněž prázdná, byla by absolutní prázdnota. A absolutní prázdnota by byla v samém středu nemyslitelného geometrického bodu a tento bod by nebyl nic než onen ostrov z *Utopie*, který my ve snu vidíme uprostřed oceánu ze samé vody a ničeho jiného než vody.

Vytvářet domněnku materiální rozprostraněnosti složené z atomů, to by znamenalo zůstat nakonec bez atomů. Co by pak ale vlastně zůstalo? Víry. S tím rozdílem, že tyto víry by nestrhávaly Slunce a planety coby plnou hmotu, jež klade odpor jejich vanu, protože víry by byly i Slunce a planety rovněž a do svého víření

by strhávaly další víry menší. A největším vírem by pak byl ten, v němž by vířily galaxie, a ten by měl v sobě další víry a ty by byly víry z jiných vírů a ta propast velkého víru vírů by závisela na Ničem a propadala by se do nekonečna.

A my, obyvatelé velkého kosmického korálu, bychom atom (který přitom nevidíme) považovali za plnou hmotu, zatímco naopak by stejně jako všechny ostatní byl jenom jakousi výšivkou prázdnot v prázdnu, a ten rej bezpodstatností, nekonečnou rozprostraněnost, totožnou s absolutním nic a plodící ze svého nebytí iluzi veškerenstva, bychom označovali za bytí plné a dokonce věčné.

Takže si tu jen vytvářím iluze o iluzi, jsa sám sobě iluzí? A musil jsem opravdu přijít o všechno a dostat se na toto plavidlo zbloudilé kdesi mezi Protinožci, abych vůbec pochopil, že se o nic přijít nedá? Ale copak právě tím, že to pochopím, nezískám všechno, nestanu se snad jediným myslícím bodem, v němž vesmír rozpoznává svou vlastní iluzi?

Jenže, jestliže myslím, neznamená to, že mám duši? Ach, že to je ale zmatek! Všechno je zhotoveno z ničeho, a přitom, aby to člověk pochopil, musí mít duši, která sice není nic moc, docela nic ale v žádném případě není.

Co jsem vlastně já sám? Řeknu-li *já*, ve smyslu Roberto de la Grive, dělám to, protože jsem pamětí všech mých předchozích okamžiků, součtem všeho, co si pamatuji. Řeknu-li *já*, ve smyslu toho, co tu je v tomto okamžiku, a není to hlavní stěžeň nebo tento korál, pak jsem ale součtem toho, co právě teď pociťuji. Jenže to, co teď pociťuji, je vlastně co? Je to celek vztahů mezi domnělými, dále nedělitelnými částicemi, jež se složily do systému vztahů, do partikulárního pořádku, jímž je mé tělo.

Pak ale mé tělo není, jak tomu chtěl Epikuros, hmota složená z tělísek nad ostatní jemnějších, van a dech spojený s horkostí, ale je to způsob, jak se tyto vztahy cítí být právě těmito vztahy.

Jaká křehká kondenzace, jaká kondenzovaná nehmatnost! Nejsem nic než vztah mezi částmi, jež se vzájemně vnímají ve svých vzájemných souvislostech. Jelikož jsou však tyto části dále dělitelné na další vztahy (a tak dále), každý systém vztahů, vzhledem k tomu, že si je vědom sám sebe, ba že je dokonce vědomím sebe sama, by měl být schopností myšlení obdařeným

jádrem. Já myslím sebe sama, svou krev, své nervy, každá kapka mé krve však myslí sebe samu.

Že by myslila sebe samu, jako sebe sama myslím já? To určitě ne, v přirozeném stavu člověk cítí sebe sama velice složitým způsobem, zvíře o něco méně (například má chuť k jídlu, ale nemá výčitky svědomí), a rostlina cítí svůj růst a určitě ví o tom, když ji trháme, a možná si říká *já*, ovšem v poloze mnohem nejasnější, než to dělám já. Každá věc myslí, ale podle toho, jak je nebo není složitá.

Je-li tomu tak, pak ale myslí i kameny. I tento oblázek, který vlastně žádný oblázek ani není, je původu vegetálního (nebo snad živočišného?). Jak asi myslí? Jako kámen. Jestliže Bůh, což je vztah všech vztahů všehomíra, myslí sám na sebe coby bytost myslící, jak tomu chce Filosof, pak tento kámen myslí sám sebe coby předmět kamenící. Bůh myslí skutečnost jako celek a myslí i nekonečné světy, jež vytváří a jež udržuje v jejich existenci právě tím, že je myslí, a já myslím na to, že jsem nešťastně zamilovaný, myslím na svou samotu na této lodi, na své zesnulé rodiče, na své hříchy a na svou blízkou smrt, a tento kámen si možná myslí jenom já kámen, já kámen, já kámen.

Nejspíš to bude pěkná nuda. Anebo jsem to naopak já, kdo se nudí, právě proto, že si mohu myslit víc, a on (nebo ona?) je naopak plně uspokojen svým bytím coby kamene, šťastný stejně jako Bůh – Bůh se raduje z toho, že je Všechno, a kámen se zase raduje z toho, že není skoro nic, jiný způsob bytí však nezná, a tak se těší tím, který je jeho, a je sám se sebou navěky spokojen…

Je to ale pravda, že kámen necítí nic než svou kamennost? Kanovník mi přece říkal, že i kameny někdy shoří a promění se v něco jiného. Spadne-li třeba kámen do jícnu sopky, v tomto ohnivém mazu, jemuž ve starověku říkali magma, se díky vysokému žáru spojí s ostatními kameny a promění se v rozžhavenou masu, aby se zanedlouho (nebo zadlouho) stal částí kamene většího. Je vůbec možné, že by přitom, jak přestává být kamenem jedním a stává se kamenem druhým, necítil, jak se vypařuje a mění a jak k němu přitom přichází smrt?

Slunce rozpalovalo palubu, lehký větřík však tišil žár a osušoval pot na Robertově kůži. Představoval si sebe sama jako

kámen, zkamenělý něžnou Medusou, jež ho zajala do svého pohledu, a to tak dlouho, že si nakonec usmyslil myslet po způsobu kamene, možná aby si přivykl na to, že jednou na témže slunci a v témž vánku z něho bude prostá hromádka bílých kostí.

Svlékl se donaha, lehl si a zavřel oči a strčil si prsty do uší, aby ho nerušil žádný hluk, protože kámen není vybaven smyslovými orgány. Snažil se zapudit každou vzpomínku, jakýkoliv požadavek svého lidského těla. Kdyby mohl, zrušil by i svou vlastní kůži, a jelikož to nešlo, snažil se ze všech sil učinit ji co nejméně citlivou.

Jsem kámen, kámen, říkal si. A pak, aby se už neobracel k sobě, říkal jen kámen, kámen.

Co bych ale cítil, kdybych byl opravdu kamenem? Především pohyb atomů, z nichž bych se skládal, neustálé vibrování pozic, které jednotlivé části mne samého mezi sebou zaujímají. Slyšel bych vrnění svého kamenění. Nemohl bych však říci *já*, protože k tomu by bylo třeba, aby tu byli i jiní, něco jiného, čemu bych se mohl opřít. Kámen zpočátku nemůže vědět, jestli je nebo není něco mimo něj. Vrní a sám sebe kamení v kamenění a na zbytek nedbá. Je to svět o sobě. Svět, který sám pro sebe světuje.

Dotknu-li se tohoto korálu, stejně však cítím, že na té straně, jíž byl obrácen ke slunci, v sobě zadržel sluneční žár, zatímco odvrácená strana, kterou byl položen na palubě, je chladná. Kdybych jej rozbil vejpůl, ucítil bych třeba, že od vrcholu k základně horkost ustupuje. V horkém tělese se atomy pohybují prudčeji, a jestliže tudíž sám sebe pociťuje jako pohyb, pak musí také pociťovat, jak se různé pohyby od sebe liší. Kdyby byl neustále na slunku a ani se nehnul, začal by možná rozeznávat něco jako nahoře a dole, přinejmenším jako dva různé druhy pohybů. Jelikož by nevěděl, že příčinou různosti je vnější činitel, myslel by si, že ten pohyb prostě patří k jeho přirozenosti. Kdyby však došlo k sesuvu půdy a kámen se skutálel dolů do údolí a tam zůstal ležet v docela jiné pozici, ucítil by, že některé jeho části, předtím pomalé, se nyní pohybují rychleji, a ty rychlejší že se naopak zpomalily. A jak by se půda sesouvala (mohlo by to také probíhat velice pomalu), cítil by, jak horkost, neboli pohyb, který z něj vychází, se pomalu přesouvá z jedné strany na druhou.

Jak Roberto přemýšlel, vystavoval postupně slunečním paprskům různé části těla, převaloval se sem tam po palubě, až se dostal tam, kde začínal stín, a tam také jeho tělo nabylo temného odstínu, jako kdyby byl opravdu kamenem.

Bůhví, ptal se v duchu, zdali při takových pohybech nezačíná kámen mít, ne-li přímo pojem místa, pak alespoň postavení, určitě však bude mít pocit změny. Cit ne, nemůže znát jeho protiklad, jímž je čin. Nebo možná jej zná. Že je kámen, a to takto a ne jinak složený, to cítí totiž neustále, zatímco to, že je tu studený a pak zase teplý, jen střídavě. Což znamená, že tak či onak je s to odlišit sám sebe od ostatních právě jako vztah mezi různými akcidenty. Pak by se cítil jako substance, jež se uskutečňuje. A co by to mělo znamenat? Cítím snad já sám sebe nějak jinak? Kdoví, zdali kameny myslí jako Aristoteles nebo jako Kanovník. To všechno by mu ovšem mohlo trvat celá tisíciletí, v tom však problém není, ten je v tom, může-li kámen tezaurovat následné percepce sebe sama. Protože kdyby se cítil horký nahoře a studený dole a pak naopak, ale při druhém stavu si nevzpomínal na první, nutně by si z toho vyvodil, že jeho vnitřní pohyb je neustále jeden a týž.

Jenže vnímá-li sám sebe, proč by pak neměl mít paměť? Paměť, to je schopnost duše a ať si je duše kamene jakkoliv malá, jeho paměť jí bude úměrná.

Mít paměť znamená mít pojem toho, co je napřed, a co je potom, jinak bych se i já trvale domníval, že strast či slast, na něž si vzpomínám, jsou přítomny v okamžiku, kdy si na ně vzpomínám. Jenže já naopak vím, že jsou to minulé vjemy, protože jsou slabší než vjemy přítomné. Problémem tudíž je pocit času. Ten bych totiž, kdyby čas byl něco, co se dá naučit, nemusil mít ani já. Neříkal jsem si však před několika dny či měsíci, předtím, než jsem onemocněl, že čas je podmínkou pohybu, a ne jeho výsledek? Jsou-li jednotlivé části kamene v pohybu, pak tento pohyb bude mít rytmus sice neslyšný, přesto však podobný tikání hodinek. Kámen by tedy byl cosi jako své vlastní hodiny. Cítit se v pohybu znamená slyšet svůj čas, jak tiká. Země, velký kámen na obloze, cítí čas svého pohybu, dech svých odlivů a přílivů, a to, co cítí ona, to já vidím vykreslovat se na nebeské báni: Země cítí čas, který já vidím.

Kámen tudíž zná čas, co říkám, musí ho znát, ještě než začne vnímat své změny teploty jako pohyb v prostoru. Podle toho, co o tom vím, nemusil by ani pocítit, že změna teploty odvisí od jeho postavení v prostoru, mohl by ji chápat jako změnu času, jako přechod od spánku ke bdění, od energie k únavě, jako si já uvědomuji, že zůstanu-li nehybný, jako jsem nyní, začne mě brnět levá noha. Ale kdepak, pocítí-li pohyb tam, kde dříve byl klid, a klid tam, kde předtím byl pohyb, měl by cítit i prostor. Kámen prostě dokáže myslit *zde* i *tam*.

Představme si nyní, že někdo ten kámen vezme a vsadí jej do zídky mezi ostatní kameny. Cítil-li předtím proměny svých vnitřních postavení, pak tomu tak bylo, protože cítil úsilí svých atomů složit se jako buňky ve včelí plástvi nebo hnízdě těsně k sobě a mezi ostatní; tak by se asi měly cítit kameny v chrámové klenbě. Tisknou se jeden ke druhému a všechny společně se vzpírají vzhůru, k centrálnímu svorníku, a kameny kolem svorníku pak ostatní tisknou směrem dolů, ven z klenby.

Když už si však jednou klenba zvykla na všechny tlaky a protitlaky, měla by se plně cítit klenbou právě při tom neviditelném pohybu kamenů vykonávajících tlak jeden na druhý a obdobně by měla vnímat pokus zbourat ji a mělo by jí dojít, že přestává být klenbou v okamžiku, kdy se pod ní zřítí zeď i se svými operami.

Takže kámen mezi kameny, které na něj vyvíjejí takový tlak, že každou chvíli může prasknout (k čemuž by došlo, kdyby se tlak zvýšil), musí tento stav pociťovat jako něco, co předtím necítil a co tak či onak ovlivní jeho vnitřní pohyb. A nenastane snad právě tehdy okamžik, kdy kámen cítí přítomnost něčeho mimo sebe? V tom případě by kámen měl povědomí Světa. Nebo by se možná domníval, že síla, která na něho naléhá, je silnější než on sám, a ztotožnil by si Svět s Bohem.

Avšak v den, kdy by se zeď zřítila a ustal tlak, kámen by měl pocit Svobody – asi jako já, kdybych se už jednou rozhodl odložit nutnosti, které jsem si uložil? S tím rozdílem, že mohu přestat chtít být v tom stavu, a to kámen nemůže. Takže svoboda je pocit, zatímco odhodlání být svobodný je čin, a to je i rozdíl mezi mnou a kamenem. Já mohu chtít. Kámen nanejvýš může (a proč by nemohl?) tíhnout k návratu tam, kde se nacházel předtím,

než se ocitl ve zdi, a pocítit slabost, je-li mu vrácena svoboda, nemůže se odhodlat k činu, jímž by dosáhl toho, co se mu zamlouvá.

Je to však pravda, že já mohu chtít? V tomto okamžiku zakouším slast z toho, že jsem kámen, slunko mě hřeje, vítr mi činí opékání těla snesitelným, nemám vůbec v úmyslu přestat být kamenem. Proč? Protože se mi to líbí. Takže i já jsem otrok pocitu, který mě odrazuje od toho, abych svobodně chtěl opak. Stačí chtít, a můžu chtít, co se mi zachce. Ale nedělám to. Oč jsem tedy svobodnější než kámen.

Není hroznější myšlenky, zvláště pro filosofa, než myšlenka svobodné vůle. Z důvodů filosofické malodušnosti ji Roberto od sebe odehnal coby myšlenku příliš závažnou, jistěže vzhledem k sobě, ale tím spíš ke kameni, který už sice obdařil pocity, odňal mu však jakoukoliv možnost činu. V každém případě, a to aniž si mohl klást otázky ohledně toho, zda se může či nemůže nechat dobrovolně zatratit, kámen už díky Robertovi získal řadu ušlechtilých schopností, mnohem víc, než mu doposud lidstvo přisoudilo.

Roberto si nyní spíše kladl otázku, zdali kámen v okamžiku, kdy padal do jícnu sopky, měl povědomí své smrti. Určitě neměl, protože se nikdy odnikud nemohl dozvědět, co znamená zemřít. Když pak ale zmizel celý v magmatu, mohl mít pojem o smrti, k níž došlo? Nemohl, protože individuální složenina zvaná kámen už neexistovala. Máme ostatně vůbec nějakou zprávu o tom, že si někdo uvědomil, že je po smrti? Jestliže něco myslelo sebe sama, pak to mohlo být jedině magma: já magmuji, ty magmuješ, plesk, plesk, já teču, teku, protékám, pluf, plaf, žbluňk, já překypuji, já bublám do bublavých bublin, škvařím se, smažím, kašlu, chrchlu, břečkatím. Žbluňk. Roberto ze sebe dělal magma a odplivoval si jako pes postižený vzteklinou a snažil se ze svých útrob vyloudit kručení a borborigmy. Moc nechybělo, aby z toho musil na velkou. Nebyl dělaný na to, aby ze sebe dělal magma, radši přemýšlel jako kámen.

Co ale kameni, který byl a už není, záleží na tom, zdali magma coby magma magmující magmuje sebe sama? Pro kameny neexistuje posmrtný život. Neexistuje pro nikoho, jemuž

bylo přislíbeno a umožněno stát se po smrti rostlinou či zvířetem. Co by se stalo, kdybych zemřel a poté, co by mé tělo bylo předáno zemi a všechny mé atomy se znova složily a z kořenů vyrazily do překrásné palmy? Říkal bych pak *já palma*? Řekla by to palma, jež je myslící zhruba jako kámen. A až by palma řekla *já*, myslela by tím *já Roberto*? Uzmout jí právo říkat *já palma* by bylo přece ošklivé. A co by to bylo za palmu, kdyby říkala *já Roberto jsem palma*? Ta složenina, která by mohla říci *já Roberto*, protože se jako taková vnímala, už přece neexistuje. A když už existuje, tak spolu s vnímáním přišla o paměť sebe samé. Nemohl bych už ani říci *já palma jsem byla Roberto*. Kdyby to bylo možné, musil bych přece vědět, že já Roberto jsem kdysi byl… co já vím, prostě něco. Vůbec se na to ale nepamatuji. O tom, co jsem byl, už nevím, stejně jako nejsem s to vzpomenout si na to, když jsem byl plod v matčiných útrobách. Vím, že jsem plod byl, protože mi to řekli jiní, ale co se mne osobně týče, mohl bych taky plodem nikdy nebýt.

Můj bože, mohl bych se těšit z toho, že mám duši, a mohly by se těšit i kameny, a právě od duše kamenů se nyní dovídám, že má duše nepřežije mé tělo. Proč si tu vlastně lámu hlavu a hraju si na kámen, když pak už stejně o sobě nebudu vědět?

Jenže koneckonců, co je to vlastně to já, o kterém si myslím, že si mě myslí? Neřekl jsem snad, že to není nic jiného než povědomí, které má v sobě v této partikulární složenině prázdno, totožné s rozprostraněností? Takže to nejsem já, kdo myslí, ale jsem prázdno či rozprostraněnost, které si myslí mě. Tato složenina je pak cele akcident, v němž prázdno a rozprostraněnost se o chviličku opozdily, aby se vrátily a myslily se docela jinak. Jediné, co v tomto velkém prázdnu prázdna je, to je záležitost s uskutečňováním bezpočtu přechodných složenin… Složenin čeho? Jediného velkého Prázdna, jímž je Substance všeho.

A ta je regulována majestátní nezbytností, která ji má k tomu, aby tvořila a ničila světy a tkala naše nijaké životy. Dokáži-li tuto nezbytnost akceptovat a milovat, vrátit se k ní a podrobit se jejím budoucím přáním a být jí po vůli, pak mohu dosáhnout Štěstí. Jedině přijmu-li její zákon, najdu svou svobodu. Vrátit se zpátky

do ní, to bude Spása, úprk od vášní do vášně jediné, do Intelektuální Lásky k Bohu.

Kdybych tohle všechno opravdu dokázal pochopit, pak bych byl opravdu tím, kdo objevil Skutečnou Filosofii, a dozvěděl bych se všechno o Bohu, který se před námi ukrývá. Kdo by však měl odvahu jít po světě a takovou Filosofii vyhlašovat? To je tajemství, které si s sebou u Protinožců vezmu do hrobu.

Jak jsem už řekl, Roberto neměl pro filosofii nadání. Dorazil sice k Zjištění a měl je jasně před sebou, jako kdyby se díval skrz čočku, již optik právě vyčistil, pak ale znovu upadl do milostné apostázie. Kameny nemohou milovat, proto se posadil a byl z něho rázem člověk, který milovat může.

Pak ale, řekl si, jestliže se všichni musíme jednou vrátit do velkého moře velké a jediné substance, buď dolů, nebo nahoru, nebo kamkoliv, kde se ta substance nachází, pak já se ale, stejný jako ona, sejdu s Paní! Budeme oba na jedné a téže straně téhož makrokosmu. Já budu ona a ona bude já. Není právě v tom hluboký smysl mýtu Hermafrodita? Lilia a já, jedno jediné tělo a jedna jediná myšlenka.

A copak jsem já sám tuto událost neanticipoval? Celé dny (týdny, měsíce?) ji přece nechávám žít ve světě, který je zcela a naprosto můj, i když se to děje přes Ferranta. Lilia se už stala myšlenkou mé myšlenky.

Psát Román je možná právě tohle: žít skrze své Postavy, zařídit, aby žily v našem světě, odevzdat sebe sama a bytost, kterou jsem stvořil, myšlence těch, kdož přijdou po nás, i když my už nebudeme moci říkat *já*…

Je-li však tomu tak, pak záleží jen na mně, zda Ferranta jednou provždy odstraním či neodstraním z mého světa, zda dovolím, aby z něj zmizela spravedlnost boží, a vytvořím podmínky pro to, abych se mohl sejít s Lilií.

Znova naplněn nadšením, Roberto se rozhodl, že si promyslí poslední kapitolu svého příběhu.

Nevěděl však, že je-li autor rozhodnut zemřít, Román se pak už často píše dál sám a vykročí tam, kam sám chce.

38.
O Přírodě a o Místu, v němž se nachází Peklo

Roberto si vyprávěl, jak Ferrante bloudil od ostrova k ostrovu, a jelikož spíše než správný směr plavby hledal svou slast, nedokázal si vyložit signály, které mu s pomocí Biscaratova zranění vysílal holandský kleštěnec, a nakonec už vůbec nevěděl, kde se nachází. Loď ovšem plula dál, nevelké zásoby potravin už byly zkažené a voda páchla. Opatrně, aby si toho nikdo nevšiml, Ferrante bral každého jednou denně do podpalubí, aby tam potmě spolykal to málo, co stačilo k tomu, aby neumřel hlady, nechtěl totiž, aby ostatní trpěli při pohledu na toho, kdo zrovna jí.

Pouze Lilia si ničeho nevšimla, trpělivě snášela každou strast a zdálo se, že žije pouze z kapky vody a kousíčku sucharu a že jí záleží jen na tom, aby její milovaný dosáhl svého cíle. Co se Ferranta týče, citlivého snad vůči rozkoši, kterou si z ní bral, necitelného však vůči její lásce, ten jen neustále popoháněl své námořníky a stavěl jim před jejich chtivé oči přelud bohatství. A tak slepec oslepený záští vedl další slepce, oslepené lačností, a přitom v poutech věznil slepou krásu. Mnoha mužům z posádky už mezitím z velké žízně napuchly dásně tak, že jim překrývaly zuby, nohy měli plné vředů a morový sekret v jejich tělech už postihoval životně důležité orgány.

A tak došlo k tomu, že sotva se ocitli za pětadvacátým stupněm jižní šířky, musil Ferrante čelit povstání. Zvládl je s pomocí pěti nejvěrnějších korzárů (jmenovali se Andrapodos, Borides, Ordognos, Safar a Asprandos) a vzbouřence s trochou potravin nechali v šalupě na širém moři. *Tweede Daphne* se tím však připravila o dobrou polovinu posádky. Co na tom, říkal Ferrante, zanedlouho budeme na místě, k němuž nás žene naše ohavná touha po zlatě. Zbylí muži však k obsluze lodi nestačili.

A ani se jim do toho nechtělo, pomohli svému pánovi a chtěli mu být rovni. Jeden z jeho pěti věrných sledoval záhadného mladíka, který jen zřídka vycházel na palubu, a přišel na to, že je to žena. Vrahouni šli společně za Ferrantem a oznámili mu, že jim musí dát ženu, co s nimi pluje na lodi. Ferrante byl Adonis

vzhledem, leč Vulkán duší, záleželo mu víc na Plutonovi než na Venuši a měl opravdu štěstí, že ho Lilia neslyšela, když šeptem vzbouřencům sděloval, ať se ničeho nebojí, že se s nimi dohodne.

V této poslední hanebnosti musil Roberto Ferrantovi nějak zabránit. Žádal po Neptunovi, aby se rozzlobil na muže, který se opovážil vkročit do jeho državy bez obav z jeho hněvu. Nebo, aby celou záležitost nepojal příliš pohansky a navíc strojeně a květnatě, řekl si, že není přece možné (má-li román přinést také nějaké morální ponaučení), aby nebesa tu plovoucí nádobu zlovolností nepotrestala. A těšil se představou, že Notové, Aquilonové a Austrové, zapřísáhlí nepřátelé klidu na moři, kteří sice dosud ponechali na mírných Zefirech a Váncích, aby bděli nad stezkami, po nichž *Tweede Daphne* pokračovala ve své plavbě, začínají ve svých podzemních doupatech už být netrpěliví.

Nechal je, ať se pustí do díla všichni najednou. Sténání trupu doprovázelo steny a bědování námořníků, moře zvracelo na ně a oni zas zvraceli do moře a občas je nějaká vlna zalila tak, že ze břehu by někdo mohl lodní můstek považovat za ledovou rakev, kolem níž se blesky zažehují jako svíce.

Zpočátku bouře šikovala mraky proti mrakům, vody proti vodám a větry proti větrům. Netrvalo to však dlouho a moře překročilo hranice, jež mu byly vymezeny, mohutnělo a pnulo se k nebi, z něhož se snášel ničivý déšť, voda se mísila se vzduchem, pták se učil plavat a ryba létat. Nebyl to už zápas přírody s mořeplavci, ale zápas živlů mezi sebou. Nebylo jednoho jediného atomu, který by se býval neproměnil v lednatou kroupu, a Neptun stoupal vzhůru, aby Jupiterovi vytrhl z ruky blesky a s nimi mu odňal i potěchu, že by mohl sežehnout smrtelníky, které si on sám chtěl utopit. Moře kopalo hrob ve svém klíně, aby jej uzmulo zemi, a jak vidělo neovládané plavidlo hnát se k útesu, řádným políčkem je okamžitě obrátilo jiným směrem.

Loď klesala pod hladinu zádí i přídí a pokaždé se zdálo, že padá z věže, záď se ponořila až po ochoz a na přídi voda jako by chtěla spolknout čeleň.

Andrapodos byl při tom, jak se snažil upoutat jednu plachtu, odtržen od ráhna a při pádu do moře vrazil do Borida, který zrovna natahoval lano, a utrhl mu hlavu.

Plavidlo odmítalo poslušnost kormidelníkovi, jímž byl Ordognos, a další mocný náraz větru roztrhl vratiplachtu. Safar se ze všech sil snažil stáhnout plachty, nestačil však ani zabezpečit koš a loď se stočila napříč a z boku do ní vrazily tři vlny tak velké, že Safara strhly do moře. Hlavní stěžeň se zlomil a spadl do moře, předtím však stačil zdevastovat palubu a rozbít hlavu Asprandovi. Dřevěný pahýl byl bez posádky, poslední krysy se vrhaly z paluby do vody, které chtěly původně uniknout.

Zdá se to nemožné, Ferrante si však v tom zmatku vzpomněl na Lilii, i když bychom od něho spíš čekali, že se bude starat jen o svou osobu a o své bezpečí. Nevím, zdali Roberta vůbec napadlo, že porušuje zákony pravděpodobnosti, aby však nenechal bídně zhynout tu, jíž věnoval své srdce, musil nějaké srdce, i když jen na okamžik, propůjčit i Ferrantovi.

Ferrante tedy vleče Lilii na palubu, a co neudělá pak? Vlastní zkušenost měla Roberta k tomu, aby ji nechal pevně přivázat na nějaké prkno, z paluby spustit na hladinu a pevně věřit, že ani Šelmy Propastí mořských neodmítnou slitování nad bytostí tak krásnou.

Ferrante vzal další prkno a začal si je přivazovat k tělu, když se na palubě objevil Biscarat, nejspíš se přitom, jak se loď otřásala, nějak vyprostil z pout, ruce měl ještě spoutané a podobal se spíš mrtvole než živému člověku, v očích mu však žhnula nenávist.

Po celou dobu úplně stejně jako pes na *Amarilli* trpěl v okovech, den co den mu otevřeli ránu, a když bylo po všem, maličko ji ošetřili. Měsíce žil s jedinou myšlenkou v hlavě, a sice pomstít se Ferrantovi.

Coby Deus ex machina se Biscarat zničehonic objeví za zády Ferrantovi, který už má nohu na zábradlí, zvedne ruce a z řetězu, jímž byly svázány, vytvoří smyčku, přehodí ji Ferrantovi přes hlavu a sevře mu krk. A s voláním „Se mnou, konečně se mnou do pekel!“ smyčku stáhne a zlomí Ferrantovi vaz, z křivopřísežných úst mu už jen vyklouzne jazyk a doprovodí poslední záchvěv vzteku. Bezduché tělo odsouzence při pádu,

jako přes ramena přehozený plášť sebou strhne dosud živé tělo katovo, který se vydává konečně s mírem v srdci na schůzku se vzájemně zápasícími mořskými proudy.

Roberto si nedokázal představit, jaké pocity mohla mít při pohledu na tento výjev Lilia, a doufal jenom, že nic neviděla. Jelikož si sám nevzpomínal, co se s ním dalo od okamžiku, kdy se dostal do prudce se otáčejícího víru, nedokázal si ani představit, co se mohlo dát s ní.

Ve skutečnosti byl do té míry zaujat povinností seslat na Ferranta spravedlivý trest, že si umínil sledovat především jeho osud v záhrobním světě. A nechal Lilii ve víru.

Bezduché Ferrantovo tělo mezitím moře vyvrhlo na opuštěnou pláž. Hladina se ani nehnula, jako by to ani nebylo moře, ale hrníček vody, a nebyl tu ani příboj. Celý výjev halila lehká mlha, jak tomu bývá, když slunce už zašlo a noc se ještě neujala vlády nad oblohou.

Za pláží, která nekončila stromy či keři, ale kamením, se to, co zdálky vypadalo na cypřiše, zblízka ukázalo olověnými obelisky. Na obzoru se směrem k západu zvedal hornatý hřeben. Byl už temný, budil dojem hřbitova, protože na svahu se třepetalo několik plamínků. Nad horou spočívaly dlouhatánské černé mraky s břichem z vyhasínajících uhlíků. Zdály se pevné a tvarem byly tak kompaktní, že připomínaly kresby či malby, na nichž se sépiové kosti při pohledu z boku mění v lebky. Mezi mraky a horou si obloha ještě uchovala nažloutlý odstín, který by se mohl označit za poslední prostor, kam ještě na chvíli může skomírající slunce, kdyby ovšem nepřetrvával dojem, že ten poslední záchvěv dne nikdy nezačal a nikdy taky neskončí.

Tam, kde pláň přecházela ve svah, Ferrante zahlédl hlouček lidí a vydal se k nim.

Jeho lidé, či lidské bytosti, tak ale vypadali jen zdálky, jakmile byl Ferrante u nich, zjistil, že pokud vůbec kdy lidmi byli, pak se z nich staly nebo se právě stávaly pomůcky pro anatomické představení. Takovými je chtěl mít Roberto, vzpomněl si totiž, jak kdysi navštívil jedno takové místo, skupina lékařů v tmavém šatu, s ruměnými tvářemi a s nosem a lícemi protkanými ostře červenými žilkami, se v postoji katů shlukla

kolem mrtvoly. Vyndávali z ní všechno, co v sobě měla, nejspíš aby v mrtvém objevili tajemství živých. Stahovali z ní kůži, obnažovali kosti, rozplétali svazky šlach a rozvazovali uzly svalů, otevírali smyslové orgány a oddělovali od sebe blány, odřezávali chrupavky a přebírali vnitřnosti. Když od sebe oddělili vlákna a tepny, obnažili morek a předváděli kolemstojícím dílnu života: tady, říkali, se jídlo vaří, tady se čistí krev, tady se výživa rozděluje na jednotlivé složky, zde se vytvářejí mízy, zde se zpevňuje duch… A někdo vedle Roberta tiše poznamenal, že právě tak po naší pozemské smrti s námi bude nakládat příroda.

S obyvateli ostrova, které Ferrante viděl, jak se k nim blížil, stále líp a líp, však Anatomický Bůh zacházel poněkud jiným způsobem.

První z nich, to bylo tělo bez kůže, nic než svazky napjatých svalů, rozhozené paže a k nebi obrácený bezvládný obličej plný utrpení, lebka a lícní kosti. Z druhého kůže visela dolů, na rukou držela jen na konečcích prstů jako stažená rukavice a pod koleny byla shrnutá jako měkké holinky.!

Na třetím těle byla napřed kůže a po ní i svaly od sebe odděleny tak, aby celé, zvláště pak obličej, vypadalo jako otevřená kniha. Jako kdyby chtělo předvést kůži, maso a kosti současně a být natřikrát smrtelné, přitom však vypadalo jako hmyz, jemuž by cáry, kdyby na ostrově byl vítr a mohly vlát, sloužily jako křídla. Ta křídla se nepohybovala v závanech vzduchu, ten se ostatně teď, když zapadalo slunce, ani nehnul, ale pouze při pohybech tohoto malátného a polámaného těla.

Opodál se další kostra opírala o lopatu, jako by si chtěla kopat hrob, oční důlky upřené k zemi, v oblouku vyceněných zubů jí seděl škleb a levou rukou jako by si žádala soucit a vynucovala pozornost. Další kostra byla skloněná a nabízela Ferrantovým očím ohnutou páteř, skloněnou tvář si držela v dlaních a trhavě jako loutka kamsi odcházela.

Další, kterou Ferrante viděl jen zezadu, měla ještě vlasy na bezmasé lebce, vypadaly jako čepice, kterou mu kdosi proti jeho vůli nasadil na hlavu. Vnitřní strana plsti (bleděrůžová jako mořská škeble), na níž držela kožešina, to byla naruby obrácená, od šíje odříznutá kůže.

Další postavy, kterým vzali všechno, co se vzít dalo, vypadaly jako sochy ze samých nervů, a na krku, na kterém už neseděla hlava, jim povlávalo to, co kdysi bylo přirostlé k mozku. Nohy budily dojem, že jsou spletené z vrbových prutů.

Další tu stály s otevřeným břichem a ocúnové vnitřnosti se nepatrně cukaly, vypadali jako mlsouni, co se přejedli drobů a nemohou je strávit. Tam, kde dřív byl penis, nyní stažený z kůže a zredukovaný na pahýl, se plácala jen seschlá varlata.

Nakonec Ferrante zahlédl i ty, z nichž zbyly jen žíly a tepny, vypadali jako přenosná dílna alchymistova, trubičky a rourky se na chvíli nezastavily a v jasu nepřítomného slunce destilovaly bezkrvou krev bledých světlušek.

Všechna ta těla setrvávala v hlubokém a bolestném mlčení. Na některých byly znát stopy po vleklé proměně, během níž se ze soch z masa proměňovaly v sochy z vláken.

Poslední z nich si jako svatý Bartoloměj v pozdvižené pravé ruce nesl svou ještě krvácející kůži, visela mu z ní jako plášť na věšáku. Byla na ní dosud znát tvář, otvory po očích a po chřípí a jeskyňce úst, vypadala, jako když se voskový odlitek náhle vystaví horku.

A ten člověk (spíše vlastně bezzubá znetvořená ústa v jeho vlastní kůži) k Ferrantovi promluvil.

„Nebuď vítán," řekl mu, „v Říši Mrtvých, kterou my nazýváme Ostrov Vesalia. Nebude to dlouho trvat, a i ty nás budeš následovat v našem osudu, nevěř však, že my, jak nás tu vidíš, zhyneme stejně rychle, jak to mrtvému umožní hrob. Rozsudek zní, že každý z nás musí dosáhnout určitého stupně vlastního rozkladu, jako bychom měli vychutnat, co to je zhynout, což by ostatně pro nás byla ta nejvyšší slast. Ach, jakou rozkoší je pro nás představa mozku, který se rozpadne, sotva se ho dotkneš, plic, které prasknou při prvním nadechnutí, které by do nich vniklo, kůže, která se trhá sama od sebe, měkkých částí těla, jež si vesele dál měknou, tuků, které se promění v tekutiny. Bohužel však nic takového. Jak nás tu vidíš, do stavu, v němž se nacházíme, jsme se dostali, aniž jsme si to uvědomili, docházelo k nepostřehnutelným změnám a během nich se každé vlákno našeho těla opotřebovalo, jako kdyby prošlo tisíc a tisíc a k tomu

dalších tisíc let. A nikdo neví, do jaké míry je nám dáno dále se opotřebovávat, ti, co vidíš opodál coby pouhé kostry, doufají ještě, že zanedlouho zemřou, a přitom takto strávili už celá tisíciletí, jiní zase, jako třeba já, v této neustále se snášející noci ztratili veškerý pojem o čase, a přesto doufám, že mi bude umožněno pomalu dokonávat, až skonám. Každý z nás dychtí po rozpadu, i když dobře víme, že nebude nikdy naprostý, doufá, že Věčnost pro něho ještě nezačala, a přitom se obává, že se v ní ocitl v okamžiku, kdy se kdysi dávno vylodil na tento ostrov. Zaživa jsme se domnívali, že Peklo je místo věčného zoufalství, protože nám to tak říkali. Běda, není tomu tak, peklo je místo nevyhladitelné naděje, která činí každičký den horším, než byl ten předchozí, protože tato žízeň, jež je v nás udržována při životě, není a nikdy nebude uhašena. Jelikož máme každý aspoň kousíček těla a jelikož každé tělo tíhne k růstu a k smrti, nepřestáváme doufat – a jedině díky tomu mohl náš Soudce vynést ortel, že budeme trpět *in saecula*.

Ferrante se ho zeptal: „V co ale doufáte?“

„Radši se zeptej, v co budeš doufat i ty… Budeš doufat, že náznak větru, příliv, při němž třeba ani nestoupne voda, jedna jediná vyhladovělá pijavice nás atom po atomu vrátí do velikánského prázdna všehomíru, kde bychom na nějaký způsob mohli mít ještě účast na cyklu života. Tady se však vzduch ani nehne a nehnuté zůstává i moře, nikdy nám není zima ani horko, neznáme východy ani západy slunce a tato země, která je víc mrtvá než my, neplodí žádné živočichy. Ach, kde jsou červi, které nám smrt kdysi slibovala? Ach, drazí červíci, matky našeho ducha, který by se mohl znovu zrodit! Budete sát naši žluč a milosrdně nás pokropíte mlékem nevinnosti! Jak nás budete hryzat kusadly, zacelíte rány našich vin, jak nás budete kolébat lichotkami a sliby smrti, vrátíte nás do nového života, protože pro nás by měl stejnou cenu hrob jako lůno matky… Nic z toho však nenastane. To my dobře víme, a právě na to však naše tělo každým okamžikem zapomíná.“

„A co Bůh,“ zeptal se ho Ferrante. „Bůh se směje?“

„Ach, běda, nesměje,“ odpověděl z kůže stažený muž, „protože i pokoření by nás povzneslo. Bylo by krásné, kdybychom aspoň viděli smějícího se Boha, jak si z nás utahuje!

Jak by nás pobavila podívaná na Boha, který se nám, usazen na svém trůně a obklopen světci, vysmívá a tropí si z nás šprýmy. Viděli bychom něčí radost, a ta dokáže potěšit zrovna jako cizí zármutek. Kdepak, zde se nikdo nepohorší, nikdo se nesměje, nikdo se nepředvádí. Tady Bůh není. Je tu jenom naděje, která nikam nevede.“

„Ksakru, ať jsou tedy prokleti všichni svatí,“ pokusil se zvolat Ferrante, jehož se znovu zmocnila proradnost, „jsem-li zatracen, mám přece právo sehrát sám sobě spektákl vlastního běsu!“ Uvědomil si však, že z hrudi mu nevychází hlas, ale jen šepot, jeho tělo že je malátné a slabé a že se nedokáže ani pořádně rozzlobit.

„Vidíš,“ řekl mu z kůže stažený člověk, aniž se jeho ústům povedlo usmát se, „tvůj trest už započal. Není ti umožněna ani nenávist. Zdejší ostrov je jediné místo ve vesmíru, kde není možné trpět a kde naděje bez energie se v ničem neliší od nudy beze dna.“

Roberto pokračoval v konstruování Ferrantova konce, pořád ještě na palubě, nahý, jak se svlékl, když se chtěl stát kamenem, slunce ho spálilo na obličeji, na hrudi a na nohou a vrátilo ho do horečnaté horkosti, ze které nedávno vyšel. Byl ochoten už plést nejenom román se skutečností, ale i zanícení duše se zanícením těla, a cítil, jak se v něm vzedmul plamen milostné vášně. A Lilia? Co se stalo s Lilií, zatímco Ferrantova mrtvola odplouvala k Ostrovu mrtvých?

Jak se to stává vypravěčům Románů, když ztratí trpělivost a nedokáží dodržet zásadu jednoty času a místa, Roberto prostě řadu událostí přeskočil a našel Lilii až po několika dnech, které strávila na prknu na klidném moři, jež na slunci vrhalo odlesky, a blížila se (a to by ses, milý čtenáři, sotva opovážil předvídat) k západnímu pobřeží Ostrova Šalomounova, na jehož opačné straně kotvila *Daphne*.

Bůh, jak se Roberto dozvěděl od otce Caspara, tu nebyl zdaleka tak přívětivý, jako na straně východní. Prkno, které ji už stěží uneslo, se rozbilo o útes. Lilia se probrala z mrákot a chytila se skály, kusy prkna mizely v proudech.

Držela se kamene, na který by se ani nevešla, a pruh vody – pro ni však oceán – ji dělil od břehu. Otřásala jí smršť, byla zesláblá přestálým hladem a ještě víc sužovaná žízní, nedokázala se odvléci z kamene na písek, za nímž její zastřený zrak tušil neurčitou vegetaci.

Kámen však byl pod něžným bokem rozpálený, a jak ztěžka dýchala, tu místo aby svou vnitřní vyprahlost ztišila, násobila ji jen vyprahlostí okolního vzduchu.

Doufala, že někde poblíž zurčí bystřiny vytékající ze stinných svahů, sny ji však nedokázaly ukonejšit, naopak, víc a víc zažehovaly její žízeň. Chtěla požádat o pomoc Nebesa, vyprahlý jazyk se jí však přilípl k patru a místo hlasu se ozval jen přerývaný povzdech.

Jak čas ubíhal, nápory větru jí rozdíraly tělo jako drápy dravce a navíc se bála (více než smrti), že zůstane tak dlouho naživu, aby sama byla svědkem toho, jak ji zášť živlů znetvořuje a jak přestává být předmětem lásky a stává se předmětem odporu.

Kdyby se však dovlékla k nějaké tůni, k bystřině živé vody, tu jakmile by k ní přiložila rty, uzřela by své oči, dříve živé hvězdy, přísliby života, a nyní dvě děsivá zatmění a její tvář, kde Amoreti žertujíce měli svůj byt, byla nyní děsivým sídlem hnusu. I kdyby bývala dorazila k jezírku, její oči by z lítosti nad svým stavem do něj vylily víc slz, než by si z něj vzaly její rty vody.

Tak se aspoň Roberto domníval, že se Lilia vidí a přemýšlí nad sebou. Vadilo mu to však. Vadilo mu, že na krok od smrti si dělá starosti o svou krásu, jak tomu často chtějí Romány, vadilo mu, že on sám se nedokáže podívat bez mentálních hyperbol do tváře své lásce, která umírá.

Jaká by opravdu v tomto okamžiku a na tomto místě mohla být Lilia? Jak by vypadala, kdybychom z ní sňali háv smrti utkaný ze slovíček a slov?

Útrapami dlouhé plavby a ztroskotáním by teď mohla mít vlasy jako koudel, mohly by se v ní objevit šediny a její ňadra určitě přišla o své lilie a její tvář přeoral čas. Hrdlo by mělo být plné vrásek a hruď rovněž. Tak to ne, oslavovat ji, jak odkvétá, to by bylo jako svěřit se poetickému přístroji otce Emanuela… Roberto chtěl vidět Lilii, jaká opravdu je. Zvrácená hlava, oči

zapadlé, přivřené bolestí a příliš daleko od kořene nosu, který zešpičatěl, s váčky vespod a pavučinou vrásek jak vrabčí stopa na písku v koutcích, rty okoralé, ametystové, dvě hluboké vrásky po stranách, horní ret nad dvěma zoubky, které už nepřipomínají slonovinu, trochu vyčnívá a je odchlípnutý. Obličej je něžně povadlý, kůže pod bradou povolila, dvě vrásky hyzdí linii krku…

Ten povadlý, scvrklý plod by však stejně nevyměnil za nic na světě, ani za všechny anděly na nebesích. Miloval ji stejně, nemohl přece ani tehdy, onoho dávného večera, kdy ji miloval a chtěl takovou, jaká je, vědět, není-li, jak byla ukryta za svým černým závojem, docela jiná, než se mu zdá.

Z pravé cesty se nechal svést až po svém ztroskotání, chtěl ji mít harmonickou jako systém nebeských sfér, ale to mu přece už řekli (a neodvážil se s tím svěřit ani otci Gasparovi), že planety možná konají svou pouť kolem Slunce v kruhu sice dokonalém, ale určitě šišatém.

Je-li krása jasná, pak láska je záhadná; zjišťoval, že nemiluje jen jaro, ale všechny roční doby své milované a že po ní touží ještě víc v jejím podzimním úpadku. Miloval ji vždycky kvůli tomu, čím opravdu byla a být mohla, a pouze takto milovat znamenalo sama sebe dát a nečekat nic na oplátku.

Nechal se zmást svým vlnozvučným vyhnanstvím, neustále hledal sebe sama, ale aby byl přitom někdo jiný, co nejhorší ve Ferrantovi, co nejlepší v Lilii, jejíž slávou se chtěl sám proslavit. Jenomže právě naopak milovat Lilii znamenalo chtít ji takovou, jakým byl on sám, neboť oba dva byli předáni kostižernému času. Doposud používal její krásu ke špinění své mysli. Nechal ji mluvit a vkládal jí do úst slova, která chtěl on, a ne ona a s nimiž nebyl ani spokojen. Nyní by ji chtěl mít u sebe, chtěl být zamilován do její utrápené krásy, do její poživačné vyzáblosti, do jejího sinalého půvabu, do její stále méně zřetelné sličnosti, do její hubené nahoty, aby ji mohl honem polaskat a poslouchat, co říká, slyšet její vlastní slova, a ne ta, která jí propůjčil.

Musil ji mít a to mohl jedině tak, že se jí zbaví.

Bylo však už pozdě na to, aby vzdal spravedlivou poctu svému chorému idolu. Neboť na opačné straně Ostrova Lilii už v žilách kolovala tekutá Smrt.

39.
Extatický nebeský itinerář

Copak takhle může skončit Román? Romány nás sice vedou k nenávisti, aby nás nakonec potěšily porážkou těch, jež jsme nenáviděli, stejnou měrou nás však vyzývají k soucitu, abychom nakonec zjistili, že ti, které milujeme, jsou mimo nebezpečí. Román, který by tak špatně skončil, Roberto nikdy nečetl.

Pokud se ovšem věci nemají tak, že Román ještě není u konce a zůstává v záloze tajný Hrdina, schopný činu, jaký si neumíme představit jinde než v Říši Románů.

Kdybych se býval dostal až na Ostrov, říkal si, mohl bych ji zachránit. Nic jiného mě tu nezdrželo než má lenost. Nyní jsme oba upoutáni k moři a toužíme po protilehlých březích jedné a téže pevniny.

Ještě však není všechno ztraceno. Vidím ji sice vydechnout naposledy právě v tomto okamžiku, kdybych se však v témže okamžiku dostal na Ostrov, byl bych tam o den dřív, než k němu dorazí ona, a byl bych připraven přivítat ji a zachránit.

Pramálo záleží na tom, vyprostím-li ji z moře teprve v okamžiku, kdy vypouští duši. Je přece známo, že je-li lidské tělo v koncích, silný dojem mu může vrátit životní mízu, a je také známo, že když se nemocný někdy dozví, že příčina jeho smůly či neštěstí byla odstraněna, ožije a fyzicky se zotaví.

A našel by se snad pro tuto umírající bytost silnější dojem, než kdyby zjistila, že milovaná osoba je naživu? Vždyť bych jí pak ani nemusil prozradit, že jsem někdo jiný než ten, koho miluje, protože popravdě se nedala jemu, ale mně, zabral bych prostě místo, které mi od začátku patřilo. A nejenom to, Lilia, aniž by si to uvědomila, by v mých očích spatřila a našla jinou lásku, zbavenou chlípnosti a naplněnou rozechvělou oddaností.

Zde by si každý položil otázku, je-li vůbec možné, aby se Roberto nezamyslil nad tím, že tento obrat v ději by mu byl umožněn, jen pokud by se opravdu ještě téhož dne, nanejvýš brzy

ráno dne následujícího, na Ostrov opravdu dostal, což jeho nedávné zážitky a zkušenosti činily něčím velice málo pravděpodobným. A je vůbec možné, že by si neuvědomil, že se chystá na Ostrov, aby tam konečně našel ženu, jež se tam dostala jen v jeho vyprávění?

Jenže Robertovi, jak jsme si už mohli všimnout, co začal myslet na Říši Románů, naprosto cizí světu, v němž sám žil, se napřed povedlo, a to bez velké námahy, svést do jednoho řečiště dva vesmíry, a pak si spojil dohromady i jejich zákony. Žil v zajetí představy, že na Ostrov se může dostat, protože si ho dokáže představit, a že ona, Lilia, tam dorazí, když on tam už bude, jenom proto, že chtěl, aby to tak bylo. Možnost nějakou událost chtít a chtít ji vidět uskutečněnou, která činí Romány tak nevypočitatelnými, si tak Roberto prostě přenesl do svého vlastního světa: konečně může dorazit na Ostrov, protože jinak (kdyby tam nedorazil) by neměl o čem si vyprávět.

Nad touto myšlenkou, kterou by každý, kdo by nás na cestě až sem nesledoval, považoval za bláznění nebo za bláznovství, jak kdo chce (nebo jak by chtěl), nyní rozvažoval matematicky, aniž si sám před sebou tajil některou z eventualit, které mu zdravý rozum a opatrnost předkládaly.

Jako generál, který v noci před bitvou určuje, jak se budou následujícího dne oddíly pohybovat, a představuje si nejenom nesnáze, které by mohly nastat, a náhodné události, které by mohly jeho plány narušit, ale snaží se ztotožnit i s myslí generála, kterého má proti sobě, aby mohl předvídat jeho tahy a protitahy, nakládat s budoucností podle toho, jak by s ní mohl nakládat protivník, který s ní nakládá zase podle toho, jak s ní nakládá on, právě tak Roberto vážil prostředky a výsledky, příčiny a následky, všechna pro a proti.

Myšlenky, že doplave až ke korálům a přeleze přes ně, se musil vzdát. Bez masky by už neviděl průchody pod hladinou, nevyhnul by se neviditelným úkladům, zcela určitě smrtelným, a nedorazil by až tam, kde korály čněly nad hladinu, a i kdyby připustil, že by se mu to povést mohlo a že by k nim, ať si jsou nad hladinou či pod ní, dorazil, neznamenalo by to ještě, že by ve svých tenkých kamaších dokázal přes ně přejít a že by se v nich

nemohla ukrývat propadliště, do nichž by mohl spadnout a už nikdy se z nich nedostat.

Nedalo se tedy dorazit k Ostrovu jinak než cestou, kterou vykonala loďka, plavat k jihu, záliv obeplout zhruba v úrovni *Daphne*, pak se vydat k východu a po obeplutí jižního předhůří dorazit k výběžku, o němž se mu zmínil otec Caspar.

Nebylo by to však rozumné, a to ze dvou důvodů. Zaprvé se zatím sotva naučil plavat, doplaval nanejvýš ke korálovému útesu a tam už ho síly opouštěly, takže není myslitelné, že by dokázal uplavat vzdálenost čtyřikrát až pětkrát delší, a to bez lana, ne že by tak dlouhé neměl, ale protože tentokrát by se pokusil o to, aby se tam opravdu dostal, a kdyby se tam nedostal, nemělo by cenu vracet se zpátky. Zadruhé plavat k jihu znamenalo plavat proti proudu, a jelikož věděl, že je s to klást mu odpor nanejvýš tak několik metrů, proud by jej neúprosně odvlekl k severu, za severní mys, takže od Ostrova by se jenom vzdaloval.

Pečlivě zvážil své možnosti (napřed ovšem uznal, že život je krátký, naučit se něčemu trvá dlouho, příležitost, která se nevyužije, se už nevrátí a každý pokus že se nevydaří), a pak si řekl, že šlechtic jako on by se neměl pouštět do nějakých malicherných propočtů a chovat se jako měšťan, který neví, zda svůj těžce našetřený peníz neprohraje v kostkách.

Neboli, řekl si, proč ne, počítat se musí, ale je-li na úrovni to, oč jde, pak musí mít úroveň i propočet. Co vsadil při této sázce? Svůj život. Jenže jeho život, pokud se mu nepovede opustit loď, za moc nestojí, zvláště nyní, kdy se k samotě připojilo i vědomí, že navždy přišel o Lilii. A co by oproti tomu získal, kdyby tou zkouškou prošel? Všechno, radost z toho, že by jí zase viděl a mohl ji zachránit a v každém případě zemřít na jejím mrtvém těle, pokrýt je sindonou polibků.

Jistě, sázka nebyla vyrovnaná. Bylo pravděpodobnější, že zahyne při pokusu, než že dorazí na souš. I v tom případě však měl hazard svou výhodu, asi jako tisíc možností prohrát mizernou částku proti jedné jediné možnosti vyhrát obrovský poklad. Kdo by to nevzal?

Nakonec dostal další nápad, s jehož pomocí riziko hry velice výrazně snížil, dokonce by měl být vítěz v každém případě.

Dobře, připusťme, že proud by jej unášel opačným směrem. A co má být, za dalším předhůřím (jak věděl podle výsledků svých pokusů s prknem) by jej proud nesl podél poledníku…

Kdyby ležel na hladině a nechal se nést s očima upřenýma k obloze, nikdy by už neviděl pohybovat se po ní Slunce, pohyboval by se po čáře oddělující dnešek od předchozího dne, mimo čas, žil by ve věčném poledni. A jelikož by se čas zastavil pro něho, zastavil by se i na Ostrově, a smrt Lilie by se donekonečna odkládala, neboť všechno, co se dalo s Lilií, záviselo na jeho vůli coby vypravěče. Odložen by byl on sám a odloženo by bylo i to, co by se dalo na Ostrově.

A pak by to byla i rétorická figura zvaná chiasmos, vyhnaná na ostří nože! Lilia by se nacházela v témže postavení, v jakém se on sám nacházel po dobu, která se už dá jen stěží vypočítat, pár sáhů od Ostrova, a jak by mizel v dálavách oceánu, dal by jí darem to, co by bylo zároveň jeho jedinou nadějí, držel by ji na čáře nikdy nekončící touhy – oba bez budoucnosti, a tudíž i bez smrti.

Pak si dost dlouho představoval, jaká by ta jeho pouť byla, a díky požáru vesmírů, který už přijal a schválil, ji cítil, jako by to byla pouť nejen jeho, ale i Liliina. Jedině neuvěřitelný Robertův zážitek by i jí zaručil nesmrtelnost, kterou by jí osnova zeměpisných délek jinak neposkytla.

Vyrazil by pomalu k severu a nijak by nezrychloval, ani nezpomaloval, napravo i nalevo od něho by šly řadou po sobě dny a noci, roční doby, zatmění a přílivy a odlivy, nejnovější hvězdy by přelétaly oblohou a přinášely mor a převraty říší, monarchové a papežové by plešatěli a mizeli v prachu hnaném větrem, všechny víry vesmíru by si odbyly své větrné revoluce, další hvězdy by vznikly z holokaustu těch starých… Moře kolem něho by bouřilo a pak by se uklidnilo, pasáty by se otáčely, jak mají ve zvyku, pro něho by se však v jeho poklidné brázdě vůbec nic neměnilo.

Zastavil by se někdy? Podle toho, co si pamatoval z map, žádná další pevnina mimo Šalomounovy ostrovy by se na této zeměpisné délce neměla nacházet, dokud se na pólu nespojí se všemi ostatními. Jestliže však loď s větrem v zádi a houštinou plachet potřebuje řadu měsíců, aby urazila vzdálenost, kterou by

on měl před sebou, jak dlouho by to trvalo jemu? Možná léta, dokud by nedorazil na místo, kde by už nevěděl, co se děje se dnem a nocí a s úprkem staletí.

Mezitím by však spočíval a odpočíval v křehkém milostném citu, v němž by nedbal, přijde-li o rty, ruce a zřítelnice. Jeho tělo by se zbavilo všech míz, krve, žluči a hlenů, póry by do něho vcházela voda, ušima by vnikla do mozku a zanesla tam sůl, nahradila by skelnou tekutinu v očích, zaplavila by mu chřípí a vyplavila veškeré stopy pozemského prvku. Sluneční paprsky by jej sytily žhavými částicemi a ty by zase ztenčily tekutiny v jeho těle do jedné rosné kapky ze vzduchu a ohně, která by díky sympatetické síle byla vábena vzhůru. A on sám, lehký a letu schopný, by opravdu vzlétl a spojil se napřed s duchy vzduchu a pak s duchy Slunce.

A taktéž by tomu bylo i s ní, v neúhybném jasu kamene, jehož se držela. Rozprostranila by se jako zlato vytepané do toho nejtenčího, nejnehmatnějšího plíšku.

A během dnů by se v této shodě spojili. Byli by vůči sobě, okamžik po okamžiku, jako nožičky kružítka, hnuli by se při pohybu druha či družky a naklonili by se, kdyby se ta druhá či druhý odklonil, a narovnali by se, jakmile by se k nim připojil. Oba by pokračovali ve své plavbě přítomností, přímo ke hvězdě, která by na ně čekala, prach atomů mezi tělísky v kosmu, vír mezi víry, věční jako svět, protože vyšití prázdnem. Smířeni se svým osudem, neboť otáčení Země vyvolává neduhy a strach, neklid sfér je však neškodný.

Sázka by tedy pro něho tak či onak znamenala vítězství. Neměl by váhat. Neměl by se však ani triumfálnímu obětování vystavit nevybaven správnými rituály. Roberto svěřuje svým lejstrům poslední věci, jež se chystá vykonat, pak už jeho skutky, časy a rytmy můžeme jen hádat a předpokládat.

První osvobozující lázeň záležela v tom, že necelou hodinu věnoval odstranění mříže, dělící palubu od podpalubí. Pak sešel dolů a jednu po druhé otevřel klece. Jak z nich postupně vytrhával jeden prut za druhým, obestřel ho šum křídel a musil vztáhnout ruce před obličej a odhánět ptáky i křikem. Vybízel opeřence k odletu a slepice, které plácaly křídly a nemohly najít

cestu ven, postrkoval rukama. Když pak vystoupil zpátky na palubu, zahlédl skrze stěžně a plachtoví početné hejno a na chvilku měl dojem, že slunce zakryla duha rozcupovaná zvědavými mořskými ptáky, kteří sem přilétli cosi oslavit.

Naházel do moře všechny hodiny a vůbec přitom neměl dojem, že přichází o drahocenný čas, neboť čas vymazával, aby si vyžádal příznivý výsledek cesty proti času.

A nakonec, aby si zabránil v případné zbabělosti, shromáždil na palubě, pod hlavní plachtou, kmínky, prkna, prázdné soudky, vylil na ně olej ze všech luceren a zapálil je.

První plamen vyšlehl vysoko a okamžitě chytily plachty a lanoví. Když už měl jistotu, že se oheň udrží při životě vlastními silami, přichystal se ke sbohemdání.

Od chvíle, kdy začal umírat tak, že se měnil v kámen, zůstal nahý. Dokonce neměl na těle provaz, nic už nemělo omezovat jeho pouť. Tak taky sestoupil do vody.

Nohama se opřel o bok lodi a odrazil se. Chtěl se vzdálit od *Daphne*. Plaval podél ní až k zádi a pak se od ní vzdálil navždy. Vyrazil k jednomu ze dvou štěstí, která na něho určitě čekala.

Ještě než o něm osud nebo vody kolem rozhodnou, chtěl bych po něm, aby se občas zastavil, nabral dech, odtrhl oči od *Daphne*, se kterou se rozloučil, a podíval se na Ostrov.

Nad čarou načrtnutou vršky stromů by měl očima, které nikdy neměl bystřejší, zahlédnout, jak z nich jako šíp, jenž se chce zabodnout do Slunce, vylétá Holubice v Barvě Pomeranče.

40.
Colophon

A je to. Co se pak stalo s Robertem, to nevím a myslím, že se to nikdo nikdy nedozví.

Jak vytěžit román z příběhu, který sice je románový, ale neví se, jak skončil, vlastně ani jak opravdu začal?

Pokud ovšem příběh, který tu má být vyprávěn, není příběh Robertův, ale jeho lejster, i když ani v tomto případě se člověk nemůže ubírat vpřed jinak než s pomocí dohadů.

Dotyčná lejstra (ke všemu neúplná), z nichž jsem vytěžil své vyprávění, nebo spíš několik povídek, které se kříží a navzájem špikují jako maso na rožni, se dostala až k nám jen díky tomu, že *Daphne* neshořela úplně. To je jasné. Bůh suď, jak se věci měly, oheň třeba jen ožehl stěžně a v bezvětrném dni pohasl. A nic nám taky nebrání říci si, že za pár hodin se na loď snesl liják a požár uhasil.

Jak dlouho *Daphne* zůstala v zálivu, než ji kdosi našel a objevil Robertova lejstra? Předložím dvě hypotézy, obě jsou plody fantazie.

Jak jsem se už zmínil, několik měsíců před těmito událostmi, mám-li být přesný, pak v únoru roku 1643, Ábel Tasman, který vyplul z Batavie v srpnu 1642 a poté, co se zastavil u Země van Diemenovy, z níž se později stala Tasmánie, a jen zdálky zahlédl Nový Zéland a zamířil k ostrovům Tonga (které už v roce 1615 navštívili van Schoutem a le Maire a pokřtili je Kokosové ostrovy a Ostrovy Zrádců), tu jak zamířil k severu, objevil řadu ostrůvků. Byly obklopeny pískem a zaznamenal je na 17. stupni a 19 minutách jižní šířky a 201. stupni a 35 minutách délky. Nechtěl bych se vracet k zeměpisným délkám, jsou-li však mé domněnky správné, pak by tyto ostrovy neměly být daleko od ostrova z našeho příběhu.

Tasman tvrdí, že svou plavbu ukončil v červnu, tedy dřív, než by se *Daphne* mohla do těchto končin vůbec dostat. Tím však vůbec není řečeno, že Tasmanovy deníky jsou pravdivé (navíc od

nich už neexistuje ani originál) [1]. Pokusme se tedy představit si, že při některé z nečekaných odboček, na které je ostatně jeho putování tak bohaté, se do těchto míst vrátil dejme tomu v září téhož roku a objevil *Daphne*. O tom, že by se dala opravit, nemohla být řeč, určitě už neměla stěžně a ani plachty. Prohlédl si ji, aby zjistil, odkud pochází, a při té příležitosti našel Robertova lejstra.

Italsky moc neznal, ale došlo mu, že v nich jde o problém zeměpisných délek, což z nich vlastně činilo tajný dokument, který bylo třeba odevzdat Společnosti Holandských Indií. Proto také o celé záležitosti ve svých palubních denících pomlčel, a možná dokonce, aby zametl veškeré stopy, zfalšoval i údaje a Robertova lejstra pak skončila v nějakém tajném archívu. Tasman taky následujícího roku vyplul na další plavbu, a Bůh sám ví, zdali plul opravdu tam, kam uvedl.[2]

Představme si holandské zeměpisce, jak se těmi lejstry zabývají. My víme, že se v nich nic zajímavého najít nedalo, možná až na psí metodu doktora Byrda, v tomto případě bych se však vsadil, že různí zvědové o ní už věděli odjinud. Je tam zmínka o Maltézské hvězdárně, rád bych však jenom připomenul, že po Tasmanovi uběhne sto třicet let, než Cook tyto ostrovy znova objeví, a že ten, kdo by se řídil údaji Tasmanovými, by je stejně znova najít nemohl. Pak konečně, ale teprve sto let po

---

[1] Každý si může velice snadno ověřit, zda mluvím či neraluvím pravdu, v pojednání: P. A. Leupe, "De handschriften der ontdekkingreis van A. J. Tasman en Franchoys Jacobsen Vische 1642-3" v: *Bijdragen voon vaderlansche geschiedenis en oudheidkinde*, N. R. 7, 1872, str. 254-83. Jsou samozřejmě nenapadnutelné doklady shromážděné pod názvem *Generale Missiven*, kde je zařazen výtažek z "Daghregister van het Casteel Batavia" z 10. června 1643, v němž je zpráva o Tasmanově návratu. Kdyby však domněnka, kterou tu hodlám uvést, byla věrohodná, mohli bychom velice snadno předpokládat, že kvůli uchování tajemství, jakým byly zeměpisné délky, by i podobný doklad mohl být pozměněn. Vzhledem k tomu, že sdělení z Batavie do Holandska přicházela bůhvíkdy, dvouměsíčního zpoždění si nikdo nemusil všimnout. Na druhé straně si vůbec nejsem jist tím, že Roberto sem nedorazil dřív než v srpnu.

[2] Z té plavby se nedochovaly vůbec žádné palubní deníky. Jak to?

našem příběhu, vynález Harrisonova námořního chronometru ukončil usilovné a zběsilé hledání toho, čemu se říkalo *Punto fijo*. Problém zeměpisných délek pak přestal být problémem a nějaký archivář společnosti, který potřeboval prázdnou skříň, vyhodil, daroval nebo třeba prodal, kdo to dnes může vědět, Robertova lejstra, ze kterých se už stala pouhá kuriozita pro nějakého maniakálního sběratele rukopisů.

Druhá domněnka je z hlediska toho, co činí román románem, mnohem přitažlivější. V květnu roku 1789 se na scéně objevuje okouzlující postava. Máme na mysli kapitána Bligha, kterého povstalci na lodi Bounty spustili v šalupě na moře a svěřili milosrdenství vln s desíti věrnými muži.

Tento muž, ať už byly jeho charakterové vady jakékoliv, zcela výjimečný, dokázal na šalupě urazit přes šest tisíc kilometrů a dorazit na Timor. Při této plavbě obeplul souostroví Fidži, málem se dostal na Vanua Levu a proplul skupinou ostrůvků Yasawa. Neboli kdyby se býval jen lehce odchýlil směrem k východu, mohl velice dobře přistát někde u Taveuni, a zde bych si dovolil předložit domněnku, že právě někde tady by se mohl nacházet náš Ostrov. Ostatně kdyby v otázkách týkajících se toho, čemu se věří a čemu se věřit chce, platily důkazy, pak bych ještě dodal, že se mi dostalo ujištění o tom, že Oranžová Holubice či Orange Dove nebo také Flame Dove a ještě lépe Ptilinopus Victor žije právě výlučně tam, celou domněnku a s ní i náš příběh však kazí to, že oranžový je jedině sameček, neboli holub.

Kdyby muž jako Bligh našel *Daphne* ve stavu alespoň trochu ucházejícím, určitě by býval, vzhledem k tomu, že tam připlul na loďce, udělal všechno možné i nemožné, aby ji dal do pořádku. Uběhlo však už jedno celé století a z druhého polovina. Bouře určitě lodní trup pořádně rozviklaly, odtrhly loď od kotvy a zahnaly ji na korálový útes, kde se převrhla, nebo ji strhl proud, odvlékl k severu a vyhodil na mělčinu nebo na skály blízkého ostrova, kde zůstala vystavena zubu času.

Bligh pravděpodobně vystoupil na palubu této bludné, fantomatické lodě, s trupem obrostlým škeblemi a zeleným od

chaluh, se stojatou vodou na dně proraženého trupu, plnou měkkýšů a jedovatých ryb.

Zubu času možná odolala zádová nástavba, určitě však už byla na spadnutí, a v kapitánově kajutě našel Bligh Robertova lejstra trouchnivá a plná prachu, nebo naopak vlhká a slepená, ale stále ještě čitelná.

Doba velkých starostí se zeměpisnými délkami už vzala za své, jeho pozornost však třeba přivábily odkazy na Šalomounovy ostrovy v neznámém jazyku. Necelých deset let předtím jistý pan Buache, královský zeměpisec francouzského námořnictva, předložil Akademii věd pamětní zápis. Psal v něm o Existenci a Postavení Šalomounových Ostrovů a tvrdil, že je to vlastně záliv Choiseul, který Boungainville navštívil v roce 1768 (a jejichž popis, zdá se, odpovídá popisu předchozímu, jak jej pořídil Mendaňa), a Terres des Arcasides, jež v roce 1769 navštívil Surville. Dokonce zatímco Bligh se ještě plavil, neznámý člověk, pravděpodobně pán z Fleurieu, se chystal vydat knihu nazvanou *Decouvertes des Francois en 1768 – 1769 dans le Sud-Est de la Nouvelle Guinée.*

Nevím, zdali si Bligh požadavky pana Buache vůbec přečetl, v anglickém námořnictvu se však určitě se značným podrážděním mluvilo o aroganci francouzských bratranců, kteří se vychloubají, že našli to, co se najít nedá. Francouzi měli pravdu, jenže to Bligh nemohl vědět, nebo si to vědět nepřál. Nicméně mohl pojmout naději, že mu padl do rukou dokument, který nejenomže Francouze vyvrací, ale určitě coby jediného objevitele Šalomounových Ostrovů dokládá právě jeho.

Představoval bych si to tak, že napřed v duchu poděkoval Christianu Fletcherovi a ostatním vzbouřencům, že ho tak bezohledně vysadili z lodě na cestu slávy, a pak se jako vlastenec rozhodl o své malé odbočce směrem na východ i o svém objevu pomlčet a ve vší tajnosti lejstra odevzdat britské Admiralitě.

I v tom případě však je určitě shledal pramálo zajímavými a bez špetky průkaznosti, odvrhl je a založil mezi učené nicotnosti pro vzdělance. Bligh se vzdal Šalomounových Ostrovů a spokojil se s tím, že za své nepopiratelné mořeplavecké schopnosti a dovednosti bude jmenován admirálem a spokojeně zemře, aniž bude tušit, že Hollywood ho jeho potomkům nadobro zoškliví.

A tak třebaže jedna z mých domněnek by mi mohla umožnit, abych ve vyprávění pokračoval, nebyl by to závěr hodný toho, aby byl vyprávěn, a čtenáři by byli nespokojeni a jejich požadavky by nebyly ukojeny. Robertův příběh by pak neposloužil ani jako morální ponaučení, donekonečna bychom si kladli otázku, proč se mu vlastně všechno stalo, a nakonec by nám nezbylo než přiznat si, že v životě se věci přiházejí jen tak, protože se přiházejí, a jen v Říši Románů se zdá, že se přiházejí prozřetelně a kvůli něčemu.

Kdybych chtěl celou záležitost uzavřít, musil bych se vrátit k Robertovým lejstrům a najít v nich jednu poznámku, napsanou určitě v jedné z těch nocí, kdy měl problém s tím, zda na lodi je či není Vetřelec. Roberto se tenkrát podíval na oblohu a vzpomněl si, jak v Grivě, když se sama od sebe zhroutila stařičká rodinná kaple, jim jeho preceptor, který žil nějakou dobu na Východě, poradil, aby si nechali vystavět malou modlitebnu podle módního byzantského vzoru, kulatou a s centrální kupolí, jež neměla pranic společného s tím, nač byli lidé v Monferratu navyklí. Starý Pozzo nechtěl strkat nos do záležitosti umění a náboženství a dal na rady svatého muže.

Při pohledu na oblohu Protinožců si Roberto vzpomněl, že v Grivě, kde byly kolem dokola vršky, mu nebeská báně připomínala kupoli oratoře, byla totiž rovněž pevně ohraničena kruhem obzoru a vymezena jednou či dvěma konstelacemi, které dokázal rozpoznat, takže sice věděl, že podívaná se co týden mění, ale vzhledem k tomu, že chodil spát se slepicemi, neměl možnost všimnout si, že se někdy mění i během noci. Kupole mu tudíž připadala jak neměnná, tak i kulatá a za stejně neměnný a kulatý měl i vesmír zvaný svět.

V Casale, uprostřed roviny, pochopil, že obloha je mnohem rozlehlejší, než si původně myslil, otec Emanuele ho však měl k tomu, aby si hvězdy představoval jako tělesa tkvící v pojmech, než aby si prohlížel ty, které měl nad hlavou.

U protinožců coby divák umístěný v nekonečné rozloze oceánu měl před očima nekonečný, neohraničený obzor. A nad hlavou měl konstelace, jaké nikdy předtím neviděl. Hvězdy své polokoule četl podle obrazu, který vytvořili jiní, tam to byla

polygonální symetrie Velkého vozu, tady zase abecední přesnost Kasiopey. Na *Daphne* však neměl po ruce žádná vyobrazení, tady si mohl sám jakýkoliv bod spojit s kterýmkoliv dalším, vytvářet si vyobrazení hada, hřívy nebo žihadla jedovatého hmyzu, pak je smazat a pokusit se o nové.

Ve Francii a v Itálii nacházel i na obloze krajinu vymezenou rukou nějakého monarchy, který stanovil čáry silnic a poštovních spojení a mezi nimi ponechal skvrny lesů. Tady byl naopak průkopníkem v neznámé zemi a musil sám rozhodnout, která stezka spojí horu s jezerem, nebyla tu kritéria, o která by se opřel, protože tu zatím nebyla žádná města a vesnice na svazích hory ani na březích jezera. Roberto se nedíval na souhvězdí, byl odsouzen k tomu, aby je zakládal. Děsil se toho, že celek vytváří spirálu, hlemýždí skořápku, vír.

A právě tehdy si vzpomněl na jeden zbrusu nový kostel, který viděl v Římě – a pouze tehdy, jednou jedinkrát, nám umožnil představit si, že toto město navštívil, možná ještě před cestou do Provence. Měl dojem, že ten kostel se velice liší jak od kupole v Grivě, tak od chrámových lodí, geometricky skladných se svými lomenými oblouky a křížovými klenbami, jaké byly v casalských kostelích. Teprve nyní pochopil proč; chrámová klenba byla jako austrální obloha, která má oko k tomu, aby se pokoušelo o stále nové úběžníky, aniž se třeba jen jednou opře o centrální bod. Kdo se pod tou kupolí díval nahoru, tak ať se postavil kamkoliv, cítil se vždycky na jejím okraji.

Teprve nyní si uvědomoval, že sice mnohem neurčitěji, méně teatrálně, skrze drobná překvapení měl ten pocit odepřeného odpočinku poprvé v Provenci a pak v Paříži, kde mu každý, koho potkal, bral nějakou jistotu a odkazoval ho k jiné možnosti, jak nakreslit mapu světa, jenomže nápovědi, přicházející z mnoha různých stran, se neskládaly do dohotoveného obrazu.

Zaslechl mluvit o přístrojích, které dokázaly změnit řád přírodních úkazů, takže došlo k tomu, že tíha tíhnula nahoru a lehkost se řítila dolů, oheň máčel a voda spalovala, jako by tvůrce všehomíra byl s to sám sebe napravit a dokázal přinutit i rostliny a květiny postavit se proti ročním dobám a vejít v zápas s časem.

Byl-li tvůrce opravdu ochoten změnit svůj postoj, mohl pak vůbec ještě existovat řád, který On sám vesmíru uložil? Možná

jich uložil víc, hodně, už od samého začátku, možná byl ochoten měnit je ze dne na den, možná existoval tajný řád a ten řídil tyto proměny řádů a perspektiv, my jsme však předurčeni k tomu, abychom jej neobjevili, abychom spíše sledovali měnlivou hru zdání řádu, jež se při každé nové zkušenosti znovu uspořádávala.

A tak by příběh Roberta de la Grive byl jenom vyprávěním o nešťastném zamilovaném muži, odsouzeném žít pod nadměrným nebem, jemuž se nepovedlo smířit se s pomyšlením, že Země bloudí v elipse, v níž Slunce je pouze jedním z ohňů.

A to je – s čímž budou mnozí souhlasit – příliš málo, než aby se z toho dal vytěžit příběh, který by měl hlavu a patu.

Konečně, pokud bych z tohoto příběhu hodlal vytěžit román, pak bych tím jen znova dokázal, že se nedá psát jinak, než že se vyrobí palimpsest z nalezeného rukopisu – aniž se ten, kdo píše, dokáže vyhnout se Strachu z Ovlivnění. A nerad bych taky obešel dětinskou zvědavost čtenáře, který by chtěl vědět, zdali Roberto opravdu napsal stránky, u nichž jsem se zbytečně dlouho pozdržel. Abych byl poctivý, musil bych mu odpovědět, že není vyloučeno, že je napsal někdo jiný, někdo, kdo chtěl předstírat, že vypráví pravdu. A přišel bych o veškerý románový efekt, který záleží v tom, že se zcela samozřejmě předstírá, že vyprávěné je pravda, a nesmí se naopak nikdy popravdě říci, že jde o výtvor autorovy mysli.

Nemohl bych si ani vymyslet poslední událost, která Robertova lejstra vložila do ruky tomu, kdo je pak vybral z hromádky dalších smytých a poškrtaných rukopisů a měl je předat mně.

„Autor není znám," čekal bych však, že by mi nejspíš při té příležitosti pověděl: „Písmo je půvabné, ale, jak sám vidíte, vybledlé, a listy se jen těžko dají od sebe odlepit. Co se obsahu týče, podle toho, co jsem při letmém nahlédnutí zjistil, jsou to jen jakási manýristická slohová cvičení. Vždyť víte, jak se v tom století psalo… Ti lidé neměli ducha."

Poznámka překladatele

V jednom svém kodexu se Leonardo da Vinci pokouší ve třech verzích zobrazit mořskou obludu. Ne kresbou, ale slovy:

1. Och, kolikrát jsi byla zřena ve vlnách vzedmutého a velikého oceánu a svým štětinatým a černým hřbetem v podobě hory, jak odvážně a pyšně pluješ!
2. A často jsi byla zřena ve vlnách vzedmutého a velikého oceánu, jak pyšným a vážným pohybem se obracíš ve vlnách a štětinatým a černým hřbetem, hoře podobným, nad nimi vítězíš a překonáváš je!
3. Och, kolikrát jsi byla zřena ve vlnách vzedmutého a velikého oceánu, jak co hora nad nimi vítězíš a překonáváš je a jak svým štětinatým a černým hřbetem brázdíš mořské vody a pyšně a vážně pluješ vpřed.

Tyto tři verze jsou tu pochopitelně od toho, aby mořskou obludu co nejvýstižněji zobrazily, a to nejenom násobením prvků deskripce, ale především jejich obměnou a přemístěním z místa na místo. Tušení významu slov vzhledem k jejich postavení ve větě a vět v textu se později v manýrismu a baroku, proměnilo v nezvratnou jistotu, která ovládla psaní (viz stroj na metafory otce Emanuela v Ecově románu). Toto století milovalo (aspoň ve Francii a v Itálii) slova tak, že zapomínalo (jak připomíná i Eco poslední větou svého románu) na ducha. I v Ecově románu, který se v této době odehrává, dochází k přesouvání narativních prvků z místa na místo, k vytváření zdvojených stylistických i významových figur (sen a skutečnost, předzvěst scientismu a teologie, loď jako ostrov, který se nehne z místa, a ostrov jako kamsi v čase se vzdalující nedosažitelná loď, fantom bratra a jeho vstup do textu, atd.). A stejně jako preciózní básníci pařížského salonu Rambouillet, Voitur, De Maleville, De Scudéry a další si po vzoru Marinově hráli se slovy, i Eco si hraje s významy a předvádí čtenáři, z čeho je sestavena literatura, rozebírá ji na součástky a znovu sesazuje. Vytváří tak narativní strukturu, která zrcadlí literární struktury doby, jíž se v románu zabývá. Je to hra, a hra má smysl, jen pokud umožňuje varianty.

Sedmnácté století italské a francouzské je však odlišné od sedmnáctého století českého. Právě z Itálie se protireformace vyvážela a k nám dovážela. Český barok se nikdy nestal polem technické či architektonické, ale ani verbální akrobacie. Odlišuje se od italského a francouzského vzoru svou vážností a lidovou zemitostí, byl to nástroj převýchovy lidových vrstev, zbraň v boji o duši. Jazyk se nestal hrou, zakotvil v zemité budoucnosti víry. Tuto odlišnost dvou podob jednoho a téhož jevu je třeba připomenout, aby čtenáři nezůstaly utajeny důvody některých stylistických figur, které v textu najde, a aby se mu text nezdál výsledkem autorské (a překladatelské) svévole.

Zdeněk Frýbort

Obsah

1. Daphne 3
2. O tom, co se stalo v Monferratu 19
3. Divuplný serail 32
4. Názorně vyložená fortifikace 39
5. Labyrint světa 44
6. Ars Magna Lucis et Umbrae (Velké Umění Světla a Stínu) 53
7. Pavane Lachryme 59
8. Podivná doktrína Krasoduchů oněch dob 65
9. Aristotelský dalekohled 72
10. Reformovaná geografie a hydrografie 82
11. Umění rozvážnosti 90
12. Pojednání o stavech duše 95
13. Mapa něžné lásky 105
14. Traktát o vojenském umění109
15. Hodiny (některé z nich oscilační) 122
16. Pojednání o Sympatetickém Prachu 127
17. Longitudinum Optata Scientia 146
18. Věci podivné a neslýchané 163
19. Mořeplavba znova a lépe vyložená 168
20. Pronikavost lidské mysli a její použití 188
21. Telluris Theoria Sacra 199
22. Oranžová holubice 222
23. Přehlídka různých důmyslných strojů 231
24. Dialogy o vrcholných systémech 244
25. Technica Curiosa 267
26. Emblematický šackamr 280
27. Tajemství mořského přílivu294
28. O původu románů 300
29. Ferrantova duše 304
30. O nemoci zvané Láska neboli o Erotické Melancholii 317
31. Břeviář politika 323
32. Zahrada Rozkoší 333
33. Podzemní světy 337
34. Monolog o Pluralitě Světů 346
35. Útěcha Mořeplavců 357
36. Člověk na konci 367
37. Paradoxní exercicia o tom, jak přemýšlejí Kameny 383
38. O Přírodě a o Místu, v němž se nachází Peklo 394
39. Extatický nebeský itinerář 404
40. Colophon 410
Poznámka překladatele 417

Umberto Eco
Ostrov včerejšího dne

Z italského originálu L'isola del glorno prima,
vydaného nakladatelstvím Bompiani, Milán 1994,

Nakladatel: Argo
ISBN: 80-7203-395-6,
EAN: 9788072033959
Originál: *L´isola del giorno prima*,
překlad: Zdeněk Frýbort
Formát: 456 stran, 21x14cm, česky, vázaná vazba
Rok vydání: 2001